
BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
3 I
17

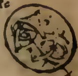
ABES CANDIDE LECTOR. R. PAtris Roberti Gaguini/ quas de francorum regum gestis scripsit annales. Necnon Huberti velleii senatorij aduocati/ cōsertū aggerē: quo ea quę ille fato pūentus minime expleuerat/ ad tempora nostra nectuntur. quę si benigno legeris oculo non adspernenda iudicabis.

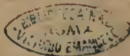
PIERRE VIART

¶ Venūdantur Parisius in vico sancti Iacobi sub intersignio Leonis argentei.

Cum priuilegio.

Extraict des registres de parlement.

VR LA requeste baillee a la court par Pierre Viart marchant libraire demourãt a Paris par laquelle il requeroit quil plust a la court luy permectre imprimer ou faire imprimer la nouuelle addition & ampliation de listoire de gaguin depuis le tẽps dudict Gaguin iusques a pñsent / cõposee par maistre Humbert velliei aduocat en ladicte court. Et defenses estre faictes de par icelle a to9 aultres libraires & imprimeurs de non imprimer ou vẽdre ledict Gaguin auec ladicte addition & ampliation daultre impression que celle dudict suppliant: iusques a tel temps quil plairoit a ladicte court, affin quil se peult recouurer des fraiz & mises quil luy auroit conuenu faire pour recouurer & faire imprimer ledict liure. Et tout considere. la court a permis & permet audict Pierre Viart libraire imprimer ou faire imprimer ladicte hystoire de Gaguin auec ladicte nouuelle addition & ampliation dudict maistre Humbert velliei. Et faict ladicte court defenses a tous libraires & imprimeurs quelzconques aultres que ledict Viart de imprimer ledict liure iusques a deux ans apres ensuyuans la perfection de ladicte impression sur peine de conficatiõ des liures quilz auront imprimes & damẽde arbitraire. Faict en Parlemẽt le vingtseptieme Iour de May Lan mil cinq cens vingt & vng.

Collation est faicte. Ainsi signe De Bruguolles.

Robertus Gaguinus ad Diuam Virginem.

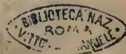
Virgo concubitu nullo contacta virili,
Quam puro veniens grauidam dedit æthere numen,
Præ muliere omni prole & virtute beata.
Per gnati mortem vitæ regina precamur:
Da totiens passis humana pericula, tuto.
In portu fragilem remis appellere cymbam,
Littoreq̃ primum sistemus membra fideli:
Sacris muneribus soluemus vota canentes.

Robertus Gaguinus librum suum alloquitur.

Vade liber verus frãcorum stemmatis index.
Fer longe in populos nomen & acta ducum
Proderis exemplis & certa indagine rerum:
Gratior & serie temporis aduenies.
In te si mordax garribit murmura liuor.
Neglige quod futit blattero vaniloquus.

Liber loquitur.

Ecce recente toga venio liber vndiq; mũdus
Promere quos reges francia celsa tulit.
Tempora, gesta, locos, fortem, p̃ludia, famã.
Ex multis lecta codice claudo breui.
Mille tibi annorum referabo ex ordine soles,
Et supra: si te gentis origo iuuat.
Quam priamo peperit factus de troe sycãber,
Condidit & francum latius imperium.
Ne rugis frontem, nec sanna surrige nasum:
Sed bonus ac æquus lector amice lege.

¶Ordine litterario gestorũ in hoc cõpendio mẽoratu dignissimorũ Index alphabeticus.

De littera. O

De littera. V.

¶Tabula reguȝ francorũ quorum gesta in hoc compendio describuntur.

¶In primo libro contenta.

principe.fo.lvij.fo.autem lix. ostēditur vt honoris sedes pestiletię cathedra recte dicatur & de agro mendaciorū & alijs plurimis vsq; ad fo.lxv.

¶ In quinto libro contenta.

Vigesimusquartus rex.

Carolus calu⁹ imperator & rex lxv.et ibi mirabile belluȝ inter fratres.

Vigesimusquintus rex.

Ludouicus balbus imperator & rex folio.lxix.vbi de aduentu iohannis papę in franciam mentio fit.

Vigesimussextus et vigesimus septimus.

Ludouicus et carlon⁹ reges ludouici balbi ex scorto filij.lxx.

Vigesimusoctauus rex.

Ludouicus nichil faciēs.lxxij.

Vigesimusnonus rex.

Carolus simplex. folio.lxxiij.

Trigesimus rex.

Radulphus quem carolus in regem assumi permisit.fo.lxxiij.

Trigesimusprimus rex.

Ludouicus caroli simplicis filius.folio. lxxiiij.vbi mirabile prodigium narratur.& heberti viromandorum comitis suspēdium.

Trigesimussecūdus rex.

Lothari⁹ ludouici filius.lxxvii

Trigesimustertius rex.

Ludouicus qui nulla re clarus compendij sepultus est.vt hatur. folio.lxxix.

Trigesimusquartus rex.

Carolus quem hugo capet⁹ regno expullit:quo circa in regum cathalogo a quibusdā nō ponitur. folio eodem.

Trigesimusquintus rex.

Hugo capetus qui regnū vsurpauit. folio.lxxx.

Et ibi de gilberto philosopho quē magiæ scientem dicebant

Trigesimussextus rex.

Robertus vir litteratus & apprime religiosus. folio eodem.

Trigesimusseptimus rex.

Henric⁹ huius nominis prim⁹ q& burgūdiæ ducatuȝ tenuit vt recitatur. fo.lxxxj.

¶ In sexto libro contenta.

Trigesimusoctauus rex.

Philippus eius nominis prim⁹. folio. lxxxvij.vbi bituriges & vastinij ad regnum francię accedunt.

Trigesimusnonus rex.

Ludouicus grossus:de cui⁹ coronatione quo loco debeat fieri conditur. Bellum ab anglia mouetur. Et crudele facinus in rupe guidonis narraī. Balduinus flandrus male curato vulnere diem obit:& auriflamma panditur.Motus fit contra

Finis tabulę.

Deo gratias.

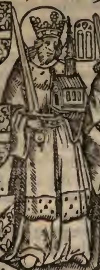
¶ In gallorum annales a reuerendo patre Roberto Guaguino statim edẽdos Benedicti mõtenati preludium.

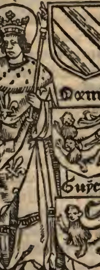
On potuisse quemq̃ superioribus seculis galorum inclite gentis fortia facta digne satis recensere semp ipse putaui: quandoquidem res quedam sacra religiose nationis gesta retexere: et quæ viruз singulari arte virtute et religione prestantissimum desideraret. Verum de industria ad hoc vsq; euum ipsa hæc nostra gallia difficilem hanc prouinciam superis volẽtibus in Roberti humeros reijciendam sapienter curauit: quem ingenti spiritu tuba vehementer insonantẽ. populum sepe victorem (francum dico) præstanti corpore et armis militem cantatuз ire expectamus. Decuit enim Roberto facundissimo viro rerum francie archanarum concio ordinis quoq; sacratissimi maximo antistiti: hoc ingens opus: et quod sacrum dixerim reseruatum iri. Profecto sacrati francoruз reges celesti oleo delibuti: hũc mltis seculis postulabãt: quem deorum dono nostra hac tempestate tandem nacti sunt. Ergo auspicijs tuis vir omnium prestantissime gallia suo marte ferox / ornataq; torque decoro ingentibus et nationibus efferetur. Animosum quoq; eius pect⁹ et vox terribilis vbiqз audieẽ: nec sinet longius clarissima sua gesta in nubis obscuro latere. ipsum martialis populi preclarum facinus: iamiam indignabunduз nube discussa erumpet: et quo diutius deoruз iussu in obscuro delituerit tanto vehementiore sono et fulmineo igne exteras nationes attonitas reddet hominumq; adacto fulgure perstringet oculos. Fabulatur præclarus Romane hystorie scriptor martem cum Rhea virgine vestali conuenisse. Hoc quoq; adijciendum foret romane genti ꝓ

ptet mulierem libidinosam et turpia obstinata mente ro gantem nume affuisse. Verum secus hic martialis fauor Francis semper affuisse creditur. Quippe qui animoso pectore, menteq; generosa deus delectatus: totum fe rocis, audacisq; franci animum inhabitat, pectus quoq; generosum ad bella edocet. Familiaritatem iccirco Ro manam quam stuproincestu et mulier e cōtaminata ef fecerat ipe mars iampridem damnauit. Quo factum est vt nullus olim exercitus cuiusuis imperator cum alieno rege conflictare sine gallica strēnuitate auderet. Sed iā virum eximio quodam genere & singula dignitate prę stantem video. Qui (vt cum marone loquar) Aere ciere viros martemq; accendere cātu: pręsto est. Hic est enea tor ille tubicen cuius desiderio tantopere gallia flagra bat: quemq; fortissimus quisq; milles gallus obtestando imprecatur: non signat longius suam gloriam atra nu be latere. Eya ergo belli gallici fragorem, francoruz ful men et ignes quisquis es audito: pari quoq; spiritu avi ro antistite pręclara gallorum facinora te auditurū spe res quantus animus gallis semper inest. Expectate diu tandem venisti Roberte qui virorum pugnas e sugge stio altissimo et quod neminem antea ascēdere licuit no bis in pulpito sedentibus pronūciaturus es. Ipse sane fe lix qni nec vocis sono, neq; materie felicitatu liuio in ferior in populo effereris. Sed iamopere pręcium es se existimo: sonoram Roberti tubam qui acies splendē tes ad pugnam instructurus est audire.

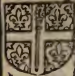

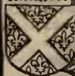

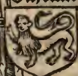

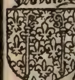

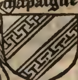

hec sunt francoꝝ celebrāda īsignia regū.
Que dimissa polo sustinet alma fides.

RO. gaguin⁹.

Roberti Gaguini ordis sctẽ Trinitatis de redẽptiõe captiuorũ gñalis Ministri de origine & gestis frãcorũ Cõpẽdiũ ab eo nouissime ãpliatũ & diligẽter emẽdatũ.

Ranci: vt plerǣq; aliæ natiões: a troianis ꝓdiisse gloriant. Quibus obraptã a pari de helenã i exiliũ actis / ps ad meotydẽ lacũ quẽ tanais ĩfluit ꝓxime alanos / frantiõe duce cõsedit. vbi ex noie ducis appellatione suscepta. Sycãbriã sibi nõ mediocrẽ vrbẽ pãnoniis finitimã extruxert. Quã lõgo post tpe cũ euersã gothi reliquissent, alterã i ꝓximo colle a se cõditã vsq; ad valẽtiniani i unioris qui cũ gratiano fratre in occidetẽ impauit ætatẽ icoluerunt. vñ & ipi quoq; a valẽtiniano ob hãc quã subiicimus rõne5 exacti sũnt. Descisc ẽtib9 ab iꝑio Alanis / cũ ꝓpter paludis altitudinẽ aduersus inuadẽtẽ romanũ facile se tuerent Alani: accitis ad auxiliũ frãcis / valẽtinian9 ãnui quẽ romãnis pẽdẽbat cẽsus i decẽ annos remissionẽ ꝓponit: si rebellantes alanos i ei9 ditionẽ adegissent. Qua spe erecti franci (cum paludiseẽnt freqnti traiectu assueti) negociũ receperẽt: ductisq; i alanos opiis locũ superãt: & feroci stragẽ alanos reddũt impatori audiẽrẽs. Qua victoria francos / id ẽ feroces: a valẽtiniano appellatos nõnulli tradunt: aliis cõcẽdẽtib9 a remissiõe tributi / & libertate accepta francos / hõc ẽ liberos dictos eẽ. Ipe magis hĩs accedo qui a frãciõe nomẽ sortitos autumãt. Nã posterior hęc appellatio gẽtis ãtiquitati nõ cõuenit quã añ cõstãtini primi iperiũ bellacissimã fuisse nõ dubiũ ẽ. & Aaurelianũ ipatorẽ qui cõstãtinũ pcessit / frãcos i triũpho duxisse flauius vopiscus memorię reliqt. Qui valentinianus superior saxones in Francorum finibus auctore Paulo dyacono debellauit. Quæ oia antiquioris sunt

Frãcorũ origo.

Sycambria

Alani.

Frãcorũ appellatio.

originis argumenta:q̄ vt a iuniore valētiniano frācos primū dictos esse putem⁹. Nemo tn̄ mihi cert⁹ auctor lect⁹ est qui tps ei⁹nois cōstāter tradat. Nec ipe gregori⁹ turoñ. gētis initiū satis nouit: cū suppliciū alexādrū testē citet / a quo frācorū regū vera origo ignorata videatur. et cicerōis ad atticū extat epl'a vbi frāconū nomē iducitur. Qđ ad frācos ptīere nō pauci cōtēdūt. q̄obrē nō temere credi pōt gētis appellationē lōgo āte valētinianū tpe extitisse. ❡ Leuati tributo frāci cū vrbē suā: tū vires / aīmq; firmauerīt. ita vt exacto decēnio dū ab illis cēsuʒ repetit ipator / exactori pēsionē detrectarēt. Hic bello exorto / quū pauci plurimis ęgrę restitūt / valida valētinian⁹ manu frācos expugnat. Neq; hoc dispēdio libertatē gens aīosa neglexit. Sʒ coacta rapti ciuiū multitudie: traiecto hystro / ducib⁹ marco miro / symone / atq; genebaudo / multis p germaniā habitis victorijs / ad rhenū fluuiū se cōtulerīt. vbi etiānū frācfordia nō cōtēnēdū oppidū visitur: frācorū op⁹ atq; ad tps sedes. Verū cū hęc de sycābris & frācorū exortu cōstāter narrātur: suboritur mihi / ex cęsaris snīa nō sine rōne dubitatio qui gesta ī gallijs a se bella lr̄is mādās / sycābros ait ad vlteriorē rheni orā / pxime vbios id ē coloniēsęs / ea tēpestate icolere: eosq; aliqn̄ ausos gallias enauigato rheno icurrisse: suppetiasq; aduers⁹ cæsarē gallis misisse. In illos pptere a mouisse: vt terrore nōis romani quietos germanos redderet: sed mox ad primū nunciū sycābros in siluas penit⁹ abijsse. Atq; ita incēsis eorū agris ad vbios se iterū retulisse. Deinde cū ariouistū fugientē q̄ri diligenter iubet / atq; eburonū res depopulari cuiuis liberū eē pconis voce pmittit: prædæ occasione sul cepta: sycābros flumine trāsmisso incredibili celeritate duob⁹ equitū millibus coactis ingentē ex eburonibus predā sustulisse. Tradit itē strabo sycābros rheni accolas fuisse. eosq; iitia belli factitasse: quod a plerisq; germanię populis aduers⁹ dru

Marco mirus. Symō et genebaudus. Frācfordia. Sycābri. Vbij. Sycābri.

sum/duce molone sycābro gestū est/de quibus triumphum duxisse drusum/& inde germanici cognomē accepisse in romanis hystorijs lectum est. Igitur cōstat sycābros iāpridem añ valentiniani tpa in germania ꝓxime rhenū consedisse. & non ab eo primū sedib⁹ esse eiectos nisi forte qs putat hos ab illis diuersos esse quos sycambriā vrbem ad meotydē struxisse supra memoraui. Quod & annonius tradit in ea hystoria/ quā suo abbati dicauit. scribens thorgorum vna cū francione troia abeuntem thraciam petijsse: & ab eo thorgorum gētem nomē esse sortitam. subq; Philippo atq; Alexādro posteros illorum militasse. Vtcunq; res se habet: nemiñē tamē nostratium scriptorū hæc aīaduertisse miror. Sed propositam nobis breuitatem persequamur: de rerum serie vtilissima quæq; excerpentes. ¶ Grassantib⁹ in germania francis/& castellis aliquot in suam potestatem receptis: theodosius qui imperio pręerat eius rei certior factus nāmæ & quintino militum pręfectis mandat francos adoriantur/data illis forti milituꝫ manu. Qui cōmisso acerrime prælio fusi: eraclium & iouinianum ex theodosij ducibus sibi accersunt. Quorum aduentu redintegrantes pugnā cū ad francos victoria inclinaret: eraclius & iouinianus fuga salutē q̄siuerunt. Tantam in eo prælio stragem romanos accepisse traditur: vt postea frāci formidini finitimis esse cœperint: omnis tributi ex actione liberati: q̄q̄ bocatius quidam locorum vbi sycambri cōsederant admistrator ad romanos se recipiens/renouato bello frācos ꝑtim fuderit/cum reliquis pacem firmans. ¶ Est treueris cisrhenana potēs ciuitas: cui p̄erat lucius patritius romanus. cui⁹ vxorē quia Lucius gallię belgicę p̄ses ꝓstituerat: cōsiliū capit transferēdæ ad francos ciuitatis: remq; fœlici euentu exequitur. Potiti vrbe franci cū angustati sedibus ꝓferre terminos ꝓcuperēt: ps se alio cōferre statuit. triumq; & viginti miliū manū ybro

Thorgorus.

Theosodosius.

Treueris

Franci in galliā irrūpētes. Sequana duce educētes: relicta germania in penitiorē galliā irruperūt ad sequanā vsq; fluuiū oīa pcurrētes. vbi agrorū & fluētī amœnitate oblectati stationē habuere. Pudet me hoc loco ignorātiæ hystorici (vt ita dicā) chronicarij: qui impressam iādudum hystoriā carolo octauo dicauit. Scribit em̄ ille rerū & tēporū nō satis gnarus.

Error cuiusdam. Lutecia parisiorum. Frācos cū ad sequane ripā cōstitissent: luteciā parisiorū ex edificasse āte xpi natalē tercētū nonagitaquinq; ānos: eāq; hītasse āno a derelicta sycābria ducētesimo septuāgesimo supra mille. In qua re bis erratum eē pspicuum ē tēporuȝ supputationē nō ignorāti. Itaq; si pulsi a valētiniano sycābria frāci luteciā cōdiderunt: qui fieri potuit: vt rebellātē luteciā cæsar i deditionem acceperit: quā mime dubiū ē quadrigētos & decē fere ānos Valētinianum pcessisse. Aut quō verum ē: āte xpi aduētū tercētū nonagitaquiq; ānos luteciā cōdi a frācis potuisse, qui nōdū sycābria exclusi galliā nondū sōniauerāt: quiq; post amissas sedes diu p germaniā vagi / post multa tandem secula a rehni ripas se cōtulere. Sȝ viderit chronicari⁹ q̄ a vero distātia, turpiter edide rit. Michi quidē vera frācorū origo, mime cōperta est.

Marco mirus. ¶ Sessionis ad sequanā tpe nemo in frācis regiuȝ nomen assumpserat. Prim⁹ oim marcomir⁹ dñationem in frācos accepit. quē a priamo troiano rege lōga gñis serie pgnatū sūma veneratione franci obseruabāt. Hic pterq̄ muro valloq; munire vrbes nichil illustre gessit.

Pharamundus. Prim⁹ frācorū rex. Sed erat illi fili⁹ pharamūdus corporis & animi pstātia isignis. Hūc ex patris cōsilio primū sibi regē cōstituūt regēdi pmissa sibi ptāte āno salutis. cccccxx. Quā modestissime admistrata vndecimo post acceptū regnuȝ āno morte absumpt⁹ ē: relicto clodione filio regni herede. hic pharamūd⁹ auctor fertur extitisse legis que salica a frācis appellatur. nā cū ad rhenū vsq; pueniss ē t

Lex salica. ferisq; morib⁹ viuerēt: quattuor ex sycābris spectatos pceres se legit qui populo legē ferrēt vsugastū: losoga

stũ: sologastũ: & visogastũ. q̃ cõi gẽtis & ꝓcerũ auctoritate freti legem cõscripsere / q̃ pharamũd⁹ ꝓmulgauit: ad nostrã vsq; ætatẽ noĩatissimã. a loco vbi cõdita ẽ dictã quidã asseuerãt. Nec desunt qui a sale deriuatã esse tradũt. Nã sicut cibi cõdimẽtũ custosq; sal est: ita saliq̃ lex frãcorũ morib⁹ cõdimẽtũ extitit vitę melioris: cũm ãte editã legẽ incõposite viuerẽt / nihil satis tẽperãter. operãtes. ❡ Hic clodio a ꝓmisso capillo capillat⁹ dict⁹: augẽdi regni desiderio cuꝫ adhuc ĩ germania ãgu-stis finib⁹ arctaref. thurigos sibi finitos suę ditiõi adiecit / occupato dishargo oppido. vbi regni sede cõstituta / cũ iã ꝑ gallias rõana vis laberef / soliq; belgæ ĩperiuꝫ sequerenf: ĩ galliã belgicã exploratores mittit. Nã illa tempestate Lugdunũ burgũdi: aquitaniã gothi subiugarãt. ❡ Est eñ gallia triplex Belgica. Celtica. Aquitanica: q̃ omis rheno ãne: alpib⁹. pirene: oceanoq; britãnico septa ẽ. Pria a flumib⁹ sequana atq; matrona ĩcipiẽs: ad rhenũ septẽtrionẽ vers⁹ & ꝑti oriẽteꝫ termiaf. Ab occidente claudif occeano. In qua hę sunt priarię ciuitates. Aggripia colonia. Traiectũ. Mogũtia. Treueris. Cõfluentia. Argẽtia q̃ & straburg. Basilea Cõstãtia q̃ vitudura quõdã nũcupata cõstãtino cõstãtini p̃rẽ cõstãtie nomen hꝫ. Heluetiorũ pagi quos hęc ætas suitenses vocat: nõ nõ ꝓcul a mõte iura / vbi diui claudij monasteriũ apprime venerabile ẽ quorũ opa frãci reges ĩ bello etiãnũ vtunf. Iuliaci ducatus / & ducatus Cliuiensis. In quo ĩsignia oppida sunt. Embrica. Rees Vuesalia. Calcar. Et ducat⁹ geldriæ cui⁹ primariũ oppidũ est. Nouimagiũ. cætera sunt Arnẽ. Rurę mũda & Vualaf. Diuiditurq; ab hollãdia æstuario maris Leodium. Hasſalluꝫ Hoyũ. Dinãtũ. Bouina. Bruxellę. Niuella. Antuerpia. vbi emporiũ est belgis nõ ignobile. Berga. Machlinia. Louaniũ lr̃arũ gymnasiũ. Boscuducis. Mõs ĩ hanonia Valencie. Auẽna a Ludouico vñcio desolata. Quẽ ney um comitis. Gãdauũ. Aldenardũ. brugæ: quas gesoria

Clodio capillat⁹ Thurigi. Dishargum. Lugdunum. Aquitania. gallie diuisio. Belgice ciuitates Heluetij Suitẽses. Bruge.

cũ nauale ptholome⁹ appellat Sclusa.Curtracũ: Tenee remũda.Ypræ.Tornacũ.Insula.Orchię.Duacũ.Sctũs Audomarus.Grauelingua.Oste da.Nou⁹ port⁹.Morinum.q̃ & terrauana. Aeria.Perna.Hysdinũ.Bethunia Sctũs Paulus/Dorlenũ.Calissa.Ici⁹port⁹/nũc dirutus Bolonia/Mõsteriolũ.Attrebatũ.Bapalmę/Cameracum.Sctũs quintinus.Perona/Corbia/Ambianis/Abbauilla/Anguſ.Sctũs richardus/Croteyũ.Clarusmõs Creliũ.Bellouacũ.Siluanectũ.Cõpẽdiũ.Mõdideriuꝫ/Noya/Pontiꝫara/Rothomag⁹/Sctũs Dionysius francorum regum sepulchruꝫ/Nouiomus.Suessio/Meldis Castrũ thericũ/Remorũ ciuitas: vbi initientur franci reges/Aspnaycum/Cathalaunũ/Sãdigerium/Ligo/Barrũ/Ligniacũ/Marchia/Caluusmons/Mettis/Namurcũ/Luxẽburgus/Nãciũ/Caroli burgũdiõis morte insigne/Mõs rolãd⁹/Sãmiellũ/Nou⁹mercat⁹.Virdunum.Tullũ.Mõbelliardus nõ tã sui claritate q̃ speculorum q̃ illic fiunt diffamatione nobilitat⁹.Bisuntiũ.Dola scholasticorum cõuẽtus.Salinæ vbi fons emicat.vnde cãdidissimus sal cõficitur: grãdi ꝓuẽtu si ad vnũ tm̃ principem emolumentũ ꝑtineret/Losana/Gebana/Chãberiacum.ꝑter validissimas arces & castella/aliaq; minutiora oppida.

Remi.

Belgici fluuij.

¶Celebres fluuij & ipsi nauigationibus accommodati sunt. Sequana. Somma/Ysara/Lysa/Scaldis.Enna/Mosa/mosella/Dubis/Arar/qui & sogona/quem germanię bocatius falso attribuit Rhen⁹aũt belgis/germanisq; cõis est.a quo cõplures insulæ hollãdia/atq; ꝫelandia dum oceano appropinquat circũ ferme alluntur.In eo tractu insignes vici & sacrę ędes maris stagnatione ruptis littorib⁹ꝑijsse narrãtur.Et qui ꝑiti sunt ei⁹regiõis dicunt adhuc extare in pelagi fundo vestigia sacrarũ ędiũ& quorũdã locorũ insigniũ.Nõ em̃ illic ęquor altũ est: nec turbidũ.In reliqua cõtinẽte sunt vici freq̃uẽtes & mercatorib⁹af fatiꝫ hĩtati qui terra mariq; mercaturã late exercẽt.In

signia aũt oppida i hollãdia sũt/ Leydis/ harlẽ. Austerdãm⁹. dordracũ. In zelãdia vero Middelburg⁹ & zieric zee & Brielis peninsula. Vtriusq; & pcipue hollãdiæ incolę pisce plurimo abundãt; & telas ordiũtur tenues & candidissimas: q̃ ad exteros exportatę magni ęstimantur. Est item regio anserũ & marinarũ volucrũ frequẽtissima. Quorũ maximã copiã ad finitimos: & pcul habitãtes populos pecunię gr̃a incole trãsmittũt. ¶ Celtica a seq̃na oritur ad ligerim vsq; ptẽsa. a materna vero amne ad rhodanũ excurrit. cõpręhẽditq; narbonẽsis puincię ptẽ/ terminatur pti mari ligustico / & alpibus q̃ sabaudiæ mõtes vulgo appellãtur. Illustratur vrbibus infra designatis. Lutecia pariseorũ. q̃ xpiani orbis celeberrima academia ẽ: & frãcorũ regũ primaria sedes/ Senone/ Nemoraco/ Moreto/ Trecis/ Altissiodoro/ Heduo: q̃ & augustudunũ/ Diuione/ Belna/ germona/ Argili/ Matiscõe/ Cabilone/ Ansa / Lugduno/ Ebreduno/ Sctõ Syphoriano. Viẽna allobrogũ. i. delphinatũ metropoli/ Grassa/ Grationopoli. Valentia/ Mõtelimarto. Diena. Viuario. Aurasico. Sctõ spiritu Auinione/ Villanoua/ Carpẽtraco/ Tarascone/ Arelate/ Massilia/ Aquis sextijs Aptea/ Regena/ Vapincea seu vapino. Sistarica. Fordiulio. Tollona/ Nicea quaz ad italiã ptinere quidam asseuerãt. Est eñ gallię q̃ genuã spectat: limes/ caualico/ Vasiõe. Tricastino/ biterris/ lunello/ mõtepessulano/ & alijs q̃ ad narbonem spectãt/ exceptis castellis quib⁹ hęc ps maxie freq̃ns ẽ. Pesigniario. Ad ligeri verò Nyuerno/ Molino/ Clugniaco. Sctõ gẽdulpho/ mõte argĩ/ castillione/ Aureliano q̃ & genabũ oli dicta est/ Ieũilla vel ierẽuilla/ Strãpis/ Carnuto/ bonaualle/ ebroica/ Sagio/ Lexouio/ Argẽtono/ Falesia/ arefloro seq̃ne ostio/ cadomo/ baiocal/ põtorsone/ abrica/ cõstãtia: et britonũ vrbib⁹ q̃ infra ligerim ad oceanũ vergũt/ & veteri noĩe armoricę nũcupãtur/ Cenomania/ alẽconio/ Mauritania/ medõta

Celticæ ciuitates

Alpes.

Lutecia. pariseorum.

Allobroges.

Aurelianum.

quã mãtã appellam⁹.vernone.melãno.¶Alluitur his

Fluuij celtice. flumib⁹ Sequana quo a belgis celte sepãť.Lygeri.Viẽna.Yona.Oba Rhodano.Sorda.Durãtia:absq; mĩoribus flũẽtis q̃ vel ex alpib⁹ ĩ rhodanũ excurrũt: vel ex a

Aquitania. uernorũ mõtib⁹ in mare ad narbonẽ deferũtur.¶Aqtanię tractus principiũ ẽ ligeris & ad pyrenẽ ꝑtẽditur

Flumina aqtanię. quo discernitur ab hispanis/Irrigatur noĩatissimis fluminibus/ Lygeri/Lalerio/ Caro/Chalẽto/ Dordona.

Aquitanię vrbes. Garunna.qb⁹ admiscẽtur cõplures fluuioli lẽbis & scaphis nauigabiles.¶Celebriũ locorũ hęc noĩa sunt.Bituris/Magdunũ/Dunũ regis/Clar⁹mõs/Vsõ natura& arte munitissia arx.Mõeta ĩ edito iugo castellũ.Beyõda/Podiũ qđ & aniciũ:vbi tẽplum ẽ diuæ marię gallis religiosissimũ.Sctũs flor⁹/Lemouica/Tutela/ Caturcũ/Rocamador⁹/Ruthenũ.Vabra/Albia/Mymatum Mõtalbanũ.Castrũ.Corduę/Carcassõa.Galliacũ.Tholosa:nobile põtificij/Ciuilisq; iuris gĩnasiũ/Appamara/Riuena/Sctũs paul⁹/Lõbaria.Mõlion⁹.Mirapiscę Fux⁹/vaurenaCõuenæ Mirãda.lestoriũ.Cõdonũ.Auscus.Bagnera.Cõserana.Tarba.Olera.Vasata.Lascurra.Mõmarsanus.Morlanũ.Hortesiũ.Baiona.Lebretũ. Rigena.Adura Agata.Vtica.Electa Limosum.Sctũs ponti⁹.Castellũ darri.Elna.Lodeua.Turonus.Chyno Vindocinũ.Blesa.Castrũ lerũ.Lomela.Pictauis.Parrenayũ.Maleaca.Rupella.Ludũ.Tuarsus.Luxiona.xãtona.Engolisma.Conacũ.Petragoricũ.Petrabussiera. Bergeratũ.Sarlata.Agena.Condona.Lesigniacum. Burgus.Bloya.Villa regalis.Liburna.Burdegala.Sãctus iohẽs angeliacus.Taliburg⁹.Lagnjersa.Nanetũ Redona.& q̃ vltra ligeri britones attigũt.Fõgera.Sãctus paul⁹.Lãbala.Sãct⁹ maclouius.Dola. Dinãtũ.Sãctus brioc⁹.Pretęreo castella q̃ tam ad tutamẽ q̃ ad ornamentũ regio affatim habet.Et hęc ꝑfecto gallię loca oĩa frumẽto/vite/consitis arboribus/fontib⁹ fluminibus/pratis/ pascuis/lacubus/ saltib⁹/siluis/pecore/

feris / ꝑ cuiusq; loci cōditiōe culta sūt. Nā ex paludib⁹ & fere aridis viburnis atq; fruticib⁹ nō nichil icolis cōmodi ꝑuenit. A deo īdustria atq; laboris patiēs gēs ē: suis pricipib⁹ ad seruitutē vsq; fere obediēs. cōuictu facilis. amicitię custos. Alioquī suarū iniuriarū pñs vltrix: & ad arma ꝓpēsior. sacrorū reuerēs & xpianę fidei pter alias natiōes deuotissima: cui⁹ tutandę solicitudinē: quasi ex ꝓfesso frāci pricipes nullo nō tpe suscepe rūt. Extāt ei⁹ rei in oī quē adierit loco nō vana trophea: sꝫ extructę ab illis sacrę ædes & illic ad rē diuinā īstituti sacerdotes longe ꝑfectō gloriosi⁹ rei bñ gestę monumētū: q erectę syderū ten⁹ piramides & obelisci: qq̄ a petrarcha i ep̄lis scriptū sit / cū belgas pagrasset: & arduēnā tātæ magnitudis siluā lugdunū petēs ptrāsisset nihil toto illo tractu se vidisse: pter supsticiosa qdā aggrippinensiū fœiarū & turpē de carolo magno fabellā accepisse: quā pter misisse dignū erat: nec tanti ipatoris claritati fuliginē iduceret. Sꝫ nec apud parisios qcq̄ eē qd laudaret: nisi q ipi⁹ auctorē fuisse iuliū cesarē accépisset. quod plane falsum est. Erat eni añ cæsaris in galliā aduētū supra quingētos annos lutecia extructa. Q obrē picheę similē petrachā recte dixeri. q(vt polybi⁹ auctore strabōe ait) cū a scipiōe rogaretur qd celebre & mēoria dignū iter aqtāos cōspexisset: nihil: referre potuit: qq̄ narbonē illustrē. oli vrbē corbilonēq; nobilissimū illo tpe aqtanię emporiū nō ignoraret. Tā placꝫ qbusdā de reb⁹ exteris sine rubore mētiri: ne suę gētis aūt natalis terrę titulis derogasse videātur. Et hęc est qdē gallie a priscis auctorib⁹ tradita ptitio. Quā octaui⁹ august⁹ quaternā fecit: lugdunēsem ꝓuīciā ab alijs disptit⁹. Iuniores vero lugdunū a ꝓmissis comis comatā appellauerūt. Narbonēsē aūt (sicut & illā trāsalpinā) togatā. qa togis rōano more (cuius erat ꝓuincia) ꝓuinciales eius regionis vtebantur. Braccatam tamen eamdē sicut cæterā galliā dictā fuisse nō ignoro a braccis

Gallorū īdustria: cætere laudes.

Petrarche iniqua estimatio.

Lugdunum.

Gallia comata.

Togata.

Braccata.

quod vestimēti gen⁹ est gall'.Ceterū nos geographiā id est terre descriptionē nō seqmur:sed tpi obseqmur: locos vsitato & trito noie appellātes.Nā si quis priscā illorū institutionē/ijs quib⁹ ætas nrā vtitur cōferet: nihil relinqt nō cōfusum.Itaq; post romani iperij iclinationē singulæ ,ppæ gētes iperij nomē exose:nouis aduenietibus pricipatib⁹alia atqȝ alia locis noia posuerūt.

Ab imperio defectiones. xviij. galliarū prouinciç. Archipręsules gallię

¶Porro vt oīs gallia distictior haberi possit: sciat lector galliā oēm octodecim ,puincijs cōtineri:quib⁹ totidēȝ p̄sunt archip̄sules:sedib⁹& terminis discreti. Treuerēsis.Remēsis/Senoñ.Rothomag⁹.Lugduneñ. Bisuntin⁹.Viēnēsis/Tarātasian⁹Ebreduneñ.Aquēsis Arelatēsis.Narbonēsis.Bituricēsis/Turonensis.Burdegalēsis.Auxitan⁹.Magūtinū aut & Coloniēsē ideo postremos facio:ꝗ subiectæ illis ciuitates vltra rhenū sunt.preter cōstātiā & argētinā q̄ maguntio parēt.Coloniēsi traiectū iferi⁹ tm̄ atq; leodium.Tholosan⁹ eñ post hos lōgo tpe supra nostrā memoriā.Auinioneñ. dudum nostra ætate archipræsulatus eminentiā p sixtum quartum pontificem romanum accepit.Ille narbonę:hic arelati subdebatur.Per oēȝ eñ galliā hi archiflamines secūdum hodiernā supputationē cētū & sex ciuitatibus pricipātur.In hac tā populosa feraciq; regione suas sedes & regnū fœlici pedetēti successu frāci dilatauere.itavt nūc i maiori galliarum pte seruēt eoruȝ reges pricipatū.

Frācoruȝ in belgas irruptio. Cameracum. Tornacū Merouęus.

Igitur i belgas pria fit a frācis irruptio Clodionis nūcij(regiōis statu pspecto)renūciāt terrā modicis p̄sidijs teneri Vñ nihil moratus rex/i belgas traiicit:atq; agris late excursis:cameracū vrbē a se obsessaȝ capit.Inde per siluā cui carbonaria nomen erat/tornacum petit.quæ romano pręsidio tenebatur.Sed egressos vrbe milites p̄lio fudit& potitur ciuitate.Paucis aūt post dieb⁹/nullis relictis liberis vigesimo post susceptū āno Claudio vita excessit.Qui autem illi sanguie propior erat Meroueus regno prefect⁹ est.a quo

vsq; ad pipinum Caroli magni prēm series gn̄is regū sine discidio pseuerat. Fuit meroueus regno cōmodissim⁹. q̄q̄ ab hunis/ tugros/ mettēsesq; &. reliquā galliā ĩcursantibus multa perpessus sit. Nā ĩ cāpis cathalaunicis cum Ecio patricio romano aduersus attilē hunorū regem egregie depugnauit/ vbi cētū & octoginta milla occubuisse traduntur. ĩ quibus theodoricus visigothorū rex eciū secut⁹ atq; meroueū iterijt. ¶ Huius merouei filius childericus cū regnum accepisset: libidine/ & adulterijs apud suos viluit. Nā stupratis multorum vxoribus: proceres communicato cōsilio destituere eū regno statuūt. Qua re ad childericū per lata gynomaldū ex regni primoribus amicū orat: pn̄ti fortunę opituletur. Guynomald⁹ abire regē monet. Abeūti spem pponit recōciliationis. Cuius vt certior ĩ tempore foret: aureū nūmū ptitur. datq; childerico ptem/ sibi alterā seruat. admonēs si cōsiliare illū pcerib⁹ possit id signū illi fore recipiēdi regni: dū nūmi partē reliquā recipiat. Nec cūctatus Childeric⁹ ad bissinū thuringiæ regē sibi amicū cōcessit. Eo exacto: primores regni gillonē romanū qui suessiōib⁹ p̄erat accersunt: ducēq; sibi p̄ficiūt. Cui guynomald⁹ childerici nō ĩmēor/ se q̄ maximo astu pōt beniuolū exibet: ita vt suo auspicatu gillo gereret oia. Firmata beniuolentia: conscius animi guynomald⁹ quā aduersus gallos propter ereptā romanis ditionē gillo gerebat suadet benignitatē/ simulet amicitias cōparet. quo petiti ĩ ānos tributi mitior exactio esset. Docet frācos cōtumaces esse/ & superiorē difficille ferre. pptereа bn̄ cōsulturū si frācorū potētiores tollat/ quorū supplicio cęteri terrerētur. Credit gillo cōsultori: eiq; in primis hoc negociū mādat. Gunomald⁹ nō ignar⁹ eorū qui Chiderici electionē pcurassent/ primariū quēdā læsæ maiestatis insimulat quem Gillo ad semissum necat/ et complures preterea alios persequitur. Qua crudelitate excitati proce-

Childericus.

Gillo romanus.

res/guynomaldū cōueniūt/gillonis īmanitatē accusā
tes.Quibus guynomaldus:miror(inquit)vr̃am o ꝓce
res in cōstātiā/qui electū a vobis regē ꝑtenus execra
mini.An Childericū desideratis:q a vobis obvolupta
riā vitā destitut⁹ apud thuryngos exulat.Tollerabili⁹
mulierosum q̄ sanguinatiū regē tulissetis.Ille p adole
scētiā illecebris illect⁹ paulo post resipuisset:hic roma
nus vobis natura īfestus eaten⁹ cruore vr̃o letabit̄: do
nec recupatā armis libertatē amittatis.At grauior nī
mis est morbus cui medela nō succurrit.Benignus est
quē abiecistis: reuocat⁹ facile iiuriarū nō recordabitur
His verbis ꝑsuasi frāci auctore guynomaldo Childeri
cū clā reuocāt.Qui ꝑte nūmi cui⁹ supra fecim⁹ mētio
nē accepta ad frācos secur⁹ reuertit.Cui occurrēs guy
nomald⁹ eū hortat̄ ad barrū castellū qđ cāpanie immi
net demoret.vbi auctis copijs aduers⁹ gillonē bellū pa
Gillo fugatur. rat.Verū admonit⁹ cōspiratiōis gillo adueniētē Chil
dericū prelio adorit̄.Quo supatus postq̄ ānos octo re
gnasset suessionē se recipiens:qđ supat vite mœstus il
lic absumpsit.Cui⁹ fili⁹ Siagri⁹ successor habitus est.

Odoager saxo. RECepto regno Childeric⁹ magno aīo. iuue
nis: odoagrū saxonem sibi aduersantem au
reliam vsq; infestat Vrbēq; obsidione cīctā
superat.capto qui ī ea erat paulo ꝓfecto ro
mano.Deī de lygerī flumē transgressus. An
Andegaui. degauos in fidē recepit.Hui⁹ childerici ꝓspetitate co
gnita:basina turyngię regis vxor ad regē frācū oblita
Basyna thuryngię ducis vxor ad childericū venit. viri:se cōfert:illecta ꝓfecto iuuenis cōsuetudine.Quę
a Childerico rogata qobrē deserto viro aliū seqretur:
quia inquit cōmunione tua vsa sum:modestiāq; et vir
tutem tuā sum expta.Quod si meliorem te quēpiā vsq̄
terrarū esse mihi ꝑsuasum haberē: illum terra mariq; in
defessa persequerer.Hac libertate sermonis delectat⁹
Childeric⁹ basinā vxorem nōdū xp̄o initiatus accepit:
bissini hospitalitatis beneficētiā minime recordatus

Primo itaq; nuptiarũ cõcubitu basina Childericum ad monet: noctẽ sine re voluptaria pterat: foresq; palatij obseruet: & q̃ viderit ad se pferat. Credulus mulieri vir tertio fores ꝑdiũ asseruãs / ad basinã q̃ visa viderit defert / visos a se in atrio palatij primũ quidẽ rhynocerõtas q̃ vnicornes appellant: leones itẽ & leopardos. Secũdo vrsos lupósq; furẽtes: nõ sec⁹ ac si i semet sæuire festinarẽt. Postremo exiguos canes alternis se morsibus ipetentes. Quæ oĩa veluti futuri p̃scia vates referẽti marito explanat: ꝓditurã sc; ex eorũ concubitu varijs morib⁹ sobolẽ. primã q̃ generosa natura foret: rhynocerõtas imitaturã / vrsis lupisq; haud dissimilẽ. alterã / q̃ rapinis aĩm itẽdat. tertiã / q̃ isesto sedẽte commotẽs: tanũ rabiẽ assumat. His basinæ p̃sagijs gauis⁹ rex in maximã spẽ rapit̃ vẽturę ex p̃ntibus nuptijs: nobilioris familie deinde aliquot p̃lijs victos alemãnos i ptã tes accepit: multis tãdẽ gestis p ãnos quattuor & vigĩti clarus: moriens filio Clodoueo regnũ reliquit. p eos dies sanguis riuus tholosę quã gothi occuparãt die toto fluxisse visus est. ¶ Insigne fuit hoc seculũ optimis sacerdotibus. Nã apud tholozates Exuperius: apd viẽnã simplicius sctitate enituit. Amãdus burdegallã illustrauit. Albigesios docuit damian⁹. Venerãdũ auerni. Rusticum caturci. Pegasinum petragorij coluerunt. Nec silentio prætereũdus est sydonius. Qui sacerdos auernorum ex senatore factus cum graui fame burgũdi laborarẽ q̃ttuor egenorum milia suis opibus pauit.

Visus q̃d childericus vidit

Prodigium.

Sacerdotes optimi.

Clodoue⁹ ipe vt erat egregia forma ita magnanimitate p̃clarisq; moribus grãs sibi facile cõpabat. Siagriũ i primis ques Suessionis pricipem pr̃ Gillo reliq̃rat: loco exturbat / ciuitate recepta. Inde icursionibus ad remos vsq; prædas ex tẽplis christianis faciens vas aquariũ cui vrceolo nomẽ franci dicunt: ad remigij remorum antistitis ius pertinens exportat. Quam vrceolum vt recuperet põtifex

oratum regẽ mittit: Suesionẽ regressus Clodoueus iubet predã oẽm / eius in milites partiẽdæ causa: in vnũ locũ cõferri. Que postq̃ cõgesta sũt petijt a ꝓceribꝰ ꝑter eã q̃ sibi iure belli ꝑtiebat portionẽ vrceolũ dimitti. Quod cum primores nõ abnuerẽt / quidã ex ijs qui aderant indignatus ꝙ plus reliquis ex præda rex desumpturus videretur: in vrceolũ ensem adigens neq; tũ inquit rex supra ceteros nisi quod tuũ est ex hac oĩ ꝑda recipies. At nichilominꝰ rex iniuriã ad tẽpꝰ ferẽs vrceoluꝫ remigij legato restituit. Nec multo post Clodoueꝰ cũ exercitũ recenseret / viso eo q̃ vrceoli temerator fuerat occasione sumpta (ꝙ ille videlicet nõ satis cõmode armatus esset) apprehensuꝫ militẽ et solo ꝓstratũ gladio cõfodiens: ad hunc inquit modum vrceolum percusseras. Erat per id tẽpus Gondobaldo burgundorũ regi: neptis ex fratre crotildis. Cuius speciẽ / prudẽtiamq; cum per legatos occulte explorasset Clodoueus ad Gondobaldũ ex suis aureliũ mittit qui sibi vxorẽ cõciliet: ratꝰ vna cũ puella burgũdia quoq; potiri posse. Gõdobaldo q̃q̃ hę nuptię nõ satis ad stomachũ essent: ꝙ illas in suã perniciẽ fore intelligeret (Nã interceptis dolo Crotildis parẽtibus regnũ vsurpauerat) ex cõsilio suorũ aulicorũ matrimoniũ nũ detrectat. Sũt qui crotildẽ raptã a clodoueo fuisse dicũt Dũ gõdobaldꝰ supati alpibꝰ i nouariẽses & vicinas illis gẽtes copias duxisset multis cladibꝰ eos afficiẽs. In q̃ sñia est Iacobꝰ bergomẽsis. ¶ Cõuentu apud suessionẽ habito: rex Crotildẽ regio appatu suscepit. Amauitq; tã & si xp̃i documẽta mulier seq̃retur. Quãobrẽ illa sedulo admonebat virũ deos nõ colere: sed eũ cui seipsa addixisset dñꝫ xp̃m. Sꝫ ille veteris obseruãtia isuetus: se maiorũ traditiões relicturũ negat. Interim crotildis filiuꝫ enixa ẽ / cui vocabulum clodomiro fuit. Qui xp̃iano more baptismo ablutus / intra paucos dies moritur. Huius iteritũ rex in religionem vxoris trãsfert:

Gondobaldꝰ burgundię rex Crotildis.

Clodomirus.

infantē ab iratis dijs absūptū | qꝑ illū xpo suo regina de- dicasset. Grauida iterū Crotilde effecta | editū item in- fantē sacris xpianis īitiat. Moxq; vt eū morbo laborātē rex accepit: vxori; religioneʒ īproperat: deorū suorum maiestati scilicet inimicā. Regina aduersus regis qre- las patientiā speq; adhibens | egrotāti filio salutem dei benignitate īpetrauit. Pertinaci aūt in errore Clodo- ueo bellū in alemānos īstauratur Cōstitutis ī cōspe- ctu vtrinq; exercitib⁹ man⁹ cōferunt. Pugnatū cuʒ diu esset: frācis cedētib⁹ timet sibi Clodoue⁹: celūq; suspe- ctens. Deus inquit quē Crotildis religiose veneratur | audi. Si vicero | fide te ppetua colaʒ. Vix pces finierat rex: ecce alacres frācos pliū reītegrare cōspicatur. Qui bus aīm īpe quoq; adijciens | rege alemāno pempto vi- ctoria potit⁹ est: & alemānis lex posita. Victorē etiā cre dulum xpo regē vedastus qui tulli aderat & qui postea atrebati pōtificatū admīstrauit secut⁹ est. cui rex credu litatis & fidei suę rōnē enarrauit. Crotildis credēti clo doueo gratulata remigiū pōtificeʒ nihil morata conuē nit: atq; ad clodoueū ītroducit. queʒ ad se admissuʒ rex diligenter audit de fide & xpi religiōe disserēteʒ. Dies abluendo regi ī dicit: pato īgenti ornatu lauachro | cū sacro sctm oleū quo liniri ritu xpiano q abluunt solent sine mistrorū īcuria | siue hoc agente deo allatū nō eēt ecce de supis delapsa colūba phialaʒ qua āpullā vocāt odoratissimi liquoris oppletā ad man⁹ Remigij detu- lit. Creditū est spūs dei misterio id ppetratū esse. Eo li quore hic Clodoue⁹ primū: posteri deīceps francorū re- ges hacten⁹ regnū admīstraturi sacrant. Misterio ablu tiōis expleto: clodoue⁹ ad circūstanteʒ nobilitateʒ po pulūq; breui orone hita suadet aspnari falsam deorū re ligioneʒ | & ei⁹ fidem ꝓfiteri qui xps appellabat: & dei fili⁹ esset: quo auctore hosteʒ alemānū inqt supauim⁹. Regis orone perculsis francorū animis | xpm professi abluti sunt. Clodoueus vt ꝓfessam fidem insigni aliquo

Victor Clodoueus xpo dit.

Vedast⁹.

Remigi⁹

Ampulla sacra.

Tēpluʒ a Clodoueo parisij factū. ope illustraret: tēpluʒ in colle lecuticio q̄ nūc genouefæ appellaṫ Parisij a fundamentis extructum diuis apostolis Petro & paulo dicat. Nō p̄teribo huic loco adijcere qđ nullo certo auctore sed pseuerāte ad hāc meā ætatē fama vulgatum accepi. Fuisse regib⁹ frācis buffones tris nobilitatis qdem isigne: sʒ Clodoueo xp̄ianis sacris ini-

Lilia celo demissa. tiato demissum cœlo eē id quod nūc reges gestāt / lilia aurea qbus subest cœli sereni color / quē asurū franci dicunt. Ad hāc rē mihi astipulaṫ diui Bartholomei monasteriū qđ gaudiū ballis appellaṫ. vbi fons hui⁹ miraculi testis ab incolis ostendiṫ. Traditum quoq; est pānum sericeū rubrū instar signi militaris quadratum miro fulgore splendētē diuinitus eē exceptum: quo in expeditio-

Auri flāma. nibus contra fidei xp̄ianę hostes pro signo frāci reges vterenṫ: huicq; vexillo nomen auristāmam hactenus p̄mansisse. diuq; a Dionysianis cœnobitis asseruatam eē. Sed abutentibus signo aduersus christicolas regibus illud euanuisse. Alterum tamen non dissimili forma instauratum esse quod ab episcopis & loci abbate consecratū inter sacra asseruaṫ. Sunt qui hoc cæleste beneficiū Carolo magno collatum fuisse contendunt. Sed ad Clodoueum reuertamur. Gestū esse inuenio a Clodoueo bellū aduersus Sigebertū quempiā. quam rem ab hystoricis non explanatam prætermittam. Occisum tamē eū a frācis & fortunis omnibus spoliatū cōstat. Paternam deinde necem animo frequēter voluēs Crotildis / vltionis p̄cupida mulier Clodoueū adit: q̄riturq; paternum sibi regnum fraude Gondobaldi burgundionis ereptum necato eius patre / matre vero in p̄fluentuʒ abiecta. Id inhumanū facin⁹ cāʒ maximā regi esse debere: belli aduersus Gondobalduʒ gerendi quo & indignam parentum eius necem vlcisceret. & burgondorum regnū reciperet.

Burgundorū origo. Iam quia in burgundorū nomen deuenimus originē eoruʒ breuiter aperiemus. Augusto imperante cum vandaloruʒ gēs in extremis germanię locis vbi cōsederant

tumultuarentur: tyberius & drusus octauij iussu in eos expeditionem duxerunt: quos victos partim vltra regni ripas in gallijs per vicos quos galli burgos vocant distributos hitare fecerunt. Inde a burgis burgundiones primo appellatos fuisse cōperio. Qui sequēti tēpore sequanos allobroges puinciāq; parti narbonēsez & lugdunū occupauere. arelate siqdē atq; aurelię regni sui sedem aliquando posuerunt. Nā otho quartus Germanus imperator se arelarēsez regē appellauit & possedit. ¶ Adductus rex coniugis querimonijs in burgundos mouet, agros incendit: & fugatum Gondobaldū obsidet: obsessum capit. Sed diues auro Gondobaldus: opera aredis arelatę vrbis præpotentis municipis: magnis muneribus Clodoueo oblatis se liberat annuū tributū regi pollicitus. Relicto quinq; miliū armatorū in burgundia pręsidio: cui, Gondesillum Gondobaldi fratrem prefecerat. Clodoueus in frāciaz reuertitur. Egresso burgundia rege, Gondobaldus gōdesillum viennæ obsidet: fratrem in ea depræhēsum nō sine multorū strage trucidauit. prodidit vrbem Gōdobaldo plebeius qdam qui aquæductibus præfuerat, indignatus scilicet ꝙ imminē te cōmeatus pœnuria fuisset cum mulegenis ciuitate dimissus. Eam ob rem Gōdobaldum docet per eū ductuz viennā capi posse. Reserato igitur meatu immisso milite vrbs capitur: frāci vero milites quos gondesillo clodoueus tradiderat, ad alaricum tholosāz relegati sunt. ¶ Per idez tempus irrumpētibus in galliam gothis: bona frāciæ parte occupata; arriana impietate plurimi tenebātur. Assumpta in eos expeditione Clodoueus priusq̄ moueret. Paternuz viruz ex suis prudentem ad alaricū gothorū principē in acquitaniaz oratorez de rebus quæ ex vsu vtriusq; reguz eēnt mittit. Conuenit diem locumq; regum colloquio dicere. Constituto tempore quo inermis quisq; accederet, Clodoueus iter in acquitaniam parat. Interim Paterno nego

Gondo baldꝰ capitur.

Viēna.

Gothorum irruptio.

Arriana pfidia.

Alarici.

ciuȝ dat / exploret qb⁹ gothi idumētis vtanť. Qui ad al-
ricū reuersus offendit hoiem / & suorū quēq; ferreaȝ vir-
gā nō minime crassitudis manu gestare: quę vel ad pcu-
Dolus. tiendū vel iaculādū idonea videreť. Quē dolum prudē-
ter aiaduertēs p̄rnus: apprehensa regis manu pmissi eū
admonuit. Ille dolū quaten⁹ potuit dissimulās / pfidiam
abscōdit. Tādē p̄rno in suspitiōe psistente / placere sibi
alacrius ait cōtrouersiā q̄ inter reges agitabať ad Theo
doricū Italię regē referri / & ab eo definiri. Cū ad Theo
Theodo- doricū vētū esť / ille cā cognita litigatores in aquitaniā
rici iudi- remittens / iubet p̄rno vt in summā turreȝ quā ipe desi-
cium. gnabat ascēderet / hastāq; erectā teneret: gothi vero tā
diu nūmos ad hastā coijcerēt: donec ad eius mucroneȝ
coaccruatis nūmis hasta tota tegereť. Qd iudiciū nō ac-
ceptauere gothi. Sed indignabundi: p̄rnū ludibrio ha-
buerūt. Nam cubiculi eius effractis qbusdā tignis / & de
super coniectis tapetib⁹ cū piculū occultassent: p̄rnus
dū noctu curādi corpis grā exurgit: p effractum tabula-
tum deorsuȝ pceps delapsus brachium effregit: reliquo
corpe grauiter cōcusso. Hac iiuria affectus p̄rn⁹ gotho-
rum pfidos mores Clodoueo renūciat. Quāobrē irrita-
tus rex / orone ad suos de violato oratore hita exercitū
ingredi ad hostes impat. prius tñ q̄ i aciē pdiret ad di-
ui martini sepulchri donaria mittit: tāq̄ de futura victo-
ria oraculū expectaret. veniētes q missi erāt dum ad fo-
res tēpli accedunt audiūt psallētes sacerdotes dauidis
Omen. hymnum. Protexisti me dñe virtute ad bellum. Qd omi-
nis loco suscipientes / oblatis muneribus: ad regem pni-
citer se conferunt. Oraculo accepto rex erectior factus
ad hostem festinat. Dum procedit agmē Viena amnis
obstitit; qui crebris imbribus intumuerat: ita vt vado trā-
siri non posset. Impeditum dolens exercitum Clodoue-
us / deus inquit optime in tribulationibus adiutor: attē-
de q in hostes tuos proficiscor. Faue religioni tuæ quā
tueor. & ne differ de heteti cogotho sumere vltionem:

& qui nos præpedit da fluuium vadabilem. Hoc p̃recantem Clodoueum non est aspnat⁹ de⁹ ad primã enĩ insequẽtis diei lucẽ ceruus e silua (nemine inclamãte) in cõspectum se ꝓrupit: qui magnis inde militum vocibus excitus: fluuiuꝫ enatans: q̃si itineris explorator vadum monstrauit. Hunc secuti milites in vlteriorẽ fluenti ripã qua ceru⁹ traiecerat euadunt. Vltra ꝑgressus exercitus / ad diui Hylarij Pictaueñ. ędẽ cõsistit. Vbi intẽpesta nocte quiescẽte Clodoueo ignis in tentoriũ decidere visus est: quod ꝓdigiũ pleriq; bonã in partẽ interpretabant. Cum nõ ꝓcul abesset hostis, milites in aciem rex eduxit: moxq; atrox vtriq; ꝑliuꝫ cõmittit iuxta fluuiũ clanũ. in cãpo voglodinẽsi qui ab vrbe pictauorum decimo miliario abest. Rex inter ꝑliantes alaricũ cõspicatus eũ inuadit: & sol⁹ soli cõgrediens solo deiectum gothũ necat. Hec finis alarico fuit / cum annos duodecim tyrannidẽ assumpsisset. ❡ Hãc victoriã Clodoue⁹ mox insigniorem reddit theodoro filio cũ exercitu in narbonensẽ ꝓuinciã misso. quo duce ea pars quã nũc occitanã linguaꝫ vocãt; ipsos preterea aruernos patri audientes fecit. Burdegalæ tũc clodoue⁹ hyemabat: vnde ineũte ꝓximo vere tholosates petit: vbi alarici thesauri asseruabãtur. Quib⁹ expilatis: reliquas vrbes quas gothi ꝑsidio tenebãt adoritur. Hisq; (hoste vndiq; deturbato) frãcorũ præsidiũ ponit. Rebus ad hũc modũ quietis: thuronũ se cõtulit. vbi anastasij bizantini ĩpatoris legatos audiuit / ĩperatorio noie amicitiam ei offerẽtes romanumq; consulatũ. Quo honore affectus rex inscenso equo in patentẽ cãpuꝫ qui iter diui Martini ædẽ thuronũq; per tp̃s erat ꝓficiscitur. vbi populo varia munera ꝓfudit: cunctis acclamantibus. Bene sit regi cõsuliq; romano. ❡ Equi deinde memor quo in bellis libenter vtebatur: quenq; diuo Martino voti reus dicauerat: equum ĩgenti pecunia redimi cum frustra iussisset: nec moueri loco equus scopuli instar potuisset: aureos cen

Ceru⁹ in dexitinẽris. Ostẽtum

Alaricus gothus a clodoueo occiditur.

Anastasius ĩpator

tum quos illa ætas solidos appellabat priori pręcio adiici iubet.atq; ita equo recepto.bonus inquit i negocijs adiutor Martinus est:sed mercede carus.Pacatis paululũ rebus:regnacarus cameracis prĩceps ĩsequentis causa belli fuit.Erat eni petulans & multa libidine famosus.Quibus vitijs(vt prĩcipibus fere contĩgit)phraro quidam assentator morem blandissime gerebat/ita vt nihil non illi crederet regnacarus.Hanc rem proceribꝰ ægre ferentibus:ad Clodoueũ mittũt/suã pollicentes operam si effœminatum hoiem prĩcipatu amoueret.Adduntq; cũ pugna iiretur se simulata fuga dñ; pugnę tẽpore deserturos Clodoueus vt ꝓceres conuẽta seruarent:ęrea fabricatus arma eaq; ĩaurata ita vt credi aurea posset ꝓditoribus dono dat.Adulterina munera mox cum exercitu sequitur Clodoueus:ĩstructa vtriq; acie consertaq; fortiter manu ꝓditiores simulant fugã duce deserto:quẽ captũ occidi rex mãdat vna cu; eius fratre q duci auxiliũ nõ tulisset.Necauit itẽ & ꝓpiquos oẽs:ne successionis iure adducti prĩcipatũ regnacari vẽdicarẽt.Proditioribus aũt(cum se falsis donis a rege circunuẽtos quererẽtur)respondit.Quibus pręmijs esse dignos eos putarẽt qui suũ ducẽ ꝓdidissent.Satis illis superq; esse ꝙ vita donati essent/atq; ita illos domũ dimisit.Clodoueꝰ rebꝰ gestis plurimis clarꝰ post acceptam xp̃i fidẽ cũ annos.xxx.regnũ administrasset:quattuor superstitibꝰ liberis vita decessit.Regis mortem precesserat ingens apud viẽnã vrbẽ terræmotus quo cõcussę palatinę ædes vna cũ priuatorũ domicilijs/tẽplisq; corruerũt.Hæc Namerto qui põtifex vrbis erat causa fuit instituendę supplicationis q̃ ante dominice ascẽsiõis diem festũ quotãnis per quasq; ecclesias letanie nomine celebratur.¶Conditus est sepulchro Clodoueus qd etiam nũc Parisijs visitur in ędo Petria se ædificata.Additumq; tumulo insequens carmen autore Remigio: anno christiano quingentesimo decimo quarto.

Regnacarus cameraci dominꝰ.

Clodouei dolꝰ.

Prodigia.

Mamertus vienñsis episcopus.

¶ Diues opum: virtute potens: clarusq; triumpho
Condidit hanc sedē rex clodoueus. & idem
Particius magno sublimis fulsit honore.
Plenus amore dei contempsit credere nullo.
Lumina qui varijs horrent portenta figuris.
Mox purgatus aquis & christi fonte renatus
Fragrantem gessit infuso chrismate crinem.
Exemplumq; dedit sequitur quod plurima turba
Gentilis populi: spretoq; errore suorum
Doctorem cultura deum verumq; parentem.
His fœlix meritis superauit gesta priorum.
Semper concilio castris bellisq; tremendus
Hortatu dux ipse bonus ac pectore fortis.
Constructas acies firmauit in agmine primus.

¶ Eo regnante pręcib⁹ bti Remigij frater suessionū pō tifex: vedastus atrebatiū & Auitus nouiomensium ecclesijs præerant: arrianis magnopere contrarij.

SVccedentes Clodoueo filij quos quatuor ex Clo tilde susceperat. regnum quadrifariaꝫ cō cordibus animis (quod de imperio agitantibus raro euenit) partiti sunt Theodoric⁹ me dioma tricosqui & mettenses: Clodomirus genabum que aurelianus: clotarius suessionem. Childebertus pari sios obtinuit. Hi omnes cū se se mutua amicitia colerēt regio noīe seorsuꝫ assumpto dani mettensem agrum inuadunt prędas facientes: in quos theobertū filiū cū iustis copijs Theordoricus mittit. Fusis danis: ad patrem cū bono captiuorū nūero triūphās Theodebertus se recepit. ¶ Interea clotildis filios ad se parisium cōuenire mādat. Atq; (vt erat appetēs vindictę fœmina) iniuriā illis apit p̄rnę necis. Ad se quidem burgūdi regni portionē ptinere: sꝫ gūdobaldi potētiā atq; crudelitate vtroq; parēte orbatā se & hereditate priuatā eē. q̄obrē p̄cari vltioneꝫ paricidæ Gōdobaldi piter assumāt. Moti maternis p̄cibus filij: cōtractis copijs burgūdis bellū idicūt.

Clotildis filios suos.

Bellum I burgundos. Quos p idē tps (Gōdobaldo patre vita functo) sigismūdus moderabatur. Qui delectu militū habito: aduersus frācos se obijcit. Dimicatum est acerrimis virib⁹. Sed inclināte ad Clodomirū fortuna sigismund⁹ in fuga capitur. vinctusq; aureliam missus est. quē non multo post clodomirus pariter cū liberis interemptū in altissimum puteum deijci iubet. Sed inde tandē exemptos ad diui mauricij monasteriū quod nō lōge ab octodoro sabaudię vico simongismūdi frater extruxerat efferri: ibiq; sepeliri permisit. ¶ Huic clodomiri fortunæ aduersa successit. Nāq; cognito q̄ Gondeuall⁹ burgūdionū impiū vendicaret: bellum reintegrat. Sed dum lōge a suis clodomir⁹ hostē psequitur a multis circumuēt⁹ (q̄q̄ furētib⁹ oculis & minaci vultu terrori eēt) inimicis coniectis vndiq; telis appetitus: pugnacissimus rex temeritatis suę pœnas luit. Amisso rege frāci nihil pauētes dn̄i sui mortē vlcisci pseuerāt. Verso in fugā burgūdione multis interemptis: vicos agrosq; depopulantur atq; incēdunt. ¶ Erāt clodomiro liberi mares tres. Theodoaldus / Gōtherus / & clodoaldus. Quos a patris morte educandos apud se clotildis recepit. ¶ Clodomiri morte nūciata Clotari⁹ atq; childebert⁹ fraternę necis vltores coacto exercitu in burgundiā pgūt. Fugato gōdomaro / eiusq; vxore in captiuitatē abducta: vniuersa burgūdia potiūtur. ¶ Hoc bellū mox hyspaniēse secutum est. Cui amalricus cām dedit. Hic in extrema gallia q̄ ad pyrheneū spectat ī colis: hyspaniā cū gothis tenebat. Mortuo vero clodoueo ī tactā antea regionis ptē almaric⁹ occupauit. Vnde aīos tollēs: ad regęs francos de ea re nunciū mittit. petitq; eorū amicitia sui liceat: atq; ex eorū familia ducere vxorē. Nō indigna petitio regib⁹ visa est. Sororē virginē illi dāt. Quā regio fastu susceptā. Amalricus liberaliter primū: mox cōtēptissime habuit. Quippe qui arriano veneno ibutus rectę fidei mulierem despuebat. adeuntemq; ex more xp̄iano ecclesias contu

Amalricus.

meliis pseqbat. Lutoq; p viã a pueris mãdabat. cõtami nari. Hoc diu passa mulier regibus p lras significat quæ a viro in fideli tolleraret: laturaq; eet: nisi amalrici petulãtiã temeritatemq; cõpescerent. Crebro mulieris q̃stu pciti reges cogunt exercitum. At childebertus sublimi vir aio non expectato clotario: militẽ in amalricũ educit. Cognito quid i eum a childeberto parabat: magnã quoad potest manũ amalricus terra mariq; cogit: tueri se festinãs. Adueniẽtib⁹ frãcis hostiliter occurrit: & q̃q̃ militũ nũero iferior eet: in fortitudine tñ spẽ oẽs firmauerat. qua prima eximiaq; virtute victoria sępenumero visa est cõparari. Pugnatũ ẽ equis virib⁹ diu acriterq;. Sed gothis cedentib⁹ victoria penes childebertũ fuit, fugiẽ tẽ amalricũ dũ aiaduertit miles quidã frãcus: excitato calcarib⁹ equo: tyrãnum lãcea confodit. Qua recognita rex frãc⁹ mediã petẽs hyspaniã gothos icredibili diligẽtia pseqt: donec toletũ ad ãnis tagi ripas mũitissimã vrbẽ accessisset. quã obsessã: & a ciuib⁹ nõ segniter desẽsã capit captã oib⁹ ex actissime coacervatis bonis spoliat. atq; ita sorore recepta & mox morbo dũ reuertit absũpta ad pris sepulchrum parisij collocat defunctã. Quos vero calices & vasa sacra toleto exportauerat religiosis regni sui locis distribuit. Toletum capitur. Tagus.

Isvt mẽorauim⁹ a childeberto gestis nũciat theodoricũ fratrẽ mõtẽ clarũ aruernię primariã ciuitatẽ: quã ab eo childebertus abstulisset recepisse psidio iterfecto. dũ ciuitas a theodorico obsidet miles q i obsidiõe erat accepto q̃ i diui iuliani tẽplo pleriq; ciues fortunas suas cõtulisset: in tẽplũ refractis forib⁹ irrumpit: & cũcta, diripiẽs exportat. Sed ptin⁹ vindex sacrilegij deus pdatores corripit insania: horrenda voce clamantes. Cur o btẽ martyr tã dire nos crucias. Hoc exẽplo doctus qui militiã sequit tẽperet a rapinis ne sacris locis iniurius sit. Apprehendit interdũ pœna sacrilegos & suas de⁹ iniurias graui Sacrilegij pena.

tervlciscit. Qđ siginaldus aruernorū p̄fect⁹ nō ignorauit:Itaq; licētia dominādi elatus;postq̄ multa ab incolis surripuit:villā bulgratensem quā Tetradius ecclesię diui iuliani donauerat occupauit.moxq; mēte captus non prius sui compos factus est q̄ villā reliquisset compēsatione exhibita rerū quas temere abstulerat.Sed re ītra paucos dies cōposita cōcordib⁹ aīs reges i Hermofredum Thorigie prīcipem bellum mouent / ꝑpterea ꝙ suasu amalbergę vxoris duos quos habebat fratres Bercariū & Baldricū necauerat:delatos ꝙ regnū affectassent.Thorig⁹ re cognita:collecta magno nūero manu:dolo itercipere frācos īstituit.Fossā altā quā frāc⁹ iter facturus erat longitudie magna ꝑduxit cespitib⁹ desup coniectis:vt specie virentis herbę miles illusus fraudeꝫ nō ꝑcipet. Detecto ꝑ exploratores dolo:reges irritatiores facti hostē ferocius ꝑsequūtur donec effusa fuga thorigi ad flumen quod eorū ligua onostrut vocāt se recipiunt.Vbi ad fluminis ripam reuocato ex fuga milite belluꝫ īstaurant.Sꝫ cedere coacti i ꝑfluētū se ꝑmiscue cōmittūt.Factaq; ē eorū tāta strages:vt occisorū cadaueribus pontis loco francus vteretur.Hermofredus tñ cū paucis in vrbē quādā que regio thedorico postea fuit se recepit.Ad quē dimisso nuncio theodoricus salutē pollicetur / si ad castellū tulbiacū qđ nō ꝑcul erat se cōferre nō pigritaret.Nūcianti fidē adhibēs hermofred⁹ ad theodoricū se confert.Dū vna ad pinas castelli i ambulant & fabulant.theodoricus hermofredū cubito impellēs eū e muro pręcipitat;quo lapsu interijt.Deide liberis ei⁹ necatis:oēꝫ regionē in ꝑtātē rex accepit:ibiq; td tp̄s morat⁹ lotliariū fratrē;lꝫ auxiliaris illi in hoc bello fuisset:clā suspectū habuit:siue ꝙ bñ gesti belli partē ad se verteret:siue quia(vt est human⁹ aīmus)causas q̄reret vsurpādi fraterni regni qui finitimus esset:& iō inuidię theodorico esset.Dissimulato odio theodoric⁹ precatur per nūcios fratrem ad se in thoringiā veniat:

Bellū aduers⁹ hermofredū

Dolus regis theodorici.

hre qd ex vtriusq; cōmodo sit. Ad quē nihil a fratre do li metuens Clotarius accedit. Occultos post tapetez in cænaculo milites Theodoricus in armis locauerat. Qd cum paulo altius pēderet velū / Clotarius cænaculum ĩgressus: armatorum pedes conspicatus: fraude depræhensa restitit: admonitisq; quos secum habebat clientibus clā armari eos iubet. Theodoric⁹ animaduersum a fratre dolu; itelligēs: ioco suspitionē purgauit: hito deinde cum fratre colloquio argēteo vase qd peluim vocant Lothariū donat / atq; ita discessum est. Verū sollicitatus ira Theodoricus pelui a fratre p filiū repetit belli occasionem meditans si vas non redderet. Impetrat a patruelli Theodebertus adolescēs: & vas ad p̄rem refert. Sz tandē i aptum se Theodorici ira prodidit. Crebris icursionibus i alterutrum factis pax iter eos paucis post diebus conuenit. quæ tamen susurronum delationibus violata est: obsidibus q apud Theodoricuz erant iterfectis. Nihil em̄ apud dominandi cupidos pbitatis aut fidei est. Libidie em̄ habēdi reges feruntur / nec amicis / nec generi idulgent suo. ¶ Interi dū se fratres odijs agitāt Clotildis mater ex Clodomiro nepotes diligenter non secus ac ex se natos apud Parisios procurabat. Hac suspitione ductus Childebertus: quasi illos regia ad regnandum educaret: accersito fratre Clotario qd de matre nepotibusq; pēsitet aperit. Placuit visendi eos causa: atq; cognoscendi si illorum ætas diuisa iter illos hereditate ad pricipanduz ydonea esset: ad se per archadium quēdam mitti. Læta nuncio Clotildis dimissos nepotes patruelibus cōmendat. Quibus i cōspectum adductis maiorē natu Clotarius mox terræ allidit: ense per ilia adolescētis prostrati traiecto. Hic pterrit⁹ alter ad Childebertum se pripuit: orās vt se ptegeret. Qui siue miaz simulās: siue reuera pueri misereret: clotariū placare pgit. In quē idignabūd⁹ rex: tu iquit hui⁹ auctor facioris es: & nūc pœnitet cōsilij: aut ergo illuz pijce abs te:

A patruelibus nepotes occidunt.

aut mortē meis manib⁹ obito. Ad hæc verba dimissum pueru꜡ clotarius obtrūcat. Interim dū i nepotū nece itē tos reges clodoaldus videt: auxilio ꝓcerū dilapsus. clericatū ꝓfessus est & sacerdos effect⁹ vitā religiosissimam vixit. Scribūt quidā vna cū pueris nutrices quoq; oē necatas. Huius sceleris imanitate꜡ aliud nō min⁹ ihūanum ꝓcessisse tradūt ad priorē nūciū archadium de pueris ad reges deducēdis vridanū quēdā aulicū protin⁹ clotildē regio iussu adiuisse: eiq; gladiū & forpicē obtulisse: ad anceps oblatū Clotildē mussitasse: mox ex vridano q̄siuisse quid hoc oblatū ꝑtēderet: illūq; rñdisse gladiū necē: forpicē sacerdotiū in nepotib⁹ ominari: expectare se vtru꜡ regina eligeret. Demū hęsitātē reginā negasse nepotes sacerdotes fore. s. de filijs regib⁹ securā ꝙ inocētib⁹ nullā vi iferēdā formidaret. Sed regnū ābientib⁹ odiosa miseratio est. Tā crudelē nepotū necē & si modestissime ferret clotildis: eā quoq; insequēs belli mot⁹ misera sollicitudine cōfecit. ❡ Theodorico que꜡ mettēsibus impasse scripsi vita sublato: theodobert⁹ p̄nū regnū suscepit Qui aduers⁹ clotariū i societatē belli qđ iā diu childebertus pisiorū rex aio agitabat accitus vocāti childeberto auxilio fuit. Iunctis ergo pari fide exercitibus in clotariū ꝓficisci cōstituūt. Ea re clotildis cognita: relictis pisijs turonū abijt: diui Martini ædē lachrymans ingreditur. Orat religiosa mulier btissimū cōfessorē p̄ces ei⁹ exaudiat: neq; sinat fratres reges: filios suos inter se cōflictari: qui tametsi cōpluribus essent inquinati flagitijs: occurrat tñ furētib⁹ ne insania efferati fraternitatis quoq; obliuiscant. clotildis orōne & bñ de deo meriti pōtificis interuētu credi pōt i beniuolētiā fratres redijsse. Nā cum acies nō procul cōstitissent: ortis imbribus: tonāte supramodū cœlo: atq; validissimo insufflante vento: tāta tēpestate childeberti theodebertiq; copię attrite sūt. vt nihil illis sibi armorum p̄ter clipeu꜡ reliquū habuerit. Procūbētes humi milites laceris vestibus & sagis diem

illũ vltimũ sibi certo esse credebant.equis insup̃ p multa miliaria diffugiẽtib⁹ rari recepti sunt.qn ipsis regib⁹ cælestis ignis qui crebro fulgure cõtineter micabat/ timorẽ incussit:ne cũ tẽtorijs icẽdio vna flagrarent: cũ hui⁹ tẽpestatis nulla pcella neq; vlli⁹ pluniæ gutta Clotarij milite; attigit.Hoc terribili admodũ pdigio haud dubie intellexerũt reges recte i illos dei irã exerceri q̃ innocẽtẽ fratrem bello pdere cogitassent.Missis ergo ad clotariũ legatis:pacẽ vltro pollicenſ:q̃ vtrinq; data discessum est.Hæc in agro aurelianensi apud cõbrũ vicũ gesta fuisse cõperio.Post hęc Childebertus velut ad bellũ natus esset:breui reqe militibus cõcessa comitãte fratre clotario interracones mouet.Cui⁹belli cã; ab auctoribus traditã nõ inuenio.Credo eũ prædę & regnãdi solum cupiditate affectu; huic bello incubuisse.Pria hui⁹ expeditionis castra ad cæsar augustã vrbẽ childebert⁹ sistit.Quã circũuallatã oppugnare iubet.Ciuib⁹ fortissime sese primũ tuentib⁹:cũ altera insuper oppugnatiõe primi expectarẽt ad dei opẽ cõuersi supplicationẽ decernũt.circũeũt p pomerium ciuitatẽ resonãte diuinis hymnis clero.Quẽ cõcẽtũ vbi aiaduertit childebert⁹cognoscit p rusticolã quẽdam supplicationẽ ritu xp̃iano a populo fieri.vt miserto ciuitatis deo in hostiũ ptãtẽ nõ veniãt.Ea re cognita & q̃ xp̃iani essent childebert⁹rustico impat loci pontificẽ adeat moneatq; ad se i castra venire.Edoct⁹a rustico põtifex ad regẽ nihil verit⁹accedit.Quẽ affat⁹childebert⁹.quia inqt:o p̃sul cõptũ nobis ẽ vos xp̃i sacris iitiatos eẽ:eiq; religiose famulari decretũ nobis ẽ pcere ciuitati:obsidionẽq; soluere; si mõ de diui martyris vicentij supstitib⁹ apd vos monumẽtis aliqd nobis impertiemini. Regis volũtate ad cleru; relata sepulchrũ martyris pontifex adit;indeq; susceptam stolã & tunicã regi dono cõtulit.Quę religiosissime suscepta rex p sctẽ asseruabit.Obsidiõe igit liberata ciuitate cũ de puicia cũ põtifice nihil iteruẽisset digrediẽs

Mirum.

Bellũ in terraconesa childeberto gestũ cæsar augusta obsessa est.

Reliqe diui vicẽcij.

Mõaste=riũ bti Vincentij extructum.

exercitus agrũ cæsar augustanũ vastauit: atq; ita Parisium aduenies ædẽ diuo Vincentio dicat monachis ibidem institutis quib⁹ eas quas de martyre induuias habebat attribuit. Huic monasterio diui Germani de pratis appellatio in hodiernum diem manet.

Ebus i hyspania (vt p̃missum est) gestis, theodorici mors regi renũciata est. huic fili⁹ theodebertus quia regno successisset, iniquo animo Childebertus tulit. Cõicato igitur cũ fratre Clotario, consilio a Theodeberto regnũ surripere meditantur. Quorum cœptis rex prudens occurrens priusq̃ in apertum p̃diret dolus: insurgentẽ in eũ debita erga auunculos reges obseruantia retardauit. Eã ob rem alios sibi vult⁹ effingens childebertus satius esse censet beniuolentia vti q̃ nepotem regem eundemq; potẽtem lacessere quem facile superare non posset. vocatũ igitur ad se Theodebertum blande excepit: p̃ciosisq; muneribus donatũ a se dimittit. Adeo rara est inter principes amicitia: aut eñi liuore p̃culsi: aut imperij maiestate feroces: aut (quod plerũq; accidit) aliorũ potentiã suspectã habentes occultis inter se dolis agere solent. Interea senio morboq; confecta Clotildis mr̃ moritur. p̃clare religionis fœmina & diuo Martio Turoneñ. præsuli præcipue deuota. Quam turono vrbe regia põpa elatã filij reges ad Clodouei tumulũ appo nũt. Eleuatumq; nunc veneratur corpus eius in capulo ac pheretro ibidem adhuc cõspicuo. Eodem ferme tp̃e theodebertũ vltima fata assumpserunt: relicto filio Theodebaldo regni p̃ni herede clotario autẽ iniqua iterum fortuna aduersata est. Nã maribus liberis septẽ & fœminis duabus cum beatus hominũ opinione haberetur crannus patri contumax extitit. A quo in aquitaniã missus præmere populum vectigalibus cœpit. Ea re cognita Clotarius crãnũ domum reuocat. Qui cõtẽpto patris impio ad Childebertum quem non bono sa-

Clotildis mr̃ moritur.

Crãni rebellio.

tis in patreꝫ animo esse arbitrabatur se contulit. Addit ad exulceratũ childeberti aĩm nouas indignationes: iureq; iurando se per sancte astringit opgugnaturum perpetuo patrem. Securus igitur acceptę fidei a crãno childebertus bello persequi Clatariũ constituit. Eo quideꝫ tpe dum Clotarius expeditionem in saxones haberet. Quos cum semel prospere superasset / secũdo i eos mouens ꝙ ꝑmissum tributuꝫ nõ soluissent / quis prælium deprecarentur / & imperata se facturos pollicerentur: pugna non abstinuit: in qua multis frãcis occumbentibus Clotarius cum paucis ad suessiones regressus est aduersus crannuꝫ gontrano atq; ariberto in acquitaniaꝫ Clotarij iussu mouẽtibus. Childebertus campaniam in festo exercitu incurrit. Inde vastatis agris cum præda multa reuertentem post nonuꝫ & quadragesimum regnãdi annum mors occupat. anno salutis quingẽtesimo quiquagesimo nono mortuo apud ædẽ Vincentij martyris ꝓxime parisios sepulchrum fuit. Childeberti morte quia liberis careret omnia ad Clotariũ peruenerunt. Quo accessu frãcoruꝫ regnuꝫ magnuꝫ incremẽtuꝫ accepit. Sed aucto regno: auaricia Clotariũ inuasit. Excogitauit eñ tertiam ecclesiasticorum prouentuum partem accipere. Cuius concupiscentiæ assentientibus ipsis: vnus tantũ turonorum antistes iniuriosus resistit: dicẽs. Si quæ deo dicata sunt auferes: & de pauperum horreis tua ꝑges explere: regnum a te auferet deus. Qua increpatione territus Clotarius incœpto abstinuit. Eadem tempestate inter frãcos erat atq; hyspanos de celebrando paschate contentio. Illi eñ. xviij. Kal. Maij. hi. xij. Kal. aprilis festum diẽ obseruabant. Sed hec pertinax varietas finem diuinitus accepit. Nam sabbato sancto dum cathecumini ad regenerationis lauachrum accedũt salutaris apud hyspanos aqua peraruit: cũ eadem apud frãcos redundaret. Gregorius turonẽ. chilperici ętate hoc euenisse tradit.

Controuersia de paschate

Eiusdem compendij Liber secundus.

Lotari⁹ regno ásſúpto cranni alias cramiris (vtrūq; ei scriptū īuenio) temeritatē vlcisci ꝑseuerat: ratus pl⁹ audere ī eū ceteros: si repugnātē filiū nō flecteret. hito igitur delectu militū: ī rebelleȝ ꝓgreditur. Queȝ venienteȝ audiens crann⁹ ad conobaldū sibi finitimū aquitanię regeȝ ꝑgit: quo adiutore prēȝ ꝑlio excipet. Sȝ conobal

Sacelli diui Martini exustio.

duseū in sacellū diui Martini clotariū fugiens se recessisset: neq; īde vllis pollicitatiōib⁹ educi posset: īmisso igni pariter cum sacello crematur: qđ nō multo post tp̄e rex iussit īstaurari. Mox crann⁹ nihil morat⁹ ad britonū comitem senabutū se cōtulit: vbi receptis ex fuga militib⁹ quū terrā mariq; iustū exercitū coegisset pio prī filii⁹ nocens & armat⁹ occurrit. Ordinatis ad pręliū alterutris copijs de pace ꝑ legatos tentatū est. Negante cōditiōes pacis clotario: armis decertare cōuenit. Sȝ nō ignar⁹ prī q̄ dubi⁹ sit belli exit⁹: dei añ oia opeȝ īplorās. Iuste de⁹ inquit aspice: & qđ dauidi regi de filio absalone iudiciū fecisti michi imptito. Atq; ita ī ꝑliū vtraq; acies cōcurrit. Diu stetit dubia victorię spes: demū ad

Cranni supplicium.

Clotariuȝ īclinauit. Fugati ꝓfligatiq; sunt hostes. Inter quos bona britonuȝ ps cęsa est: cranno cuȝ vxore & liberis ītercepto. Queȝ ī scāno ꝑ lictoreȝ alligatuȝ cremari cū vxore & liberis duob⁹ rex iubet: huiuscemodi supplicio crān⁹ pœnas soluit cōceptę aduers⁹ patrē rebelliōs

¶Crāno merita pena affecto prī accepit a deo bñficij mēor ī frāciā reuertēs ad diui martini sepulchrū se contulit: ibi de bñficijs deo grās exhibēs largissimisq; mūeri⁹ tēplo ditato petit ꝑteritę ætatis sibi offēsas remitti. Nec mora suessio nē repetit. Moxq; (vt ē gallice nobilitatis vana cōsuetudo) ad feras venatu dep̄hēdēdas se conuertit: vbi dū cursu clamoreq; supra q̄ rege dignum

est curiosus oblectatur morbũ cõtrahit: quo lãguore cũ ãnos vnũ & quinquaginta ĩperasset absũpt⁹ est: assistenti bus quattuor supstitibus sibi liberis ariberto: gontrano childerico atq; sigiberto. Fuit enĩ clotarius libidini ob noxi⁹. & ex tribus vxorib⁹ iugũde. arregunde. atq; cõso na mares septẽ & fœminas duas suscepit. Aregũdẽ que primę vxoris soror erat ex hac causa sibi assumpsit. Ro gatus ab vxore vt aregundẽ viro illustri collocaret: ad eã ꝓfectus ẽ vbiq; copulauit. Atq; paulo post ad iugun dẽ reuertẽs fecit inquit mea cõiunx de sorore tua quod me hortabaris. Illã ei mihi accepi q̃ pręter cæteros re gni mei ꝓceres sũ illustrior. Quod factũ modesta mu lier æquo animo ferre simulauit. Patris fun⁹ filij suessio nẽ vsq; ornatissimo comitatu ꝓsecuti digno patre tumu lo regem sepelierunt. Sed priusq̃ a clotario discedo: il lud nõ p̄termittẽdũ reor quod eũ maxime cognitu di gnũ est mirari licet a nullo frãco scriptore litteris fuisse cõmẽdatũ. Fuit iter famlliarissimos clotarij aulicos gal ter⁹ yuetot⁹ calet⁹ agri rothomagẽsis apprime nobilis / & qui regij cubiculi primari⁹ cultor esset. Huic ꝓ sua in tegritate de clotario cũ meli⁹ meliusq; ĩdies ꝓmereret reliqui aulici ĩuidẽt deprauãtes quodlibet ab eo gestũ: nec desistunt donec irritatũ illi clotariũ pessimis susur ris efficiũt. Quãobrẽ iurat rex se hominẽ necaturũ: pce pta clotarij ĩdignatiõe: galter⁹ pugnator illustris cede re regi irato cõstituit. Igit. derelicta frãcia ĩ militiã ad uersus religionis catholicę ĩimicos pgit. vbi decẽ ãnos multis ꝓspere gestis rebua: irat⁹ clotariũ simul cũ tpe mitiorẽ effectũ: romã ĩ primis ad agapitũ põtificẽ se cõ tulit. A quo ad clotariũ lr̃is ĩmp̄tatis ade ũ suessiõe agẽ tẽ se ꝓtern⁹ cõfert: veneris die que parasceue dicitur: cogitãs religipsã xp̄ianis diẽ ad pietatẽ sibi ꝓfuturã. Verũ lr̃is põtificis exceptis: cũ galterũ Clotarius agno uit: vetere ira tanq̃ recẽti liuore pcitus rapto a ꝓxĩmo sibi equite gladio hominẽ stati ĩterimit. Tã ĩdignã in

Clotarij obitus.

Regni yuetoti pricipiũ.

Clotarij. ĩmane fa cinus

isignis atq; inocetis hoīs necē religioso loco & die ad xpi passionem recolēdā celebri pōtifex iequanimiter ferens: cōfesti clotarium repræhendit: monetq; iiquissimi facinoris rōnem habere: se alioquin excōicationis sniam subiturū. Agapiti monita reuerit⁹ rex: capto cu3 prudentibus cōcilio galteri heredes & qui yuetotū deinceps possiderent ab oī frācorū regū ditione atq; fide liberauit. liberosq; prorsus fore suo syngrapho & regijs scriptis cōfirmat. Ex quo factū ē vt ei⁹ pagi & terre possessor regē se yuetoti hacten⁹ sine cōtrouersia noiauerit. Id aūt āno xpianę gratię qngētesimo trigesimo sexto gestū esse ī dubia fide iuenio. Nā dñantib⁹ lōgo post tpe ī normānia anglis: ortaq; īter iohānem hollandū anglū & yuetoti dominū quęstiōe quasi puentuū eius terræ pars fisco regis anglorum quotānis obnoxia eēt: calleti ppretor anno salutis. M.cccc.xxviij. de ratione litis iudiciario ordine se istruens: sicut annotatum a me est cōperisse iudicauit. Huius clotarij vxor fuit radegūdis que per viri assensū religionem pfessa cęlitibus meruit ascribi Patre em̄ berengario rege nata cū a francis capta esset ī clotarij sortem veniens ab eo ī vxorē ducta est sed casta mulier deo magis q̄ viro cōplacuit. Eius regis decreto diui Medardi monastariu3 suessione ichoatū est: sed a sigiberto filio tande3 absolutū. Est i anglorū gestis: egilbertu3 regem cu3 ab iimicis pter eius de fidiā risui haberet / filiā regis francorū cui⁹ nomen silētio pterit vxorē assūpsisse: & cū ea letardū virū admodū sanctum ī angliam nauigasse. Quo cōnubio egilbertus gensq; anglorū didicit modestiā / & cognitione3 quandam accepit vnius dei & fidei xpianę. ita vt ad anglos pfiscīscēte augustino gēs tota facili⁹ xpm confessa sit: pelagij reiectis erroribus. Porro quia nec filię nec regis nomē ab autoribus tradit: ego tēporū annotationē secutus / hūc fuisse chilpericū cōijcio / aut primū clotariū Nā p clotarij secūdi tpa diu⁹ gregori⁹ pōtifex roman⁹

Rex yuetoti.

Radegūdis.

Letard⁹.

augustinũ ex mõasterio qđ romę istituerat i ãgliã p̃dicatiõis cã misit. Id aũt scriptũ a me iõ ẽ vt itelligãt ãgli exordiũ recte credulitatis i xp̃ʒ a frãca mĺiere accepisse. Anglorũ fides.

Clotario sepulto fratrib⁹ de partiẽdo inter se regno consulẽtib⁹: cũ quisq; sibi p̃tẽ accipere merito sparet: chilperic⁹ cui plus i genij atq; astuciæ inerat p̃ter ætatis legẽ parisiũ occupere cõtẽdit. Paternisq; thesauris potitus mox frãcorũ nobilitatẽ q̃uelocissime põt ad se vocat. Quos parti in se p̃cliues bẽiuolẽtia amiciores reddit. Alios quib⁹ ad uersaʒ i parteʒ pendere animũ cõmodi expectatiõe cognouit: magnis admodũ donis muneribusq; cõciliat. Sed vt est in galico p̃uerbio: solicit⁹ sui est: nec dormitat iimic⁹. Cognita chilp̃ici: p̃fidia amicorũ op̃a quos parisij habebant fratres iscio chilperico i vrbeʒ clã admittunt. Inde fratre deturbato ne bello res agereẽ chilperico renũciant: si p̃ lege patria diuidi iter se regnum volet liberũ sibi ad eos patere regressũ. Hac cõditione p̃posita chilpericus parisiũ reuertit. Ariberto q̃ prior natu eẽt parisiorũ regnũ: gõtranno aureliorũ: mottensiuʒ sigiberto obuenit. Chilperic⁹ suessionẽ adept⁹ est. Chilpericus. Suscepto sc̃d̃m seriẽ cognationis parisiorum gubernaculo. Therebertus qui aribertus dictus est nulla re insignior fuit q̃ marcanosę & merofidis stupro: quas nigebrida eius vxor seruitio habebat. Quarũ cõsuetudie rex ita depijt: vt nigebrida dimissa eas i vxoruʒ loco habuerit. Nec deseruit: licet a pontificę germano admonitus esset. verum paucis interiectis diebus vtraq; vna cum filio quem altera ediderat repentino obitu perierũt. Sed nec diu superstes aribertus fuit. Gontrannus q̃q̃ benignior natura fuerit: petulentia tamen atq; libidine nõ dissimilis erat. Nam præter prostitutas a se virgines: alienas quoq; nuptias spretis legitimis vxoribus inquinauit. Ab huiusmodi fœdis amoribus abhorrens: sigibertus mettensium rex ad athanahildum hyspa-

Gontrãn⁹ rex aurelianorũ

nũ regẽ misso legato gogone: brunechildẽ regis filiam vxorẽ accepit. Chilpericus vero fratris exẽplo adduct⁹ alterã athanahildi filiaꝫ galſondã coniugẽ experit. Cui cum fredegundis quedam forma inſigni puella inſerui ret: inſolẽs tñ mulier i chilperici ſe inſinuauit amoreꝫ: re gũq; ita blãdicijs deprecatur: vt odio hitã galſondã nõ vxorię dignitatis: nõ fœderis nuptiarũ memor laqo p noctis ſilentiũ ſtrãgularet: Supĩducta andouera nihilo magis cõtinẽs fuit: quippe qui fredgõdę voluptatis ille cebrarũ amator cõſuetudĩe illectus tenebat. Nõ poſſuꝫ (quis breuitatẽ iitio ſim ꝓfeſſus) hui⁹ pellicis maliciã ta cit⁹ pterire. In ſueſſionib⁹ loco & plebe humili nata eſt i vico balẽcurto: ſpẽ quideꝫ egregia atq; ĩgenio ſupra fœ minę modũ excellenti. Igitur cũ ſueuorũ ifeſta ſigiber to gens bellũ aduerſ⁹ eũ ſuſcepiſſet: chilperic⁹ fratri au xiliũ tulit. Egredienti domo cura fuit andouerã cõiugẽ grauidã fideli ſibi: cuipiã cõmẽdare. Huic negocio ido nea viſa eſt fredegõda: atq; ita ꝓfect⁹ eſt. pariẽdi cũ tẽ pus aduenifſet fœminã regina parit: q̃ priuſq̃ baptiſmo ablueret: cõcilio ex fredegonda capto: q2 nã idonea ſa tis mulier ad hoc ſacrm teſtis (hoc cõmater) adhiberet. Nulla inquit fredegõda nobilior te eſt quã huic myſte rio anponas: vt qupcarne puellã extuliſti: eã pterea ad ſpiritalẽ vitã regeneres. Sciebat em ex xpiano iſtituto nephas eſſe virũ mulieris cõcubitu potiri q̃ baptiȝãdo fi lio cõmater extitiſſet: eo pacto chilpericũ a reginę con tubernio diſcluſũ iri callidiſſima pellex ſpabat. Abluit ex ſñia fredegõdæ filia: atq; ei cui mater andouera erat cõmater ſpiritali regñatiõe efficit / childehindã ei no me iponẽs Regi domũ bello exacto reuertendi gratula labũda. pellex occurrrit. Narrat q̃ de nata ſibi filia cõti gerãt. Sꝫ dolere ſe ait ꝙ regia teſtis & cõmater ablutio nis filię eſſe voluerit. Hec loquẽti fredegõdę rex ſcẽ iu rat ſi ita cõptũ hr̃et: ſe eaꝫ vxoris dignitate donaturũ. ĩgredienti palatiũ chilperico andouera filiam cõplexa

Chilpic⁹ ſueſſionũ rex.

Fredegõde fraus.

salutē impetriri: deq; narra sibi filia gratificari festiat. At rex exulceratus aio: abii inquit ī malā partem imprudens mulier quę tua me isipiētia a tuis nuptijs exclusisti. Nec multo post tpe rex pōtifice; pui sacrū pegisset; ire i exiliū iubet. andouerā verò vna cū filia ītra eccl'ie septa vitā apd cenomanos agere cōpellit: designtis q̄tū ad annuū alimentū satis esset puentib⁹. Pelicē mox fredegōdā in suis ambitiosus malis chilpericus vxorē accepit. Adeo nichil videntē hoīe; reddit cęca libido: & petulans viuēdi licētia. Nec vno crimine irretit eū quē deprauauit. Enīuero chilpericus legitimi cōtēptor thori alieni quoq; appetētissim⁹ fuit. Sigebertū fratrē suū psecut⁹ ē (& vt pfidiorē dicas) grassante i eū fortuna. Nā irruēttbus in regnū ei⁹ infestis signis Cacano duce hunis: occupatissimoq; in eo bello sigisberto chilpericus frater nę charitatis desertor i remos ad sigisbertū ptinētes incurrit: quos p̄sidio p fratris absentiā destitutos in ptātē recepit. Verū fugatis hunis sigibert⁹ victor reuertens copias i suessionensium agrū dimittit: que; dedente se populo facile cepit. Theodebertū chilperici filiū i vrbe dephensum abducit. S; nō multis post dieb⁹ itercessiōe patris liberat⁹ ē chiperici fide iterposita: q̄ i sigibertū nullo vn q̄ tpe bellum moueret. S; fidifragus rex nihil moratus bellum redintegrat. Cuius illico pœnituit. Na; iferior factus cōpulsus est conditiones pacis quas sigisbertus voluisset accipere. Sed nec sic quies facta clodoueus ex chilperici liberis burdegalam sigisberti ditiōis vrbem capit. Sed a singulfo (quæm prouincię sigisbert⁹ p̄fecerat) mox exturbatus clodoue⁹ isequente præfecto parisium ex fuga se recepit. Qua iiuria prouocatus chilpericus theodeberto (quē dixim⁹ a sigisberto liberatū) mādat: neustriā (q̄ postea normānia appellata ē) adoriatur. Eā quia sigisberto parebat (receptis i ea plerisq; isignib⁹ locis) icursionib⁹ vastāt. Eodē quoq; furore turonos/ pictauos/ lemouicas: & caturcos: non clero: nō mo

Chilpic⁹ i sigisbertū fratre; bellū mouet.

Bellū isigisbertū Supatur.

Clodoueus neustriā theodebertus incursat.

Theodebertus occidit. Chilpic⁹ căpaniā vastat. Tumult⁹ i castris sigisberti Bellū in chilpicū. Chilpic⁹ tornacū petit. Anselm⁹ i dñs fidelis.

nachis:nō sacris virgībus parcēs pdit.Eius petulantiā cum gondoaldus pictauus q sigisberti partiū erat non parua iactura affecisset:& demū mouēte i eū sigisberto fugat⁹ iteremptusq; fuisset:chilpicus iiquo aio filij mortē ferēs:căpaniā furibundo exercitu excurrit: remosq; iterum spoliat:in quē reductis copijs sigisbertus homis temeritatē corripe constituit.Verum intercedētibus vltro citroq; legatis pax icta est.¶Reb⁹ inter chilpicum sigisbertumq; mature cōpositis in gontrāni fratris burgundionibus impantis exitium cōiurant.Belli cā a scriptoribus nō tradit.Inuidisse illi fratres crediderī:ꝙ ad aurelianum gontrāni regnum burgūdionū quoq; principatus accessisset.Vt cūq; res se hȝ:leuis existimari potest quę facilē habuit exituȝ.Cōstitutis itaq; ad pugnā apud viriacū.archiacūq; copijs:breui momēto p legatos conuētum ē;trecas căpaniæ ciuitatē,pficisci reges:atq; illic pacis conditiones dicturos.Quā i diui lupi tēplo reges interposito iureiurando postea firmauerunt.Abeuntibus ide regibus milites austrasij q sigisberto pebāt quæruntur ꝙ nihil ad se neq; gre neq; honoris sed neq; præclarum deferret.eos oibus prælijs primos adesse.vltios eē quibus aliqd mercedis a rege contigeret.Placere q;dem cū gōtrāno pacē:sed chilpicū exosum hre ꝙ præter regiā dignitatē spurce viueret:hac militū tumultuatione tradūt sigisbertū copias in fratrē nihil belli ab eo timētē/imo etiam exercitu nudatū cōuertisse.Hac re pnūciū accepta chilpicus suis rebus despans q̄ festinātissimis itineribus pōt:tornacū vna cū fredęgūda & liberis se recepit.Huic repētino chilpici malo incommodū aliud fortuna iuexit.Procedēti cū copijs sigisberto magn⁹ pcerū atq; equitū nūerus q a chilpico defecerant: ad victoriacū occurrit;quos iuramēto obstrictos i exercitū admittit:præter anselmū qui itegra i suū regē fide negat se sigisberto auditurū:atq; ita dimissus anselmus ad Chilpericum migrat. ¶Cognita fratris fuga sigi-

bertus fugiētē insequi pgit. Ciuitatē milite circundat. Eo metu fractū aīo regē quū intellexit fredegonda audax facin⁹ cogitat. Vocatos ad se clā duos quos ad negociū prōptissimos iudicabat: magnis pollicitationibus allicit: i castra sigisberti se conferāt: regemq; iterimant. Si salui se receperint fore vt præclaris fortunis abūdēt. Sin illustri facto oppetāt mortē: collaturam se tēplis atq; sacerdotibus donaria quib⁹ saluti aīaruz suarum bñ cōsulat deus. Recepto a fredegūda negocio securi sui satellites i familiam regis sigisberti se i insinuant. Sigisbertū mox (conueniēti eoruz cœptis tpe) confodiunt. Ad reges necē tumultu p castra exorto: siccarij interficiunt. Cum clamor & strepitus i vrbē delatus esset: nec cām sciret Chilpicus: fredegōda festinās regē secum aīo eē orat: dicēs tumultuari & lamētari i castris milites: pptere a q sigisbertus morte esset absumptus. Vix hæc nuncianti vxori chilpericus credit. Sz multorū nūcio firmatus i castra contēdit. Cui obuij primores exercitus regē consalutāt: iurātq; i verba Chilperici. Quos liberaliter regieq; primo litos hortatur beniuolētiaz in se fidēq; seruēt. Nonnullos tñ de se bñ meritos minore q̄ sperauerāt estimatiōe & grā tractauit. Fraternū deide fun⁹ mote regio curauit. Extructo suessione i diui medardi ede sepulchro: vbi iuxta clotarij tumulum appositus est postq̄ annos tredecī regnasset Fratris exequijs debita religione absolutis: Chilpericus brunechildē sigisberti vxorē quæ filiuz Childebertum Parisij habebat Rothomagum exulare cogit recepta igenti pecunia quæ penes eam erat. Causa exilij fuit: q childebertum filiū ne i chilpici potestatē veniret gōdebaldi ducis ministerio fune p fenestram demissum ad mettēses deferri mandauerat. ¶Mox ad bituriges: & eas vrbes quæ ad ligeriz fluuiū sitę sunt ne qd turbę molirentur merouēū filiū mittit: qui eas recipiat. Sz neglecto pris impio merouēus cenomanum vbi dolo fredegondæ mater eius andouera

Fredegōda sigisberti necē pcurat

Chilpic⁹ a militibus sigisberti salutatur.

Merouē⁹ prīni mādati spretor.

exulabat: diuertit. Dei de brunechildis viduę recordatus Rothomagū cōtēdit. ibiq; mulieris īgenio delectatus eā duxit vxorē. Qua re indignatus chilpericus: veritus ne astu brunechildis in prēm filius armaret: Rothomagū citus ꝓficiscitur. Cognito ei⁹ aduētu noui cōiuges ī templum diui Martini: qđ pone vrbis muros ligneis tabulis cōstructū erat: se cōmittūt. Ex quo cū illos educi iuitos p legem nō liceret: solita perfidia rex vsus sancte illis iurat si ad se veniāt nunq̄ illos a thoro separe. Egressi tēplo postq̄ vno alteroq; die apparatissimis conuiuijs accepti a rege fuissent: filium renitenteꝫ a Brunechilde Parisium abducit. Quē paulopost ecclesiæ sacris addixit. Sed suasu gōtrādi reiecto clericatu: ad secularē vitā reuersus est. Latuit ī de metu pr̄is ī beati Martini Turoñ. tēplo. Inde cū eruere euꝫ Chilpericus

Sortes. quęreret: sortibus merouevs egit quibus illa ętas ad insequētē modū ipune vtebatur. Dies tris aptis corā se sacris codicibus: pnoctās merouevs diuinū oraculū expectat: reuoluto codice: ī librū regū oculos ītēdēs: ita legit. Quia reliqstis dn̄m deum vr̄m tradidit vos in manibus inimicoruꝫ vr̄orum. Scđo Dauid Psalmos scrutanti mox illud occurrit. Deiecisti eos duꝫ alleuiarē tur. Tertio ex xp̄i euāgelio offendit. Scitis quia post biduū pascha fiet. His tāq̄ ad se diuinitus ptinētib⁹ oraculis: cōfirmatus merouevs: tēplo egreditur comite gontrādo Inde sex ex oī nūero seruis (gregorius scribit quingentis) secum desumptis: p altissi odorum atq; diuionem ī cāpaniā migrat: vbi ab īcolis d eprēhēsus in despatio=

Meroue⁹ a seruo occidit. nē venit prēm: maxie formidans. In eo mēti s agone cōstitut⁹ seruū orat gayldū: vt eū perimat. a quo mox pcussus iterijt. ¶ Interī dū hęc agunť nunciať Chilpico cāpanos suessionē occupasse. quā mox puo negocio recēpit: iterfectis ciuitatis primorib⁹ q cū cāpanis senserāt Eodē fere tpe ad turonos petragoriosq; atq; aginēses Clodoueuꝫ filiū cū exercitu legat: cui desi deriū nobili

or tũ loco cõsiliariũ attribuit. Per id tp̃s mõmoleus agõ trãdo regioni prępositus: accepto frãcorum aduentu: cõtractis copijs in eos mouet. Cõmisso p̃lio mõmoleus nõ sine suorũ cæde victoriã potitus est. Nã ex suis quos in aciẽ mommoleus eduxerat milia quinq; desiderata sunt. cũ ex Clodouei exercitu vigitiquattuor milia ceci dissent. Tã graui Chilpericus icõmodo affectus hello tamen nõ abstinuit nunc hic nunc illinc arma circunferens, Abstulerat Chlpericus varroco britonũ regi vrbes quasdã. Quas ne repeteret veritus aduersus eum (si forte incautũ intercipere posset) pictauis atq; andegauensibus mãdat: copias cogant & varrocũ insidijs fallere tẽtent. Cuius rei gnarus factus varrocus exercitũ parat itẽpesta nocte hostẽ iuadadit: funditq; multis occisis. Sed tertio post die Chilpericus cũ britone pascitur misso ad eum obside filio: restitutisq; quos occupauerat locis. quib⁹ etiã addidit & vãnas maritimã vrbem cõditiõe ãnuę pẽsionis apposita. Tot bellorũ turbinib⁹ ipeditum regẽ fredegõda nihilomin⁹ sollicitat: mulier ad discordiã nata. Erat prætexatus Rothomagorũ archiflamẽ: hũc detulit regia cõsiliatorẽ nuptiarũ brunechildis cũ meroueo extitisse. eiq; aduersus chilpericũ cõsen sisse. brunechildis quoq; cũ p̃ciosiora bõa apd se habuisset. ea mulieri (nesciẽte rege) restituisse. Muneribus præterea apd populũ egisse vt chilpericũ occiderẽt. qb⁹ irritat⁹ iã in p̃texatũ regi⁹ anim⁹: odio idies magis torq̃baẽ. At quia p̃suli manus inferre nõ temere a udebat: cõtrahit in Petri ap̃li tẽplũ ep̃orũ cõsiliũ in eo p̃ñtẽ. Prætexatum isimulat: eorũ quę supra a fredegõda suggesta fuisse retulim⁹. Quæ nullo teste cũ a rege tñ diceren tur sanctior põtificũ s̃nia quã sequebaẽ gregorius turoneñ.) p̃piciari p̃texato videbaẽ. Pleriq; in diuersam ptẽ adducti Chilperico scilicet assentabantur. Inter repugnãtes igiẽ s̃nias quãdoquidẽ Chilperico non pateret via prætexatũ dãnãdi: pauci qui partes eius tuebantur

Mõmoleus a seruo occidiẽ.

Bellũ aduers⁹ britones.

tranũ ptinẽtes occuparet: Eam ob rẽ ad chilpicum mittunt q ablata recupent: alioqui bellũ denũciẽt. Quo nũcio idignat⁹ rex supra q̃ solitus erat ira icanduit. Ad hãc quoq; regis pturbationẽ alia a britonib⁹ orta nunciant. Hi infesto agmie i agros redonicorum ingressi ad cornutũ vsq; vic⁹ omia populabantur. Quos vt ab incursionibus reuocaret domũ bibolenũ bello assuetum hominẽ Chilpicus cum multis copijs i britones mittit. Quorum terræ duce regio nauetaq; vsq; vastatę sunt: atq; ita repetẽtes domũ britones qui i redones grassabant: non multo post francis britania exeuntibus: hostis brito iterum cõuertitur. ¶ Interea iquies chilpicus Pictauos qui Theodeberto parebãt i ptãtẽ accepit: fugato Theodeberti præfecto. Et quo magis regis huius efferatissimos mores stupeas. Cũ dacus quidã falso ne an vero crimie delatus a soustrio duce in carcere Chilpici iussu teneretur: quia scꝫ admisso ad se icarcerẽ sacerdote: pctõrum pœnitẽtiam (íconsulto rege) fecisset necari protin⁹ iubet. Nec finis erat malorum chilpici: legẽ fert singulos qui vineas vel possiderẽt vel colerent pendere quotannis in vsum regis vini vrceolum.i.amphorã. Cui tributo legẽdo Marcus quidam apud aquitanos questor posit⁹ dum pensionem supbe cõtumelioseq; exigit a lemouib⁹ occiditur. ¶ Inter hæc continuis imbrib⁹ aruernia mense septembri inundauit, ita vt melior ei⁹ pars quam alemaniã vocant stagnaret: & lacus esse putaretur. Quã ob rem sentẽꝫ facere agricola nõ potuit. Amnes quoq; liger & melacris supatis ripis cõfusi: i agros se diffuderũt pecora cũ segetib⁹ rapiẽtes. Rhodan⁹ pterea pter morẽ excrescẽs: se arari pmiscuit. Quo diluuio plurimę ędes & muri burdegalę vrbis ptim corruere. Defluẽtibus tandẽ aquis: cum solꝫ apparuit: gratissimus florum decor arbores vestiuit: nullo ide fructu suscepto. Visum itẽ est p turoniã frequens & stupendũ fulgur: cũ fragore arborũ: Apud burdegalem terręmotu pterriti ciues in alias

Bellũ in britões.

Crudelis Chilpic⁹.

Chilpici q̃stor a lemouicib⁹ necat. Inundationes & feuitiæ celi.

ciuitates se receperunt. Nec pyrhen⁹mōs hūc tremorē ignorauit. ruentibus īde grādibus saxis ad hoīm preco rūq; pniciem. Ignis etiam cælestis in burdegalē demis=sus cōplures vrbis domos vna cū areis cōsumpsit. Simi le incēdiū aurelia ppessa est. In agro carnutium ex effra cto pane sanguis profluxit. Et dēsissima grādo grauem biturigibus calamitatem īportauit. Quæ mala secutum est alui pro fluuium & æstuans febris quibus morbis co=mes erat vomitus & renum dolor / cum capitis & ceruī=cis grauedine. Interī Chilpericus feruēti febre macera=tus est. Conualuit tamen mox sanato patre vnum ex li=beris recētius natum morbus occupat: qui lauachro sa=cro postq̄ ablutus est dolore leuatur. Sed nec infantis sa lus fredegondę diu iucūda extitit. Maior natu qui erat ei fili⁹ ea pfluuii pestilētia intabuit: qua omīs ferme chil perici cognatio velut aliquo desuper īmisso contagio consumpta est. Tot igīt malis crebrisq; doloribus admo nita sui fredegōda regē adijt. Memorat dei bñficia. qui bus cū amplissime donati essent: īgratissimi tamē pluri=bus sceleribus se cōmaculauerunt. Nūc eorū quæ flagi tiose ppetrassent vīdicē adesse deū: qui liberis inqt no=stris vno tpe ęgrorantib⁹. cognatiōis quoq; nostrę bona parte fato vltimo sublata: nos vlcisscitur. Duꝫ psperano bis fortuna blādieī. ferebamur elati ad omneꝫ iiuriā. ra=puim⁹ aliena. subditis legū iniquitate grauatis nihil pe=percimus. nec a gñe nr̄o temperātes: alios opprobrijs: alios carcere atq; alios exilio: nonnullos parte bonorū mulctauimus: plurimos vīdice ira morte sustulim⁹. iam igiī sua nos deus iracūdia vt resipiscamus pulsat: cuius patiētiā lōgitudie peccādi habuim⁹ irritā. Execremur oro chilperice priorē illā vitę cōsuetudineꝫ: & tētem⁹ ve ra pœnitudie placare / quē tā multis flagitijs offēdim⁹. Chilpic⁹ hac fredegondæ cōploratiōe pmot⁹: simul q̄ tris sibi filios breui tpis ī teruallo mors eripuisset bēigni or deīceps fuit atq; q̄ de vinearū cultorib⁹ legeꝫ tul erat

Morbo=rū illuui=es chilpe rici do=m⁹ īfortu niū. Vexatio dat ītellē ctum.

abrogauit.dei templa magnis donarijs cumulauit.ino pes frequenti liberalitate cõsolat⁹.Filiũ clodoueũ altera vxore susceptũ queʒ ĩpellente fredegõda vinctũ ĩ castello brenę habebat cũ occidi ĩperasset custodiã eduxit.Adeo maxime potens est reuocare ad bonã mentẽ ĩsanienſiũ animos virtutũ stimul⁹ aduersitas.Erat gõtrano regi vxor austrigildis maligna mľier & sęua.Quæ eadem peste laborãs cũ sẽtiret nulla sibi medicorũ ope posse subueniri ad virũ cõuersa:ecce inquit mi vir ĩ mor teʒ eripior ,ppter potiones quas medici cõfecerũt.Te p cõiugij fideʒ obtestor:cũ e vita excessero:cura nepe reã iulta.Iube medicos duos quorũ dolomorior capite dãnari:vt par dolor sit eorũ bñuolis:qualem eis cõsctor amicis affuturũ.Hac vxoris q̃rela mot⁹ ex:funere stati expleto ĩocẽtes medicos necat.p id tp̃s lõgobar ptẽ italiæ occupãtes mauricio ĩpatori nõ parebãt.Eos quia id nec modeste fere nec exturbare hostem cõmo de mauricius posset/tentat chilpericũ pecunia/si forte aduersus illos cõpato exercitu italia expellat.Chilpericus mille auri põdo ab ĩperatore missa accepit.statimq; in longobardos mouet.At illi cũ in aciem ,pdire muni tis locis defensi nõ auderent:chilperic⁹ grãdi pecunia ab illis donat⁹:pace data ĩ franciã reuertit.Ea re cogni ta mauricius per legatos chilpericũ monet aut pecuniã reũtiuat:aut veluti cõuenerat hostem lõgobardũ italia deturbet.chilpericus qui parui (vt fere oĩs) ĩpatorem haberet:nullo illũ respõso dignat⁹ ẽ.Quẽ nihilominus res quã mox narrabim⁹ mitiorẽ fecit Nigegõda chilperici soror hermegildo gotho nupta(qui hyspaniæ cum pr̃e hengildo ĩpabat)virũ arriana ĩpietate decepũ:tũ sua tũ leardi sctissimi viri opera ad rectã fidei regulã reuocauit.Qua re p gõsaldã ad regẽ hengildũ delata virũ suũ hermegildũ pater dñicę resurrectionis festo die in ergastulo securi trucidauit.Progressusq; ad maliciam multis psecutionibu⁹ affectu xp̃ianos.Cuius vt sæuitiã

Austrigildis.

Maurici⁹ ĩpator.lõgobardi ĩ italia

Chilpici auaricia.

Nigegõda gotho rũ contumelijs afficitur.

fugeret. Nigebũda: hyſpania excedere & ad frãcos ꝓfi ciſci tentauit. In itinere a militibus biſantinis quos ad= uerſus gothos Maurici⁹ ĩperator ĩ armis habebat cum filio dephendit. Illa dũ ad mauriciũ ducitur: merore cõ fecta mulier ĩterijt: filius cõſtantinopolim ad maurici um ductus eſt. Chilpericus & filij & ſororis acceptis iiu rijs: grãdi exercitu coacto ĩ hẽgildũ pſecutionis auto= rem mouet. Fiunt vtriq; & prelia & cædes. Sed gotho= rũ longe plures. Quibus abunde ſatiatus & ĩgenti præ= da onuſtus chilperic⁹ do.nũ ſe cõtulit. Reuerſum mau rici⁹ p legatos hortat lõgobardos ſicuti data fide cõue nerat italia expellat. Negociũ chilperic⁹ eo libẽtius ſu= ſcepit quo ſororẽ filiũq; facili⁹ ad ſe remitti ſpabat. Nã de ſororis morte nondũ cognouerat. Ea expeditio ir= rita fuit. Orta eni ab alemanis qui chilperico auxiliares venerãt ĩ frãcos ſeditiõe regẽ arma ꝓmouere nõ pmi= ſit. Nec multo poſt chilperic⁹ cui⁹ militia ĩ hoĩes multis fraudib⁹ pſpicua eẽt: ĩ deũ quoq; ĩpietatẽ meditatus eſt. de diuina ſiquidẽ trinitate ita credi voluit: vt non tres ĩ illa diſcretas pſonas: ſed vnã cõfiteret quã patris ĩterdũ noĩe: ĩterdũ filij: nõnũq̃ ſpirit⁹ ſancti ſacræ lit= teræ deſignarẽt. De qua etiã pniciosiſſima hereſi ad põ tificẽ atq; ĩ primis gregoriũ turonenſẽ lr̃as dedit. Vtq; idoneos ſuo errori teſtes adhiberet hylarium auguſti= nũq; prime ĩter xp̃ianos auctoritatis doctores ĩ hac c p te eẽ cõfirmat. At gregori⁹ hõ ĩ primis ſctitate ſpecta tus: regẽ ad monet: caueat dei ĩdignationẽ tãta ĩpieta te ꝓuocare: ĩpiũ maxime eẽ quod diceret: nec religio= ni catholice cõuenire. quietiã eos quos ĩ teſtimoniũ citabat tã religioſo dogmati repugnare. eoſq; longe ſe cus ſcripſiſſe & docuiſſe. Aegerrime tulit chilperic⁹ gre gorij reſponſũ: atq; ira feruẽs: a põtifice igit inquit cõ= ſiliũ de hac re capiem⁹. Mox ad regẽ venieti ſaluio abi geñ quodam ex aulicis ep̃o hereſim patefacere ꝓdu= cta eẽt charta ĩpietatẽ cõtinẽte: eãq; ad aures põtificis

Belluꝫ in hyſpania

Chilpici ĩpietas in deum.

secreto recitauit. Sed tãetsi saluiᵘ animũ ĩ re p̃nti cõtinuit: vultus tñ indicio ĩtellexit rex sacerdoreꝫ ei nõ assipulari. Et cũ reliquos oẽs ideꝫ facturos: repugnaturos quoq; sibi dubitaret: ĩ s̃nia nõ p̃stitit. Tradũt auctores chilpericũ: cũ grẹce latineq; eruditus mediocriter esset ad lr̃as nr̃as tres insup grẹcas αθω intulisse. q̃ & in diplomatibus atq; chirographis eiᵘ de donatis ecclesiæ prouentibus ex scriptis plurimo post tp̃e p̃mãserũt. Interea lendascᵘ turonis a rege p̃positus comes. q̃ populũ duri us ĩfestaret: gregorioq; antistiti ciuitatis irreuerẽs atq; ĩfestus esset magistratu remouet̃. Nã p id tp̃s regẽdis p uicijs comites p̃ficiebantur nõ secᵘ ac magistrat̃ quos balliuos seneschallosq; nũc rex ĩstituit. Hiq; p regis libidine dimouebãtur. Qua ĩsignis ignominia lẽdascᵘ gregorium p̃ditionis ĩ simulat: q̃ scꝫ turonũ vrbeꝫ gõtrano p̃dere cogitaret: ausu sq; esset reginã stupri cũ bertrãdo burdegale pontifice cõsuetudie cõtamiare. Cuius lasciæ assertorem lendascus effecerat quendã rigulphũ gregorio aliq̃n familiareꝫ: qui sacerdoti obtrectãs eum quatenus poterat maledictis p̃seq̃batur. Ea re grauiter p motus rex cõciliũ ep̃orũ ab brennacũ oppidũ cõtrahit. In eo gregorius cũ nullius ĩ regẽ offensẹ consciũ se diceret: simul per sancte more maiorum tertio iurasset: nihil eorũ quæ ad regem de eo delata essent cõmisisse. Ea assertione purgatũ esse gregoriũ cõciliũ iudicat. Tũc coram ĩtroduci lẽdascũ rex mandat. Sed cognito patrũ iudicio sibi timens lendascus perfugerat: In contumaceꝫ lata excõmunicationis s̃nia est. Qui diu p̃fugus amicorũ ope chilperico recõciliatus cũ reginã pacare speraret ad eam ĩ sacello orãtẽ accessit: petitq; humi p̃nus remitti sibi quẹ peccasset: prostratum sacello excedens regina despexit. Sed nec sic desperãs lẽdascus auariciæ recordatᵘ muliebris: mũeribᵘ reginã mãsuscere posse sibi p̃suadet: Ip̃e ad nũmularios veniẽs dũ p̃ciosiora q̃q; venalia perq̃rit: a reginẹ satellitibus cum

Lẽdascᵘ comes.

Accusat grego. turoneñ.

deprehēsus esset: vno illorū grauiter vulnerato elapsus dū ad sublitiū pontē qui sequanā iungit altero pede inter duo male cōmissa tigna plapso crus fregit: quem vrbe exportatum q̄q̄ rex curari mandaret: reginæ tamē iussu gulam eius satellites infregerunt: Rigulso vita intercessore gregorio donatur. Sed tormēta nō euasit do nec dolos oēs detexit. ¶ Nō facille obliuiscit̄ sui scelerū insueta malicia. Fredegōda q̄ filijs oib⁹ orbata pœnitētiā pfiteri videbat̄. Clodoueū quē diximus custodia a patre emissū psequi rursus pseuerat: ea maxime causa q illū chilperico successurū hæredē formidabat. Et ne hoc sibi dolere monstraret fingit causas quāobrē patri merito foret odiosus. Erat clodoueo cū scorto quodā voluptatis cōtuberniū. Eiq; scorto mr̄ erat vet⁹. Vtraq; ad reginā delata est: illa q multorū causa malorū esset. Hæc q maga: & p maleficia demoniacę artis fredegōdæ liberos sustulisse t. Depræhensā igit̄ pellicē fredegōda palo trāsfigi ante clodouei æ des mādat. Natrē lōgo cruciatu p tormēta examinatā crimē cōfiteri cœgit & cōfessam cremari. Nec cessat cædis appetēs mulier: donec clodoueū exterminet. Orat igit̄ regē pœnaȝ de filio sumere: cuius assensu tris filios amisisset: quiq; regnuȝ pr̄e supstite affectaret. Chilpericus nichil mulieri negare assuet⁹: venatū pficiscēs clodoueū vna venire iubet. Dū ad siluā vētū est: ligatum filiū ad fredegōdaȝ mittit pater. Illa corā positū rogat qui sint pceres qui partes ei⁹ aduers⁹ chilpericū tueant̄ Clodoue⁹ vt fœminæ timorē suspitionēq; icuteret plærosq; ex fredegondæ seruitio nominat. Mox custodiendum militib⁹ clodoueū tradit. īperans vt in costas eius traiecto gladio necēt. relicto i vulnere mucrone quasi mortē sibi ipe cōsciuisset. Eius necē perfacile chilperic⁹ tulit. Sepulchri tñ honore dignat⁹ est: & ad matris tumulū humari. Hic ad exhibendos populo vetustissimo romanorum more ludos se conuertit instituto suessione circo intra quē

Lendas⸗ c⁹necat⁹ Fredegō dę perti⸗ nax i ma licia ani⸗ mus.

Clodoue us frede⸗ gōde ius su occidi tur.

equites ĩ girũ cursitarent. ¶ Causa iterea belli chilperico icidit. theodoro massiliẽsi ãtistite de sede eiecto: fortunisq; ei⁹, omnibus autore dynãno direptis qui terræ ꝓuinciæ sub rege gõtrano iperitabat. Hũc theodorũ ad childebertũ fugiẽtẽ gõtranus depræhẽdit. Ea re cognita childebertus cui ex dono gõtrani dimidiũ vrbis massiliæ attinebat. gõtrano legatis missis petit debitã sibi ꝑtem restituat. Negat se gontranus regis iussa facturum. Quinimo oibus aditis ꝓsidiũ iponi iubet: ne aduenienti childeberto pateãt viæ. Erat regi gõdesillus sũmo genere natus ꝓfamiliaris. Hũc ducẽ copijs ꝓfectũ massiliam childebertus mittit / qui ciuitatẽ recipiat restituto theodoro. Accedẽti gõdesillo massiliaꝫ igredi dynãn⁹ ꝓhibuit. Qui nõ multo post verbis suasus gondesilli ad beti stephani tẽplũ quod extra vrbẽ nõ ꝓcul a muro est venit. quẽ vnicũ ad se admissuꝫ gondesill⁹ de theodoro expulso / deq; rebus male ab eo peractis arguit. Et nisi chilomin⁹ mandat vocarj ad se primores ciuitatis apud quos erat illi a childeberto mãdatũ negocium. Dynãn⁹ hac re territus supplex orat id ne faciat: paratuꝫ se esse patefacere illis vrbem. Et deiceps iurare ĩ verba childebetti theodoroq; pariturum. Dimissus dynãnus ꝓmissa ĩplet. Massilia igitur recepta & theodoro restituto ad cildebertũ re ductis copijs gõdesill⁹ reuertit. ad dynãt.⁹ abeũte gõdesillo ad Gontranuꝫ mittit qui Massilliã recuperet. Cui tñ cœpto theodorus obstitit. Ex hac cã q̃cũq; superiorib⁹ annis ĩter childebertuꝫ gõtranũq; pacta cõuentaq; erant irrita habita. Erat childebert⁹ chilperici ex fratre nepos. qui Gõtrano cũ ĩfensus esset gillonẽ remorũ antisteꝫ quibsdã sibi ꝓcerib⁹ attributis ad chilpericũ mittit. occasione hĩc sũpta vt supioris anni fœdus inter reges cõstitutũ fide scriptisq; firmaretur. sed primaria legatiõis mittẽdæ causa fuit vt de gontrano q̃reretur / cum quo nec fideꝫ nec amicitiã conseruare potuisset. quaobrẽ inquit gillo childebert⁹ tu⁹o chil-

Cã belli ĩ chilpericum.

perice nepoos te petit:liceat iūctis copijs vr̄is i gontra nū arma sumere.vt q̄ tibi atq;illi pfid⁹ priceps abstulit recidiam⁹.Let⁹ aūt orone cdilperic⁹ cōenta oīa grata habuit.Bellū insup̄ qđ iā dudū agitabat ab vtroq; rege geri placere rñdit.Nec mora exercit⁹ paranť qui partitis agminibus icedētes bituriges iuadūt:partē copiarū desiderius vir strēnuus ducebat.Huic ad mediolanū castellū cui nomē nunc est magdunū bituriges cū quidecim milibus armatorū occurrunt .Pugnatum est ęquo marte & ex vtraq; acie septē hominū milia cecidisse referuntur.Dum vtriq; pugnatur:reliqui duces berulfus andegauorū p̄fect⁹:& bladasc⁹ obsidiōe vrbē cigūt.Gontrano subsidiū suis ferre festināti nūciatū ē ptē hostiū e castris p̄datū abijsse:eosq; nō ꝑcul abesse.Quo cognito gōtran⁹ militē i armis paratū esse iubet.Inuētos mox p̄dones nō magno labore fudit.Post q̄ oēs regū copię quasi ad pugnā istructe mutuo se cōspectu itueri poss&t spectatissimi hoies vt quisq; suo regi assistebat:metientes aio quid icōmodi si p̄lio decertareť cōtingeret:vltro citroq; cōmigrant:si forte irritatos regū animos reducere ad bēiuolētiā possent .Nec ianis fuit labor.Ita cōstituta est res vt ablata restituerenť.Discedentib⁹ copijs chilperic⁹ suis iperat cōtinere a p̄da & rapinis manus.Cuius rei pręuaricatorē qui rothomagorū comes erat icandescens chilpericus gladio trausf.xit.Hoc exemplo reliqui absterriti) cōtinētiores ibant.Per hos dies cometa visus est fusca nube cicūdatus radio vno fulgēs.Suessiōe cęlū ardere cōspectū ē pisij sanguis nube i multorū vestimenta stillauit.Siluanecti iterior cuiusdā agricolę dom⁹ sanguinolenta inuēta est.Post hmōi ꝑdigia iguinaria pestis mł̄tos absūpsit.Dū hec geruntheodorū queȝ frdegōda peperat i fanteȝ mors rapuit. Ei⁹ iteritū mater quorūdā suasu i momoleū cui⁹ supra feci metionem atq; i quasdaȝ mulieres magas transfert. Mulierib⁹ dep̄hēsis cognoscit eas quideȝ cōplures iter

Belluȝ in biturigib⁹ aduersus gōtranum.

Prodigia varia.

Vind ex chilpericus.

emisse.quorũ cruor ad momolei salutez ꝓfuisset.Deĩde
theodorũ quorũ quoq; i similez vsu fuisse necatũ cõfitẽ
tur.Sũptũ ẽ de illis suppliciũ.Aliȩ viuæ crematæ:aliȩ
circũacte.Momoleũ cũ chilpericus morte affecturus
esset a fredegonda rogatus dimisit.Sed cũ esset varijs
tormẽtis toto corpe macerat⁹ paulopost iterijt.Hunc
fredegõdȩ maternũ doloręz Clotari⁹ qui ex ea nõ mul
to post nat⁹ ẽ ifãs oblitterauit.Cui⁹ exortũ tãta leticia
chilperic⁹ excepit vt recludi ergastula & custodias la=
xari emissis ide vindictis mãdauerit.Sed(vt sũt res hũa
nę)leticiã mæror itercepit:formidãte chilperico gõtra
ni aduersũ se atq; childeberti cõfœderationẽ.Eã ob rẽ
thesaurũ suũ oẽm & pciosissima q̃q; exportari cameraꝫ
cũ iubet.Quã vrbẽ scꝫ munitissimã icolere & in ea se tue
ri statuerat.Tantus illi metus a fratre nepoteq; fuit:vt i
agris tentoria nõ sec⁹ ac i bello haberet:in eisq; pnocta
ret:militibus ad excubias vigilãtib⁹.Adeo meticulosa
est malorũ testis cõscientia.Ad oĩa pauet dum nemini
cõfidit.Interea tñ ad vicuz callem qui a materna flumi
ne nõ ꝓcul abest positus venationib⁹ se oblectabat.Ad
quas cũ die quodam se parasset in cubiculuz Fredegon
dę ingressus cuz eam quietis causa decubantem vidit:
tenui admoduz quem gerebat baculo Fredegondam a
ter go ludens percussit.Quo ictu in partẽ alterã vt ludẽ
tez cognosceret se regina nõ conuertit:sz suspicata lan
dericũ esse qui palatio præerat.landerice inquit vt qd
me ferire audes.Huius landerici vxorem Chilpericus
stuprabat:quare fredegondæ responso perculsus suspe
ctam de adulterio fredægondam habuit:atq; ita leuan
di mœroris causa venatum pergit.Fredegonda rege a
se abeunte sensit verbo offensuz esse Chilpericum.qua
re verita id qđ vero sĩle erat ne regis animo suspicio stu
pri altius insideret:mulier multis homicidijs insignis
ausa ẽ memorabile facinus tentare.landericum clam ad
se vocat:que sibi contigerãt meminit.Monet non cu=

Clotari⁹ secund⁹ nascitur.

Fredegõdȩ i regẽ scelus.

biculū ſed ſepulchrū cogitet. Haud dubiū ſibi eē regē ꝓ cōfeſſo habere landericū cū ea cōſuetudinē feciſſe illiciti amoris. Turbatus aio lādericus præſentē adeſſe ſibi mortē arbitratur: ſeq; veluti iā captuʒ rapi ad ſupplicium putat. Quē ſupra q̄ viriles aīm decet cum videret fredegonda itabeſcere / vna inquit landerice res eſt q̄ nos a periculo eximat. Solet a venationibus chilperic⁹ nocte plurima domū reuerti. Age igiẜ ipigre & facinoroſos: quoſuis homines & ſanguinarios pecunia muneribuſq; ſollicita qui ꝑ noctis calignē chilpicū ex equo deſcendentē citis vulneribus nocēt. Hoc pacto & mortē ſupauim⁹: & regno potiemur. Regine cōſiliū ſecutus lādericus ſicarios in iſidijs locat. Hi vt cōuenerāt regē iter tenebras adoriuntur atq; iterimūt: atq; noctis bñficio defenſi ꝑpetrato homicidio exclamātchllperi cum iterfectū eſſe: & quaſi homicidij expertes ipſi eſſēt childebertuʒ auctorē paricidij vociferantur. Aulici aſcēſis equis huc atq; illuc dep̄hēſuri fugiētes homicidas fruſtra diſcurrūt. Madulphus ſiluanectēſis p̄ſul eo tpe aliquid negocij i curia habebat. Is rege cęſo ſepeliēdi officium exhibuit. atq; naui ipoſitū ſecūdo flumine ad diui germani de pratis quā rex extuxerat ędē extulit: vbi etiā nunc eius ſepulchrū viſiẜ. Tā miſero vitę exitu chilpic⁹ regnū reliquit hō ipudēs arrogāſq;: q cū amicū neminē obſeruaret nēo illi amic⁹ fuit. Exſcripſerat neſcio quot libros incondito verſu alioſq; non paucos. quos ipiaʒ ſcʒ rē continētes viri ſapientia ꝓbari deletos prorſus exterminauerunt. Sed iuuat me chilpericum a tergo relinquere. pauperū quideʒ abiectorem. ſacrarūq; ędiū oſorem. irriſorem iſuper eccleſiaſtici ordinis qui pluris ſemp exiſtimauerit recenter ad fineʒ cōuerſos: q̄ eos quos diuturna religio cōmendabat: illis eccleſias attribuens; his perraro miniſtrās: vni tātū germauo pariſiorum antiſtiti obſeruātiſſimus fuit. Cuius ſepulchrū hoc a ſe edito epigrammate dignatus eſt.

Ecclesie speculum: patriæ vigor: ara reorum.
Et pater & medicus pastor amorq; gregis.
Germanus virtute / fide / corde / ore beatus:
Carne tenet tumulum: mentis honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata sepulchri:
Viuit enim, nam mors quē tulit ipsa timet.
Creuit adhuc potius iustus post funera. Nam qui
Fictē vas fuerat gēma supba micat
Huius opē ac meritum mutis data verba loquuntur.
Redditus & cęcis prędicat ore dies.
Hunc vir apostolicus rapiēs de carne tropheum.
Iure triumphali concidet arce throni:

¶Chilpici igit͛ igenium & mores execrari debebit quis͛ quis ad gerendā rempublicā optimus accedet.

Vnc fredegōdę reliqas psequamur. Interempto chilpico fredegōda suis fortunis timens: se cū omibus opibus ad beate Marię Parisiensis ędem tanq̄ ad asyllū trāsfert. Quā liberaliter accepit loci antistes. Thesaurum qui penes Chilpicum erat dum apud callam ageret quidam aulici auferentes ad Childebertum ptulerunt. At fredegōda reb⁹ suis filijoq; tutius cōsultū iri cupiens gontranū aureliæ regem p nuncios orat: sibi clotarioq; tutor assit. Nec tardat gontranus: venienti vrbe egressa fredægonda obuia pgredit͛. ¶Suscepta nepotis tutela p regni isignio res vrbes circūferri clotariū ifātē iubet. Qui clotariū circūferebāt pceres vrbes gontrani noīe i fidē recipiunt. At gōtranus popularis i cōstantię non ignarus cū i ęde diuę marię esset: ingensq; populi turba astaret: facto silentio. Viri iquit pisiēses qui huc cōuenistis vos oro: seruate stabilius i me fidē q̄ in fratrē habuistis: vt & meum nepotē i pace educare / & vos iusticia moderari possi͛. ne / qđ nolit de⁹ / aut ille sine tutore: aut vos sine administratore pichtemini. Gōtrani orōne lętus popul⁹. pricipis hūanitatē fideq; collaudat: deū pcatus vt illū saluū

Cilla Re
n fla id
gotru
legatu

Gōtran⁹ Clotarij tutor.

faustūq; seruet. ¶ Fuere p id tps mot⁹ qdam belli repetēte gōtrano loca quę Ghildebert⁹ occupabat. Sed ganescus pictauorū comes qui childeberti ptes tuebat lemouicēses ipsosq; pictauos ī fide cōtinuit: turonos praeterea tētauit: sed repugnāte vrbis antistite ciuitas in fide Gontrani pstitit. At nō multo post Childebertus quem post Chilpici necē parisium aduenietem ciues non admiserant: gillonē remensem quibusdam adiunctis ei illustribus viris: ad gontranum ire iubet. Admissis legatis gillo assentatione vsus principio gras deo egit: q gōtrano tam clementi & potētissimo regi pacē sincerā tribuisset. Nec vltra tulit gontranus verba pontificis: sꝫ dicere volētem intercipiēs: nō inquit pessime praesul blāditijs istis libens (te maxime orante) auditum exhibeo. Oīm em̄ q sunt cū sis pfidissim⁹: tu prętextu lineae huius vestis religionē prae te ferens: fraude, pditioneq; omēs fallis. Te em̄ consultore vrbes quae ad me ptinent complures īcendio absumptę sunt. Sic loquenti regi gillo nihil rn̄dit. Sꝫ alter legatorū quae a Childeberto mādata erāt paucis ad īsequētē modū elocut⁹. Gloriosꝰ inqt rex nr̄ childebert⁹ nobis praecepit repetere abs te p̄rni regni ptē quā tu illi gōtrane ademisti. Rn̄dit gōtran⁹. iāpridē ad hęc rn̄disse. se nihil a Childeberto praeter conuētorū formā vsurpasse. Eapropter quae legitie possideret se retēturū. Nisi tm̄ ea q̄ vel gr̄a forte vel liberalitate donare decreuisset. Ergo cū intelligeret legat⁹ frustra aduersus regē cōtēdere. qn̄qdē inqt legatio nr̄a non pcedit. Reliquū ē qd ad extremū, p tua iusticia īpetrem⁹. ē apd te fredęgōda chilpici relicta q̄ sigisbertū pricipis nr̄i parentē & supra paucos dies chilpicū īteremit: mulier di gna affici multis supplicijs. Propterea petit childebertus hāc ad se dimitti. Cui ob scelerū īmanitatem poenas vt par est irroget. Legato gōtranus rn̄dit: iiquū sibi videri ad poenas rapi mulierē regio nutu īsignē: & quā nō putaret culpā cōtraxisse eorū q̄ illi obijcerent. Atq;

Gillo Remēsis ad gōtranū legatus.

ita irrita legatione abeũtibus legatis: primari⁹ ille locutor: gõtrane inquit magne rex postq̃ pacẽ abnuis: scito iam securim qua tu⁹ frater interẽptus ẽ capiti quoq; tuo iminere. Ad hæc verba cõmotus rex extrudi palatio legatos iubet: eosq; luto cœnoq; p viam eũtes cõtaminari. Hinc graues iter reges inimicitiæ cõflatæ sunt. Gontranus post hęc fredegõdã in neustriã emittit: vbi non pcul Rothomago icoleret. Ad quã ex frãcorũ nobilitate nõnulli pfecti tãq̃ fortunę ei⁹ miserent operam illi suã pollicitent. ¶ At cognito q̃ prætexatus quez in custodia Chilpicus habuerat a Gontrano liber factus esset: indoluit vehemẽter fredęgonda: q̃ ex fastigio regiæ dignitatis delapsa tam pui haberetur. Accedebat ad dolorem brunechildis præsens fœlicitas: quã se potentiorẽ & magis honoratam iri conspiceret. Quo liuore cruciata mulier: audacẽ quẽdã & cædibus assuetum homiem holdericum seorsum vocat: magnis pollicitationibus satellitẽ onerat. si brunechildẽ reginã necet. Conuẽtione cædis facta holdericus cũ multis iã dieb⁹ con suetudinem familiaritatis apud reginam brunechildẽ assentaciũculis blãditijsq; compasset: blãdior tamẽ idies visus in suspitionẽ venit. Depręhensusq; & tormẽtis affectus: crimen confitetur. Fustigatus dei de & ludibrio hit⁹ ad Fredęgondã dimissus est. Quem paulopost sanguinaria mulier pedibus manibusq; trũcatum dimisit: vel q̃ desidiæ eum argueret: quia videlicet necẽ adæ brunechildis occasionem vecors prætei isset: vel q̃ significare volebat se nihil de homicidio satelliti mãdasse. ¶ Cura de hic gõtrano fuit a chilpici necis autores pseq iter quos delat⁹ ẽ cherulph⁹ q primari⁹ chlpico cubicularius fuerat: ad Martini sepulchrũ effugit vbi tãdẽ Gõtrani iussu a quodã claudio multis vulneribus iterfectus est: publicatis eius bonis quorum ditissimus erat. ¶ Eadẽ tẽpesta e gõdoald⁹ q se clotarij filiũ diu p̃dicauerat: quãobrẽ conciliato sibi pcerũ fauore cũ bonã i n

Fredęgõda iteruz necez cogitat.

Cherulph⁹ occidit gõdoald⁹ filiuz regis se appellat.

aquitania populi atq; vrbium ptē in ditionē suā recepis set:Petragorios:Tholosates:Burdegalosq; non diffici le cōciliauit.Auctus impij amplitudie Gōdoaldus:lras ad frācos pceres dat quas ligneę tabellę mādatas & cę ra desuper oblitas:duobus cadurcis sacerdotibus pro ferēdas cōmittit.Quib⁹ in itinere a Gōtrani aulicis de prehensis ex lris & sacerdotū cōfessiōe cognitū est qd Gōdoaldus aio cōcepisset.Nec morā interponit gon doaldus ad gōtranū legatos mittere:quib⁹ oliuę ramos in manu gestare iubet:quo signo quasi pacis nūcij tuti ad regem puenirent.Cū ad regē ventū esset:rogati nō men & gentē.A gōdoaldo iquiūt venim⁹ ad te:q cum Clotarij pris tui fili⁹ sit: debitā sibi prnę possessiōis por tionē petit.Qd si neges armis hereditatē repetere de certabit.ex aqtania nūerosum exercitum iā hre.acces surū insup suis virib⁹ a childeberto magnū delectū mili tū.Gōtran⁹ legatos opprabrio hitos:i equorū dorsa di stendi atq; fustigari:praeter ius legationis impat.Lega ti etē nomen violare apud etiā barbaros nephas.

Er supiores dies cōstitutum inter Gontranū atq; Childebertum erat de conuentu haben do ad quem Gontrani edicto Childebert⁹ ma gno suorum pcerū comitatu venit.Ibi ante omnia Gondoaldi nuncijs introductis Gontranus di cere imperat quae superioribus paucis diebus apud eū habuissent.Postq cuncta ordine enarrassent:addūt gō doaldum rebus omnibus spoliasse Rigondā Chilpici fi liam dum eā ad hyspaniam nuptiarū causa pater desti naret.Eius rei gnaros esse Childeberti pceres.Dū haec nuncij perorassent:suspitio mox incidit regibus:eā cau sam esse quare aliquot ex nobilitate Childeberti conci lio abessent.Nec propterea destitit Gōtranus rem ani mo conceptā patefacere.Accepta lancea extremum eius ad childebertum intendens:hoc inquit indiciū ti bi asto chare nepos:regni te mei herēdē fore.Et nūc q

dem toti⁹ gẽtis atq; vrbiũ tibi ptãtẽ iperiũq; committo Tu em̃ & alter meus nepos clotarius tm̃ supestis quibus hæc optimo iure cõueniãt. Hæc cũ in conspectu multitudinis dixisset: apprehensum dextera Childebertuȝ seorsuȝ non longe a cõtione deduxit. Primo illum monet tacitus q̃ dicturus sit seruet. Dei de docet quos ad gerẽda regni negocia admittat: quibusue cõsultoribus vtatur: quos itẽ reijciat; quibus etiam sui custodiã atq; salutem credat, Caueat a brunechilde matre: a gillone p̃terea remẽsi qui eẽt perfidus maxime. His ita inter se ꝓlocutis: ad rẽ communẽ tractandã considunt. Quib⁹ oĩbus quę ad reipublicę cõmodum attinere videbañt: & quoruȝ grã concio habebatur absolutis: cõsilium dimittunt. Ad cõuiuium deide itur. Inter comessandum Gontranus circũstãtes ita ꝓceres affaẽ. Viri frãci & apprime nobiles quos mihi semp & primores & caros habui. Hic est meus ille nepos quẽ hęredẽ institui. Colite illuȝ oro: & fide integra parete vestro regi. De magnitudine etẽm eius futura spẽ capio maximã cuȝ iã impio auct⁹ sit & virtute cõmendatus. Hæc dicens simul restituit Childeberto ciuitates quas Chilpicus abstulisset.

Rebus ex regũ vsu cõstitutis: Childebertus ad suos profectus est. Dũ hæc agerentur principũ vnanimitate cognita: hi qui Gõdoaldo fauebant desiderius / mommolus / Landascus / atq; sagittarius ab eo defecerunt. ¶ Est trans dordoniam flumẽ loco edito vrbs quę conuenę appellatur: ad quam Gondoaldus se recepit: primo quidem ciuibus beniuolus: mox simulato hostium aduẽtu bonũ fore ait si in arcẽ fortunas suas ciues contrahant. Deinde cum prope adesse hostem diceret: omnes in armis esse mandat: & in hostem portis patefactis erumpere. Procedẽte ergo agmine cum in planicieȝ venissent: exturbato vrbe ãtistite portas obstruit. Ipse cum presidio suo tuȝ ciuitate potitus fortunaȝ quæcunq; futura esset illic

Gondoal dus.

Defectio a Gõtrano cõuene ciuitatis.

Gondoaldus. expectare constituit. Hic Godoaldus Clotarij filium & Gontrani fratrē se eē iactabat. Militaueratq; in italia apud naser tē contra gothos. Post cuius interitum constātinopolim se cōferēs / cū per Gontranū bosonē accepisset Chilpicu; esse necatum gallias repetēs a massilien si præsule primo receptus est. inde Auinionem / mox aruernos atq; Burdegalā & tādem Conuenas se recepit: comitantibus illum sagittario epo / mōmolo / lendasco & valdo ne quorum consilijs maxime agebatur. At Gōtranus loci munitione cognita / cu; inde Gondoaldus erui facile non posset: lrās Brunechildis noie ad eū per ferri iubet: quibus hortabatur eu; opes omēs suas burdegalam conferat: ibiq; hiberna habeat. Paruit fraudulentis monitis Gondoaldus resq; omēs & igentē auri summā burdegalam præmittit. Cognito Gondoaldi discessu milites Gontrani qui iter eius explorabant: gerondā flumē enatāt: deprælienduntq; iumēta quæ sarcinas gōdoaldi veherēt. Quib9 spoliatis ad locū vbi gondoald9 se receperat contēdunt. Lendegisillus copijs prefæct9 carros ad vrbis obsidionē ad hunc modū excogitauerat. Intecti eīn vndiq; cratibus atq; tabulatis carri munimēto erant his q intra carros delitescebāt. quorū negocium erat cuniculis patefacere viā in vrbem. Cōpata inde frequenti ex vicinis siluis materia: fasciū igētē numerū in vallē cōijciūt. Oppidani cōtra non vecordes præacutis sudib9 & lapidū mollib9 igni quoq; ac pice desup iactis tū materiā tum milites incēdebāt. Hac oppugnatione incassum suscepta: lēdegesillus alia via obsessos itercipere statuit. Mōmolū igiť ad colloquiu; clā vocat quē primo increpitū q a Gontrano defecisset: secutusq; eēt Gōdoaldū si operā nauet: vt suo aliquo facto ciuitas dedatur: se spare Gontranum q benignissim9 esset facile illi dimissurum qcquid in eū cōmisisset. Mōmolus de ea re se cōsideraturu; rńdit. Igiť mōmolus sagittariū landascūq; & valdonē sibi arcta amicitia deuictos cōue

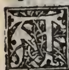
nit docet qd illis pículi sī ciuitas expugnef ípēdeat.vti le fore illi saluti suę cōsulāt.Mōmolo cū oms acquieuissent cōuenit in aliqd īsigne ciuitatis templū ignem sum mittere:ad qd incendium restrigēdum omibus concurrentibus facile factu lendegesillum in vrbem admittere. Ad hoc nagociū accersito Carulfo ditissimo homíe apud quem & ipsī diuersabātur:consilij cōpotem facit. Postq̄ de icendendo templo tradendaq; hosti ciuitate cōpositum iter eos est. Ad lendegesillum mōmolus oc cultissime venit:mōstrat quā via ciuitas i ptātem gōtra ni dedi possit:sī mō id qd de recōciliādo sibi rege lende gesillus pollicebaf re ipa efficeret. Lendegesill⁹ spe recupande vrbis lætus:iusiurādum mōmolo dat nihil de cōuentis detrectaturū.ꝙ sī aiꝫ regis se ad id deducturū non posse itelligeret:daturū illis tn̄ firmū aliqd templū in quo tuto dū rex placari posset cōsisterent. Re ita cō dita mōmol⁹ cōsilio icendendi templi omisso gōdoaldū adit:meōrat q̄ i tegra i eū fide semp vis⁹ sit:q̄q; item deiceps esse velit. Verū eā esse rerū cōditioneꝫ vt multū cōfidere nō debeat. Propterea tentasse se lendegesilli aiꝫ queꝫ i se & ad cōcordiā ꝓcliueꝫ iueniat:lendegesillū hoc vnū nō ꝓbare ꝙ tu de gontrano male existimās cō spectū ei⁹ aufugis:nec de cognationis attinentia (cui⁹ forte dubi⁹ es) vllā rōnem cū fratre ponis. Hoc tm̄ si facias regemq; conuenias oia lendegesill⁹ ait ex vsu tuo fauste ꝓcessura. Sentio igif his tot curis atq; pturbationibus te explices:& nos vna tecū ad gontranū ꝓficisca mur. Ad hūc modū suadente Mommolo:sensit dolum gondoald⁹ nec tm̄ cauit. Non eñ facile esse videbat eo rum maliciæ occurrere quorū & fidei & tutelæ se tanto tpe credidisset: Hortatur tm̄:se non derelinquant eū tem quo eū ducerent. ¶ Dum hæc tractanf Landasc⁹ igne i proximam eccl'iam iniecto cum multi ad restringendum incendium concurrunt sensim ex turba lapsus aufugit. Stabant pro portis hostes Bolo & Boso Bitu-

Perfidia Mommoli in dn̄m suum.

rigum comites q gõdoaldu; a mõmolo exciperẽt. Foribus patefactis gõdoaldũ i lẽdegesilli ptãtem mommolus tradit: regressusq; ide i vrbẽ mommolus portas claudit. Erat iter ciuitatẽ & hostiũ castra tumulus terrenus mediocriter editus. At hui⁹ summũ cũ gõdoaldus successisset: bolo eum precipitem deiecit. qui in caput pedesq; rotæ instar circumactus illiso in caput eius a bosone saxo trucidatus est. Mommolus autem quem in vrbẽ reuertisse diximus gondobaldi opibus direptis: i reliquam multitudinem grassatus est. Miles vero vrbẽ ingressus nemini hoim pepcit mœnibus solo equatis. Igit mõmol⁹ icẽsa reliqua vrbe in lẽdegilli castra se cõtulit. Lẽdegesillus iam de regis i proditores snia certior factus: mõmmolum ad se veniẽtes excedere tẽtorio tãtisper iubet: donec tumultuãtes in eu; milites se det. Egredienti præsens mors licet ante oculos (irruentibus in se militibus) versaret fortiter qdẽ restitit: nõnullis ex hostib⁹ vulneratis: sed signo a lẽdegisillo clã suis dato: circũuẽtus vndiq; mõmolus: pditionis pœnas pẽdit. Sagittario epo fuga salutem qrẽti caput vnico gladij ictu milite quodã amputatur. His rebus cognitis gõtranus mõmoli opes ad se deferri impat. Erãt nũmi aurei mille pondo (besantiũ franci vocant) argẽti ducẽta quinquaginta: id oẽ equabiliter gõtranus Childebertusq; sibi dispartiti sunt. Acceptã i de partẽ gõtranus rex in paupes distribui mãdat. Inter mõmoli spolia ad gontranu; deduct⁹ homo ẽ temo pede cęteris hoibus maior. Inciderũt per id tps nũc in italia inde i hyspania occasiões nõnullæ belli: qd quia parũ momẽti vel pter nimios imbres: vel q rebus mox cõpositis reditum ẽ domũ volẽs ptereo: vnũ fuit aduers⁹ gothos duce bosso: cui attributis a gõtrano magnis copijs: ducis icuria male pugnatũ ẽ: fusis cæsisq; ad magnũ nũerũ frãcis. Cõmissũ; ptera aduers⁹ britões nõ icruẽtũ pliũ. vbi pepolin⁹ dux catharri dolo occisus. Inter hæc gõtrano celũ aduesitatis

Insueta hois pceritas.

nõ nihil cõmiaret: ãno priore mortis ei⁹. luna supra q̃ in eclipsi solet obscurior visa. Ipse vero post ãnũ trigesimũ adepti regni morit̃: & cabilonẽ burgũdie ciuitatẽ elat⁹ i mõasterio diui marci qđ extructũ magnis ,puẽtib⁹ cumulauerat sepult⁹ ẽ. Cui⁹ si specẽt̃ mores: dign⁹ ,pfecto q pricipãtib⁹ ãnumeret̃ bonis. In paupes benignissimus erga sacerdotes & dei mĩstros obseruantissimus. Signũ ante gõtrani regis mortem.

D epto gontrani regno childebertus aĩo reputãs fredegondę i patrẽ & patruelẽ crudelitatẽ pœna afficere mulierẽ meditat̃. Quãob rem Godoaldũ ad se vocat: huicq; exercit⁹ curã iponit: mãdans icursionibus pdere suessionensiũ regnũ quod fredegũda tanq̃ ad filiũ Clotariũ ptinens moderabat̃. Cognito hostiũ aduentu fredegõda regni proceres i armis ad se ,pficisci q̃ velocissime iubet. Quibus i conciliũ admissis fredegonda filium adhuc lactẽtem amplexa. viri inquit regni hui⁹ frãcię primores nõ parui vobis æstimari debet rex & dñs vester q̃q̃ ætate paruulus est: vt i cõspectu pene vestro regnũ vastari p diq; patiamini. Et reminisci quidem vos decet fidei vestrę quã Rothomagi cũ essẽ pstitistis: nõ deserturos vllo tẽpore filium hunc meũ regem vestrum: sed eum obseruaturos vt paterni regni hęredem. Per eam ipsam fidem vos oro proceres: tueamini possessiones vestras: quas hostis tam crudeliter i festat. Facile etenim factũ est: q̃q̃ pauciores sumus aduersarios vincere. Neq; aĩo fracta neq; consilij inops rebus deero: si modo adiutores fueritis: neq; bñ rẽ gerentibus laus & pręmiũ negabitur. Cedentes vero ignominia notabuntur ęterna. Asse tientibus qui aderant. landericũ fredegonda pręficit. Cui & belli gerendi omnem potestatẽ pmittit: iubetq; id faciant quod a lẽderico fuerit eis imperatum. Ipsa vero animo erecta mulier: ab vberibus pendẽtem clotarium gestans agmen anteibat. Ad siluam quę haud ,pcul a via erat. Cum iam sol occidisset, landericus exercitũ Bellũ aduersus fredegõdã.

secedere i ubet: ipse cæsũ ex arbore frõdosũ ramũ i eoq; suspensã nolã (vt fieri animãtibus q̃ nemora pascunt̃ solet) equi iubę alligat. Ceteris vt idē faciãt iussis. His ita ad lãderici votũ cõpositis noctu e silua mouēs: ad castra hostiũ sub lucē puenit. Quos ex hesterno labore dormitãtes adorit̃: atq; cõpluribus iterfectis cęteri in fugã cõuertunt̃. Direptis mox hostiũ castris i cãpaniã quæ Remis adiacet igressi: vicos icolasq; igni pdũt. Hãc isignē victoriã suo astu fredegõda apđ truecũ adeptą est.

Fredegõdę astu victoria frãbi potiti sunt.

❡ Successit alia i brit ões ducē di causa q̃ a prioribus nõ tradita scriptoribus neq; a me scribi põt. In eo ƥlio gran dem stragē factã esse traditũ est. ❡. Mox isurgenti belli gerendi occasione: childebertus i lõgobardos expeditionē parat: qui isubres mediolanũq; vexabãt. Deligunt̃. ad id bellũ duo & viginti ductores qui negociũ gerãt. Quorũ oim principes cõstituunt̃ andoald⁹: oloq; & codiue⁹. Superatis alpibus cũ in agrũ hostium vētũ est: olo ad castellũ ꝓximũ accedēs sagitta traiect⁹ ite rijt. Mediolanũ inde ꝓgressi vrbē obsidēt Ad quos mauricius bisantin⁹ iperator missis legatis pollicetur suppetias francis ante septimũ diē se destinaturũ: eius aduētus signũ fore si oppidum in colle positũ ardere ituerentur. in irritum cecidit iperatoris promissio: qobrem soluta obsidione franci castellis quibusdã in potestatē receptis; prędisq; actis: cũ ęstiuo ęstu & alui profluuio toto exercitu laboraretur ad suos reuerterunt.

Childebertus in lõgobardos.

His paucis post assecutum burgundionum regnum gestis: childebertus qui iunior appellatus est vna cum vxore non sine veneni suspicione moritur. Fuere childeberto iuniori liberi duo, Theodebertus maior natu mettense imperiũ cui austrasię appellatio fuit adeptus est. Quod cãpanię supioris ptē cõtinens ad alemanos vsq; ꝓtēdebat̃: sic quidē vocitata ꝙ austracus rex: vel vt alijs placet auster eam incoluisset. Theodorico burgundia obuenit.

Childebert⁹ vna cũ vxore interijt.

Hi sunt reges duo ad quos & adbrunechildez eorũ: aui am gregoriũ romanũ põtificẽ dũ augustinũ ad anglos fidei christianæ doctrina ĩbuendos mittit scripsisse legimus: legatũ apostolicũ cõmẽdãtẽ. Eodẽ tpe auares id est huni sedib⁹ suis egressi: editis aduersus frãcos aliquot prelijs: igentib⁹ tandẽ munerib⁹ donati quietam frãciã reliq̃rũt. Ad fredegõda regũ hostis collecto grãdi exercitu: clotariũ filiũ ĩ bellũ cõtra illos excitat. Quare cognita nõ segniores facti theodebert⁹ & theodericus. q̃q̃ tutela brunechildis agerent: magnis copijs occurrũt. pugna atrox lõgaq; cõmittit. Fusis deniq; fugatisq; hostib⁹: clotarius victor a matre magnis plausib⁹ exceptus ẽ. Quæ tñ nõ multo post cũ iã cõsenuisset: obijt mortẽ & chilperici regis viri sui sepulchro illata est: fœmia necis multorũ autor. & cui nemo sine sui pnicie hostis fuit. Nã irę ita ptinax fuit vt supplicio satiari nõ potuerit eorũ quos odio pseqũretur. Prętexatũ q̃uis carcere atq; verberib⁹ moxq; relegatiõe violasset. reuocatũ tñ a gõtrano & suo põtificatui restitutũ apud rothomagũ dũ rẽ diuinã facit pcuti iubet: quo vulnere paulo post interijt. Fuit & aliorũ ĩnocẽtum seua psecutrix. Nã cũ timeret filiũ clotariũ credi nõ ex chilperico sed ex lãderico adulterino cõcubitu eẽ cõceptũ: metui studuit. quod tyrãnis ppriũ est. ¶ Per id tẽpus lacus dunẽsis tãto feruore ebulliuit: vt cocti ĩ eo pisces ad ripas ĩ esũ venirent accolarũ. At vero reges ĩiuriarũ quas a clotario acceperãt nõ obliti: ad arma brunechildis hortatu consurgũt. ĩ quos clotari⁹ mouẽs: positis apđ fluuiũ aruẽnã castris: ĩfœlici p̃lio dimicauit. Nã pfligato exercitu: tãta occũbẽtiũ strage fluẽtũ oppletũ ẽ: vt fluere velut obiecta mole desierit. Est eñi ĩ annalib⁹ frãcis tria in eo conflictu millia hoĩm occubuisse. Clotari⁹ autẽ citus p melodunũ ad parisios se recepit. Quem insecuti reges pacis cõditiones quas ipsi voluissent clotarium recipere cœgerũt: formula pacis hec fuit: vt q̃ ĩter sequanã ligeriq;

Gregorius romanus põtifex.

Huni.

Fredegõda moritur.

Lac⁹ dunensis.

atq; ysarā loca ad occeanū vsq; cōtinent ea theodebertus possideret. Duodecim vero regiones q̄ sequanę ysareq; fluētis alluunt clotari⁹ haberet. ¶ Reb⁹ ad hāc formulā cōfectis: cū Theodeberti iussu bertoaldus magnę apud regē autoritatis bonā militū manū tuendę neustrię causa accepisset. (Parebat eni his dieb⁹ theodeberto neustria) Clotarius merouēū filiū lendericunq; palatio prefectū i bertoaldū cū exercitu mittit. Ea re bertoaldo nunciata cū imparē se militum numero intelligeret aurelianū se contulit. Quē landericus isecutus: hominis fugam cū hostiliter exprobrat: bertoaldus ex ciuitatis muro nō inquit, lēderice qa militū multitudine me superas: virtute quoq; superiorē te esse putes. Sed si cōpertū habere vis quæ vtriq; nostrū animi fortitudo sit: ad singulare certamen te prouoco. Qp cū nō admitteret landericus: Si ergo (inquit bertoaldus) tuus forte clotarius manus cū theodeberto cōferet: vis ne in ipso conflictu quid vter vtri prestet experiamur. Excepta ē a landerico conditio. Nec multo post duo reges ad iunā amnē qui stāpas alluit castra ponūt. Ad dū clotarianus miles amnē traijcit theodebert⁹ ne totis copijs clotarius pugnare posset: signo dato p̄liū init: i quo multi vtrinq; ceciderēt. sed ex clotarij exercitu multo plurimi Inter præliandū bertoaldus qui lādericū ad singulare certamē ꝓuocauerat cū lēdericū sępius frustra iclamasset n ō ignar⁹ quid i eum doli machinaret brunechildis: i confertissimos hostes irrūpens vitā maluit fortiter pugnando amittere q̄ a magistratu (id quod brunechildis maximę petebat: vt ei⁹ loco ꝓthadium quēdā ꝓmoueret) turpiter dimoueri. In eo p̄lio merouēus i hostiū potestatē venit. Idem clotarius cū landerico se se fuga eripuit. Nec desistit theodebert⁹ ꝓsequi hostes donec parisium vsq; infesto agmine ęstu & cede madens peruenisset. Nulla tamen alia re egregię gesta: domum reuersus est. Erat inter aulicos theodorici ꝓthadius quidā

Iuna fluuius prope stāpas

Meroue⁹ capitur.

italus qui cū brunechildę stupri cōsuetudinē(vt credebatur)hēbat.Quā ob cām brunechildis illū apd theodericuȝ & dignitate & auctoritate plurimū posse oī studio adnitebat.Et poterat quidē.Nā italus cuȝ eēt ingenio astuq; prędit⁹:regi grat⁹ habebat:sed ꝓceribus oīb⁹ propter singularē pecunię auariciā exosus.Hoc ergo prothadio freta brunechildis & q̄ nō dū bono aīo ī theodebertū mettēsiū regē:qui eā ab se relegauerat esset theoderico suadet illū thesauros pris ad se sustulisse.quoruȝ parti hęres ipse eē debeat:simulq; theodebertū ait ex alieno cōcubitu fuisse susceptū/atq; exhortolano ꝓgnatū.Quāobrem mitteret ad theodebertū legatos qui suā & patris pecuniā supplec̄tilēq; repetāt.¶Talibus freq̄nter aīatus consilijs theoderic⁹:cū frustra theodebertuȝ admonuisset cōtracto plurimo exercitu:aduersus theodebertū ꝑfect⁹ad carisiū castrametatus est.A quo quia nō ꝓcul abesset:theodebertus aciē īstruit:postea die dimicatur⁹.At primores exercit⁹ aīo voluntates q̄ turpe erat fratres iter se digladiari nec minus ignari rerū bellicarū quib⁹ & īperia atteri & nōnūq̄ pessūdari solent regeȝ adeūt orāt ne fraternā pietateȝ temere violet:neve cōmittat quo sua dignitas:fortunæq; suæ deteriores sit.At ꝓthadi⁹ ī cōtrariā s̄niāȝ regeȝ īclinatur⁹.Minime iq̄t decet ex leui cā de pace repēte agere sȝ tētare oportere hostis aīm si forte petitis aq̄escat.Quo verbo irritati ꝓceres:ī cædē ꝓthadij cōspirāt:ꝓten⁹ tumult⁹ exorit.Quē adhuc nō ī aptū ꝓdeūtē cū theodoric⁹ ad tētorij vestibulū stās cōiectura aliq̄ ꝑcepisset:regē a ꝓthadio oēm iiuriā(ꝓhibētē qdā ex cōspiratorib⁹(ne vltra ꝓgrederet)distinuerit.Qui ī s̄nia nichilominꝰ pseuerās vocato ad se vselino īperat īdicere militib⁹ ne ꝓthadio noceāt.Vselin⁹ vero cōsci⁹ q̄to cūctis eēt odio prothadi⁹.vbi ad cōiuratos venit:rex qt mādat ꝓthadiū occidi.Cōcurrūt igit alacres milites:& hoīeȝ alea cum petro quodā medico ludētē iterimūt.Qua re ꝑpetrata:

Prothadi⁹ italus brunechildis familiaris.

Bellum a theoderico ī theodebertuȝ mettēsiū regē.

Pro thadi⁹ ꝓhibē te theodeberto a militibus occidit.

oēs ad regis tētoriū cōuolāt:orāt ne iiquo ai o ferat pe
ssimi hois necē quē scirēt oēs amicitię & pacis iimicū.
Ad hęc theodericꝰ recētihomicidio turbatꝰ cū aduersꝰ
q̄plimos furē di via nō esset aios ponit:& paci se accō-
modat.Qua priusq̄ armis decertaret ex ꝓcerū cōsilio
cōcessa / discessū ē.Inde theodericꝰ q nullis ad id tp̄s le-
gitimis nuptijs vsus esset:sꝫ duos ex cōcubina filios ex
cepisset aim ad mrimonij fœdꝰ cōuertit.Erat hyspano
regi deterico filia nubilis.Hāc sibi a p̄re cōiugeꝫ dari p
legatos postulat:si de p̄stita illā ppetuo & vxoreꝫ & regi
nā fore.Detericus mēbergę p̄r (id em̄ erat filię nomen)
gn̄o lętus:filiā theoderico desp̄ōsat.Acceptā theoderi
cus vnice diligit.Sed huiꝰ tā arctę charitatis iuidia bru
nechildis ita regis puertit aiꝫ:vt ꝺ spreto vxoris thoro
eā cū ijs quę p̄no dono exportauerat mūeribꝰ ad p̄reꝫ
remiserit.Qua a thederico ignominia affectus deteri-
cus Clotarius p nuncios sollicitat recordari quid i eum
priore bello Theodericus cōmiserit:si ad vltionem ex
urgat:se qui isignē a theoderico iiuriā accepisset illi au
xilio fore.Excepit p iocūde legatos clotarius:eosq; ad
teodebertū mittit tētaturos si forte ad belli societateꝫ
iungeret sese.Qui idē quoq; se factuꝝ legatis r̄ndit.In
de ad lōbardos ꝓfecti legati agonē regē adeūt.Memo
rāt reges tris i theodericū cōiurasse:si ad eos quartꝰ ac
cedere velit adesse tp̄s:cū ipi oēs ob superiores eis illa-
tas molestias theodericū vlcisci facile possint.Agō sese
regibꝰ cōiūcturū spōdet.His r̄nsis exhylarati legati ad
detericū reuertunt̄.Cōiuratiōe regū ad theodericuꝫ p-
lata rē grauissime tulit.Ad theodebertus sperās ad bel-
lū cōuēturos cōiuratos reges primus copias eduxit.Ve
niētibꝰ i mutuū cōspectū regibus:nihil armis tētatū est.
Sed vltro citroq; eūtibus legatis:dies apud salesiaꝫ ca
stellū de cōcordia cōponenda dictus est.Quo theode-
ricꝰ cū decem hoīm milibꝰ se cōtulit.Theodebertus lō
ge maiore procerum numero profectus est:animo oīa

Nnubit theoderico filia regis hyspanię quam postea dimisit.

Belluꝫ inter frēs.

disperdēdi si frater a cōuentis resiliret. Territus nume ro fraternæ gentis theodericus: nihil repugnat pacē re cipere quācūq; theodebert⁹ voluisset. Cōuentū inter re ges extitit: vt comitat⁹ duos turoniæ atq; cāpaniæ q̄si ad se hęreditario iure ptinentes ppetuo theodebertus reciperet. Rebus ad hmōi formā cōfirmatis: vale sibi di xerūt reges. ¶ Verum non ita pacata animo theoderi cus mussitabūdus sæpe cogitabat qua ratione fratrem bello vexaret / a quo & bello fuisset ipedit⁹ / & bona par te regni mulctatus. Cōcilio cū prudentioribus aulicis accepto: sibi cōducere ratus si Clotariū amicū faceret ne theodeberto iungeret: ad eū legatos ire iubet: quib⁹ mandat regi dicere quib⁹ se calamitatib⁹ theodebert⁹ pressisset: adempta sibi grandi terræ possessiōe. Ideo cō stituisse repetere ab eo q̄ iiquissime rapuisset: si clotari⁹ fidem det se nō suppetiaturū fratri. Audiuit per summā beniuolentiā legatos clotari⁹. Et que regis sui nomine petebant cōcessit. Erat enī colūban⁹ eo tpe sanctitatis nomine preclarus. hic clotariū admonuerat: ne fratrū bello se insereret: fore post aliquot dies: vt illorū hęres esset. Cognito clotarij respōso: theoderic⁹ ad lingonas copias cogit: inde verdunū q̄ ciuitas per id tp̄s primū ædificabat̄ p̄teriēs tullū petit: quo et ipse theodebertus ex austrasia educto milite castra posuerat in eo loco acerrime pugnatū est cadentib⁹ ex vtroq; exercitu per multis. Sd iclināte i theodericū fortuna theodebert⁹ p mettenses fugiēs tādē colonia; se recepit. Ibiq; repara tis viribus: nō multo post theodericū isesto agmine nō tamen meliore fortuna / aggredit̄. Nā tametsi nō igna niter pugnaret: tn̄ postq̄ videt suos supari: deserto p̄lio: fugę se mādat: insequētibus eū austrasijs: quorū magna pars fugiens occiditur: Traditū est tam confertos mili tes in sese eo prelio cōcurrisse: vt qui in equis sedentes vulnerib⁹ cōfecti erāt delabi ab equis turba digladiātiū ipediēte nō possēt Theoderic⁹ cognita fratris fuga cū

Pax com ponitur.

Theode bertus fu git.

illū hostiliter insequeret̄: oīa qua iter agebat pdens: regionis icolę illū cōuenientes orant ne ob vnius hoīs culpā inocentē populū exterminet: eos quidē cū omi prouicia quā armis cōparasset suos esse: nec iperata vnq̄ negaturos. Quib⁹ rex r̄ndit se quidez illis veniā daturū si fratris caput ad illū pferāt. Igitur qui venerāt responso accepto coloniā sine mora pficiscūt̄: theodebertū his verbis alloquunt̄. Frater tu⁹ theodericus bello abstinebit si partez thesaurū quos ex patris successiōe possides illi distributā esse voles. Propterea tibi nobisq; consule: & tuū fratem patere consortē esse paternę supellectilis. Credidit loquentib⁹ theodebert⁹: statiq; i recōditoriuz vbi thesaurus asseruabat̄ vna secū turbam admittit. Interi vero dum secū reputat quid fratri ipartiat: vn⁹ ex populo districto i theodebertū gladio caput illius amputauit: nec cūctat̄ p ciuitatis muros ad theodericū caput pijcere. Morte fratris cognita: theoderic⁹ coloniā ingredit̄. Regnūq; austrasię quod theodeberti fuerat suscepit. Mox reb⁹ ex sua s̄nia cōpositis duos theodeberti filios cū sorore formosissīa puella metti repetēs duxit Cui occurrēs brunechildis cōspectis nepotib⁹ furēs mulier inocētes pten⁹ iteremit. ¶ Theodericus aūt parta victoria ducatū sicuti cōuenerat clotario restituit: deīde cū spē ille ct⁹ neptis quam colonia abduxerat eā sibi despōsare & vxorē accipere oīno cōtenderet brunechildis ipediuit: dicēs n ephariū eē ducere vxorem q̄ pximo sibi gn̄is gradu attineret. Cui theoderic⁹ r̄ndens. O inqt pfida & odiosa multis fœmīa: nūquit mihi psua serastheodebertū adulterino cōcubitu p gnatū meum frēm nō esse: quare me & fratrē & pximū meū pseq atq; pimere cōpulisti: Hec loquēs theoderic⁹ brunechildez occidere tētauit: sz ope aulicorū ptecta cœnaculo se p ripuit. Nec differt crudelis m̄ſier vltionē: potionē letiferā cōficere: quez theoderico p mistros quos ad id idoneos istructosq; reddiderat bibendā dū balneo egrede

Theodeberti amputatum ab vno d̄ turba caput ad theodericū fratrē defertur.

Brunechildis crudelitas.

Alid brunechildis parricidium.

retur offert. Veneno epoto rex Balnei calore æstuās: re pēte iterijt. Sūt tñ qui scribāt ꝑ fluuio alui iterijsse post q̄ annos decē & octo regnauerat· āno dñicæ salutis sex centesimo decimo octauo.

❡Eiusdem compēdij liber tertius.

Egibus vt præmissum ē interemptis vnus ex clodouei cognitiōe tm̄ clo tarius superat: ad quē regnū ptine ret septimo & quīquagesimo anno postq̄ clodoue⁹ esset vita defūctus Sꝫ brunechildis plurimorum cæde audax: sigisbertum theoderici nothū austrasiæ regno præficere cōtē debat. Cui⁹ cœptis repugnāt austrasij ꝑceres: qa crude lis fœmine mores execrarent̄. Igit̄ ad Clotarium duos ex nūero eorum lōge nobilissimos arnolduꝫ pipinuūq; mittunt oratum venire ad eos festinet ad castelluꝫ cui capthomarū nomen erat. Audita legatiōe clotarius ea q̄ ꝑceres velle ītelligit īpigrę cōplet. Castello qđ ꝑxie diximus agēti clotario: brunechildis cum nō lōge abes set (nāvuarmaciȩ q̄vāgionū caput est ad vlterioreꝫ the ni ripā agebat) mādat finibus regni austrasię abeat: q đ sigisberto filio theodebertus pr̄ reliquisset. Ad hec clo tari⁹ brunechildi nūciare iubet. Moris eē fœminā leges viris nō ponere: neq; de distribuendis regnis īuitis ꝑce ribus agere. Quos si ī cōtionē vocatos velit: non repu gnare se qui ipsis diffiniētib⁹: vel sigisberto vel sibi au strasia cędat, Accepto clotarij rñso: brunechildi germa nos ad belli societatē accersit. Nec segnius ex oī austra sia q̄ maximas copias potest cogit. Erat īter legatos a brunechilde ī germaniā missos garneri⁹: queꝫ secus ac iuss⁹ esset reꝫ gesturū suspicata: ad albonā garnerij in le gatione collegā lr̄as de occidendo garnerio dat. Lr̄as cū legisset albō lacerat as a se se abijcit. Quarū fragmēta vn⁹ ex garnerij amicis cogēs excerptā ide diligenter

Clotari⁹ regnat.

Brune childis audacia.

sniam garnerio patefecit. Re dissimulata: garneri⁹ clam suadet germanis brunechildis ptes ne sequanť. deinde ad brunechildē reuersus ī burgūdiam. vna cū brunechilde iter facit. Vbi seorsum quosq; pceres cōueniēs: eos ī sniam suā eo facili⁹ vertit q brunechildis tyrānidē horrori haberēt. His igitur sic se hñtibus garnerius clotario nunciat: si se ad eū tuto cōferre possit: velle ad ipm pficisci. Non difficile fore vt mettēsium burgūdionūq; regno adiutore sese potiatur. Garnerij cognita voluntate Clotarius cum certior factus esset: quis ad rē conficiēdā mod⁹ garnerio satis pspect⁹ hřetur: cōtracto raptim exercitu: in cāpaniā cathalaunē sem mouet quo sigibertū iā castra posuisse cōstabat. defecerāt p id tps a sigiberto ad Clotariū nōnulli ex austrasia apprime nobiles Arturus rueo. Sigold⁹. & Euulan⁹. Instructis ad pugnā copijs priusq̄ manus cōferant: cōmilitonib⁹ signū dat garnerius de quo inter illos cōuenerat. Ipe sensim acie excedēs: cęteros sui cōcilij cōscios comites educit. Quos lento agmīe ad flumen vsq; sagonā (queȝ veteres arariȝ noībāt) pseqn te clotario: cū sigibert⁹ infestis copijs ad eū locū venisset ipe cū duob⁹ fribus corbo & meroueo in

Sigibert⁹ vincitur.

ptātē clotarij venit. Sigibert⁹ aūt eq pnicitate salu⁹. nullo postea tpe compuit. Victori mox clotario brunechildis captiua offerť vna cum eudelina Theoderici sorore quas in castris hostiū garneri⁹ dephenderat. Nec tardat rex corbū necare: seruato meroueo q̄ ex lauachro xpiani baptismatis filiolū habebat cui⁹ & ipe diligentē curā deiceps habuit. ¶ Exultās tāta rerū fœlicitate clotari⁹ accitis ad cōtioneȝ diuerse gentis q cū eo militauerant

Brunechildis vltimū supplicium.

pceribus de brunechildę castigāda cōsiliū rapit. Recēsitisq; mulieris flagitijs: & q eēt decē regū: aliorūq; mľtorū cędib⁹ rea: rogat quo supplicio digne plecti posset. Acclamātib⁹ cūctis crudelē fœminā vilissima aliq̄ morte affici debere: priusq̄ ī cōspectū cōtiōis rex eā ītroducere mādaret: quarto fustigatā tādē deduci ad se iubet

ĩ quã postq̃ diu aspeq; iuectus esset: Insidentes equo mulierem p totũ exercitũ circũferri impat. Inde a capillis & lacertis: ferocientis equi caudæ alligatã: reliquo corpore humi pstrato lictor distrahit. De cui⁹ nece vaticiniũ sibillinũ esse nõnulli asseuerãt: id quia mime cõptũ habeo asseuerare non ausim. vatũ siquidẽ enigmatib⁹ atq; obscuritatibus interpretationem adhibere diuinatum est. ¶ Ne tamen sua laude brunechildes fraudem⁹ cõplura sacerdotũ collegia & monachorũ apud burgũdos austrasiosq; extruxit / inter quę apud lugdunũ p muris adhuc visit diui Vicentij cœnobium. Apud heduos quoq; alterũ: vbi assentiẽte Clotario sepulta est: & alia diuersis locis tẽpla diuo Martino cui deuotissima erat dicauit. Ita vt si ipensã cum brunechildis fortunis cõferas: mireris sane tot vno sęculo templa: assignatis cuiq; puentib⁹: mulierẽ exędificasse potuisse. Eius ętate etherius Lugduni: apud heduos siagrius: viennę desideri⁹: antisiodori annarius austerius aurelię: lupus & columbanus apud senonas mira sanctitate claruerunt.

Brunechildis laus.

Eductis ad vnius regis imperium quattuor regnis Clotarius palatio pfectũ garneriũ (cuius opera vsus maxime fuisset) constituit: burgũdiam harponi commendat. Austrasijs rado præpositus est. Et ne liberalitatis quicq̃ Clotari⁹ prętermitteret: garnerium imprimis sui palatij præfectum complurimos dei de burgundiæ ditionis proceres / antistitesq;: & qui aliquid pensi haberent ciues ad se vocat. Vocatos amplissimis quemq; muneribus ad conciliandum eorum sibi beniuolentiam impartit. Nam præter summã humanitatem atq; modestiam quibus illum natura instituerat: religionẽ quoq; venerabatur: & qđ rarum ẽ pietatẽ colẽti: bello optim⁹ atq; strẽnuus erat. Lõgobardis qui ãnuum francis a gontrãno ad ipsum vsq; Clotarium pensum duodecim auri pondo quotannis soluebant tributum abrogauit: acceptisq; prius sex et

Clotarius puincias distribuit

Lõgobardi tributo liberati.

xxx.milib⁹nũmũ augustã suãq; in alpibus ciuitates liberas illis dimisit. ¶Dum hęc agerentur nat⁹est Clotario ex bergedruda vxore Dagobertus: quez lr̃is erudiẽduz Arnulpho mettẽsium p̃suli cõmisit. Bergedruda vero nõ multis post ãnis moritur: i cuius loco Sichildẽ Clotarius accepit quę haibertũ enixa est. ¶Dagobertus autẽ post q̃ sibi ętate licuit feras idagare & venari (vt gallis mos est) pergit. Excitato ceruo cũ lõgo iã cursus lassus quietis locũ q̃rit / vicũ quẽ catulianũ vocãt profugit In eo vico sacellũ erat vbi cõdita humo & lapide istrata corpa btõrum Dionysij / rustici / & Eleutherij a suscepto ꝓ fide xp̃i martyrio p ãnos.xxx.supra quigentos religiose colebanť. Eo (cũ patẽs sacellũ esset) se ceru⁹ ꝓripit: soloq; decũbẽs quieti se mãdat. insequẽtib⁹ crebris latratibus ceruum canibus cũ ad sacellũ venissent: ceruo cõspecto frequentiore latratu ꝑstrepẽtes: nulla eis: sed nec ipsis venatoribus in sacellũ irrũpendi facultas fuit: suã ędẽ tuentib⁹ viris sc̃titate spectatissimis. Ea re p vicina loca plata locũ veneratiorem fecit: & Dagoberto admirationẽ simul & pietatem cumulauit. ¶Mortua p id tp̃s Bergedruda Clotarius sichildem accepit. vñ ꝓcessit (vt ꝓxime scripsi) haibertus. At Dagobertus cũ p̃ceptorẽ qui eũ secularibus ornatum redderet istitutis a patre accepisset quẽ aquitaniæ ducatu pr̃ donauerat: i tellexit nõ rudis adolescẽs q̃tũ sadragesill⁹ (id eñ nomen erat pedagogo) ꝓpter acceptã a pr̃e dignitatẽ supbiret ita vt eũ neq; satis reuerteret neq; obseruaret: vocatum ad cõuiuiũ sadragesillũ: cuz e regione Dagoberti velut par illi assedisset: poculũq; tãq̃ ex ęqualis manu desumpsisset: iubet eum virgis cędi: & barbã quã ꝓmissam habebat ãputari. Qua accepta iiuria: ad clotariũ sadragesillus fere lachrymãs ꝓcurrit. Eam rẽ pr̃ furẽte aio excepit. Dagobertũq; ꝓtin⁹ ad se venire iubet. Exaspatũ patrẽ quia adolescẽs ptimesceret nõ aliũ fugę locum q̃ sacellũ quo a canibus tutus fuerat cęru⁹ secum reputans

Dagobert⁹ nascit: & haibertus. Miraculum pe ceruo.

Dagobertus pedagogũ suũ virgis cedere iubet.

eo se confert:non minus præsidij sibi a sanctis conferri arbitratus q̃ beluę cõtulissent.Cognito filij pfugio: Clotarius Dagobertum ide extrudi:& ad se deduci ferociter impat.Id vt facerẽt abeuntibus seruis:cũ ,ppe ad sacellum min⁹miliari cõstitissent:tã fixi stupẽ tesq; hęserẽt: vt vltra procedere minime possent.q̃q̃ ,pgredi maxime conarent̃.Igitur reuersi q d illis obtigisset pr̃i renũciant Credidit Clotárius fabulamẽtũ esse qđ narrarent serui: veriti ne Dagobertũ offenderẽt.secundis q p̃ceptũ exequerent̃ missis par accidit.Nec sic ab ira tẽpari potuit ferox pr̃:nisi & ipe miraculũ expiret̃. In sacello dũ sopori se mãdasset Dagobertus:vidit p quietem tris reuerẽdissimos viros sese affari.Adolescens (inquiunt hi martyres)sumus quos multo supra tp̃e ,p fidei veritate macta tos hoc loco catula sepeliuit.Qui loc⁹ q̃nquidẽ nõ satis cult⁹ decoratusq; est:miore nos dignatiõe popul⁹ colit. Quare si ad te recepis digniore appatu tumulos nobis extruere:cũ tibi securitatẽ tum placatum pr̃e restituemus.Et ne somnio te illusum existimes:si terrã vbi delitescimus effodies:optimis caracteribus suo quẽq; noie compies esse signatum.Hmõi visione confidentior factus adolescens:se quæ diui martyres petijssent impleturum religiose ,pmittit.Ad filium pr̃ cum indignabundus contenderet:eodem quo serui stupore & miraculo pculsus:filio pcit.Eũq; non multo post regni cõsortio donatũ austrasię præfecit:pręter ea quæ citra arduennã siluã ad remos spẽctãt:Surrexit p eosdem annos ex mœcha arabiæ loco xp̃ianæ puritatis spurc⁹ hostis mahumet⁹ .Heraclio impante ãno christianę pietatis sexcentesimo.xx.A quo tpe ad hunc vsq; diem Christi religio turbata plurimũ est atq; labefacta.Eadem tẽp estate phara virgo anarici meldensiũ comitis filia eccl̃iam q̃pharonis mõasteriũ appellat̃ extruxit:quã multis ,pu ẽtibus auxit .Huius virginis frater pharo cum meldẽsez comitatũ pr̃e defũcto possedisset/ex comite cleric⁹

Reuelatio sctõrũ dionysij sociorũq; eius dagoberto facta.

Arduẽna sylua.

Mahumetus.

Pharo.

Contẽtio de regno iter prẽm & filium.

factus põtifex tãdẽ ciuitatis effectus est. ¶ Austrasiorũ suscepto gubernaculo dagobertus cõsobrine chicildis apd chippiacũ pisiorũ vicũ nubit. vixq; a nuptijs dies terti⁹ agebat: cũ prẽ cõueniẽs. Dagobertus petit ea si bi oĩa dimitti: q̃ austrasiorũ regni essent: nec ĩde sibi pr̃ qcq̃ vsurpet. De qua re vbi iter prẽ filiũq; diu discepta tur / placuit tandem ad arbitros de controuersia referr. Hi fuere selecti prudentes duodeciz: in quib⁹ fuit arnul phus mettensium p̃sul magna vir sc̃titatis opinione cla rus. Ex eorũ sñia clotarius filio dat quęcũq; ad austrasię potẽtatũ veteri iure ptinebãt. hoc adiecto ne arduẽnã ptergrederet: vbi limitẽ dagoberto dudũ posuisset. Re petenti austrasiã dagoberto saxones qui vltra rhenum ĩ colunt (quia potẽtiã vicini sibi regis suspectã haberẽt) bellum duce berthauldo ĩserunt. In quos & ĩp̃e dagober tus traiecto rheno nõ ĩpigre copias ducit. Dum vtraq; acies magnis aĩs atq; viribus pugnat Dagobertus cassi de ictu gladij diuulsa graue vulnus capite excepit: ita vt a vertice ps ossis vna cũ multo crine cõscissa decide rit. Quo vulnere humo delapsus ĩ hostiũ ptãtẽ facile ve nisset: nisi mox opem tulisset ex regis seruis vnus, attila. Quez ptm⁹ ad prẽm clotariũ mittit, Is tũ nõ pcul arduẽ na agebat. Cognito filij piculo festinat pr̃ magnis itine rib⁹ suppetias filio ferre vbi ad flumẽ cui vuisera nomen

Attila fidelis ser-uus.

est conueñt reciproca militũ salutatiõe clamor sublatus ad hostium castra deferr. Qd mirat⁹ berthauldus rogat quid id leticię quod ĩ castris francorũ audiret. Rñdenti cuidã clotariũ cum ĩgenti exercitu aduenisse. Mentiris inquit. Nã & clotariũ iampridem mortem obijsse acce pisti. Cũ nõ pcul a se castra distraherent: loquentis ber thauldi vocem clotari⁹ exaudiuit: qui & sui aduentus fi dez hosti faceret galea nudauit caput canicie iã candi dũ. Quo signo agnitũ regez Berthauldus barbara voce inclamãs. O peruetus inquit & canum iumentũ huc ne ades. Eo verbo indignatus rex non expectato exercitu

flumen tranat: nec berthauldum mox fugiẽtẽ pseq desistit: donec obtrũcatum hosti caput ad suos ipe defert Nec finez belli gerendi facit: In saxones vsq; penetrat. Vbi memorabilez edidit stragem: nemini masculini generis pcens qui gladij sui lõgitudinẽ excederet: ide vastatis agris & vicis icensis: victor Clotarius i frãciã demigrauit. ¶ Reuerso cura fuit godini nobilis burgundi temeritatẽ vlcisci: q despretis maiorum istitutis: pris relictã vxorẽ coniugẽ sibi desũpsisset. Sz iteruenięte dagoberto dimissa nouerca godin⁹ Clotario cõciliat⁹est. Sed cõtẽpta a godino mulier: regẽ adit. & cõceptę i regem necis hoiem insimulat. Ille iussu regis apud sanctũ Medardũ: dei de apd sctm̃ Vincẽtiũ de pratis tactis sacro sctis altarib⁹ accusationẽ iureiurãdo cũ diluisset: deniq; vt idẽ apud diuũ Martinũ Turonẽsem faceret: duz carnuti diuersat⁹ cœnat: missis satellitib⁹ impio clotarij (vt pleriq; putãt) necaẽ. Regibus eĩ qñq dẽ licẽtia vt vołũt viuẽdi pmissa ẽ: vite quoq; & necis ptãte ac se tradu cta nũc hos nũc illos ꝓ suo arbitrio occidere fas eẽ videtur. ¶ Bellis iã plurimis fœliciter gestis clotari⁹ posteritati sue cõsulẽs: cõsiliũz procerũ ex burgundia trecas cõtrahit. Rogat eos quem sibi maxime pricipẽ post se optẽt. Rñdẽt aliũ pter se nemine cupe eũ eẽ q & pace fouere: & bello eos tueri possit. Procerũ rñso lętus rex eos monet fidẽ in eũ seruẽt: seq; & regni iura tueantur: atq; eos ita domum dimittit. Mox plãtorũ quoq; cõuentum apd cypiacũ hũit. vbi dũ de his q ad regni cõmoditates eẽnt cõsulit: haimar⁹ iter nobiles primari⁹ q ariberto dat⁹ fuerat a rege istitutor: iussu agniani saxõis occis⁹ nunciat. Quãobrẽ seditio fere iter aulicos studio diuersarũ ptiũ orta ẽ: sz regis modestia ab armis tẽpatũ atq; iter ea clotari⁹ ãno regni sui. xliiij. salutis vero xp̃iane. dcxxxj. morit. rex ñ mediocriter lrat⁹: patiẽs admodũ erga deũ dorat⁹: ad iopes liberał: clero ppłoq; accept⁹. cui apd. s. germanũ de pratis sepulto qa alt clotari⁹ pcesserat sedi

Victoria de saxonib⁹.

Accusat godin⁹ a relicta vxore.

Haimar⁹ occidit.

Sctūs fiacrius Scotus.

appellatio fuit. Hui⁹ dotarij ætate fiacrius venit scot⁹ in briā: q dū solitariū sibi locū qrit: a sctō pharone melsēsiū pōtifice suscept⁹: & loco vbi nūc ob sctitatis merita religiosa colit̄ donat⁹ est. In cui⁹ sacellū fœmiua non igredit̄: q̄ ei aliqñ igredi temere tētauit i rabiē versa ē. De hoc sctō heremita quidā hoc disticon cōposuit.

Fœmiua quę lęsit blasphemo murmure sanctum:
Fecit ꝙ sancti non intrat fœmina templum.

Agobertus i austrasia agēs: de morte pr̄is nūcio accepto ne quis a nouarum rerum studio sis tumultus oriretur: & in burgūdiā & in frāciā exercitum disptitur mox in frāciā profecturus: sꝫ cum apd̄ remos agit veniunt ad eū ex francia atq; burgundia legati: qui nouo regi debitū honorē fideq; præstarēt. Erat Dagoberto ex pr̄e frater aribertus cui cuꝫ regni ps iure optio deberet̄: auūculi sui brunulphi studio nixuq; patris regnū hr̄e contēdebat. Sꝫ conuenit īter fratres vt i aquitania tholosam & alias vrbes quæ infra pyreneos mōtes & ligeri continent̄ aribertus recipet: neq; post hac in reliquis regnis quicq̄ vēdicaret: aut ad ius suum spectare vllo pacto arbitraret̄. Aribertus pte hęreditatis sibi attributa regni sui primariaꝫ sedem tholosę instituit. Quarto deinde anno belli occasione captata vascones i deditionē accepit. ¶ Pacatis vndiq; reb⁹: Dagobert⁹ voti nō imemor quo diuis martyribus Dionysio eiusq; collegis obnoxiuꝫ se fecerat catulicuꝫ vicū petit: & sacro sancta corpa inde exhumari iubet. In scripti erāt tituli cuiq; mausoleo quib⁹ alter ab altero sine cōtrouersia erat designatus. Ea i conditorio qd̄ fabrefieri rex mādauerat reponi ad tp̄s impat. Tādē magno sumptu cū tēplū exędificasset (qd̄ & solido argēteo tectū erat) eo trāsferri corpa instituit/condito ad eū vsum aureo feretro additisq; ad decorem multis varijsq; gemmis. Annuis insuper prouentibus ad sacerdotum et ministrorum templi alimoniam designatis. & ne

Dagobert portionē regni aribertofratri distribuit.

Ecclesia sctī dyonisij epifi cat: & argēto tegitur.

min⁹ ornamēti interi⁹ loc⁹ haberet: tapetes quoq; vnionib⁹ & gēmis varijs ītextos: quib⁹ iterior paries tegeretur attribuit. Adeo gratissim⁹ diuis martyrib⁹ patronis suis dagobertus fuit. Inopū pterea curam non omittēs recōditoriū pxime arā maiorez templi argenteū apposuit: vbi q̄ diuis donaria martyrib⁹ offerent reposita sacerdotes ęgenis iptirent. ¶Nec dū religios⁹ priceps diligenter curat: nō min⁹ ipigre cętera q̄ regię sollicitudini ipēdebāt exeq̄baf. Nā & austrasiā atq; burgūdiaz vbi gertrudis regina agebat reuisit: ius cuiq; postulanti dicēs: ita vt cibo iterdū parceret. ne qu id a se ptermissum esse: videref. Pergēs ex lingonib⁹ cabilonez: apd daterrā cū balneas peteret: brunulphi mēoria illi icidit quez supra diximus Ariberto dū regni ptem peteret: fauisse. Quāobrē accitis quos ad id idoneos nouerat Amalgarū Arnobertūq; & vuillebardū his īperat brunulphū tollāt necētq;. Qui mox ipata pficiūt. ¶Cū heduos ātissiodorosq; iuisisset p se nonū vrbem parisiū se cōtulit. Iā. n. dagobert⁹ gertrudē q; sterilis eēt reliq̄rat. Altera supinducta virgie cui nāthildi nomē fuit: vsus ē potissimuz arnulphi mettensis atq; pipini cōsilio. Arnulpho fato absūpto Cumbertū coloniēsem pontificem inde mortui locum suffecit his consultoribus ad pñtes regis mores congruentibus iusticię illius atq; ęquitatis tanta fama etiam apud exteros pcrebuit: vt ex ea agente q̄ thurcis sclauonibusq; finitima ē nonnulli dagoberti examen ad suas cōtrouersias deposcerēt. Asseuerantibus isup sclauonibus si ad eos aliq̄n cōmearet se illi vt suo regi parituros. ¶ Regi cū deesset pter vxorum sterilitatē liberi: cōcubitu virginis raguetrūdę filiū marē suscepit. cui aribert⁹ dagoberti frater qui p id tp̄s aurelię erat nomē dedit: appellatusq; ē sigibert⁹. Hic iter sacro sācti lauacri quas sacerdos amādus enūciat orones dū nemo de more xpiano amen rn̄deret infans ipse qui tm̄ dies quadraginta natus esset: cūctis tacentibus amen expedito

Brunulph⁹ iussu dagoberti occiditur.
Vxoris dimissio.
Dagoberti fama.
Sigibertus nasci tur.
Miraculum.

sermone psonuit.Quod diuinit⁹ factū esse quis nō credat. ¶ Iam de hoim instabili cōditione queri possemus si lex hystorię pmitteret.Dagobertus quē initio principat⁹ pręclarissimę virtutes cōmendabant trāsuerso animo esse cœpit.Quippe qui ministrandi iuris specie francię regni vrbes ,puinciasq; cum visitaret:quosq; vi adhibita spoliabat.Et tanq̄ diui dyonisij obsequijs oia deberent ęneas igēti pōdere valuas; Lauachrū insup vbi baptismatis mysteriū sacerdotes explebāt vna cū diui hylarij corpe nulla cōpēsatione sacrilegij facta ad diuū dyonisiuȝ mari ex pictauis trāstulit.Nec tn̄ tota preda potitus est.Altera eni portarū dū naui p oceanū expor tāda cōmittit in fluctus delapsa ppetuo latuit.Verum quia male agētib⁹ occasio aliqua peccādi in prōptu suffragat; cām sacrilegij eē dicūt:pictauorū rebellionem: quos vt cōpesceret dagobert⁹ oia ad se belli iure ptinerat⁹;postq̄ agros puasisset vrbē quoq; depopulat⁹ eēt mœnib⁹ oib⁹ dirutis solū arare & in eo salē disseminare ad inducendaȝ sterilitatē iubet.Sacrilegio comes libido nō defuit.Amādus autem Tūgreñ.eps cuius sedes traiecti erat per id tp̄s vita vir spectatissimus & doctrina cū peccanti dagoberto verbuȝ salutis p̄dicat regno extrudit; Sed tādē resipiscente dagoberto:amād⁹ gratus regi factus est.Comitabant dagobertū quocūq; gereret pellicū caterue:p̄ter eas quas cōplurib⁹ locis com ptas & reginarū instar ornatas alebat.Obnitebat tn̄ regis turpib⁹ factis pipin⁹ de lādis qui palatio p̄erat:fuerat q; a clotario brabātino ducatu donat⁹.Nec vsq;q̄q; sinebat regeȝ p tot vitia libere defluere.Cui⁹ etiā optimis cōcilijs adiutor accedebat egnau⁹ homo nobilis & nō mediocriter prudēs.Quorū pseueranti cohortatiōe tandē dagobert⁹ sanior effect⁹ est.Interea aribert⁹ tholoȝates dagoberti frater relicto filio chilperico;vita defungit.Quē fili⁹ nō multo post secutus est.Quemobreȝ tholoȝatium regnuȝ dagobertus recepit. ¶ Sed omni

Dagobertus pictauos spoliat.

Libidinosus dagobertus.

Aribert⁹ tholose. rex moritur & ei⁹: filius chilpericus

ferae fœlicitati pedissequa est aduersitas. Sclauones in thori giaȝ irrūpe nūciant. Selectis copijs cum ad rhenū dagobert⁹ venit saxones ad eū mittūt oratū vt tributo quod patri filioq; hacten⁹ pepēdissent leuarētur (id em̄ tm̄ quingentorū boū erat). Si id ab rege īpetrarēt suis se īpēsis a tq; armis sclauones debellaturos spōdēt. Con ditiōe ad missa pēsum saxonib⁹ remissū est. Sed alio vs⁹ aio Dagobert⁹: sadragesillo qui pedagogus ei⁹ fuerat morteȝ ꝓcurauit. Quam cū vlcisci liberi ei⁹ miarent ex ꝓcerum snia paterna possessiōe priuant reb⁹ oib⁹ ad fi= scū traductis. ¶ Interi dū hęc gerunt dagobert⁹ sigiber to filio austrasia dimittit: dyademate illi iposito attribu toq; cūberto colonię pontifice & comite palatino adal giso quorū moderatiōe regnū administraret. Eodē tpe natus est dagoberto clodoueus quē pleriq; ludouicū ap pellant ex nāthilde vxore. Quo adulto: diffidij cām fra trib⁹ auferre dagobert⁹ studuit distributa cuiq; portiōe hereditatis. sigiberto .n. oīs austrasia / ludouico burgun dia nestriaq; cessit. ¶ Dehīc ad diuos martyres cōuers⁹ īter multas q̄s illis dōatōes largitiōesq; attribuit: ēporiū ānuū mēse iunio ī cāpo nō ꝓcul a basilica sctōrū īstituit trāslata ad mīstros ecclesie oī ditiōe. Id lēditū vulg⁹ ap pellat corrupto vt ipse iudico vocabulo. Nā edictū dici crediderī. Propterea ꝙ ad eas nūdinas mercatores su= as vndiq; merces edicto regio tāq̄ ad cōem regni mer= catū cōferre deberent. ¶ Vascones ariberto mortuo a dagoberto deficiunt Qui primū frācorū cōgressuȝ ęgre ferētes: multis cesis: fugatisq; alij ī mōtes alij ī siluas se se abdiderūt. Sed cū ex fuga se recepissēt: missis ad doi= num nūcijs quo duce bellū gerabat: īpata facturo se eē pollicent. Ita salu⁹ exercit⁹ i frāciā reuertit: ꝑter ariber= tū & paucos quos negligēter agētes īter āgustias ratio cheuallis vascones īteremerūt. ¶ Vasconib⁹ i ptātē re= dactis: dagobert⁹ īiuriarū nō oblitus quas ī frācos supe periore anno britones cōmisissent. legatis apud nidica

Tributuȝ saxonib⁹ remittit.

Ludouic⁹ seu clo doue⁹ na scitur da goberto.

Nundine sācti dyo nisij q̄s lē dituȝ vo= cant.

Vasco= nes rebel lant.

hile; britonū pricipē agens: bellū (nisi offensa; purget) cōminat. Quo metu pculsus nidi chail ad dagobertum venit. Que; cypiaci agente; magnis muneribꝰ placauit se cū oi gente sua & regno dagoberto dedens. nō alio aio q̄ illa omnia sub dagoberti francorūq; ppetua ditione tenere confessus. Cū in verba regis iurasset: nidicahil a rege dimissus est. ❡Per id tempus epis apud diuum dyonisiu; dedicāde ecclesię gratia a dagoberto conuocatis: dū. vj Kalen. martij mysteriū absoluere sta tuissent: pridie ipsarū. Cādelarū homo lepra admodum deformis ab ędi tuis ipetrat i ęde pnoctare: Vbi du; vigil in oratione pseuerat: videt pspicue xp̄m comitantibus eū petro pauloq; vna cū diuis martyribus dyonisio rustico & eleutherio p fenestram in basilicam aduentare. Qui candida veste amictus dedicationis sacrū munus absoluit. Indeq; ad lepra contaminatū ꝓgressꝰ xp̄s. Tu inquit homo: dicito pōtificibus cū crastina luce ad hāc ędem se cōferent: eam a me cōsecratā esse. Cuiꝰ rei fidē fecit infirmi hois cura. Nā cōtacta hois facie leprā oēm xp̄s auferens eā ꝓximo lapidi glutinauit: q̄ ad hūc vsq; diē p sūmam admiratione; visit. Quo miraculo attoniti p̄sules dedicatiōe abstinuerūt. hęc causa est quāobrē freqūes ad modū populꝰ ad ecclīā ipsam. vj. Kalē. martij cōueniat: firmissime credens id a xp̄o deo fuisse ppetratum. ❡Tam multis rebus a dagoberto preclare gestis: reru; pręsentiū sollicitus: nec minus ꝓuidꝰ futurarū ex regno francorū pontifices ꝓceresq; bigargiu; ad cōsilium vocat. Vbi throno insidens aureo: duobus sibi assidentibus regibus filijs irer multa que de breui & misera hoīm vita locutꝰ est: filios ad mutua; charitate; cohortatus: testamentū condidit. Quo in primis q̄ christi sacerdotibus donasset rata esse mādat. cōfectis inde quattuor vno tenore syngraphis: vnū lugduni: alteru; metttis: tertiū parisijs: quatū apud se i archiuis ppetuo reponi imperat. Sacerdotes vero id est pontifices qui

nidicahil britonum rex fidem p̄stat dagoberto. Ecclesia scti dionisij a xp̄o depicat.

Dagoberti testamnt um.

regis bñficijs dōati essēt astrictos facit dū de ipsi⁹ morte nūciū acceperit: tribuis cōtinuis a morte ānis reg: diuinā qsq; i suis locis ter p singulas hebdomadas faciāt. Ei⁹ testamēti curatores sigibertū ludouicūq; velvt alij volūt Clodoueū filios īstituit. Hęc rex cū dixisset: oēs qui aderāt testamētū subscriptiōe & sigillis firmāt. Tu; dimissa cōtione: domū qq; discesserūt. Eodē ferme tpe vascones duce hermāno ipleturi q̄ a doino cōuēta erāt cū pxime cypiacū aduētassēt: cōmissę i regē rebellionis conscia admoniti: ad diui dyonisij cœnobiū velut ad asillū salutis cōfugerūt. Quę illis causa fuit a dagoberto miam cōsequēdi. Itaq; in fidē recepti abierūt. ❡ Paucis deīde exactis dieb⁹ rex alui pfluuio afflictus: apud spinogillū in agro pariēsi cū decubuisset: ad diui dyonisij ędē se trāsferri iubet. Illic quia morbo non leuaret spe salutis destitut⁹: againū cui⁹ fides pbitasq; spectata sibi eēt accersit. Vxorē nāthildē illi filiūq; clodoueū commendat: vt eius puidētia regnū admistraretur. Proceres quoq; palatinos qui aderant adiurat: reginę filioq; obsecūdēt. Morbo tādē extenuat⁹ rex anno regni sui. xiiij. dñi aūt xpi. dc.xlv. Calē.fe. vitā morte cōmutauit Flatumq; cadauer ei⁹ ē vniuersis cōlachrym ābitus: & in tēplo martyrum regio apparatu sepultū. ❡ De cuius vltimo exitu ansoaldū pictauētiū antistitē (qui paulo āte dagoberti morte; ad siciliā legatus fuerat) hec retulisse litteris traditur Iohannes erat insulanus anachorita / vitę / sāctitate famatissimus. Ad hūc ex itinere diuertens ansoald⁹: salutarib⁹ vite spūalis cōfabulatiōib⁹ vltro citroq; habitis: cognito q franc⁹ esset: iohānes hoīem rogat quisnā esset dagobert⁹ rex: & quib⁹ aliqñ morib⁹ vixisset. Cui ansoaldo vitā regis p ordinē enarrāte: referā īquit anachorita sctitati tuę quenā mihi p qetē de ipso dagoberto visa accepi: pcūbēti mhi qetis cā: qdā multa canicie reuerēd⁹ me excitauit: atq; admonuit orare p aię dagoberti salute; qui eadem ferme hora vita erat

Legati vasconū metu regis ad ecclesiā sācti dionisij cōfugiunt.

Visum in morte dagoberti.

defũctus.dũ expgiscor iussa senis ĩpletur⁹:ecce ĩ medio mari turbã demonũ cõspicio:q aĩam regis cymba deue hẽtes ad pœnas rapiebãt.Sed dagobert⁹ aduers⁹ seuiẽtes ĩ se demones freqnter triũ btõrũ hoĩm opeȝ ĩclamabat martini dico mauricij & dyonisij martyris.Ad cui⁹ pces mox pcellla cũ fulgure atq; crebris ĩbrib⁹ exorta viri quos a dagobero ĩploratos dixi cãdidis ornati vestimentis ad me se c õferentes:se eos eẽ pfitenẽ qui opitulaturi dagoberto aduenirẽt. Nec mora supplicis aiaȝ regis tormẽtis eximẽtes secũ ĩ cœlũ retulerũt:sine itermissiõe hoc dauidicũ repetentes.Beat⁹ quẽ elegisti & assũpsisti ĩ atrijs tuis.Replebimur ĩ bonis dom⁹ tuę:sanctũ ẽ tẽplũ tuũ/mirabile ĩ equitate.Hęc diligẽter ex iohãne cognita ansoald⁹ ĩ frãciaȝ reuersus multis cũ fideliter enarrasset:audoen⁹ rothomagensis antistes & dagoberti cancellarius:qui pter sctitateȝ & vitę merita ĩ numerum sctõruȝ postea relatus est:lrĩs ascripsit.Similiter & ipse dagobert⁹ sctõrũ cathalogo addictus est.

Nota cõtentionẽ inter duos burgũdos.

Lodoueus a gayno tutore francorũ atq; burgundionum regna suscipiens tertia paternę suppellectilis partenanthildi matri attribuita reliqua cum fratre sigiberto ex equo diuidit.Inde ducematre aureliã pfectus est.Vbi ad se ex burgundia venientes pceres ĩ sua verba iurare fecit:cõstituto illis pricipe palatino flaucato q & burgũd⁹erat. Cui vxorẽ ei despõsat ranobertã nãthildis nepteȝ qsc ȝ virum ĩ officio & fide erga regẽ cõtineret.Sed ĩuidens flaucato vuilebaldus magnę apud burgundos ptãtis: hoĩs despiciebat ĩperiuȝ.Quod postq regi ĩnotuit vuilebalduȝ ad se augustudunuȝ vocat.Quo cũ aduenire collecta iuuenũ manu non detrectaret:pmittit agelulfum valentinum põtificeȝ:& vuisconem comiteȝ explorare que esset de illo apud aulicos sententia.At ingressis heduum nũcijs flaucatus portas claudit & copias in vuilebaldũ ocissime mouet.Inito prelio vuilbealdus oc

ciditur:& flaucatus graui vulnere sauciatus est.Cuius fi
lius aubedo patris periculo excitus multaꝫ hostium cę
dem fecit.Nanthilde nō multo post mortem obeunte Regina
(quę eodē quo dagobert⁹ sepulchro cōdita est)Clodo nāthildis
ueus moderari rēpublicaꝫ solus cœpit.Cuius quarto re moritur.
gni anno tanta annonę caritas fuit:vt fame atq; iedia Caritas
populus absq; modo deperiret.Cui malo rex occurrēs: annonę p
tectuꝫ quod argenteū erat a templo martyrū auferri & franciaꝫ.
p loci abbatē agulphū i digentibus & peregrinis sine vl
la pręcij diminutione distribuere iubet.Mox a landeri
co parisiorum antistite impetrat:liberos ab eius pote
state dimitti ministros qui monasterio deputati erant:
vt oi libetrate donati sine molestia deo iseruirēt.¶Hu
iusmodi religiosis operibus cum maxime operā daret Nota re
clodoueus:neq; vllis agitaretur bellis:aperto diui dyo gis casū.
nisij feretro brachij pteꝫ inde abstulit.Quod tametsi re
uerenter haberet ꝓtenus tū mēte cōsternatus humi cō
cidit:secuteq; sunt p dyonisianum tēplum tenebrę:& re
rū oim obscuritas:vt qui illic aderant pauitantes citissi
me inde aufugerēt.Rex & si isano nō dissifis esset:brachij
partē ablatā auro circūdatā & gēmis multis decorataꝫ
beato corpori restituit.simulq; donaria monasterio at
tribuit:quib⁹ meliorē sibi mentē recipere posset.Qui &
si paulo meliuscul⁹ extiterit:prę se tū tulit isanie vestigi
uꝫ.Quo ānos duos afflict⁹ tādē iterijt expleto regni sui
āno decio sexto:xpi sexcētesimo sexsagesimo secūdo.
Appositusq; est ad pris monumētū.Cui nulla sane vir
t⁹ assignari pōt.Nā iter gulā libidiesq; & sūmā auariciā
(qb⁹ clodoue⁹ culpabat)nemo recte ęstimauerit virtutē
diuersari.Reliquit ex batilde saxonū gńe illustri liberos
tres:clotariū:childericū:atq; theodericū.hęc ē batildis
q calēse mōasteriū a clotilde regina diuo georgio dica
tū.quia augustū erat dirutū ampliauit.vbi cum virgini
bus sacris monialis facta religiose cōuersata est.Cuius
itē opus est corbiense cœnobium.Per hęc tempora leo

nard⁹ heremita cęnomān⁹ enituit. Passus multa vt dissi
dētes frācos in pace cōtineret. ¶ Clotario pŕna posses
sio obtigit: qui autoré m̄re dū adolesceret regno pręfu
it: cōstituto primario palatij ebroyno. Hic ille est ebroy
Leonardus. nus qui diuo leodegario sctō heduorū antistiti oculos
euulsit. Et lābertū leodiorū pręsulē sua ecclesia extrusit.
His tēporib⁹ trādit̄ extitisse virgo illustris gertrudis: fi
lia pipini de lādis primi brabātię ducis Cui⁹ soror Beg
ga fuit / ducissa religiosissima. Et apud latiniacū a forti
no monasteriū institutū. & a felone viro sancto coeno
biū sancti mauri qd̄ de fossis nomen hz. Diuus quoq; eli
Gertrudis. gius nouiomi Audoenus rotomagi / Richari⁹ in ponti
uiaco / Germer⁹ apud flayū in agro beluacensi clari vir
tute habiti sunt. Clotario post quartū īperij annū defū
cto: franci Theodericū minorē natu in regē assumpsē
runt: misso in austrasiā ad vulphanū childerico qui eū
aīo leuē instituerēt. Per theoderici incuriā atq; secor
diā res frācorū deterior facta est. quippe cū respublica
Theoderic⁹ ignauus rex. cubicularijs regijs & pręfecto palatij libere crederet: re
gi vero p inertiā mos inoleuit: palatio nisi ad Kalēdas
maij nō īgredi moderatiōnē oēm alijs p̄mittere: osten
dere se populo vno dūtaxat die. A quo salutat⁹ & mūe
ribus donatus: cū & ipse reciproca populo dona exhi
buisset domū abire: ibiq; toto anno īcolere. In hoc tā in
erti ocio ebroyn⁹ occasiōnē nact⁹ opprimere & vexare
Ebroyn⁹ cōplures cœpit: rē oēm ī theodericū trāsferens. Vnde
Theodericus rex torpens mōach⁹ efficitur. īdignati p̄ceres theodericū mōasterio īcludūt: & ebro
ynū malorū oīm pricipe cōprehensum ad luxouiū coe
nobiū mittunt. Inde childericū ex austrasia cum vul
phano reuocatū rēgē appellāt. Cuius facti stati eos pœ
nituit. Nā childericus malis moribus iuuenis: cū pluri
Bolid⁹ a childerico iiurijs afficitur. mos pessundaret: quendā bolidū supremę nobilitatis
hoīē īnocentē pelligatū palo crudelissime verberib⁹
affici iubet. Quo dimisso: reliqui proceres cum eo con
iurant. Cuius coniurationis primarij fuerunt nigeber

tus & amã bertus. Hi igit̃ childericũ i silua venãtẽ circũ
sistũt atq; occidũt / vnacũ vlcide regia p̃gnãte. Vulpha
no ãt rege iterfecto cura fuit austrasiã repetẽdi. At frãci
autore Leodegario heduo lendesillũ palatio præficien
tes theodericũ accifcũt. In quem ebroynus contem=
pto cœnobio egressus: collecta perditorũ hoĩm manu
bellum mouet. Fugatq; baccauillã vsq; vbi direptis theo
derici thesauris: cũ creciacũ rex se recepisset: rebus cõ=
positis ebroyno palatij mgr̃atum restituit. Qui ebroyn9
venientem ad se post fidẽ iterpositã lendesillũ occidit
Cõplures p̃terea p̃sules relegauit: theoderico illic oĩa p
mittente. Cognito q̃d apd̃ frãcos p ebroynum cõmitte
ret. Martin9 & pepin9 grossus (quez de haustallo vocãt)
brabãtię dux & begge fili9: exercitũ cogũt. apd̃ bicopha
lum prælium atrox cõmissum est: ita vt multis vtriq; ca
dentib9. Theoderico tãdez hostis cessit: pepino i austra
siã: Martino vero Laudunũ fugiente. Sed martinuui ad
se p̃ fiducias fcđo accersitũ ebroyn9 necat. At cum finẽ
ebroynus p̃seq̃ndi q̃plurimos nõ faceret: isidijs herme=
fredi tãdem iterfectus est. ¶ Mortuo ebroyno frãci ga
raconem palatio p̃fecerũt quez nõ multo post gillema=
rus ei9 fili9 a magr̃atu deiecit. Hic post bella aduers9 pe
pinũ gesta cũ repentina morte interijsset: garacõ pr̃ di=
gnitatez p̃fecturæ recepit. Sz eo nõ multo post defun=
cto anceps iter francos quæstio fuit quem i de mortui
locum ordinarent: i bechariũ tãdem conuenerũt pui
pensi homiem nec tanto magistratu dignum. ¶ Frãco=
rum dissidio cognito Pepin9 arma cape instituit: castra
q; apud textriciũ locat. Ibi Theodericus fuso exercitu
fuga salutem petit: berchariũs autem isidijs suorum oc
cisus est. Pace tãdẽ cũ Theoderico composita Pepinus
mgr̃atũ palatij suscepit. Qui p̃pterea q̃ in austrasiã p̃fe
cturus erat nordobertũ i mgr̃atu sibi sustinuit. ¶ Per id
ferme tp̃s theodericus cum annos decem & nouem re=
gnasset morte interceptus perijt. relictis ex clotilde vxo

Childeric9a cõiuratis dum venat̃ oc discũ v l3cide vxore.

Ebroyn9 bellũ mouet.

Pepinus pusillus.

A filio pr̃ mgr̃atu deijcit̃.

Theoderic9 fuga. Pepin9 palatio p̃fectus.

mors theoderici regis.

re liberis duobus Clodoueo & childeberto. Sȝ Clodoueus āno regni sui tertio mortu⁹ est: childeberto ei succedente. De cuius rebus gestis nō secus ac si nihil ꝑclarum edidisset q̄cq̄ scriptum nō extat. Sepultus est apud diuum Stephanum ī oppido cauciaco. Filio queȝ reliq̄rat Dagobertus q scd̄s appellatus ē regni gubernaculū permissum est sub tutela plentrudæ pepini vxoris & theudoaldi ꝑfecti palatij. ¶ Erat pepino Carol⁹ martell⁹ filius quē grossum appellatū accepi: & cui harstallū nō lōge a leodijs cum agro adiacenti ptīebat: quē plentruda nouerca ꝑsecuta cōphensum ī custodia coloniȩ habuit. Orta deīde īter ꝓceres ꝓpter theudoaldi violētiā seditione: cum diu digladiatū esset: dagoberti fortuna deterior fc̄ā est. Vñ pulso mḡratu theudoaldo frāci rāgafredum prīcipē palatij noīauerīt. Qui mox excitato ad rez fortiter gerēdā Dagoberto p carbonariā syluā ad mosā flumē vsq; copias ꝓmouit: vastatis vndiq; atq; īcēsis agris. Quo tp̄e martell⁹ custodia elaps⁹ ē: & Dagobertū mors occupauit. ¶ Eodeȝ ꝓpe tp̄e Ambert⁹ abricensis pontifex in colle altissimo scti Michael' cœnobiū exędificauit cum ageretur ānus salutis septīgentesim⁹ nonus

Seditio ī frācis.

Erat sacerdos q Daniel appellabat: q cum bonȩ ęstimationis esset hunc assumptuȝ palatio pręponunt: pmisso ī primis vt cæsaries illi barbaq; adolesceret quā p sacerdotij legē tōdere sępi⁹ oportebat Capillo adulto regē ꝓceres cōsultāt: appellātq; ꝓ Daniele Chilpicum. Martellus libertate adepta: pipini pr̄is mḡratum hoc est palatij ꝑfecturā recupare oī studio cōtendit. Clotariumq; ī dagoberti locum cōstituit. Qui cuȝ militū delectum iā haberet: chilpicus accito rāgafredo & frisonum duce q amicitiā cum Chilpico īierat ad mosam fluentū castra ꝓmouit. Post attrocissimum cōflictum martellus ī fugā se vertit. Sed receptis ex fuga copijs ꝑliuȝ cum sępe redite grassēt pugnatum q; varia vtriq; fortuna diu fuisset: tādem apud ablauum Chilpicus supatur. Verū cum

Daniel sacerdos. rex efficit̄ & Chilpicus appellatur.

ex fuga se recepisset: bellũ iterum mouet. Cui auxilio fuit vasconũ prĩceps. Eudo. Sꝫ benigniore fortuna vsꝰ martellus: hostem fudit in agro cameracensi in loco q vinosus appellatur. At eudo assumpto fugæ comite Chilperico: sublatisq; regis thesauris aureliã inde in vasconiam profectus est. Fugientem vero Martellus assequi nõ potuit. Sed rangafredum andegauiam petentem vna cũ ciuitate in potestatem recepit. Clementia tamen vsus Martellꝰ hosteꝫ libertate & ciuitate donauit. Anno mox insequenti missis ad eudonem legatis: recepto q; Chilperico vasconi pepercit. Interea Clotarius obijt mortem. Restitutusq; in regnum Chilpericus non diu superuixit. Cui successorem fecere franci ex martelli consilio Theodoricum Dagoberti filium: quem calle apud moniales virgines educatum autores tradũt. Ad hunc modum Martellus recepta palatij præfectura: grandem exercitum contrahit. Inde rheno traiecto per deuictos sueuos ad baugarenses vsq; qui vltra danubium incolunt ducit. quibus fusis superatisq; postq̃ maximam germaniæ partem in ditionem recepit. præda spolijsq; impeditus in franciaꝫ victor regreditur. Vbi cũ de eudonis vasconis defectione nunciuꝫ accepisset: protinus in eum expeditionem parat. Sed Martelli aduentuꝫ eudo non sustinens in penitiores regionis locos se abdidit: quem anxiæ quæsitum neq; inuentum. Martellus reducto in franciam exercitu dimisit. Eodem tempore deficientibus a fide sueuis: Martellus leufredum alemaniæ duceꝫ fudit: eamq; regionem cum ipsis sueuis subiugauit. His tot victorijs clarus domum se recepit. Tali profecto prĩcipe opus eo tpe erat: cũ insurgentibꝰ vndiq; bellis francia quateret. ❡ Edulo nãq; pfidus vasco vindictę appetens ad hyspanos pfectus: abdiramum regem religiõi xpianę ĩfestissimũ hosteꝫ magna victorię spe allicit: frãcos petat. ille nõ magno labore psuasus a deo grandem exercitũ cogit: vt nõ vicere mõ galliã: sed ĩ ea ppetuas

Abdiramus rex gothꝰ hyspanꝰ ĩ galliã venit.

sedes hēre statuisset. Nam cum innumerabili militū ma-
nu vxores vna & cum vniuersis fortunis liberos eduxit.
Positis apud burdegalē castris ciuitatē expugnat. tem-
plis direptis i cēsisq;. Paribus deinde calamitatib⁹ picta
uos psecutus: concremata diui Hilarij ęde: turonū ado
ritur. Sed hosti occurrēs Martellus magnā stragē edidit
ferunt ei in eo plio trecēta octogīta quinq; milia hostiu;
occubuisse: cum tñ ex Martelli exercitu mille tñ qngen
ti cecidissent. Ei victorię cā cognomentū Martello fuis
se quidā autores tradūt. Nā Carolo nomen illi erat ex
pellice nato quē Pipin⁹ in delitijs habuerat. Quēadmo-
dum eñ ferrū Martello obtudit: ita hostiū ferocia Mar
telli egregia virtute contrita est. Re bñ gesta: cōiectis
in vnum locū spolijs: martell⁹ militi prædam distribuit.
¶ Ipse vero p tot bella censu pecuniaq; extenuatus: cū
Decimas Martell⁹ pceribus frācis assi gnat, — cōptum haberet pceres egregiā operā reipublicæ na-
uauisse: fortunisq; suis destitutos eē: decimas quæ cleri
erāt non dissentientibus epis: pceribus dū bellū aduer-
sus xp̄iane religiōis hostes gererēt pcipiēdas attribuit:
p sancte iurans si vitā diu viueret se oīa & multo maiora
sacerdotib⁹ repēsurū. Ei⁹ sacrilegij pœnas luere apd ife
ros Martellū euteri⁹ arelateñ. pōtifex se p quietē vidisse
diuulgauit. ¶ Post hæc eudo: quo auctore abidiram⁹ in
franciā demigrasset: in grām Martelli restitut⁹: magnaq;
Mot⁹ belli i burgūdia, — cladē ex his qui superāt hostibus fecit. Ego illd seculu;
facto aliquo ifœlix putauerī: i quo vix quietis momētū
frāco militi cocessum ē. Deinceps abidiramo supato: no
ui a burgundia motus nūciant. Quo se cōferens Martel
lus: burgūdiōes nō difficillime cōpescuit. psidijs oībus
locis ipositis. Mox aūt eudonis morte cognita: in vasco
niam magnis itineribus pficiscit. Quam oēm puīciam
cum recepisset. i frāciam conuersus est. A vasconib⁹ ad
Bellū i frisones. — uers⁹ frisones dimicādu; fuit. Id bellū classe compata cō
fectum est. Sūt eñ frisones ad septētrionē maritimi rhe
Frisones. — gnū qua pte oceanum influit attingentes. Cū radbodo

gentis eius duce ad flumen burdonam pugna cōgressus Martell⁹ hostē falsa deorū religiōe deceptū fudit: & occidit āno salutis septigentesimo trigesimoquito. Per id tps Vuādali sedibus suis relictis: cū finitimos sibi populos vexassent. in franciā crudeli agmie ad senones vsq; irruperunt. Sz impetu i eos facto vrbis ātistes obbo obsidione liberata ciuitate hostē i fugam vertit. Hui⁹ gentis vuādalorū origo sicut & gothorū atq; hunorum a scitis eē tradit. Qui patria a gothis pulsi: ideq; ad danubium fugientes: cum illic sedes lōgo satis tpe habuissent: gimerith gothoruz rex eos a danubio exturbat. Coacti igī romanorum legibus audire: a Constantino ipetrant locum ad incolendū sibi dari. Pānoniamq; annos sexagita obtinuerē. Donec stilico aduersus archadiū honoriumq; ipium affectantes. Vuādalos ad belli societatem acciuit. Qua occasione excitati barbari: p gallias primū diu grassantes: & ide a gothis depulsi i hyspaniam trāsgressi yspali ciuitatē obtinuere. Cui⁹ oēm late regionem vuādalusiam a nomie gentis appellauerunt. sz cum honorio doleret gothos italiaz vastare / hyspaniam illis pmittit. Vñ non multo post vuādalos deiectos affricā petere cōpulerūnt. Vbi ad belisarij tpa icolentes iustiniani edicto p belisarium: regnum & gentē admiserūt. Sed rē cœptā repetamus. Orta deide i burgundia seditione lugdunū ite Martell⁹ festiat. cui⁹ aliquot ciues defectionis auctores pœna afficit. Inde ptergressus arelatę alijsq; munitorib⁹ locis ipositis psidijs: domum redijt. Necqes fesso pricipi Rheni acolas frācorum continuos hostes armis iterū pdomuit. Nec defuit tot icōmodis auinio: puīcię munitissima ad rhodanum ciuitas. Eā gothi ex hyspania / duce marāco irruētes occupauerāt. Quam mox Martell⁹ obsidiōe cīctam p Childebertū frēm oppugnat. Quare cognita / reguli gothi suppetias marāco ferūt: opē ptęrea cōferēte amero rege: nō ignobili gotho. Aduersuz quos mari delatos martell⁹ cū exercitum

Vuādali i senones.

Vuādalorū origo.

Auinio ciuitas.

duxisset regulos fudit: reliqs fugā capiētib⁹, Rursus repetentibus bellū gothis cū narbonensem agrū icursiōibus arelatēsemq; vastarēt: accito luprādo lōgobardorū rege grassantē hostē martell⁹ exturbauit. Redeūtē inde martellū morb⁹ iuasit. Quare admonit⁹ filijs hereditatē distribuit Carlomano austrasiā: sueuiā alemaniamq; & thorigiā: pipino frāciā reliquēs: griffone derelicto qui oim infim⁹ natu erat. Quę cā fuit insurgentis postea belli. ❡Inter hæc Childericus velut belua nihil cogitās tēpus ocio & voluptatibus exigebat. At pipinus brabācię princeps futuris ꝓuidens in burgūdiā quę sibi a Martello relicta esset irrūpens: eā cū festiatiōe occupat. Interī īgrauescente morbo martellus morte extinguit ānis administrationis eius. xxv. exactis. Cui⁹ sepulchrū ex alabastro apd diuū dyonisiū ꝓxime maiorē templi aram ad hoc vsq; tps visit. ❡Griffoni quē mīmū natu dixim⁹ erat mr̄ sunahildis odonis baioarię ducis neptis: mulier cordata. Quę iiquo aīo ferens griffonē a p̄re testō ꝑteritū: filiū excitat hereditatis portionē ex frīb⁹ repetere. Nec mora laudunū plen⁹ spei iuuenis occupat: bellū q; fratrib⁹ seorsum īdicit. Quē lauduni obsessum fratres vltro ad se venientem capiūt. Carloman⁹ ne iteri dū melioribus rheni rebus aīm intendit: rebus nouis griffo studeret in nouo castello qd non procul ab arduenna silua erat i custodia asseruari iubet. Inde aduers⁹ aqtanos expeditionem carlomanus pipinusq; ꝓmouentes (duce gunauldo superato) ꝓuīciā subiugarunt. Cum aūt Picta uię castra haberent: rhenum quod antea cōi consortio possiderent iter se ptiti sunt. Sꝫ redeunti carlomano cognita alemanorum defectione: ducto in eos exercitu agros icendit: atq; ita diruptis ad solū cōpluribus locis cū frācos repeteret: odilonem boiarię ducē arma agitare & bellū aduersus reges pare nūciat. Cui⁹ temeritatē facile reges cōpresserunt. Nec mora i saxōes bellū īsurgit. Quos carlomanus se solo (ductis aduersus rebellem

Fusi gothi.

Carlomanus religionē ꝓfitetur.

copijs) pdomuit. Hic carlomanus cui scelorū negocio rum turba odiosa maxie esset pipino regni admistratōe attributa romā pficiscit. Atq; a zacharia tūc romāo pōtifice religiōis hitū pfessioneq; recipiēs: deo militauit i cœnobio qd suis impēsis i mōte foracte exrruxerat. Eo cum se cōplures ex nobilitate frācorū eius visitādi grā crebro cōuenirēt: ad mōtē cassinū demigrauit. At lōge alio aīo griffo pmoleste ferebat pipino subijci. Liberta tē igit nactus ad saxōes se recipit. Ibi collecto (vt ipe arbitrabat) iusto exercitu: aduenièti pipino occurrere ad onacrā ānē loco quē orhemū incolę vocāt nō formidat Pipin⁹ aūt ad fluuiū mussahā i vico strahūgo castra fecit Nullo tn̄ plio cōmisso / i colloquiū vētū ē: atq; ita re infecta discessum. Griffo quidē cognitā saxonū pfidiā hn̄s i baioariā cōntēdit. Vbi allectis in suā beniuolētiā pmultis pcerib⁹ frācis ducē taxillonē hospitē ducatu exturbat. ea re cognita pipin⁹ cū magnis copijs i griffonez, pgressus: deprēheso griffone taxillonē restituit. griffonez aūt sex vel vt a nōnullis scribit duodeci comitatib⁹ apd frācos donauit. Quibus non cōtēt⁹ eo ipo āno quo hęc gesta sūt ad gayfirū aq taniæ ducē defecit. Pipin⁹ regūz fraciæ iertia pspecta: cū domi delitescerent: nec rei publice pcnrationē vllā suscipent: zachariā rōanū ātistitē p archiepm biturricē. rurchardū & furadū ipsi⁹ pipini domesticū sacerdotē cōsulit: vter ad rēpublicā gerēdā potissimū idone⁹ ex regibus esset: is ne qui ocio domi tps cōtereret nihil agēs / nihilq; oino curās an q idustria virtuteq; publica negocia moderaret intētus atq; sollicit⁹. At pipini cōsulta rn̄dit zacharias: eū regni gubernaculo dignum esse qui prudentia spectatus rē publicam diligenter curioseq; cōponeret. Quo rn̄so adducti pceres pipinū sibi deligūt regē: & ex zacharię sn̄ia atq; auctoritate illū cōfirmāt: quē bonifaci⁹ (q cathalogo sctōrum ascribit) suessiōe more regio vnxit. At Childeric⁹ hō vecors detōso capillo mōasterio deputat. anno dn̄i. dccl.

Mōs foracte in tuscia.

Griffo hospitē suūz taxillonē possessiōe exturbāt.

Pipin⁹ zachariā pōtificē rōanum cōsulit.

no assignat. Ipse vero alstulph⁹ nō multo post ęquo forte delaps⁹ ceruicē fregit. ¶ Eodē tpe pipino apud cōpendiū agente venere ad eū ex cōstātinopoli legati cōstātini īpatoris leonis filij qui sacras ad sanctorū reuerentiā imagines fieri ꝓhibebat. Eiq; īpatorio noīe miri opis organa dono dedere. Eius legationis nulla cā litteris mādata est. Credo pipini fama īpatorē adductū fuisse. Ideoq; nouo pricipi gratulari voluisse / amicitiāq; ei⁹ expetiuisse. Venit ꝑterea magna ꝓcerū suorū nobilitate comitatus dux bauarię tassillo qui ī verba regis iurās illi se & gentē fortunasq; oēs suas ꝑpetuo sūmisit. Saxones vero qbus odio sēp fuerat francorū nomē: ꝓficiscētes ī saxoniā Pipinū aditu ītercludere conati sūt. Sz irruptiōe facta pipin⁹ hostē retro abire cōpellit. Victos deniq; annua trecētorū validissimorū equorū pēsiōe pipinus mulctauit. quos ad se quotānis ī frāciā parlamēti tpe deducerēt. Sic.n. publicū ad iusticiā ministrādā cōuentū franci vocāt. Cui⁹ īstituendi autor ab hystoricis nō tradit. Id eni cuiusq; anni definito tpe loco quē rex designasset habebat. Verū qnquidē hęc generalis ex toto regno coitio īpensis & laboribus cōuenientes afficiebat: obseruatū postea est ex maioribus ciuitatib⁹ & ꝓuīcijs periti iudiciorū & cōsuetudinis hoies ad id mun⁹ delecti ius cuiq; ꝑ ꝓuocationē litiganti dicerent. Que īstitutio cū vaga īterdum ī certaq; cōmutatis sedib⁹ eēt: decreta parlamento apud parisios curia: & sedes ī qua iudices designati se iugiter sisterent ꝑpetui ꝓuocationū definitores. Qui octogīta sunt annua ex regis fisco stipēdia capientes. Et hi qdē ꝑ quattuor curias distributi seorsum cōsidunt: suosq; pręsidētes habēt. In prima (quā frāci camerā vocant) ꝑsidētes quattuor & cōsiliarij trigīta causas & lites audiūt: dilatōes & q̄ ad iuris cognitionē attinēt cōstituūt. Leuiora qdā & temporanea finientes. In reliqs singulis duab⁹ cameris decē & octo īquisiti oībus pręsunt: q enquestarū .i. inqsitionum cōsi-

Legati īperatoris ad pipinum.

Tasillo bauarie dux. Saxonibus tributū īponitur.

Institutio parlamenti.

regis aduentu gayfir⁹ beniuolentiã simulans: missis ad pipinũ algario atq; ytharo obsidibus resarciturũ se oĩa ꝓmittit exceptis obsidib⁹ rex ĩ franciã reuertit. At gayfirus ĩcõmodorũ quę a pipino ꝓtulisset memor / cabilonem burgũdię vrbẽ copias mittit: q̃ & vrbe; & late circũpositũ agrũ populent. Agebat tñ ĩ publico conuentu apud duriã pipinus. Perfidia gayfiri cognita: vlcisci iurisiurandi cõtemptorẽ ꝑgit. Castellis cõpluribus solo tenus dirutis borbonium canthellã atq; claromõte; recepit. Inde cu; lemouicas ꝑuenisset oĩbus igne ferroq; cõsumptis exercitũ in francia; hybernatu; mittit. Eius belli aduersus gayfirum finẽ cũ pipinus maxime optaret: crebras expeditiones in aquitaniã duxit. quã infestissimis ĩcursionibus vexat. Et q̃uis hostiliter ꝑ oẽm regionẽ frequenter miles francus grassaret / gayfir⁹ tamẽ nec in aciẽ ꝓdire: nec apto ꝑlio decertare ausus est. Ex cursa aquitania: deficiẽtibusq; ad pipinũ plurimis vrbibus: gayfir⁹ a suis necatur. Erãt ĩ supellectili gayfiri manuum ĩtegumẽta: q̃ nũc chirotecę appellant: q̃ ꝙ vnionibus alijsq; preciosioribus gẽmis ĩtexta erant ad ornamentu; festis diebus gayfiro erant. Hęc recepta pipin⁹ in tẽplo diui dyonisij appendi iubet. Quę cruci aureę q̃ supra aram maiorẽ extat appensa diu visa sunt. ¶ Bello aquitanico exacto: & gayfiro apud petragoricos necato: xantonas pipinus petit. Ibi contracta infirmitate cui intercus nomen est mox turonu; : deinde parisiũ se cõtulit: vbi paucos post dies vita decessit: elatusq; est funebri pompa: & cõmuni oĩ; luctu ĩ monumẽtũ quod in diui dyonisij ędē illi extructum erat sepultus. Anno christianę gratię septingentesimo sexagesimo octauo. Dũ hic pipin⁹ regno francorum preest dux aubertus ex Ida burgundorum ducis sorore robertum filium excepit qui ob vitę turpitudinem & flagitia dyabol⁹ cognominatus est. Sed tandem resipiscens moribus fuit optimis: & gratiam obtinuit sanctitatis.

Gayfirus a suis necatur.

Rebert⁹ diabolus.

¶Eiusdē compendij Liber quartus.

Ipino pusillo duo fuere ex Bertha liberi supstites carol⁹ & carloman⁹ Qui ābo ex sñia pcerū reges appellati: ptito iter se eqbili portiōe pr̄mo regno Carlomanus suessione: Vuarmācię carol⁹ dyadema susce pit. Sed carlomano breuior vita fuit. Hinc auctior fact⁹ carol⁹: toti si ne itercisiōe regno dñari cœpit. Moxq; hermenaldo sibi familari antissiodorū dono dedit: eūq; comitē appel lauit. Nec morā iterposita cū accepisset hunuldū aqtanię vrbes quas pipin⁹ subegerat ad defectionē sollicitare: cōpato exercitu aduers⁹ rebellē pgredit̄. Quē i fugā versū: & ad lupū vasconū ducē se recipiētē mira celeri tate carol⁹ psequit̄. Sed priusq̄ i lupū moueret: ad eū legatos mittit: qui dedi sibi hostē petāt alioqui belli oēm molē i sese excepturū. Lupo cōsiliū fuit nō hunuldū mō sed se quoq; cū oī vasconia caroli ptāti cōmittēdi. Recepta vtraq; puīcia carol⁹ cū i franciā venisset adriani primi romani pōtificis legatos audiuit. His mandatū erat petere a carolo auxiliū aduers⁹ desideriū lōbardię regē: quo opssore multa oppida vi / multa sp ōtanea deditiōe a romana eccl'ia defecerāt. Legatis carol⁹ r̄ndet se id curaturū: subuēturūq; btō pōtifici. Igr̄ missis ad desideriū nūcijs: petit ab iniurijs desistat. Restituatq; sūmo sacerdoti q̄ abstulisset. Atq; vt ipata recusanti desiderio carol⁹ patissimus occurreret / collecto celeriter exercitu iterī dū legati mādat a peragūt oia q̄ ad bellū cō ueniebāt cōparat. Redeūtib⁹ legatis: cognoscit carol⁹ desideriū oia hostiliter agere paratū eē discrimē experiri. Nō cūctat⁹ igit̄ copias ad alpes pgredi iubet. Occu pauerat desideri⁹ angustias mōtiū fortissimis presidijs. Sed cognito regis aduētu: in plana mox hostis se recepit. Supatis iugis postq̄ taurinū carolus puenit certior

Carol⁹ in desideriū mouet

factus desideriū verſellas cū grādi exercitu ꝓfectū eē, cōuerso i illū agmine carolus vercellas petit. Vbi dimi candi poteſtate facta fuſos ſuos cū videret desideri⁹ pa piā fuga ſe ꝓripuit. Locū vbi pugnatū ē ꝓpter iterfe ctorū ſtragē mortariā icole appellauerunt: vbi ſacella duo: vnū beato petro: alterū diuo euſebio dicata ſunt: i illo a milli⁹ i hoc amic⁹ ſepultus eſt. Qui tāta formę ſimi litudie ęquales fuiſſe tradūt vt alter ab altero haud faci le diſcerni poſſet. Et hi quidē i caroli exercitu militātes apud mortariā occubuerūt. ¶ Fugientē desideriū cele riter pſecutus carolus: cū vrbē prima oppugnatiōe ca pere non potuiſſet eā circūſiſtit: ne qua patereret desi derio effugiendi via. Sed vbi cognouit desideriū pluri ma tentaturū priuſq̄ ſe dederet: carolus relictis quibuſ dā ad cōtinuādū obſidionē fortiſſimis & belli non igna ris ꝓcerib⁹ romā viſendi adriani cauſa ꝓfect⁹ eſt. Inde papiā cōuerſus ciuitatē desideriūq; vna cū vxore & libe ris i ꝓtātē accepit: & leo diū (vt bibliothecari⁹ autor ē) re legauit. Hic ē desideri⁹ regū lōgobardorū vltim⁹. Quo rū lōgobardorū i italiā irruptionis hęc cauſa fuit. Cū ei ex ſcādinania iſula q̄ i occeano germanico ē nouas ſe des querētes duob⁹ & q̄dragita ānis i pānonia ſe collo caſſent: narſes eunuch⁹ quē iuſtin⁹ biȝātin⁹ ipator ad uerſus gothos italie p̄fecerat offenſ⁹ ſophie iuſtini vxo ris verbo longobardos in italiā accerſiuit. Sophia eniȝ credula mulier dum narſetis ęmulos criminatoreſq; au ſcultat: illum ad ſe vocare contēdit: ſcribens ei ad lanā & penſa eunuchum reuerti oportere. Quo opprobrio ir ritat⁹ narſes. at ego iquit telā ordiar nō facile emulis ex tricabilem. Itaq; legatos ad alboinū qui vndecim⁹ lō gobardorū rex eodē tpe erat mittit. Legati quo facili⁹ hoīem narſeti cōciliarēt ſuauiſſimos terrę italię fructus deferentes: narſes inquiūt ad ſocietatem belli italici te vocat vbi nō rapis pānonicis ſed hmōi fructib⁹ abūde fruaris. Auditis oratorib⁹: nō pigritatur rex vocanti ſe

Mortaria in lōbar dia.

Amili⁹ & Amicus.

Rex deſi derius papie ob ſeſſus.

Lōgobar dorū ori go.

patere.Sed cõtacta lõgobardorũ potenti manu in italiã ad narsetem ꝑ sinuꝫ ad riaticũ ire se stinat spe futurę societatis allectus.Prçcessere alboini aduẽtũ prodigia
Prodigia
Pestis totã italiã occupauit.Ignę & cruentę acies ꝑ cœlum apparuerũt.Et nix frequens prçter solitum terram operuit.Ingressus italiã alboinus gisulphum quẽ nepoteꝫ habebat foroiulianis prçfecit.Hoc initium fuit longobardis italiã suadendi vbi plus ducẽtis ãnis ad hunc quẽ carolus superauit desiderium grassati sunt.Cęterũ gisulpho male accidit.Cacanus em̃ ex norica q̃ terra venetijs finitima est in italiã irrumpens/gisulphũ cuꝫ copijs sibi occurrenteꝫ occidit.Quã rẽ gestã huic cõpẽdio ideo isertã eẽ volui ꝑpter detestabile facin⁹ quod inde secutum est.Gisulpho ꝓstrato:romilda eius vxor foroiulium diligenter a se cõitum deffensare ꝓponit.
Romilda.
Sed icõstãs & lidinosa mulier dum muris obequitatẽ hoiem spẽ & virib⁹ validum conspicit:colloquiuꝫ eius postulat.Igitur ex muro cacanũ vocans oppiduꝫ dedere offert si seducat vxoreꝫ.Qua oblatione lętus hostis ꝑ nunciũ iurat se fœmine pariturum/hac tm̃ fide cacan⁹ oppiduꝫ recipit.Sed ꝑfidus barbarus continuo ęmissa ex foro iulio turba oppidũ cremat:fœminas ĩfra pubertateꝫ in cãpũ ad hoc cõstitutuꝫ abductas trucidare iubet.Moxq; iurisiurandi quod romildę ꝓ̄stiterat memor eã vna nocte tm̃ in cõiugẽ accipit.Quã postridie validissimis duodeci militibus ꝓstituendã vsq; ad lassitudinẽ exhibet.Deide palo eã affigi mãdat/tali dignaꝫ dicens ignominia fœminã q̃ ob libidinẽ patriã hosti ꝓdidisset.Fuit ergo desiderio queꝫ diximus finis.A quo recuperatas quas romano ꝓ̄suli abstulerat vrbes ecclesie carol⁹ restituit.Addidit his spoletũ atq; bñuentũ.Quibus bñficijs vt pontifex gratię aliquid repẽderet carolũ multis ornauit priuilegijs.Quorũ illud maximũ fuit donare ecclesias ydoneis sacerdotibus posse:id a sacerdotibus iuestitura vulgo appellaꝛ:qua sine ecclesiã vel

vt nunc loquimur beneficium nemo possidebat. Reci=
piebat eniʒ a rege qui beneficium adepturus esset anu=
lũ vel simile qnippiã: argumẽtũ scilicet regię in eũ gra
titudinis. Interest eñ regũ nosse: qui maiores maxime
ecclesias administrẽt: quarũ ipsi tutores sunt. Adiectũ
priuilegio est romanum quoq; põtificẽ sine caroli iussu
eligi non debere: idq; in synodo assidẽtib⁹ romę centuʒ
quinquaginta tribus episcopis atq; abbatib⁹ firmatũ est.

Priuilegi
um iuesti
ture ec=
clesiaruʒ
& istitue=
di roma=
nũ ponti
ficem.

Reb⁹ ĩ italia ex caroli snia pręclare confectis: ĩ franciã
reuerti rex maturat. Nã rebellãtib⁹ iterũ saxonib⁹ bellũ
indicere iaʒ diu animo cõceperat: ꝑpterea ꝙ sępe nu=
mero victi nec acceptas leges nec cõuẽta seruarẽt. Sꝫ
cuʒ falsis deorum religionibus inseruirent: francos xp̃i
cultores maxime oderãt quib⁹ erãt finitimi. Aduersus
illos ducto exercitu: varijs prelijs vt oportune carolus
poterat certatum est. Duobus tantuʒ locis: apud ona=
crũ semel: iteruʒ apud hesam fluuiũ totis copijs pugna
fuit. Posteriore attriti saxones: in deditionem venere.
His mãdatũ est christi religionẽ institutaq; ꝓfiteri. Ex
oĩ saxonuʒ turba multis obsidibus acceptis milia decẽ
carolus in franciã transiata varijs assignari locis iubet.
Ex his ꝓgnatos brabãtinos flamingosq; satis cõstat:
quoruʒ etiam nũc ferociã & seditiosos mores prę se fe=
runt. Nõ desunt tamẽ neq; futiles neq; pœnitẽdi auto=
res qui in belgoruʒ historijs. Brabantiã & etiã flandriã
lõge ante hęc tẽpora: imo ante ĩcarnationẽ dominicã
populo frequẽtes memorẽt. Saxonibus tãdem post ei⁹
belli initium trigesimo ãno superatis: cum ex hyspania
belli motus fieri nunciarentur ab ijs qui aduersę religio
nis erãt. Carolus fidei christianę caritate adductus ex
ercitum in hyspaniam ducit. Prius tamen q̃ expeditio=
nem produceret: rem tanto principe dignam ordinat.
Ex oĩ pręcipua francorũ nobilitate duodeci se legit
quos secum in militia ꝓduceret: eos pares appellans.
quia scilicet æquali inter se dignitate regi constan=

Belluʒ in
hyspania
Pariũ frã
ciæ ori=
go.

tes ꝑpetuo eẽnt:neq; cuiusq̃ nisi plamenti tm̃ senat⁹ iudicio obnoxij tenerent qui cõseruãdis itẽ coronãdisq; frãcorũ regib⁹ adessent. Hi ẽt nũc isequẽtib⁹ noib⁹ designãt. Remẽsis archieps Laudunẽsis atq; ligonẽsis põtifices duces. Bellouac⁹. Nouionẽsis: atq; Cathalaunensis epi comites sũt appellati. Ex sęculi pricipib⁹: Burgũdus: Normãn⁹: & aquitan⁹ ducat⁹ dignitatẽ: Flandrensis autez: Tholosan⁹: & cãpan⁹ comitat⁹ ꝓrogatiuã obtinuere. Geruasius tilesberi⁹ qui ad othonẽ quartũ iperatorem germanũ de ocijs iperialib⁹ scripsit autorem: hãc pariũ istitutionez ab arturo rege anglo ꝓcessisse. A quo franciã subactã fuisse dicit circiter ãnos dñicę gratię quigentos quadragita. Quod & ipi angli tradũt: nihil tñ in francorũ hystorijs iuenio quod hic rei concordet / quare illd̃ fabulę ascripserim. Carol⁹ aũt ide ꝑfect⁹ pãpilonaz i saltu pyreneo vrbez: deide ibnalarchi opa qui eo loci ipitabat cęsar augustam carolus capit. Inde postq̃ magnã agri hyspaniensis ꝑtẽferro igne q; vastasset i franciaz maturãs pãpilonę muros solo ęquit. At cũ ad angustias pyrenei iugi q̃ ad vasconiaz spectant peruentũ est: vascoues ex isidijs in postremã frãcorũ aciẽ tela cõijtiũt. Atq; ita arctissimis faucib⁹ iclus⁹ miles cũ nec retrocedere nec i iugũ euadere posset magna clade affect⁹ est. Intereptis anselino atq; egesibardo egregijs belli ducib⁹. Rolandũ quoq; caroli ex sorore nepotez fortissimũ virũ illic pijsse autores tradũt. Cuius illustria pluria gesta posteritas celebrauit. Occubuit quoq; oliueri⁹ paris nobilitatis strẽnu⁹ comes. Sed hui⁹ pfidię pœnas itei fectis paulopost eorũ regulis icẽsisq; late agris vascones exsoluerũt. Hęc a galenone q marsillo ifideli regi extremaz frãcorũ aciẽ pecunia corrupt⁹ ꝑdidit: clades illata est. Sed ꝑditorez pœna nõ deseruit. Carol⁹ eñ ganelonẽ apphensũz aquisgranũ duci / ubi q; eqs ferocissimis quattuor: pedib⁹ mãibusq; distractũ membrati dissipari iubet. ¶ A saxonib⁹ in britones c a-

Geruasi⁹.

Proditio in castris frãcorũ a ganelõe.

Britones

roli arma cõuersa sunt qui a frãcis defecerãt. Venere tã dẽ i caroli ptãtẽ. ¶ Per idẽ tps bñuentũ duce araiso Caroli impata abiurãt: atq; grauissimos motus belli excitassent / nisi caroli diligẽtia pueniss et. Admoto enim ad capuã icredibili celeritate exercitu: vix castris locatis de pace cõuenit. pterito hoste qui tãtã i rege celeritatẽ admiraretur. Re confecta frãciã carolus repetit. Ibi nuncium accepit Tassilonem baioarię ducem quez ad pipinũ venisse supra memorauim⁹: vxoris querelis agitatũ arma pare: finitimosq; populos sibi ad societatem belli accissere: vt francis ic õmodaret. Erat tassiloni vxor desiderij filia. cui dolebat maxie pris fortuna: quem frãci & regno & vita priuauerãt: vxore liberisq; abductis. Ea re cognita Carolus nulla mora iterposita: i tassilonem progreditur. Cum non procul baioaria peruenisset: legatis mandat tassilonem adeant / atq; admoneãt: plu ris habeat francorum mansuetudinem: quam arma experiri. Quib⁹ mãdatis pterrit⁹ tassillo nihil cũctat⁹ Carolo se dedit. Datq; theonẽ filiũ cũ alijs cũ plurib⁹ sũma eius gẽtis nobilitate obsidẽ. ¶ Interea cũ hęc agerent. Abdoriti vetustissima amicicia frãcis iũcti: qa a finitimis pplis bello ipeterent auxiliũ petitũ ad Carolũ mittunt Ab oceano sin⁹ est q orientẽ versus cẽtũ (vt fama ẽ) milibus passuũ excurrit. Hũc ad vtrãq; ripã abdoriti velata bi atq; normãni icolebãt. abdoritorũ legatis carol⁹ opẽ pollicet. Nec cunctat copias illo pmouere. hostẽ ex sociorũ finib⁹ pellere pulsos adigere iuramento: ne vltra abdoritis / sed nec alijs populis bellũ se icõsulto inferãt Superãt huni: q a scithis atq; inde a meotide palude olĩ mouẽtes in pãnoniã demigrarãt. Hi & opib⁹ & populi multitudie socijsq; potentes: atq; aduers⁹ saxones de regionũ limitib⁹ cõtẽdẽtes frãcos pui hre ce pert. Igit ad uers⁹ validissimã gẽtẽ delectissimũ & nũero & virib⁹ exercitũ carol⁹ cõpauit. octauo tãdẽ ãno mltis varijsq; plijs bellum confectum est. Victoria de hunis habita: franci

Bauari.

Abdoriti

Huni vi cti & mirũ in moduz attenuati suis fortunis.

quicqd apud hostem diuitiarum iuentũ fuit i fráciã exportauerit. Eo bello adeo attrita gẽs hunorum est vt de summis opibus & btã quadã fœlicitate delap si nullum fere prioris fortunæ splẽdorẽ retinuerit. Sunt q memoriæ ꝑdiderit. Adelgisum desiderij regis filium q Bisantium ad impatorem ꝑfugerat eodem tpe coacto exercitu i italiã venisse recuperãdi pr̃ni regni causa. Cui⁹ inanes conatus missis præfectis carolus facile fregit adelgiso supplicio affecto. ¶ Bohemicum deide atq; lemouicum bellum per carolum filium iuniorem cõfectum est: quo egregio fctõ filius idicium pr̃næ virtutis a qua non degeneraret dedit. ¶ Neq; diu post de normãnis abdoriti quæstionem Carolo afferunt. A quibus affecti maximis iiurijs duce Gothofrido eẽnt. Indignat⁹ igit carolus ꝙ victi semel normãni bellum redintegrassent: classe istructa illo militem mittit: ipe terrestri itinere ꝓficiscitur. Iam eñ tam elato aĩo gothofridus superbiebat / vt aquisgrani vbi caroli regia erat se castra positurum iactitaret. S; nõ lõgus labor carolo fuit. Gothofridus eñ a suo quodam satellite necatur. Mortuo duce normãni iperata facturos se eẽ promittunt. ¶ Ad hæc tam crebro igruentia carolo bella addere quosdam autores non ignoro expeditionem i quam religiouis causa / atq; bisantini imperatoris suasu hierosolymam Carolus duxerit. Cuius rei fidem non facile admiserim: ob id maxime ꝙ hic constantinus graui lepra eo tempore laborabat. Illa vero quæ de hyspania ferũtur dissimilia vero sunt. Na; cum vel in italia / vel in hyspania: in germania item aduersus saxones plurimis locis: in vasconia rursus atq; aquitania continenter bella nulla qete data gesta sint nullum fuisse tempus videtur quo tã longinquũ assumere bellum potuit. Nec illud afferri potest. Post acceptum a leone tertio pontifice romano iperij nomen hierosolymam mouisse: tum propter constantinopolitanum imperatorem qui emulum imperij

Abdoriti cõtra normãnos.

suspectum haberet. Nec constat carolum italiæ aut germaniæ fines a suscepto imperio preterijsse. Is quoq; qui tā & gesta diui seruatij memoriæ prodidit: negat carolum vllā i sarracenos expeditionem duxisse. Itaq; q de hierosolymitana expeditione scribunt nullum tempus aut locum tam longi itineris signant nisi quādam sine nomine & regionis appellatione siluam feris tantu; cognitam: qua iter faciens Carolus cum exercitu perpetua nocte deerrauit: donec ab incerta volucre quasi voce humana admonitus: in viam militarem reuersus est. Sed quis putet tantum imperatorem absq; viarum conscijs ductoribus se atq; copias omnes noctu / syluarum opacitati per dumos & vepres credidisse. Hæc dilira menta sunt magis vetularum quam hominum cite / & diligenter rerum narrationem texentium. Et qui ita memorant: tacent constātini qui tunc bizantinus imperator erat elephantiæ morbum quo grauissime laborabat / cum quo conuersatum fuisse Carolum (quemadmodu; nonnulli tradunt) haud vero simile est. Ego vero cum tolleti esse;: Carolūq; magnu; magnis laudibus efferrem: q hyspaniæ bonam partem ad ipsum vsq; toletu; subiugasset: per latus est ad me liber qui præconia hyspanie inscribitur. Vbi hæc quæ de Carolo memoraba; / ei9 libri authoris maximo studio & nix: refelluntur. Quamobrem inter tot repugnantes sententias: quam maxime sequi oporteat non diffinio. Platina author est Carolum ad granatam vsq; penetrasse. Et adelphonsi Gabitiæ regis ope vlixbonam recepisse. Tantum illis assentior / qui hierosolymitanam expeditionem non admittunt. Quam tamen multi au thores antiqui attestantur / asserentes quod infidelibus a terra sancta expulsis & christianis locis suis restitutis prospere in franciam redierit.

¶ Quibus aūt causis ad iperium Carolus sit prouectus nūc enarrabo. Orta apud romanos seditiōe: quidā ma

gna auctoritate ꝑceres ĩ leonem põtificem cõiuratiõe facta / vrbe eũ expellũt. Qua iiuria p legatos ad carolũ relata. vltũ se ire põtificis iiuriã rex rñdit: rat⁹ addigni tatem suã ptinere romanã sedem tueri. Leonẽ autem magno honore apud pbrunẽ saxoniæ oppidũ Carol⁹ excepit Datoq; illi plurimo ĩsigniũ virorũ comitatu romam emisit. Igit breui dũ saxoniæ res cõponit mora iteriecta in italiã cõtendit. Eius aduentu cõposita res est: cõiuratis supplicio affectis / atq; ita carolus põtificem restituit. Restitutori gratificatur⁹ leo tertius: sacerdotũ hi

Quare imperij dignitate carol⁹ donat⁹ est.

to consilio carolum. viij Kalen. Ianuarias cum frãcorũ regnũ tris & .xxx. ãnos admĩstrasset / augustũ appellat: gratum nomen romanis / nec minus italis omĩbus accep tũ. Supra eñi trecentos & .xxx. ãnos cum ĩperij nomen (gothis oĩa fere occupãtibus) ĩsuetum pene esset: ad carolũ delatum esse nemo nõ letabat: q & virtute & rebus

Imperiũ.

gestis ĩperio ydone⁹ oĩm iudicio erat. Imperij autem appellatio tametsi diu militare oĩm in bello fuisset / cõsuetudie tñ ĩductũ est vt ij q reipublicæ gubernacula soli ĩ bãt: ĩperatoriũ nomen ad dignitatem trãstulerit regio noĩe reiecto: qd post exactos reges odio romanis habe bat. Preterea cõstãtinopolitanorũ ĩperatorũ secordia effecerat vt illis nõ ferentib⁹ cõtra tyrãnos opem rõanis / põtifex leonem ĩperio priuarit. ¶ Impatoria digni tate decorat⁹ carol⁹ ĩ frãciã reuertens: oĩbus qua iter habebat locis magna oĩm leticia excipit. Gesta sunt a Carolo plera; alia bella: q̃ p p̃fectos vel filios ꝑse admi-

Britones

strauit. Sicut illd qd aduersus britones p andul fum gessit: dũ vuarmaciæ cõtra saxones ageret. Hi eñi britões a britãnis orti / cũ aliqñ a saxonib⁹ britãnia occuparet ĩ venetorũ atq; corosolitorũ terras vbi nũc ĩcolũt cõmi grauerãt: frãcis exĩde tributũ quotãnis exoluentes. qd cũ p id tps detrectarẽt: ãdulpb⁹ caroli iussu subiugauit acceptis obsidibus quos vuarnaciã ad regem adduxit Quę vero a turpino remensi plurima ꝑdunt. ea p mul

tum audaciȩ grȩcanicȩ habere mihi videnť. Figmentis eṁ similia p pœsim excogitata esse credideri. Cuiusmo di illd est: pāpilonȩ muros tubarū cōcentū corruisse. ha stas militū iā diu aridas terræ noctu affixas nō longe a tolleto: altera die viruisse: Carolū tāvalido lacerto esse vt eq cōplures soleas ferreas simul soluere posset. Insi= dentem equo armatū militeꝫ vno gladij ictu mediū di uidere mucrone ī tergum eq adacto. Nec illud facile re ceperī quod de fernago gigāte dionysian⁹ chronogra phus præter hystorice fidei reuerentiā ꝓdit. Ait eṁ ro bore tāto fuisse q̄tū quadragita electissimi homīes vnq̄ habuerunt. Eiusq; brachium cubitis quattuor: crura to= tidem extare. facie cubitali: naso dimidio minus totius corpis statuta cubitis duodecī: idq; homīs mōstrū ago lia quem fundæ iactu Dauid prostrauit genus duxisse. & a babilonio amirāte auxiliarē hyspanis cū duobus & viginti pugnatorū millibus esse missum. Aduersuꝫ queꝫ cū oger⁹ ȩgregius miles Carolo iubente ꝓcessisset: illū a fernago dextra apprehēsum tā raptim ī castra depor tatū q̄ ouiculā sustulisset. Alterum dei de succedentē bra chio sublatū rapuisse. Post hec fortitudis exēpla: vigiti in gigātem emissos binos vicissiꝫ raptos eē hæc īdigna creditu cū sint: similia gigātum fabulis non temere vi= denť quos mōtē mōti aduers⁹ iouem suppo suisse poȩte finxerīt. Qui hoc admiserit eū quoq; credere nō īpedio ātei cuiusdā cadauer apud tigenā a sertorio effossuꝫ se= ptuagita cubitorū lōgitudie vt q̄dā rōani scriptores fe rūt fuisse reptū. Fuit nihilominus carolo cū specie cor= pis valitudo & robur: īgeniū īsup excellens: grauitas at q; īcessus dignitati regiȩ non discors. Liberalibus disci plinis aīm excoluit. ꝓceptore primū petro pisano dein= de alcuino āglo viro apprimȩ diuinis huānisq; artibus erudito / quē glose ī bibliā (quā ordinariā vocāt) autorē āthonius florētin⁹ ꝓdit. Quāuis ei alcuin⁹ a regib⁹ āglis ac carolum missus esset orator: soli tñ gallici benignita=

Alcuin⁹.

te delectatus apud carolũ mãsit.Quo autore parisiẽsis schola(quã vniuersitatem vocant)hac occasione cœpit.Delati naue ex scotia Claudius et Iohãnes: rabanus quoq; & alcuinus ex venerabilis bedę discipulis.In galliã cum venissent:nec quicq̃ prȩter bonas disciplinas patria exportassent/se sapiẽtiã ꝓfiteri:eãq; venalẽ habere conclamãt.Qua re ad Carolum perlata illos ad se vocat vocati libere ꝓfitentur sapientiã illis esse quã adipisci cupientes gratis edocerent si vita locusq; tantũ eis prȩberetur.Intellexit ĩperator ingenuã hominũ mentem/eosq; cum aliquot dies apud se tenuisset Claudium cui nomen erat Clemens Parisij conuersari.& generosos adolescẽtes bonis disciplinis instituere iubet. Iohannẽ vero papiã misit.Hoc initium habuit pĩsiẽsis schola celebre mox philosophis atq; theologis gymnasium.vnde prodire insigni doctrina & eruditione viri: qui non secus atq; illumiatissime faces mirum christiane religioni fulgorem diffuderunt.Ita vt non ab re bonorũ studiorũ pens(non qdem ãnis:sed liberalibus religiosisq; discipl nis)ãtiqua a plerisq; nominetur.Bononiẽsis etenim schola que theodosio iperãte initium cœpit/est ętate superior:collegiorum vero & doctorũ hominum nũero longe iferior.Eloquentiȩ pręterea studiosissimus carolus fuit cui addidit etiam litterarũ grę carum non puã cognitionẽ.Neq; vernacula modo lingua:sed peregrinis insuper eloqui studuit Tabellis ceratis Carolus vtebatur/vt quę vel excogitaret per se agẽs:aut inter occurrentes curas se agẽda pręsentarent. ea scriptis mãdaret.Erat his diebus ebritus anglus:qui ꝓpter morũ elegãtiã/bristico anglorum regi suspectus habebatur.Quare regis insidias timẽs ad frãcos se contulit.vbi liberaliter per tempus acceptus.Cum bristicũ mortẽ obijsse accepit.in angliã reuersus anglis imperauit.Id autẽ dei prouidẽtia factum scriptor quidã angl9 malmesberie monachus asseuerat his verbis.Quod dei

Institutio scole pisiẽsis.

Ebritus.

consilio factum inquit ītelligo: vt vir ille ad tm̄ regnuꝫ electus regnādi disciplinā a frācis accipet. Est eīm gēs illa & exercitatiōe viriū & comitate morū cunctorū oc cidentalium facile princeps. Hæc ille. Venientes ad se legatos veste aurea indutus & gladio præciosis gēmis decoro cīctus sedens audiebat. Frequētissimis venatio nibus gallorū more delectabatur/exercebaturq;. Balne as crebro petebat admissis dicacissimis quibusq; quorū cōfabulationibus recreabaꝰ. Matre bertha heraclij bizā tini īperatoris filia natus est. quā mira pietate coluit. Sꝫ & omnē familiā īcredibili charitate diligebat. Māsuetis simus ad oīa: in iure dicēdo equitatē ī gerenda republi ca moderantiā obseruauit. Religionis īprimis reueren dissimus cultor/sacerdotes & clerū oēm venerabaꝰ. Qđ imprimis testanꝰ synodi quinq; per galliā eiꝰ ꝓcepto ha bite magūtie vna: Remis altera: tertia Turonis. Cabilo ne quarta. quinta Arelate. In quihus clero leges & debi ti ritus ordinati fuere. Cū vero de rebus diuinis & vario canendi genere sacerdotes disceptare audiret: ꝓpter ea ꝙ ābrosianum illo tēpore atq; gregorianum morem promiscue clerus obseruabat: obtinuit vt gregoriano reliquus orbis: ambrosiano mediolanēsis ecclesia vtere tur. Plurima tēpla extruxit & ditauit: & quæ diruta co gnouisset ea mādauit ꝑ locorum sacerdotes restituí at q; instaurari. Aedes & palatia complura magno sumptu iactis fundamentis cōdidit: quæ testimonio sunt regijs quibus ornatus erat virtutibus. Et cum in oīs tū ī pau peres liberalissimus habebatur: fuitq; ī florētios pijssimꝰ. Itaq; eorū vrbē diu desertā īstaurauit reductis ī eā ciui bꝰ. genuā p̄terea a lōgobarbis p̄ssaꝫ ī suā ꝓtectionē acce pit duce īposito/q eā mlta hūanitate moderarꝰē. Vene tos quoq; ꝓprijs legibus viuere ꝑmisit: nec minꝰ fuit in alias italię ciuitates bn̄ficꝰ. Fuerūt carolo multe vxores q̄ illū ꝓle fœlicē reddiderꝰt. Pria q̄ desiderij filia erat di missa. Hildegardā nobilissimā ex sueuorū gēte virginē

Nota de officijs ecclesiasticis.

accepit. Ex ea nati sunt carol⁹ / pipin⁹ / ludouic⁹ / & toti dem filię. Pipino italiam: Carolo citeriorē galliā. pr̄ ad huc viuēs attribuerat. Pipin⁹ venetias inuasit: ptēq; ĩsu larum quibus venetiarum ciuitas cōstat vsq; ad riuū al tum occupauit: quē cū ex cōiūctis dolijs pōte fc̄tō op pugnare cœpisset: aduersa tempestate & venetorū eru ptione pons dissipatus est. Cā in venetos belli fuit: qa contra concordiæ pri⁹ cū nicephoro habitās leges grę co impatori fauebāt. Ita em̄ fere semp compertum ē: vt nulla italiæ ps fidem gallico noī constanter seruet: qđ cum sępe tum hac ætate maxime expertū est. Cū Caro lus octauus frācorū rex neapolitanū regnū recupasset: veneti & ludouic⁹ mediolañ. magnis ad hoc copijs in structi Carolū frāciā repetētē intercipe conati sunt. Qđ non sine suorū strage tētauerūt Pipino aūt caroloq; pri us pr̄e mortē obeuntibus Ludouicū quē vnicū habebat augustū coadiutorē assūpsit. Circa liberos educādos eā curā adhibuit vt mares bonis disciplinis: fœminas lani ficio erudiendas summope studuerit. Cū aūt quies illi a belli cōcessa est: triēnio priusq̄ moreret / testamentum cōdidit duabus ptibus toti⁹ p̄ciosę suę suppellectilis ci uitatū maiorū præsulib⁹ relictis ad resarciēda templa & inopes leuādos. Tertiam liberis nepotibusq; & familiæ p vniuscuiusq; rōne attribuit. Ipse deide cū laxādi ani mi cā venatū pgit: Carolus q̄ p omnez vitā iter tot bel la reiq; publicæ sollicitudies prospe ra semp valitudine vsus esset / febre corripitur: qua quinto Calendas febru arias absumptus est: anno christianæ salutis octingen tesimo quintodecimo. Vixit annos septuaginta duos, regnauit quadragitaseptem. & quattuordecim impera uit. Eius excessum præcessere quædam prodigia. Pila q̄ in templi fastigio apud aquisgranum erat fulmine deie cta est. Pons item quem apud magūtiā supra rhenū ex truxerat conflagrauit. Et aquisgrani porticus qua ab ędibus palatinis ad templum via erat corruit. ¶ Erant

Itali i frā cos.

Caroli o ctaui mē tio.

Prodigia

ĩ thesauris p̃ciosiorib⁹ regis mensę quattuor: argenteę tres alia aurea. Ex argẽteis vnã q̃ simulachrũ vrbis cõstãtinopoleos cõtinebat templo diui apostoli petri romę. Alterã i qua vrbis romę effigies exsculpta erat rauẽnati ecclesię dicauit. Tertia q̃ toti⁹ orbis imaginẽ p̃ferebat cũ aurea ad filios puenit. ℂ Sepultus est magnifico monumẽto aquisgrani: cui addit⁹ ex firmo lapide arcus cũ hmõi iscriptione. Caroli magni xp̃ianissimi iperatoris romãorũ corp⁹ sub hoc sepulchro cõditũ est. ℂ Hunc excessuȝ habuit carol⁹ qui ob gestorũ magnitudinẽ magn⁹ apellat⁹ est. Ipse uãq; tametsi a p̃re pipino regnũ grande accepisset / multis tñ p italiaȝ atq; germaniaȝ galliã p̃terea angliã atq; hyspaniã ꝓuincijs ampliatuȝ reliquit. Caroli magnitudini astipulaẽ maxime legatio ad eum a persaruȝ rege missa. Cuius opes in oriente p id tempus florentissime erant: qui ingentibus donis caroli amicitiam petijt. In donis fuit horologium ex auricalco miro artificio fabricatum. Vnde excidentibus horatim in subiectam cãpanulam duodecies singulis globulis ęreis tempus signabatur. Erãt quoq; pari numero ęquites qui ad quamq; horam singuli ex fenestra prodibant: quã in horologium regressi ipsi claudebant. Fuit pręterea ample ad moduȝ magnitudinis tentorium bissinum cuȝ aromatibus & balsamo atq; elephanto. Idem fecere constãtinopolitani imperatores quos in amicitia coniunctissimos carolus excepit. q̃q̃ non satis ęquo animo ferrent imperatoria illum dignitate fuisse a leone donatum. Sed illud oĩm maximũ est: ꝙ nichil antiquius duxit q̃ xp̃i fidem dilatare: & terminos ꝓferre xp̃anorũ. Cuius exẽpluȝ imitatiões fere qui secuti sunt francorũ reges magnis atq; excellentibus factis cũ religioni & fidei xp̃iane dignitatẽ cõseruarẽt atq; ãpliarẽt: nihil mirũ iuidis atq; detractorib⁹ videri debet: si xp̃ianissimi appellati sunt. Iatq; cõstat nullius gentis tãto labore romanis pontificibus & alijs

Quattuor tabule p̃ciose.

Epitaphium. Caroli magni.

Horologium carolo missum.

Non mirãdum ꝙ frãcoruȝ reges appellãtur xp̃ianissimi.

pręterea p orbem dei miniſtris paſſim fuiſſe ſubuentū.

Loriosiſſimo ĩpatori ſucceſſor. Ludouic⁹ extitit: qui pij cognomẽ ob morũ mãſuetudinẽ eſt cõſecut⁹. Hic puer adhuc aquitanię principatũ quia ibi nat⁹ eſſet: iuſſu patris obtinuit: pręclaros labores aduerſus hyſpanię tyrannos excepit ciuitatibus multis in aragonia maxime viuente patre in ſuã poteſtatẽ receptis. in quibus barchiona fuit diues plurimum quã cõtinuis ſeptẽ hebdomadis obſeſſã expugnauit. Nũcio de patris exceſſu accepto: ipſe poſt trigeſimũ diẽ quo aquitania digreſſ⁹ ẽ aquiſgranũ venit. Vbi a pcerib⁹ francis qui illo viſendi noui regis atq; ĩpatoris gratia cõuenerant cõſalutatus ĩperator: ad patris monumentũ deo pręces ritu chriſtiano ſupplex habuit. Carol⁹ ẽm ob vitę merita in numerũ ſãctorũ relatus eſſe a pleriſq; credit. Cui etiã loci incolę diẽ feſtũ agũt. Idq; ab eccleſia romana pmitti hoſtienſis iuriſconſult⁹ tradit. Quo exẽplo ludouicus vndecimus carolũ a pariſienſibus coli noſtra ætate ĩperauit: miſſis vicatim nuncijs qui diem feſtum celebrari populo ĩdicerẽt pœna capitis repugnãtib⁹ ĩdicta. A quiſgrani agẽs ludouicus receſito pris teſtamento: legata quæq; diſtribuit: qui ſi quos ex familia minoris a patre habitos vel pręteritos animaduertit: eos aucto legato cõpenſat. ¶ Eodem loco legatos ad patrẽ miſſos audiuit & ante oẽs michaelis cõſtãtinopolitani ĩperatoris oratores amicitiã ei⁹ petẽtes: delatoſq; a ſe diui dyoniſij libros q de cæleſti hierarchia ĩſcribũt eos ludouico dono dederũt anno ſalutis octingẽteſimo.xxiij. Venere quoq; a grymoaldo prĩcipe beneuẽtano nũcij qui in verba ĩperatoris iurati imperata facturos pmittũt. Indicta eſt grymoaldo ãnua penſio ſex milium aureorũ. Eodẽ tempore dalmaciæ rex qui godefridi filium regno ſpoliauerat ad imperatorem ſe contulit: ſeq; & dalmaciam omnem ludouici poteſtati permiſit. Quem nõ

Carol⁹ ſãct⁹ habetur.

Libri dionisij.

Godefridus dalmacie rex

multo post in soxoniā legat. Nā & saxonib⁹ & frisijs ter ras a patre ablatas ludouicus restituit: ratus illos ad pa rendū clementia & libertate q̄ armorum & belli seueri tate ꝓpensiores fore. Sed hāc regis facilitatē pleriq; rephenderūt: cū hmōi gens pugnax atq; ihumana du ris sēp legibus cōtineri debuisset. ¶ Deficientibus p id tps ab iperio sclauonibus & mox itē vasconibus: mo tus ois facile cōpressus est. Non tulit quoq; satis ęquo aīo ludouicus q̄ paschalis primus se (leone martuo) ele ctū sine suo assensu pōtificē appellauit. Missis tñ a pa schale ad eū nūcijs primū deīde ipso paschale ad ipa torē veniente. Ludouic⁹ p bernardū lōbardię regē & p̄ terea p arelatensem āntistitem: mox p semet obuiā pōti fici factus: ꝓdeūtē reuerenter excepit. Exceptū donis honorauit: romāq; dimisit. Breui post mora interiecta ludouicus aquisgrani cōuētū habuit sacerdotū atq; ꝓ cerū. In eo codicē de ordine & ritu ecclesiastico cōdi iubet: quē per ciuitates & suę ditionis loca insigniora circūlatū ab vniuerso clero ex scribi & seruari manda uit. Eius codicis autor fuit amalarius dyaconus: florēs illa ętate sacris institutis & studio lrarū. Pontifices ve ro atq; iferioris dignitatis sacerdotes quos pręclaris vestib⁹ p fastū vti & gēmis cōpluribus digitos ornare cognouit: eā pōpā deponere humilibusq; in idumentis vestiri: & gēma vna tātū ad dignitatis indiciū cōtētos esse imperat. ¶ De liberis aūt quos tres habebat hęc fu it ludouici institutio. lothariū iperij cōsortiū secū ha bere valuit. Pipinum aquitanię pręfecit. Ludouicum in bauariam legat. Ipse militū pręfectis negocium dat ab doritas petere quos ab eo defecisse acceperat. Qui pri mo se aduentu se pręfectis summisere. Interea dum ve nationi indulget nūciatur bernardum ex pipino italię rege qui mediolani sepultus fuerat nepotem lōbardię regē: cōsilio ęgedonis (quo amico carol⁹ aliqū vs⁹ fue rat & regneri qui palatij pręfecturā sub carolo magno

Paschalis papa icō sulto lu douico eligitur.

Cōsilium aquisgra ni.

Amalari us.

Cōtra fa stū cleri.

Bellum a bernar do lōbar do i caro lum.

gesserat) bello se parare & ad apertã defectionẽ copias cogere. Iã quoq; angustias alpiũ occupasse & firmo tenere p̃sidio. Ea; ob rẽ ludouicus celerrime exercitũ ex francis alemãnisq; cõfectũ educit. Cu; autẽ cabillone; castra admouisset: bernardus de iparoris expeditione certior factus: cum eos quoru; auxilijs nitebatur perterritos videt: ipse ad Carolum quẽ benignum atq; sibi indulgentẽ fore sperabat venit: atq; ad pedes iperatoris ꝓcũbens culpãq; confessus: auctores quosq; nomine designat Bernardi exẽplo reliqui cõsultores idẽ faciunt. Inter quos erãt ep̃i tres. Asselinus mediolanẽsis: Vuolphõsus cremonẽsis: & Theodulphus aurelianẽsis. Hos oẽs in custodia vinctos aquisgrani haberi ludouic⁹ iubet. Quo & ipse hybernaturus erat. Primo vere dñice resurrectionis pie ex acto: bernardu; cũ suis pticipibus sibi pręsentari iussit. Qui tametsi romanis legibus capite dãnari debebant: pius tñ rex satis habuit oculis malefactores priuare. Sed huius leuioris pœnę tanq̃ scelere careret ipatiens bernard⁹ capite cęsus est. Ginalũ itẽ q regius cubicularius extitisset par pœna secuta est. Antistites autẽ dignitate amotos monasterio addixit: reliquos relegauit. Dũ hęc agunt̃ britões duce normãno a francorũ fide deciscũt. Ea re cognita ꝓgressus aduers⁹ illos / venetis. i. vãnę cõciliũ idixit. Inde i britones mouet: nec destitit donec normãn⁹ a carolo quodam suo aulico iterfectus nũciat̃. Rege amisso britones i ptãte; ludouici deuenere. Vascones ide rebellarunt. Sed pipinus ludouici filius instabilis populi ferociam ita cõspecuit: vt nõ temere quispiam postea aduersus imperatore; arma sũpserit. Lindeuintũ p̃terea pãnoniorũ tyrannũ qui aquilegiã bello p̃mebat copijs ad bomam p̃fectũ equitum missis fugat. Per id ferme tp̃s piratę ex dacia occeano delati cũ neq; i flãdriã neq; i neustriã portub⁹ firmo p̃sidio occupatis) appellare possent: in aquitaniã exercitu vacuam irrũpunt: quã repentinis incur-

Pena reorum

Linduiutus.

Normanni pratę.

ſionibus vaſtatā reliquētes ad ſuos ſe retulerūt diruto ſcti philiberti cœnobio quod ludouicus i herio inſula agri pictauē.cōſtruxerat.Nox vero abeūtibus dānis btī philiberti corpus exhumatū i burgundiā trāſfert.Lide uitus varia diu fortuna ſeruauit.Nā ꝓcedētibus aduerſus eus francis munitiſſimo atq; edito caſtello ſe contine bat.Interdū ab aquilegiēſi comite vādra fugatus ad dalmatas ſe recipiens occaſionē i pānoniam remeādi explorabat.Sz verſipellis hō tādez clā itercept⁹ occiditur. ¶ Inter hęc ludouicus cū lothariū i lōbardiaz dimiſiſſet lothari⁹ reb⁹ītet lōgobardos cōpoſitis a paſchali pōtifice romano accerſitur.Quē dñicę reſurrectionis feſto i vrbe excepto paſchalis iſinib⁹ iperij donat auguſtūq; appellat.In de vero papiā adueniēs aliquot illic dies ꝑpter ipēdētia negocia morat⁹ ē.Quib⁹ ptī nō abſolutis ad patrem ea quę geſſiſſet: r ettulit.Qui lōbardię rebus bñ conſultū eſſe volens morigū ex aulicis nobilez & alardū palatij comitē ad lōgobardos legat qui cętera ꝑ viribus curēt. ¶ Dū hęc i francia gerunt romę tumultus exorit:iterfectis i ędib⁹ pōtificis theoderico eccleſie romanę ſcriba & leone donairo.quib⁹ priuſq̃ morte afficerent ocli eruti fuerāt ob id maxīe q̄ lothario fidi haberent:cui⁹ imanitatis culpā ipaſchalē plerīq; trāſferebāt.Ea re ad ludouicū p nuncios delata:adelugo diui vedaſti atrebatis abbati:& huffrido comiti negociū dat criminis autores iquirēdi.Sz nōdū curia abierāt.ecce pōtificis paſchalis oratores ludouicū cōueniūt q paſchalē oī ſuſpitiōe liberēt.Verū hac purgatiōe nō cōtent⁹ iperator:nūcios quos paulo ſupra nominauim⁹ mādata abſoluere ꝑcipit.Illi romā ꝓfecti p qui ſita diligēter veritate pontificis iureiurādo cōperiunt nullā hui⁹ mortis labē ad paſchalē ptinere.Interea ludouic⁹ regni curā nō omittēs:vrbes & populū viſcere & qd paſſiz gereret cognoſcere pgit vt oppſſis leuamē iniqs pœnā iferret.Quib⁹ ꝑ tpe quātū ad ſe pertinere

Lothari⁹ auguſtus a paſcha li appellatur.

Romani tumultuantur.

Paſchalis pape apud ludouicū purgatio.

arbitrabat pactis: cōpēdiuꝫ quo ꝓcerū cōuētū indixerat reuertitur. Ibi redeūtibus roma legatis accepit paschaleꝫ īnocenteꝫ esse. Eāob rem pōtificis oratorib⁹ liberū discessū ꝑmittit. Inde aquisgranū ꝓgressus iperator bulgaros amicitiā ei⁹ petentes audit. Britonū ꝓterea legatos ī quib⁹ yuo vinemadi⁹ erat hō īter suos apprime nobilis & potēs liberaliter habuit. Hi se regionē q; cū vxoribus & liberis ludouico ꝑmisere. Donati magnis munerib⁹ britones abscesserūt. Mox autem yuone duce finitimos bello īpetunt: & eos potissimū q iperatori erāt obedientes. Sed paucis īteriectis diebus domi a suis īterfect⁹ ꝑfidię suę pœnā yuo luit. Per idē tp̄s pax quā petebant normānis cōcessa est. Cū bulgaris itē res cōposita. ¶ Agenti post hęc ī germania ludouico: herio prīceps normānus cū vxore & multitudine bona suę gentis ad ludouicū religionis plenus accessit: & sacrosancto xp̄ianę fidei lauacro ablutus est. Cui formidanti ne a suis qꝫ xp̄ianus esset patria pelleretur Ludouicus locū illi apud frisones munitū attribuit: ī quo eꝫ periculo īminente se tuto reciperet. Tradūt nōnulli auctores quendā georgium sacerdotem gręcū eodem tp̄e a bauduyno pānonię pręfecto deductū fuisse ad ludouicū: qui cōcinādorū organorū cū admirād⁹ opifex eēt: gratissimus ideo īperatori fuit. Nā quia id musici gen⁹ īstrumenti frāci nōdū cognouerant / georgiū adulpho quęstori palatino ludouicus assignat: qui & stipēdio & iis que ad artem conuenirent sacerdotem iuuet. Hic organorum vsus ī franciaꝫ primitus emanauit. ¶ Inuenio pręterea multa de asonte quōdam sarraceno scripta esse qui ex affrica ī hyspaniā traiiciens barchinonā vsq; / atq; cęsar augustā copias admouit īperatorē quoq; ꝑ ꝓfectos primo aduersus illū bellum gessisse. Sed du cū in curia atq; inertia rē in fœliciter successisse. Quib⁹ officiis amotis pipinū aquitanię regem & hugonē principeꝫ palatinū: maufredū ꝓterea in hosteꝫ misisse. Cete

Bulgari.
Britones perfidi.
Herio princeps normān⁹ baptizat.
Organista miss⁹ ludouico

rũ his pigerrime & lento agmie ĩcedentibus priusq̃ py
reneũ superassent / oĩa pdendi spaciu3 hosti relliqsse: ita
vt ad hãc calamitatẽ ptinuisse pleriq; dicerent pdigiũ
quod paruo supra tẽpore visum esset. Acies enim con=
currentium in se militum cruore madentes ĩ cęlo appa
ruisse nũciabatur. Nec mora ĩterposita p nũcios ludoui
cus cognoscit nouas copias a3onti aduenisse. Quare lo
thario cõmittit ex austrasia militem deligere: & ĩfesto
exercitu petere hoste3. Mouit igit: lotharius & dũ lug=
duni cõstitisset pipin⁹ eius frater magnis itinerib⁹ ad eũ
venit. Fratribus vero de rõne ĩstãtis belli cõsiliũ capiẽ
tibus nunci⁹ quẽ exploratũ quid apud hostẽ ageret lo=
thari⁹ miserat ab hyspania reuertit. Refert mauros qui=
de3 ĩ hyspaniã penetrasse: sed tãdẽ ide se recepisse: nec
bellũ vltra moturos esse. Ea re cognita pipinus aqtaniã
frãciã repetit lotharius. p hos dies cũ anglis esset reges
suos necãdi. ipsiq; edelrodum trucidassẽt: angliã regi=
bus destitutã dani occupauerũt ãno xpianę grę octigẽ
tesimo. xxvij. Dũ hęc agunt causa ĩcidit ludouico vuar
matiam: hasburgũq; proficiscẽdi. Nũciabat eñ normã
nos bauarosq; cõpatis armis ĩ germaniã puenturos. Ea
res & si caruit fide: maius tñ crimen ab ijs quos officio
admotos memorauim⁹ ĩ se moliri cõperit. Quãobrem
berardu3 ad se ex hyspania accersitu3 cubiculari hono
re & palatij pfectura donat: credita illi sui corpis custo
dia. S3 ea res q̃q̃ cõiuratis cõcepti ĩ regẽ facinoris pau
lulũ morę obiecerit: clã tñ quos pñt solicitãt & blandi=
cijs demer ẽt. Neq; verent pipinũ ĩ pre3 acre: meõrãtes
berardũ aulicis oib⁹ dñari: eoq; supbę euasisse vt aspna
ret vniuersos. S3 nec ludouicum hoĩs magnitudini ẽt si
cupiat obsistere posse: q potioib⁹ atq; magicis sortib⁹
regis mẽtẽ ob regię iudith cõcubitũ sibi berard⁹ deui=
xisset. Nisi tãto dedecori prudẽs fili⁹ occurrat cõtami
natiõe3 ĩ dies sordidiorẽ fore & vires demũ ĩ pnĩciẽ ĩpa
torię celsitudis adepturã Hęc ita oblo q̃ntib⁹ cõ uratis

Prodgiũ

Vuarma=ciavãgio nũñ pcul a rheno germa=nia ciui=tas.

Coniura=tio ĩ regẽ

pipin⁹ fideꝫ adhibꝫ & armatorū nō pua multitudīe col lecta aureliā petit Odonē vrbi a pre pfectū offō exturbat substituto ī ei⁹ locū mãfredo. Ab aurelia verberiaꝫ ad ripā īsare vicū cōtēdit. Eorū aduētu citissime(quia

Verberia

cōpendij agebat)cognito: ludouic⁹ iudith reginā laudunū pficisci: & in tēplo virginis mariȩ morari iubet. Bernardū itē abire a se: & saluteꝫ pcurare admonet. Pe tētē laudunū reginā cōiurati psequunť missis ad eā reuocādaꝫ garino lābertoq; cōiuratiōis socijs: cū īperio: reginā aduers⁹ eos quicq̄ moliētē a tēplo depellēdi de phēsaꝫ ad se pducendi. Missi īpata exequunť: reginam ad se pductā cōiurāti religioēꝫ pfiteri cōpellūt. Et pterea iureiurādo astringūt īperatori suadere vt se īperatoria dignitate abdicet & ī mōasterij solitudine cōuerseť. Atq; ita ad regē sub cōiuratorū custodia regia accedēs postq̄ loquēdi copia facta ē virū orat: vt p ei⁹ assensū sibi liceat veluꝫ mōiale recipe. ipmvero ludouicū nō pudeat: trāseūtis seculi momentaneā dignitateꝫ deserere: & ecclīasticis rebus obseq q̄ vna rōne īpēdēteꝫ sibi morteꝫ euadat. Vxori vir rńdet de re quā pcareť se cōsiliū capturū. Nec plurib⁹ verbis vs⁹ rex reginā a se dimittit. Quā mīso īpatoris cognito cōiurati ī diue radegūde cœnobiū qd pictauie est relegāt. ¶Per idē tps ex lōgobardia lothari⁹ ad patrem reuertiť. Cui tāetsi q̄a pditorib⁹ gesta erāt nō īgrata eēnt pri tñ ne quicq̄ ad uersat⁹ est At cōiurati cū intelligerent absq; pcerū cōuētu regē deijcere nō posse: magnis virib⁹ enituť cōsiliū ī frācia haberi. Repugnabat tñ ludouic⁹ q̄ sciret f. ā

Conuentus apud magōtiā.

eos ab īimicis aduersū se psuasos eē. Magūtiȩ ppterea cōuentū ī dixit: mādatq; nemineꝫ ī cōciliū cū armis admitti. Cōuenere ex alemānia q̄plurimi ludouico fauētes. Hildoneꝫ vero abbatē: qui eo cū armatis accesserat cōclaui egredi iubet. Valasco quoq; corbiēsi abbati armis īstructo mandat cœnobiū repetere: atq; ī eo p legibus monachis cōuersari. Quo consternati facto coniu-

rati lothariũ adeũt & multis pręcibus orãt:ne bñ rei ge
rẽdę occasionem omittat.Opus esse acie pugnare: aut
concilio rege iuito abire.Sed cognito qd ab iimicis a=
geretur Ludouicus ad se venire lotharium iubet. Mo=
deste admonet filium pr̃:caueat credere coiuratorum
mendaciis.decedere filium pr̃i obsequi.Cõuenerat in=
gẽs populi turba ĩ atrio palatij quæ filijs cuꝫ pr̃e con=
gressum iiquo aio ferens tumultuabatur ita vt iã ad pu
gnã furẽs ꝑcederet nisi e fenestris palatij ludouic⁹ vna
cũ lothario sese cõmõstrãtes populi seditionẽ sedassent
Quiete a tumultuãtib⁹ data:cõiurati oĩs ergastulis de
dunt.Quibus tñ pius ĩpator nichil erogari vltra passus
est q̃ laycos locis spũalibus:clericos vero monasterijs
ꝑpetuo adigi ĩperauit.Theodulphum aũt q diui bñdi=
ctisigeriensis abbas primum deide aurelianẽsis eps̃ fu
it:ĩter cõiuratos delatuꝫ ãdegauiã relegauit.Vbi cũ lu
douic⁹ die supplicationis q̃ dñica palmarũ solẽnitate
hr̃ esset:audissetqꝫ theodulphum carmia recitãteꝫ q̃ ob
festũ diẽ ĩpe ediderat viri religiõe motus epꝫ liberauit.
Hęc palo lati⁹a me narrata sũt vt facile ĩtelligat lector
honoris sedes pestilentię cathedras a dauide rege pul
chre appellari:quas nemo fere cõscẽdit cui a laborib⁹
quies a periculis securitas cõcedatur.Illis maxie quib⁹
iuisa ẽ alteri⁹ptãs:qm̃ pl⁹dignitat is atqꝫdiuitiarũ acci
piũt putãtes alieno fulgore suã obscurari.Pr̃is ei lõgior
vita filio seruit⁹vr̃:odit pr̃is cõpositos mores:q̃si illi ob
stẽt:q p oẽꝫ licẽtiã lasciuire & bacchari cõstituit. Reb⁹
ita vt dictũ ẽ cõstitutis ludouic⁹aqſgranũ regress⁹ vxo
rẽ ex mõasterio vbi in aqtania exulabat reuocari iubet
quã nullo honore habuit:donec ab stupri ĩgnominia se
purgasset:purgatã cõiugali thoro dignatus est.Dimis=
sis a se postea filijs:lothari⁹ ĩ italiã ꝑficiscit̃:pipin⁹aqui
taniã:ludouic⁹bauariã petit.¶Interea missis ad Ludo
uicũ theoderici ĩ germania agẽtẽ nũcijs mauri pacem
impetrãt.Pipin⁹vero nõ multo post in suspitionem re=

Honoris sedes pe=stilẽtię ca thedra ẽ.

belliōis venit q̄ p̄re; voca t⁹ nō venisset.Cōphēsus ,p̄pterea treueri i custodia missus est.Sed siue iiqtate siue negligēt ia custo dum noctu aufugit.Nec qesc eredela tores & osores pacis potuerunt,Fratribus suadent vnū i locum conuenire vbi de regni statu & conditio ne simul agāt Insusurrāt p̄rem i filios malo aio eē.Op⁹ illis esse tutela aduersus malignātiu; isidias.Nec tardāt cru deli fr̄es copias cōpellere.Et vt cœptis p̄ronū adhiberent:gregorium quartum pontificem romanū i frāciā; ascifcunt:quo mediatore p simulatā pietate; apd̄ p̄re; (si nec esse esset)vterent.Cōsilio filiorū pfecto:ludouicus cum expeditissimo exercitu parat⁹ adest.pri⁹tamē q̄ prælio q̄cq̄ tentaret:bernardū epm ad filios mittit.p eū diffidentes filios hortat ad se piū p̄rem cōuertātur: eū esse q patrono illos affectu diligat:cupiatq; secū vna viuere atq; iperio potiri.Cum his mādatis ,pfectus bernard⁹irritā habuit legatione;:obstiatis aduersus p̄rem filijs.Affirmātibus etiā plerisq; rōanū pōtificem iō aduenisse vt filiorū cōsilio si nō cōgrueret p̄r:Ludouicu; excōicatione feriret.Idq; vero esse simile videbat. Sed obstitere pōtifici frāciātistites. Igitur cū de cōcordia non cōueniret:vterq; exercitus i cāpo cui postea men daciorū agro appellatio fuit:dispositas acies istruxit: ita vt nihil p̄ter signū cōgrediendi pugnę deesset:cum ad ipatorem venire rōanū pōtificem nūciat.Quem nō admodū beniuolo & reuerenti aio ludouic⁹ admisit.In rēgiū t̄n tabernaculū pduct⁹ pōtifex iureiurādo firmat se ea t̄m rōne venisse/vt cōciliatiōis auctor sit: q̄nquidem itelligeret p̄rem filiorū cām audire nō velle:suę dignitatis atq; officij eē belli cās quo ad se fieri posset tol lere:& nō sinere armis digladiari quos tā arcto gn̄a tio nis viculo natura cōiūxisset.Ad hęc pōtificis verba ludouic⁹r̄ndit.Nulla se re filios ex supasse:neq; i ęos tulis se arma.Adductos illos eē pditorū quorūdā hoim mēdacijs:vt i se p̄re; cōcurrerēt.Qd̄ cū ita sit; nō t̄n ita se

Gręgori⁹ quart⁹ papa ad ludouicum venit.

Ager mēdaciorū.

ira aut odio teneri: qui pœnitẽtes filios pr̃na pietate re cipiat. Placere quidem sibi si discordãtes ad charitatẽ reducere põtifex ælaboret. His iter põtificem ludoui cũq; cõdictis: Gregorius ad filiorũ castra reuertit. Vbi multa imutata compit. Nam dum pontifex apud Ludo uicum agit: magna plebeiorum militũ qui cũ ludouico militauerãt ad filios deficiunt. Et põtifex ad ipatorem vt cõuenerat nõ redijt filijs ei⁹ regressum ipedientibus Ludouicus bona pte suorũ destitut⁹: metuens quoq; in furentis multitudis ptãtem tradi: ad filios mittit. Orat ne p̃rem in pditorũ manus venire sinãt. Illi renunciare pr̃i iubent si castris egrediaẽ se illi obuiã profecturos. Progrediẽ igitur pr̃ cui filij occurrentes ex equis desili unt / excipiũtq; digna reuerentia pentez. ille cõtra oscu lo filios dignatus: i castra filiorum venit. Mox ablatam illi iudith vxorẽ tortonã relegãt. Impiuz iter se partiũẽ. Quę dũ fieri gregorius videt illachrymatus romã se re cepit. Hoc gregorio authore ps illa q̃ est a mole adria ni ad vaticanũ vsq; muro claudi atq; muniri cœpit Lu douici hui⁹ ipensa. At leo quart⁹ qui gregorio post set giũ. ij. suffect⁹ est ope absoluto eã a suo noie leoninã ap pellauit. Ludouic⁹ i bauariã abijt. i aquitaniã pipin⁹ re uertiẽ. Lothar⁹ p̃rez i mõasterio diui Medardi arctissi ma custodia: & carolũ iuniorem filium asseruari mãdat
¶ Hui⁹ rei dignitatez si quis diligẽter putet: malit mea s̃nia cęlebs priuatusq; viuere: q̃ filiorũ fecũdissima so bole eẽ pentem: a quib⁹ p summaz igratitudinez e supre mo honoris culmie se deiectũ aliq̃n q̃raẽ. Ludouic⁹ tan ta calamitate accepta de sua flebili cõditiõe epistolaz edidit: qua posteros admoneret etiam sũmis q̃busq; pri cipibus a domesticis atq; ab ipsis liberis ipedere picu la. Qđ em̃ cõseruãdis regib⁹ firmi⁹ p̃sidiũ q̃ pietas / q̃ mã suetudo / q̃ clemẽtia & liberalitas esse põt. In has tñ vir tutũ tam firmas mũitiões irrupit filiorũ aduers⁹ pium & bñficũ p̃rem iniquitas: & sęua ambitio dñandi.

¶Ludouici pij de acceptis a liberis suis iniurijs dum suessione apud sanctum Medardum in custodia esset q̃rela & comploratio.

Ractis robusti oli brachij viribus: ego Ludouicus cæsar impator august⁹ dei dispensante grã vrbi romano ĩperãs: cum late ĩ populos iuris habenas ĩmo deratius relaxauissem: ĩ dulgẽtia nostra qdã dissoluti ĩpugnãdo pietatem: ĩ ĩfideliuꝫ ꝓrupere crudelitatem. Quod malum eousq; ĩcãduit: vt ipsos quoq; prædulces natos meos ĩ me sæuire compulerit. Ad locum sic forte venitur qui ex euẽtu ruptæ fidei pacis & sacramẽtorum: mentitus cãpus ex tunc appellat. Hic me oĩs pene meorũ militum manus deserẽs eo vt rettuli ꝑduellio filios meos (horrendũ facinus) inuoluit: & præfices sceleris esse delegit: ĩ sonti mihi m̃lta morti obnoxia ĩputãtes. A nunq̃ lesis multipliciter les⁹ et delusus: nefandorũ actuũ meorũ nõ ĩmemor: ęquissimo dei iudicio hęc me digne perpeti cõminiscẽs. cas⁹ ęquanimiter ferebã. Suessiõis ciuitate deĩde ĩimica cohorte vallat⁹ ad sctõrũ dñorũ meorũ Medardi & Sebastiani cœnobiũ ꝑduct⁹ suꝫ. Et quia sciebãt me illũ locuꝫ diligere plurimũ: cõciliabãtur ĩbi me fortuitu post despatione sp̃õte arma posituru. Quo cũ me publica custodia arctauissent: quaten⁹ qđ callide tractauerãt ope cõsummarẽt: quosdã submisere: q̃ vxorẽ meã ĩ mõasteriũ virginũ sctimonialẽ factã: vel qđ veri⁹ audissent mortuaꝫ mihi nũciarẽt: filiũ quoq; meũ puulũ & ĩnocẽtẽ caro lũ bõę ĩdolis puerulũ: quẽ nouerãt p̃ oĩb⁹ mihi amãtissimũ attõsuꝫ: & mõachorũ affirmarẽt cœtui adnixũ. Qđ ego audiens & me cõtiere nõ valens: qppe qui regni decore spoliat⁹: cõiuge priuat⁹: filioq; esse orbat⁹ dieb⁹ nõ paucis eiulãs: nullo cõsolatore fruitus: languoris violẽtissimi paulatĩ me ꝑsentiebã ex tristicię magnitudĩe ęstib⁹ aduri. Et qa p̃ter deũ cõsolatoreꝫ nemĩnẽ h̃re poterã (q̃m qdẽ adit⁹ & colloquiũ negabat oĩbus) ad eccle-

ſiã tm̃ & ad fratres rara via:& ipſa cũ ſũma ꝑſpectione cuſtodũ patebat.iſedit aio illuc ire .Quo cũ deueniſſeʒ oĩm veſtigijs ꝑuolutus:morbi quo afficiebar plagã me dicis ſapientibus retuli.Quib⁹ vt aliquãti leuamĩs apud ꝓpicios dños obtinerem ſupplicaui:vt& ꝑ reqe cõiu- gis quã exemptã vita arbitrabar miſſas celebrarent& at tenti⁹orarent venerabileʒ religioſitatẽ eorũ obnixe ef- flagitaui.Qui afflictionibus & miſerijs meis prudenter cõpaſſi:p merita & iteruentũ ſctõrũ quib⁹ deſeruiebant veluti futurorũ præſcij ꝓximã pollicitati ſunt ab oĩpo tente mihi affuturã medelã/ſi tñ fidei ſacris aĩm accom modareʒ .Sic ab eis bñcõfortatus poſt orationem ab il lis deductus noctis ergaſtuli an tris ita demũ ſuʒ reſtitu tus.Sequente noctis vmbra:cogitatu ſedulo lucicomũ deſiderabã cernere ſydus:igreſſuſq; ſanctę trinitatis vi cinuʒ carceris oratoriũ poſt matutinaleʒ expletioneʒ:ſo l⁹iibi pnoctat⁹:cũ p'feneſtrã ituitũ extra dirigerẽ quen dã cuſtodũ vltra vires imerito tñ mihi ifenſuʒ:ſub ibri- ce comin⁹ video iacentẽ.& ne vel p modico maceriei foramie elabarer ipo ſtatu ſeruare cupienteʒ.Queʒ ſom no & mero ſopitũ deprehendens:iter alta cordis ſuſpi- ria ridiculũ mihi omẽ meli⁹aſpectãs oborit.Enuero cũ ita diffuſuʒ ſoloten⁹& ei⁹eſſeʒ frequenti ceruicalis quo ſupfuerat expoſit⁹repulſu videremq; eũ penes fũdami na baſilicæ ipexũ ſcalã cõcite q̃ ad accendendos faros angulo fuerat repoſita ſubiens funiculũ ocio torpenteʒ ſup a laqarib⁹ſolui.Cominuſq; haſtas qb⁹ vexilla tpe le- taniarũ aptanſi cõſpiciẽs.vni earũ funiculũ cũ laq̃o ſub nexui:pq; eãdeʒ feneſtrã ieci.Hac cõphenſũ arte mu- croneʒ ſuſtuli:inq; altas & ſqualentes feci iactare latri- nas:vocatoq; ei⁹no ie/aio ad eũ.O cuſtos puigil:tuorũ ſpes fidiſſima vigilas nę.At hæc ille.Vigilo & bñ vigilo Cui iterũ ego.Et qd ſtruis.Et ille.Quid de his iquit ti- bi.Ruſ⁹ ego.Si forte repentia neceſſitas cogeret:for- ſitã gladi⁹manu abeſſet.Illo ad caput brachia cõuerten

te:& cũ huc illucq; q̃ritãti:si me dixi sic custodisses: hodie ꝑme nequaq̃ hic habuisses.Quicqd inqt illd ẽ qd de mucrone actum est: satis superq; te vt iussus sum seruaui:& seruare curabo.Et ego.Vade ergo & munere fidelitatis hui⁹ & vigiliarum tuarũ:illo ĩ loco cõpetẽti armamẽtario quẽ turpiter amisisti recollige mucronẽ.Eadẽ ipa die:quidã fratrũ explorãtes totius cãę meę veritatis tenorẽ:p harduinũ q quotidiano misterio añ me missas psallere cõsueuerat scripto misere.Cũq; de more ei oblatiões deo mactãdas.maxie ꝓ cõiugis mee absolutiõe quã hũanis exẽptã reb⁹ credebã offerrẽt: ille meaꝫ cauti⁹ strĩgens manũ:sec⁹ altare esto dixit.Post cõsũmatã hostiã oẽs cũ foras egressi fuissent / substiti sol⁹:& sacello ꝑfectã colligẽs rotulã viuere vxorẽ / & nil ĩ filium meũ sinistri opatũ cognoui:& cõplures iã pœnitere qd taliter fidẽ ruperint & a me discesserit:ferocibusq; animis certati restitutioneꝫ regni moliri.Qd deo fauente: resq; ĩ meli⁹ p obtẽtũ sct ↄrũ suorũ trãsfundente ad pfectũ deduxere. Alia eiusdeꝫ Ludouici cõploratio.

Erũ q̃q̃ angusti⁹ regni recupato fasti glo pristinæ dignitatis pfrueretr gloria:meorum attñ non imẽmor votorũ ac præcationũ quib⁹ excellentissimũ martyrem sebastianũ rogaueră:& me icunctãter accepturũ credebã ĩsurgente rursus pduellione cũ passim regni quietudo propugnaretur / & pacis trãquillitas cõfunderet.ꝓ his scm̃ supplicatur⁹ ad p̃dictũ accessi locũ.Et quia ſępenumero ĩ hmõi priuatis seu publicis ei⁹ ꝑpotẽs auxiliũ fuerã exptus:super his quoq; solitũ quo ĩpartiri dignaretur præcabar enixius.¶Proxima ruẽte nocte illud qd añ dies ꝯrogaueraꝫ nocturno visu accipio euidẽtissimis indicijs / ab eo cęlitus vt reor mihi cõdonatis.Sed vt ĩgruentiũ cladiũ ruina nulla pateret ratiõe oblatas mihi duplicare moras. Hic digressus:discrimi me ꝓ commissis a deo populis tẽtabã ĩpẽdere:& certamini si res exegisset: viriliter ex

hibere. Hic me ꝓficiſcētē ꝑpoſit⁹ hui⁹ almi collegij thē ther⁹ noīe ꝓſecut⁹ nr̄i comes efficiebat itineris. Cūq; pe nes me eq̄taret & ꝓcul a ſctō loco diuelleremur caput retorquēs: & in eūdē ꝓh dolor vltimū aſpectū cōuertēs ītimi cordis mœrore turbatus: ſup excreſcētes ꝓfūde mœſticę fluct⁹ īhibere vltra nō valui. Triſtis & mœrens amaras fūdere lachrymas letaliter cōcluſuſus cœpi. qd agēdum mihi poti⁹ foret valde ſuſpēſus. Votū ſctō de uoueraʒ: cuius operādi diē ꝑfixū videbā. Vitę ab eo fi nē pceperā: cui⁹ me trāſgredi metas nō licere ſciebā de niq; cōmiſſum mihi ad regenduū xp̄ianū a deo īperiū: haud ignorabā. Cui⁹ vſq; a deo cū oēʒ labefactari orbeʒ cōſiderarē: & vicinā deſolatio nē quā ꝑſcierā formida rē / reū me ſup hoc īueniri: ꝓq; hoc eternis ſupplicijs dā nari ab illo metuebā q̄ vniuerſorū autor extaret & dn̄s: iudexq; vēturus vnicuiq; ſcd̄ʒ opa eēt redditurus. Ille ta liter me triſtari cōſpiciēs: diuti⁹ q̄ dē cōſultū tenuit: erat ei vir ī oīb⁹ fideliſſim⁹. Et cū iā vberrimū meorū fletuū ībrē ferre neq̄ret. Ipē quoq; ex hoc ꝑmot⁹ i lachrymas ruit. Quid inq̄t optie cęſar tibi & tuis grauiter deſtitu tis hæc ꝓdeſſe poterit. Per te cōſolabāt vniuerſi: hylari tas tua ſi mœſtis patebat / dolorē oēm euacuabat. Noli dn̄e & glo̅ioſiſſime īpator: noli hoc ſeruis tuis letalis tri ſticię vuln⁹ ī re cui ſumma ſp iocūditas: vult⁹ ſereniſſimi obnubilationē talē oſtare. Hoc tuorū militū corda bra chiaq; diſſoluent. hoſtiū vires robore cōcipiēt. Sigula re id dūtaxat tuis eē dʒ ſecretū: q̄d ita tui pectoris ꝑba re potuit lętiſſimū ſpq; q̄etiſſimū ſtatū. his fortaſſe ſi fide lit tibi cōpaſſi fuerit dabit̄ vt cōſolatōis remedia valeāt repire. & ſi ſec⁹ fieri neq̄bit leui⁹ deīceps cū hui⁹ rei pl̄es cœperit effici pticipes feres. tū ego q̄ fideli nouerā pſua ſiōe edita cōſolatoris mei verba ſuſcipiēs: eis cāʒ reddi di / ei q̄d latet corde detexi ꝓtin⁹ ore. Sc̄m̄ illū locū me amauiſſe plurimū dixi / quē vltra me nō videre: ſcti mar tyris agnouerā reuelatiōe. Votū īſup vouiſſe cui⁹ effectū

ꝓhibuiſſet fluctuatio collati iperij. Et niſi formidini ab hoſtibus iputaretur: aut eius quod ſupra modũ pertimeſcendum erat: ab omnipotente ruina exigeretur: arma purpurã & ſtẽmata q̃ libẽtiſſime ibidẽ deponere voluiſſe. Inde ab eo cũ ſalubri' cõſiliũ expeto dari. tale pcepi Bonũ inqt votũ tuũ glorioſiſſime cęſar: ſed ſicut docet btũs Gregorius: deo nihil bona voluntate dilecti' Magnu; quidẽ eſt quod optas renunciari ſęculo & omibus quæ poſſides: ſiquidẽ per hoc xp̃i imitator eſſe potes. Verũ multorũ ſalus a quib' pficitur multiplicia i ſingulis p̄mia pollicetur. Illud tibi: iſtud oib' cõſulit. Magnũ illud: ſ; maximũ eſt iſtud. Hoc ſi non põt operari volũtas: in iſto poterit remunerari. Deniq; in deo fuit id magis mirabile: q dignat' eſt mori ꝓ ſeruis. Caritatis augmentum: maius idem ipſe commendauit eſſe: ſi quis pro fratre nõ dubitaſſet aĩam ponere. Fecit quod docuit: pro nobis aĩam poſuit. Pertulit dñs mortẽ vt ſeru' recipet dignitatem: non neceſſitati ſuccũbens: ſed plaſmati ſuo ineffabiliter ſubueniẽs. Quod ſequamur exemplũ in ſeſe oſtendit: & dãti operam/ palmã victoriæ ꝓmiſit: & pmanens pręmiũ repoſuit. Quia ergo gregẽ ſuum regimini veſtro cõmiſit pro eo ſi neceſſe ſit: vſq; ad mortẽ decertãdũ eſt vobis: & hoc erit iſigne atq; laudabile. His luculenter a prædicto viro iſtructus: & fortiter i agẽdũ aĩatus: me iterũ iterumq; ſãctitati illi' & fratrũ attẽtius cõmẽdãs: tametſi nõ vt ãte triſtis: nõ tñ a deo diſcedere hic præualui lætus. quippe qui quos dilexerã vnice: ſupremũ me ſciebã trãſmittere. vale. Hęc quidẽ deſcripſit Ludouicus pius.

Cõuẽtio apđ cõpẽdiũ.

T ne publico auctoramẽto coiurati aduerſus prẽm filij deſtituerẽt: coacto apđ cõpẽdiu; ex toto regno epõrũ ꝓcerũq; cõſilio: lotharius eductum de cuſtodia prẽ; cõpẽdiũ pduxit: vbi cũ pleriq; Ludouici aduerſitati cõdolerent: cõiurati formidãtes ne tãta miſeratio i eorũ pnicie; verte

ret: decere dicũt vt queadmodũ apd populũ se Ludouicus purgauerat: ita ipe satis ecclesię faceret quã leserat. Ipse aũt hęc dicentes plane mẽtiebant. Sz ex põtificijs legib⁹ testimoniũ sumẽtes asserebãt satisfactionez digne fieri ñ posse nisi balteũ militare atq; arma a se sine vlla spe repetẽdę dignitatis reijceret. In cõiuratorũ sñiaz p multi venere: iter quos sibi timẽtes põtificesq cõiuratiõis cõscij erãt pleriq; fuerũt. Itaq; in ludouicuz sñia fert. Ille ipatoria dignitate se abdicat: & cucullaz mõacalẽ sibi sumit. Nec nihilo seci⁹ custodiẽd⁹ i mõasterio remittitur. His ita vt pmissuz est i cõuentu cõpẽdiensi cõfectis Lothari⁹ aquisgranũ cõtedit. Sed curę deo est hoim virt⁹ Ludouico ex francia abducto: fiunt p toti⁹ regni pulcias hoim cõuent⁹: & plurimo passim murmure filijs detrahit: cũctis miserabilẽ regis fortunã cõplorãtib⁹. ¶ Erat eo tpe Guillem⁹ francię cõnestabilis: qui magistrat⁹ ad res bellicas secũd⁹ post regez est: & eggard⁹ comes genere clar⁹. Hi sũmo studio iperatorem restituere adnitebant: quib⁹ frequẽtes ex germania atq; burgũdia nobilitate viri quorũ par anim⁹ erat: adiũgebant: Berard⁹ pterea & Guerin⁹ ex vetori ludouici familia potentes cõtiões in burgundia habebãt. & quosdã pmissis: alios ęquis rõnib⁹ sibi demerbant. Et iã vulgabat ludouicũ iperatoris filiũ ad prem i alemaniã cõcessisse. Quib⁹ reb⁹ ab aduersarijs cognitis: ad pipinũ i aquitania agentẽ q̃ celerrime brionẽ ex suis mittũt: qui de his q̃ de restituenda ludouico agerent pipinuz certuz reddat. Cũ aquisgrani hybernasset lotharius parisiũ ire cõstituit. Cui p albarnensem vicũ iter agenti occurrũt nõ cõtennẽda manu terrę illi⁹ primores. Petũt dñm sibi ipatorez liberũ reddi. Alioquin se vim facturos. Sed p ludouici beniuolos re cognita: ipator q̃ occultissime põt pcerib⁹ mãdat id ne conent. Nã si cœpta nõ pcedãt in suam pniciem oia redditura. Desistũt ergo pceres. Lotharius vero iaz ad sancti dyonisij mo

Connestabilis.

nasteriũ puenerat: cũ ex burgundia aubericus comes & berardus magnis cõtractis copiis ꝑperantes rẽbaldũ & gautelinũ ad lothariũ legant: quibus mãdatũ est ĩpe ratorem ex seruitute repetere. Si id faciat: nihil sibi de fortunis/ neq; de dignitate detractũ iri. Sin min⁹ cõstituisse se vi atq; armis innocentẽ ludouicũ educere. Legatis Lotharius rñdit: nõ sua culpa sed põtificũ & seniorũ iudicio ludouicũ cõdẽnatũ esse. Neminẽ eẽ qui de patris ignominia plus se succenseat/ vel de eius honore cõgaudeat. Quę pőstq̃ locutus fuisset discedẽtib⁹ legatis iubet ad se paulo post reuertant: scruratur⁹ qua rõne id quod petebant absolui posset. Hęc q̃uis ita diceret: ꝑtenus tñ abeũtibus legatis patrẽ ĩ dyonisiano cœnobio liberum dimittit. Quo salutandi regis gratia cõplures episcopi ꝑceresq; se cõtulere: cohortatiq; sũt vt balteo militari resumpto in pristinã se dignitatẽ restituat. Quod facere distulit donec episcoporũ cõsilio atq; auctoritate purgaretur: veluti fuerat quorũdã snia condẽnatus. Recõciliatione percepta: accingit balteo & ĩperiali dyademate coronatur. Nec multo post carisiacũ petit. Illuc venere pipinus & ludouicus cũ multo amicorũ numero: quibus cum familiariter confabulat⁹: rex tandem eos dimisit: atq; aquisgranum ꝑfectus est: vbi iudith vxorẽ ab exilio ex italia redeuntẽ excepit.

Patrem interi aspernatus lotharius ĩ burgũdiã abierat: cabilonẽq; vrbẽ diripuerat tẽplis oibus spoliatis atq;
Lothari⁹ cabilonẽ incendit exustis occasione a guarino comite sumpta: qui locũ muniuerat. Nec cunctatus ad cœnomãnos vbi lãbertũ & maufredũ belli duces ex neustria recipere sperabat: cõtẽdit. Quẽ vna cũ ludouico filio insecut⁹ ĩpator: positis vtrisq; ad tiũ fluuiũ castris cũ pipinũ ĩsuper cũ copiis ad patrẽ venisse lotharius cognouisset: victoriam desperans supplex ad ĩperatorem venit. Quem cũ omi sua nobilitate in verba imperatoris iuratũ pater in italiã dimittit: alpiũ claustris pręsidio occupatis. Ne quis

ex italia iuito milite i fraciã demigraret.¶Curauit de ide sũnopere ipator oppressas p superiores cõtentiões ecclesias istaurare: debitoq; ritu atq; cerimo n ijs venęrari. Neq; omittit grassatores & viarũ obsessores pœna afficere. Inter condẽnatos fuere ebo cõiuratorum con scius & agobertus lugdunẽsis primas qui tertio ab ipe= ratore vocat⁹ ipata nõ fecerat. Dũ hęc gerunť iudith ꝓuida mulier ex regis ętate ad monita primores aulicos adit: consulit de caroli filij futura cõditõe si vita forte defungereť ipator. Tris filios regi superesse grandeuos mẽorat: hũc vnũ carolũ adolescenteȝ esse cui nihil ter= rę p̄r hacten⁹ cõtulisset. Nisi supstite ipato re alter ex fi= lijs caroli ei⁹ curã recepit se vna cũ filio pessuȝ iri. Ora= re igiť illos metri filioq; boni cõsulãt. Proceres iustis re ginę pcib⁹ adducti rñdẽt vnũ ex regijs liberis lothariũ qui ad hãc tutelã idone⁹ eẽ videať Ludouic⁹ de hac re a regina ꝓceribusq; admonit⁹ cũ iterim a lothario nũ= cij ad eũ venissent / re quã petebãt cõfecta ipator nun= cijs iperat / lothariũ horteť ad eum venire sui cõmodi cã. Sȝ p̄r i pere morbo occupat⁹ lothari⁹ nõ potuit. Re= cepta sanitate cũ venire differret / nũciať ipatori lotha riũ ecclie libertates & ꝓuẽtuũ iura violare: sibiq; rapere q̃ ad romanã sedeȝ ptinerẽt. Eã ob rẽ supra q̃ credi põt idignat⁹ ipator ad lothariũ pgere nuncios nulla mora iterposita cõpellit. Per eos filio mãdat meminerit iura menti quo se (cuȝ regnũ italię adipisceretur) obstrixit. tueri scȝ atq; cõseruare ecclesie romanę ditionẽ. Idcir= co dedecere illũ oppssoreȝ ei⁹ eẽ cui⁹ tutelã i se recepis set. Restituat igiť quæ vel ipse vel sui abstulerit. Patris mãdata quæ de restituẽdis ecclesijs erãt se ipleturũ lo= thari⁹ ꝓmittit. Interi rebellentes normannos id est da= nos imperator bello domuerat. Quæ causa fuit q̃ obrẽ: italiam atq; vrbem vt constituerat adire non potuit. ¶Per id tempus cum aquisgrani ageret / vocatis ad se aulicorum primoribus Carolo iuniori filio portionem

Iudith regina prudens.

Sollicit⁹ ludouic⁹ de rebus ecclesie.

Normanni rebelles.

iperij dat: móxq; in cōcilio apud carisiū agēs pñte filio ludouico: carolū militari cingulo & regijs vestibus ornat: data illi neustria. Quibus isignib⁹ donis tametsi Iudith regina exultaret: nichil tñ firmū rata nisi filij cura: lothario cōmissa a patre esset: ipsa cū aulicis regē orat: id vnū potissimū curet. Nec multis se orare passu impator lothario mandat. Si caroli fratris sui ꝓcurationem tutelāq; nō recuset: ad se ꝓpere veniat: Neq; formidet ꝓpter ea que ipe male cōmisisset: pacato se aio i euȝ eē ita vt dimidia tuȝ illi iperiuȝ dare statuerit: bauaria tñ excepta. Hoc nūcio lęt⁹ loaltarius ad patreȝ vuarmaciam quę vangionū ciuitas est ꝓficiscit. Cōstitutis i cōspectu patris fratribus lothario dico & carolo adolescēte (iā, em pipinus mortē obierat: & ludouic⁹ bauariā possidebat) iperiū ad hūc moduȝ dispartit. Totū austrasię regnū a mosa flumine ad hūgaros vsq; ptingens lothario attribuit. Reliquū quod ad occidentē spectat carolo assignat. Hęc partitio assensu ꝓceruȝ & populi multi assistentis facta & cōprobata est. Deinde lothariuȝ monet iperator: caroli curā recipiat: adolescentiq; assit vt pater: & ad carolū cōuers⁹ tu inquit carole lothariuȝ vt patrem colito & diligito vt fratreȝ. ¶ Re cōfecta liberū lothario in italiaȝ redituȝ permittit. At ludouic⁹ bauarorū rex imperij distributioneȝ molesto animo ferēs incursare cœpit finitimas sibi germanię regiones. Sȝ in euȝ mouere vbi patrem intellexit: pronus ad imperatorē dodonaȝ se cōtulit. A quo ipetrata venia ad bauaros reuertit. ¶ Defuncto pipino aquitani audiētes carolū iunioreȝ ludouici filiū ex patris decreto cōstitutū francię regē / qdē pipinū quē pipin⁹ / relquerat ex se ꝓgnatū / regeȝ sibi habere student: pleriq; cōtra sentientes cēsebāt iperatoris expectare sententiā. Qua cōtrouersia p ebroynū pyctauorū antistitē iperatori relata: primorib⁹ aquitanię mādat ad se cabilonē ꝓficiscant: vbi cōuentū habere statuerat. Cōueniētib⁹ eodeȝ loco

Carol⁹ q postea caluus.

Ludouicus lothario carolo caluo hereditatē distribuit.

Aquitani ď cōstituēdo rege dissentiunt.

aqtanis magnaq; pceru multitudie: de statu ecclesie, primo deide de his q ad re publica ptinebat: postremo de aqtanię coditioe actu e: ita dissoluta cotioe: ludouicus claromote aruernię ciuitate petit. Vbi du de aqtanię reb9 cosultat: ecce ex alemania nucius defert ludouicu ex bauaria mouisse: adiuctisq; sibi saxonib9 & thoringis germanos iuasisse. Quo nuncio ludouicus adeo turbat9 est / vt ide graue pter seniu quo ipe cofect9 erat iualitudine cotraxerit. Nihilomin9 forti aio ipator copijs eductis aduers9 ludouicu cotedit. Traiecto rheno postq ludouic9 patre cu igenti exercitu adesse cognouit: p sclauones i bauaria se recepit. Impator vero que pmebat ęgritudo magutia venies tetoria sibi explica i isula ciuitati pxima iubet. Tata fuit morbi vis: vt mebris ppe oib9 defect9: p dies quadragita nullu neq; cibu neq; potu pter spirituale corpis & saguinis dni ciuiaticu ad alimetu accepit. Aderat egrotati pri lotharius: q ex italia vocat9 paucis an dieb9 venerat. Eo cora posito suppellectile sua oes afferri sibi rex iperat: ea qde rone vt recesitis opib9 qd filijs reliquere: qd vo cęteris siue ecclesijs seu i opib9 & palatinis disptiri posset itelligeret. Lothariu corona aurea & ense quo i plijs vtebat donat. pcipitq; vt iudith regina venerer: caroli amicitia seruet: ne drelicta sibi regni fracoru hęreditate qcq detractet. Ludouico aut bauaro taetsi mediocriter succeseret offesam / tn pi9 pr remisit. Fuerut ipatoris extrema oia religiois atq; fidei plena. Tade sub ips i ppe aie exitu: ad fenestra couers9 abite inqt abite Hac voce pleriq; eoru q aderat iterptati sut dicta ee demonio qd cuiq; morieti apparere xpiana fides tradit. Mox i altera se pte versas: rideti sibi vita efflauit duodecio Ka. iunij. ano xpianę pietatis octigentesimo qdragesimo. Cadauer in monumetu hildegardę matris quod mettis erat lugubri popa illatu est postq anos. lxxiiij. vixisset. Eius mortem cometa pręcesserat. Et sol passus est eclipsim

Ludouicus pius egrotat.

generalē. ¶ Eiusdem cōpendij. Liber quītus incipit.

Einceps q̄ sit īperij & regnorū pricipib⁹ fides seq̄ns narratio mōstrabit. Sublato e vita ludouico pio lothari⁹ & ludouic⁹ bauar⁹ i carolū īsurgūt. quē nobiliori prīnę possessiónis pte īstitutū heredē eē dolebāt. Augebat īdignationē q carol⁹ posteriore prīs vxore nat⁹ par illis in capiēda hereditate fact⁹ esset. Itaq; exercitū q̄maximū q̄sq; pōt cōparat. Ea re cognita carol⁹ cōsilio a francis pceribus capto. cū eos ad id bellū paratissimos fore cognouisset: nūeroso exercitu collecto aduers⁹ hostes (q̄ iā apd fōtanetū altissidorēsis agri vicū castra hēbāt) nō fracto aīo pgredit. In cōspectu hostiū cū venisset quia pridie esset dn̄icę ascēsiōis carol⁹ ratus hoste; festo die quieturū: negligentius suos agere pmisit. S; īstructi ad pugna; fratres: acies pducūt. Carol⁹ īopinato licet cōgressu paululū cōmot⁹: suos tn̄ viriliter hortat. nec territ⁹ miles irruētē ī se hostē ferociter excepit: fit pugna atrox atq; diurna. In ea lōge plēs ex vtroq; exercitu ceciderūt; q̄ apud francos vno plio occubuisse vsq̄ lectum sit. Na; tāta adhoc bellum ex orbe xp̄iano diuersarum partium studio copia cōfluxerat; q̄tam magna pars europę vix cogere in vnam aciem potuisset. Cędes pcul dubio ea fuit: vt a victo nō lōge dissimilis victor esse putaret. Carol⁹ tn̄ fugientib⁹ fratrib⁹ superior euasit. Quīne se colligēdi spaciū hostī eēt: īpe victorē exercitū aduersus lothariū qui aquisgranū se receperat paucis castris educit. Accepto caroli aduētu lotharius recepta vxore lugdunū cū suis se liberis cōfert. Quē mox ludouic⁹ cōsequit. Inde viēnā cōmigrāt. Est ī flumie rhodano nō pcul a ciutatie īsula. In ea cōsiliū de reb⁹ ad se pertinētib⁹ capiūt. Eunt vltro citroq; ad reges legati de cōcordia pręcepta ferētes. Ei⁹ cōcordię formula

Bellum īter frēs ludouici pij heredes.

Carolus caluus victor.

hęc fuit. Lothario austrasia oīs:atq; ꝓuīcia cū portio= ne terrę quā ab eo postea lotharigiam appellataȝ esse quidaȝ putant:cū īperij dyademate ī partē venit ludo uico germania ī qua bauari sūt/Carolo regnuȝ francię ab occeano britanico ad mosā vsq; relinquit. His ad hūc modū conuentis lothari⁹ siue pœnitudine pecca= torū:siue tedio presentis vitę permotus distributa fili= js:quos tres habebat hereditate:religionem apud pru= niam in eyflia ꝓfitetur. Ludouicus grandior natu, ita= liam adeptus est. Lotharius austrasiam accepit. Carolo cessit prouincia cuȝ parte terrę burgundię. Quo post oc ctauuȝ inde annuȝ defuncto:lothari⁹ burgundiā:ludo uicus ꝓuīciaȝ obtinuit. Hic lotharius est qui contra ec clesiasticas leges duas pariter vxores galdradam & te bergā altera dimissa pertinaciter habere nitebatur. Cu= ius errori duo pōtifices teugaldus treuereñ. & gūtarius colonieñ. patrocinabanť quos ꝓpterea graues pœnas fuisse & dignitate priuatos certuȝ est. Lothario aūt eaȝ ob rē ad pōtificē romanuȝ ꝓfecto dira sors accidit. Nā inde cū domuȝ repetit apud placentiā lōbardię vrbem ęgrotās amētiā īcurrit:mutusq; effect⁹ est:nec diu po= stea vixit. Sepelitur a suis:& in tēplo diui antonini qđ ciuitati ꝓximuȝ erat humať. Nunc vero aucta ciuitate tēplū muro vrbis cōtineť:& religiosis priuilegijs mul= taq; veneratiōe celebre est ¶ Inter hęc siluanecti agēs carolus qui caluus postea dictus est nuncio de lotharij nepotis sui morte audito metti citus cōtēdit:vbi ī diui stephani tēplo morte regū vnct⁹ rex austrasię appellať. Quę res ludouico īdignissima visa est:q; se veȝ post ha bito lotharij oēȝ successionē carol⁹ accepisset. Ea ꝓpter plegatos romani pōtificis:austrasię regni ī collis īhibet Carolo obedire:aut de Lotharij regno qcq̄ sibi detra= here:alioqn īterdictū illi iri cōione xp̄iana. Quę pœna sicuti grauis ita ignominiosa xp̄iano est:hāc pōtifices excōicationē appellāt q; is cui irrogať e cōione & cōtu

Lotharigia.

Lōthari⁹ mōach⁹ efficitur.

Lothari⁹

Carol⁹ regnum austrasię vsurpat.

Excōicatio

bernio hoim eiect⁹ sit. Id postq̄ min⁹ ꝓcedere Ludoui cus itelligit vi atq; armis agere tētat. ❡Interi carolus cū nouiomi esset: richentez quā pri⁹ pellicē habuerat/ vxorē scdm ritū ecclesie accepit. ❡Per id tps rorit⁹nor

Roritus normam norū pri= ceps.

mānorū princeps in amicitiaz regis venit. Cū antea se guinus burdegale/ & xantonū comes a normānis fuis= sent occisi/ & magna a quitanię ps vastata. Quo fere tpe apud lemouicas Canonici diui martialis relicto se= culari habitu se ad monasticaz vitaz cōuerterūt. Cete=

Cenobi= te sancti martini.

rū diui martini cœnobitę qui multis opibus apud turo= nos elati viuebant reiecto mōachali indumento sese in ritū cleri secularis deformarūt. Cui⁹ temeritatis mox pe nas luerūt/ missa i eos cęlit⁹ pestilentia qua p noctez ex tincti sūt oēs p̄ter vnū vedastū qui i numerū sctōrū re= lat⁹ est: & noi ei⁹ sacellū dicatū. Ex nouiomo aqsgranū carolo repetenti ludouic⁹ p nūcios mandat nisi regno quod lotharij fuerat egrediaf: illū se inde ꝓpe diez eie=

Victoria de vuan= dalis.

ctūrū. In re ancipiti legati vtinq; cōueniūt iurant: ꝓ suo qq; pricipe ea firma pmāsura de quib⁹ ad pacē iter eos cōueniret. Sz paulopost cū dę vuādalis ludouic⁹ victo riā habuisset. duce eorū capto: legatorū pacta atq; iusiu randū neglexit. Id eīn plerisq; principib⁹ vsu venit: dū suis reb⁹ timent: iureiurādo multa polliceri: mox vero tergiuersari si arridētiore fortuna iuuenf. Tādē crebris legatiōib⁹ pactū extitit: vtrūq; regez ad arbitros cōten

Concor= dia de re gno au= strasię. altera de regno cō tentio.

tionez referre: & qd illi definirent stabile māsurū. postq̄ de cōtiōis loco cōpositū ē: dū apd flametū ludouic⁹ di uersaf cęnaculi tabulū carie & vetustate detritū i regē atq; aulicos quosdā decidit/ quo lapsu ludouic⁹ vulne= rat⁹ ē. Solidato vulnere aqsgranū se cōtulit. Inde coeūti b⁹ ad. xv. Kalēdas augusti regib⁹ de ptiēdo austrasię re gno cōuenit. Discretaq; ē certis limitib⁹ portio q̄ singu los cōtigebat. Hūc exitū habuit orta de regno iter fr̄es cōtentio. Sz nō vno se ipetu fortuna cōtinet. Ecce ad= uers⁹ istauratāz caritātē belli motus ab italia nunciatur

Repetēte austrasiā ludouico: cui lothari⁹ prī italiam tradiderat. & iā esset a sergio scdo pōtifice iperator appellat⁹. Missi de re ipsa a pōtifice adriano atq; ab iperatore nūcij ad ludouicū germaniæ regē: ad Carolū caluū Ludouici iussu remittunt. Quib⁹ auditis. & si mandatorum seueritate Carolus moueret: ꝙ se i audito ptem austrasię reliquere iuberet: ad pōtificis tn̄ legatos suos nūcios adiūgit q pontificem cōueniāt. Inuenio ludouicū germaniæ regem veniēte i gallias ēgeberga: id restituisse impatori qđ de lotharij regno recepat. Carolū vero ab ēgeberga vocatū nō obediuisse / s; summope curasse vt carolo quē ex priore vxore hermecota susceptū ecclesie sacris addixerat puniret. Hic eñ carlo hoim pditorū suasu pessimis facinoribus se iqnabat: oīa quoquo versum iret p̄datus. Quē i viculis emendatiōis spe diu hitū: atq; ide relaxatū cū nō resipisceret dyaconi gradu amotū oculis priuauit. atq; i mōasterio corbiēsi custodiendū mādauit. Qui postea duorū pseudo monachorum nixu (hortāte Ludouico germaniæ rege) eductus ad ip; ludouicū pfugit. Hæc cōtigerūt agente carolo i expeditiōe quā aduersus normānos q ādegauiā vrbe; circūsederāt habebat. Nec tn̄ rem a se susceptam omisit. Normānos qui iā ciuitate potiti eēnt circūuallat: adiutore salomone britonū duce qui suppetias carolo ferebat. Pressi dura obsidione normāni eas cōditiōes pacis quas carol⁹ dixit (datis obsidib⁹) acceperūt. Relicta libera ciuitate: petūt normāni liceat illis isula; q̄ pxie erat ad paucos dies icolere: ibiq; cōmeatu iuuari. Interi q iter illos xp̄iani erāt posse ad regē reuerti: q vero paganismo relicto fidem xp̄i pfiteri vellent: eos quoq; nō respuendos. Cęteri quib⁹ idura tū cor eēt: suas sedes nulla mora repeterent. ¶ Reb⁹ ad hāc formam cōpositis cū i silua; arduenna; venatū abijsset de ludouici ipatoris sui ex frē nepotis morte nūcium accepit. Quare richente; vxore; siluanectū mittit; ludouicū fi=

Carlo diaconus fact⁹ apostata / carcere custoditur.

Normanni apđ andegauia; obsessi.

liũ ĩ eã austrasię ptẽ q̃ a lotharij decessu sibi obuenerat
ꝓficisci mãdat.ipe supatis festinatiõe multa alpibus ĩ
lõbardiã cõtẽdit.Intereũdũ carol⁹ludouici germanici
filius iussus a pr̃e trãsitu ꝓhibere regẽ:cũ se frustra niti
ĩtelligeret ad Carolũ ꝓficiscit̃.Ea re cognita ĩdignat⁹
pr̃ alterũ filiũ cũ copijs mittit.Sʒ & nũero & virtute mi-
litũ ĩferior/ caroli potẽtiã nõ sustinẽs:pace data ad pa
trẽ exercitũ reducit.Quẽ receptũ ludouic⁹ p caroli ab-
sentiã ĩ frãcos duxit:dirisq; ĩcursiõib⁹frãciã vexat. Au-
dito ĩ italiã caroli aduẽtu:iohannes octau⁹roman⁹põti
fex missis ad eũ nuncijs romam ꝓpere vocat venientẽ
augustũ appellat/afficitq; ĩpiali dignitate. Digrediẽs
ide carolus rosymõ richẽtis vxoris freʒ italię ꝓponit:cõ
siliarijs viris atq; copijs quas voluit illi attributis. Cui
neptẽ quoq; suaʒ ludouici regis germani filium despõ-
det,In francaiʒ reuerso carolo ludouic⁹ germanię rex
vita decessit:relicto filio ludouico.Cui⁹decess⁹ causa fu
it carolo ĩfœlicis belli.nam pr̃e mortuo ludouicus ma-
gna saxonũ thorĩgorũq; delecta manu / nũcios ad ca-
rolũ patruelẽ mittit ei⁹amicitia oratum.Qua nõ ĩpetra
ta ad rhenũ castra ponit.Nec cũctatus carolus ad alte
ram rheni ripam ducto exercitu aĩm Ludouici explo-
rat:si legatis vtriq; missis rẽ gere velit: placuit vtiq; cuʒ
traditio.Sʒ dolo malo illectus ĩpator dũ viam pacis si-
mulat:agmẽ occulto & ãgusto itĩere seorsũ a castris lu
douici noctu festiare iubet:ratus occultis ĩsĩdijs ĩte rci
pe posse ĩprouisuʒ hostẽ.Fuerũt ea nocte cõtinuĩ ĩbres
qb⁹& nocturno labore grauatus miles p̃lio min⁹idone⁹
fuit.Fraude detecta ludouic⁹ ĩstructa acie diuersus ab
itiere quo hostis veniebat cõsistit.Irruẽtẽ ĩ se frãcũ tã-
ta vi excipit:vt ad aciẽ ĩ qua carol⁹erat cedere frãcos
cõpulerit.Atq; ita fugę se cõmittẽtib⁹frãcis:ĩpator quo
q; comes fuit q vero regias sarcias ferebãt ãgustia via
rũ & sepib⁹itercœpti occisi sunt:& ĩ ter eos cõplures il-
lustres viri ceciderũt.reliq ĩ man⁹agrestiũ hoiʒ ĩcidẽtes

Calu⁹ ĩ ita liã cõtẽdit.

Carol⁹cal u⁹ ĩpator.

Ludoui-cus impa-tor morit̃

Bellũ cõ-tra carolũ caluum in alemã-nia.

Dolo cal-u⁹ agit.

Carol⁹cal uus fugit.

ad nudū spoliati: ita vt ex thoris herbarū atq; aretis fœni manipulis tegumēta sibi cōsuerēt. ¶ Ei⁹ īfortunij tpe normāni sequanę hostium classe irrūpe tētabāt Aduersus quos misso cū exercitu comardo / Carol⁹ mādat cū normānis: qualēcūq; posset pacē hr̄e: nihilomin⁹ terraz oēz diligenter tueat̄: p̄sidijs pmunitissima q̄q; loca ipositis. Incidit p̄ter has turbas alia carolo nō pua sollicitudo. Grassabant̄ i cāpania sarraceni: quoruz aduentu territus, iohēs pōtifex romanus carolū admonet ecclesie opem ferat: pet carol⁹ & cōtractis copijs / vbi lōbardiæ fines attigit: adelgarus a pōtifice veniēs refert iohānē papiā aduenire ipatori obuiū: papię dū pōtifex ipator q; de rebus gerēdis cōsultāt: certiores fcti de carli ludouici filij cū igentib⁹ copijs aduentu papia abscesserunt: moxq; ipator romā pfect⁹ est. Rez hoc loco ridiculam narrabim⁹. Carol⁹ dū a carlo fugit: leui rumore carlus p territ⁹ (q ipator pōtificem comitat⁹ aduers⁹ se mouere dicebat̄) eadez qua venerat via i germaniā ipatorez fugiens cōtendit. Reb⁹ quarū gr̄a carol⁹ romā petierat ab solutis / febre aff.cit. Erat iude⁹ medic⁹ sedechias noīe ipatori ppter ei⁹ pitiā pfamiliaris: q vel religiōis xp̄iane odio (cui maxie ifensi iudei sūt) mot⁹ vel corrupt⁹ forte pecunia potionem carolo ppinādā miscet. Qua epota carol⁹ oīb⁹ membris ita defect⁹ est: vt aulicorū misterio i cubiculū delat⁹ duodecio post die mātuę interijt. Cuius dū corp⁹ exenteratū & multis aromatibus cōditum sui i frāciā efferre cupiūt: cadaueris putredinez ferre nō valentes: versell' ihūauert i diui eusebij martyris ęde anno lxxx.lxxviij. Vn̄ post ānū se ptinum exemptū in diui Dyonisij templum delatū est. Eius exhumādi cāz attulit archenger⁹ qdā apud diuū dyonisiuz cœnobita: & alphōsus eccl'e diui qntini viromādensis ęditus q sibi dū in suis ecclesijs pnoctāt carolū p qetez visū esse affirmauerīt eosq; admonuisse vt de tollendo ei⁹ corpe & i tēplo martyrū inhumādo regē filiū facerent sollicitū hac

Normān

Sarraceni in cāpania iohannes octau⁹ ad carolū Caluū papiā venit.

Ridiculū

Carolus caluus veneno a iudeo necatus.

Archengerus.

reuelatiõe fili⁹ rex excit⁹ p̃ris corp⁹ ex verſellis adſctũ Dyoniſiũ trãſferẽdũ curauit. ¶ Nihil ad rẽ pertinere ar bitror id qđ a plęriſq; ſcriptoribus mẽoriæ datum ẽ. Ca rolũ duce ãgelo pauloãte q̃ moreref ad iferos deductũ ſupplia vidiſſe miſeratũ aĩarum. Ardere valles: & altiſſi mos puteos pice & ſulphure. imixto plũbo efferueſcere: ibiq; plæroſq; ex ſuis p̃deceſſoribus reges ĩſpexiſſe: e pi ſcopos quoq; qui vel ad bella gerenda conſultores vel ad opprimendũ iniqs vectigalibus populũ auctores ex titiſſent. Eius rei viſuz lr̃is ipe mãdauit / poſteros admo nens iuſtæ moderationis ne aut male imperarẽt: neue vſurparẽt dñandi p̃tãtẽ. Ei⁹ certe caroli calui extãt pre clara & religioſa monimẽta. Nã diui cornelij cœnobiũ apud cõpẽdiũ extruxit vbi xp̃i ſudariũ qđ ex cõſtãtino poli ad ſe aduectũ erat repoſuit. Compẽdiũ eñ maxie amabat. ita vt a ſuo nomine carolopoli appellare cogi tauerit. Scti Dyoniſij tẽplũ magnis auxit, p̃uentib⁹ / & p̃ cioſiſſimis donarijs adornauit q̃ ad hoc vſq; tp̃s dilige ter aſſeruata viſuntur. Nec ignoro quoſdã ſcribere nun dinas q̃ in cãpo dyoniſſano añ Kalendas iunias fiunt ab hoc rege eſſe iſtitutas: de qua re quid ſentiã i Dagober ti geſtis ãnotaui. Circa hęc tp̃a Carolus primũ batauo rũ ſeu hollãdiæ comitẽ Theodericũ creaſſe legit. Eius regis ætate flãdria q̃ paucis tunc vicis atq; ędificijs or nata erat: & feris magis q̃ hoĩbus icolebaf: eiq; p̃ficieba tur a rege cuſtos q frãcorum ligua foreſtarius dicebaf: comitatus dignitatem hac occaſione accepit. Erat bal duinus andaqueri filius qui p̃rẽ defuncto cum in magi ſtratu fuiſſet a Carolo inſtitutus iudith regis filiã dũ ex anglia reuertif ſibi rape temerarius iuuenis auſus ẽ. Nu pſerat eñ adolafo ãglorum regi. Qui cum abſq; liberis deceſſiſſet / Iudith viro deſtituta i frãciã ad patrem re diens depræhenſa eſt / cui⁹ rei gr̃a caroli iuſſu coeuntes ep̃i balduinũ excõicatiõe p̃cellunt: At cũ nihilominus facti nõ pœniteret: cõſilio p̃cerum pſuaſus carolus per

Viſuz qđ carol⁹ calu⁹ vidit.

Flandriæ comitat⁹ initium.

mittit filiã balduino ĩ mřimonio copulari. Et de custo⸗ de flãdriȩ comitem balduinũ instituit. Plærũq; siqdem id euenit vt quæ pctã atq; iiurias facile vlcisci nõ pos⸗ sumus: eas alicuius dignitatis rõne assumpta ad gloriã perducamus. Ad hũc carolũ caluuʒ ortis in ãglia bellis iohãnes scot⁹ venit hõ græce erudit⁹. Vnde a caluo ro gatus diui Dyonisij ariopagitȩ de cælesti hierarchia li bros ad verbũ latinos fecit. Reuersus ĩ ãgliam & abelfre do rege liberaliter acceptus: ad melmesberiæ monaste riũ se cõferens dũ docẽdi officiũ gerit a discipulis cor⸗ reptus graphijs occisus est.

Balduin⁹ prim⁹ co⸗ mes flan⸗ driȩ.

Iohãnes scotus.

Vncio de caroli decessu accepto Ludouicus Balbus eius fili⁹ apud enderuillã agẽs regni pceres ad se ppropere vocat: quorũ beniuo⸗ lentiã & fidem regia munificentia demereri studuit. Richẽtem vero reginã ex italia redeuntẽ cum apud moymerum cãpaniȩ castellum cum multa nobili⸗ tate restitisse accepisset: aio conuentũ qd plamentũ frã ci vocãt lındi: missis vtriq; legatis compendiũ regina se cõtulit. Ibi ludouico pris testm̃ exhibet: proferens re gia ornamenta: gladiũ / dyadema / sceptrum aureum / q bus Carolum ĩstitutum hȩredem pr̃ moriens declaraue rat. His igitur regijs insignibus exceptis: suscipiendæ vnctionis gr̃a remorũ vrbem petit: quem Haymardus ei⁹ loci archiflamẽ coronauit. Anno salutis octigentesi mo septuagesimo octauo. Exactis ide paucis mensib⁹ sequanã traiecit: vbi godefridi filij hedonem comiteʒ castello quodã mulctauerant: & haymo Bernardi comi tis filius pdas agebat / & loca qdam sibi subegerat. Tu⸗ ronũ vsq; rege pfecto: godefrid⁹ amicorũ cõsilio filios ad Ludouicũ ducit: & eas quas occupauerat terras re⸗ stituit: ita vt illas sibi ex regio dono retiere liceret. Qui regio munere donatus gr̃am cõpensat. Nam rebellan⸗ tes britones ad Ludouici obedientiam sua opa reuoca uit. ¶ Erant p id tp̃s ĩ italia comites duo. Lambertus &

Mot⁹ bel li ĩ italia.

helbardus q de ecclesię romanę ditione pleraq; sibi loca rapuerāt: i quos excōicatiōe ꝓmulgata iohānes pōtifex lugdunū venit. Quo regē accedere p nūcios orat. Sz valitudie nondum leuatus rex quā turoni inciderat: morem pontifici gerere vsq; ad Kalendas septēbris distulit. p epos ṁ obseq pōtifici curat. Intera curat⁹ morbo trecas ꝓfect⁹ illo venire iohānē obtinuit: fit i eo loco magnus ex belgis epor̄ cōuētus. Narrant a pōtifice quę i memoratos raptores p eū gesta essent: petit a pōtificibus q aderāt verbo & subscriptis eorum noibus oia cōprobari. Cōprobant. In eo cōuētu cognito q frotari⁹ ex burdegala pictauiā & i de ad bituriges icōsulto pōtifice trāsisset iohānes proferri iubet sanctiones sardinēsis & affricani cōcilij: qbus epi ad alias ecclesias sua relicta trāsire prohibentur. Recitatis vtriusq; synodi capitibus: pontifex diffinit sacerdotes qui suis sedib⁹ abijssent ad eas reuerterētur. Ipse mox Ludouicum imperij dyademate coronat / augustumq; appellat. Reginā richētem q̄uis obnixe a Ludouico rogatus coronare recusauit. Conuentione trecēsi dissoluta / pontifex i vrbez regressus est. ℭ Impator aūt cōponēdæ discordiæ: quę illi cum Ludouico nepote erat cupidus: ita per legatos egit vt conuētu furonæ i dicto pax ad sequētem modū dicta sit. De austrasiæ regno sicuti defuncto lothario inter Carolum Caluum & Ludouicum bauarum conuenerat ita pmaneret. Italiæ vero iperiū q̄nquidē tūc commode distribui non poterat quisq; vt ptē obtiebat ita illā habeat donec de ptitione i alio proxime hn̄do consilio agi stabilius posset. Interī sī ab sarracenis alter regū ipeteret alter suppetias ferret: huic formulę sī qs detractum iret eum a neutro regū recipi aut defendi posse. ℭ Pace a hāc formā cōposita Ludouicus germanię rex ad suos remeauit. Imperator compendiū accessit. Nec data quiete Bernardus marchio bellum renouat icti dudum fœderis oblitus. In hunc mouēs iperator cū trecis

Iohānes papa i frāciā venit.

Ludouic⁹ balb⁹ iperator.

Cōcordia iter reges

venisset morbo decubuit. Hic oĩ spe salutis destitut⁹ carolũ filiũ q simplex dict⁹ est bernardo aruernorũ comiti cõmittit. Augescẽte morbo cõpẽdiũ se deferri iubet ꝑtenusq; iperij insignib⁹ ad filiũ missis: coronari illũ iꝑerat: atq; ita paucis iteriectis diebus morte absumitur idibus aprilis: ibiq; i diuę Marię ædę sepelit. Anno dñi octigentesimo octogesimo.

Ludouic⁹ balbus morit.

V douici interitũ secuta est varia rerũ frãcorũ mutatio: tumultuãtibus hic atq; illic diuersarũ ptiũ studiosis. Nã q tutelã noui regis in se receperãt Bernard⁹ / Hugo / Abbas / Theodericus / & Rosymus audito pr̃is decessu: regni proceres meldẽ vocãt: vbi de his que ex vsu reipublicæ erãt: cõsilium caperẽt. Erat Gosselin⁹ ex prima nobilitate hõ potens: qui tp̃s aduenisse rat⁹ quo aduersus theodericũ & rosymũ alterius factionis sectatores suas iiurias vlcisci potuisset: ad cõrardũ pisiorũ comitẽ veniẽs hoiem nõdum bono i nouũ regẽ aĩo existentẽ i suas ptes ducit: affirmãs fore vt a germanorũ rege de quo ip̃e bene merit⁹ esset plurimos honores adipisceret. His blanditijs assentiens cõrardus / ip̃eq; gosselin⁹ suarum ptiũ cõscios meldẽ legãt: q cõsilio adeẽnt. Cõuẽtu coacto pleriq; sn̄iam rogati dicũt vnũ esse ludouicũ germanię regem q regni negocia recte moderari possit: hũc accersere oportere: a quo salus rebus cõibus cõferat: & q suis destitutos possessionibus restituat. Cuȝ hæc locuti fuissent q nouello regi aduersabant adolescẽtis tutores spe retributionis adducti germaniæ regẽ i frãciã ꝑperare per nuncios orãt. Qui nuncio accepto metti veniens a proceribus iterũ admonit⁹ verdunũ quo & ip̃i ꝑceres cõuenerãt ipigre se cõtulit. ❡ At hugo et theodericus reliq ꝑterea suæ factionis nobiles cognito quid inimici machinarent. Galterũ aureliæ ãtistitẽ ad germanię regem ire cũ bis mãdatis iubẽt. Si rex eã regni ptem quaȝ ex lotharij hereditate carol⁹ calu⁹ obtinuerat sibi assu

Varie inter frãcos sn̄ie de rege ĩstituẽdo.

mẽdã diceret:licere adire eã atq; possidere:mõ frãciã liberã dimittat.Ea oblatiõe rex optime sibi factũ eẽ arbitrat⁹:gosselino cõrardoq; paulatĩ cõtẽptui habitis frãciã reliquens ad suos reuersus ẽ. A moto hoste hugo & theoderic⁹ ferrariã adolescẽtes ludouicum & carlonũ pducunt .Atq; ĩ diui petri templo reges appellatos coronãt.Eodẽ ferme tpe boso regię frater p quosdã sibi vel pmissis allectos vel metu pterritos epos ĩ regẽ aquitanię assumit.¶Et normãni pterea ad flumẽ ligeri ĩ festis ĩcursionib⁹ grãssantes pdas agere ad reges fres deferunt.Qui magna militũ cõtracta manu ĩ hostẽ pdeũtes:normãnos magna strage afficiũt/nouẽ milib⁹occisis cõpluribus itẽ in viẽna flumie absorptis.Ea victoria potiti fratres alio mox tristi nũcio turbant. Ludouicus eñ germanię rex grãdẽ exercitũ ad duciũ vsq; pmouerat.seq; gossclin⁹& cõrard⁹pisiorũ comes ad eũ cũ bõa cõiuratorũ pte cõtulerãt.Quib⁹ ductorib⁹ ad ribemõtẽ quoq; accessit.Hi nescio quid grãde germano regi pmiserãt.Qđ cũ absoluere nõ possent:rex despatis rebus cũ regib⁹frãcis pacisciť/ & paulopost ĩ germaniã cõuers⁹:normãnorũ gẽtẽ q̃ his dieb⁹vt ĩ italia ita ĩ germania cũctavastabãt offendit.Quos fusos nõ magno negocio fugat. Verũ apud saxones eadem ferocissima gẽs maximo regẽ dãno affecerũt.¶Victoria de normãnis hĩta: fratres abianũ cõuenerũt regnum pñum iter se pituri. Ludouic⁹francorũ regnum cũ oĩ neustria accepit.Carloni burgũdia atq; aqtania cõcessa ẽ. Ab ãbianis gõdeuillã p rhemos & cathalaunos commeant:vbi de conuentu habendo cum rege germanię conuenerat.Concilio tñ(quia egrotaret)rex germanus nõ affuit sed p nũcios apđ fratres reges egit.Qui accepto nũcio q᷑ rosym⁹ puiciæ rex viẽnã occupasset :vbi vxore relicta in pximos mõtes se recepisset:exercitũ ex germania pti coacto:parti ex suis collecto viẽnã circũcludunt.Dũ viennam obsidet Ludouic⁹p nũcios certior de normãnorũ

Normanni iterũ in cursiões faciũt sz vincunt.

i fr̃ciaȝ ícursióe fact⁹ carlono ad cõtinuãdũ viẽnę obsi dionẽ relicto aduers⁹ normãnos se cõuertit. Gẽs em̃ illa p̃ter ceteras barbara & ĩmanis (ac xp̃ianã gr̃am exosa) iã ãbianis expilatis diui petri mõasteriũ qd̃ corbię celeberrimũ habebat diruerãt. Igit̃ cõmisso a cerrĩme p̃lio ludouic⁹ normãnos ĩ fugã vertit multis occisis. Mirũ ꝑfecto scriptur⁹ sũ. Reuertẽte a ꝓstrato hoste victore exercitu taȝ effusa (nullo ĩseq̃nte) fuga frãci dissipati sũt: vt victis similes facile arbitrareris. Credideri elatũ victoria francũ hac trepidatiõe diuinit⁹ ꝑcitũ eẽ: ꝙ victoriaȝ suis virib⁹ nõ dei benignitate ꝑtã gloriaret̃. At reuocato ex fuga milite: ludouic⁹ iterũ ĩ normãnos bellũ ĩstaurãtes ꝓgress⁹ cũ (dissipato p̱ fugã milite) raro sui corpis custodes circũ se haberet cõpendiũ venit insuꝑ gentib⁹ iterũ normãnis & p̱ ligeris ripas p̃das agentibus: theoderico viro militari copias attribuit: qui normãnos prę lio adoriret̃. Ipse nõ multo post turonũ ꝓfect⁹: britonũ nõ paruaȝ manũ ad id bellũ mittit. Dũ turoni morat̃ morbo corrept⁹ vita defungit̃: & ĩ diui dyonisij cœnobium effert̃. Hic tradit̃ spurcitijs atq; ineptijs dedit⁹ extitisse: qui & balbi cognomen accepit. ¶ De ludouici morte cert⁹ fact⁹ carolus qui viennaȝ obsidebat: ꝑte copiarũ ad viẽnaȝ relicta: ad ꝓceres qui euȝ vocabant cõcessit. Cui iter agẽti nũci⁹ affert viẽnaȝ receptã a suis eẽ: sȝ normãnos ex germania mouisse & ĩ cãpaniaȝ vsq; irrupisse multis vrbib⁹ tẽplisq; direptis atq; incẽsis. In quos sayllus mettensium p̃sul copias ducens suis fugientib⁹ ceciderat. Quõ auteȝ p̱ id tps aduersus hanc pesteȝ bellatũ sit: apud hystoricos nihil inuenio. Cõstat tñ eodẽ tpe alteraȝ ferocissime gentis manuȝ duce astingo ligeri traiecto ad materne flumis ripas cõsedisse: carolũq; austrasię regeȝ expeditionẽ ĩ eos duxisse sed aio ꝓpe tabuisse cum ĩ cõspectũ hostiũ castra locasset. Tandemq; cũ normãnis fœdus paceq; ĩijsse symon dodefridus eius gẽtis priceps christi fideȝ ꝓfiteri cu-

Viẽna obsidetur.

Francorum dissipatio.

Ludouicus ludouici fili⁹ moritur.

Carolus ei⁹ frater rex.

Godefridus normãnus p̱fidus.

raret.Cõditiõe nõ reiecta godefrid⁹ simul cum baptis mate spiritalis regnationis frisiã oẽm a rege dono accepit.Donat⁹ ĩsup magnis munerib⁹ ĩcolere vbi castra habebat pmissus est.In pniciẽ franciç regni quaꝫ ipse p fid⁹ godefridus cum sigisberto paulo post inuexit.Nã quadraginta milib⁹ armatorũ ĩstruct⁹ parisiuꝫ circumuallat.Sed viriliter agentib⁹ oppidanis gossellino quoq; loci antistite & eudone comite q regnũ postea administrauit ad nitẽte cũ obsidio hosti nõ ꝓcederet:eã soluens laudunũ vrbẽ i edito colle positam inuadit.Inde agrũ nouiomẽsẽ atq; suessionenseꝫ populati:remos normãni adoriunt.Quib⁹ ĩcõmodis indignat⁹ carol⁹ ĩperator aduers⁹ barbaros ex vuarmacia vbi parlamẽtũ habebat iterũ ĩsurgit:& ęgregio nixu p̄liatur:sternit:occidit:fugatq;.Nec p̄termittẽdũ reor carlonũ & fratrẽ ei⁹ ludouicuꝫ ludouici balbi nothos ex pellice fuisse:qui nichilomin⁹ moderatiõe regni suscepta:nõ segniter normannis obstiterũt nouẽ milib⁹ vt supra dixim⁹ vno p̄lio ĩterfectis.Hic aũt carlon⁹ & si decessisse nõ ignore tur de ei⁹ tñ morte nullus ab hystoricis modus aut tp̄s scriptũ inuenit.Reliquit tñ heredeꝫ filiũ ludouicũ:qui ob ĩertiã nihil faciẽs appellat⁹ ẽ.Nulla eñ re insignior hĩtus ẽ.q̃ ꝙ virginẽ monialẽ cui⁹ amore ꝺepibat ex calẽsi cœnobio abductã vxorẽ accepit.Hui⁹ ĩertissimi regis ętate normãni ĩducijs q̃s cũ carolo ab ãnos.xij.firmauerãt cõtẽptis:iterũ frãciaꝫ vexãt.Quę cã fuit plerisq; sacerdotib⁹ & viris religiosis oratoria sua reliq̃ndi & se alio traducẽdi.Qua psecutiõe grauati frãci carolũ ĩpatorẽ ludouici germanici filiũ p legatos orant regni curã assumat.Erat aũt illis dieb⁹ hugo abbas appellat⁹ q valida manu collecta normãnos adeo exterminauit: vt ex eorũ multitudie vix vn⁹ supextaret:q acceptę cędis nũciũ ad suos ferret.Ea strage affecti barbari ad tp̄s bello abstinuert.At qa de hugone abbate mẽtio icidit illud nõ est omittẽdũ hũc hugonẽ atq; robertũ parisio-

Norman norũ clades.

Ludouicus nihil faciens.

Hugo abbas.

rũ comitẽ qui & marchio dicebaꝛ:primos fuisse qui reli
cta mõachis & sctimonialib⁹ ꝑdia ꝓuẽtusq; occupaue-
rit:ea sibi suisq; militib⁹ attribuẽtes:seq; abbates appel
lãtes atq; ĩptientes mõachis ꝓut volebãt adhibito mo
deramine vict⁹ & vestimẽtorũ.Quę violẽtia ad robert-
ti regis tpa ꝑdurauit.❡Per idẽ tp̃s iners ille& nihil faci
ens ludouicus relicto carolo filio(cui simplici cogno-
men iditũ est)decessit.Scriptũ iuenio hunc carolũ sim-
plicez ex ludouico balbo ꝓgnatũ esse.postq; ludouicũ
& carlonũ balbi filios spurios sub tutela eudonis educa
tũ fuisse:& postea regnasse.Qui cũ ꝑ ętatẽ regendo re-
gno neq̃q̃ idone⁹ esset cognito ꝙ normãni nouos bel-
li mot⁹ parẽt ad eudonẽ roberti andegauẽ.filiũ hoiem
bonũ & reb⁹ gerendis aptũ mittũt:cui & caroli simpli-
cis tutelã & regni admĩstrationez cũ regia appellatiõe
cõmittũt.Hic a galtero senonũ archip̃sule cõsecratus
carolũ simplicẽ ꝓbe educauit:frãcisq; modetissie p̃fuit.
Moriens aũt ꝓceres iureiurando adactos admonet re
gnũ sine cõtrouersia carolo simplici admĩstrãdũ ꝑmit
tãt:eũ esse regni legitimũ hęredez.❡Carolo simplice
regno adepto normãni q annos q̃dragita multis locis
frãciã ĩcursauerãt ãpliore mľtitudĩe.cõtracta:ĩ neustri
am irrũpũt & ꝑ sequanã rothomagũ vsq; aduerso flumi
ne deferunꝛ.Quib⁹ cũ franco rothomagorũ antistes ci
uiũ & vrbis salutez desperãs colloq̃ndi occasiõnẽ nact⁹
ita egit/vt neq; ĩcolis/neq; ciuitati q̃cq̃ nocituri vrbez
normãni reciperent.Quid.n.ꝓuidus pastor faceret re-
gis subsidio destitut⁹.Potiti vrbe normãni vbi tutissimũ
sibi refugiũ esset.Rollonez ex suis hoiem strẽnuũ:q cũ
nullã domũ redeũdi spem ꝓpter a se cõmissũ flagitiuz
haberet:ducez p̃ficiũt.Hic ĩperãdi apud suos ptãte ac
cepta:aĩm ĩprimis itẽdit vrbẽ parisiorũ ꝑdere:& inde
xp̃i elimiare pietatẽ.Ad hãc rez cõducere tria sibi latis
sima flumina:sequanã/ligeri/& garonã maxime arbi-
trabaꝛ.Igitur ĩgenti fabricata classe copias triphariam
diuidit.Qui ligerim nauigarunt Nauetem vrbez expu-

Ludoui-cus nihil faciens moritur.

Eudo an degauensis rex frãcorum & caroli simplicis tutor.

Frãco rothomagensis ar archiepiscopus. Rollo.

gnāt:& pōtificē guymardū īter sacrificādū ad xpi arā iugulāt.Inde ꝓfecti andegauiū incendūt: mox turonū adoriuntur :atq; ita p aquitaniā pdas agentes:rollone duce in.pisios p sequanā delati i burgūdos p arrari id ē sagonaꝫ nauigantes in arueniaꝫ tandeꝫ incursant.Nec mora interposita senones depopulati monasteriū flo= riacē.occisis cœnobitis diripiūt atq; igne cōsumūt.Sꝫ aduēt⁹ rollonis nō ignari sacerdotes:supra biduū diui bñdicti corp⁹ aureliam apd sctm̄ anianū deposuerant.

Miraculum Erat ei⁹ monasterij ex cœnobitarū cōi assensu defēsor patronusq; electus sigillosus comes.Hunc in sequenti nocte qua monasteriū cōflagrauerat diuus bñdictus p quieteꝫ obiurgasse fertur:quare monasterio cōtra nor= mānos opeꝫ nō tulisset.Quo viso expergefact⁹ comes: parua quę illi ꝑ tpe erat inermium manu coacta:i nor= mānos pręda onustos irruens assessore sibi(vt sancte as seuerauit)postea sigillosus diuo bñdicto/prędā capti= uosq; recepit.Inde ad monasteriū cōmigrans cœnobi= tarū cadauera quę hactenus humi strata cōperit huma ri iubet.¶Cuꝫ tam crudeliter debaccharent p franciaꝫ normāni.Carol⁹ simplex franconeꝫ rothomagorū psu= leꝫ iā rolloni notuꝫ ad rollonem mittit qui triū mensiū

Carnotū obsidet. inducias firmet.¶Exactis inducijs p stāpas mouens rollo carnotū petit atq; oppugnat.herente in vrbis ob= sidione normāno:richard⁹ burgūdorū dux atq; ebal⁹ pictauoruꝫ comes copijs ad carnotuꝫ ꝓmotis rolloneꝫ inuadūr.Qua re animatus carnoteñ.antistes irruptiōe a ciuib⁹ facta ipse tunicā interioreꝫ virginis marię quā camisiaꝫ franci vocant:estq; apud eos magna religio= ne obseruata deportans normānos a tergo insilit.Fit p

Clades a normamnis in frācos aduentū pōtificis hostiū magna strages.Rollo vero fu giens postq̄ suos ex fuga recepit:i dignabūd⁹ iubet eos p oēꝫ regionē populatiōes facere:& ea oīa i q̄cūq; irruis sent pdere.Itaq; fera gēs nihil sibi obuiū itegrū relique runt.Abducuntur in seruituteꝫ & stuprū virgines:ma=

tres cũ liberis gladijs occũbũt.Nulli tẽplo igneʒ nũ im
miserũt:flagrãt p agros atq; vrbes oĩa.Clamorib⁹ mor-
tibusq; ęther replebat.Taʒ diris afflictiõib⁹ vexatis frã
cis/regeʒ cõueniũt.Inertiã hoĩs atq; pusillanimitatẽ ac
cusant:pdi ei⁹negligentia ꝓuinciã qui neq; hosti p se
neq; pductores belli occurrat.His q̃stib⁹ excitatus rex
franconeʒ rothomagenseʒ iterũ ad rollonem ꝓficisci iu-
pat:q eũ ad xp̃ianã cõionẽ hortet.Quã si fide itegra re Caroli et
cipiat esse carolo filiam gillã quam illi cũ oĩ neustria nu rollonis
ptui det.His mãdatis p frãconeʒ cognitis.Rollo a fe- conuen-
rocia tẽperat:seq;(cõsilio cũ suis habito)cũ carolo col- tio.
loquiũ(designato quo volet die)habiturũ spõdet.Ad
hęc triũ mensiũ iducię firmant.apud flumẽ eptę qđ est
neustrię ad orientẽ limes fit cõuẽtio vnã fluminis ripã
carol⁹:alterã rollo isedit.Intercedentib⁹ legatis res ac
ta est.Rollo gillã caroli filiã vxoreʒ recipit & i dotẽ neu
striã:q ab epta fluento ad britones terminat/claudit q;
gallico occeano:adiecta quoq; est britonũ ꝓuincia q̃
diu sub normãnorũ ditione militauit.Reb⁹ vt maxime
carolus cupiebat ordinatis:rollo rothomaguʒ ꝓfectus
initiat sacris & lauacro xp̃iano.Appellatusq; est rober-
tus roberto pictauorum comite qui receptę a rollone fi Rollo ba
dei testis assistebat.Neustriã adeptus rollo:eaʒ noman ptisatur.
niã appellauit:ꝙ eam hoĩes a septentrione ꝓfecti occu Quare et
passent.North eñ donaruʒ lingua septentrioneʒ.man vnde nor
vero hoĩem signat.Inde vocabulo cõposito normãni: mãnia di
id est septẽtrionales & normãnia ad hũc vsq; dieʒ voci cta.
tat.Eius tã barbarę & ferocis gẽtis dũ origineʒ q̃ro eaʒ Origo
ex gothorũ feritate ortã accepi.Quos nõ nulli magog norman-
iaphet filiũ parẽteʒ habuisse audacissime tradũt:gotho norum.
rũ ꝓsapiã ad noe vsq; referentes.quib⁹ ego neq̃q̃ assen
tior.Quippe ꝙ a nobis tã remota antiqtas nulla p̃ser-
ti scriptoris auctoritate nitẽs fabulę similis videri pos-
sit.Daci aũt gothorũ soboles lõgo tpe hũc morẽ serua
uerũt:vt ex multis liberis vtũ tm̃ apud se heredẽ pater

Proceres a carolo simplice desciũt Robert⁹ eudonis filius occiditur. Hebert⁹ viromandoruꝫ comes regẽ perone incarcerat. Consiliũ de constituẽdo rege. Ludouic⁹ cũ matre elgia in angliã fugit.

hſet cęteris poſt legitimã ętatẽ domo emiſſis.Qua lege vſ⁹ lothroc⁹ cũ aliquot a ſe filios dimitteret:biergoſtã haſtigo cuidã nobili daco cõmẽdat:adiũcta plurimorũ iuueniũ manu.Qui tranqllo mari nauigantes ĩ picardos:ide ĩ viromãdos penetrauerẽt.vbi diui qntini mõaſteriũ icẽdẽtes:mox nouiomũ capiũt:omnióe epo cuꝫ clero iterẽpto.Nec qeti gemeticũ p ſeqnã ꝑuecti:mõaſteriũ nõgẽtorũ mõachorũ diruerũt.qđ annos.xxx.poſtea ſine hĩtatore mã ſit.Quę rabies ĩ multas ꝓuicias.ꝑfuſa ad rollonẽ vſq;de quo ꝓxiẽ dictũ ẽ graſſari nõ deſtitit:Ab his q̃dẽ dacis normãnorũ ſęuitia appellatioq;ꝓceſſit.¶Pacatis normãnis:regni ꝓceres a carolo deſciſcũt.Sed ꝑlijs aliquot poſtq̃ digladiatũ eſt recõciliati ſũt aduerſ⁹ robertũ eudõis fratrẽ:cui⁹ ſupra a memẽtio facta eſt.Hic robert⁹ aq̃tanie dux q̃ de frĩs regno portionẽ nõ accepiſſet aliquot ſibi viciniores vrbes capit cõſtitutis ĩ eis põtificib⁹ a qb⁹ tãdẽ regis appellationẽ obtinuit.quo titulo elatior fact⁹ copias ĩ carolũ ſueſſiõe agẽtẽ ducit.Cõmiſſo ibi ꝑlio robert⁹ occidit.Redeũti victori carolo hebert⁹ viromãdorũ comes gratulãdi ſpẽ occurrit.Regẽ orat peronã ad ſe diuertat atq; ĩ arcẽ diuerſet.Perfido hoĩ(cui⁹ ſororẽ robert⁹ vxorẽ habuerat) rex p ſimplicitatẽ credul⁹ peronã petit.Moxq; arceꝫ ingreſſ⁹ ĩ vincula ab heberto cõijcit.Quę res grauiſſimorũ p franciã ĩcõmodorũ cãm ſuexit.Itũ eſt tñ aduerſus fortunę iiquitateꝫ atq; vt ĩ morbis ſolet vt capiti in primis adhibeat medela:franci q̃ſi regẽ nõ haberẽt de rege ꝑficiendo cõſultant.¶Erat ex liberis richardi burgũdorũ ducis ſupſtes radulph⁹ caroli nepos.Hũc tãetſi carol⁹ ex elgina regis anglorũ filia ꝓlẽ ſuſcepiſſet ĩ regeꝫ aſſumi carol⁹ ꝑmittit:q ſueſſiõe regio dyademate recepto regnũ admĩſtrare cœpit.Ludouic⁹ aũt caroli ſimplicis fili⁹:pris atq; amicorũ ope deſtitut⁹:enauigato mari ad anglos cũ elgina matre ſe cõtulit vbi elſtan⁹ ei⁹ auuncul⁹ regnabat.Radulphi tpe apđ carrolas pu

gnatū est cōra sarrecenos q burgūdiā iuaserāt: vbi ex frācis cōplures iteriert Radulph⁹ postq̄ ānos duodecī regnādo explesset morit̄.xviij.Ka.iunij.Et apd senōes i ęde sancte colūbę ihumat̄.¶Blōd⁹ & palatina italici scriptores tradūt post ludouicū balbū Berengariū ex lōgobardis ortū foroiuliū tenuisse: ipatorēq; a romanis creatū esse: cū eandē dignitatē arnulph⁹ a frācis acce pisset post ānos centū q̄ carol⁹ magn⁹ cœpat ipare.Ar nulpho pediculari morbo defūcto platina addit ludo uicū i arnulphi locū suffectū.In quē berēgari⁹ apd vero nā duces eū capit & oculis priuat.Ad hūc modū ablatū a lōgobardis ipiū Berengari⁹ a regib⁹ lōgobardis ort⁹ vindicauit.Tā fluxe sunt res humanę vt earum guber nationem nūc hic nunc ille recipiat vel perdat.

Radulpho defuncto & carolo simplice apud peronā: vbi ab heberto in custodia habebat̄/ mortuo: francorū pceres & aū oēs hugo ma gnus atq; guillermus senonū primas ad elgi nam ludouicūq; in angliam legatos mittūt: q dicerent tps aduenisse cū ipsi tuto in franciā reuerti possent.eis se subsidio affore: & obsequiū vna cū alijs cōplurib⁹ re gni primorib⁹ pstituros.Ea re i angliā plata elgina cū filio ludouico in franciā venire festinat.Cui obuij pce res Ludouicū lauduni regē cōsultant: adiutore maxie guillermo rollonis filio: qui ducatū normānię gerebat. ¶Secūdo āno regni ei⁹ pdigiū visū ē hoim i ęthere fla grantiū & diris cātiōib⁹ nocte tota aliqd futuri icōmo di vaticinantiū: qd postea cōtigit.Naā tertio ab ipo p digio āno pceres frāci a ludouico deficiūt: q insup tē pestatę tāta fuit p franciā ānone caritas vel frumēti mē sura cui sestari⁹ nomen ē q̄ttuor & vigiti libris veniret. ¶Secedentib⁹ a rege francis ludouic⁹ henricū germa nię regē p legatos petit.liceat cōuētū alicubi idicere: vbi mutuū hr̄e colloquiū possint.Cupere se beniuolen tiam atq; amicitiam pmereri. Henricus auditis nun

Ludouicus ex anglia reuocatur.

Prodigium Fames

Ludouicus guillermum normanię ducē adit.

cijs rñdet regis petita cõmode facere nõ posse nisi guillermi normãnorũ ducis sniam de hac re cognosceret: Ea re cognita ludouicus guillermũ adit. memorat q sit regni stat⁹: quid i se moliant̃ pceres: illũ vnũ esse cuius cõsilijs res bñgeri possit. Accepit guillerm⁹ regẽ vt dñz opẽq; suaz pollicit⁹ tregũ eqtem auratum ad henricum ex ludouici assensu mittit. Ad mosaz fluuiũ cõuenturos reges placuit: ibi guillermi opa amicitiã reges firmant Qđ postq̃ resciuere pceres franci ludouici potẽtiã veriti i regis grãm sevt meli⁹ põt isinuãt. ¶ Mox lauduni cõuenientib⁹ ex edicto regis pcerib⁹: hebert⁹ quoq; viromãdẽsis affuit. Aduersũ quẽ pñnę iniurię recordat⁹ ludouic⁹ hmõi cõmẽtũ parat: delecto ad fabulã hoi e idoneo. Huic mãdat vestẽ ad anglici icolę formã ducere: seq; veluti ex anglia ad se missũ petere i cõsiliũ admitti. habere lr̃as q̃s regi reddat. Lr̃as aũt q̃les rex ipe scripserat hoi dat. Sedẽti i cõcione regi venit cursor / vt instruct⁹ erat lr̃as pfert. Eas dũ scriba regi demisse recitat: subrisit. Proceres rati aliqđ ridiculi regẽ accepisse: rogãt cur risisset. Nũc iquit maxie noui anglos desipe. Nãq; hermãnus anglię rex / meus ppĩquus fuisse apud eos scribit agricolã hoiez: q herũ ad cõuiuiũ cũ iuitasset necare aus⁹ sit. Eius tã isignis facinoris autorẽ quo supplicio afficiat sñiaz vr̃az iqrit. Igr̃ vt regi gratũ faciam⁹ dicite pceres quo mortis gñe sceleratissim⁹ agricola puniẽd⁹ eẽ videat̃. Theobaldus blesensis hõ iprimis prudẽs rogat⁹ sñiaz dicere: hic iqt homicida tãetsi vario cruciatu dign⁹ est: tñ q̃ten⁹ ad supplicij modũ attinet nll̃a mihi detestabilior mors visa ẽ q̃ a furca hoiem pẽdere cui iugulũ laq̃o lictor pstrigat. In hãc sñiam cũ c̃tis q aderãt veniẽtib⁹: cũ ipe itẽ hebert⁹ viromãdẽsis seq̃ret̃: pdeũt ex occulto satellites q hebertũ (vt a rege pdocti fuerãt) cõphẽdũt. Nec cũctant̃ i collẽ nõ pcul a lauduno pducere: vbi i furca hebertũ suspẽdũt: prius tñ q̃ iugulum lictor arctaret: rex in eum conuersus. Tu in=

Nota regis in hebertũ comitem cõmentũ.

Hebertus viromandie comes sũspẽditur.

quit heberte ille pfidus agricola es q̃ dñm meũ & prẽm carolũ: tuũ pfecto regẽ peronę i vĩculis necaſti. Nũc er go p tuis meritis meritũ ſuppliciũ accipito. Collis vbi extrema paſſus eſt hebertus mõs heberti appellat⁹ eſt.

¶ Interĩ dũ hæc geruntᷓ: cũ guillerm⁹ normãnorũ dux herloino picardo nobili faueret: aduerſus arnulphũ flã dreſiũ pricipẽ a quo herloin⁹ fuerat mõaſteriolo caſtro vi & armis ſpoliat⁹: idq; ei reſtitutũ eſſe cũ ęgre ferret arnulph⁹ ſimulata beniuolentia colloquendi tps locũq; a guillermo apd piquiniacũ ipetrat. Qui prima cõuen- tione aſſentationibus & blãditijs apd guillermũ pfidus pditor agit. Nec multo negocio benignũ ducẽ p ſpe- ciẽ charitatis fallit. Itaq; re i iſula quadã ſũmę fluminis nõ pcul a pinqniaco (vt videbatᷓ) cõpoſita aſcẽſa naui cula diſcedentẽ ab arnulpho guillermũ ſatellites flan- driæ reuocãt: quaſi aliqd ab arnulpho omiſſum eſſet qđ ad beniuolentiã ptineret. Appulſum ripæ ducem cum alterum ex naui pedem ptuliſſet: alzo cui turco cogno men fuit trucidat. Serui aũt ducis qui ad alterã ripã re- uerſuri mox dñẽ pſtolabãtur: flumie ipediti opeẽ dño ferre mime potuerũt. Occiſi cadauer (fugiente cũ ſuis ſa tellitibus arnulpho) rothomagũ religioſe delatum tu- mulo magnificentiſſimo xviij Kalendas Ianuarij: ho- norauerũt. Ab hoc guillermo gemeticum cœnobiũ qđ a dacis dirutũ ſupra ãnotaui iſtauratum ẽ. vbi vitã quoq; mõaſticã pfiteri ſtatuerat. nã iter archana ei⁹ iuẽte ſũt religioſæ veſtes q̃ argumẽto fuerũt cõceptę a ſe vitę rĩa ris. Hui⁹ guillermi mors occaſio fuit ludouico audẽdi peſſimi facinoris: q̃obrẽ ipſe quoq; multas ſibi turbatio nes excitauit. Nã de guillermi iteritu nũcio accepto ro thomagũ ire feſtiat: ſimulãs amici pricipis necẽ velle vlciſci aĩo reuera aliud agitãs. Superat eñ guillermo fi lius richardus ifãs cui⁹ tutelã pariter & terræ normãnię adminiſtrati onem rodulphus bernardusq; gerebant. A qb⁹ vt dignũ erat recept⁹ ludouic⁹ terræ ſpecie atq; ſere

guillerm⁹ normãno rũ dux p pditiõeẽ occidiẽ.

Ingrat⁹ ludouicus.

Richard⁹ dux guil- lermi fili⁹

nitate illectus: spē capit eius potiendæ. Petit richardū īfantē ad se deferri: tāq̄ apud se educādum. Qua re ad ciues plata: cōiectat popul⁹ regē nō aliā ob rē īfantē abducere velle: nisi vt normāniā sibi vsurpet. Tumultuaē igitur popul⁹ & ī regē seditiōē agitat. Cui piculo Bernardus dan⁹ occurrens Ludouico cōsiliū dat: īfantē ī vlnis āplexū tumultuāti pplo ostentat. Paret cōsultori Ludouic⁹. Simulq; iureiurādo plebi asseuerat: nihil sede normānia pter ius supioris dñij vendicare. terram omnē Richardi esse. cupe īfantē bonis disciplinis erudiri: bonisq; morib⁹ si pmittāt educari. sedata plebe rex īfantem ī frāciā traducit acceptę normānis iniurię meōr. Cognito q̄ richardi curā recepisset ludouic⁹: verit⁹ arnulph⁹ flādrensis ne ī se vnū ppter guillermi necē curreret: quadragīta auri marcas regi dono mittit: nec cūctaē ad regem aduentare. seq; quoquo mō posset de ducis iteremptiōe reddere purgatū: atq; ī regis potestatē traducere necis autores. Et hęc q̄ dē palam elocut⁹ arnulphus: ad regis aures aliud īsusurrat: recordari s. decere regē ignominiarū quas olim & ī se atq; ī prēs normanni & dixissent & fecissent. Talia suadenti rex credidit: purgatūq; arnulphū dimisit. Inde cœpit rex aduersus īfantē Richardū frequenter stomachari atq; indignari: ita vt redeūti a venatiōe Richardo rex tanq̄ aliquo ei⁹ delicto īdignatus eū spuriū vocaret: cōmiat⁹ nisi mores emendaret se illi poplites male mulctaturū et cunctis honorib⁹ priuaturū. Ad hęc richardū diligēter asseruari trucissime īpat. Erat richardo ludi magr̄ & p̄ceptor Osmūd⁹: q. regis aduersus richardū īdignatione secū reputās: Yuoni cuidā spectato sibi rem cōicat. Ambo Richardū cōuenientes hortanē egrotare grauiter se simulet. Quā tegnā caut⁹ puer haud pueriliter impleuit. Aegrotātē cū serui negligēti⁹ obseruarēt: alijs atq; alijs seorsū ī reb⁹ suis occupatis. Osmūd⁹ plaustriū herbarum fasce Richardū īuolutū dū cōuiuio rex ī dul-

Tumult⁹ rothomagēsis populi contra ludouicum.

Arnulphus flādrię comes nequissimus.

Richardus opera sui prę ceptoris lauduno clam educitur.

get vrbe lauduno exportat.inde equó euectũ cõtracia ci p̃fecto cõmittit.Moxq; ad bernardũ ſiluanecti comi tez p̃ueniens rei geſtę ordinez narrat.Bernard⁹richar= do timens hugonez magnũ piſiorũ comitẽ i auxiliũ vo cat.Qui ſtatĩ copias quas potuit ex tpe coactas ducẽs richardũ ex cõſcia coſiluanectũ trãſfert.cõpto q̃ ſubla t⁹ſibi richard⁹eſſet ludouic⁹hugõi magno piſiorũ comi ti mãdat richardũ reſtituat.at comes tãq̃ negocij igna rus i bernardũ culpã reijcit.Atq; ita illuſ⁹ rex arnulphũ flãdrẽſẽ accerſit.Qui aduenięs cõſiliũ regi dat:magnis hugonẽ pollicitatiõib⁹alliciendũ eſſe:q̃ ãbitioſ⁹& ma gni potentat⁹appetẽs eſſet.Scdz arnulphi cõſiliũ ludo= uic⁹ad crucẽ cõpendij hugonez ad ſe venire iubet.Hu goni corãz cõſtituto:poſtq̃ multa rex mẽoraſſet: vrbes illi i normãnia daturũ ſe pollicet̃.qb⁹ p̃miſſis deuict⁹hu go acceptis a rege copijs baiocas neuſtrię vrbez aggre dit̃.Rex caletos iuadit.Quorũ exercituũ irruptiõe atto nit⁹bernard⁹dan⁹ex cõſilio bernardi ſiluanectenſis ad ludouicũ nũcios legat.atq; his ipat nũciare regi fruſtra ĩ ſibi beniuolã gentez arma mouere.rothomagũ & reli= quã normanniaz ei⁹eſſe:mõ eorũ obſeq̃js vti velit quorũ ope aduerſ⁹hoſtes oli forte adiuuet̃.His mandatis hi= larior fact⁹rex nihil dubitẽs ſuos ihibet vltra bello age re atq; ita rothomagum igredit̃.ad quẽ re cũbẽtez ſic lo cutũ eſſe bernardũ danũ tradũt.hoc iqt die sereniſſime rex plurio nos honore affeciſti.Fuim⁹hacten⁹duci ob= noxij nũc regię pem⁹maieſtati.hẽat ſibi richardũ ber= nard⁹:ſatis nobis bñ a fortũa fctm̃ arbitramur ſi tuę cel ſitudini normãna gẽs ſubiaceat. Illd vnũ mirat̃ gẽs tua: hugonẽ tibi ſine ãbiguitate hoſtez.xx.hoĩz milib⁹armaſ ſe te quez ſepenũero ipatis tuis renitẽtẽ fuiſſe ñ ignoras cõſule igr̃ normãnis tuis & eos regia liberalitate aſſerua. mot⁹hac orõe ludouic⁹hugonẽ armis abſtiere iubz.reb⁹ apd normãnos fœlicit̃ vt arbitrabat̃ geſtis:laud.rex.p̃fe ct⁹ẽ pcui⁹abñtiã Berñ.da metuẽs ne hugo maiore manu

Cõſiliuz. Arnulphi comitis flandriæ.

Bernard⁹ dan⁹pru= dens.

Rex danorũ aygrot⁹.

instruct⁹normãniã repeteret:aygrotũ daciæ regẽ q adhuc cereburgi agebat admonet:militẽ ex constãtiensi agro collectũ ad se mittat:ipse auerso seqnę flumie classe adnauiget:oĩa q̃ iter factur⁹erat vastãs.eo pacto futurũ eẽvt ludouic⁹i colloquiũ cũ eo.ꝑdiret.Aygroto vt a Bernardo admonitus fuerat faciẽte Bernardus de aduentu aygroti ludouicum certum facit.Rex ergo exercitu ꝓ tpis angustia cõgregato rothomagũ veniẽs:aygroto ad vadũ cui nomen erat herliciano cõicat.In eo loco dum multa de guillermi nece reges iuicẽ fabulantur:danus qdã herloynum comitẽ cuius gr̃a guillerm⁹ occubuerat cõspicatus:lãcea cõfodit atq; iterimit.Cuius rei idignitate cõmoti frãci armis decertãt: cõmittiturq; vtriq; atrox pugna.ita vt fusis cõpluribus francis: rex fuga sibi salutẽ parauerit:ꝑniciosissimo equo vect⁹.

Ludouic⁹capitur. Engeberga ludouici vxor.

Fugientẽ tñ miles qdã danus deꝑhendit.apud quẽ cum dies aliquod delituisset:iubente tãdẽ bernardo damno Rothomagũ captiu⁹deducit̃.Regeĩ custodia hito:engeberga de viro curã gerẽs ad othonẽ germaniæ regẽ cui⁹erat filia festinãs opẽ aduers⁹normãnos efflagitat. Petẽti filię pr̃ rñdit.Hæc Ludouico icõmoda cõtigere q guillermo duci & ꝓbatissimo viro neq; fidem neq; iusiurãdum seruasset.Atq; ita spe destituta engeberga ad hugonẽ magnũ se cõuertit.Illum p oẽm debitã regi fidẽ atq; obseruãtiã orãs liberare suũ regẽ studeat.Reginæ p̃cib⁹adductus hugo.a bernardo siluanecti comite

Cõsilium de ludouico liberãdo.

ipetrat ad normãnos se cõferat si forte de rebus cõib⁹ cõuẽtũ hr̃e vsq̃ velit.Cõcilio apd s̃ctm̃ Cletũ coacto de liberãdo rege postq̃ hic atq; hic locuti sunt:vos'iqt hugo)o normãni regẽ nr̃m restituẽtes accipite.vobis obsidẽ filiũ lothariũ:donec altero idicto conuẽtu de concordia paceq; ad plenũ trãsigam⁹.Itaq;lothariũ cũ duob⁹epis Hildrico beluacẽ si/& guydone siluanectẽsi accipientes normãni regẽ custodia liberant.Qui paulopost tpe validissima manu instructi Richardum a Ber-

nardo receptū sibi abducūt. Ludouicus laudunum ꝓficiscitur. Inde vbi scđi cōuētus tp̄s aduenit cōuenientibus adeptā fumē frācis normānisq; pacis fœdus ictum est. Hugo aūt magn⁹ ille comes sibi prospiciēs: & q̄to richardus p dies melior auctiorq; esset: auctore Bernardo siluanectēsi filiā ēmā Richardo desponsat. Quo fœdere suspicat⁹ ludouic⁹ facile fore vt a duob⁹ maximis principibus deprimi posset. accersitū arnulphū flādriæ comitē ad othonem tertiū rhenanū / hoc est germaniæ regē mittit: q eū i belli societatē alliciat: accepturū præmij loco lotharigiā oēs si ei⁹ opa normānia potiri possit. Hac ꝓposita mercede othobelli aduersus normannos se sociū Ludouico adiūgit: cōtractisq; i vnū copijs Rothomagū ifesto agmie reges petūt: vbi vastatis per circuitū vrbis vicinis agris vicisq; incensis. ciuitatē oppugnare cōstituūt. Igitur præmisso q̄ occultissime otho pōt nepote qui secū militabat / terrendorū ciuiū cā: cuȝ ad portā qua pōs supra sequanā est cōcessisset: aptis repente portis ciues eruptionem faciunt cōmittit ad ipsum pōtem pugna: vbi cōpluribus fusis othonis nepos occubuit. Venere p̄terea reges. Sed ꝓspecta vrbis munitione: otho vbi nepoteȝ cæsum esse cognouit: oīa in arnulphū retorquens: cogitat si quo mō arnulphum ad man⁹ hostiū deducere posset. Qua re aīaduersa arnulphus receptis sarcinis se e castris i flādriā ꝓripuit. Nec morant̄ idem facere reges: atq; cœptis desistentes exercitū reducūt: quos isecuti normāni plurimos in fuga interemerūt. Ludouicus aūt eodem anno quo hæc gesta sunt decessit. Atq; in diui Remigij templo regio sepulchro ipositus est anno xp̄iane salutis nōgentesimoqnquasimoquito. Hic nullo fere quo regnauit tpis momēto ꝓspera fortuna vsus ē. Per id tp̄s gemeticū cœnobiū qđ a danis dirutum annos. xxx. desertum fuerat a balduino & gunduino monachis instaurari cœpit. Hi eñi ex aspera vico cameraceñ. agri ꝓdierūt.

Otho ipator & ludouicus rex rothomagū iuadūt

arnulph⁹ fugit.

Cōtentio aduers⁹ richardum normānię ducem.

Eliquit ex engebertha othonis sorore liberos duos: lothariū atq; carolū. Carolus autē Lotharingię & brabātiæ dux ibecilli & demisso aio vitā priuatā egit bruxellā brabātiæ isigne oppidū icolēs. Lothariū i regē pceres assumpserūt. Huic fuit aduersus richardū normānorum ducē: authore theobaldo carnotēsiū diuturna contentio. Qui theobaldus p engebergā primo tentauit richardo insipias pōere. Dei de nō pcedētibus cœptis lothariū i ducem exaspat: idētidē crebro repetēs richardū ea potētia valere / vt rege nō lōge iferior esse videātur tm̄ lothariū apd frācos posse: q̄ illi a richardo pmissum foret: q̄rendā idcirco ęqssimā occasionē esse q̄ hominis magnitudinem lotharius pessundet. Audiuit rex ęquo aio loqn tē qppe cui doleret tā magno potentatu hoiem esse.s.sibi obnoxiū q p suo arbitrio impata vel faciat vel recuset, Igit̃ richardo mandat: meminerit neustriā frācorū ditiōis esse. cui⁹ grā i verba regis iurare & ei fidē dare debeat. Veniat ergo suo satis officio: veteri more facturus. Ad regis mādata se venturū richard⁹ rn̄det. Quo m̄so lothari⁹ rat⁹ pfectū iri posse q̄ i richardū aio agitabat: balduinū flādrensem: goffredūq; andegauū & theobaldū comitē accersit. His trib⁹ & magno militū nūero comitatus ad helenā flumen quo richardus accedere statuisset venit. Ad richardus cum in aduersa flumis ripa in cōspectu lotharij cōsedisset: fraudis hūanę recordat⁹: exploratores clā a se dimittit q lotharij eiusq; gentis cōditionē & statum sibi referāt. Redeuntes q missi erāt dicūt oia apud frācos ad bellū istructa esse: putare se illum armorum appatum in ducē cospirare. Ea re comperta dux assistere sibi quosq; ex suis fortissimos iubet. quorū ope nixus flumen traiicere frācos prohibet. at potentię regis conscius: Rothomagū protenus contendit. Atq; ita suo istituto frustratus rex summa indignatione parcitus est. Nec propterea mo-

ratus alterũ ex francis burgũdisq; exercitũ cogit. Adq; ebroicã normãniæ ciuitatẽ ꝓgredit̃: quã (ꝓdẽte gilberto fabro ferrario) recepit. Receptã theobaldo carnotẽsi cõmittit præsidio ĩposito. Inde ĩ castellũ q̃d hermeuillũ ĩcole vocãt mouẽs theobaldus cũ illic diutius hæret: dux sequana trãsmisso: cũ nõ contẽnẽda manu hostẽ repẽte adorit̃. Cæsi sunt in ea pugna ex theobaldi militib⁹ sexcẽti sexagita. Theobaldo se carnotũ recipiẽdi vix spaciũ fuit. ¶ Rebus ꝓspe gestis richardus metuẽs ne magnis a lothario ĩcõmodis afficeret̃: ad erardũ danorũ regẽ legatos ire iubet: q regẽ orẽt suppetias normãnis ferre: q ex sua gẽte ꝓgnati essent. Grat⁹ fuit erardo legatorũ aduẽt⁹: seq; cũ copijs ꝓpediẽ affuturũ rñdit. nec richardũ fefellit. Instructa eñ classe ad ostia sequanę adnauigãs militẽ ĩ cõtinẽtẽ egressum ĩ carnotes aduersus theobaldũ ducit: cũcta obuia nõ aliter q̃ irruẽns supnę grãdo quatit ꝓteritq;: nec min⁹ ea q̃ lotharij erãt quocũq; irrupit vastat atq; populat̃: trãsferens ad normannos vili ꝑcio quas auferebat ꝑdas. ¶ Inter has calamitates põtifices frãci laudunũ ad lothariũ ꝓficiscunt̃ occursuri tot ĩcõmodis quib⁹ afficiebant̃. Ex lotharij s̃nia carnoteñ. ãtistes ducẽ cõueniẽs / ex richardo petit: q̃obrẽ ipẽ q xpicola esset tã diris calamitatibus ꝑ gẽtẽ xp̃ĩ nescientem frãcos ꝑseq̃retur. Qui cognito hęc mala a Richardo ꝓcurari ꝙ lotharij iniq̃tatẽ atq; in se maliuolent ã maxĩe suspectã haberet: simulq; theobaldi qui ebroicã lotharij dono occupabat ĩcursiões rapinasq; vlcisci conaret̃: ãtistes firmatis cũ normãnis inducijs ad Lotharium reuertitur. ¶ Legatione ad regem plata priusq̃ cũ richardo lothari⁹ quicq̃ ꝓacti intret iniuriarũ satisfactionẽ Richardo exhibens / ebroicã duci reconciliatus dimittit. Succedente die cum ad conuentũ normãnorum eundum erat / Richardus in castris danorum apud gondelfossam apparere diuersoria ad excipiendum lotharium iubet. Ibi habito conuentu lotharius

Ebroicã rex cepit

Theobald⁹ carnotensis comes vicitur.

Erardus danoruꝫ rex.

Reconciliantur lothari⁹ et Richardus.

apud richardum se excusatū faciēs:cōmissorū a se obliuisci ducē petit:sparet in reliquū tps regē sibi amicū fore/& ad res suas adiutorē. Regis seu vera seu simulata mãsuetudine pspecta:richardus offensam remittit:atq; ad hūc modū pace vtriq; firmata discessū est. Ab hoc richardo fiscanij cœnobium diuiæ trinitati dicatū est Itēq; i suburbano rothomagi audoeni tēplū:& i monte tūba sancti Michaelis monasterium multis cœnobitis cumulatū. Absumpsit aūt illū mors anno salutis nōgentesimo nonagesimosexto:& apud fiscanum sepult⁹ est

¶ At iqete aio lothari⁹regnū austrasiæ quod ludouici pr̄is ei⁹fuerat repetere ab othone cōstituit. Ad eāq; rē cōgregato exercitu aquisgranū maiore q̄ credi pōt celeritate igreditur. Prãdenti vna cū vxore othoni: cum de frãcorū inopiata irruptiōe nūcius affertur:mirum in modū attonit⁹ raptis q̄ potuit fuga elapsus est. Præda ex regis palatio ditissimoq; oppido atq; ex omī prouincia correpta contentus Lotharius:retro in frãciā cessit Quē nō lōgo iterposito tpe magnis copijs isecut⁹otho castra e conspectu luteciæ Parisiorū ponit. Sꝫ eruptione a ciuibus fc̄tã:& othonis nepote cū alijs complurib⁹ fusis occisisq;:ciuitatis suburbia otho icēdit. Nec moratur lotharius hostē ad ysarã vsq; cum hugone magno& hērico duce burgūdię p suessionēsiū agrum pseq:vbi tã multis occisorum cadaueribus alue⁹ oppletus est: vt a consueto fluxu ysara ipeditus in agros sese effunderet. Nihilo tm̄ segnius fugientē othonem frãcus psectus est

Lothari⁹ othonem inuadit

At pacatis demū regibus austrasiã cui⁹cã bellum gerebatur othoni lotharius reclamãtibus regni frãcorū multis proceribus dedit. repugnante etiam hugone abbate:q occasione i de suscepta:regnū affectauit atq;vsurpauit:nec diu deīceps Lotharius superfuit. nã apud remos moritur:& i diui Remigij cœnobio tumulo illatus est anno nongentesimo octogesimo sexto. At quiã de austrasiæ regno pluribus locis fecimus mentionē: isti-

tuto nr̃o cõgnuit qui fuerit olĩ ei⁹ regni limites paten= tius apire: testimoniũ ex brabãtię ãnalib⁹ capiẽtes. Du as austrasię primarias sedes aliqñ fuisse p tẽporũ iterual la cõpio.metti &aqsgranũ. Hãc sigiberto filio rex da= gobert⁹ integraꝫ viuens attribuit: ab extrema scꝫ burgũ dia ad alpes orienteꝫ vers⁹ & ad mare frisonũ iter rheni & schaldis fluenta ptigentem. Cõphendebat traiectũ. Agripinaꝫ coloniã Treueri Magõciã. Brabantiaꝫ. Ghel driã. Cliuiã. Cũ holandia atq; zelãdia: hanoniã itẽ atq; hasbauiã. Leodiũ. Lẽburgũ. Alsaciã. Comitis palatini q̃ citra rhenũ sunt loca. Siluaꝫ arduẽnaꝫ. Batrũ / quod idu calẽ postide ꝓuectũ est dignitateꝫ. Cũ ea portiõe q̃ lo= tharigia hodie appellat̃ q̃ ad mosellã flumẽ ichoat: mul tis oppidulis & vicis freqns. Hãc gallię belgice late ex tẽsaꝫ regionẽ prisci oriẽtalẽ franciã: alterã cui carol⁹ cal u⁹ ipabat ..qa ad occiduũ solẽ ꝓcurrit occidẽtale dixe rũt. Et austrasia qdeꝫ hiscę finib⁹ cõsepta i ptem lotha rij magni ipatoris vt supra a nobis relatũ est postea ve niens: lotharingię nomen adepta: ad othonẽ vsq; queꝫ tertiũ dixim⁹ pmansit. Lothari⁹ ꝓpterea rex de quo lõ ge supius dictũ est othonis sorori⁹ tornacũ / & alia q̃dã belgicam oppida i ppetuam hereditatem accepit. Re= cepta igit̃ austrasia: ottho lotharigiã ducat⁹ appellati one sublimauit. Cuius magna pars brabãtia extabat. Di ctaq; est lotharigia iferior, at qa otthoni lothari⁹ suspe ct⁹ erat: vt caroli fratris lotharij amicitiã demereri pos set: eũ terrę tractũ qui lotharigia nũc vocat̃ illi dono dat. Rat⁹ Carolũ bñficij recordatiõe frẽm i fide & beni uolentia ne nouos belli mot⁹ excitaret retenturũ. Verũ Carolo aurelię i carcere defuncto (de quo ifra dicet̃) O tho fili⁹ ei⁹ successit i ducatu: paulopost sine liberis de cessur⁹. Cui iducatu succedere rata germana eius noĩe Gerberga / ab hẽrico ipatore phibita est. Et receptis ac reseruatis eidẽ Gerbergę & lãberto eiusdeꝫ marito hã= noniensi comitatu: Louanio: Bruxellis. Niuella & ple=

Austrasię regni li= mites.

risq; alijs locis ducat⁹. Lotharigię comitib⁹ ardēnēsib⁹ attribut⁹ est. Hūc tñ lotharīgiā Godefrid⁹ Barbat⁹ a p̄dicta Gerberga ꝑpagat⁹ post cētū ānos ꝑ magna pte recupauit: a quo brabātię duces hacten⁹ ortū habere legunt. Succedētes idē ipatores inferiorē lotharingiam ptim coloniēsi: ptim leodiensi ecclesie donauert. Nōnulla vero ad leodios pōtifices emptione puenere. Adhūc modū mutilata austrasia cū nomē tū regni dignitatē amisit. Adeo nihil est qđ integrū pseueret. Principuꝫ em̄ donatione in alteri⁹ possessionē multa traducunt. Desidentiū quoq; regum perduntur ignauia: vel tyrānide (sicut sequens factum ostendit) vsurpantur.

LOthario successit filius adolescens ludouic⁹. Quę auteꝫ gesta ab eo sunt silentio ab hystoricis pretereuntur: vel quia propter breuitatem regnandi nulla: vel quia indigna memoratu ipsi iudicauere. Apud cōpendium sepultus nominis tantum appellationem sui posteris reliquit.

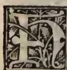

CArolus deinceps lotharij frater regni gubernacula ex lotharingia cuius ducatū gerebat tanq̄ legitim⁹ hęres recipere tentauit: sꝫ laudunī cū vxore agenteꝫ hugo qui capetus appellat⁹ est ope atq; ꝑditione anselini vrbis ātistitis recepta vrbe carolum intercepit: atq; aureliam in custodiā mitit: anno salutis nōgentesimo nonagesimo. Quo fere tēpore angli grauissimū danis tributū quotannis soluere data fide ꝓmiserunt: is census fuit decem miliū librarū auri anglicani. Inter ea caroli vxor duos enixa liberos ludouicū atq; carolū (qui pmatura morte defuncti sunt.) spem adipiscendi regni frustra accepit. Nam hugo ille capetus animi magnitudine & rebus potens cū eius conatus nemo reprimeret: vi atq; armis regni se dyademate insigniri obtinuit: iactans ad eam reꝫ se a sanctis vualerico & richerio p quietē fuisse ad monituꝫ: ꝓpterea φ eorū corpora dū de sepulchro ob metū

normannorũ transferebant plurimo cultu honorasset & ad ꝓpria loca reduci curasset. Addebat ad miraculum legitimã generis successionẽ. Ab odone eñ andegauo que; frãca nobilitas ꝓpter caroli simplicis pusillã ętate regno suffecerat. originem ducere gloriabatur/ eũq; patruum appellabat. Eius odonis frater robertus hugonem magnũ parisiorũ comitẽ cũ genuisset. fuissetq; (vt paulo supra scripsi) a carolo simplice ob regnum affectatum occisis: ipse hugo magnus hunc regni vsurpatorem capetũ ex aygunde primi othonis imperatoris sorore tulit. Qui ideo capetus appellatus est quia capucia per ludu; in aula regia adolescentib⁹ nobilib⁹ alijs auferebat. Vnus tantum flandrensis comes arnulphus hugonis temeritati aduersari tentauit. Hinc excitato bello hugo toto arthesio comitatu Arnulphum mulctauit. Quẽ postea intercessore richardo normannorũ duce ab hugone recepit. ¶ Arnulphum pręterea lotharij fratre; nothũ remorũ põtifice;: synodo episcoporũ habita ab vrbe deiectũ in vinculis cõiecit & remis gelbertũ philosophũ posuit antistitẽ. Romani tñ põtificis iohannis edicto arnulphus per signinũ senonũ ꝑsulẽ (reuocato gelberto) restitut⁹ est. Hũc gelbertũ magię sciẽte; scriptores fuisse tradũt: eãq; artem yspalis didicisse q̃uis gallus esset: & floriaci monachus effectus. Othoni ꝓpterea grat⁹ cũ esset: rauennatẽ ecclesiã administrasse: & tandẽ iohãne. xvij. mortem obeunte pontificatu; romanũ fuisse adeptum. Nec fuit Hugoni vita diuturnior: sed ad reges francos apud diui dyonisij ędem est appositus anno xp̃ianę natiuitatis nõgentesimo nonagesimo octauo. relicto successore Roberto que; ex filia oduardi anglię regis susceperat.

Capetus vnde.

Gelbert⁹ philosophus.

Tnc secut⁹ ẽ fili⁹ robert⁹ bõis morib⁹ spectatissim⁹ rex: nec min⁹ optimis disciplinis eruditꝰ Cui⁹ hacten⁹ extãt in eccl̃iasticis sacris ꝑclara scripta: q̃ respõsoria clerus appellat.

Responsoria roberti regis.

Quorũ hęc pcipua habẽt.O iuda & hierusalẽ:qđ pridie natalis dñici cãtari a clero cõsueuit.illud pterea de sãctorũ martyrũ triũpho.O cõstãtia martyrũ:itẽ & illud Corneli⁹ cẽturio:qđ a diui apostoli petri arã scriptũ cũ rome esset pridię festiuitatis apostoli obtulit.Nec omittẽdaꝫ reor illã quaꝫ seqntiaꝫ gallica ecclesia vocat Scti spũs assit nobis grã.q̃ maximi alicuiu⁹ theologi op⁹ esti mari possit.Principioq; regni eius Eudo carnotẽsiũ comes Castellũ meldunẽsẽ qđ bouchardi comitis erat galteri opera qui castello pręfectus esset occupauit.Quod a roberto premonitus:cuꝫ restituere ablata Eudo recusasset:ac cito richardo normãnorum principe: arcem vndiq; circũuallat:atq; expugnat:pditorẽ galterũ i arce deprehensum vna cuꝫ vxore robertus patibulo illaqueari iubet:& bouchardo arcẽ restitui.Tenebat eodẽ tpe burgundiã henricus.Qui vita deficiens:cũ se liberis carere intelligit terraꝫ robertã legat.Quãobrem ad landericũ niuernẽsem comiteꝫ spectantes burgũdi:roberto se obtẽperaturos negant.Igitur accersito richardo normãno quem secundũ vocant pmotis copijs robert⁹ Antissiodorũ vrbeꝫ burgũdo audientẽ obsidet.Cuius obsidionis pertesi ciues:dedita tãdeꝫ ciuitate landericũ quoq; regi dedũt.Recepta ciuitate aualonẽ pręterea munitissimaꝫ arcem robert⁹ vi capit.Atq; hac expeditiõe satis suę estimationi factũ rat⁹ i franciaꝫ se cõuertit:vbi apud senones bernard⁹ quidã agẽs graui tyrãnide dei sacerdotes et tẽpla vexabat.Qua psecutione pcitus leotheric⁹ senonẽsiuꝫ psul cõmunicato cũ raimaldo parisiorũ põtifice cõsilio ciuitatem tyrãno liberat.Libera tam roberto pmisit.At cũ renardus i de aufugisset:fromõdus eius frater occupata arce:regi resistit. Sed obsessam robertus post aliquot dies recepit:capto fromõdo quaꝫ aureliam ad patrem renarduꝫ misit:vbi paulo post defunct⁹ est.Nec diu superstes robert⁹ fuit. Naꝫ quarto & vegesimo regni sui anno qui fuit xpianę

Eudo carnotensis comes.

Ducatus burgũdię ex legato henrici ducis roberto regi dimittitur.

Landericus niuernẽsis comes de burgundia cõtẽdit.

Robert⁹ rex moritur.

Ecclesię a roberto extructę.

gratię trigesimus supra mille ad cōe regū sepulchrum delatus & dyonisiana ęde sepult⁹ est: relictis suę memorię pręclaris monumetis. Mōtis eñ fortis arces validissimis turrib⁹ & muris extruxit. Diui reguli apud siluanectum ędem. Aurelię diui aniani tēplū. Stāpis diuę virginis marię basilicam. Augustuduni ędes sacras duas. Apud possiacū diuę virgis ecclesiā. Hic cū vxores duas diuerso tpe habuisset: ex cōstātia guillermi arelateñ. filia henricū suscepit. Ex altera q̄ nouiomēsis erat: duos symonez & amalricū extulit. A quib⁹ soc⁹: & duo ei⁹ liberi balduin⁹ & amalric⁹ hierosolimorum reges ꝑdie rūt. De richardo secūdo isigni admoduꝫ principe qm̄ mentio supra icidit: illud tradendū litteris sū arbitrat⁹ fuit illi i delitijs puella plebeia quā ānos sex ꝑdite amauit. tulitq; ex ea mares tris & fœminas totidē. nec ab ea alienari potuit q̄q̄ a suis maxime rogaret illustri genere ducere vxorē. Sꝫ puellā cōiugē accepit. Ex ei⁹ liberis duo richardus & robertus tpis successione ducatū normānię administrauerūt. Tertius cui guillermo nomen erat in fiscani cœnobio monach⁹ vixit. Alisia maxima natu reginaldo britonum comiti compulata est alieno ra flādrię cōmuniti: tercia nauarrę regi tradita.

Ecclie a roberto extructe.

Richard⁹

Eligioso regi roberto successit hēric⁹. Cui mr̄ cōstātia ita aduersari studuit, vt multis regni ꝑcerib⁹ ad eā deficiētib⁹ robertuꝫ burgūdionē henrico p̄ferre cōtēderet. Filios eñ tres ex cōstācia robert⁹ susceperat. hugonē ducez q prę p̄re mortuus est. Robertū burgūdionū ducez & hūc hēricū: de quo nūc scribim⁹: frācorū regē. filia aūt balduino de insula flādrorū comiti thoro licet imatura spōsa cōmittit. Aliꝫa erat illi nomē. vnde nati sūt liberi mares duo ludouic⁹ & robert⁹ & fœmina q̄ guillermo notho anglorum regi nupsit. Iam arces aliquot vrbesq; cōstātia occuparat: cū henricus matris potentiā furoremq; veritus: ad robertū normānorū ducez accessit: auxiliū opemq; aduer

Cōtentio de regno iter fres.

Normanorū dux Robertus Henrico regi auxiliū tulit.

s⁹ mr̄nāvī petitur⁹. Qui hērici fortunā miserat⁹ ma gnis illū munerib⁹ cumulata: validoq; isup milite istructum: ad patruelē suū malgeriū q carbolij comes erat mittēs comiti mādat henrici ptes sequat̃ & quo ad p eu; com mode fieri possit tueat̃. Abeūte a duce hērico: ipe dux finitima normānię castra q̄ regis erant capit iposito il lis firmissimo prę sidio: ne ab illis quicq̄ belli i hēricū in surgeret. His ig it̃ auxilijs: suis quoq; copijs auct⁹ hēric⁹ nō lōgo tpis p gressu & maternū i se rigorē deflexit: & que illa abstulisset ptim vi parti libera deditione facta recepit. Et per id tp̄s parisij ciuitas cōflagrauit. Quo anno dn̄icę salutis millesimo.xxxiiij. Cāpanię comite; eudone; & balduinū flandresem quibusda; arcibus op pidisq; mulctauit. Quę cōmoda henricus i deum refe rens accepta: diui martini tēplū quod cāporū appella re: a se parisij cōstructū sacerdotib⁹ quos seculares vul gus vocat assignauit. At nō fuit illi eadē erga hoies gra titudo. A normāna nobilitate post roberti mortem i su um duce; guillermu; cōspiratione orta henricus potiē di tilliarę arcis cupidus a guillermo ipetratā sed a gil berto crispino qui seruādę arci p̄erat defensa; vi expu gnat atq; icendit. Deiceps ad septētrione; vers⁹ scd̄m mare pficiscēs argētonā diruit. Inde ad illiariā reuer sus arce; istaurat iposito p̄sidio. Cū suscepta aduersus guillermū cōspiratio pcederet guillermus ad henricu; nūcios mittit: orāsvt pr̄ni i se meriti recordat⁹: se rober ti ducis a quo oli ope; accepisset filiū cōtra iimicorum violētiā iuuet. Quo nūcio mot⁹ rex correpto p tpe exer citu: ad halsedunū vna cū guillermo copias i cōspirato res ducens: eos multo militu; numero superiores fudit. Neq; hoc mō meliore rex aio i guillermū pseuerat: ple risq; henrico suadentib⁹ neustria; repetere q̄ dictionis frācorū fuisset. Atq; his verbis mot⁹ hēric⁹. biptito exer citu normānia; igressus est: vno caletos duce eudone fratre: altero gaufredo martello ebroicenses iuadit. Ea

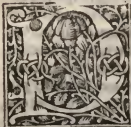
Priorat⁹ diui mar tini de campis.

re cognita guillerm⁹ diuersis copijs:regis conat⁹ tarde re festinat. Ipse aduers⁹ regē ꝓficiscit̄. franci q i caletos grassabant̄: & ad mortuū mare vsq; puāserāt a normannis fusi: occisiq; sūt. Quā victoriā postq̄ guillerm⁹ accepit: i colle q regijs castris ꝓxim⁹ erat caduceatorē ascēdere iubet: atq; ibi q̄ maxia posset voce nūciare: fugatos fusosq; frācos esse. Re compta henric⁹ iiuriā acceptā vīdicatur⁹: gaufredū andegauensem i auxiliū accersit. Atq; ita vno agmie ꝓgressi cū signū quēdā pelagi cui vadadiuę nomē ē vno traiectu trāsire oēs non potuissent: alterā q̄ ipediēte ęstu restiterat Guillerm⁹ adorit̄ atq; iteremit. spectāte henrico q suis iterlabente ęstuario auxilio eē nō valebat: Quo infortunio admonit⁹ rex: secū reputat q̄ iniq̄ Guillermū lacessisset. Igr̄ per nūcios ducis amicitiā expetit: & initā illibatę seruauit: restituta arce tillaria quā a guillermo iiuste rapuerat. Hic est guillerm⁹ roberti fili⁹ noth⁹ q angliā haroldo rege occiso occupauit: eāq; melioribus legib⁹ informauit atq; continuit: qbus hodieq; vtunt̄ angli. ¶ Quieuit deīde a bello henricus & Philippū quē ex anna russionū regis georgij filia extulerat: se viuo regnare ipauit. Fuere pręterea henrico liberi duo Robert⁹ burgundię dux atq; hugo qui magn⁹ appellat⁹ est. Henrici tēpore berēgari⁹ turonensis dyacon⁹ erorrē de eucharistie sacro excitauit: vbi non verū xpi corpus: sȝ exēplar quoddā corporis inesse dicebat. A quo postea resipiscēs sniam mutauit. vixitq; apprime liberalis i paupes: & fœminę cōgress⁹ ipatiēs ita vt a plerisq; ꝓpter multā eius sanctitatē mortuus sit honoratus. Nā hildebertus cœnomanensium antistes multis illum carminib⁹ extulit: in quorū extremo ad hunc modum scripsit. Post obitū viuam secū. secū requiescā. Nec fiat melior sors mea sorte sua Atq; eodem quo id factū ē anno henricus defūct⁹ cū atauo atq; auo regib⁹ sepelit̄ anno salutis millesimo sexagesio. Moriēs philippū filiū balduino flādrię

comiti cōmēdauit vt illi tutor adesset. fuit itaq; balduinus philippo fidelissimus eiq; adulto regnū sine cōtrouersia admistrādū reliqt. Huius regis ętate burgundi cū annos cētū & trigita frācis regibus paruissent ad cōrardū īperatorē defecerūt. Vñ factū est vt q̄ vna erat burgūdia ī duas partita sit: & alterā q̄ cāpaniaʒ attigit frāci. alterā q̄ bisantinos spectat alemāni imperatores tenuerint.

Burgundię diuisio

ℭEiusdem compendij Liber sextus.

Hilippus qui hoc iter reges frācos nomen primus accepit prospera fortuna vsus duxit vxorē berthaʒ florētij hollādię comitis & phrigie regis filiā: q̄ ludouicū atq; cōstātiā pepit. Erat p id tps biturigū comes harpinus vir strēnuus & belli potēs. Qui ī expeditionē que illo tpe ad hierosolimā primū duce petro heremita deide godefrido bullionē. pabatur profecturus cū rei pecuniarię idigeret: biturigū pricipatū regi venalē ppōit. Quē sexagi ta milibus nūmū ab hērico emptū frāçorū ditioni ascripsit. ℭAdiūxit p̄terea vastiniū ex hmōi cā. Orto iter gaufridū barbatū andegauū & fulconē richinū vastinēses fres: ob male distributā p̄rnā hereditatē: richinus hērico pmittit se vastiniū illi ppetuo relicturū: si se aduersus frem bello decertanteʒ nō ipediat. Igr annuēte philippo: richinus frem dephēsū i custodia donec moreret hūit: atq; ista vastiniū hērico pmisit. Ex quo factū ē vt cresceēte supiore fortuna: philippo piter habēdi cupido augeret. Ea pp̄ter vilcassinū qd ad francos respicere: & frācū apellat occupat: & aduersus hugonā dn̄i martini comitē mōtēmelianū mūitissimā arcem muro circūcigit. Inter hęc cū ludouicus adolesceret: & iā spē faceret futurę magnitudis: pr ad regni cōsortiū illū admisit. Qui nō p socordiā atq; ignauiaʒ mollis & effoeminatus: neq; ferarū venationibus occupatus: ętatem egit: sed nūc iaculandi: nunc sagittandi: vel armorū se con=

biturigES iure emptiōis ad frācos ptinent.

Vastiniū item.

Ludouicus ad regni cōsortium a patre admittitur.

ſuetudie exercebat. At philippus filij cura a negocijs re ſpirãs:i aliud ſe icõmodũ itricauit. Nã i berthã odio cõ cepto eã apud monaſteriolũ in arce aſſeruari iubet: abducta a foco andegauo Bertrãda vxore: quã in pellicez annos complures habuit ſuſceptis ex ea liberis philippo & floreo atq; filia vna. Eius adulterij cã cum a ſtupro non reſipiſceret Philipp⁹ roman⁹ põtifex vrbanus ſecũdus regi hoiz cõmunionẽ iterduxit. Habuitq; apđ clarummõtẽ aruerniȩ ciuitatẽ ſynodum ãno ſalutis millesimo nonageſimoquito vbi de moribus cleri multa iſtituit. quorum illud añ oia eſt: ne a quouis principe bñficiorũ iueſtiturã cleric⁹ recipiat. Præterea de cogẽdo aduerſ⁹ turcos exercitu lõgã orõnem habuit. Quãobrẽ plurimi adducti ſe cruce ſignarunt. atq; iprimis aymarus anicienſis.i.prodienſis antiſtes clarus habitus: atq; alij de quibus poſterius ſcribemus. Congregandi cõcilij occaſionẽ petr⁹ heremita dedit Ex ſolymis ei reuerſus vrbano narrat vidiſſe ſe ſymonẽ hieroſolymȩ pñarcham i ſeruiture a calipha rege miſerabiliter teneri & ludibrio hẽri ſarracenis. Quæ lachrymando cũ petr⁹ referret: hic põtifex motus de expeditiõe i ſyriã ducẽda aĩm adiecit. Igiẽ excõicatiõ:s ignominia pcitus rex: recepta bertha bertrãdã dimiſit. Inter pñs libidies ludouicus regni adminiſtrationez curioſiſſime gerẽs: aduerſus guillermũ nouum ãgliȩ regem q normãniã roberto fratri abſtulerat. pliјs aliquot fœliciter geſtis grãdi ſemp aĩo ſe geſſit: ita vt deſpata victoria ãglus retro ad ſuos ſe cõuerterit. Vbi dũ venatiõi idulget ſagitta icerto autore traiectus iterij. Fuit eqdẽ ludouico nõ ſegnis cura rebelles edomãdi Bochardum eñi mõtiſmorentiani dñm ob leſam diui dyoniſij libertatem i arce obſeſſum ad ſevenire & dãna ecclȩ illata cõpenſare cœgit. Droetũ mõtiacũ pterea ei⁹ crimis pticipez icendio caſtelli quo ſe recepat affecit. Ei⁹ quoq; virtute & diligentia mathei bellemõtis temeritas pœnas luit. Qui abla=

Philipp⁹ berthã dimittit: & Bertrãdã i delitijs habuit.

tā castelli lusarceñ.ptē hugoni claromōtensi cui⁹ filia; duxerat vxorē restitue re cōtēneret.Nā castellū vi atq; armis receptū ludouic⁹hugōi restituit.Fugiētē aūt matheū ad chābeliacū vsq; psecut⁹:eū i arce obsedit:s; crebris ībrib⁹fatigat⁹ & cōtinuo tonitru pterrit⁹miles:relicta obsidiōe et pte castrorū i censa/se fugę cōmisit:a q̄ nō ludouici reuerētia/nō clamor/nō pces fugientē cōtiere po tuerit.Ea re tātā idignationē concepit Ludouic⁹/vt Parisios repetēs sępenumero diceret: pulchri⁹ esse crudeli morte si hōesta esset occūbere:q̄ cū dedecore vitā pducere.Igit nouo exercitu contracto bellū redintegrare contēdit.S; matheus bellomotēsis gnar⁹stultum esse maiorū iussis nō pere:amicorū iteruentu: & ipsius isup Philippi auctoritate benigniorem habuit ludouicu; satisfactione icōmodorū exhibita.Elbonē prꝍterea rossiacum q laudunēsi & remensi clero frequentē vi inferebat ad pniam cōpulit.Pari quoq; virtute leonetū de magduno aurelianēsem ecclesiam turbātē cōpressit.

Ludouicus ecclie & pacis turbatores punit.

¶Per hos itē dies guido de rupeforti primę nobilitatis homo ægre ferēs filiā quam Ludouico nuptui dederat diuortio fuisse dimissā/ppterea q cognatiōis gradu ludouico cōtigeret:belli occasiones q̄ritabat. Nec defuit maliuolo hoī ad flagitium socius.Erat i mrna flumie castellum gorneium.aqs murisq; munitissimum.Cui hugo pōponus præerat guydonis sectator.Hic q fec⁹ publicā viam castellum situm eēt: abductos a mercatoribus equos i arcē sustulerat.Ea re idignatus Ludouicus cum pdā pōpon⁹nō redderet:ad castellū copias p tpe celeriter contractas mouet.vbi dum aliquot dies distietur.guydo de rupeforti de obsessis sollicitus a theobaldo cāpaniæ comite p richardum suę factionis cōsortē auxiliū petit atq; ipetrat.Ipse iteri aliquot regni loca i cursiouib⁹ populat.At Ludouicus cognito theobaldi aduētu:ex finitima gorneyo gēte milite rapti collecto in comitem instructo agmine pgit.Quē profligata ma

Corneiū i mrna flumie.

Theobaldus cāpanię comes contra Ludouicum.

gna exercit⁹ pte i fugam vertit. Inde reuersus victor Ludouicus castellū recepit. ¶ Accessit ad hæc alia ab hōbaldo turbatio q sancte serennę castellū qd i biturigib⁹ ad lemouicenses spectat icolens biturigū agros crebris icursionibus vastabat. Igit̃ i prædatorem profectus Ludouicus i conspectu hostiū castra locat. Perfluebat eum locū riuulus quem hōbaldus ad vtrāq; ripā occupabat. & quo vadum erat / ne frāco pateret trāsitus liber: præacutos palos defixerat. Qua re postq̄ se remorari ludouic⁹ videt ipe citato equo i hōbaldū ferf: queq; & alterū qui iuxta erat i pfluentū psternit. Quib⁹ i alterā ripam elapsis: Ludouicus qua vadum esse intellexit traijciens in hostes prope iā attonitos irruit. Quem insequentes frāci hostes ad castellum vsq; profligauerūt. Hoc euentu pter ritus hōbaldus se & sua Ludouici potestati permisit. Recepto castello Ludouic⁹ hombaldum in turre stāpensi custodiri iubet. His diebus Robertus de bruxello i agro pictauē. fontiseuraldi monasteriu a petro pictauorū epo adiutus instituit opus mirificum & celebre. Hęc atq; alia strennue gerente Ludouico: Philippum melduni ægrotātem vita destituit. Cui⁹ funus religiose curās Ludouicus: ad diuum Benedictum ligerensem extulit vbi se delegerat sepeliri. labente incarnationis dñicę. Anno centesimo sexto supra mille. Philippo adhuc viuente cum per syriam atq; palestinam christiani a mahumeti cultoribus diris icursionibus premerentur: ingens ex prouincijs orbis christiani militum et populi exercitus insurrexit in syriāq; profecta est. Cuius bonæ partis ductor fuit Gaufridus bullonæ et lotharingiæ dux comitantibus cum fratribus suis Eustatio et Balduyno. Quibus se comites addiderunt. Anselm⁹ Richemont⁹ Balduyn⁹ māciū comes Robert⁹ Flādrēsis. Stephan⁹ valesi⁹ hugo magn⁹ philippi regis frat viromādorū comes. Robert⁹ normānorū dux ray=

Hōbald⁹ i biturigibus.
Officium egregij militis.
Expeditio hierosolymitana a gaufrido bullōe duce.

mundus tholosates & alij cōplures.Duxit non min⁹so= gniter copias petrus heremita qb⁹ p̄dicādo hortādoq; aim dabat iter præliātes fortiter militās.Gaufrid⁹ autē cui ad tā longā diuturnāq; militiā nō suppetebāt opes bullionē castrū qd in leodijs est oberto gentis epo vendit:acceptis mille & trecentis argenti marchis.Mettē= ses p̄terea q ad lotharigiæ pricipatum ptiebāt rec[illegible] ab eis grādi(si cuti ego accepi)pecunia:sui iuris esse p= misit.qd non secus ac recupatā libertatem hacten⁹ser= uāt:& constanti virtute tuentur.

Mettensium libertas.

Atris funere digna pietate expleto:Ludoui= cus & si populari beniuolētia iuuaret:nō pau ci tñ ex regni primoribus suspecti cum illi es= sent:consilio yuonis carnotēsium epi cōfesti aureliæ couentū habuit.Ibiq; couenietib⁹ ex senonensi p̄uincia & viciniorib⁹ vrbib⁹ ep̄is:regijs Insignib⁹ or= natus rex appellatus est.Quo ritu vix exacto:ecce a re mis missi ab archipræsule nūcij venere:in mādatis ha= bentes dicere remensem ecclesiā vnā inter frācos esse: vbi reges sacra vnctiōe liniri optima cōsuetudie opor= teret.Sed cū sacrū iā misteriū absolutū itellexerīt:obmu tescentes irrita legatiōe reuersi sunt. ¶ Nec regi nouo quies diuturna fuit.Gigo siqdē ruffus:& Guido crecia cus eius filius prædis assueti:& quibus doleret q castel lo gorneij spoliati a rege essent:aduersus quē eudo cor beij comes suppetias fratri mittere recusasset:insidias eudoni parāt:eumq; relaxandi animi cā venatom pro= deuntem inuadunt.Atq; in vinculis in arce firmatis bal duini cōijciūt.Qua re aiaduersa eudonis amici ludoui= co iiuriā sui dñi renūciāt.Adijcientes cum castellanis: hoc est cum oppidanis pepigisse:se eos dum aduenirēt in castellū admissuros esse.Rex igitur paucis ne ab ho= ste dignosceret adcitis:ad firmitatē contendens Anse= linum cū quadragita equitibus premittit.Qui per pon= tē ad hoc patum itroducti:strepitu & susurro suo castel

Cōtentio de loco vbi rex sacrari debeat.

Eudo comes corbeij a gigone fratre dū venatiōi indulgent capitur.

lanos rei ignaros excitarũt. Quo factũ ẽ: vt noctu & viarum angustia p̃pediti q præmissi erant retro abire compulsi sunt anselino capto: quẽ vna cũ eudone corbolia-no ĩ ergastulũ castellani demisere. Fuit ea re supra q̃ credi põt indignat⁹ ludouic⁹. Idcirco festinanter ꝓpat castellum obsidere aggeribus qnq; p circuitũ erectis. Per eã obsidionẽ cõpto ꝗ guido creciacus variato frequẽter hitu ad obsessos clã itroire tentaret ludouicus arcez oppugnat. Qua re territi castellani ludouici ptãti se p-misere. Quorũ alijs fortunis oib⁹ mulctati: alij carcere lõgo afflicti mortẽ obierũt. Receptis ad hunc modum ijs quos hostis victos tenebat: ludouicus reliquis metũ incussit. ¶ Sz aliud difficilius mox bellũ ab ãglo rege exortũ est. Eodem tpẽ henric⁹ quart⁹ ãglis impabat, cui⁹ nomẽ grãde quidẽ fuit, dẽ quo herlin⁹ vates ãglus vaticinatus esse phibet q inter ãglos diuinationis nõ mediocre nomen obtinuit. Hic henricus ordiatis apud ãglos reb⁹: cũ in normanniaz anno dñi centesimo decio supra millesimũ venisset: arcẽ gisortij quę adeptaz annẽ iter francos normanno sq; limes est: a pagano arcis dño vi extorquet. Qd factũ pŏstq̃ rescinit Ludouic⁹ legatis ad hẽricũ missis petit / arcem aut restituat aut diruat. Sz ad hoc ventũ est: vt cõuẽtu apd plancas hĩto reges de hac re colloquz inirent. Cũ ad designatũ cõsilio locũ reges accessissent: ludouic⁹ aliquot ex suis ad henricũ legat. Cui⁹ legatiõis primari⁹ ad hũc modũ locut⁹ fuisse phibetur. Cũ normãnię pricipatũ henrice ex franco rege recepisti: iureiurando iter vos sancitũ ẽst vter vrz gisortiuz arcẽ aut brayũ occupet: his ifra q̃rtũ occupatę arcis diez eaz dirueret. Qd pactũ qñqdez puaricat⁹ es: p̃cepit rex vt cõditiõi obediens arcez gisortij quaz occupatam tenes oĩno ꝓsternas: & q̃ damna itulisti cõpenses. Si qspiã ex tuis adest q pactũ n eget: pat⁹ ẽst rex aut idoneis testibus id ꝓbare: aut hello rez suaz agitare. Hec cũ henrico nũciassent legati: nullo expectato rñso: ad regẽ se re

Bellũ ab Anglis.

Oratores franci ad henricũ anglũ.

cepert. Quos ꝑtenus secuti q̄dā ex normānis: regē ipudenter cōueniūt: cōditionē (cui⁹ mētionē fecerāt legati) ꝑnegātes. ꝓpterea litigiosā rē iudicio decernēdā eē. Mittunt igit iterū ad hēri cū nūcij q certamē singulare aut bellū idicēt. Quib⁹ rñdit āgl⁹: se id quidē (accedente ꝑ tpe occasione) curaturū: isani hois esse se rēq; oēm suā incōstāti fortunæ velut aleā luderet cōmittere. Ad hæc henrici verba tumultuātes fr̄āci: leuibus q̄busdam prælijs i normānos cōcurrunt. Sȝ cū nox supueniēs pugnā diremisset: discedēte gisortiū āglo: frāci caluū mōtē petunt. Qui sub dici sequētis lucē correptis armis gisortiū expugnare cū statuissent: īde sunt (normānis ex oppido erūpētibus) repulsi. Hoc vt diximus ichoatum bellū scdo tāpem āno finem cepit. Guillermo hērici filio Ludouici iussa capessente. Cui ob igenuā ei⁹ idoleȝ: arcem cui⁹ cā digladiatū erat: liberā ludouicus dimisit.

Crudele factum.

¶ Per id tp̄s ihūanū facinus a socero ī generū patratū silentio ꝑtetire non possum. Est eñ tum sceleris atrocitate: tū supplicij grauitate cognitu dignuȝ. Est ꝓxime sequanā edita rupes: i cui⁹ altissimo iugo guydo q̄dā nobilitate isignis arcē munitissimā extruxerat: idito a suo noie arci vocabulo. Rupes ei Guydonis ēt nūc appellatur: i eo cū aliquot sæculis ipe primuȝ: deide filij ei⁹ duo successu tpis hitassent: vicinos populos ꝑdis affligētes: guydo tādem alter hæreditario iure arcē suscepit. Qui maiorū suorū vitā exosus: ad hūanitateȝ se cōuertit: ducta vxore guillermi cuiusdā potentis normāni filia. hic guillermus normāna ꝑfidia vsus: genero isidias ponit. si quo mō arceȝ illi eripe posset. Satellitib⁹ igit (quos loricis sub sagis istruxerat) secū assumptis: i sacellū quo rē diuinā auditurus erat gener contendit. Ibi simulata pietate ꝑfidus socer dū venienteȝ cū vxore generū ituet occupata sacelli ianua guydoneȝ sūmouet. Queȝ dū satellites gladijs cōfodiūt: misera vxor ī virū humi ꝓcūbenteȝ se ꝓsternit: prōpta oīno vulnera q̄ marito ifer=

Rupes Guydonis.

rēt satellites ī se excipe:aut pietate atq; mīa ferociā cō pescere tyrānorū.Sȝ frustra gladijs districtis lachrymę obijciūtur:iterimit auctore socero gener.Et q ī arce in uenti sunt ad vnū oms necant.Pia aūt vxor & viri & suo cruore madēs:se ad virū reputādo vt potuit illapsa:dū mortuū maritū gemēs osculat:ipa piter occubuit.Post q̄ tā atrox flagitiū ī vulgus delatū est:finitimi loco pro ceres sceleris imanitate exciti/veriti quoq; ne āgl⁹ opē guillermo ferret/cōtracta ex agris qualicūq; manu arcē circūsistunt:missis ad ludouicū festināter nūcijs:q d de homicidis agēdum statuat inqrentes. Rex crudele factum detestatus mādat eos grauissimo atq; ignominioso supplicio affici.Cū ad arcē aliquot dies pceres cōsedissent/rebus suis desperās guillerm⁹:colloqo ipetrato pollicet/si aliā sibi suisq; sedē dēt:se locūi prāte obsidētium relictutū.C ōplures ex pceribus pmissum admittētes dāt fidem postulata cōplēdi.Qui ī arcē recepti reliquæ multitudini obsistere nec īgressum phiberevalentes:fidem datā seruare non potuerunt:qn furentiū more beluarum cohors int⁹irrūpens satellites laniat:euulsis quorūdā intestinis alijs p fenestras p̄cipitatis: quos q foris aderāt lāceis mucronibusq; excipiebāt.Exsectū aūt guillermū flagitij auctorē corde p̄cordijsq; euulsis: crudeli vt dignus erat morte necauerunt.Occisorū præterea cadauera cratibus ligneis iposita ī sequanā abiecerunt.vt secundo flumine Rothomagum delata:dignas suo flagitio penas luisse testiōniū normānis darēt Ad hāc ipietatē philippus Philippi regis noth⁹ guillermo fautor fauisse creditus est.Nam a rege tertio vocatus:siue conscientiæ metu/siue conceptæ rebelliōis cō cupiscentia remoratus parere neglexit/amicorum potentia fretus.Sȝ repugnātem & magduni obsessum Ludouicus castigauit. philippus spurius. ¶Eodē āi robore Hugonē puyssia cū q carnotēsiū agrū puaserat/ecclesiasq; pdabat:neq; superis neq; hoibus īdulgēs in castello puyssiaco.cōprę

hēdit:atq; ad castrū laudunū i vīculis habuit. Vñ postea liberatus est: corbolij arce Ludouico pmissa: quā theobald⁹ cāpanię comes eudone defuncto occupare vehementer ardebat. ¶ At hugo qetis ipatiēs/& datæ fidei oblit⁹: cū i flādriā iter facturū ludouicū accepit: capto cū theobaldo & henrico āglo cōsilio: puyssiacū qd diru tū frāci reliqrāt istaurat. Theobaldūq; & normānorum nō cōtēnēdā manum i castellū admittit. Nec sua seruare contentus: thurium belsię oppidū copias ducit atq; obsidet. Ea re ad Ludouicum delata a flādria: quo iter hēbat reuertēs: ad hostes exercitū ducit. In aduenientē theobaldus eruptiōe fctā pgredit. Sed frācorū potentia i arcē se recipe cōpulsus est. ¶ Est i conspectu puyssiaci tumulus terre⁹ quē occupare cū ludouic⁹ festinasset: in eo castellū magno suorū pīculo extruxit. Nā i eū vsq; locum ex arce puyssiaci iaculis & fundis emissis nostros hostis appetebat. Castello absoluto: pīsidioq; & q̄tum p tpe opus erat cōmeatu istructo: rex thuriū veniens nouas copias pat. Moxq; p iāuillā ducēs a theobaldo armis ipetit. Qui q̄ militū nūero supior esset: de victoria ferme securus suis aīos facit. At contra frāc⁹ oīa in virtute ponens hostem viriliter excipit. Promoto p̄lio cum ad Rodolphi viro mādēsis tentoria theobald⁹ venisset: rodolphus & vos inqt briēses iā primum i viro mādos audetis pcurrere. Atq; ita locutus i theobaldu3 impetu3 facit. Qui ferocis hostis i cursu territ⁹: ad signiferū suos oms conuenire magna voce inclamabat. Qua etiā excitati frāci resumptis animis adeo ferociter prelium cōmittunt: vt hostē in fugā actum ap puyssiacū vsq; sint psecuti. Ab hoc tpe Theobaldus aīo lāguidiore fuit: cœpitq; illū fortuna deficere. Quāobrē a rege ipetrat carnotū tuto se recipe possit. Igitur abeunte comite. & hugo & pussiacum i ludouici ptātem venere. Hugonē aūt fortunis oībus destitutū dimisit: arce ad solū excisa. Reliquos cōiuratiōis cōscios vel morte affeci-

Corboliū

Puyssiacū

Theobald⁹ cāpan⁹ comes supat.

vel hereditatib⁹ mulctauit.Dū his reb⁹ ludouic⁹ occupaṫ Thomas de marla stupendę imanitatis latro laudunesez clerū atq; ipam vrbē multis icōmodis afflixit diuę marię tēplo icenso:atq; a diui iohis monasterio creciaco nogentoq; ereptis:vbi extructis p ambitū turrib⁹ fossisq; pręsidiū iposuerat.Ex qbus oppidis icursiones crebras faciens oia populabaṫ.Cui⁹ iiquitati vt occurreret clerus cōsilio francorū sacerdotū viennę idicto vbi potificis maximi legatus affuit.Thomas absens oi militię dignitate exuiṫ:atq; hoim cōione interdicitur. Orantib ⁹ludouicū sacerdotib⁹ i thomaz expeditionē recipere.Quorū pcibus adduct⁹ rex ad creciacū castra ponit.Nec multo negocio oppidanos ad deditioē cōpellit.Inde nichil cūctat⁹ nogentū adit:vbi thomas icolebat:qui paucis supra dieb⁹ lauduneñ.antistitē. galterū templo p sūmaz iiuriaz abductū oculis priuauerat: & mox necatū in pximuz agrū nudū pijci mādauerat. Cuius flagitij magnitudine idignat⁹ ludouic⁹ arcē pte nus oppugnare iubet.Qua recepta eos qui thomę inseruiebant furcis appēdit.¶ Recepit pterea bellouacum: quā lancellin⁹ dōni martini comes ad se ptinere iactabat:q & ipe i ecclesias earūq; ministros ipia crudelitate grassabaṫ.Ferente ludouico tā diligēter opez tutelā q; dei sacerdotib⁹ venit ad eū ex biturigib⁹ alard⁹ guillebald⁹ ab archenbaldo miss⁹ quē haymo borbonij dñs portiōe ad se ptinētis hereditatis spoliauerat.Erat eñ archenbald⁹ haymōis ex frē nepos.Igr postulat regez ius i ea cā dicere:& piter auxiliari ecclījs atq; iopib⁹ qb⁹ multas calamitates haymo iuexisset.Alardo hęc nūciante ludouic⁹ priusq̄ p hanc iiuriarū occasionē armis decertareṫ:haymonē ad se vocat.Nō parentez i castello germmiaco qđ munitissimū sibi haymo milite & cōmeatu istruxerat obsidet.Nec obsidionez diu pass⁹ q te merariū iudicaret potenti regi cōtraire petit ad regez ire sibi liceat.Ad quez dimisso supcilio veniens:relicto

Thomas de marla latro clerum affligit.

Haymo borboni⁹

i ludouici ptāte caſt ello veniā accepit: deductuſq; i frā ciā publico iudicio nepoti q̄ abſtulerat reddere cōdē naſ. ¶ His,pſpe a ludouico geſtis mai⁹ aliđ bellū icidit hēric⁹ angl⁹ q normāniaȝ tenebat adiūcto ſibi theobal do cāpanię comite: cū & pecunia & dignitate cū ludo uico certaret frāco ſubeſſe recuſabat. Eſt oppidū quod aquaȝ nicaſij icolę vocant epta flumie vndiq; allutū q̄ iter i normāniaȝ ē. Id breui militū manu p̄miſſa: ludoui cus ſuos occupatū mittit. Oppido recepto rex locū ꝗ bello i normānos gerēdo ydone⁹ erat: turrib⁹ firmat: at q; p̄ſidiū iponit. mox q̄nq dē angl⁹ ad collē qui poſtea maleſit⁹ appellat⁹ ē: caſtra habere nūciabaſ: augere & ip̄e copias iſtituit. Cōuenere ad regē iſtructo milite bal duin⁹ flandrenſis & foc⁹ andegau⁹: & alij ex frācis plu rimi ꝓceres. nec miore conatu āglus ad eū quē nūc me moraui collē caſtellū extruxit qđ ꝓpugnaculū aduerſ⁹ francos eſſe i poſterū poſſet. Poſtq̄ vero parato iuſto ex ercitu ludouicus anglū i de abijſſe cognouit: illo ſub lu ceȝ ꝓfectus caſtellū expugnat atq; ꝓſternit. Fuit deide anglo fortuna deterior. Naȝ trib⁹ diuerſis locis a fran cis ipeditus: cui primū occurreret hęſitabat. Foc⁹ eñ a cœnomānis: ludouic⁹ a pōtiuiaco: & balduin⁹ aliunde hēricū iuaſit. Accedebat ad diraȝ ſortē ſuorū defectio: & quorūdā aulicorū odiū ita vt ip̄e nuſq̄ ſecur⁹ noctur naȝ cuſtodiaȝ i armis excubare i cubiculo p̄ciperet: mu cronēq; ceruicali ſupponere iterdiu aūt gladio ſēp ac cinct⁹ familiariſſimos quoſq; domo ſine enſe egredi nō pmittebat. ¶ Dū his malis henric⁹ angereſ: enguerrād⁹ caluomōtēſis hō diues & militię iſuet⁹ eudeliū' caſtellū (ꝓditorib⁹ normānis) āglo ſ..rripuit. Ex quo iterdū co pioſa manu ivicinū agrū erūpens aduerſ⁹ anglū p̄lio di micare non formidabat. ¶ Atpoſtq̄ in cuiuſdam arcis obſidione reſiſtens balduin⁹ flandrenſis in facie vuln⁹ accepit: quo male curato nō multo poſt tēpore iterijt. Simulq; deſciuit a rege focus andegauus data guiller

Bellū ab henrico anglo.

Henric⁹ a ſuis deſti tus Bal duin⁹ flā drēſis ma le curato vulnere i terijt.

mo hērici filio:filia vxore.Nec tñ his auxilijs destitut⁹ rex aio intabuit:neq; destitit anglu; normannosq; per sequi:ita vt positis aliqñ ex aduerso castris bouchard⁹ mōmorentianus & guido claromōteñ.cuneo factō aciem hostiū ꝑuadentes normānos ad peditē militem retro abire cōpellerēt.Quos isecuti franci:nō q̄ hostis loco cedebat:sed in cōsertissimā acie; deserto ordine ꝓuecti mox terga verterūt.Quos rex cū cōtinere nō potuisset:lētissimo quo ad potuit agmine ne discess⁹ fugę similis viderretur :andeliū se cōtulit.Inde receptis ex fuga suis:nouisq; copijs coactis:iterū i anglu; mouet: atq; intereūdū arce diuerij incensa:vernoliū ꝓgress⁹cū oia igni ferroq; ꝑderet:anglus tñ in acie; nō ꝓdijt.Nō iuento hoste ludouicus i carnotos(q theobaldi ditiōis eran)ipetū facit:aio ciuitate; desolandi.Sed occurrēte illi cū iteriore diuę marię tunica clero religios⁹ rex iram deposuit.¶ Eade; tēpestate gelasius secūd⁹ pōtifex roman⁹ henrici ipatoris furorem timens(qui italię clades plurimas inferebat:mauriciūq; bracharense; pōtificem esse cōtendebat)in galia; ad ludouicū adnauigat.Sed magalonę cū appullisset:valitudinari⁹ ex pleuresi fact⁹:ꝑperante illi obuiam Ludouico cluniaci moritur.Cui suffect⁹ guido vienneñ.antistēs ac Calixt⁹ secūdus appellatus ope & potentia Ludouici adiut⁹:roma;(excipientib⁹ eū magna leticia populis)se cōtulit. At hēricus iperator ęgro aio ferens pontificem a francis invrbē deductū esse:cōstituit infestis copijs remos ꝑdere(vbi cōcilio epōrū habito pōtifex eū excōmunicatione perstrinxerat)Quod quidem facile factu arbitrabatur:ꝙ Henrici angli filiam vxorē duxisset.Consilio imperatoris ad Ludouicu; relato :maiorib⁹ q̄ solit⁹ erat copijscomparatis grandem admodum exercitum conflat.Iterim dum delectus militum haberetur: diuum dyonisiū petit atq; precaturvt sibi regnoq; aduersus hostem tutor assit.Sanctorum autem corpora quæ

Nota vi erorem.

Diueriu; castellu; vernoliū

Henric⁹ quartus iperator i remos copias pat.

munitissimo loco asseruari solent educi e feretris iubet. visenda venerãdaq; his q aderant ꝓceribus & populo. Moxq; sumpta ex altari auri flãma(id eñ peculiare signum regibus frãcis est dum difficille aliquid i potentes quẽpiã hostem suscipiũt.(Igitur hoc isigni ornat⁹ rex remos petit: ibi acies istruũtur. In pria remi atq; cathalauni duce theobaldo cãpanię comite sũt cõstituti. secũdaꝫ tenuere aureliani atq; stampenses & ij q ad ditioneꝫ dyonisiani cœnobij ptinebant. Tertiaꝫ sibi ducẽdã ex pisijs & finitimis locis ludouic⁹ desũpsit. Paucis deĩde iteriectis dieb⁹ aduenientes magnis copijs istructi guillermus aqtanię dux: & niuernensis comes i pria acie collocanť. Radulpho aũt viromando queꝫ militũꝫ delectissima man⁹ seq̃bať dextrum cornu pictauis sinistrũ assignať. Itaq; taꝫ mult⁹ exercit⁹ fuit quant⁹ a nullo supiore francorũ rege cõpat⁹ fuisse lectũ sit. Sed henrico ipatori animus elanguit; qui postq̃ francorũ igentẽ in se belli apparatũ accepit relicto negocio timide abscessit. Huic henrico vxor erat machildis henrici ãglię regis soror. Quo sine liberis defuncto: machildis normãniam reuertens scdo nupsit gaufrido martello ãdegauorũ turonorũq; & cœnomannorũ comiti. Hinc ꝓgnati sũt gaufrid⁹ plantagenest⁹ & guillerm⁹ lõgaspata. Tertio filio henric⁹ nomen fuit q anglię ꝑfect⁹ rex andegauiã cũ cœnomãnia & turonia possedit. ¶ Interea dũ hęc apud remos gerũtur Anglus spe bñ gerendę rei dũ ludouic⁹ abest adduct⁹ franciã vastare cõtendit. Sed opera amotrei mõtefortensis q tuẽdę regionis cã relict⁹ a rege erat: anglus igenti suo danno repelliť. ¶ Alemãno ipatore superato ludouic⁹ exercitũ dimisit atq; ad dyonisianũ cœnobiũ voti cõpos veniẽs gratias deo & sanctis martyrib⁹ supplex ꝑsoluit. Quoruꝫ feretra suis humeris in testudineꝫ vbi diligenti custodia seruanť deposuit: donis cõpluribus religiose exhibitis. ¶ Dedit post hęc alteram belli causam aruernoruꝫ

Auriflamma.

Ludouic⁹ acies istruit.

Amotre⁹ mõtefortẽsis hẽricũ pellit.

Aruernię comes malus.

comes q furto claromōtē vrbē epo abstulerat. Quā in iuriā ab antistite ad se delatā molestissime rex tulit. et pmoto i comitē valido exercitu ciuitatē recepit: reb9 iter epm & comitē cōpositis. Sed diutna nō fuit pacis cōditio renouātib9 aruernis bellū. In quo mouēs ludouic9 qq iā ętate i grauesceret: dehortātib9 expeditionē amicis valitudinē dissimulās pergit. In ea expeditione vsus est maxie opera caroli flandrensis & foci andegauorū ducis pterea britonici atq; amorrei: rei militaris apprime periti. Prima apud mōtēferrandū duobus circiter passuū milib9 ad claromōtē distante decertatio fuit. Oppido recepto cū iam aruernia ois regis ditioni se dederet. Affuit cū igentib9 copijs guillerm9 aquitanię priceps suppetias aruernis laturus: pptērea q hi ad ducatum eius ptinerent. Qui ex vlcino mōte castra ludouici cōtēplat9 que i planicie locata erant: copias apparatūq; admiratus: ad regē nūcios mittit: dicere se quidē in eū nihil deliquisse cui9 optimo iure subditus eēt: sed ratione moueri: vt comitis atq; aruernorū cām tueretur qui in fide ei9 psisterent. Si quod ab illis peccatū esset: deducturū se comitē a quo malefactorū rationē lege iudicioq; exigat. Si regi ita placebit: daturos illi aruernos non cōtēnendos obsides. Nūcijs auditis rex cōsiliū ex suis capit. Igit receptis obsidib9: paceq; restituta: cōuent9 aurelię i idicit. ¶ Cū i flandriā ex aruernis carolus comes reuertisset: cōiuratione quorundam apud brugas flādrię i signe oppidū: i ecclesia sācti donati a Bochardo pposīti ecclesie fratre comes carolus occidit. Qui eīm primā i ea ecclesia dignitatē gerit prępositus appelatur. Quo execrabili facto ad iracūdiam permotus ludouicus: brugas cōtēdit: ecclesiāq; vbi homicidę tanq i arce i colebant circūuallat. Ex qua se furtim surripientes bochardus & bertopus: ille fugiens depręhēsus oculis orbatus est: atq; ad palum deligatus sagitti s in faciē eius actis cum iterijsset i rotam altissimo

Guilelmus aqtanus dux opē fert aruernis.

Motus in flādria cōtra comitem. Bochard9 & bertopus comitis iterfectores puniuntur.

tigno superfixam tanq̃ ad spectaculũ sublatus: mox in sordidissimã cloacã abiectus est. bertopus autẽ a furca pepẽdit: appenso cũ eo viuo cane qui stimulis a carnifice agitatus in bertopi faciem furens pẽdentem laniabat: & interdũ stercore perfundebat. ¶ Reliquos quos in turre cõprẽhendit e turris fastigio pręcipites dedit vnũ vero (ysaac illi nomẽ erat) cũ spe vitandi periculi monachatũ ꝓfiteri ꝓmisisset: captũ laqueo strangulari iubet. Eius factionis auctor Guillermus nothus qui ypras se receperat postq̃ Ludouicũ ad se cõphendendum ꝓperare intellexit: eductis ex oppido trecẽtis delectis militibus regi occurrit. ¶ At partita acie milites Ludouici alij in hostẽ concurrũt: alij in arcẽ per posticũ cõsentientibus castellanis se cõferũt. Atq; ad hunc modũ guillermo spes flandrię potiendi ablata est: de satellitib⁹ vero suppliciũ sumptũ est. ¶ Affecit pterea ignominiosa morte thomã de marla quẽ nõ longe a cõciaco regi isidias ponentẽ interceptũ Laudunũ misit: ibiq; iterimere hominẽ iubet. ¶ Venit nõ lõge post ad ludouicũ innocentius secundus maximus pontifex aduersãte sibi petroleone ab altera cardialiũ pte electo. cui obuiam progressus rex: cum vxore & liberis apud iuliacum legerensem pontificem debita veneratione excepit: opem fortunasq; suas oẽs pollicitus. Synodos ei duas apud claromontẽ vnam apud remos alteram innocentius celebrauit. Non ignoro blondum atq; platinaȝ scripsisse hũc innocentium regnãte philippo in franciam venisse: quibus frãci annales non assentiunt. ¶ Inter hęc nũciatur ludouico filium eius Philippum dum extra muros parisij equo veheretur interijsse. Nã inter crura lasciuientis equi cum domesticus su⁹ incuurrisset equus ferociter cespitans iuuenẽ humi deturbat: quo lapsu nocte que insecuta est decessit. Cuius mors sicut mœrori ludouico fuit: ita eum admonuit rerum futurarum solicitum esse. Tum eñ in mentem venit diui ber=

Guiller= m⁹ necis auctor

Thomas de marla punitur.

Innocen ti⁹ scd̃s.

Philipp⁹ Ludouici fili⁹ equo deturbatus moritur.

nardi clareuallen̄. vaticiniū. Nā cū ludouicus cleri bona aliqñ vsurpāte; bernardus argueret: nec ꝑpterea abstieret. hec inqt tua rex ptinatia filij interitu mulctabit. igit cū ānorū plen⁹ esset: plurimisq; laboribus affect⁹ ex amicorū cōsilio ludouicū alterū filiū q iunior appellatus est i cōsortiū administrādi regni assūpsit: remisq; deductū regia vnctione atq; corona eū isigniri iubet. Inde Parisiū reuers⁹ postq̄ resciuit theobaldū cāpanię comitem i pfidia psistere: q̄q̄ i femore grauiter vulneratus esset ad castellū bonęuallis mouēs: locū oēm pręter cœnobiū diruit: pari item ruina cōtriuit castellū reginaldi quod theobaldo parebat. Postrema vero ludouici expeditio i brissonetū quod ligeri fluuio finitimū est fuit: ob dñi iiqtatē q vias publicas mercatoribus p̄cludebat. desolata igit arce cū valitudine & quotidiana tussi laboraret apud mōtricardū decubuit. vbi cōplurib⁹ ep̄is ac cerfitis postq̄ cōfessiōis sacramēto cōsciam emūdasset: cōferri sibi sacramēta eucharistiā postulauit. Interi dū ad id se parāt sacerdotes ipe vestibus idutus & cubili exurgens: obuiā sacerdotib⁹ pgit. Recepto cęlesti cibo rex ludouicū ad se vocās regni se admiistratiōe abdicauit. hęc ꝓlocut⁹ ego inqt ludouice regnū qd male ipse admistraui tibi cōmitto: tuere quo ad p te fieri poterit dei mistros. iopes foue: viduis atq; orphanis subsidium ferto. Hęc postq̄ dixisset supellectilē regiā oēm p ecclesias distribuit & egenis erogauit. Ludouici glīe atq; optime fęlicitati dari plāe pōt: plerosq; suo tp̄e ordies aut origine; aut magnū sctitatis icremētū accepisse: inter quos sūt cluniacēsiū qb⁹ locū dedit atq; extruxit Guilerm⁹ pius aqtanię dux i territorio matisconēsi regnante carolo simplici cū Adrian⁹ scds ap̄lice sedi p̄sideret. Hui⁹ autē Ludouici tp̄e ordo est longe dilatus hospitalariorū pręterea pręmonstracēsiumq; atq; tēplariorū sanctissimę institutiones: quę non secus ac vitę & morū luminaria in orbem xp̄ianum effulserunt. Quibus splen-

Ludoui- c⁹ iunior viuo pr̄e coronat̄.

Bonaualis diruta.

Brissonetū castellū dirutū:

Mōtricardū.

Religios⁹ rex.

Quorūdā ordinum origies & incremēta.

dorez addebat diu⁹ ille bernardus clareuallis prim⁹ abbas q olerū loco fagi frōdes desumebat: & pane ordeaceo admixto millio & vitia vtebat̄. Talis diu fuit religiosus hoībus viuendi austeritas & parcimonia. Sz vbi possessionibus aucti ꝓuentibus ditati sūt: apud successores illoruz virtus & dei pietas elāguit: ita vt in luxuz parcimonia: in supfluas opes paupertas: in fastū humilitas:: in lasciuiā cōtinentia: in cōfusionem oīs fere ordo nūcnūc versus parui habeat̄. Cartusiensiū quoq; durissima austeritas & parcimonia eodez fere tpe dū ann⁹ salutis ageret̄ Millesimus centesimus trigesimus secundus suę sāctitatis lumen exhibuit. Cū aūt morbo paululum leuat⁹ ludouic⁹ esset ad sācti dyonisij cœnobiū orationis gratia venit. Inde abeūti nūcij ex aquitania detulere: guillermū eorū principez cōpostellaz ꝓficiscēte defunctū esse: atq; ex testamēto hęredez instituisse vnicā quā filiā hēbat. Ea re cognita rex testm̄ laudat. Mox q; filiū ludouicū cū sexcētū auratis equitib⁹ duce theobaldo comite & radulpho viromādēsi cū sigero sancti dyonisij abbate ī aqtaniā mittit Burdegalę cōuēt⁹ ꝓcerū habitus est; atq; ibi oīm cōsēsu ludouic⁹ alienorā aqtanię hęredē vxorē duxit: quā statim regia corona donatā se in frāciā comitari iubet. ¶ Dū hęc a filio geruntur: pater augescēte morbo pactis q̄ ex ritu xp̄iano solēt: mādat pauimētū tapete isterni: & sup euz crucis ex cinere signū fieri / vbi & iaceret atq; moreret̄: Decūbēs igit̄ in tapetę rex defunctus est regni sui āno. xxx. ętatis aūt. lx. anno xp̄ianę salutis millesimo centesimo trigesimo septimo. Elatusq; ad sanctum dyonisium ibi sepelitur. De quo sequens epigrāma scriptum inuenio.

Cartusiēses.

Illustris genitor ludouici rex ludouicus.
Vir clemens xp̄i seruorum semper amicus.
Institui fecit pastorem canonicorum.
In cella veteri trans flumen parisiorum.
Hanc vir magnanimus almi victoris amore.

Auro:reliquijs ornauit:rebus honore
Sancte dyonisi qui seruas corpus humatum:
Martyr & antistes ludouici solue reatum.

¶ Huius ludouici cui grosso ꝓpter corpis moleȝ agnomen fuit opus est diui victoris cœnobiũ:qđ in suburbano Parisiano ad oriẽteȝ soleȝ a fundamẽtis extruxit. Ab eo p̃terea caroli locus cistercienſis ordis i agro siluanectensi ędificat⁹ est.& cœnobiũ puteolanũ in agro vastinienſi. Reliqt ex adelaidę vxore ducis morianæ filia liberos mares sex philippũ quẽ ęquo delapsum interijsse diximus. Ludouicũ q regnũ adept⁹ est. Hẽricũ belloua corum põtificeȝ. Petrũ q reginaldi de courteriaco filiã vxorẽ accepit. Et Philippũ pisieñ. ecclie archidyaconũ quẽ imatura mors absumpsit. Fuit quoq; iter liberos q̃rtus:cui⁹ nomen autores p̃tereunt p̃r roberti comitis pertici & drocarũ quos druydes antiqtas appellauit.

¶ Eius regis ętate apud legiẽsem vicũ porcus edit⁹ est facie humana:& gallinæ pullus quadrupes ꝓdijt.

Ccepta p̃ris morte: Ludouicus cum res aquitaniæ ordiasset i frãciam ꝓpe reuertitur:datq; alisiã reginæ sororeȝ arnulpho viromandensi vxorem. Per illud fere tp̃s iohãnes de tpibus morte absumptus est. Quem ptinaci consensum frãci atq; germani scriptores a caroli magni impio ad hunc vſq; Ludouicum vixisse tradunt. Qđ si a fide non abhorret. tercentũ sexagita & vno ãno supstes in terris fuisse credendus est. Quo tpe i territorio beluacensi fromontis monasteriũ erigitur. Inter hæc galletus m̃omorensis comes cuȝ i vicinos agros grassaretur ducto admõceyum exercitu arceȝ rex euertit. Ea tempestate ab hierosolymis venere ad Ludouicum nũcij q ingenteȝ i xp̃ianos cladem fecisse turcos nunciarent & vrbes aliquot occupasse. Que res merori Ludouico fuit. Ea propter veȝelaij quod burgundiæ oppidum ẽ cõtracto cõsilio:recens xp̃ianæ pietatis a turcis acceptum i com-

Iohãnes de tpibus ãnos.ccc sexagita & vnũ vixit.

Expeditio in hierusalē.

modū p Bernardum clareuallēsem abbatē qui postea i nūero sctōrum relatus est renunciari iubet. Quo sapienter atq; venustissime elocuto rex imprimis charitate ac census suppetias rei xpianę laturū (crucis insigni assumpto) pmittit. quē secuta Alienora vxor & multi ex francorū nobilitate primores eodē deuoto astrinxerīt. Ad hāc longiquā expeditionē cū necessaria parāt. impator Cōrardus non dissimili aīo exercitū ex suis cogit. Sz qa difficillimum videbatur tā potentes & numerosos exercitus ex diuersis populis contractos concordibus animis cōtinere: eisq; vno tempore sufficere commeatum communicato consilio inter principes cōuenit alemānos prius / deinde frācos proficisci. Igit̄ p germaniā atq; pānoniā ducētes cum in thraciā peruenissent: in cōspectu constantinopoleos ciuitatis stationem fecere: vbi se ex diuturno labore reficiētes: emanuelem constantinopolitanū impatorē conuenerunt. cuz quo de rebus ad expeditionem præsentem ptinentibus colloquio hito: duces itineris ab emanuele acceperūt. Quos īconsiderate secutus conrardus graueз suorum stragē ab yconij soldano accepit. Qui de christiano exercitu nūcio accepto grādes ex oriente copias contraxerat: constitutis militum præfectis q conrardo occurrerent Græci eñ vię duces quasi paucorum dierū itinere capadocia transmissa ī terraз vberē cōrardū pducerēt monēt duodecī tm̄ dierū cōmeatū ferat. Cū ī lichaoniam pviarū angustias exercitū græci loco sterili statuissent inito cum turcorum satrapis clandestino tractatu: ī vasta solitudie Cōrardū relinquūt: atq; ita e castris noctu aufugiūt. ¶ Ducibus & cōmeatu destitutus impator: a pfectis militū cōsilium capit. Stat oim snia retro quaverant cedendum. Inter consulendū exploratores referūt magnas turcorū copias nō pcul abesse. Quo nūcio pterriti germani: quos & labor famesq; extenuauerat de rebus suis desperant. Turci vero alacres pharmone

duce nihil pigritant xpianos inuadere donec victoria potiunt. Traditū est emanuelis dolo gipsum farinæ admixtum fuisse: vñ panis quo vesceret xpianus exercit⁹ confectus est. Itaq; ex septuaginta milibus quos præter pedites Cōrardus secum eduxerat / vix ps decima supfuit. Impator cū paucis ad niceā vrbem se recepit. inde misso ad ludouicū federico sueuorum duce cladem nūciat. Re comperta Ludouicus ad conrardum comitante fœderico consolandi hominis gratia venit. fuit iter Conrardum Ludouicumq; longum & familiare colloquium deinde admissis primoribus aulicis cōuenit negocium susceptū iunctis exercitibus pagere. atq; postq̄ itineris non nihil simul profecti sunt imperator animo repetens suorum paucitatem / & q̄tum illi dignitatis atq; auctoritatis fortuna detraxisset: partē reliquiarum sui exercitus itinere terrestri ex epheso constantinopolim præmissa: ipse mari eodem se contulit. Ludouicus vero inde transiens ad flumen venādri castra ponit: cupidus manum cum turcis conferre. Dū eo loci stationem haberet miles francus: ab altera fluminis ripa iaculis fundisq; hostis nostros aquatione prohibebat. Sed reperto vado franci flumen traijciunt: atq; in turcos progrediuntur. Quibus ptim fusis ptim occisis aut captis castra eorum diripiunt. atq; ingentes inde opes exportant. ¶ Postridię habitę de turcis victoriæ vltra progredi acies rex imperat. Incedendi hic mos constitutus erat. Singulis aciebus ex primoribus satrapis vnus signifer præficiebatur. Eo autem die Gaufridus remacinus pictauus gerendi vexilli curam susceperat. Cui mandatum erat ad montem vsq; progredi qui in via qua iturus esset agmen editus videbatur. Et isthic castrametari. Signifer igitur in prima acie mouens: cum ad constitutum sibi locum ante solis occubitū venisset: ratus parum itineris illo die cōfecisse & lucis satis ad transmittendum montem super

Victoria de turcis.

Error signiferi.

esse dicentibus viæ exploratoribus nõ ꝓcul abesse planicies vbi statiua haberet vltra pgit. At postrema acies lẽtius incedens q̃ loc⁹ castris designatus ꝓpe esset: turcorum isidijs graui ẽ icõmodo ꝓfligata. Nã hostes postq̃ acies disiũctas ꝓgredi & primã lõge abesse vidẽt: iugũ montis occupare festinãt. Atq; in nr̃os qbus erat pvias angustas i montẽ cõscendendum adoriunt̃. Atq; adeo vsq; occidunt. donec nox præliũ diremit. Abeũtib⁹ ide cũ ingenti præda & captiuorũ nũero turcis: recipiẽtes se nr̃i cũ neq; de prima acie quicq̃ comptum haberent: neq; gnari viarũ essent: q̃d p dẽ sas tenebras agerent cõsultant. Cum placuisset forte fortuna iter pgere despiciunt i planicie ignes: quo signo admoniti castra suorum posita illic eẽ: ad statiõnẽ ęgre pueniunt. Tũ piculi magnitudine cognita: vt quisq; vel pr̃ez vel filiũ aut amicum desiderabat ita illachrymabatur & fiebat totis castris mœror & luctus. Redintegrato exercitu viribusq; receptis rex supatis montium iugis ad vrbẽ cui a frãcis satilia nomẽ inditũ est cõtẽdit. Est eñ ad mare sita potens: sed agri indigẽs ꝓpter turcorũ potẽtiã: q̃ ꝓximas arces occupãt, nec sinũt icolas terrã colere. Sũt tñ i tra vrbẽ feraces horti fructiferis arboribus cõsiti. Mercib⁹ porro & cõmeatu q̃ mari iportant̃ affati valet. In ea Ludouicus cuz sex exercitumq; aliquot dies curasset: relicto pedite q eũ terra seq̃ret̃ cũ reliquo exercitu ad sc̃ti Symeonis portũ mari delat⁹ est. vbi mare influit far fluuius q̃ anthiochiã interluit. Cognito Ludouici aduẽtu raymũd⁹ ãthiochen⁹ priceps magno suorũ nũero comitat⁹ regi obuiã venit. quẽ i ciuitatẽ regio appatu exceptũ honorabiliter habuit. Et eo curiosius id faciebat: q̃ potẽtia regis fretus vicinas quasdã alapiã cęsareãq; sibi iimicas ciuitates in ptãtẽ suã adigere sparet. Sz voto obstare Ludouicus dicebat q̃ hierosolymã prius videre astrigeret̃ q̃ aliquo se bello iplicaret. Regis rñso raymũd⁹ irritatus: ex eo tpe malo i frãcos aĩo fuit: ita vt in

Turci in nostros.

Vrbs fatilia.

Port⁹ sc̃ti symeonis

ſidias regi tēdere niterēt. Itaq; alienorā ſuā ex pr̄e nepte Ludouici vxorem illexit: dicere illicitū eſſe ſe ludouicū comitari q̄ eā cōtra eccleſiaſticas leges accepiſſet mulierē ſcʒ quarto cognationis gradu ei proximam. ꝓinde cupe ſe ab illo ſepari. Hāc vxoris cōtumaciā ęgre ferens Ludouicus q̄nquidem eā arctiſſime amaret / diu contendit eam ſecuʒ educere. Sed illa pertinaci aīo repugnās apud raymōdū remāſit. Quāobrē noctu egreſſus vrbe Ludouicus hieruſalem ſe cōtulit. Quo etiā cōrardus īpator hibernis apd̄ emanuelē cōſtātinopolitanū exactis aduenerat. Viſitatis deīde ſumma religione locis quos ſua p̄ntia & ſanguine xp̄s ſacrauerat principes aconē maritimā vrbeʒ ꝓfecti ſunt. Vbi conuentu hito de re communi & bello concordibus animis gerendo conſultāt. Quattuor erāt oīno in ſyria & paleſtia principatus qui a principibus chriſtianis per id tp̄s adminiſtrabantur. hieroſolymitan⁹ cui preerat balduinus rex: Tripolitanus: Antiochenus. Et rochenus eufratem verſus. Qui om̄s ſpem non puam ceperāt magnorum principū ope atq; auxilijs ditionis ſuę terminos proferre: q̄obrē donis in gentibus qſq; certabat p̄cipuʒ amicitiā demereri. Viſum ante omnia eſt ex vſu xp̄ianorum eſſe: damaſcum ꝓficiſci. Pręconis ergo voce edicitur omēs Cęſareā Philippi conueniāt: quæ ſyrie vrbs eſt in planicie conſtituta: iūctis ibi exercitibus per mōtem libanuʒ ordinato agmīe ad quartum a Damaſco lapidē caſtra mentanť: ex quo loco qui daria appellatur vrbs proſpici poteſt. Damaſco ꝓximi ſunt complures per quiq; fere paſſuum milia horti: ex quibus multa ciues cōmoda ad vitę alimentum percipiunt. Eos occupare nr̄is ī aīo erat. Quibus captis ſicut detrimētum plurimū īcolis accederet: ita adiumēti non parum noſtris afferreť. Nā cū vaſti ſint & aquarū fiſtulis ex ꝓxīo amne diriuatis irrigui: oīm̄ præterea fructuum genere feraces multa exercitibus atq; iumentis pabula ſuppeditare poterant.

Cōrardus īperator.

Cæſarea philippi. Damaſc⁹.

Igitur ex oi militũ nũero tribus instructis aciebus: primã balduynus hierosolymitan⁹. alterã frãcorum rex cõrard⁹ impator tertiã duxit. Erat ex ciuitate vna ad hortos via: & qua vector equus tm̃ cũ clitellis aut corbibus duci posset. et singuli horti maceria terrea circũuallati: angusta inter vtrosq; semita relicta difficilem præbebãt accessum. Et post quidem materias latebãt sarraceni q p macerias hortorum ex industria pforatas i adeũtes poterãt sagittas iaculari; neq; a nostris poterãt facile cohiberi. Ad hoc quisq; horti dñs turriculã in suo fundo extruxerat: quas eo tpe sarraceni & præsidijs & cõmeatu muniuerãt. Et ad hũc quidẽ modum horti arcis loco ab hoste tenebant. Procedens aũt balduinus cũ illo primus peruenisset: frequentibus sarracenorũ sagittis tardatus publico itinere relicto: ad deijciendas terreas munitiones alia via se cõuertit. Multis locis effractis macerijs sarraceni deprehendunt compluribus eorum interemptis captisq;. Reliqui p hortos excubabãt cognita balduini irruptione se fugę committũt. Occupatis hortis sarraceni id qd futurum erat cõiectãtes: fluuium qui pone muros Damasci fluit: ne in vsu nr̃is esset densis sagittarijs ad oppositam ripam complent. Quo facto nr̃os a flumine ꝓhibebãt. Sed postq̃ totis copijs digladiari nr̃i cœpert: hostem repetere damascum cõpellunt. Commissum ibi ab impatore ęgregium facinus memoriæ ꝓditum est. Cum impator pedes prælio iteresset: exertoq; gladio pugnaret: sarracenus qppiã ignarus qñã cõrard⁹ esset eum arctissime a collo præhendit At cõrardus tã valido ictu sarracenum inter collum armũq; sinistrũ pcussit, vt ab ea pte ad dexteram vsq; adacto gladio hoiẽ secuerit. Quo admirabili cunctis facto reliq exterriti pliũ sarraceni deseruert. Re ad ciues relata cœpert de salute desparare: iamq; plęriq; sarcinis quas exportarẽt cõgestis fugę se pabãt: at si forte subito oppugnatiõe pmerent: murosq; hostis superaret p muri am

Egregiũ imperatoris cõrardi factum

bitū qua obsidio erat tigna bonę crassitudis intra vrbē cōstituūt vt hoc repagulo impedit⁹ miles dum obstantia dimoueret ipi spatium haberēt dimigrandi. Sed nō placitum est deo xpianos tam isignē victoriam obtinere. Erant syrij quidam pceres qb⁹balduyn⁹ hierosolymitarū rex fidē habebat. Hos damasceni cōuenietes magnis ornāt donis.;pollicenēq; longe maiora si abhortis quos tenebāt xpiani i oppositam flumis ripam exercitū traducere possint. Negocio ab syris recepto ad prīcipes veniūt. Oñdūt lōge faciliorē obsidionē fore si ad alteram vrbis regionem milites locarent:psertim q eo loci debilior ciuitas esset. & hūilib⁹muris cōmunita:nō virgulta neq; arbores illic esse quibus a flumie phiberent: flumē pterea lentius illic fluere. Quibus cōmoditatibus accidere posse: vt ad primā oppugnationē vrbe potirēt Syrorū verbis creduli principes in eam ptē quo syri eos ducūt copias oīs migrare iubēt. Castris positis munitiōes cōtēplati: malis se cōsultoribus vsos esse itelligūt q a flumie pcul essēt / & hortorū bñficijs destituti. Itaq; cōmeatu egētes quo nec a syris iuuari poterant: neq; vrbē oppugnare munitissimā: neq; ad hortos vñ venerant regredi tētauerūt. Nā relictis a nr̄is hortis sarraceni multis sepibus atq; tignis vias pcluserāt / maceriasq; refarciuerāt: i eis tāq in arce firmissima se tutātes. ¶ Tot difficultatibus ipliciti pricipes & q maxime a syris pderētur obsidionē soluerunt. Cōrardus vero nō multo post i germaniā reuertit. Ludouicus in sequēti vere frāciā petit. Ad hūc modū duo dilectissimi exercit⁹ nulla re glīose gesta hostili ludibrio fuere. Hac ętate claruit illustris doctor Hugo de sctō victore. ¶ Dissoluto christianorū cōuentu: noradin⁹ ex infideliū turba potens princeps nihil cūctatus copijs coactis ātiochiam petit. In quem egressus raymōdus cū incōsiderate pugnat occidit. āno salutis. M.cxlviij. Comes vero edessenus dū se domuz recipere contendit interceptus in viculis situ & squalore

Frācos syrij decipiunt.

Hugo de sctō victore Raymūd⁹ occidit

lóci extinctus est. Tripolitanus quoq; comes a ficcarijs qbusdam cõfoditur. Ad hũc modũ bona palestię pars xp̃ianis erepta est. Ludouico ex palestina reuertẽti gręci occurrũt. Captũq; dũ p̃da exultãtes nauigãt georgiꝰ siciliẽsis nauigij rector ludouicũ ex hoste recupat atq; i siciliã ducit. Inde romã ꝓfectus rex galliam repetiuit.

Gaufredꝰ andegauiæ comes.

¶Regresso in galliã Ludouico gaufredꝰ ãdegauus comes & eius filius Henricꝰ q regnũ ãglię postea adeptꝰ est regem orãt suppetias illis ferat aduersus stephanu; anglũ qui normãniã inuste occupabat. Compato igiẽ exercitu rex i stephanum copias ducens nõ difficili negocio normãniã recupat: quã hẽrico restitutã / hẽricus vexiuium qd normãnũ appellaẽ regi dat. ¶Nõ mansit in fide hẽricus q ludouici cõtẽptor mãdatis pere negat Mox tñ cũ vernonẽ & nouũ mercatũ rex illi abstulisset simulata obedientia eas a Ludouico recepit. Eadẽ fere tempestate alienorã Guillermi pictauẽ. filiã petulãte; quide; fœminã rex dimisit: plerisq; asseuerãtibꝰ cognationis gradu Ludouico attiere duas l; ex ea filias suscepisset. Consultor (vt pleriq; asserunt) bernardo Clareualleñ. in ea re fretus. Quã a Ludouico dimissã Henricus vxore; desponsat. Que res initiũ fecit multis postea bellis. Nam ob eas nuptias aquitania / andegauia: cœnomãnia: & turonẽsis comitatꝰ Henrico aduenere. Quos principatus defuncto eius p̃re Henrico vna cum ãgliæ regno suscepit: potens aduersus frãcos effectꝰ. Genuit eñ ex alienora Richardu; / henricum / & Iohannẽ quos successores habuit & gaufridum comitẽ filiã primogenitã castellæ regi dedit vñ ꝓdijt blancha diui Ludouici mr̃. Alterã duxit bi;ũtinus impator. tertia; saxonũ dux accepit. Othonis qui imperio alemãnorum præfuit matrẽ. Quartã sibi copulauit tholosatium comes. Cæteru; rex ne sine liberis masculis vita defungereẽ cõstãtia; alphõsi castellę regis filiã ducit. Quę dum scdo ptu filiam alteram edit moriẽ. Huic supinduxit ali;am Theobal=

di blesen̄.filiaꝫ forma pudicitiaq; laudatissimam.❡Accessit iterum ludouico causa belli in aruernos gerendi propterea ꝙ guillermus podien̄.comes:& claromōtensis prīceps pręterea polliniaci vice comes:ecclesias peregrinosq; popularentur.Quos prælio victos in vinculis habuit.Mouit quoq; in cabilonensem comitem qui cum cluniacuꝫ spoliandi loci causa satellitibus stipatus ꝓficisceretur:cœnobitas sacratis deo vestibus ornatos cum multa plebe illi obuiam reuerenter occurrentes spoliauit:quin gētis ex populo interfectis.Quod flagitiū vulturus rex cabiloneꝫ & mōtē sācti vincentij q comitis erāt receptis:bipertitoq; principatu burgūdoruꝫ duci partē:alterā niuernorū comiti dedit.Hic tn̄ queꝫ postremo nominaui seditiosos veselai ciues in abbateꝫ pinconē qui eoruꝫ dominus erat concitauit:ita vt monasterium diuturna obsidione vexatuꝫ cœnobitę egre tuerentur:nisi regis auctoritate adnixi opem accepissent.Mulctati sunt ciues,septuaginta milibus solidoruꝫ quos compensandi dāni causa monasterio penderent. Niuernensis vero iureiurādo adactus est suo contētus esse & non deinceps persequi seruos dei.Sub hoc ludouico valdo lugdunensis ciuis ad modū diues atq; opulentus erogatis in pauperes diuitijs xp̄i paupertatem omnino imitari constituit.Hic cuꝫ litterarum ignarus eēt obtinuit ab eruditis libellos aliquot gallicos sibi cōscribi:vbi nonnullę doctorum sententię insertę essent. Quos postq̄ adeptus est:easq; suo sensu homo ydiota interpretatur docendi officium apud sui similes vsurpans:multis se atq; discipulos erroribus iplicauit.Fuit em̄ in prælatos ecclesię precipuo odio infestꝰ.Admonitus auteꝫ ab errore resilire.Oportet inquit deo magis q̄ hominibns obedire.Quare pertinax & delirus hereticꝰ anathema factus patria extruditur.A quo valdenses ad hunc vsq; diem nominati:sui pręceptoris multis per orbem locis tuentur errorem.

Belluꝫ in aruernia.

Valdo.

Am ęgregiſs geſtis deo hoībuſq; cōmēdatiſſimus cū eēt ludouic⁹ liberis tñ ifœcūdus prę cipua illi cura erat ſuſcipiendę ꝓlis.Eā ob rē hāc vnā ſollicitudinē tantū deo cōmittebat. Ergo exauditus: philippum ex aliꝫa ſuſcepit:cui ꝓpter ea ꝙ dei munere dat⁹ eē crederet adeo dat⁹ cognomiatus eſt.Verū priuſq̄ naſceret:quieſcēti patri hoc i ſōnis uꝫ apparuit.Videre viſus ē filiū calicē manu tenere hūani cruoris plenū:eūq; ſuis ꝓcerib⁹ ꝓpinare:ex quo ipſi biberent iperterriti.Quod viſum pater vni tm̄ henrico albano qui legationem apoſtolicam apud francos p id tp̄s gerebat retexit.Sed defuncto ludouico legatus rē ꝓpalat.Anno ſupiore q̄ ludouic⁹ mortem obiret:curat philippū regni cōſortē aſſumere.Quare remis ꝑductū magna pompa adoleſcenteꝫ ſacrare iubet:annum vix quartūdecimuꝫ agenteꝫ.Cui dū coronatur guillermus nouelli regis auunculus remorū primas & ſanctę ſabinę cardinalis romanus legatus affuit.Hēricus iteꝫ anglię rex ob eas quas a rege in francia terras poſſidebat obſequens ꝓ debito ſubiectionis philippo aſtitit.Sacro coronamēti abſoluto memor rex adoleſcens q̄ impie pleriq; per frāciam deierarent:& execrabili deum blaſphemia ꝓuocarent legeꝫ tulit:ſi quis eius ipietatis re⁹ cōpertus eſſet i fluuium aut paludeꝫ citra necē demittetur.In iudeos quoq; quorū erat p ꝓcēm franciaꝫ ingens multitudo ſeueritatē exercuit.Itaq; huic pfidę gēti impia cōſuetudo erat ſurreptū quotānis aliquē ifātē xp̄ianū i locū apd̄ ſe ſubterraneū ducere:atq; illū diu pœnis affectū:tādē die veneris ſctē crucis affigere:cōtenētes hoc ſuo imani facinore dei xp̄i mortē & xp̄ianorū religioneꝫ ludibrio hn̄tes.Quaꝫ rē poſtq̄ rex certo cognouit iubet ad.iiij.Kalendas martias oēs iudeos comprę hendi.Compręhēſos auro argentoq; atq; veſtibus ſpoliat.¶Erat inter bituriges ębes charetonius potens & iſignis prędo:queꝫ in dei ſeruos graſſantem philippus

Viſum de philippo auguſto naſcituro

Iudei puniuntur.

ducto in eum exercitu edomuit. Cōpescuit preterea ymbertū de belloico: & cabilonēsiumcomitem qui prę das ex sacris locis agentes viros religiosos magnis in cōmodis vexabāt. Proceres quoq; aliquot ad arma & se ditiones ꝑnos apud baruillaꝫ sibi audientes fecit: cum annos tantū quindecim natus esset. Quo tēpore ludo uicus ei⁹ pater quorūdaꝫ aulicorū suasu adduct⁹ philip pum in dyonisiano templo coronari iterum imperauit. Vbi ysabellaꝫ balduini hannonię comitis filiaꝫ neptem quoq; philippi flādrię comitis de Caroli magni ꝓgenię exortaꝫ Philippus rex vxoreꝫ accepit. Cui i perpetuam dotē philippus flādrię comes cui arthesium attinebat quia liberos non haberet arthesiuꝫ vsq; ad lisam amnē qui a fllandrēsibus arthesios disterminat attribuit. Pau cis post diebus ludouicus paralisis morbo iterijt: dū an nus agit salutis. Millesim⁹ cētesimus octgesim⁹. Elatusq; est i monasteriū de barbello qd viuēs extruxerat. Cu ius sepulchrū aliꝫa regina auro argētoq; supadditis gē mis ornauit. Quo regnāte tornacuꝫ que sub nouiomēsi ecclesia sexcētis fere ānis extiterat epālis sedes facta & Eugenio tertio romanū pōtificatū gerentē. Curato pa tris funere Philipp⁹ i iudeos iterū se cōuertit. Qui igen ti fęnore ciues ita obęratos sibi habebāt vt eorū prędijs ditati dimidiā fere ciuitatē vēdicarent; alios in custo dia penes se seruarent. plerosq; fortunis oibus disoluen di debiti causa spoliatos mēdicis nō dissimiles efficerēt. Domi præterea ex xpianis familiam continebant quo rum quotidianis seruitijs rem suam augebant. Et cum pignoris loco vestes & sacrosancta ecclesię vasa a cre ditorib⁹ suscepissent ea in sordidos vsus admouebant. His iudeorū iniquitatibus cognitis Bernarduꝫ anacho ritam qui in saltu vicennarū incolebat: hominē sāctita tis opinione clarū rex adijt. Rogat que de iudeis eius sententia esset. Bernardus optimū factu esse respondet si debita oia quibus xpiani erga iudeos astricti tenebā

Ysabella comitis annonie filia phi lipi vxor in dotem habuit ar thesij co mitatuꝫ.

Tomacū Iudei ite rum.

tur rex remiteret qnta oim debitorũ ad fiscũ (si volet) attributa. ¶ Anachoritę sñia rex confirmatus: prędijs possessionibusq; iudeos mulctat: edicto ad diui Iohannis baptistę termino quo iudei oẽs regno francorũ abscederẽt. Neq; dimoueri rex potuit. q̃q̃ multi ex primoribus hãc seueritatẽ moderari tentassent: iudeorũ muneribꝰ illecti. Itaq; cũ precibus locus nõ pateret: diesq; ad discessuȝ dictꝰ aduentaret: iudei distractis suis rebꝰ oẽs abierũt: pręter paucos q religioneȝ xp̃i ꝓfiteri voluerũt. Quibꝰ lauacri sacramento ablutis Philipus fortunas & libertatem restituit. Anno xp̃ianę redemptionis. Millesimo centesimo octogesimo secundo. Exactis e frãcia iudeis synagogas eorũ ad xp̃ianissimi ritũ cõuerti atq; dicari iubet. ¶ Est i via militari qua a parisio ad sanctuȝ dyonisiuȝ itur sacelluȝ lepra infectis attributũ. Quibus ꝓxime adiacebat mercatus reruȝ venaliũ. Huius fori ius a leprosis cõparatũ philipus intra luteciam statuit in eo loco qui cãpelli dicebaẽ. Vbi amplissimis ędibus extructis merces extrudi a mercatoribꝰ sine imbriũ molestia possent. Hũc mercatũ francivulgo hallas appellant. ¶ Ambiuit quoq; Philippus perpetuo muro saltũ vicẽnarũ cũ antea puius esset. ¶ Occupabat eadẽ tẽpestate viromãdiaȝ Philippus flandrię comes quã ad se ptinere rex optimo iure dicebat. Hinc bello exorto cõtracto tãdem ab alterutro principe exercitu. Comes sponte sua nullo cõmisso pręlio occupata restituit p̃ter Peronaȝ & sanctuȝ Quintinum. Quæ valida oppida comes quo ad viueret sibi conseruauit. Eius cõcordię autores fuerũt Theobaldus blesensis senescallus/& Guilelmꝰ remorũ pręsul. ¶ Nec miraculo caret ꝙ cũ ad Kalendas iulias in agro viromãdẽsi frumentationibus pabulationibusq; segetes late miles detriuisset: ita vt messis faciendę nulla agricolis spes superesset: tanta tamẽ frumenti & oĩs generis commeatus copia fuit vt duplicatas fruges messores receperint. Ceteruȝ vbi flãdrorũ

Iudei regno expellunẽ.

Mercatꝰ seu halle pisienses

Saltus vicẽnaruȝ.

Viromãdia restituiẽ Philippo.

Miraculum.

exercit⁹ cōstiterat oīa aruerūt.¶Inter has regis occupatiōes venere ab hierosolymis ad Philippū eracli⁹ patriarcha hierosolymitan⁹ & dom⁹ hospitalis prior:nūcij calamitatis quā salhadin⁹ egypti⁹ xpianis p palestinaꝫ ītulisset:locis aliquot nō sine nrorū cęde occupatis Cui icōmodo nisi catholici pricipes succurrāt res hierosolymitanas i hostiū ptātē breui relapsuras.¶His qrelis rex motus parisiū regni pōtifices aduocat.Quib⁹ cōueniētib⁹ edocet q̄ sit in syria xpanissimi stat⁹.Oportere queq; eorū per sua territoria populū admonere:vt misere xpianorū cōditioni suppetias ferāt:se qdem patissimū esse qui in primis auxiliet:si pñtiū reruꝫ cōditio admittat:sꝫ nihilo segni⁹ missurū se ad id ꝑnegociū viros strēneos cū valida militū manu.Oratiōe regis a pñtib⁹ laudata:paruo post tpe rex ex suis destinat q afflictis reb⁹ opitulenť.¶Ipe iterea i Hugonem burgūdū qui arcē vergij circūsęderat:i eoq; guidonē loci dñm obsederat copias ducit.Iaꝫ eñi Hugo turres quattuor nō ꝑcul ab arce erexerat qbus ab eruptione obsessos ꝑhibebat/atq; ptinacissime cōstituerat:nunq̄ īde abiturū priusq̄ arceꝫ recepisset.¶Sꝫ obstinatis sec⁹(ac cupiunt sępenūero)accidit.Rex eñ celeri⁹ hugonis opiniōe aduenies:spem obsidētis ītercipit:dirutisq; ꝑpugnaculis ītra arcē a Guidone recipiť.Sꝫ nec tāto icōmodo accepto Hugo populari ecclesias & mōastetia destitit q̄uis a Philippo ne id cōmitteret crebro ac monit⁹ extitisset Eā ob rē rex ad castillionē ꝑmoto exercitu arceꝫ vi expugnat.Vñ sibi timēs hugo regis gratiā ꝑpere ipetrare elaborat.Qua ipetrata:duob⁹ castellis ptāti regis ꝑmissis donec triginta milia libraruꝫ ecclesijs ꝑsoluisset Philippus parisiū regrediť.Vbi dū aliquot dies incolit ambulāti p palatiū fœtor quidā ex vijs publicis inferť: quo supra modum offensus cognito q̄ ex cœno lutoq; viarū ꝑcederet:vias lapidib⁹ pauire cōstituit:opus ꝑfecto ꝑpter vrbis magnitudineꝫ grande atq; arduum.

oratores a hierusalem.

Philipp⁹ in cōcilio parisiēsi.

Belluꝫ in hugoneꝫ burgūdū

Lutecia parisiorū lapidib⁹ sternitur.

Proptḗrea accitis ciuib⁹ & mercatorũ p̄poſito:negoci um dat vias ſternendi.Eodez ſtudio adductus:capelli patte q̄ & iportãdis venalib⁹ reb⁹:& ſepeliendis huma‐nis corporib⁹ ꝓxime ſacellum ſcti inocētis erat:ſepire quadratis lapidib⁹ fecit:eãq; ad ſepulturã tñ humanã deputauit.Per hos dies Richardus henrici angli filius cũ pictauiaz teneret:nec ide debitã Philippo fidez prḗſtaret;ſed doloſis dilationib⁹ i verba regis iurare cunctaretur:Philippus hois ad rebellionez inclinãtis aſtutiam nõ vltra tollerare conſtituit.Quare bituriges magnis copijs petens aquitaniaz ad caſtrũ vſq; Radulphi vaſtat.Ea re cognita Hēric⁹ vna cũ filio Richardo:educto in Philippũ exercitu:eũ ab obſidione arcis vi atq; armis dimouere cõtendũt.Quibus i cõſpectũ francoruz venientib⁹:in anglos ſe Philipp⁹ cõuertit:facta pugnã di poteſtate.Qua audacia territi hoſtes:mox ad regez legatos de pace mittunt duos cardinales:qui per id tē pus ad recõciliandos reges in franciam Roma aduenerant.¶ Promittunt anglorum nomine fidez regi preſtituros:& que ad ius fidelitatis ſpectant ex ꝓcerũ arbitrio facturos.Hac igitur cõditione accepta atq; indu‐cijs hincinde firmatis:ab armis diſceſſuz eſt.¶ Interim dũ de pace agitur:quidã introducti a richardo ſatellites:quos illa ḗtas coterellos appellauit:dũ alea ludũt/ qdã pditis nũmis blaſphem⁹ in deũ:dũ ſimulachrũ virginis filiũ dextra geſtãtis in tēpli veſtibulo aſpicit:iacto i imaginē lapide brachij ptē a filio abrupit:ex quo ꝓfluens cruor multis ḗgrotãtib⁹ ſalus fuit.Satelles aũt virginis cõtēptor demonio mox abrept⁹ eodē die ſpiritũ miſerabiliter efflauit.Nemo igit̃ venerabiles imagines ſanctorũ deſpuat/q̄ tametſi nihil i ſe diuinitatis obtinent:ſunt tñ ad monumentũ virtutis populo exhibitḗ admonentq; humanam mentem imitari eorũ ſpectatiſſimã vitam quorũ imagines in honore haberi vident. Quietis per franciam rebus nuncij iterum ex aſia adue‐

Cimiteri umſãcti. inocētis.

Bellũ i richardum aqtanię ducem.

miraculum.

niũt q̃ oĩa apud xp̃ianos qui ĩ syria erãt a salhadino ꝓfli gata esse.atq; ipsas sanctã ciuitatem vna cũ rege:& xp̃i crucem asportatã:tresq; tm̃ vrbes superesse:tyrõ:tripolĩ: atq; antiochiam:& castella pauca in fide stare.Qua per franciam calamitate vulgata mœrore oẽs affecti sunt. Atq; ipse in primis philipp⁹ tot malis cõdolens:p nuncios Hẽricũ anglũ in colloquiũ vocat.Cõuenientib⁹ regibus in planicię que a gisortio non ꝓcul abest.Tanta fuit tyri pręsulis suasu principũ charitas:vt nemo illos vllo tp̃e a perpetua pace discessuros formidaret.Itaq; cruce in hostes fidei desumpta:q̃plurimos pontifices & proceres populorum quoq; numerosam multitudinem vt idem faceret ꝓuocauerunt.¶ At tantã expeditionẽ cum pecunia deesset:cõuocatis parisijs põtificibus & nobilitate rex petit sibi annuã decimã ecclesiasticorũ ꝓuẽtuũ concedi.Quę postea salhadini decima appellata est Militi autem q̃ ęre aleno tenebat̃ pmissum est:contracti ad illum diem fœnoris libertatẽ habere debita vero trib⁹ terminis creditoribus persoluere. His ita in contione definitis tertio post mense Richardus anglus induciarum & iurisiurandi pręuaricator occasiõe sumpta ĩ Raymũdum tholosatem bellũ mouet.Quod postq̃ p raymũdũ nuncios philippus cognouit/promoto exercitu castrum radulphi busentaluz insuper & argentoniũ expugnat Leurontẽ vero secus paludẽ sitũ cũ circuncedisset tãta siccitate terra inaruit/ vt pal⁹ ipse aresceret. Aquarum igitur cuz iumenta atq; exercitus indigeret.nec vllus de cęlo ymber speraretur:mox eruptione aquę pluribus locis facta palus exundauit.Expugnatum leurontez rex ludouico theobaldi blessẽ.filio cõsobrino suo donauit.A leurõte ad mõtricardum exrcitũ ꝓgredi iubet.Quã arcez cũ aliquot dies circũsedisset tandẽ expugnat:icensis suburbijs:& turre grãdi& munitissima solo ęquata.Inde ꝓgress⁹ per aruerniam philippus:oĩa que angli regis in ea regione erant occupat.Tam multis in

Nuncij a hierusalem.
Cruce signati turcum.
Salhadini dcima.
Richardus turbitor expeditionis.
Nota.

cõmodis acceptis rex ãglus reducto exercitu p normã niaȝ cũ richardo filio abiẽs nõ pauca loca donec giſor tiuȝ veniſſet pdit &diripit.Nõ mľto poſt iteriecto tpe Richardus pictauẽſis cũ negatã ſibi ab Henrico patre Margaretã philippi ſororẽ q̃ apđ hẽricũ ad cõiugij ſpẽ aſſeruabaꝛ nõ ipetraret vxorẽ:a p̃re deciſcẽs ad philippũ ſe cõtulit p̄ſtita de terris quas in francia poſſidebat fide.¶In ſequẽti vere philipp⁹ cœpit in henricum belli diligens executor:copias educẽs:dũ iter in cœnomaniaȝ facit firmitatẽ bernardi cũ alijs quattuor munitiſſimis caſtellis capit:mox cœnomaniã ꝓgreſſus vrbeȝ circũualat:ex qua ſe hẽricus ꝓripiens:chinonẽ petit.Cœnomania recepta philippus turonos adoriꝛ vbi flumie ligeri ipeditus ipẽ lanceã manu apprẹhẽdens vadũ prẹ exercitu ſcrutans viaȝ qua ſui tuto pgerent mõſtrauit. Flumine traiecto:turonũ vi expugnat.Nihil tñ ſeuitiẹ ciuib⁹ iferri rex pmiſit.Duedecio poſt receptaȝ vrbem die p̄ſidio i ea relicto philippus exercitũ reduxit.Interi circiter.xv.Kalendas iulias hẽric⁹ angl⁹ apud chinonẽ defunct⁹ eſt.quo pſecutore diu⁹ thomas cãtuarieñ. dũ veſporũ officio itereſſet quattuor ſatellitũ miſterio qnq; vulnerib⁹ eſt trucidat⁹:quẽ beatorũ martyrũ collegio relatũ eccleſia veneraꝛ.Hui⁹ henrici ſepulchrũ apđ frontẽuallẽ viſiꝛ.¶Patri richardus ſucceſſit cor leonínuȝ appellatus.Atq; paulo poſt pace cũ philippo icta: rex q̃cũq; Henrico abſtuliſſet:richardo ſpõte ſua reſtituit.Receptis a richardo trib⁹ caſtellis:ipẽ quoq; liberalitate in philippũ vſus creſacũ eſſaudunũ & dolõnam donat que philippo ꝑpetua eſſent.¶Ordinatis ad hũc modũ reb⁹:reges de expeditiõe hieroſolimitana cõueniũt:vt iũctis claſſib⁹ i ſyriaȝ nauigarẽt.Anno igiꝛ ſalutis centeſimo octogeſimonono ſupra M.circiter feſtũ diui iohannis baptiſte:poſtq̃ apud diui dyoniſij ſepulchrum prẹces habuiſſet philippus:veſelaũ richardo comite ꝓfect⁹ ẽ.Ibi filio i tutela matris atq; auũculi temẽ

Richardus a p̃re deficit.

Philippi egregiuȝ factum.

Henric⁹ angl⁹ moritur.

Expeditione i ſyriam.

ſis legati apoſtolici relicto / ianuā ſe cōtulit. Richard⁹ vero marſiliā ꝓfect⁹ eſt. Compatis ianuȩ q̄ ad expeditionē cōuenirent. Cuꝫ mari ſe reges cōmiſiſſent orta tēpeſtate ps meſſanā. ps ad alios portus delati ſunt. Cum reges meſſanæ agerent Ioachinus abbas res futurȩ præſagus ad eos venit: vaticinatuſq; eſt nondū tp̄s aduenisse recupandæ hieruſalem. Nichilominus tñ hybernis exactis Philippus ꝓximo vere cuꝫ Richardus in mēſeꝫ auguſtuꝫ nauigationeꝫ differre ſtatuiſſet: educta claſſe aconeꝫ appulit. Quā miles xp̄ianus iaꝫ ſecūdo āno obſeſſaꝫ expugnare nō potuerat. Caſtris igiť acone poſitis Philippus vrbis muros lꝫ ꝓpe machinis diruiſſet: expugnare tamen locuꝫ ſupſedit: Richarduꝫ expectās. Hic cum aduenisſet / rogatus a Philippo vna oppugnationem facere: pnegauit. Neq; arbitris q vtriuſq; pricipis aſſenſu rei militari p̄fecti erāt obtēpauit. Tāto liuore atq; odio anglorum gēs frācos oēs hꝫ: vt lupuꝫ oui facili⁹ q̄ frācis anglū cōcilies. Itaq; (ſicut ego accepi cū apd henricū angliȩ regē hui⁹noīs ſeptimū: Caroli octaui regis francorū tūc regnātis legatiōis munere fūgerer) liberos ſuos dū p ætatē licet pleriq; i āglia pentes arcu ſagittas mittere iſtituūt: ꝓpoſitaq; illis frāci hoīs effigie. Age iquiūt fili diſce ferire & mactare frācum. Recuſante auxiliū richardo. cū obſeſſi Philippū oppugnationē parare vidētvrbē ſe dedituros dicūt: ſi cū ſuis fortunis ſalui abire ꝑmittātur. Admiſſa conditiōe Philippus adiecit liberādos iſuꝑ eē captiuos oēs q p egyptū & ſyriā a ſalhadino tenebatur. Atq; ipaꝫ xp̄i cruceꝫ i primis reſtituēdam: nō abituros hīc niſi hec oīa impleta pfeciſſent. ¶ Recepta vrbe diſtributiſq; iter pricipes captiuis philippus cū richardū ſuſpectū haberet: ꝙ cū ſalhadio p nūcios cōionē haberet a quo etiā donis honorareť: ꝙ q; ipe grauiť ęgrotaret: vocatis ſui exercit⁹ primorib⁹ i frāciā ſe reuerti velle dixit. Atq; ita odone burgūdorū duce exercitui pręfecto: tribus tñ triremibus a ruffino ianueñ. præparatis: i

Acō ciuitas paleſtine.

Richard⁹ pfidus.

Diſcedit Philipp⁹ ab acone.

appuliã nauigauit. Vbi post aliquot dies morbo leuat⁹ romã religiõis & voti grã ꝑfect⁹est celestio tertio rõanã sedẽ mīstrãte. ❡Post Philippi discessum richard⁹ captiuos quos ex obsessis hẽbat ad se duci iubet: cũ ab eis xpicolas & dñi crucem sicuti cõuenerat repetit: nec ꝓmisso se absoluere salhadin⁹ curat. milia sex ex vrbe eductos capite dãnauit. ❡Cũ i frãciã Philippus venisset: esset q; apd sctm germanũ de layo execrabile iudeorũ facin⁹ ad eũ delatũ ẽ. Apd brayũ castrũ iudei xpianũ quẽdam (quem furti aq; homicidij isimulabãt) captũ serto spineo coronauerant: deductũq; p oppidũ & multis verberibus affectũ tãdẽ cruci affigẽtes interemerãt ꝑmittẽte loci dña quam ipi mũeribus euicissent. Cognita iniuria rex nulla mora iterposita nescientib⁹ aulicis qd aĩo agitaret: ad braiũ ꝓpe se cõtulit. Moxq; portas & viarũ exitus a suis diligent obseruari ꝑcipiens: supra octogita iudeos cõphensos cremare iubet. Supplicio de iudeis expleto agente apd põtis aram Philippo lrãe ex syria ad eũ pferunt. Quib⁹ admonebat bartasim quendaz ex arabia in franciã richardi cõcilio ei⁹ necãdi grã missum esse. Qua re itellecta de se sollicit⁹ rex: diligentiore custodia vs⁹ est. Sz missis i syriam ad amicos legatis: qa id ab iimicis fictũ cognouit oi se suspitiõe absoluit. Atq; iiuriarũ qs a richardo accepisset recordat⁹ hoĩs pfidiã vlcisci festiat. Gisortio igr atq; velexio qd normãnũ dicunt occupato: tota deide normannia potit⁹ ẽ. Defuncta quoq; ysabella optia regia i ptu gemios enixa philipp⁹ stephano nouiomẽsi antistite ad caynũ dalmatarũ regẽ misso igebergã sororẽ regis vxorẽ duxit. Quã pisij receptã paucis iteractis dieb⁹ dimisit: occasione sumpta qp eius consobria eẽt. De qua re ꝓcurante cayno tãetsi legati aplici midas & cecin⁹ cardiales qrere mãdata recepissent. segniter tñ agentes / vel largitiõe regia corrupti: vel metu offendẽdi regis pterriti negociũ nõ absoluert. Ingeberga aũt licet diuortiũ iiquo aĩo ferret celebs tñ

Iudeorũ execrabile factum

Suspitio Syria. Philipp⁹ normãniam occupat.

Ingeberga dalmate regis filia philippi vxor.

Richard⁹ syriã reliquit: & diui martini canoni=

apud frãcos viuere q̃ alteri viro nubere maluit. ¶ At richardus angl⁹ relicta syria cũ in frãciã reuertisset in clerũ turonẽsem sęuire cœpit: exactis e tẽplo diui Martini sacerdotibus quos fortunis oĩbus spoliauerat. ad quam calamitatẽ philippus alterã addit. Nã oĩm ecclesiarũ q̃ in pricipatu richardi erãt bona diripuit. Expulsisq̃ e sacris locis dei seruitoribus p̃das sibi ex eorũ ꝓuentib⁹ fecit. Nec ab his que suę ditiõis erãt cõtinuit man⁹. Sz vectigalibus & crebris tributis oppressi t: dictitãs op⁹ illi eẽ grandi pecunia ob terre sc̃tẽ liberationẽ quã suis militibus ipartiret. Est em̃ oĩ peccãti p̃ns semp aliqua rõ quã suo p̃tendat errori. ¶ Cũ hæc in ecclesia dei ageret philippus richardi frater iohãnes qui sine terra nomẽ habebat: adiũctis sibi comite dalphin o & darõddello comite: & rothomagorũ pte ad castrũ valisruelli mouẽs arcẽ obsidet. Vbi postq̃ vix dies octo hęsitasset: supueniens philipp⁹ tam inspato i hostẽ irrupit vt capessentibus fugã normãnis castra deseruerint quæ fuẽrt i prædã francis. Paruo post tpe contẽptis iducijs cũ richard⁹ archas circũsedisset: philippus educto præsidio qd̃ in vallerueli hẽbat locũ diruit. Aduersusq̃ richardũ i de ꝓfect⁹: hostẽ ãglũ cũ normãnis ad dieppã vsq̃ fugauit: nauibus q̃ in statiõe erãt icẽsis. ¶ His hostiliter aduers⁹ anglũ gestis: cũ p iducias ab armis paulo cessatum est: richardus nulli⁹ ꝓmissi tenax violatis iducijs bellũ instaurat. Positis nõ ꝓcul ab essouduno castris: cũ acies cõgrediẽdi signũ expectarent: ecce richard⁹ paucis comitantibus ad philippũ spõte sua iermis accessit. fideq̃ p̃stitit se regis mãdatis pariturũ. Deide inter reges conuenit cõuẽtionẽ apd̃ vallẽruelli & castrũ gallardi ad nonas ianuarias hr̃e. Vbi & perpetua vt spabaẽ pacis formula dicta est & datis hĩcide atq̃ acceptis obsidibus firmata. In seq̃ẽti martio mense philipp⁹ mariã ducis bohemorũ filiã mr̃imonio sibi coniũxit. Moxq̃ richardi p̃fidia fractis iducijs: cũ arcẽ b trisoni dolo captã solo ꝓstrasset. Philip-

cos suis fortunis spoliatos expellit.

Philippi i sacerdotes seuitia

Vallisruelli castellũ a normãnis obsessũ & a philippo dirutũ.

Richard⁹ inducias violat.

Maria bohemorũ ducis filia philippi vxor

Richardi pfidia.

Guido thouard⁹ capit.
Nouẽ curtũ castrũ.
Balduin⁹ flãdr⁹ cũ Richardo iungit.
Reginald⁹ comes Bolonieñ cõspirat
Sctũs Audomarus et comes flãdrie.
Iudei i frãciam redeunt.
Philipp⁹ a clero pẽsiões exigit.
Philipp⁹ normanniã vastat

pus collecto exercitu dãmallã ꝓgredi festinat: vbi dux in obsidione distinet: ad nouẽcurtũ richard⁹ adueniẽs præsidiũ qd in eo arat ꝓmissis adduxit: locum illi ꝑmittere. Quẽ receptũ armis & cõmeatu munit. Inde i Philippũ dãmallã circũsidentẽ ducẽs: dũ loco regẽ sũmouere cõcertat. ipe a frãcis ferociter ipetitus fugat. Capto i fuga gydone thouardo viro apprime nobili & strẽnuo: frãci dãmallã repetẽtes arcẽ oppugnãt. Sꝫ dedẽtibus se hostib⁹ si istructi armis discedere liceret dãmalla recepta est: & arx solo equata. Gisortiũ deiceps adueniẽs & ꝓtenus nouẽcurtũ qd Richardus sibi rapuerat circũuallẽs multo suorũ ꝑiculo expugnauit. ¶ Pugnãtem aduersus ãglum alia Philippuꝫ sollicitudo turbauit. Balduin⁹ enĩ flandrensium comes ad Richardum desciuit: quem præterea secutus reginald⁹ comitis dñi Martini fili⁹: mĩtas francis incõmoditates hipariter inuexerunt: q̃q̃ ipe reginaldus nuptijs dñe boloniensis atq; ipo comitatu pauloãte a rege honorat⁹ auctusq; extitisset. ꝑ has belli tempestates sctũs Audomarus arthesij isigne atq; munitissimuꝫ oppidũ i ꝑtãtẽ Balduini venit. Iudeos autem eiectos frãcia Philipp⁹ ꝑisium reduxit pecunię forte iter tot belli impensas egens. Nam & de ecclesijs vectigalia pẽsionesq; ãnuas reclamante clero excepit. q̃obrem maiore q̃ vllo tpe bello mox implicitus ẽ. ¶ Itaq; richardus nũeroso instructus exercitu gisortium mouẽs oẽm ꝑ ambitũ regionẽ populat: corcella arce ad solum cõplanata. In quẽ cum copias philippus duxisset primõ aduẽtu hostis illũ ne gisortiũ peteret ꝓhibuit: sed aĩos tollens Philippus: cuneo fcõ ꝑ acies hostiũ perrũpens gisortiũ ingressus est: qbusdã ex suis aulicis atq; ꝓceribus ab hoste iterclusis captisq;. ¶ Deinde abeunte i normãniã richardo: philipp⁹ hostili agmĩe normannos isecut⁹ ad nouũburgũ & bellũmõtem rogerij vsq; ꝓgressus vicos cõplures ferro igneq; vastauit. Repetente tãdem frãciã Philippo: cũ i tellexisset richardus illũ exercitum

dimisisse: in velexinũ & claromõtem incursiones facit. Cui occurrentes bellouaci antistes & guilhelmus de de melli. cum ab hoste p̄das recupare inconsulte nituntur insidias hostiũ incurrentes capti abductiq; sunt. ¶ Cũ tantis animis reges digladiantur. Innocentius terti⁹ q Cælestino tertio in sedem romanã successerat: studios⁹ pacis Petrũ capuanũ cardinalem ad reges mittit. Qui de pace qdem despans: qnq; vix annorũ iducias ipetra uit. nec richardum adducere potuit vt obsides daret at q; recipet: Ipe aũt ferox & idomit⁹ hostis: nõ lõgo post interiecto tpe dũ i lemouicibus arcem lemouicã obsi det: emissa ex arce sagitta ict⁹ eo vulnere iterijt. Sub hoc Innocentio romano põtifice ordo fratrũ sctẽ trinitatis de redemptiõe captiuorũ autoribus Iohãne de mata & fœlice anachorita initium cepit. Qui postq̃ apd ceruũ frigidum meldensis territorij solitariã diu vitã egissent p qetem admoniti põtificem romanũ cõuenire: a quo vitæ modũ accipent: cũ inocentiũ adijssent cognouert p õtificem simili reuelatiõe fuisse diuinit⁹ istinctũ. Qu ã obrem a põtifice benignissime excepti sunt. Et qnto Ka lendas februarias cũ dies festus agnetis scdo agit, inno centius rem diuinam faciens: dũ diuinam eucharistiã circũstãtib⁹ se oñdit: angelum dei videt cãdore multo fulgentem. cãcellatis manib⁹ duos captiuos tenentem: xpianũ vnũ alterũ maurũ: tanq̃ eos cõmutaret. Cui an gelo crux rubri & asuri coloris ad pect⁹ eminebat. Quo viso & re diuina cõfecta: anachoritas ad se vocãs: iã in quit filioli aiaduerto dei spũ vos duci. Cõficiam vobis idumenta exemplo visiõis q̃ mihi diuia celebranti inno tuit. Igit cõsutis tunicis iohannem fœlicemq; candidis vestib⁹ decorauit: supaddita cruce qualem angelus oñ disset. Additq; nouo ordini titulũ de trinitate & redem ptiõe captiuorũ: cui negociũ iponit: captiuos male cre dentibus christianos liberandi. Ei⁹ rei simulachrũ romę in cœlio mõte apd sctm̃ thomã de formis visit: vbi ec

Innocẽti⁹ tertius.

Richard⁹ occidit.

Reuelatio atq; institutio or ordis sctẽ trinitatis.

clesiã diuię trinitati Innocēti⁹ extruxit. Succedētibus aliquot ãnis p̄dicatorũ ordo Dñico autore viro apprime docto & sctõ ortus celebratusq; ē richardo defũcto philipp⁹ contracto grãdi exercitu ebroicas normãnorũ vrbē cũ alijs cõplurib⁹ ĩstructissimis arcib⁹ occupat: atq; oĩa cœnomãnia ten⁹ pdit. Artur⁹ præterea britonum princeps andegauiã vrbē quã sibi richard⁹ sustulerat recepit: philippoq; obuiã pgēseius fidei se pmisit. ¶ His reb⁹ rege p̄pedito: Robert⁹ blesensis & Eustaci⁹ de nouauilla philippũ namurci comitē balduyni flãdrēsis fratrem cũ eqtib⁹ auratis duodeci & sacerdote vno Petro duacēsi cõp̄hēdũt: ad regēq; ducũt. Nec lõga mora iter cessit: cũ int̄ philippũ & Iohãnē richardi successorē cui sine terra cognomē fuit iduciæ dictę sũt: & sacro firmatę

Dñic⁹

Namurci comes capitur:

Cõcessa philippo a bello qete: noua illi a romano legato afflictio consurgit .p pter igebergã vxorē dimissam. Nã cõuentu prælatorũ hĩto ex eorũ sñia legat⁹ philippo & toti regno sacris & cõione hoim ĩterdixit: q̄uis romanũ põtificē rex appellasset. Qua legis seueritate exasperat⁹ philipp⁹ i clerũ sęuitia vsus ē: pulsis e suis sedib⁹ põtificib⁹: quorũ assensu hanc ignominiã accepisset. Itaq; nec dignitati nec vicariatui pepcit: qn etiã plebeios sccerdotes reb⁹ suis exutos extruderet. Qui & igebergã i arce stãpēsi clausã tenuit. Nec a plebe tempauit: exacta a populo ĩ tia pte bonorũ: p̄ter vectigalia & ãnuas pēsiões. ¶ Inducijs ppediē finituris reges ĩ ter vernonē & isulã ãdelinã de firmãda pace cõuenerũt. Ibi ptitis terris de qb⁹ cõtēdebãt: Iohēs ãgl⁹ oia q̄ philipp⁹ richardo abstulisset ludouico regis filio (cui blãca alphõsi castellę filia nupserat: & Iohãnis neptis erat) libera pmittit. Adiũxit p̄terea ãgl⁹ ad tãtã liberalitatē: si absq; liberis morerẽt: i stituere se ludouicũ heredē oĩm possessionũ q̄ cis oceanũ gallicũ sųę ditiõis ēent. ¶ Interi dũ hęc agunt alter a põtifice rõano legat⁹ otho hostiēn. eps in frãciam venit attributo sibi collega burdegalensi archi

Interdictũ in frãcia seuit.

Philipp⁹ i clerum.

Pax inter reges

præsule hic philippũ admonet ĩgebergã vxorẽ recipiat. Paruit legato philipp⁹. Nã cũ suessione legati varijs disceptationib⁹ de regis cũ vxore recõciliatiõe agerẽt. rex tãtę moræ ĩpatiens assumpta ĩgeberga ĩsalutatis legatis consiliũ dimittit. Abeũte rege legati rubore pfusi alter romã se cõtulit: alter ĩ frãciã reuersus ẽ. ¶ Exactis inde paucis mẽsib⁹: conueniẽtibus iterũ non lõge a vernone regibus. philipp⁹ iohanni ãglo atq; normãnis diem dicit quo pisij ad iudiciũ venirẽt. Cã vocationis hęc fuit. erat arturus britonum comes angli regis nepos: quem philippi ptes sequẽtem Iohãnes angl⁹ cũ cepisset: eũ occidisse diffamat⁹ ẽ. Libere dimissis ijs q cũ eo capti erãt. Statuto die postq̃ ad rebellionẽ anglũ icliare philippus cognouit. Consilio a ,pceribus capto militẽ cogit ducitq; i normãniã ad castellũ cui bontauentũ nomẽ est: qđ vna cum genselino & gorneyo munitissimis locis ,pst rauit. At cũ hyẽs ĩhorrescęret: relictis vbiq; pręsidijs reges bello tãtisp dum hybernarent abstinuerũt. ¶ Ineũte vere philippus britonũ atq; pictauorũ auxilijs fret⁹ aqtaniã sibi subiugauit. nec multo post in normãniã cõuersus: Cõchas & vallẽruelli cũ ĩsula andelina ĩ ptãtem recepit. Eodem ferme tpe Innocenti⁹ tertius põtifex missis in frãciã nũcijs regib⁹ mãdat bello supsedeãt: pœna ĩ cõtẽptorem præcepti adiecta. Sʒ philipp⁹ appellatiõe aduers⁹ legatos se tutauit. Atq; ita ad radepõteʒ copijs ĩstructis mouens post qndecimũ obsidiõis diẽ arcẽ expugnat. Dehic ad gallardũ castrũ ,pfectus (quod edito ad ripam sequanæ loco situ ẽ: & a richardo magnis munitiõibus ĩstauratũ) cõstituit præsidiuʒ quod ĩtus erat fame ad deditionem cõpellere: ne vel militẽ difficili & periculosa obsidiõe pderet vel casu aliquo obsessi clã di liberẽt: at q; subterfugerẽt. Igr̃ magnis fossis atq; aggerib⁹ castellũ circũdat: ĩposito inter aggerem & arcem milite. Extruxit præterea ligneas turres ex qbus tela in obsessos iacularí possent. Comparatis omnibus quæ oppugnatiõi

Legati a philippo illusi.

Iubet ĩnocenti⁹ reges bello abstĩere: a quo philippus ,puocat.

cōuenirēt:ĩsilientib⁹ frãcis atq; acerrime pugnãtibus obsessi nō minore animi fortitudine frãcos repellebãt: donec qntodecio die cōtinua oppugnatiōe fracti deditionē fecere.¶ Altero q secut⁹ ē ãno philipp⁹ cū falle siã atq; dãfrōtē recepisset: ad diui Michaelis pmontorium qd in piculo maris ab ícolis dicitur puadens suæ oĩa ditioni subiecit. Qd videntes normãni ne philippi fortunæ temere obsisterēt: abricas baiocū constantiam atq; lexouiu; vrbes dedunt. In quibus relicto valido psidio rex Rothomagum primariam normãniẹ ciuitatē obsidione pmere constituit. Circūsessa a frãcis vrbe: ciues trigĩta dierum inducias a Philippo ĩpetrãt. Interi; in aagliã missis ad iohãnem anglu; nuncijs vt infra impetratos ĩduciarū dies obsessis opitularet: cu; nihil spei a rege accipent: s; intelligerēt hoiem desidere & cunctari: ad suos remigrantes nūcij se atq; ciuitatē Philippo pmiserunt. Quorū exēplo moti arquēses & vernoliēses in verba regis iurant. ¶ Subacta normãnia i frãcia; cu; redijsset: paucos ibi dies cōmoratus: aquitanos magnis copijs petit. Prima ad arcē lochiarum castra fecit: quã magna vi expugnata; droetio de nullo dono dedit. Inde chinonē agri virtute a psidio defensam cepit oẽs vero q ĩtus erãt cōpendiū ĩ custodiã duci iubet. Intercedētibus paucis post hẹc dieb⁹ iohēs ãgl⁹ rupellam cū classe appellit. Cui a philippo deficiēs comes touardus se cōiūxit. vrbs ãdegauia primos iohĩs ĩpet⁹ expta ē: quã soloten⁹ ãgl⁹ destruxit. Eapropter ĩ pictauiã veniens Philipp⁹ oĩb⁹ mūitiōib⁹ pictauorū locis ĩposito psidio touardū vbi ãgl⁹ agebat petere cū statuisset iã q; ad hoc acies ordĩatas hrēt: comitis touardi terra ferro atq; igni vastata: duorū ãnorū ĩducijs iter reges firmatis: ab armis tēpatū est. Quib⁹ exactis Philippus iterum in aqtaniã mil itē pmouet: vbi ẹquatis ad solū qbusda; castellis. alijs aūt receptis cū psidiū in illis collocasset ei⁹ religiōis curã guillermo marescallo & guillermo de ru-

Philipp⁹ i aq tania.

Angl⁹ ad rupellã cū classe.

Andegauia vrbs diruit.

pib⁹ cōmittit atq; ī frãciaȝ remeat. Illi a rege ꝑfecti duȝ
pictauię agūt locatis īſidijs: touardi vice comiteȝ & ſa
uarū maulionē ꝑdas abigentes capiūt: quos vna cū hu-
gōe vice comitis frē & amerio liſigniaco: atq; militib⁹
qnquagita ad philippū mittūt. Eſt in britonū pricipatu
collis editus ad ſeptētrionē ſpectās ſinuoſo maris ęſtu
ario circūdat⁹: cui britonū līgua graplitū. id eſt mari vn
diq; īplicitū nomē eſt. ī eo colle cū britōes arcē extruxiſ
ſent q̄ ī adueniētes āglos ꝓpugnaculū eē poſſet: id mi-
chael quidā iter britones nō ignobilis cū philippo nun
ciaſſet: cōtracto apud mantā exrcitu. Comiti ſcti pau-
li & michaeli cōmittit arceȝ occupare. Nec pigritat co-
mes regi parere: Itaq; arce capta: michaelē cū valido ꝑ
ſidio arci ꝑponit ad hoc expugnādę arcis negociū cū
pōtifices frãci a philippo ꝓmoniti armatos aliquot ex
ſuis miſiſſet: ſoli aurelianeñ. atq; altiſſiodorē. antiſtites
detrectare auxiliū nō formidauerūt. Quãobrē cū Philip
p⁹ eorū terras donec ſatis de cōtēptu factioneȝ feciſſet
occupaſſet romanū pōtificeȝ adeūtes: philippū ne id fa
ceret pōtificia auctoritate ꝓhibere niſi ſūt. At pōtifex
frãcorū cōſuetudini q̄ de tpaliū rerū gubernaculis itro-
ducta eſſet detrectare nihil tētauit. Igit̃ epi multaȝ a re
bellione philippo ſoluentes q̄ ſuę ditiōis erãt receperūt
poſt bienniū q̄ illa rex poſſediſſet. ¶ Eodeȝ anno q fuit
xp̄ianę gratię milleſim⁹ ducenteſimuſſeptimus. Almari
cus carnoteñ. lr̄is apprime erudit⁹ cū apud pariſios nō
paruā doctrinę opinionē obtineret: palā docuit quoſq;
xp̄ianos mēbra xp̄i corpis eē: & dū a iudeis xp̄s patereť
vna cō īpo dolorē atq; afflictionē fuiſſe reuera ꝑpeſſos.
Sed erroreȝ cū tueri non poſſet: dãna⁹ eſt reſipiſcere: &
cōtrariā ſniaȝ aſſerere Ob hãc ignominiā cōtracta ani
mi egritudine: pauloꝑoſt tpe iterijt. ¶ Fuere alij pręte-
rea lr̄ati hōies qui ſingulis diuinę trinitatis pſonis ſin-
gula tpa per ſucceſſioneȝ tribuerent aſſerentes patris
oīpotentiaȝ xp̄i aduentu deſiuiſſe: xp̄i vero doctrinā

Graplitū i britonibus coll.

Aurianeñ. & antiſſiodorenſis pōtifices philippo repugnant.

Almaricus hereticus.

Alij heretici.

ſpũſſancti acceſſu exoletã eẽ. Cui⁹ hereſeos autores ꝓ curantib⁹ petro pariſieñ. epõ: atq; garino cõſulari viro deprehẽſi: honorib⁹ & dignitate priuati ſũt. Laicos id eſt qui extra cleri ordinẽ eẽnt ignis abſumpſit. Feminis vero parcitũ eſt. At almarici cadauer quod pone diui martini pariſeñ. eccleſiaꝫ ſepultuꝫ fuerat: exhumatũ & crematũ eſt. ¶ Per eoſdeꝫ ferme dies fredericus ĩperator miſſis ad philippũ nũcijs petit locũ deligi vbi de rebus ad vtrũq; ptinẽtib⁹ colloqui poſſint. Apud vallicolorẽ placuit cõuentionẽ habere: Eſt eñ vallicolor vltimus regni loc⁹ tullũ verſus ſpectãs. Philippo cõcilium non fuit illo ꝓficiſci. ¶ Sed miſſo Ludouico filio cũ ꝓcerũ ornatiſſima caterua: fides atq; amicitia que vetuſtiſſimo fœdere inter pricipes romanos regeſq; francorũ obſeruata fuiſſet ĩnouata eſt. ¶ Eodẽ tpe cũ a veteri diui dyoniſij porta: vſq; ad eã que nũc noua appellatur multũ agri intercederet: eã oẽm partem pariſij vrbis ſequana ten⁹ muro Philipp⁹ claudi iubet. In eaq; domos extrui quas ĩcoleret populus. Muniuit preterea pleraq; alia per regnũ francie loca: arces turreſq; exedificauit: ꝑcio dato ijs a quib⁹ poſſeſſiões ad hũc vſuꝫ recipiebat. ¶ Interim reginaldus bolonie comes: qui eccleſiarum atq; pauperũ oppreſſor erat & ob eã rẽ extra hoĩꝫ cõmunionẽ põtificũ auctoritate poſitus: cũ a rege ſibi timeret (comitatu bolonie ludouici filij regis ptãti pmiſſo) cũ othone pſeudo ĩpatore amicitiã iũgit moxq; poſtq̃ ablatas ſibi terras a Philippo recupare nõ poſſet niſi parlamẽti diffinitione illas recipet: flãdriã petẽs ĩ angliaꝫ ad iohẽm anglũ nauigauit. Erat hic iohẽs a romano põtifice excõicat⁹ ꝓpterea ꝙ eccleſie ꝓuẽt⁹ ãnos ſex vſurpauerat: epõſq; ãglia extruxiſſet quos ĩ frãcia receptos philipp⁹ reuerẽter habebat. Cũ hic ĩ ãglia ſtat⁹ rerũ eẽt: cõſilio ſucſſiõe habito (ĩ quo dux brabãtin⁹ affui) viſuꝫ eſt dignũ rege eẽ ſi ĩ ãgliã expeditionẽ duceret: põtificeſq; ſedib⁹ expulſos reſtitueret. Cui ſnie ferrãd⁹ flan-

Frederi- c⁹ ĩpator.

Noui muri piſieñ.

Iohãnes angl⁹ excõicatur.

drensiũ comesaduersat⁹est: ꝓpter duo munitissima oppida sctm̃ audomaruȝ atq; æriã q̃ ludouicus occupabat. Iã eñi (vt postea cognitũ est) cũ iohãne ãglo reginaldi boloniẽsis suasu ferrãd⁹ sentiebat. Nõ destitit tñ a cœptis rex. Sed ad boloniã igẽtes copias ducens: vbi classi vehẽdi militis causa pabat: mox ad graueliguã mari timũ i flandria oppidũ ꝓfect⁹: naues illo se subsequi iubet. Promiserat ferrãd⁹ ad eũ locũ venire & de offensis i regẽ satisfacere. Sȝ postq̃ a fide & ꝓmissis deficere psidũ hoiem cõptũ est: philippus omissa i angliam expeditione in casseletũ quod i cole paucis a grauelingua miliaribus distans munitissimũ erat: irrũpens brugas vsq; peruenit: classemq; ad dãmum deduci mandat. Est aũt dãmus nauiũ statio & port⁹: vñ excauato ope humano alueo merces brugas deferuntur: in eo portu quia regia classis cõtineri nõ potuit: pars in ꝓximo mari seorsum i anchoris manserat Philippo aũt a Brugis Gandauũ ꝓmouentẽ reginald⁹ bolyniensis & guillerm⁹ lõgaspata mari ex anglia delati occurrẽte illic flãminigorũ turba regias naues q̃ extra portuȝ erãt inuadũt captas abducũt atq; postridie eas q̃ in statione seruabant̃ iuadere festin ãt. Quib⁹ frãci viriliter obstiterũt. Cognito classis & suorũ periculo Philipp⁹ in hostẽ dimissa obsidiõe reuertitur quos nauali pugna fugatos ad duo milia iteremit cõplurib⁹ ex eorũ nobilitate captis. Deĩde dãmũ repetẽs q̃d reliquũ erat nauiũ armamentis & cõmeatu receptis incẽdit. Dirutoq; portu cũ agro adiacenti postq̃ a gãdauis: brugeñ. ypris atq; isula obsides recepisset: i frãciaȝ exercituȝ reduxit. Erãt per hos dies in narbonensi ꝓuicia quã vulgo liguã occitanã appellam⁹ xp̃iane puritatis pmulti cõtẽptores ex albigesio primã suę doctrinę & iniquitatis istitutionẽ referentes. Quoruȝ dogmata nemo ad hunc mihi diẽ notus scriptor reliquit. Et cũ hęreticos eos vocẽt: atq; ob eã culpã exterminatos esse autores tradant: genus tamen hęreseos prętereũt. Puto

Ad graueling uã classis regia.

Danmus portus.

Albigesij

eos quo ad cõiectura asseq possũ arrianã peste secuto[s] fœdis quoq; amorib⁹ & masculinis cõcubitib⁹ idulcis[si]se: Ideoq; legitimas nuptias & carnis esuz dãnare & in diuã mariã xpi matrez esse blasphemos. Diffusũz id vir⁹ cũ totã ferme regionẽ iqnasset: roman⁹ põtifex inocẽtius terti⁹ misso gallone cardinali legato philippũ põtificis auctoritate monet i hereticos armari: pctorũ remissiõe cõcessa his qui isigne crucis ad id bellũ desumerẽt. Legati orõne pmot⁹ philip⁹: pmittit suos arma capere: & i albigenses pficisci. Fuisse i exercitu epos multos & pceres iuenio. atq; i primis eudonẽ burgũdię ducez: henricũ niuernensez. Petrũ senonũ archipsulez. Reginaldũ rothomagensez: Robertũ baioceñ. Iordanũ le xouiũ: & reginaldũ carnotensez. Igr mouentes frãci biteras primũ obsident / expugnãtq; . occisis q i ea erant multis hereticorũ milib⁹. Quo piculo territi reliq regionis icolę ad Carcassonez mũitissimã vrbez cõfugerãt: i qua a nr̃is circũcepti ide abire nudi oĩno cõpellũtur: vt q pudẽdis mẽbris p summuz nephas abusi fuerãt: ea ad ignominiã vidẽda exhiberẽt. Eliminata fedissimę gentis turpitudie: frãci cupidi sua qq; loca reuisere reliquo exercitui symonẽ de mõte forti hoiez nobilẽ & strẽnuũ nec min⁹ religiosũ pficiũt. Qui mox belli cura suscepta: nõ segniter q superãt execut⁹ ẽ comitãte eũ dñico viro hispano / quo autore pdicatorũ ordo iitiũ sumpsit. Itaq; arces p eã terraz expugnauit: hęreticis iterẽptis. Habuit tñ obscœna albigesiorũ turpitudo defensores arogonũ videlicet regez: scti itẽ eligij comitem & fuxi pricipẽ q eductis igẽtib⁹ copijs symonẽ apud murellũ atcẽ obsederũt. Qui tãetsi raros armatos secũ i psidio haberet: nihil tñ desperans re dña a sacerdote facta postq se in primis atq; suos cõfessiõis sacro purgasset: eruptionẽ subito facit: regẽ aragonũ & hostium octodecim milia interemit: cũ ipe octo tãtũ ex suo pręsidio amisisset. Credi merito potest deũ p sua religione comitẽ recte

Biterre ciuitas.

Symõ de mõte forti.

alij dicũt sãcti egidij.

Egregia victoria.

pugnãtẽ adiuuisse.discedẽtib⁹ ex albigesio pricipib⁹ frã cis:girand⁹ qdã albigensiũ pfect⁹ crudelitate atq; pfi diavsus: sacerdoti xpiano fidẽ dat deducere eum tuto ad suos:& cũ eo eqtes auratos sex/& seruos quos habe bãt qui qua gita.Cõfidẽs igiť sacerdos se cũ suis comi tibus girãdo credit.Quos oẽs ad cœnã liberaliter acce ptos remotis epulis stati in vincula cõijcit.Deĩde eqtib⁹ seorsũ eductis ignẽ i ergastulũ vbi reliqui asseruabanť mittit.quẽ triduo ppessi xpicolę nulla adustione lęsi sũt Duos aũt exeqtibus oculis & narib⁹ cũ superiore labio priuauerũt quo malo alter iterijt supstite altero.¶ Per hos dies multis ymbrib⁹ sequana ãnis auct⁹ paruũ apud Parisios põtẽ deiecit.¶ Hęc iter iustissima bella iohan nes ãglus ex anglia mouẽs ãdegauiã que diruta erat re stituit & muro claudit.Inde deficiẽtibus ad eũ britoni bus atq; pictauis:ope eorũ auct⁹ rupẽ mõachi qd castel lũ ad ligeri flumẽ Guillerm⁹ de rupip⁹ supra nõ multos ãnos extruxerat cõtendit Ibi cũ primã oppugnationẽ sibi nõ bñ pcedere itelligit:fecit cõsuetudinẽ ad agge rẽ q ad fossas erat quoq; die ãbulãdi:& scrutãdi qua pte castello potireť.Qui ne ab obsessis telo aliquo offẽdere tur:satellitẽ istituerat scutũ pręte̊dere ambulãti.Eã re; cũ ex obsessis vn⁹ ingenio pollens aiaduertisset:tenuẽ ex canabe funẽ texit iusta lõgitudine q̃ ad aggerẽ ptin gere posset.Eius funis extremo ad sagitã deligato reli quũ clauo iuxta se ad muri pinas affigit.Atq; ita sagitta baliste iposita:anglo dũ transiret i sidiať:quem vbi suo more icedere videt:sagittã i satellitis scutũ penit⁹ ade git.mox cordula ad se reducta satelles cũ scuto qd ge rebat i fossã prçceps ruit:i quẽ obsessi tela crebra iaculã tes necauerũt.Satellitis nece exaspat⁹ iohãnes:furcas e regione castri pten⁹ erigi iubet.cõminat⁹ nisi se de derẽt eos furcarũ supplicio affectũ iri oẽs.Nichilomi n⁹ tñ frãci pugnacissime arcẽ tutati sunt occisis plerisq; anglis.¶ Interim occupato aduersus flandrẽses Philip

Girãdi se uitia.

Miraculũ

Iohãnes anglus.

Nota fa ctum.

Ludoui cus philip pi filius.

po:fili⁹ ei⁹ ludouicus ductis ad Chinonē copijs cū inde magnis itinerib⁹ ferre opē obsessis cōtendit cognito ei⁹ aduētu anglus relicta obsidiōe traiecto ligeri quinquaginta eo die miliaria fugiēs cōfecit.Fugato āglo reliqs arces:& ipam ādegauiā ludouicus recepit.diruteq; castello belloforti & terris vicecomitis touardi vastatis muros quib⁹ andegauiā angl⁹ muniuerat dissipauit: nec
Mōcotorū castellum. mōcotoro abstinuit:quod fūdo ten⁹ dirui iu bet.Filio in pictauia bellū gerēte philipp⁹ postq̄ accepit othonem multis militū milib⁹ apud vallencinas castra habere vt ferrādo cęterisq; francorū pfugis auxilio eēt:exercitū cogit:& p flādriā ducēs cū oēz fere regionē diris incur-
Tornacū Otho imperator cuz copijs. sionib⁹ vexasset:tornacū pficiscit a comite sācti pauli & fratre garino q hospitalarij ordinis erat ex hostiū Potestate paulo añ receptā.At agēte tornaci philippo nūciatur:othonē quartū exvallēcinis ad mauritaniā octo miliarib⁹ tornaco distātez cōsedisse.Quē adoriri cupiētez regē pceres dehortati sūt pter viarū qua icedendū esset angustiā.Ingressus postea i hānoniaz frāc⁹ terraz oēm magnis icōmodis affecit:pptetea q; ei⁹ terrę dn̄s i numero hostiū habebat.Redeūte tornacū philippo:vbi paucorū dierū qete militez seq; recrearet:accepit othonē istructis acieb⁹ aduētare.Eodē die siue fortuna siue deo ita volēte vicecomes melduneñ.& frater garin⁹ cū leuis armaturę mille militib⁹ iter quos hostis veniebat eūtes itumulū q extra militarē viā erat abierūt.
Philipp⁹ aduersus othonez. vñ pspicere lōge lateq; possēt si quis hostis appareret Viso hoste q istructissimo ordine accedebat:maturāt ad Phillippū deferre Othonis aduētū.tū militē i armis stare philipp⁹ iubet.Vocatoq; pcerū cōuētu:cōsiliū fuit paulo vltra pgredi:vt qd sibi hostis faciēdū istituisset exploratū certi⁹ haberet.¶Erat inter vtrūq; exercitū riuul⁹ no adeo magn⁹ q̄ traiectu difficilis.Quo supato hostis tornacū adire simulat.Sz cōtra sentiens Garinus suadet aut plio cōferēdū:aut cū summa ignominia

abeũdũ eẽ.Igiẽ ꝓcedẽtibꝰ vſq; ad põtẽ bouinũ franciſcum laſſus rex ſub fraxino arbore obdormiſſet:& ad clamorẽ ſuorũ quos ĩ vltima acie hoſtis ĩuaſerat expgiſceret:ſacellũ qđ ꝓxime diuo petro dicatũ erat ĩgreſſus: breui ꝑcatione habita tã hylaris in equũ cõſcendit:q̃ ſi ad cõuiuiũ ĩuocatꝰ extitiſſet. Atq; ita in primaȝ aciem ꝓgreſſus militi aĩos dedit.Otho vero rege inſpecto:ſuos a via ſubducens:agruȝ qui ſeptẽtrionẽ verſꝰ erat occupauit.Qua re factũ eſt:vt ſolẽ meridianũ pre oculis hoſtis hr̃et.❡Diſpoſitis ĩ acie francis phillipꝰin hac ſententia locutus eſt. Viri cõmilitones ſpeȝ capimus rei bene gerendę:ꝓſerti qui aduerſus ſacris interdictoȝ & eccleſię ſpoliatores pugnã ſuſcepimꝰ.Et nos tãetſi ꝑ fragilitatis hũanę tenuitatẽ pctõres ſumus tñ cõiõnẽ tenemus fidei & iſtitutiõis catholicę.Quare bono aĩo eſtote & ꝓgredimini ĩ hoſtẽ viriliter. dabit deꝰ iṗſe ſperantibus victoriam.Ad hũc modũ paucis cũ locutꝰ rex eſſet ĩpartita militi bñdictione: ſignũ pridie nonas iunij bello dat.Itũ eſt ĩ hosteȝ & pugnatũ ĩcredibili virtute.❡In flandrenſes primꝰ aſſueſſionenſibꝰ ĩpetus fuit ſubſequẽte petro remigio campanorũ ductore:qui galterum de guiſtella & buridanum captos abduxerũt.At Galterus ſancti Pauli comes & comes bellomõtenſis cuneo facto acies hoſtium irrũpũt:obuios quoſq; ferientes:ita vt penetratis aciebus iteruȝ in cõſertos hoſtes pari gloria reuerterent:ad quos ſe cõferentibus magna virtute franciſ:egregiã inter illos operam nauauerunt. Eudo burgũdꝰ/Matheꝰmomõrẽtianꝰ/Galterꝰ de ſctõ paulo:Hugo de marolio:cuiꝰ ꝓtãti ferrandꝰ flandrenſis a francis ĩterceptꝰ ſe ꝑmiſit ſuis vel fugatis vel occiſis Ferrãdo capto tota belli moles ĩ othonẽ ĩcubuit qui Philippo ꝓcul inſpecto:in eũ ſe ꝓrũpens intercurrẽtibꝰ qui ad regis cuſtodiaȝ deputati erant:ęgre ſe defendit:atq; equo quẽ in ſidebat ſauciato:e prelio cedens cum alterum equum recepiſſet aufugit.Othonis vero pedites qui inter equi

Orõ philippi ad milites.

Ferrandꝰ flãdrꝰ capitur.

Otho fugit.

tes dilapsi erãt philippũ ab equo deijciũt:ita vt opa galli de mõtigniaco & petri cristaldi difficillime fuerit periculo liberat⁹:hostes aũt postq̃ othonẽ fugisse cognouerũt animis destituti cõplurib⁹ occisis fugiẽtẽ dñm secuti sũt relicta ĩpatoria aquila q̃ drachonis simulachro alte supposita curru vehebaẽ.Fugiẽtib⁹ alemãnis Reginald⁹ comes qui suos seorsũ cõtinuerat p̄liũ ĩstaurãs vulnerato per ylia equo capt⁹ est:Supererat ex toto othonis exercitu brabãtinorũ turma septigẽtorũ armatorũ qui de spata salute:vtcũq; poterãt p̄liabãtur.Quos postq̃ philippus ꝓspexit:misso cũ duobus expeditorũ milib⁹ Thoma de sancto valerio:oẽs aut capti aut occisi sunt:cum nisi vnũ ex suis tñ recensito numero thomas desiderasset.qui tñ inter cadauera occisorũ saucius repertus est: & deinde chirurgorum ope curatus.In othonis exercitu mille quĩgẽti equites aurati inferioris vero ordinis & peditũ centũ quinquaginta milia (sicut ex captiuis cognituꝫ ẽ:fuerunt.Hostibus superatis cuꝫ fugiẽtes milles francus ꝓseq̃reẽ;:veritus rex ne dissipato excercitu vel captiui effugerent:vel receptis viribus hostis nouã aliquã cladeꝫ ĩportaret:receptui cani iubet:atq; ita receptis post insignem victoriã militibus captiuos per diuersa francię loca in carcerẽ mittit.Reginalduꝫ vero boloniensem peronę cathenis vinctuꝫ seruat.Ferrandũ flandrẽsem parisium deducit:atq; inturre quã luparã vocant ĩcludit.Anno dñicę pietatis ducẽtesimo vndecio supra mille.

Reginald⁹ boloniensis.capitur.

¶ De hui⁹ ferrãdi fortuna cũ mater que portugala erat ariolos & diuinatores cõsuleret insequẽs rñsum habuerat:rex in p̄lio cadet pedib⁹ hoim atq; equorũ calcatus:nec sepelietur:ferrand⁹ a parisiacis iocundissime excipietur.Quo oraculo stolida mulier decepta.secus ac sperabat ꝓ regni dyademate filij carcerẽ accepit.

ꝓ dyademate carcerẽ ferrãdus accepit.

¶ Reuerso in franciã philippo:pictaui q̃ cõiuratiõe cũ hostib⁹ fctã domi se cõtinuerãt belli exitũ expectãtes cuꝫ victorẽ philippũ ꝑtimescerẽ:ꝑ vicecomitẽ touardũ veniã ĩpetrãt.Et

iohānes angl⁹ missis ad regē legatis roberto aplico car dinali & renulpho licestrię comite qnquēnes īducias cū philippo firmat. Cū hæc in pictauis gerunī ferrādi vxor iohanna balduyni cōstantinopoleos impatoris filia ad regem de viro sollicita venit. Offert ferrādi loco depositurā se obsidē Gaufridum brabātini ducis filium: solu to ꝑ ferrādi & suorum captiuorum redemptione iusto p̄cio: se quoq; arces p flādriā atq; hanoniā desolaturā q̄s rex dirutas eē precipet. Ad hunc modum fœmīa maritum & captiuos liberauit. ¶ Eodem tpe quo philippus othonem vicit: ludouicus de pictauis victoriā obtinuit. Quorū bñficiorū grā rex q in deū oia referebat mōaste riū quod victoriam appellauit ꝑpe siluanectū ędificat: assignatis largissimę annuis ꝓuentibus ijs q in eo mistra turi erant cœnobitis. Rebus in francia fœliciter cōpositis. Ludouicus grandi exercitu contracto & classi imposito i angliā traiecit. Londonijsq; a ciuib⁹ exceptus pau cis diebus insulā recepit: iurātibus in verba ei⁹ regni ꝓceribus. Qua re cognita iohānes fugiens breui post tpe morte eripit. Cui ꝓceres iurisiurandi contemptores (re licto Ludouico) henricum iohānis filiū sufficiūt. Igit anglorū pfidiā execratus ludouicus qnindecim marcharū argenti millibus ab Henrico acceptis in frāciā integro exercitu se recepit. ¶ Philippus vero cum vetulus eēt & annos tres & quadraginta regnasset anno salutis. M.du centesimouigesimotertio vita excedens apud scī dyonisij ędem magnificentissimo sepulchro conditur. Rex ꝓculdubio gestorum magnitudine memorabilis: qui cum ab initio ętatis adeodatus appellaretur: augustus quoq; dictus est: tū ꝓpter eius egregiā sanctamq; virtutem: tū qa adeptū regnū auxit. Reliqt ꝑterea ex testamento ter centū mille pisieñ. librarum in sumptus hierosolymitani belli: q pecunia hierosolymorū regi iohāni q tum aderat cōpostellā deuotiōis cā ꝑfectur⁹ annumerata est. Milia insup cētena domui hospitali. Almarico montifortensi

Victorie. Monaste rium.

Ludouic⁹ in angliā copias du cit.

totidem qui terræ albigensium p̄fectus erat. Pauperib⁹ milia viginti. Sūt q minus a philippo legatum eē tradūt sed ego hystoricū gallū secut⁹ plus fidei frāco q̄ peregrino autori dādum sum arbitratus. Addidit ad Dyonisianorū monachorum nūerum triginta cœnobitas: q ppetuo rē diuinā p se deo exoluerent. Anno quo decessit visus est i occidente cometa cū anno supiore luna ab item pesta nocte vsq; ad i sequētis diei crepusculū defecisset.

¶ Eiusdem compendij Liber. vij.

Ost Philippum regni gubernacula suscepit Ludouicus sextū & trigesimum agens ānū. Hūc tradūt auctores Caroli magni gen⁹i reges francos p mr̄is cognationē retulisse. Carol⁹ em̄ ludouici q̄rti fili⁹ a quo hu cappetus regnum sustulit: emēgardā filiā comiti namurcēsi vxorē dederat: ex qua suscepta ple virili balduynus hanonien̄. comes natus est q ysabellā ex se genitā philippo ludouici de quo scribim⁹ pr̄i mr̄imonio copulauit. Putant hoc fctō frācis plus nobilitatis ad reges q ide pgnati sunt puenisse: quasi a prima origie pseuerēt i posteris mores & virt⁹. Sicut in ceteris animātib⁹ atq; i plātis ita i hoim genere cōtingit. At forti ibecillis equ⁹: a fructifera arbore sterilis plerūq; enascit̄. Nihil em̄ natura fert qd̄ tpis accessu a stirpe nō degeneret. ¶ Adepto regno ludouic⁹ cū pictaui pere detrectarent: anglis fauentes ducto ad niortū arcē exercitu eā obsedit: in qua p̄sidio erat sauaric⁹ mauleon⁹ cū nō iualida āglorū manu. Qui postq̄ assidua oppugnatione se p̄mi videt: impetrata cū suis ab eūdi libertate deditionē fecit. Itū deīde est ad scm̄ iohānē qd icole dāgeli vocāt. Cui⁹ oppidani regis potentiā formidātes ludouico occurrūt: atq; dn̄m suū & regē reuerent̄ recipiuntq;. Tā psp̄e succedentibus sibi rebus rochellā maritimū i pictauis oppidum & idē munitissi-

Pictaui rebellāt.

Rohella.

mū:quo statio est nauiū qb⁹merces mari ĩportāt:petit. vbi(quem ex niorto abijsse memorauim⁹)sauaric⁹ mauleónus erat mul⁹is anglis stipatus.Postq̄ continuis decē & octo diebus oppugnatio facta est:orta inter mauleonū & anglos suspitione:de dedendo oppido mēs sauarico fuit:ne(subeunte discordia)in ptātē hostis ipe nolēs incideret.Salute a ludouico ĩpetrata:abeūt in ãgliā oēs.
❡Fama pferente rochellā a frācis possideri.Lemouicenses & petragorici ad Ludouicū veniunt impata facturi. Quibus in fide receptis & rochellę ĩposito firmissimo p̄sidio Franciā repetiuit.Sauaricus vero cū ad āglum regem venisset:multis indicijs coniectans se regi eē suspectum & sibi parari insidias:clā ex āglia ad ludouicum se contulit:a quo indulgenter receptus fidē debi te subiectionis regi p̄stitit.Ea recognita rex angl⁹tributo a clero āgliæ collecto:richardū fratrē in aqtaniā cū trecētarum nauiū classe mittit.Qui primo appulsu ad sctm̄ Macharū castra ponēs:arcē vi expugnat:atq; oppidū quod arci iunctū erat dirlpit.Cognito richardi in aqtaniā aduentu:ludouicus vnuȝ ex marescallis (id em̄ nomen est officij eius qui pte aliqua bellicis reb⁹pest)aduersus anglos cū copijs p̄mittit.Frācis in terrā dñi bergeraci irrūpētib⁹/agrosq; populātic⁹:richard⁹ relicto castello cui rochellę appellatio ē:qd & ipe obsidebat:reb⁹suis diffidens in angliā classem reduxit.Per id tp̄s balduyn⁹ quidā ausus se mentiri balduinū flādrensem eē qui ex constātiopoli græcorū pfidiā cū aufugisset a flād rēsib⁹excēptus ē:reiecta comite muliere pfecto sapiente:q̄ ad ludouicū q̄rasulo veniens p̄mouit regem peronā pficisci. Quo simulatorē balduinū ad se euocatū:cū m̄cta rogat⁹ vel supbe rñd eret:vel nulla de se vera iudicia exhiberet tertio inde die regno abscedere Ludouicus iubet. Abiēs mēdax homo vallencenas postq̄ a suis se desertum intelligit:burgundiam specie mercatoris assūpta a nescio quo milite agnit⁹.ad comitē deductus est: queȝ inerga

Sauaric⁹ mauleon⁹

Sctūs machatus.

Pseudo flādrię comes.

stulo mltis cruciatibus affectum furcæ illaqatum serui dnę comitis strangulauerunt. ¶ Interea roman⁹ a pontifice gregorio nono legatus parisijs sacerdotū conuentu hito: rege cū multitudine pcerū considēte de albigēsium heresi atq; ptinacia quæstus regem & qui consilio aderāt excitat crucē aduersus hęreticos p dei religiōe sumere: Ipseq; roman⁹ cōplures sua manu cruce signat. Anno insequenti qui erat xpianæ gratię ducentesimus vigesimusseptimus supra millesimū: Ludouicus & q cū eo cruce dominica insigniti erant ad bituriges conueniunt / ide niuernum lugdunūq; ptereūtes auinionez p uicięnon contēnendam vrbē petunt: quę septimo iam anno interdicto ecclesiastico dānata ab hęresi non resipuerat. Quā cū Ludouicus pacto ciuib⁹ iterposito spōdet nullo icommodo affecturū: sz vltra pfecturū: portas regi occludūt. Qua accepta iiuria Ludouicus auinionē circūuallat. Ea obsidio cū Kalendis decēbribus ad mediū augustū cōtinuata non pcederet fortissime se tuentibus hęreticis: telis & scorpionū mille sexcenti ex nr̄is periere. Inter quos guido sancti Pauli comes strēnuus & bellicarū rerū peritissimus / & lemouicarū ātistes iterem pti sunt. His icōmodis acceptis Ludouicus iurat se nūq̄ nisi vrbe recepta indeabiturū. Cognita regis idignatiōe & constantia: ciues duos ad eū de primorib⁹ ciuitatis mittunt: q se ciuitatēq; ptāti Ludouici atq; romani legati pmitterēt. Reb⁹ cōpositis Ludouic⁹ vrbē igress⁹ fossas ciuitatis terra expleri ad sūmū ipat. demū trecētis pclaris ędib⁹ murisq; ad solū excisis: ciues ab intdicto romanus laxauit: ordiato illic epō Petro corbio erudito hoie q excluniaci cœnobio erat. Auinione recepta rex tholosam ad quartū vsq; lapidem puadens desiderium cepit frāciā reuisendi. Atq; ita cura rerū puincię ymberto de bellosco q eū genere attigebat deputata i frāciaz venit. Vbi puo tpe moratus ad mōpēseriū cū festin⁹ reuertisset ęgrotauit. Et scdo idus nouembris defunct⁹ est;

Auinio circūsidetur.

rex per oẽꝫ vitã contiuẽs:& q nulli⁹ p̃ te rq̃ ꝓprię coniugis concubitu vsus fuisse phibeť. Ex mõpẽ ſerioad ſctm̃ dyonisiũ elatus iuxta Philippi pr̃is ſepulchruꝫ humatus eſt. Eius mortẽ merlinus vates ãglus hoc vaticinio visus eſt præsignaſſe. In monte venti morieť leo pacificus.

V douico ſuffectus eſt Ludouicus filius annos duodeci natus: quem in blãche mr̃is tutela pr̃ reliquerat. Eius erudiendi ſollicita mr̃ curaꝫ ſine intermiſſione adhibuit: ita vt vigili ſtudio elaboraret xp̃ianis illum iſtitututis præclariſq; moribus educari. Deputatis ad id negociuꝫ religioſis hoĩbus ordinis præcipue p̃dicatorũ atq; minorũ. Quorũ diſciplia ita didicit vitę ſctimoniã amare: vt illo tp̃e nemo religioſior ſit hũs. ¶ Regni dyademate a Sueſſionũ antiſtite apud remos ad Kalendas decembris ſuſcepit: orbata p hos dies eccleſia remorum paſtore anno xp̃i mæ ſalutis ccxxvj. ſupra mille. Mox theobald⁹ cãpanus: petr⁹ mauclericus britonũ dux & hugo marchieę comes ꝓpter nõ idoneã ad regnãdũ ętatẽ pui hñtes Ludouicũ: cõiuratiõe facta a rege deficiunt. Atq; añ oẽ mauclericus duas munitiſſimas arces ſcm̃ ia cobũ debeuron atq; beleſmuꝫ ipoſito ad præſidium milite occupat: quas a pr̃e dũ ad albigenſes ꝓficiſcereť comiti britonũ petro cuſtodiendas tribuerat. Cõiuratiõe ꝗ patefactã nouellus rex ex matris conſilio magnis itineribus in britonẽ ducit. At theobaldus cãpanus viſo regij militis exercitu futuri ꝓuid⁹ neſciẽtibus ſocijs ad regẽ cõcedẽs delicti veniã ĩpetrauit. Statimq; Ludouic⁹ mauclericũ atq; hugonẽ cadu ceatorem monet ad ſe veniãt: aut pugnãdi faciã ꝑtãtẽ. Cõiurati rñdẽrᵗ acceptiſſimã ſibi pacẽ concordiãq; eẽ: tã tũ dicať conuentiõi dies & locus cuꝫ de pace colloquiũ cũ rege hr̃e poſſint. Apud chinonem cum die condicto coniurati nõ veniſſent: tertio vocati: miſſis ad Ludouicũ nũcijs ſpondẽt ſe Vindocinũ vẽturos: ibiq; pro regis voluntate ſe purgaturos. Quo rñſo placatus rex adole

Coniuratio in Luduicum

scens tm̄ illis mādat ab iniurijs abstineant. Illi aūt regis benignitatem atq; indulgētiam contemptui habentes: per multos regni proceres in suā sniam ducūt. Blācham regis mrēm indignā dicētes q̄ tm̄ principatū admīstraret: nec decere illos fœmineo duci impio. His atq; alijs suasi verbis pceres sollicite explorant: quonā mō in suā ptātē ludouicū a matre abducāt. Iter per agrū aurelianum faciēte rege: nūciat insidias sibi a proceribus positas eē. Eā ob rē retro inde cedens parisium versus cū ad mōtēheriū venisset: ad mrē pisium agentē mittit: q̄ filio timens parisios ad arma excitat: q̄ collecta raptim ex agris hoim multitudine ad regem cōtendūt. Insidiatores vero cognito parisiorū aduentu silentes abiere. Igitur recepto rege parisij domum reuertunt. ¶ At proceres suo instituto frustrati: in Theobaldum cāpanum a quo coniuratione patefacta deserti erant bellum mouēt. Obsessoq; oppido qd Cahosam vocant frequenti populatione cāpaniā infestabāt. Re ad Ludouicū p theobaldi nūcios delata: pceres primū rex admonet ad armis discedant. Qui regi nō audientes mox vt acceperūt Ludouicum in festo exercitu ad se festinare obsidiōe soluta domū quisq; remeauit. ¶ Verum Hugo marchian⁹ suæ in regē cōiuratiōis acer & diligēs autor ad āglos traijcit. Regēq; admonet tp̄s aduenisse: cū ablatam sibi a philippo normāniā recupet. ¶ Ludouicū qdem adolescētem nō acceptū nobilitati eē: qppe q ipis icōsultis & pter iustā ętatē regnū adiuisset. Scire se si angl⁹ cū exercitu galliā petat futurum vt se adiutore normāniā vendicet. his hugonis verbis psuasus anglus classe instructa ad britones vna cum Hugone duce: q̄q̄ aspera hyems cēt adnauigat. Moxq; adiunctis sibi britonū auxilijs vicinos britonibus agros incursionibus populationibusq; dispdit. Quod postq̄ Ludouico nunciatū est: copias in ducere primū educit: belesmumq; arcē pertinacissime pri⁹ obsidet: quā insolitis antea frigoribus hyems militem mole

Insidie in ludonicū

Belluʒ in Theobaldū cāpanum.

Marchiæ comes ad anglos defecit.

Rex āgl⁹

ftaret. Sed huic malo blãcha ludouici mr̄ remedium attulit: iubet calones castris egredi: & arbores cuiusq; generis fertiles atq; infœcũdas succidere: easq; conscissas ad castra importari. Quo nimirum facto tãta lignorum congeries in castris fuit: vt magnis crebrisq; ignib⁹ excitatis: hybernus rigor nec militẽ nec iumenta offenderit. Prima oppugnatione irrita marescallus militum dux secũdã oppugnationẽ parat: fossores instituit qui cuniculis viã in arcem faciant. Ipse interea machinis dispositis muros quatit & simul militẽ oppugnationẽ facere iubet. Tãta fuit lapidum vis: vt primaria arcis turre cõcussa nutaret: & muri cuniculis pforati ,ppe dilaberent. Quo pĩculo territi britones cũ nullũ ab hugone subsidiũ sperarent se atq; arcem ludouico dedunt. Belesmo supato: anglus Hugonẽ increpat cui⁹ suasu bello se immiscuit: atq; ita exercitu classi imposito angliã repetiuit. ¶ Per ide; tps ij qui haya pãnelli incolebãt: ad britones defecerũt. Sed blãchæ iussu iohãnes de vineis in eos copias ducẽs paucis diebus compescuit. Ludouicus britonũ regionẽ ingressus ardonẽm atq; chãcelaum validissimas arces cõcepisset ducem premit. Qui ad fratrem Drocarũ comitem missis nũcijs orat regẽ sibi conciliet: in se nullã moram fore qn impata faciat. Comes de ducis aio cert⁹ factus regem placat. Igitur datis obsidibus hugo iureiurando pmittit nullo se vnq̃ tpe arma in rege; capturũ. Sed in fide constanter permãsurũ. Cũ ãnos quattuor Ludouicus bona vsus fortuna eẽt. Regalis mõtis cœnobiũ non procul ab ysara flumie extruxit collocatis in eo fratribus cistercienss ordinis. Interea dum circa cœnobij istitutionem rex animũ intendit: seditio inter ciues & parisieñ. scolasticos insurgit: ita vt nonnullis vtrinq; occisis cũ sibi de iniurijs acceptis satis non eẽ factum scholastici querunt: eo idignatio pcessit: vt de transferẽdo studio hoc ẽ vt vulgo loquũt vniuersitate pcõsultarẽt. quos ẽt rex ãgl⁹ frãcorũ ppetu⁹ & iplicabilis hostis clãdestinis

Blanchę egregium factum.

Hayapãnelli.

Regalis mõs sc'olasticoru; & ciuiũ parisiensium dissentio.

nūcijs vt id facerent sollicitabat. Daturū se illis dicēs(si oxonē trāsirent) domos ad diuersandum: libertatemq; atq; priuilegia cōcessurū. Sꝫ ludouico cura fuit scholasticos continere: ne nobile regnum litterario splēdore priuaret: quem diuus Carolus magnus autore alchuino Parisijs locauerat. Nam añ id tps nulla scholæ conuētio apud pisios fuerat instituta. Quare miror quosdā doctrię sibi sciaꝫ arrogātes iactitare ab athenis diuū Dionysiū ariopagitā secutam scholasticorū multitudinem romā primū deinde pisium demigrasse. Cuius rei verisimilitudinē nullo vel græce locutiōis: vel collegij: vel eruditi hoīs vestigio cōfirmāt. Nā āte caroli magni ętatē apd pisios scolasticorū conuentū fuisse nemo scriptorum pdit. Alioquin ex scotia venientes bedę discipuli parisiēsis scholę autores frustra fuissent a carolo constituti. Nō negauerim tñ aliquot qui lřis operam dabant: impatoris caroli potentiam secutos parisium aduenisse. Nāillud nō nunq̄ visum est: vt lřatum studiosi fortunā principum amplectant sub qbus se quietissime victuros sperāt ¶ Erat comiti puicię filia margareta: hāc Ludouicus a patre acceptam vxorem duxit. Curauit quoq; robertum fratrem terris atq; vxore donare. Nā arthesiū atrebateſq; illi attribuit desponsata mathilde brabantini ducis filia. Hoc fere anno qui. M.ccxxix. dicebat altera insularum balearium. i. maioricarum & valentia ciuitas a terra conensibus e mahumeti ptāte recuperata est. ¶ Dū hęc gerunt federicus scds romanus impator p nuncios Ludouicū orat: ad vallicolorem venire non recuset. hře se quæ illi cōicata eē velit. ludouicus delectu militū hito. cum ad locum peruenisset(federico ęgritudinem simulāte) i frāciā se cōuertit. Creditum est impatorē fallere regē voluisse: vt si cū paucis aduenisset cōprehēsum adduceret. Per hos dies balduynus bizātinus impator ludouico coronā xpi spineā dono dat: quā religiosissimo recepta apparatu ex vicēnis ad dyonisianum cœnobiū por

Corona xpi.

tari iubet comitātib⁹ se fratrib⁹ roberto alphōso carolo q;.Nec multo post tpe ludouicus cognito q balduin⁹ rerū iops bonā dñice crucis partē cū spōgia & lācee ferro qb⁹ dū cruci affixus xp̄s esset potus & cōfossus fuerat pignori obligasset igēti pecunia recepta.Ludouicus p Balduini assensum dissoluto ęre sacrosancta dñicę passiōis monimēta i regio apud parisios sacello cōdit:institutis ibi ad dei cultū ministris.¶ Deide obstinatis in pfidia albigēsib⁹ cū multis militē trācū iniurijs afficerēt: accito Iohāne bellomōtēsi rex illi ipat copias in hereticos ducere.Audiēs regio dicto iohānes exercitū eduxit:atq; in primis arcē que mōs regalis dicebatur expugnat.deinde alijs atq; alijs locis itra paucos dies receptis rebellē hęreticu; domat & pœnis afficit.Igif rebus fœliciter expletis postq̄ ad regēvenit magnis munerib⁹ donat⁹ est.¶ Eodem tpe mortuo nauarrorū rege theobald⁹ cāpanus ei⁹ frater in regē a pcerib⁹ assumif.Qui breui mora iteriecta collecto ex suis atq; frācis nō cōtēnendo exercitu in asyā; pficiscif aīo reb⁹ xp̄ianis ope; cōferēdi.Sed lasciuiētib⁹ & p̄dis itētis gallis neq; Theobaldo regi parētib⁹ res male pcessit.¶ Non recepat adhuc paterne hęreditatis alphonsus ludouici frater portionē.Comitis tholosatis filiā ludouicus illi vxorē dat: cū Pictauię atq; aruerniæ portiōe:& ea pte quā i albigesio tenebat.Mox vocato regis iussu comite marchiensi:qui fidē alphonso subiectionis iure prestaret:dehortāte vxore q̄ angli regis mater erat ad anglos cōtēpto alphōso comes defecit.Apud quos multa fingēs quasi suis esset possessionib⁹ a Ludouico eiect⁹:pmouit regē exercitū i gallias traducere.Ea re cognita ludouic⁹ copijs coactis i marchiā expeditionē ducit.Mōsterolūq; & bergā arces munitissimas occupat.Berga; autē prorsus desolauit.Nec moratus fonceū vbi Gaufredus lisigniac⁹ erat circūsidet:quē & paulopost nonontū vi expugnat.¶ At mater angli regis vxor comitis marchia-

Crucis xp̄i ptem cū spōgia & lancee ferro pignori obligata; ludouic⁹ liberauit.

Theobaldus cāpan⁹ nauarre rex.

ni postq̄ ludouicū videt supiorē atq; potentiorez bello esse: veneno regez intercipere tētauit. Sz venientib⁹ in ludouici castra ijs quos venifica mulier ad ꝑpetrādū facin⁹ istituerat cūdeꝑhēsi fuissent puluerē i cibos regios iijcere: furcis āppēsi strāgulati sunt. Que res adeo āglę mulieri idoluit: vt cōciscere sibi mortē tētarit. Sz a suis ī pedita ꝑpetua ęgritudine laborauit. ¶ Cuz ad hūc modū regis fortuna idies melior esset & multi ad eū auxiliares iugiter aduenientes: ad fōtanetū arcē ꝑgressus eam obsidiōe cīgit. Est aūt arx ī medio fluēto altis turrib⁹ & muro duplici extructa: quā i j qui ītus erāt diligē ti opera defendebāt: ita vt a nr̄is parū dāni acceperant: iō rex turriz ligneā erigi īperat ad eam altitudinē: vn̄ in arcez ꝑspect⁹ esse: & lapides telaq; iaci possent. Sz i turrem in iecto ab obsessis igni machina cōflagrauit. in ea oppugna tione pictauēsis comes graue ī pede vuln⁹ accepit. Quaz ob rem ludouic⁹ opugnationez reintegrat tanta militū cōtentione: vt alij portas cremarēt: alij funib⁹ & scalis in muros scāderent. In arcēq; ad hūc moduz irrūpentes eā cū comitis marchiani filio & equitib⁹ q̄dra ginta peditibusq; octogita captā soloten⁹ imperāte ludouico diruerint. ¶ Fōtaneto desolato: villarium mox quod a guidonez rupefortensez ptiebat: qui marchiani comitis partium erat destruxi t. Idem & alijs cōplurib⁹ fecit: donec i cōspectu hostiū castrametatus est. Apud taliburgū hęc gerebanť & erat charentū flumē traijciēdū. Pōte igiť facto cuz franc⁹ ptransisset: frumētatores xātonas vers⁹ pabulantes cū oīa p agrū xātonū corripe rēt marchian⁹ comes ī eos ꝑgrediť. Sz ludouic⁹ nihil cū ctat⁹ auxilio frumētatorib⁹ affuit. Primoq; regis icursu senescallus comitis signifer interempt⁹ est. moxq; redintegrantib⁹ ꝑliū regib⁹ ꝑliatū est diu atq; ferociter. Cessit tn̄ angl⁹ retro: & pedē referre cœpit. Hēricus aūt cognita suorū fuga xantonas pēt it in eo prelio multis occisis: capta sunt hostiū duo fere milia. ¶ Cū henric⁹ xā

Veneno ludouic⁹ appetiť.

Hēricus xantonas petit.

tonas se recepisset: isequente nocte receptis quot pote rat ex fuga militib⁹: portas sibi aperiri iubet: simulans i francos ducere quos inopinātes & hesterno labore de fessos itercipere t. sed cōuerso itinere blayaȝ ꝑfectus est. Quo circa xantonib⁹ anim⁹ fuit ludouico se dedendi. Quos imitat⁹ est reginald⁹ pōtij dn̄s; venit & ad regeȝ maior natu filiorū comitis martiani: mādatis pariturus Cui pax i hac formula cōcessa est. Quecūq; belli iure de comitis possessionib⁹ rex haberet: ca comiti pictauorum alphōso forent. Ipse vero arces messiniū cretoyam atq; estardiū sibi retineret. Cognito quid fili⁹ apd regē effe cisset: comes pater assumptis vxore & reliquis liberis ad regeȝ veniens ad pedes ei⁹ ꝓstrat⁹ que cōuēta erāt ro borauit fidelitatis iureiurādo interposito. ¶ Pacata ad garonā vsq; aquitania: hēric⁹ blayā deserens cū richar do filio burdegalā traiecto. Vn̄ missis ad ludouicū de in ducijs nūcijs eas ęgre obtinuit reclamātib⁹ ꝓcerib⁹ frā cis: quos in asia richard⁹ ignominiose habuerat. ¶ Per idē tp̄s fœderic⁹ iperator german⁹ romanę ecclesię ad uersabatur: Cui⁹ tyrāni de pi̅lsus pōtifex roman⁹ Innocē tius quartus lugdunū delatus: regē per nūcios orat: ad se venire nō tardet. Verū prępediēte morbo: cū apd pō tisarā diu decubuisset: pōtifici morē gerere non potuit. Ei⁹ morbi cū nullū a medicis remediū eēt: deo oīa at tribuēs ludouic⁹ crucē dn̄icā sibi assumens: reb⁹ hierosolymitanis subsidiū ferre/ illoq; expeditionem ducere vo to se astringit. Recupata sanitate rex cluniacū ad Inno cētiū se cōtulit. Apud quē dies quindeci de hierosoly mitanorū reb⁹ cōsulēs: pōtificali tādē bn̄dictione susce pta i franciā rediēs Beatricē reginę sororē fratri suo Ca rolo despōdet: ādegauiā q; atq; cœnomaniaȝ attribuit Innocēti⁹ vero lugduni cōsiliū gn̄ale celebrauit fœde ricūq; iperatorē iperio priuat. Cardinalib⁹ insigne dat quod capite ꝑpetuo de ferāt: hoc est rubrū galerū. idq; diligenter seruatur. Quo pontifex eos admonitos esse

Marchię comes ad ludouicū venit.

Beatrix vxor caroli ludo uici fr̄is.

Cardinaliū isigne.

voluit patos oi tpe esse debere sanguinē fūdere ꝓ xp̄ia
nipopuli libertate tuēda.Dissoluto cōuentu lugduneñ.
dū pōtifex ad cōponēdas neapolitanas res cōtēdit nea
poli interijtāno salutis ducētesimo ꝗquagesimo quar
to supramillesimū.Memor deinde voti:paratis quę ad
hierosolymitanā expeditionē pertinebāt Parisios adi=
ens:relicto.Alphonso fratre qui vna cum blancha ma=
tre regnū administraret lugdunū cōtendit:vbi fœderi
cū times inocentius agebat.Salutato pōtifice Ludoui=
cus iter igredit: & mari apud aquam mortuā vbi classis
parata erat cōscēso cyprū appullit:vbi hybernauit ¶Eo
vener ead eū tartari quidā ab Erchaltao principe cū lit
teris missi quib⁹ cognoscit Chaā tartarorū regē xp̄i fidē
accepisse:& baptisatu ee.instructūq; militē magno nu=
mero habere quē i fidei hostē duceret.¶Gratulari etiā
Ludouico/cui auxiliaris esse cuperet:Nūcijs liberaliter
acceptis grās habuit Erchaltao.¶Litterarum quas an
dreas quidā p̄dicatorū ordinis gallicas fecerat mr̄i Blā
chę Ludouicus demisit.¶Ad primū aūt isequētis ve=
ris tp̄s cū apud cyprū nō pauci ex frāco exercitu morbo
iterijssent Ludouicu⁹ soluēs i egyptū ꝓspera ꝑnauigatio
nē delat⁹ est.¶Est damyata egypti vrbs nilo adiacēs q̄
& helyopolis dicta est.Cū in vrbis cōspectu classis ad=
uenisset:egyptij per ripas dispositi nr̄os a cōtinenti fa=
cile repellebāt.Sed desilientes ex nauibus franci hostē
damyatā repetere coegerūt.Positis nō lōge ab vrbe ca
stris primores damyatani igne per muri circuicū iposi=
to noctu aufugerūt.At nr̄i accepta illorū fuga:loco po
tiunt atq; ignē restingūt. Ego aūt legationib⁹ volēs ab=
stineo q̄s ab oriēte ad Ludouicum missas quidā scripto=
res tradūt:q̄ plus verborū q̄ rerū ad rē gestā pertinētius
habēt ¶Damyata capta: luderibusq; atq; inquinamē=
tis hostiū purgata ciuitate:ritū xpianę religionis lega=
t⁹ qui i expeditiōe cū Ludouico erat ordinauit.¶Post
q̄ a labore miles se refecit Ludouicus ad masseras quam

Ludoui=cus ad cyprūappulit.

Damyata:que & heliopolis.

pharamiã platina vocat exercitũ ducit quã nili pars alluit. Dũ exercit⁹ cõposito agmine ĩcedit: hostis nostros vt poterat premebat: quo cũ leuib⁹ cõmissis prelijs frãcis supior euadẽs: tandẽ in isula quã nilus ꝓxime masserã efficit castra deposuit vbi varia fortuna pugnatũ est. Nã tametsi hostis fuga & clade dãnificatus est amisso inter ceteros duce pharhardino: tñ ludouicus plurimis in cõmodis acceptis: frẽm isup robertũ arthesij comitẽ amisit. Nã cũ post hostiũ fugã strageq; frãci in castra se recipe debuissent: ipi p agros palãtes regioẽq; lustrãtes hostẽ mox viribus acceptis in se cõuersum senserũt. Quem egre sustinẽtes: cũ in castra redijssent: a tergo isecut⁹ hostis castra oppugnare nõ distulit. Sz ĩde egregia nostrorũ defensione repulsus est. Ad hec icõmoda grauis quoq; pestilẽtia & fames franco militi accessit: ita vt rari integri essent. Eodez tpe ĩgentibus copijs instructus soldan⁹ masseraz aduenerat. Qui cognita reruz p̃sentium conditione: postq̃ accepit ludouicuz egrotare: & de repetenda damiata cõsiliuz capere: suos in armis stare iubet: qui statim iter agentib⁹ nostris irruẽtes: & regez ĩpm duosq; ei⁹ fratres caroluz & alphonsium cũ reliquis exercit⁹ cõprehẽdũt. Eos vero que ĩfirmitate laborabãt p nilũ petentes diamatã ad vnũ necauerũt. Ludouicũ vero soldanus p suos medicos diligenter curare iubet. Curatũ de induciis alloquitur. Que his cõditionib⁹ firmate sunt Ludouicus milia octo bizantiorũ sarracenorũ sui redimendi grã solueret damiata soldano restituta. Soldan⁹ vero quosq; captiuos ex egypto alijsq; sue ptãtis locis liberos emitteret. Que nisi impleta redderet: iurat alloquin se mahumetum pernegasse. Eandez cõditionẽ cũ soldanus a ludouico de xp̃o deo exigeret iusiurandũ religiosus rex exhorruit: negatq; cõstanter id se facturũ. Inducijs datis soldanus a suis occiditur. Eo iterempto homicide ludouicũ districtis gladijs cõuenientes petunt pacta sibi seruari que cũ soldano cõuenissent. Igit annuẽte

Robert⁹ arthesij comes moritur.

Ludouicus capitͣ

Inducie.

Nota ludouici fidez & cõstantiam.

ge damynta hosti dimittit. demum receptis fratrib⁹ & captiuis pricipib⁹ rex dimissa egypto i syriā venit. Hostis vero de duodecim milibus captiuorū: trib⁹ tm̄ milibus restitutis reliquos vel trucidauit: vel mahumeti ipietati consentire coegit. Ludouico capto exercitati plerique p germaniā atq; galliam adolescentes: tanq̄ regē custodia eximere sparēt cōuenientes duce hūgaro: q illis nō aliter q̄ eps p̄sidebat: magnā sibi sociorum multitudinē coegerāt. Atq; ita p parisios aurelianosq; & bituriges p fecti cū nō furto nō adulterijs abstinerēt a biturigibus nō lōge a vico q mortuū mare dicit, q̄ ad nouā villā iter est: perempti sunt. Hi em̄ pastorellos se nominari volebant. De quibus hoc distichon scriptum esse comperio.

Fides ab hoste violata.

Pastorelli.

M.semel: & bis.c.l.i.coniungere disce.
Duxit pastorum sęua megera chorum.

¶ At ludouicus in syria agens: ne repētino suo discessu hostis pacta nō seruaret: p̄mittit i franciā fratrē pictauię comitem: q administrādo regno operā cū blācha matre daret. Ipse i teri vt erat religiosissim⁹ cū sydonē vrbē peteret xp̄ianorū cadauera q̄ p viā insepulta putridaq; iacebāt suis manib⁹ sepeliuit. Ioppē quoq; & alias p syriā dirutas & maritimas vrbes muris turribusq; muniuit ¶ Peregrinat⁹ p̄terea in ciuitatē nazareth atq; athabor mōtem: ioppem regressus est. Vbi nūcio de matris morte accepto postq̄ debita deo p matris animę salutę persoluisset post sextum huius expeditionis annum franciam repetere cōstituit: in quam angli incursiones facere parabant. Eadem tempestate heremitarū ordo qui augustinensium appellatur initiū dedit sanctitatis. Cū parisiū venisset Ludouicus cōuentu generali habito rēpublicā reformauit: statutis optimis legibus de iure a iudicib⁹ dicendo: & de officijs nō emendis. De irreligiosis atq; execrabilibus iuramentis: de scortis quibus domos & lustra habere ad explendam libidinē interdixit. ¶ Vetuit pręsides atq; pretores quos aut ballíuos aut prępositos

Rex pius

Optime leges.

appellāt possessiones ī territorio suę ditionis dū pręfecturaꝫ gerūt: cōparare. Liberos suos matrimonio copulare īcolis ꝓuincię cui p̄sidebant prohibuit. ¶ Per id tēpus prefectura apud parisios venalis habebatur: soliq; ciues ꝓcio illam sibi vel liberis suis cōparabant. Vnde fiebat: vt inopes pręmerentur: opulenti omnia licenter agerent. Fures nullis pœnis afficerentur. Hanc venalitatem rex ꝓhibuit: cōstituto annuo stipendio ei qui pręfect⁹ esset. Atq; ita stephanū boilleū iustitia atq; ęquitate spectatū hominē pręposituū istituit: qui officiū adept⁹ ītra paucos dies statū ciuitatis lōge trāquilliorē reddidit. ¶ Interim dū rex palatio ęgressus audisset blasphemū quēdā dei nomē iterū temere assumere: cādenti ferro labra peierātis inurere iubet. ¶ Erant ī cœnobio diui nicolai laudunēsis adolescentes tres ex flādria nobiles discēdi sermonis franci gratia illic a parētib⁹ positi. Hi laxādi animi cā arcu & sagittis desumptis: cū in ꝓximū cœnobij saltum ꝓcessissent: ferāq; vltra mōnasterij fines persequuntur; siluę custodes ab enguerranno conciaco cōstituti: adolescētes cōpręhēsos ad enguerrannuꝫ ducunt: quos non secus ac alienę rei inuasores habitos patibulo appendit. Qua re ad ludouicuꝫ per gillū brunū fancię conestabilem delata (hoc enim est nomē eius qui militię apud francos primus post regē presicitur) enguerrādū ad se vocat: veniētē tametsi ludouicus vltimo supplicio plectere aīo cogitaret: flexus tn̄ p̄cibus amicorū: quos apud regē multos habebat enguerrannus: decem illū millibus libraruꝫ parisiensiū mulctauit: atq; trienni exilio ī syriam ire ibiq; opē aduers⁹ sarracenos xp̄ianis ferre īperat. Ex enguerrāni mulcta hospitalē domū apud pōtisarā: apud parisios dormitoriū fratrū ordinis diui dn̄ici tecto cooperire: & minorū ecclesiam extruere iubet. ¶ Et cum inopum atq; egenorū curā sollicitissime gereret ijs qui lumib⁹ orbati eēnt locuꝫ parisij assignauit: sacello atq; cellulis vbi habitarēt extru

Stephan⁹ boille⁹ p̄positus parisiorū

Enguerrāni conciaci iniquitas.

ctis quē cecorū locū appellauit.Ei⁹ quoq; īpēsa cōplures religiosi cœnobia parisij edificauerūt:ipsi⁹ Ludouici op⁹ est dom⁹ hospitalis sec⁹ sequanę litt⁹ ꝓpe tēpluꝫ diue marię parisieñ.Et ꝑterea apud cōpē diūscti nicolai diuersorium egenorū.Est & rothomagi apl'li mathei cœnobiū:& apud lōgū cāpum monasteriū monialiū diui francisci regulā ꝓfitētiū.Attribuit quoq; diuerticuluꝫ pœnitentib⁹ fœminis que alibidine resipiscerent: quas dei filias appellauit.Cartusiensib⁹ etiā extra vrbē ad sancti michaelis portam monasteriū dedit.Deduxit ꝑterea ex mōte carmelo viros religiosos quos a mōte ipo carmelitas dicimus.Quibus apud parisios locū ecclesiāq; atribuit.Huiusmodi operū studiosus rex alieni quoq; minime tenax erat.Vnde venientē ad se henricū anglię regē ad annū salutis millesimū ducētesimū quīquagesimūnonū sūma charitate excepit:dimissa illi aquitania:ea quidē lege vt normannię andegauię atq; cenomanię cederet.ob quas magnę oli cōtētiones iter francos anglosq; extitissent.& quas a philippo augusto receptas francię reges ad eam ętatē possedissent.Addidit quoq; lemouicēses petragoricas & cadurcos.A gēnēsē vero agruꝫ quē alphōsus eius frater nuptiarū lege tenebat ab anglo grādi pecunia redemit.Adiecit ꝑterea xantonuꝫ ptē q̄ vltra charētā omnē est:retēta regibus frācis supma ditione atq; ptāte.Et ne timoratę cōsciētię rex scrupulo trepidantis animi offēderetur: qngētis militib⁹ annuū stipēdiū cōstituit.quos hyeroylmā aduersus xp̄ianę religiōis hostē anglus mittere decreuerat.¶ Firmata iureiurādo inter reges pace:anglus in angliam transfretauit Ludouicus mitis ad iacobum tarraconēsium regē nuncijs.ysabellaꝫ eius filiā philippo filio vxorē impetrat.Atq; per has nuptitias iacobus carcassonē vrbē cum alijs quibusdā locis q̄ in ꝓuicia tenebat ludouico reliquit Ludouicus contra russilionē cathaloniāq; de quibus cōtrouersia agebatur iacobo ꝑmittit.Eodē tempore manfredus fœderici im=

Carmelite.

Ysabella filio iacobi aragonū philippo ludouici filio nubit.

ꝑeratoris noth⁹ ſiciliꝫ regnū occupabat. Cui alexander quart⁹ pontifex roman⁹ communione hoīm interdixit ꝙ ſedem apoſtolicā infeſtaret: militantibus cum eo iudeis atq; ſarracenis. Preterea & q alexandro ſucceſſit vrbanus quartus manfredit tyrannidem perſecutus: ludouicum per nnucios orat feſtinet ad ſemittere Carolum eius fratrem ādegauiꝫ ducem: cui ſiciliꝫ vtrumq; regnū cū apulia & tarento donaret: graue ꝓfecto incōmodū andegauorū familiꝫ. Hic em̄ bella geri oportuit qb⁹ andegauorū pricipes ad carolū v ſq; octauum frāciꝫ reges occupati vano labore & plurimo dāno ſeſe extenuarunt. Pontificib⁹ romanis nūc ad francos nunc ad tartacones aut hyſpanos ꝑ tēporū cōditiōe iclinātib⁹. Nā calixtus terti⁹ & pi⁹ ſcđs pōtifices romani Renato ādegauēſi atq; iohāni ei⁹ filio palā aduerſati ſunt. tutantes ferdinādū nothū cui pr̄ Alphōſus apuliꝫ regnuꝫ cōtulerat retento ſibi ſiciliꝫ regno itaq; illud verū ē: italiā gētē in gallos tā pfidā ſemp extitiſſe: vt nulla expeditio alpes ex gallia ob hmōi cām trāſcenderit: vñ nō laceri & mendicantes milites franci nō redierit. Hadrian⁹ nēpe qnt⁹ caroli andegauēſis potētiā verit⁹ / eū pſeq cogitauit: ſꝫ morte prꝫuentus ē. Vrbanus ꝑterea qnt⁹ ludouico hui⁹ primi caroli nepoti iimic⁹ fuit Carolo vngaro fauens: aduerſ⁹ iohānā reginā q̄ ludouicū i filiū adoptaſſet. Cōſueuerunt em̄ romani pōtifices ſtatim eos ſuſpectos habere quos in regno hoc ſiciliæ ꝓſpari cognoſcunt. Cognita pōtificis volūtate rex cōicato cū fratre conſilio mortē vrbano gerēdū eē conſtituit. Igitur plurima militum manu collecta: carol⁹ aduerſus māfredū Pphilipūmōtifortēſem ꝑmit: q viā romanā ꝑ id tꝑs a manfrēdi milite obſeſſaꝫ patefaceret. Subacto ꝑ philippū viarū impedimento Carol⁹ ꝑ lōbardiā romā petere iubet: iꝑe mar ſiliā ꝓfect⁹ iſtructa triremi. ducibus guillermo cornuto & Roberto de baſſes peritiſſimis nauclꝫris oſtiam delatus romꝫ tandem exceptus eſt. mox adepta ſenatoria digni

tate dyadema quoq; siciliæ regni (donāte clemēte vrbani successore) accepit: ānua quadraginta milium ducatorum pensione indicta: quā sedi aplīce solueret. Additusq; quoq; est imperiū non recipet etiā si ad illud gerēdū accerseretur. Cū romaniā miles frācus nondum attigisset carol⁹ romę aliquot dies moratus ē. Recepto vero exercitu: & pontifice salutato. cū sancti germani arcem fortissimo pręsidio defensam expugnasset: in māfredū bñuenti agentē mouet. Cōmisso vtriq; p̄lio māfred⁹ occubuit: & bñuentū vi receptū. Reliqua gesti a carolo i apulia belli nō p̄sequor. Satis eñ illud constat māfredo atq; cōrardio supato. Hērico itē hyspanieñ. fugato & apd̄ montē cassinum p loci abbatē capto / & icarcere vincto: carolū regno eē potitū donec cōstātia aragonū regina bellum aduersus eum instaurauit.

Altera in syriam expeditio.

¶ Dum hæc i apulia a carolo geruntur / legatus a pontifice rōano ad ludouicū pisiū venit: q regē ad hierosolimitanā expeditionē hortaret. Nullum negocium fuit sua sponte currentem promouere. Conuocato eñ ex toto regno cōsilio: postq̄ legatus rei xp̄iane in syria statum longa orōne patefecit: om̄s pari voto fidei cām āplectētes: vna cum rege cruce se insigniunt. Classe igit apd̄ aquas mortuas pata: rex cū tribus suis liberis philippo / iohanne / atq; petro anno xp̄ianę gratię. M.cclxix. exercitū eduxit. Cōdito prius testō / regniq; admistratiōe & custodia Symoni denella & dyonisiano abbati matheo vindocinēsi pmissa. Impositis classe militibus / cū in altū delati sunt: ęgre per sęuissimas tēpestates ad sardiniam insulā appulerūt. Vbi recreatis ijs qui morbo affecti erant. cum reliq̄ naues ex marsilia aduenissent: thuniciū nauigare cōsilium fuit: ꝓpterea q̄ eius terrę princeps missis aliqñ ad Ludouicum nuncijs religionem christi profiteri proponeret si per ꝓcerum suorum voluntatē cōmode posset. Hac spe adductus rex cum nō lōge a carthaginēsi portu abesset: admiraldū cū aliquot nauibus pręmittit qui duabus tantū ma

gni in ipo portu nauibus visis eas occupat: & milite; in continentē educit: significans regi opus eē maiore manu. Igitur Ludouicus mouens cum nocte illa copias nauibus continuisset: interim hostis littora armatis cōplet. Egressis tandē i terrā nr̄is: fontesq; aut puteos querentibus occurrit copijs potenter instructus hostis. Qui tāetsi summis viribus frācos adoriretur: decē tn̄ milib⁹ suorū occisis terga vertit. Re bene gesta classis præfecti ludouicū cōueniūt. Admonētq; carthaginē nō magno negocio expugnari posse: si ad muros vrbis copie ꝓmouerēt. Acceptis a rege copijs p̄fecti carthaginē oppugnare cōstituunt. Interea hostes eruptiōe facta castra nr̄orū iuadunt Sed castrorū marescall⁹ educto in hostē milite: inter vrbē hostēq; suos locat. p̄fecti vero classis signo dato arcē aggrediunt & capiunt. Arce a nostris occupata: ludouicus cū ijs quos secū habebat marescallo se coniūgit: atq; ita sarraceni vertūt in fugā multis eorū interemptis: multis ēt in abditissimis spelūcis saluatis. ¶ Post hītā victoriā rex carthaginē ingressus iudicium ꝓficisci distulit: donec carolus sicilię rex vt ꝓmiserat aduētasset Et quia crebris icursiōib⁹ hostis exercitū vexabat: vallo fossisq; munire castra iubet. Ea re cognita thuncij rex contracto numeroso exercitu / ordinatisq; acieb⁹ ad maris littora procedit / vbi naues i anchoris stabant. At robertus arthesij comes primā hostiū aciē ꝓmoto e castris milite intercipit. Iohānes itē cambellanus diuerso à Roberto itinere ducēs ita hostes cōpressos dedit: vt eis paruā se tuendi ptātē reliqueret. Elapsi tn̄ fuge se committūt: comitātibus his qui ex arce cū i gentib⁹ spolijs aufugerāt. Interfluētib⁹ post hæc paucis dieb⁹ ꝓpter pestilētes aquas & aeris itēperiē morb⁹ exercitū iuasit: mortuiq; sunt in primis iohānes tristan⁹ niuern̄. comes & rōani pōtificis legat⁹ & plebeij nō pauci. & ludouicus ipe ventris ꝓfluuio laborās postq̄ ad se vocatū philippū filiū salutari doctrina admonuit: sacris xp̄ianis multa religione

Thunicium ludouic⁹ petit.

Hostis sarracen⁹ fugit.

Theuicij. rex.

Pestilētia i exercitu frācorum

Sctūs ludouicus moritur.

ac pietate p̄ceptis: cinericio strato decumbens septem & quinquaginta annos natus aiam efflauit. qui p oēm vitā singulari charitate paupes curauit: ita vt quoq; die cētū & viginti inopes quotidiano alimēto reficeret: preter alios qb⁹ xp̄i exēplo pedes ip̄e abluebat. Nec horrori sibi erat exulceratos fetenti saniæ leprosos osculari: & eos ad colloquiū admittere. De ludouici obitu icertus mihi autor hoc distichon edidit: qd non tam propter carminis venustatē q̄ ad pijssimi regis mēoriā hystoriæ coniunxi.
Anno milleno bis centum septuageno:
Thunis catholicus decessit Rex Ludouicus

Ludouici liberi.

¶ Suscepit ex margareta comitis prouinciæ filia liberos nouem. Philippum qui successor eius fuit. Ludouicū qui iuuenis interijt. Iohānē niuernensium comitem. Petrum alenconium & Robertum comitem claromōtanum agri beluacensis. Ysabellam quam theobaldus nauarrorū rex coniugem accepit. Blancham ferrandi castellæ vxorem Margaretam cui brabātia mortuo viro accessit, Et agnetam Roberti burgundi ducis vxorem. Ab hac quā ludouicus thori consortem acceperat extructum est in suburbano sancti marcelli cœnobium quod cordigerarum Parisiani vocant: vbi rege defuncto continētissime habitauit. Mortui regis ossa carne nudata ad sc̄tm̄ Dionysium elata sunt & humo commēdata. Dū autē a parisijs funus effertur fuere designatis locis stationes vbi pyramides cū lapideis statuis & christi cruce constructæ quæ ad hanc vsq; diē p̄sistunt: Eius tā religiosi principis plurima opa miraculis comprobata legunt̄ & creduntur. Oī quadragesima & p solēnē christi aduētū & diebus quattuor ab suscepta eucharistia vxoris concubitu abstinuit. Pctōrū confessionē omni sexta feria sacerdoti faciebat. Erat illi flagellū quinq; cathenulis ferreis confectum qd in eburnea pixide ferebat. Quo a sacerdote post factā cōfessionē de tectis scapulis pcutiebatur. Cilicio frequēter vsus est. Eo cum admonente confessore abstineret cingulo

Pyramides dyonisianæ.

Austeralu douici vita.

cilicino ad nudam carnem vtebatur :& nihilominus so-lidos.xl.pauperibus sacerdotis ministerio dietim dari iussit.In archiuis Caroli quinti reperta est cartula præceptorum quę hic diuus rex filio suo primogenito dũ thuniciũ obsidebat dictauit& scripsit.Quã ex caroli thesauro receptã girard⁹ de mõtaguto regius scriba carolo exhibuit anno salutis.M.ccclxiiij.Que omnia quia salutaris disciplinę plena sunt ita latina feci.

Deum libera mente amato / quo sine nemo saluus est.

Nullo illum crimine offendito.

Tolerabilior tibi mors esto / q̃ peccatum.

Si te pręmet aduersitas:durato / tanq̃ commeritus hic tibi prouentus accrescet.

Si ꝓspa blandient:gratias illi exsoluito.Non supbito.

Dementis est ob acceptum bñficiuꝫ in datorẽ extolli.

Perito & sapienti sacerdoti:tuam frequenter conscientiam aperito.qui te intrepidus male operantem libere reprehendat.doceatq; quid sequaris.

Diuinam rem atq; ecclesiasticam religiose auscultato. Nec confabulator huc atq; illuc circũspectãs :sed voce mẽteq; deum orato.illo maxime tempore cum hostiam consecrat tractatq; sacerdos.

In egenos pius esto :& miserijs illorum pro tuis facultatibus subuenito.

Cum tibi animus dolet:anxiusq; erit:id quod molestum est aut sacerdoti / aut fido tibi amico reuelato .quodcunq; illud est leuius feres.

Religiosis aut probis seculi viris sępius communicato. Perditis autem atq; perfidis abstineto.

Sanam doctrinam clam palam ve libens audito.

In quaq; re bonum diligito.malo ne faueto.

Nulli fas esto te corã loq q̃d pcti præ se ferat exempluꝫ. Igitur detractoribus dum ades fores recludito.

In deũ & sancta blasphemos indẽnatos non præterito. pro acceptis bonis deo gratias sedulus agito .vt melio-

ra recipere dignus habearis.

Erga christicolas ꝓ ęquo & bono rigidus rectusq; esto: nec in vllam partem inclinato.

Pauperum causis eatenus faueto quo ad verum se ꝓdat.

Si aduersum te q̃stio agitaꝰ: minꝰ tibi q̃ litigatori donec verum compereris indulgeto. eo pacto ijs qui tibi assistunt consules. liberiusq; & sanctius iudicium ferent.

Si quid alienum ministri tui / vel ipe occupas. Idq; certo nosti: mox restituto.

Si dubia res est inquisitioribus qui verū ꝓtenus peruideant committo. In hoc eñ maxime te versari decet: vt ij qui magistratꝰ gerūt / quiq; tibi subdunꝰ quietissime viuant. & imprimis viris religioni & diuinis rebus addicti. Ego eñ a maioribus accepi: philippū optimum regem / vnde nostrum genus deducitur id dili gentissime obseruasse. Cum enim ex consiliarijs eius aliquot ad eum detulissét ecclesiasticos homines ditionem & regia iura vsurpare: vnde sua dignitas atq; amplitudo lędebatur: cre do inquit id quod loquimini a vero non abhorrere. sed dei beneficiorū memor / meis aliquid rebus de trac tum iri mallo: quam dei & ecclesiam et seruos in contentionem adducere propter quod scādalum oriatur igitur dei famulos q̃ maxime potes diligito: & paci consulito.

Parentibus reuerēs esto: eorumq; precepta ne spernito.

Sacerdotia: id est ecclesiastica beneficia bonis & optime merentibus conferto. Cum hæc facturus eris prouidos ante homines consulito.

Bellum nisi apprime consultus in xp̄ianum ne gerito. Si gerendum erit: ecclesiam atq; insontes protegito.

Omni bello. & contentioni finem īponere / diui Martini exemplo quo ad potes studeto.

Prouidos tibi mīstros & magistratus instituto, eorumq; mores & opera scrutator. nec domesticorū fcā omittito. Peccatis te obijcito.

Execranda iuramenta prohibeto.
Nouis sectis & hęresibus capita.i.initia praescindito.
Domesticae impensę curam adhibeto: eāq; rationis lege moderator.
Deniq; fili te hortor atq; obsecro: si prae te terris abiero: animae meae obsequijs / et rebus diuinis subuenito. & quae post hac feceris bonorum omnium michi partē concedito.
Illud ad extremum fili charissime deum praecor: det tibi quasq; bene dictiones quibus probatissimus pater filio benedicere potest. Et qui trinus & vnus colitur deus te custodiat: aduersum mala omnia te protegat. ita vt a te iugiter honoretur / vnaq; cū illo post hui⁹ vitę exitum viuere & illum laudare mereamur.
Haec in archiuis Ludouici Gerandus de montaguto regius scriba se reperisse: & philippo successori prębuisse constanter affirmat.

¶ Eo die quo Ludouicus mortem obijt: Carolus siciliae rex in castra Francorum venit. Cui obuiam procedētes primores exercitus: dissimulato (vt poterāt) moerore: Carolum excipiunt. Verum non ita facile dolor occultatur / quin aliquo se iudicio prodat. Igitur Carolus languentem quandam procerum laeticiam admiratus. mox qualiter se frater gerat percontatur. Respondētibus illis regem quidem morbo affici: festinat Carolus Ludouicum inuisere. Quem vt mortuum conspexit: humi prostratus cum breuem ad deum orationem emisisset: surgēs a lachrymis temparauit / nec moesticie signum pderes: bono animo eē reliquos hortatur. ne ex damno recenter accepto hostis ferocior eēt: qui consuetudinem fecerat castra Francorum per dies quosq; iaculis offendendi. Ad quartum enim lapidem e regione castrorum nostrorum castra sarracenus habębat: & q̄uis in nostros intra vallum se continentes tela eminus emitteret: erumpētibus tñ francis nunq̄ praelij ptātem hostis exhibebat.

Carol⁹ andegauensis siciliae rex.

Dum his leuibus prȩlijs assueti eẽnt collectis demuȝ ma ioribus copijs munitiones Francorũ obire & late ꝑ agrũ vagari ad ostentationeȝ cœperũt.Quã rẽ aiaduertẽtes franci:castris egressi in hostem ꝑgunt.Et q̃uis paulo lõgius Carolus copias haberet:nihil tamen cunctatus militem educit simulans fugã:vt hostem aliquo astu falleret.quem insecuti sarraceni velut fugientem comprȩhẽsuri eẽnt:Carolum statim in se arma vertere:& francos a tergo venire cõspiciunt:ita inter duas acies intercept⁹ hostis multa suorum clade accepta ad castra se recepit. Tria milia occubuisse illic tradũtur:ꝑter eos quos fugiẽtes mare desorpsit.periere prȩterea complures in fossis quas in perniciem nostroruȝ superiecto sabulo sarracenus extruxerat.Erat inter hostiũ castra & thuniciũ maris sinus quo in vrbem cõmeatus affatim iportabaƭ.hũc vt hosti præcluderet Carolus:accersitis fabris lignarijs spaciosam turrĩ ligneã ædificari & ad sinus oram admoueri mãdat.Quod postq̃ rex thunicij cognouit: coacto ex omni regno suo ingenti exercitu:aut terrere francum aut omnino perdere statuit.Progrediẽti sarraceno christianus exercitus occurrit fugatq;atq; persequtur.Destitit tamen longius abire:eo ꝙ lassus esset miles:& insidias ab hoste positas eẽ vereretur.Igitur in castra hostiuȝ conuersus omnia diripit atq; incendit .Hanc victoriam grauis pestilentia secuta est:a qua nec sarracenus immunis euasit.Quãobrem adductus thunicij rex caduceatorem de pace ad philippum regem mittit.¶ Induciarum hȩ fuerunt leges:impensam oẽm pñtis expeditionis sarracenus auro compensaret:annuum tributum q̃d siciliȩ regibus soluere tenebatur:Carolo quotãnis pẽderet Captiuos xp̃ianos liberos dimitteret:patereƭq; christi fidẽ in sua gente per fratres ordinum diui dominici:atq; Frãcisci libere annunciari & doceri neq; suos prohiberet sacris initiari christianis.Auri parte dissoluta:decennes inducȩ iuramento pactȩ sunt.

Remū pata classe & milite recepto: phillipus p siciliā (vbi pris viscera ī mōte regali terrę sunt religiose cōmēdata) & īde p italiā ī galliam se cōtulit: ysabella vxore ī itinere defūcta: & nauarrorū rege Theobaldo apd direpanum mortuo. Cum aūt viterbiū philipp⁹ venisset: dissidētes de pōtifice instituēdo cardinales ad cōcordiā adduxit qui ī theobaldu3 leodiēsem archidiaconū eo tpe ī syria agēte3 cōuenerūt: qui gregori⁹ decim⁹ appellat⁹ est. ❡ Regni aūt dyademate remis à suessionēsi ātistite adepto: viromādiā artesiūq; a roberto fratre inuitat⁹ viscere cōstituit. Qui licet inter delitias ꝓ regia dignitate versaret: tñ post amissa3 vxorē cilicio cōtinēter vs⁹ ē. Cū aūt tertiū annū regnasset: dissidētibus p odiū arminiaci comite: & girardo de casabona: Philipp⁹ girardi cā3 tuebat. S3 arminiac⁹ ad casābonā accedēs multis opꝓbrijs cū girardū lacessisset: girard⁹ īiuriarū īpatiēs: castello egressus ī arminiacū ꝓsilijt: & comitis frēm: que3 īprimis occurrēte3 sibi habuit/necat. Quo īcōmodo affect⁹ comes: accersito ī auxiliū comite fuxēsi ī girardū ad casābonā ꝓgredit. At girard⁹ hostiū ptātē verit⁹: ī castellū qđ philippi erat cū vxore & liberis se recepit: regis auxilio implorato: cui se cāmq; oīs dissidij pmittebat. Veru3 arminiac⁹ fuxēsisq; pui philippū habentes: girardū obsidēt & castello expugnato oēs īcolas occidūt: pter girardū qui clā forte fortuna aufugerat. Eā rem grauiter ferens philipp⁹: copioso admodū exercitū cōtracto fuxū petit: vbi ī arce situ atq; arte munitissima multis satellitib⁹ stipat⁹ comes agebat: secur⁹ loci quē ī expugnabile3 arbitrabat. Ad quē cū philipp⁹ ꝓpter scopulorū rigore3 & vię angustia3 ꝓxime castra admouere: nec militē ꝓmouere posset: rupem cōcidere: & angustias ꝓferre īstituit: nō se īde abiturū ꝓfessus priusq̄ arce3 diruisset. Cōstātiam philippi secū reputās comes nūciosad rege3 mittit: qui eū ad oēm obedeintiā patū eē testarent. Iuss⁹ er-

Rex philippus sacratur

Arminiac⁹ comes.

gó comes ad philippũ supplex accedit:quẽ ĩ custodiãꝫ missũ anno toto vinctũ tenuit.Abductis ĩde vxore & liberis comitis philipp⁹ parisiũ repetit.Exacto anno liberat⁹ carcere fuxẽsis comes possessionẽ oẽm a phillippo recupat.¶Eodẽ ꝑpe tpe ãno salutis millesimo.cclxxij. patrũ synod⁹ p̃side gregorio decimo romano põtifice lugduni habita ẽ:vbi de expeditiõe ĩ syriã ducẽda actũ est.Phillipp⁹ cognito põtificis aduentu:ad eũ salutãdũ ꝓfect⁹ postq̃ de xp̃iano statu diu cõfabulati sũt:tres lugduno finitimas arces ĩ ptãte gregorij donec synodus solueref pmisit:attributo ĩsup ad põtificis custodiã(nõ puo numero)milite.Affuit cõsilio palealogus grecus imperator:ecclesieq; occidẽtali se vniuit.Quẽ nonnulli ex tartaris secuti sacro lauacro abluti sunt& xp̃iani effecti. Rediens lugduno philipp⁹ mariã henrici brabãtini filiã (quia forma erat & pudicitia ĩ signis:)duxit vxorẽ.Mortuo deĩde henrico cãpano nauarrorũ regeꝫ filiã eius iohãneꝫ a matre ad se deductã ĩ tutelã recpit:misso ad nauarros stephano belmarchio qui fidelitatis iuramenta puellę nomine a ꝓcerib⁹ exigeret.Quo tpe petrus philippi frater alenconij comes iohãnam comitis blesensis filiaꝫ duxit vxorem.¶Per idem tp̃s ferrãd⁹ castellę reregis fili⁹ qui ex blancha ludouici filia duos liberos ferrãdũ & alphõsuꝫ susceperat:morif.Cui⁹ morte post patris decessũ regnũ castele sicut ex cõuentiõe nuptiarũ cõuenerat ad alteruꝫ ex ferrandi filijs ptinebat.Sed pfidus rex pater ferrandi cũ sanxiũ supstiteꝫ ferrãdo videt:matre blãcha filijsq; exhereditatis:ꝓcerib⁹ castellanis ĩpat sanxiũ ĩ suũ regẽ admittãt:eiq; debitã p̃stent fidẽ:presferti cũ se etate & morbo cõfectũ administrando regno nõ satis ydoneũ iudicaret.Sanxio rege ĩstituto:pr̃ nihil prors⁹ terre aut ditionis:suis nepotib⁹ distribuit.Necadmonit⁹ a philippo vt pactorũ recordat⁹ nepotũ iura seruaret.Aut si id minus vellet blanchã & liberos eius ad se dimitteret. Permisit igitur castellanus veternosus rex

Palealogus.

Cõtentio de regno castellę.

blāchā cū liberis hyſpania abire. Ad hoc philippi icōmo dū alterū ſucceſſit mortuo nō ſine veneni ſuſpicione ludouico ei⁹ filio. Cui⁹ autor venefic⁹ Petr⁹ brochi⁹ regis cubiculari⁹ eē putabaṫ. Nā ſępe numero reginā mariā in ſimulabat: quia mulier videlicet nouerca: prioris matrimonij liberis regnū iuideret: optaretq; ex ſe partos ad id dignitatis ꝓmoueri. Cū de ea re iter aulicos & regni ꝓceres rumor in crebreſceret: nec vlla ratione tāti flagitij patrator iueniri poſſet: vaticinio reꝫ querere iſtituit. Erat apud niuellā brabantię oppidū religioſa ex beguinarū ꝓfeſſione mulier vaticinendi perita; ad hanc cōſulendaꝫ philipus petrū baiocū antiſtitē vxoris petri brochij conſobrinū & ſtephanū diui dyoniſij abbatē legat. Hi cū niuellā peruniſſent: petr⁹ baioc⁹ ſimulās ſupeſſe ſibi aliquid diuini obſequij quod nō abſoluiſſet. Relicto domi abbate ad vatē cōtendit. Cognoſcitq; ex illa quis ludouici necem ꝓcuraſſet: & ſimul mulierē obteſtaṫ: ne ſuo collegę abbati reuelet homicidaꝫ. Quę paulopoſt a ſtephano rogata rñdet que de cęde nouerat ea baiocenſi epiſcopo dixiſſet: a quo ſi velit ſciſcitetur. Hoc aſtu ꝑuent⁹ a petro ſtephanus: & ſi doli ſuſpitionem haberet: re dſſimulata vna cum antiſtite ad philippū redit. Queꝫ cū i primis rex de beguina iterrogaſſet: atq; ex eo quid baioc⁹ pōtifex fecerit accepiſſet: vocato ad ſe epō q̄rit quod fuerit mulieris de filij cęde oraculū. Quo rñdēte ſe oraculū a muliere ſub ſacrę cōfeſſionis ſignaculo audiuiſſe. neq; id ꝑ ſacerdotali itegritate atq; taciturnitate reuelare poſſe. Et ego rex iquit epē nō vt cōfeſſorē. ſed vt nūciū ad vatē te legauerā. Sed ꝓpterea idiſcuſſū crimē nō vltra differā. Accerſito igiṫ theobaldo dolenſi pōtifice atq; arnulpho milite tēplario his negociū iponit vatē cōueniēdi. qui legatione diligenter expleta phllippo referūt reginā culpa carere: alterū eē qui facti cōſci⁹ añ philippi oculos dieti verſareṫ. Hac relatione q̄uis triſticiā philipp⁹ cōtraxiſſet: dolorē tñ diſſimlaṫ. Atq; iteri ſo

Petr⁹ brochius veneficus.

Nota.

Bellū ī castellanos inane.

roris blāchę q̄ ab hyspano rege cōtēpta fuisset remiscēs sororia iura repetere cōstituit. Cui⁹ rei cā cōpato exercitu p pictauiā atq; vasconiā ad saluā terrā i pireneo saltu oppidū copijs ꝑmotis: tādē seua hyeme ipedit⁹: cōmeatuq; defect⁹: ex quorūdā ꝑcerū quib⁹ expeditio nō placebat cō silio: militē domū dimittit: misso in nauarrā cū delecta militū manu carolo arthesij comite: qui belli motuꝫ sedaret suppetias ferens eustachio belmarchio quē seditiosi quidā nauarrę primates pāpilonę obsessuꝫ tenebāt. In eo belli negocio cum secunda fortuna carolus vsus esset: castellę rex carolū per nuncios oratū facit ad se cōcedat. Sed id facere carolus distulit donec Philip pū de re ipsa consuleret. Ex cōsilio regis cū ad castellę regem carolus accessisset: lōga cōfabulatione habita: castellanus Caroluꝫ orat vt cōciliator pacis inter Philippum & se interueniat: Et vix quidē hęc locut⁹ fuerat castellan⁹ ecce tabellarius ex francia cū epistola venit. Lrāsq; castellę regi reddit. Eas postq̄ rex perlegit. O carole inquit nō sum amicorū ope destitut⁹. Sūt apud frācorū regē qui mihi diligēter obsequunť: meq; de his que apud Philippū gerunť efficiūt certiorē. Quib⁹ & te con uenire opportuit: q mihi es cōsobrin⁹. Talib⁹ colloquijs postq̄ dies aliquot exacti sunt Carol⁹ vale regi dico nauarrā petēs: ordinatis reb⁹: ad philippū i franciā venit: narrās que a castellę rege ip̄e audiuisset: eē apud eū qui archana ipsi⁹ cōsilia iimicis ꝑderent. De qua re cū philippus magnopere sollicit⁹ esset. contigit vt tabellarius qui ad regē castellę lrās a Petro brochio p idē tp̄s accederat morbo intercept⁹: priusq̄ mortē obiret: lrās ipas monacho cuidam tradiderit Philippo perferēdas per: oēm religionē obtestatus: ꝗ nemini nisi philippo litteras rederet. Acceptis lrīs monachus ad regē ꝓficiscitur vt tabellario ꝓmiserat commissa obsoluit. Intelligit rex ex litteris petrum brochium perfidum & rerum suarum ꝓditorem eē. Nam ex diplomate & sigillo cognitus est

Nauarra.

Petri brochij ꝓditio reuelatur.

autor. De quo nihil dubi⁹ rex brochiũ dephẽsum: parisij icustodia haberi iubet. Qđ vbi cognouit baiocus pręsul: romã aufugit: ecclesię pſidio ptegẽdus. Cõuocatis parisij paucis post dieb⁹ pceribus: morte dannat⁹ ẽ brochius quẽ carnifex excipiẽs añ solis ortũ patibulo strãgulauit. ¶ Brochio vltimo supplicio affecto philipp⁹ atq; castellan⁹ rex: cũ hic baionę esset: ille apđ mõmarsanũ ageret: & p legatiões vltro citroq; missas de blãchę & filiorũ iiurijs tractaret: nũcij a põtifice romão martino quarto veniũt: q reges ad pacẽ cẽsura ecclesiastica cõpellant. Hęc cã extitit quãobrem Philipp⁹ cœpta nõ est psecut⁹. Magna i excelso pricipe vel hũilitas vel socordia: ad sacerdotis ipetiũ cãm inocentis sororis & pupillorũ deserere. Deseruit tñ philipp⁹ & pfect⁹ ide: aragonię regẽ petrũ occurẽtez sibi habuit. Qui paucis apud tholosates dieb⁹ morat⁹: in cathaloniaz remeauit. vbi cõstãtia ei⁹ vxor ex manfredo genita virũ docet tps aduenisse cum sicilię regnũ ad se ptinẽs occupere possit. Eadez tẽpestate sequana fluui⁹ tã exũdanti aquarũ icremento itumuit: vt maioris apud parisiũ põtis testudines sex dissoluerit: & minoris vnaz vrbe per gyrũ aquas circũsepta. ¶ Ad petrũ aragonũ redeo. Agente iportune apud virum cõstantia ne sicilię rex negligeret: adduct⁹ quoq; a nicolao tertio romano põtifice qui caroli regis potentiã minorem facere cupiebat: vt cõstantię suę vxoris ius i sicilia vidicaret: petr⁹ missis messanaz pãhormũq; nũcijs: iubet terrę conditionẽ & statũ inquiri. Cõmunicato cũ ciuib⁹ cõsilio: nũcij adductis secũ regni quibusdam primarijs ad petrũ reuertunt. Cum quo fœdere icto sicilienses cũ in vrbes suas quiq; cõcessissent cõstituta ad detestabile facin⁹ die: cuz p ecclesias signũ daret cantandoruz vesperorũ: oẽs gallicę stirpis vna cum grauidis vxoribus necant. Nec defuerunt qui matribus exsectis euulsum ex vtero fœtum ad parietẽ allidere: ne quid franci sanguis apud eos post hac extaret. Idem periculuz excidit apud forum iulium.

Petr⁹ aragō.

Sequanę exundatio.

Nota de regno sicilię.

Cũ eni in obsidione guido a papius ageretur:& põtificis martini quarti forũ iuliuꝫ recupare cõtẽderet:guido bonat⁹ astrologus nõ vulgaris considerata syderuꝫ oportunitate ciues ad eruptionẽ excitat.guidonẽq; cuꝫ octingẽtis gallis fudit & occidit.Tam impatiẽs est gẽs italica gallicę superbię & libidinis in fœminas.Hoc crudeli initio petrus spem cepit:& simulata in sarracenos expeditione in siciliam mox aduersus Carolum andegauum se conuertit:qui eodẽ tẽpore messanã obsidebat. Cõtra vero Philippus de rebus sicilię sollicit⁹:vt petrũ a siciliẽsi bello reuocaret in aragoniã per parpiniacum exercitũ ducit:genuã capit & diruit.Publicauerat enim martinus quartus petri regnum:& occupãtis fore decreuerat.Erat in aragoniã iter vnũ quod incolę sclusaꝫ vocãt transitu quidẽ difficile sed breue:quod pręterea dolijs sabulo oppletis hostis ĩpediuerat:seq; iugis mõtiuꝫ continebat:vñ francoruꝫ veniẽtes copias cõtẽplaretur Scrutãti Philippo cõmodũ qua faceret iter:Rucillianus quidã noth⁹ qui apud genuã capt⁹ libertatẽ a rege meruerat:scire se ait viã ad primũ ꝓximũ lapidẽ qua nescientc hoste exercit⁹ tuto euaderet.Rẽ gratã leto animo rex excepit.Iussisq; aliquot ex suis simulare per sclusam facere trãsitũ:ipse cũ expedita militũ manu nothuꝫ secutus:tãdẽ ꝑ dẽsissimos sentes & iculta virgulta:in Proximũ mõtẽ euasit:atq; ad se ꝑ eãdẽ viã copias oẽs recepit.Hostis aũt cũ ĩ mõtes supasse francos:& ad se ordie ĩstructo cõtẽdere videt:nullo cõmisso prelio:fugã arripuit:castris relictis.Inde ad petrã latã itũ est:quã a frãcis circũuallatã oppidani intẽpesta nocte igne per mœnia iniecto deseruerũt.Ea a nostris occupata & ꝓsidio ĩposito Philipp⁹ gerõnã copias mittit.Vbi laboriosa nimis obsidio fuit:& oppugnatio frequẽs atq; diu inutilis Demq; excogitauit Philipp⁹ machinã quã ad quatiendos diruẽdosq; vrbis muros fabricatã obsessi noctu vrbe egressi succederũt.Eã ob rẽ nimia indignatione ꝑcitus

Machina extruitur

rex: firmat aio fame pmere ciuitatē. Interī tñ ppter cadauerū per agros passim iacētiuȝ putorē & muscarū vix credibilē multitudinē pestilēs fact⁹ aer francis letifer fuit. ¶ At petr⁹ accepto philippi in aragoniā aduētu relicta pāhormi vxore cōstātia: que rerū sicilięsium curaȝ gereret: magnis assumptis copijs in aragoniā nauigare festinat. Erāt regię naues i statione apud portū rosę vñ cōmeat⁹ in castra francorū dietim facile iportabat: donec petr⁹ aragonēsis vectores itercipē magnopere conat. Itaq; portū rosę occupatur⁹ milib⁹ duob⁹ & quadrigētis armatis assumptis: ad portū mouēs insidias ponit. cui⁹ aduētu ab exploratore franco cognito: rē ad radulphum conestabilē & iohānē haricurtū exercitus marescallū defert. ¶ Hi cōmunione cū comite marchiano habita quigētos electos milites duce exploratore educūt. Cōtēplatis aūt hostiū copijs que suis maiores erāt: cū nescirēt petrū in incidijs agere: retro abire statuerāt nisi eos cohortat⁹ mathe⁹ de roya. O inquit cōmilitōnes ecce i cōspectu adest hostis quē q̄rebam⁹. Quid cūctamur: hodie diuę assumptiōis marię festū diem acturi sum⁹. Ab ea spem⁹ opē aduers⁹ eos q cōionis xpianę sūt extorres. Par enī nobis meritū īpēdet ecclesię iniurias vlciscēdo: ac si i fidei hostes pugnarem⁹. Hac matthei orone icitati franci aragones iuadūt. Fitq; pliū atrox & cruētū: ita vt petr⁹ equo desiliēs cum pedite pugnaret. Vbi vulnere accepto: & fugiētib⁹ suis ipse quoq; fugę se cōmittēs paulopost iterijt. Hac victoria Philipp⁹ exultās de expugnāda gerona maxime laborabat. ¶ Erat in philippi exercitu fuxēsis cōes q cū geronēsib⁹ nōnunq̄ (nō ignaro rege) colloq̄bat. Hic ciuitatis statū cōptū hēbat: & i illa tridui vix cōmeatū eēnō ignorabat. eā ob rē sciēs cupe ciues Philipdo cōciliari: regē rogat si geronēses ad deditionē saluis fortunis oib⁹ recipet: ipetrat cōmes paucorū dierum iducias. donec geronnēses suū regē ad ferādas illis suppetias admoneant. Missis ob eam

Pestifer annus.

Petrus in aragoniā reuertit.

Matthei de roya ad suos oratio.

Petr⁹ vulneratus interijt.

rē ageronensib⁹ ad petrū legatis: cognita principis sui morte ad suos cū redissēt ciuitatē philippo dedūt: pmissa illis exportādorū quo vellēt bonorū suorū ptāte. Recepta gerōna firmū ex suis p̄sidiū Philipp⁹ iponit. Atq; ad tholosates se conferre cōstituens: malo cōsilio vsus: classis ptē que ī portu ro sę erat ī franciā remittit. Quod postq̄ hostis cognouit: francos reliqua classis custodes adoritur & plurima cęde dilaniat: iter quos Enguerranus caroli nauiū prefect⁹: & aubertus de lōgaualle viri armis strennui occidunt. Franci vero tāto icōmodo accepto: nauibus igne iposito atq; incēso oppido ad regem se recpiūt. Qui ęgre igno miniaȝ ferens febrem icidit. Et cū iūgū mōtiuȝ hostis incideret / Philipp⁹ per angustias pyreneas parpinia cū se contulit. Vbi recrudescente morbo: sacris xp̄ianis receptis rex emorit. Cui⁹ exsecta prę cordia narbone sepulta sunt. Ossa vero ad dyonisianum cœnobiuȝ Elata. Huic philippo duę vxores fuerūt: vna ysabella. ex arragonensibus que tres illi liberos tulit Ludouicū q̄ mortu⁹ ē infans. Philippū qui pulcher appellat⁹ est: & Carolum valesiensem. Ex altera cui marię nomen fuit brabantini ducis filia processit Ludouicus ebroicensis comes & Margareta que Edouardo secundo anglo regi nupsit: & Blancha quam austrię dux auberti alemanorum regis filius duxit vxorem.

Gerōna deditur philippo

Philipp⁹ moritur.

[P]Atris regnū Phillipp⁹ pulcher: āno gr̄e salutis ducentesimo.lxxxvj. supra mille suscepit. Ad quem edouard⁹ angl⁹ veniens aquitaniā sub Ppilippi ditiōe atq; ptāte se possidere cognouit: p̄titro iureiurādo ī fide erga erga regē pmanēdi: quā tū mime obseruauit. Nā magnis copijs normanniā derepēte iuasit: regię classis occisis p̄fectis & alijs plurimisq normāniā philippi noie moderabāt. Quā rē postq̄ rex cognouit ad edouardū & aqtanie p̄fectos mittit. Mādans eos qui hui⁹ rebellionis autores extitissent comprehensos petragoricum ducant digna p scelere pœna afficien

Edouardus fide fragus.

dos. Sed cōtumax angl⁹ dicto audiēs nō fuit. Ea propter per amulphum de nella conestabilem aquitaniā Philippus sibi vendicat. Et nichilominus edouardo diem dicit ad iudicium suū veniendi. At āglus debitæ philippo fidei cōscius vt aliquā cōcepte a se fraudi viā apiret: p nūcios Philippo significat se aqtaniā: & qcquid in francia terræ sub imperio eius tenuisset remittere: eiq; in perpetuū cędere. Hęc em̄ edouardus dicens spe magna ducebat armis possessionē repetēdi: quas iure belli atq; gētiū forte postea compatas non aliena ditione astrict⁹ retineret. ℂ Eadē ferme tēpestate guydo flādriæ comes inita clā cū edouardo societate filiā illi suam desponderat. Qd ne pter philippi assensum facere videretur ipse cū filia ad regē venit: vt īde ī ągliaʒ ex regis snia traijceret. At secus ac comes ratus ē accidit. Nā pr̄ in custodia hit⁹ est. Et filia cū liberis philippi educāda tradita. ℂ Interiʒ Carol⁹ valesi⁹ philippi frater expeditionē ī aqtanos ducit. Et rionē arceʒ maritimā circūuallat. Quo tpe rodulphus de nella pontem seyū (quā arcem complures aqtani āglíq; præsidio tenebāt) obsidens: pacto cū āglis clā inito arcem recepit: atq; ita āglis liberis dimissis aquitanos oms victos ad carolū Rioneʒ pducit. quos furcis apēsos Carol⁹ an̄ riōis portas strāgulare īperat. Quo terrore pculsi Iohānes de scō iohāne: & Iohānes britonic⁹ q rione obsessi erāt noctu fugientes: priusq̄ naues ad hoc ī portu patas conscendissent: a vasconib⁹ anglisq; necant. Intellecta obsessorū seditiōe: Carol⁹ arcē expugnat: interēptis vasconibus cū bona anglorū pte. Deinde ad scm̄ Seuerū mouēs cū p cōtinuā ęstatē dura obsidiōe locū pssisset: oppidū tādē capit. Ad paulopost carolo ī frāciā abeūte: oppidani ī fide nō māserūt. ℂ Multis bellis occupatus philippus: cum re pecuniaria laboret tributum a mercatoribus primū: mox & a clero plebeq; cētesimā atq; quīqgesimā oīm quę possidebant exigit. Secutūq; est aduersus anglos ingens bellum. Cuius rei

Attende edouardi dolum.

Guido flādrię comes: cū filia retinet a rege.

Centesimā & quīquagesimā philip p⁹ iduxit.

gra missus ab edouardo frater eius eadamond⁹ Bayonæ mortu⁹ est. Post eius mortē vasconib⁹ sollicitis & sūmopere curātibus p̄sidio & commeatu munire ciuitates. robertus arthesij comes q in aquitania aduersus āglos bellū administrabat occurrit & stati fugat: complurib⁹ ex illis occisis. Per idē t̄ps henric⁹ dux barri q edouardi filiā desponsauerat cāpaniā īcursionibus atq; īcendijs vexat quē galter⁹ creciacus cum magnis copijs barrū iubente philippo petens / terrā ita vastat: vt henricum p cāpaniā grassantē domū repetere compulerit. ¶ Insurrexit pręterea aduersus philippū guido flādrię comes atq; edouardi ptiū fuit: cum fuisset a philippo suę libertati pmissus. Hāc belli cām iustā esse rat⁹ philipp⁹ arma capit: & magno militu; robore in flādriā p̄gredit. Et ad isulā castra ponēs: oppidu; cū arce expugnatu; recepit. Du; hęc a philippo gerunt Carol⁹ aqtania p̄fectis relicta: arthesiū reuersus est. Atq; a sancto audomaro copias in flādrenses mouet. Cui occurrens apud furnas guido comes: sexcentis equitibus & sexdeci peditum milib⁹ instruct⁹: plium non detraxit. In quo Guillerm⁹ iuliaci / & henric⁹ bellomontensis cum plurimis capti p diuersas custodias asseruari iussi sunt. & furnę cum oī valle casletensi a carolo occupatę. Guido vero brugis se recepit. Ad quē edouardus āglus ex āglia concedens cum aud. sse Philippū ad se īfesto agmīe p̄ficisci relictis brugis ip̄e & comes gandauū petunt. Philippo q dē (abeūte guidone) brugenses deditionē fecere. Nec multi dies intercesserūt: cū edouard⁹ īducias a rege postulat. Quib⁹ ad biēniū cōcessis & iureiurādo roboratis philippus flādria egressus ē. ¶ Eodem tpe bonifacius octauus pontifex roman⁹ ludouicū regē claris opibus & miraculis illustrem in nūerum cęlestiū īcolarū retulit. Concessit prӕterea philippo atq; ei⁹ successori filio priuilegiū vacantium ecclesiarum p̄uētū āni vni⁹ exigēdi: preterq̄ earū quas cathedrales & monasticas vocāt: id aūt ius regalię appellatū ē qd regibus

Bellū flandrense.

Inducie.

Sc̄ti ludouici i sanctos relatio.

ita peculiare eẽ frãci contẽdunt: vt nihil magis ad ius regiũ ptiere possit. ¶Cõuenere p id tp̃s apd̃ vallicolorẽ aubertus alemãnus rex / & Philippus qui veteris amici-tię atq; societatis iura innouarunt. Firmata iter reges beniuolẽtia cum iduciarum finis adesset: philippus carolum valesium cum valida militũ manu in flãdriã mittit: qui duaco atq; bethunia capta. brugas cõ tendit aduers⁹ robertum guidonis filium qui illic castra fixisse dicebat̃ Prẹlij ptãte fctã cu; victoria ad frãcos iclinaret: fugiẽtes flamigi Gãdauum se recipiunt. Quos cũ carol⁹ isequet̃ guido itercedẽtib⁹ amicis cum filio roberto ad carolu; supplices accedunt: ad philippũ deducti diuersis custodijs mãcipãt̃. Tũc flãdriã igress⁹ philipp⁹ fide illi a pcerib⁹ p̃stita: iacobũ de sctõ paulo flãdrię p̃fecit. Nec satis fortunę fuit tot sc̃ľarib⁹ bellis regẽ iplicare: nisi rõanu; ẽt pontificẽ aduers⁹ eũ puocaret. Bonifaci⁹ ei octau⁹ bellum hierosolymitanũ aĩo agitãs: cũ speret philippũ ad id bellũ iducere. appamẽsẽ ep̃; ad regẽ mittit. Qui i cassũ se mitti cum itellexit / minis agere tẽtãs: q̃ si philippũ regno priuãdum dictaret: si põtifici nõ suffragaret̃ icarcerẽ phillippi iussu cõiectus ẽ. Quo fctõ quia ius gẽtiũ violasse philippum bonifaci⁹ diceret: vt erat supra modum arrogans vltionẽ pat Itaq; misso i frãciã archidyacono narboneñ. Philippum vetat quicq̃ de ecclesie puẽtibus pcipe: qui tãetsi ecclesiarum defẽsor sit: se tñ regnumq; frãcię p ei⁹ cõtumaciã ad romanã ecclesiã eẽ deuolutũ. Si sec⁹ faceret: ip̃m cum fautoribb in hereticorum nũerũ habiturũ. Episcopis quoq; & aliquot abbatibus / theologis insup & pontificij iuris doctoribus diẽ dicere iubet: romę ad Kalendas nouembris se sistendi. Simulq; idulgentias & concessiones a romanis pontificibus francis elargitas nullas esse declarat. His mandatis ab archidyacono superbe expositis Philippus episcopum appamensem qui ob maledicta in regem in carcere tenebatur archidyacono restituit. Simulq; imperat regno

Rogalia. bonifacij i philippũ odiũ.

sine cunctatione illũ excedere. In sequẽti postea vere cõuẽtu Parisij habito põtifices primũ philippus cõmemoratis quas a bonifacio accepat iniurijs rogat: a quo suarũ ecclesiarũ pdia puentusq; accepissent: dei de ad proceres conuersus. Et vos inquit viri nobiles quẽ vobis regẽ dñsq; hre arbitramini. Rñdentibus sine controuersia regio se iure illa oĩa tenere atq; tueri. At inqt rex: bonifacius ita agit: q̃si vos regnumq; oẽ frãcorũ sedi apostolice subiectũ sit. Imperiũ eñ a lemãnorũ qd ipe alberto terpetenti negauerat: illud cum francorum regno simul alberto cõtulit. Nos ãt o viri fidei vr̃e atq; beniuolẽtię gratias agẽtes pollicemur: libertatẽ publicã vr̃a ope freti ptegere. ¶ Cõuentu dissoluto rex publico edicto phibet e regno quicq̃ auri argenti ve aliarũq; merciũ exportari: constituta in preuaricatores edicti poena. Iubet praeterea ad regni extremos fines atq; exitus custodes assighari: q igrediẽtes egrediẽtesq; asseruent. Interi dũ haec a Philippo sollicite curanť: seditio a flãdrẽsibus in iacobũ comitẽ scti pauli quẽ genti prefecerat rex orta est ob vectigalia qb⁹ comes incolas aggrauabat. Ad curtracũ hęc primo pestis exundauit. Fitq; a plebe brugensi i francos pniciosus insultus: cadẽtib⁹ vtriq; q̃plurimis. Qd vt resciuit Philippus delectos bono numero milites brugas mitit. Quos simulata parẽdi hũilitate receptos nocte in sequẽte brugẽses trucidãt. Fama extitit comitẽ scti pauli brugis admissum commiatũ fuisse oppidanis qbusdã necẽ: atq; ob idipm brugẽses aios ad tantum facin⁹ desumpsisse. Noctis atq; hospitis sui beneficio defensus comes aufugit: suis relictis quos noctu brugẽses ad magnũ nũerũ furẽtes trucidauere. Et sceleris imanitate tumultuosiores effecti: contracta oĩs gñis hoim manu: spẽ capiunt/ guidonẽ comitẽ suum quẽ i custodia philipp⁹ habebat liberãdi. Atq; ita mouentes guidonem namurcũ comitis flandrẽsis filium obuiũ excipiunt q alemãnorũ theutonicorũq; rapti copijs instruct⁹: eorũ expectatio-

Causa cedis in frãcos apud curtracũ a flamigis factę.

nem auxit. Paratibus bellū brugensib⁹: res nouas copias roberto arthesieñ. attribuens iubet in flādriaȝ ꝓficiscaꝉ. Robertus negociū recipiens eductis copijs inter brugas curtracūq; castra ponit ad fluentum quod medium iter se atq; hostes erat. Qđ tāetsi ponte flamigi iūxissent aduenīetibus tñ frācis pōtē dissoluerāt. Quo & a frācis magna cōtentione hostiū instaurato: dies prelio dicta est. Erāt i exercitu brugensiū plebei fere oms verub⁹ ptim p tim clauis & preacutis sudib⁹ istructi. Quāobreȝ parui illos hñtes eqtes frāci: peditem q i prima acie erat: & bñ rem gerebat ad se reuocāt: atq; ita eqtes ex eqs preliātes in aciem ꝓgressi occiduntꝉ. Quibus dū auxiliari Robert⁹ magna vi contendit: multis vulnerib⁹ acceptis occubuit fuge se cōmittētib⁹ duob⁹hoīȝ milib⁹ inter quos comes ille scti pauli & boloniēsis comes / robertusq; claromōtēsis comitis fili⁹ pricipes extiterūt ppetua ignominia notati Perijsseqȝ in hoc prelio referunꝉ preter ipsum robertum genere isignes viri Godefridus brabātinus cū eius filio egregio adolescente. Comes dāmall⁹ / iohānes hānonie comitis filius. Reginaldus de nella frācus conestabilis / Guido castrensis mare scall⁹ / Iacob⁹ de sctꝫ paulo Iohānes bruliac⁹ balistariorū præfectus: & alij nūero ducenti quorū nuda cadauera īhumata triduo feris auibusq; pauere: donec ex ordine mīorum qdā fratercul⁹ roberti arthesiēsis corpus triginta vulneribus cōfossum in ꝓximo virginū mōasteriolo terre condidit. Occisorū milia duo deci fuisse referuntur. Brugenses aūt tā insigni victoria adepta feroces: direptis francorū castris curtracū cū arce capiūt. Et guido namurcus supbus iuuenis rebus maioribus studens insulā obsidet / tornacūq; atq; duacū cuȝ gādauo & yprisī sua partes vel metu / vel pollicitis allicit: & mox attrebates icursiōib⁹ & populatiōib⁹ infestat. Presignasse hāc tā dirā cladeȝ cometa ferebaꝉ q supiore ꝓximo anno visus fuisset. Hic a plebeis ignominiā francanobilitas accepit: quæ suis viribus & generis clarita

Frācoruȝ temeritas

te freta atq; supbiēs: popularē turbā & misterijs viliori- bus operā nauantē contēpsit. Sumit em aīos quisquis li bertatē tuet. Nec inermis ęstimari dʒ qui ꝑ patria vitaqꝫ decertat. ¶ Eodē tpe pōtifices franci quib⁹ ab archidia cono narboñ. dies dictus erat (trib⁹ ad bonifaciū depu- tatis epis) purgatos se a cōtumacia faciunt: ꝑpterea ꝙ & bello flādrensi distinerent: nec liceret legib⁹ positis regno egredi. ¶ Clade suorū accepta philipp⁹ copiosis- simū supra q̄ credi pōt exercitū cogit. Progressusq; cum in agro attrebatium castra posuisset: hostēq; flamigū pe ne in conspectu hret (nā vitria cū hostis obsidebat) neq; hostē ꝑlio lacessiuit: neq; locum vllum oppugnare susti- nuit territ⁹: vt vulgatum postea est nuncio ꝙ soror eius edouardi vxor ad illū dimiserat. cui⁹ cōmēti auctor fue- rat edouardus. Nā cuʒ ad flamigos icliaret: oī studio la borabat bellicuʒ philippi appatum dissoluere. Igit beni- uolentiā simulās edouardus vxorē de fratris futuro pi- culo certā facit: dicens se certo scire si philippus ꝑlio ad uersus flamigos congrederet eum a suis i manus hostiū ꝑdēdum fore. Soror accepto fris piculo philippum sibi cauere lris admonet. Huius rei cā rex othelinum burgū dionum ducem comitatu arthesij donat. Moxq; psidijs p loca munitiora relictis: reliquum exercituʒ domum di misit. Paucis vero post diebus flamigos cōmissi sceleris pœna excepit. Nā apd ąriā occurrentes brugēsibus frā- ci supra octingentos itéremert. ¶ Hęc cum in frācia ge runt carolus valesius i appulia agēs postq̄ de brugēsi vi ctoria certum nuncium accepi: cōposita cuʒ frederico de rebus sicilię pace: ad philippuʒ se recepit. Burdegalē ses cum icōmodū a frācis p flamigos acceptū cognouis sent: philippi detractātes ipeniū regios mistros qui apd eos erāt ciuitate extrudunt / sibiq; ditionē vsurpāt. Vere bant em si qn icto iter frācos āglosq; fœdere i edouardi ptātē venirēt: pœna non dissimili plecti: q̄ londoniēses e douardus paulo añ affecerat: quos ob rebellionem ad

Cōmētuʒ seu fictio. ab edou- ardo iuē- ta.

Clades flamigo- rum.

Burdega lēses phi- lippi de- trectāt i- perium.

ſuarum ędium portas ſtrãgulatos fuiſſe fama vulgabat. ¶Pugnatũ eſt rurſus eodẽ ãno aduerſus flãdrẽſes. Qui nõ ꝓcul a ſctõ Audomaro victi: milia.xv. ex ſuis vno ꝓ lio amiſere. ꝑterea apud inſulã graſſantes quigentos fla migos tornacẽſes duce fucaudo melleo oẽs vel necaue rũt vel captos abduxerũt. ¶Per eos dies philipp9 aquitaniã edouardo reſtituit: pax q; iter reges conuenit. Habitumq; eſt non multis poſt diebus Pariſij ẽporum atq; magnatũ conſiliũ vbi de bonifacij põtificis i frãcos cõcepto impio actum eſt deferentibus ꝓceribus bonifacium põtificatu indignũ eẽ / qui & homicida & heretic9 eſſet: quorũ ſcelerũ teſtes i prõptu hr̃e facile erat. Fuit igit̃ oĩm vna ſnĩa bonifacij iuſſis pere nõ deberi: niſi prius ſeſe ab obiectis illi criminibus expurgaſſet. Cui ſnĩę vn9 tm̃ ciſterciẽſis abbas nõ eſt aſſenſus: ſed conſilio relicto ciſterciũ ſe contulit. Iohãnes quoq; mõachus rõan9 legat9 (qui p eos dies legationis mũere apd̃ frãcos fungebat̃) cognito quid in bonifaciuꝫ cõſultaret̃. ad põtificẽ reuerſus eſt. Qui aũt a põtifice venerãt cõſtãrienſis archidyaconus & nicolaus beſarus miſſi vt regno ſacris interdicerent: apd̃ trecas dep̃henſi carceri dedunt̃. ¶Erat guido ni flãdrię comiti philipp9 filius qui bonifacij ptes ſecut9 non contẽnẽdas ex theutonicis alemãniſq; copias i flãdriã deduxit. Quib9 aucti flãdrẽſes ſeuiore q̃ pri9 aĩo bellũ in frãcos parãt. Et ad ſctm̃ Audomarũ expugnãdi loci ſpe procurrentes: quattuor milibus ex ſuis interẽptis morinũ ꝓximã vrbẽ ſine pręſidio relictã inuadentes incenderunt. Et cum aduerſus illos grãdẽ admodũ exercitũ Peronãvſq; philipp9 ꝓmouiſſet: cõ ſilio comitis ſabaudię iducias dedit flãdrenſibus & accepit: nulla re glorioſe geſta. Poſt hęc Bonifacij arrogãtiã iniquo aĩo ferens Philippus: anagniam quo ſe pontifex receperat ſarraꝫ ex columnenſium familia cum nogareto equite franco in italiã mittit: ob cauſam inſinuandæ prouocatiõis: q̃ aduerſus bonifacij iniurias philippus ſeſe tuebatur. Nã

Bellũ rurſus in flandria.

Abbas ciſterciẽſis.

Bellum a flãdris.

Philipp9 i Bonifacium.

pontifex plus ęquo elatus philippū regno priuauerat:& alberto austriæ duci simul cū germanorum īperio regnū frācæ donauerat:q̄uis illū ab iitio sui pōtificatus reiecisset. Erat sarra philippo obnoxius. Quippe quē ex italia fugientem & a pyratis captum rex redemerat. Itaq; sarra mutata veste/ne ab italis agnosceret quot potest amicos colligit:& cōductis ducentis ex ijs qui sub carolo valesio in appulia militauerāt nogaretū cū bona manu ferentinum p̄mittit: vt inde vrgēte negocio sarrę auxiliaris adueniret ipse agnaniam nocte gibellinarum ope ingressus bonifaciū in p̄ris domo capit:īde romā deductū supbum pōtificē atq; aī ægritudine laborātem mors abstulit. Ferunt nogaretū sarrāq; in mādatis habuisse pōtificē ad Philippum pducendi:sȝ pōtificiæ sctitatis reuerētia ptī deterritos/ptī agnaniēsiū occursu ꝓhibitos cœpto destitisse. Talē vitę exitū habuit cōtēptor oim hoim. bonifaci⁹ qui xp̄i præceptorū mīme recordat⁹:adimere & cōferre regna ꝓsuo arbitrio conabaꝛ:cū nō ignoraret eius se loco versari in terris:cui⁹ regnū nō de hoc mūdo et terrenis rebus sed de celestibus eēt:qq; dolo & malis artibus ep̄atum romanū sibi quæsiuerat: & celestinum a quo dignitatē receperat in carcere dū vixit habuerat. Nō p̄termittā hoc loco scribere qd' cōstāti fide p hos dies in pisiēsi agro accidisse ad hystoricis accepi. Erat adaȝ de monasterio vallis samarij cōuersus cui villa creches ad ipsum mōasteriū ptinens cōmissa a loci abbate fuerat. Hic paucos ante xp̄i natalem dies ad villā sibi creditā ex cœnobio añ die exortum ꝓficiscens vno seruo tm̄ comitatus:videt in via ꝓceram arborē pruina geluq; albescērē ad se ocissime cōcedere:qua re equ⁹ cui insidebat adam terrefactus evia ꝓsiliēs:vix potuit a conuerso ad viā reflecti. Eodemq; mœtu affectus seru⁹ nutare cœpit ita vt in pedes stare & ambulare difficile posset. Propior conuerso facta arbor cum homini nichil nocuisset euanuit aerem & sulphureū odorē relinquēs. Suspicatus propterea

Conuersi de monasterio vallis Sarnarii appari tio nocturna.

cõuerſus aliqd a demonio illuſionis fuiſſe ſibi obiectum ad ſupos aim vertens: diuę marię laudes recitat. Moxq; pone ſe hois nigri equitãtis effigieȝ cõſpicit: aduerſum quē adã idignabũdꝰ. Cur iquit i fœlix mihi audes iſulta re: cũ mihi habeã i monaſterio cõprętatores fr̃es quibꝰ cura ſedula eſt me & reliquos acœnobio abſentes deo & diuę marię cõmẽdare: Abi qñqdeȝ nulla tibi pars mecũ eſt. Diſcedens ide ad poculũ tp̃s demõ: ꝑtenꝰ cõuer ſo aſtitit forma hois q̃ maxima: cui ꝓlixũ & gracile col lũ erat. Quẽ ſe iſtantẽ adã fruſtra pugione repellere conatꝰ: videt cõfeſtiȝ illũ mutata effigie mediocri ſtatura eſſe & monachi iſtar cuculla faciẽ velare: Cuiꝰ oculi ſicuti es candens rutilabãt. In quos dũ cõuerſus gladiolũ icaſſũ vibrat pecudis ſimilitudine viſus demõ nõ minor q̃ aſinꝰ auritus apparuit. Vnde magis timẽs ſeruus: dñe inqt deſcribe i ſolo orbẽ: atq; i medio crucẽ xp̃i iſculpe i circo eĩ ſtãtibꝰ nobis nihil aduerſabiť iimicꝰ. Fecit igi tur cõuerſus ſicuti a ſeruo fuerat admonitꝰ. Nec ſic deſti tit. ĩpius aduerſator. Nã aſininas aures in cornua cõmu tauit: atq; ad circulũ cõcedẽs opprobrijs eſt a cõuerſo reprobatus: & ſputis cõtaminatus. Cũq; a ſeruo doctus cõuerſus cruce ſe ſignaſſet: demõ in dolij ſpẽm figuratꝰ ſe molerias vicũ verſus in rotę ſpẽm circũegit: cõuerſo illeſo relicto. Huius tam mirãdi euentꝰ idicia extiterũt. Abbas in primis vallis ſamarii a couerſo fideȝ rei q̃ſiuit. Scriptor pręterea hiſtorię: loci vbi hęc geſta ſunt iſpe ctor qui equũ prius mãſuetũ: calcitrãtẽ poſtea atq; fero ciẽtem ſe vidiſſe ꝓfiteť. Languor iteȝ ſerui diuturnus: & veſtiũ cõuerſi itollerabilis fœtor: & vocis donec ȝimber deſumpti difficillis ęmiſſo. ¶ Per eoſdem dies Marchiẽ ſi comite mortuo Angoliſma ciuitas philippo obuenit. Quã ĩpe adiẽs aqtaniã quoq; & tholoȝatium ꝑuicia viſi ta.. it pacatis quorũdã animis qui ad rebellioneȝ ꝓcliui eſſe ferebanť. ¶ Reuerſus in franciã philippꝰ ratus flami gos ferociam deponere: ſi Guido eorũ comes carcere li

Angoliſma ciuitas mortuo comite marchienſi philippi fuit.

berat⁹ ad eos mitteret: comitē cū filio guillermo dimit-tit. Illi postq̄ seditiosaʒ gētē ad sanitatē ducere nō potuerit: ad philippū vt ꝓmiserāt cōuertūtur. Cognita flādrēsiū ptinacia philipp⁹: tertio i eos mouēs apud mōtē populorū (ab arborib⁹ populis quarū i eo loco copia est sic vocatū) positis castris: cū speraret flādrēses i prelium descensuros cognouit ho stē vallo se continere: & castra carris quadrigisq; circūualasse. Igit cuʒ aduesperasseret: rege exarmato & militib⁹ paulo negligētius agētibus: ecce irrūpit i regē ferox hostis: atq; in cōspectu philippi occisis petro gētiano & iacobo fratre eius alijs quoq; nō paucis rex cōscēso equo cū ipe sibi galeā iposuisset: in hostē animosissime fertur: obuios quosq; iterimens. Quē reliqui isecuti viginti milliū flamingorū stragem fecere: ita vt nisi supueniens nox tenebris hostē ꝓtexisset: actū prorsus de flandrēsib⁹ extitisset. Redijt ex ꝑlio rex facib⁹ accensis que noctis caliginē supabāt. Hui⁹ victorię tpe flādrēsis comes qui compendij asseruabat defunctus est. Moritur item iohanna philippi vxor. Fuitq; his diebus tanta annonę per franciam caritas vt frumēti mēsura q̄ sextari⁹ appellat solidis veniret cētū. Pistores ꝓpterea publici ne plebs expositos a se venales panes desumeret, viq; auferret: officinas clauserunt donec recensitis diuitū & religiosoruʒ horreis frumētū venale iussu philippi ꝓmeret. Mortuo deide edouardo anglię rege: successor eius fili⁹ edouard⁹ ysabellā Philippi filiā vxorē duxit. ¶ Per eosdē dies mortuo bñdicto vndecimo: qui philippuʒ ab excōmunicatione bonifacij absoluerat: cōuenientib⁹ perusij cardinalib⁹ curāte maxime Phillippo bertrād⁹ got⁹ vasco Burdegalēsis archiep̄s pōtifex abñs eligit: quē clemētē qntū appellauert. Hic tpe electiōis cū i galia ageret cardinales lugdunū ad se venire iubet. Vbi tyara pōtificali fuit coronat⁹: assistēte Phillippo & principib⁹ cōplurib⁹ francis. Ex eo tēpore āno salutis. M.ccc. quinto cœpit clemēs auinionē

Flādrēsiū cedes.

Caritas annone.

Edouard⁹ terti⁹ angl⁹ rex

Clemens quintus.

vrbē īcolere: vbi p ānos q̄ttuor & septuagita sedes pōtificū mā sit. Publicę leticię q̄ pptet noui pōtificis assumptionē agebaſ calamitas nō defuit. Erat iuxta viā qua pōtifex ducebaſ mur⁹ veteri materia male cōcinat⁹. In hūc cū turba visendi pōtificis desiderio cōscēdisset / vetustate exesus & pōdere supextātis populi pręss⁹ mur⁹ i britonū ducē collaps⁹ est. Cōsecrato clemēte cardinales ex colūnēsiū familia suis dignitatib⁹ p̄dijsq; a bonifacio destituti restituuſ. A quo etiā clemēte dum ex lugduno burdegalā petit tā magnis īpēsis ecclesię grauate ferūtur. vt inde ad philippū graues admodum q̄rele delatesint Philippo aūt qui ad bellū flandrēse grādes sumpt⁹ fecisset pōtifex decimę ius donauit. Cōcessitq; vt ecclesias sacerdote vel ministro destitutas sibi seruiētib⁹ clericis atq; bn̄merēti familię cōferre posset. Et qm̄ p id tēp⁹ iusti pōderis moneta nō esset: philipp⁹ pōtifici pollicet illā ad legitimā ęstimationē se reducturum. Atq; ita clemētē philipp⁹ dimittēs: cū in frāciā redijsset margaretā burgūdię ducis maiorē natu filiā ludouico vxorē accipe pmittit. Sedauit p̄terea ortā a bellouacis i symonem ep̄m seditionē: q̄ eo pcesserat: vt ciuitate extorris pōtifex nobiliū quorūdā manu collecta ciues quosdā ex isidijs cepit: suburbijs igne cōsūptis. ¶ Tumultuatū etiā eodē anno a parisijs ob monetę vsū. diuites. n. qui suas iquilinis & variorū misteriorū opificib⁹ domos locauerāt minoris p̄cij monetā accipe annuę pēsionis loco recusabāt: alterā q̄ iustioris pōderis erat exigentes. Cui⁹ iuēti autor stephan⁹ qdā barbet⁹ habebaſ. Hic stephan⁹ in delitijs habebat hortos a suo nomine barbetos appellatos cū p̄claris ędib⁹: in eo loco (cui barbeti porta nomē postea māsit) Furēs ergo popul⁹ i stephani possessiones delat⁹: qcquid i ędib⁹ & hortis p̄ciosū fuit vastat atq; icēdit: mox idemouētes ad viā sancti martini vbi ipse barbetus incolebat se cōferunt fustibus clauisq; & verub⁹, vt cuiq; arma furor ministrabat iīstructi. Effra=

Mone nereforma=tio. Sedi=tio bello=uacorū i suū ep̄m.

Stepha=n⁹ barbe=tus. Sedi=tio pari=siorum.

ctis stephani portis domũ suppellectileq; oẽm diripiũt. ¶Erat p hos dies philipp⁹ apd tẽplarios:quẽ nihil periculi expectãtẽ seditiosi i tẽplo cõfesti obsidẽt.¶Nec qcq̃ ad eũ iferri sustinebãt qd nõ vel raperẽt/vel cœno ificerẽt.Tam repẽtino populi motu attonit⁹ rex:misso ad seditiosos parisiano cũ quibusdã aulicis p̃posito:dicere illis iperat:si quid i illos a quopiã cõmissum eẽt:aut iiuria illata se regẽ eẽ qui eos tueri possit.petant mõ siq̃d a rege optẽt:& domũ abeant se ꝑten⁹ curaturũ vt populo meli⁹ cõsultũ sit.His ꝑ tpe simulatis leuis popul⁹ a furore tẽperãs.cũ domũ quisq; peti jsset nihil cũctat⁹ philippus seditionis autores ad octo & viginti correptos furcis ad quattuor vrbis celebriores portas erectis illaqueari & strangulari mãdat.Nec multo post monetam ad legitimũ æris valorem cudit.¶Et per hos dies Ludouicus hutin⁹ philippi fili⁹ pãpilonę a nauarris rex coronatus atq; appellatus est anno dñi Millesimo trigentesimoseptimo.Tũ etiam ꝑditus est templariorũ error: qui apud hierosolymam fidei defensioneʒ ꝓfessi:cũ primũ religionis cõsideratione opulẽtissimos se effecissẽt: pręclarissimis per orbem xpianũ ędibus cõparatis:xpo reiecto falsis se religiõib⁹ dediderũt.Erat ei illis simulachrum cui pellẽ humanã supinduxerãt:appositis ad oculos statuę duobus fulgentissimis carbũculis qui vice oculoruʒ mictrẽt.Ei statuę dum quippiam ad illos ingrederetur:ordineʒ vitãq; tẽplariorũ ꝓfessurus:abnegato añ oĩa xp̃o & cruce ei⁹ calcata:sacrificium faciebat.Morientes aũt corpus in puluerem adactũ cęteris in potum cõferebant quo poculo cõstantiores suos fieri arbitrabãtur. Preter;eã si ex templarij coitu infans ex puella virgine nasceretur:hunc igni torrebant:exq; eliquata inde pinguedine suum simulachrum decoris gratia vngebant.In cõfessos quoq; habitũ eorũ dolo diuũ ludouicũ dũ in syria pegrinaref:in vinculis a soldano ęgyptio cõiectum fuisse.His atq; hmõi criminibus.& ꝙ item masculorum

Pena ĩseditiosos.

Ludouicus huti n⁹ nauarre rex.

Error tẽplariorũ.

fœdissimi amatores eēnt: tēplariorū ordo ī cōcilio vienn-nēsi anno dñicę pietatis millesimo trecētesimo duode-cimo p clemētē quītū finē excepit. Cōprehensis vbilibet terrarū qui ei⁹ ipietatis fuerāt atq; crematis. ¶ Admini-strabat eadez tēpestate ecclesiā Lugdunēsem quidā nō satis prudēs ep̄s: qui ob blasphemias regię sublimitati ir-rogatas obsidione a ludouico hutino cinct⁹: & indead philippum deduct⁹ post lōgā custodiā satisfactione ex-hibita: tandem suę libertati pmissus est. ¶ Nō intercedē-tibus post hęc multis diebus lugdunenses coniuratione facta a rege deficiunt: mouentesq; sancti iusti' castellum diripiunt. Sed per Ludouicū hutinū edomiti se impera-ta facturos iurāt. ¶ Et motus iterū belli a flamīgis insur-git: cuius autor extitt Ludouic⁹ filius guidonis flandrē-sis niuernensis comes. Qui ob id decreto parlamenti se-natus sua herditate priuatus est: & bona eius publicata. ¶ Fuerūt quoq; insignibus fœminis sua fata. Nā vxores filiorū philippi tres adulterij īsimulatę sunt. quāobrem margareta Ludouici hutini nauarri regis cōiunx. & Blā-cha caroli comitis marchiani vxor regis edicto in castel-lo galliardi relegatę sunt/ quarum libido satis in aper-to erat. ¶ Iohāna vero Philippo pictauēsi nupta postq̄ apud dordanum in custodia aliquot diebus fuit/ īnocēs liberata est: & viro restituta. Hostiarius margaretę adul-terij cōscius furca appensus est. Stupratores aūt philip-pus & galterus dānoy fratres(mētulis exsectis)pelle nu-dati apud pōtisarā vltimi supplicij pœnas subierunt. Ob hanc ipudicitiā insignuz mulierū nataz fabulā reor: quę de iohāna philippi pulchri vxore a rerum imperitis me-morari solet. Eā videlicet aliquot scolasticoruz concubi-tu vsam: eosq; ne pateret scel⁹ ꝑten⁹ extinxisse & i sequa-naz amnē de cubiculi sui fenestra abiecisse. Sed v nū tātū iohannez buridanū eo periculo fore liberatum & ꝑpte-rea sophisma ab eo editum esse. Reginaz interficere no-lite timere bonū est. Fuit siq dez burīdan⁹ iohanna post e-

Lugdunensis antistites sue temeritatis penas luit.

Fēmieīsignes punitę.

Iohan regina casta.

rior. Quippe q philippo valesio regnũ moderãte cũ liberaliuȝ artiũ nominatissim⁹ ꝓfessor esset multa & in rationabili & morali philosophia scripsit / dum parisianæ ecclesię fulco pręsidebat / anno xpianę resurrectionis. M. cccxlviij. Nec cõmeruit ꝓclara mulier hmõi vicio taxari / cuius liberalitatis atq; mię in pauperes testimoniũ exhibet nauarrę apud parisios collegiũ: vbi scolasticos in colere ppetuo instituit designatis triplici ordine ꝓceptorib⁹ / qui grãmaticã dyaleticẽq; adolescẽtes docerẽt: qui itẽ philosophiã iterprętarentur: Addidit & theologos / qui oẽs anniuersarijs ꝓuentibus ꝓditi litterarũ studio se ppetuo accõmodarent. Hisq; cõmune sacellũ extruxit / ꝓpositis ad rem diuinam sacerdotib⁹. Itaq; in eo tã grandi tãq; spacioso collegio / tã multi cõtinẽter scolastici diuersant: q ad constituendã vniuersaleȝ scolaȝ satis esse putari possit. ¶ Interim rebellantibus flamingis enguerrannus marignyanus qui vna cuȝ philippo regnũ administrabat: cõuocato ad regeȝ ex regni ciuitatibus populo: cũ multa ꝓsente philippo de flamigorũ crebra rebellione disseruissent: rogauit postremo auditores si ad belluȝ quod rex aduersus illos parabat pecuniã suppeditarẽt. Quib⁹ rñdentibus se regijs negocijs opẽ nõ sustracturos: enguerrãnus gratijs populo psolutis grandẽ pẽsum ad militũ stipendia exegit. Sed trib⁹ ad id bellum regijs filijs atq; ipso enguerãno cũ in gẽtib⁹ copijs a rege missis: cũ ad insulaȝ castra posuissent re infecta: de enguerrãni cõsilio exercituȝ domũ dimiserũt. ¶ Philippũ interea morbus inuasit: mortuusq; est apud fontẽ bleaudi q vicus ĩ vastinio est postq̃ annos octo & viginti regnasset. Ei⁹ cor ex ꝓcordijs exsectũ in poissiaco cœnobio qd ad diui ludouici aui sui memoriaȝ phiippus cõdiderat virginibusq; sub custodia fratrum dñici ordinis attribuerat: sepultũ est: reliquo corpe ĩ dyonisiano monasterio terrę cõmẽdato. Ei⁹ mortis cõscios fuisse petrũ cathalaunẽsem epm & radulphum præriũ in re

Rebellãt flamingi

Moritur philipp⁹.

gio se natu aduocatum creditum est. Sed radulphus innocẽs inuẽt⁹ est. At philipp⁹ priusq̃ mortẽ obiret: filios tris (quos supstites sibi relinq̃bat) ad se aduocãs ad maiorẽ natu cõuersus: Ludouice inquit regnaui hacten⁹: plurimis vectigalibus & tributis meũ populũ vexãs: nec michi satis curę fuit monetã cudere que legitimi põderis esset. Eã ob rẽ multorũ i me odio concitaui. Ece post me regnatur⁹ es: miserere pr̃is animę: & q̃ pperã a mege sta sunt ipse emendes. ¶ Deo satis meo nomine fac: de ijs que tibi reliquo: & hierosolymitano me voto absoluas. Vos quoq; filij seruate syncerẽ inter vos charitatẽ. His a philippo pulchro p tẽporis angustia breuissime dictis: cũ dauidis versiculũ. In man⁹ tuas dñe cõmendo spiritũ meũ religiose pnunciat: animã efflauit. mẽse nouembri pridie diui andreę anno xp̃iani natalis. M. ccc.xiij. Huic philipo quinq; liberos iohanna vxor peperit / Ludouicũ hutinũ / Philippũ pictauorũ comitem Carolũ marchię principem: filiam quam infantẽ mors abstulit: & alteram ysabellam quam edouardo anglorũ regi pater philippus matrimonio iunxit.

Philippi morientis ad filios pia orõ.

Ost philippi mortẽ filij ei⁹ de pr̃is thesauris solliciti cũ nihil eris iuenissent (ferrico pigniaco maxime hortãte) enguerrãnũ in arcẽ luparę parisij cõiectũ: rõnẽ administrati a se regni ponere cõpellũt. At cũ bonã thesauri partẽ carolũ vallesiũ pihilippi fratrẽ hahuisse enguerrãnus diceret Carolus egrę id ferens: oẽs quib⁹ enguerrãni nomẽ odio habebãt excitat querimoniã aduersus eũ pferre. Et ne quid gratię a beniuolis enguerrãnus reciperet ex lupara (cui⁹ ipse pręfectus erat) ad tẽplariorũ munitissimã arcẽ traducit. Ipse paucis post diebus cũ perduct⁹ ad ludouicum hutinũ esset: iohannes hãnerius ad hoc a carolo valesio edoct⁹ in pręsentem enguerrãnũ hęc q̃ subscripsi crimina cumulauit. Eum quidem philippo fuisse suspectũ: eã ob rem recusasse illũ ne testamnenti

Enguerrann⁹ rõnẽ regni admistrati ponere cogitur. capita ac cusatiõis enguerranni.

quibusdã magne auctoritatis ꝓcerib⁹ enguerranū in supremo patibuli parisieñ. tigno strãgulari imperat. Pauio tū par suppliciū excepit: p̄terq̄ ꝙ infra enguarrãnū: ad inferiorē trabē illaq̄atus ē. Claudã flãma cōsūpsit. vxor aūt enguerrãni atq; ei⁹ soror de cãteleu i carcerem con iecte sunt. ¶ Eodē tpe ludouicus niuernensis / & iohannes namurcus regis beniuolentiã meruerūt reb⁹ ad flandrenses spectãtibus cōpositis. Quarū gratia robert⁹ comes flãdrensiū cū ad regē die constituto nō venisset: re iectis excusatiōibus quas p cistercij abbatē & quosdã ad id missos ꝓcuratores p̄tēdebat contumax dict⁹ ē: & i rebelliū nūero hit⁹. Per id tp̄s quattuor venefice mulieres cū pato veneno dep̄hense igne cremant: quarū opa cathalaunensis ãtistes p̄decessor eius petri litigniaci quem in custodia hitū supra mēoraui fuerat iterempt⁹. Quez insequente tpe Ludouicus sede pōtificia amotū relegauit istituto eidē successore stephano caroli velesiani cubiculario. Reduxit & iudeos quos pr̄ francia expulerat. Tētauit ludouic⁹ ãnua tributa q̄ ludouicus pulcher ãplio ra fecerat colligere. Sz cōueniētes cãpani / burgundi / veromãdi / arthesij / ambiani bellouaci / pontiuiaci / foresta ni / altissiodorenses / & aliquot alij populi / cãpanie comite autore coniurãt se id nō pmissuros. Propter ea Ludouicus carolū valesiū mittit / q future seditiōi bonis ꝓmissis occurrat / & placet diffidentes. Fecerat idem Philipp⁹ pulcher aureas coronas tris gemmis multi p̄cij ornatas. Eas Ludouicus hutin⁹ in cœnobiū diui dyonisij transtulit: vt ad coronãdos deiceps reges reginasq; reponerentur. Quas mathe⁹ abbas & ei⁹ monasterij cœnobite receptas seruare chirographis datis cōpromiserūt. In rebellione psistentib⁹ flamigis bellū indixit. Sz ad lisã flauiuz cū admouisset tãtis ibribus terra q̄ palustris est emollita est: vt eq genuū ten⁹ in luto continentur eēnt: nec commeat⁹ iportari ad castra nisi magno labore poterat: ita vt singulis vini dolijs vehēdis trigita vix eq sufficerent

Enguerrãn⁹ suspēdit patibulo.

Iudei in frãciã reducti.

Quę res cum quotidianas difficultates militi afferret regē adduxit bello abstiere: & cū tentoria & belli impedimēta ꝓpter luti iniqtatem educi ptās nō fuit: cūcta magno suo dāno miles cremauit. Secuta est hāc aduersitatē ānonę incredibilis caritas. Deide fames & mox pestilentia. Visusq; est cometes crinit⁹. Ipse insup Ludouicus apud vicēnas defunct⁹ est: relicta grauida clemētia vxore roberti siciliēsis nepte. Hic ludouic⁹ instituit plamenti curiā Parisii stabilē esse & loco nō moueri: ne litigatores crebris circuitionib⁹ grauarent. Per hoc inter regnū philipp⁹ ludouici frater pictauorū comes oīm ꝓcerū cōsensu regni administratiōe suscepta frācorū & nauarræ se rectorē appellauit. Ad quē veniētibus flamingorū legatis: pax inter eū & robertū flādrēsē comitē conuenit q̄ lr̄is mādata flamingorū sigillis firmata ē. ¶ Per id tp̄s clemētia quā moriēs philipp⁹ grauidā reliq̄rat filiū Iohānem parit paucorū dierū regē. Quo defuncto philipp⁹ ex rectore rex appellat⁹ est. Reclamāte burgundorū duce ꝙ diceret nō ad philippū: sed ad ludouici defūcti regis filiā regna patris ptiere: quę res difficiles postea cōtrouersias frācorū quieti inuexit: dicentibus plurimis regni hęredes filias esse nōn posse. Burgūdum tm̄ philipp⁹ in suas ptes allicit: data ei grādiore natu filia vxore. Et cū alias tres filias rex hr̄et vnā niuernensis comitis filio secundā dalphino viēnensi collócat. ¶ Interī cū paucis conditiones flamīgi non reciperent: ne c pōtificis romani decreto assentirentur: inducias philippus ꝓrogauit. Misso deinde a pōtifice iohāne. xxij. in frāciā ioseranno cardinali qui flamīgos philippo conciliaret. cū tornacū peruenisset: gētis peruicaciam incōstantiāq; veritus p loci ep̄m nunciare illis iubet se pacis cā tornaci esse ad eū sē cōferāt dū de cōcordia agere licet. Missis q hęc flamingis exponerent duob⁹ ex minorū ordine fratribus inter quos Petrus de palude fuit robertus comes eos in vinculis haberi iubet. Qui ex eo tp̄e ex gandauēsibus plebe

Ludouicus hutin⁹ moritur.

Clemētia Ludouici hutini vxor.

Philipp⁹ long⁹ rex

excitata insulam oppugnare constituerāt. Ad vbi ad li sam flumē vētum est conuersus in comitē popul⁹. Nos inquiunt illustris comes inducias quæ tibi cū rege iuratę sunt seruare promisimus. Ideo te non sequi ad bellum in animo est. Destitut⁹ igitur comes exercitu: legato audientior fuit. Nā tornacū se cōtulit: vbi regij oratores se continebāt. Promisit comes primo vere parisium ad regem concedere: fidemq; pręstare & cętera confirmare q̄ in conditionib⁹ pacis conuenerant. Sȝ cum dies conuentionis successisset: p nuncios excusatum se facere falsis argumentis conatus est. Instante tñ legato anno salutis M.cccxx. Robertus & flamingorum pcuratores in philippi verba iurauerunt. Sed de pacis conditionib⁹ cum ad constitutum diem ageretur: firmare conuēta comes recusauit nisi tria sibi oppida insulā / bethuniā / & duacū quæ rex occupabat redderenť. quæ & ipse enguerranus marigniagnus Philippi pulchri olim negociorum gestor: regio nomie facere promisisset. Nam iter pacis leges quæ illo tpe dictę erant: adiectū extitit flandrię comitē debere regi duodecim milia librarum ānui puētus itra frācie regnū cōstituere. quod quando quidē comes nō cōpleret ea quæ supra dixi oppida philipp⁹ pulcher memorati puētus loco possederat. Quę cum relinquęre rex nollet: comes festinanter re infecta digreditur. Sȝ a pcuratoribus flaminge gētis reuocatus: pposita prius pacē admisit / roborauitq;. ¶ Dum hæc difficili negocio agūtur: ouium quidam pastores admoniti cælesti vt ipsi asseuerabant oraculo in syriā religionis christianę causa præfecturos se iactabant. Qui postq̄ magno numero aucti sunt: latrunculis non dissimiles cum prædas agerent carcassonam vsq; progressi ab incolis grege facto dissipati aufugerunt: compluribus interfectis et patibulo strangulatis. Afflicti quoq; leprosi qui iudeorum hortatu susceptum ab eis venenum puteis per omnem franciam infundere coniurasset: vt qui inde in po

Comes q flādrię rebelles.

Pastores.

Leprosi.

tū haurirēt aut interirent: aut elephantię virꝰ īcidere〈t〉.
Itaq; farmacō sanguine & lotio hūano herbisq; quibusdā letiferis cōfectū pāno inuoluentes in puteos demittebant lapide adhibito vt aquæ fundū cito deferretur. Id cū in prouincia Narbonensi a leprosis factū Philippꝰ accepit: veneficosq; omnes flammis fuisse punitos inquiri p reliquū regnū leprosos iubet: quos de crimine cōfessos vna cū plerisq; iudeis videx flāma corripuit. Fuisse per id tempꝰ constat iudeos quadraginta: vitriaci ob idipm in custodia habitos mirabile in sese facinꝰ perpetrasse. Nam cū se morti addictos iam minime dubitarēt duos ex eorū nūero delegerūt q eos occiderūt: ne christianorū manibꝰ sumerent suppliciū. Vetustissimꝰ illorū atq; iunior execrabile ministeriū exequunt. Omnibꝰ interemptis cū duo tantū homicidij autores supessent: senior orat iuniorem se necet. Ille seniore occiso cū se solū videt: direpto auro quod apud interēptos erat fune ex defectis litheis facto p fenestrā se dimisit. Sz & corporis atq; auri grauitate fune qua se deorsum mittebat dissoluta: in fossam delapsus crus fregit: atq; ita in fossa pcūbēs deprehensus est & vltimo supplicio affectꝰ: iudeorū autem cadauera cremata sunt. ¶ Cogitauit etiā Philippꝰ mensurarū genera q̄ p franciam plurima erant: vnam quoq; & monetam ad vnam speciem formamq; pducere. Sed valitudinarius factꝰ institutū non expleuit. Nam & quartana febre diutissime vexatꝰ alui pfluuio apud fontem blandi interijt. Corpis eius ptes tres facte sunt. Cor minores: intestina predicatores apd se Parisij terre cōdiderūt. Corpus ad sctm̄ dyonisiū elatū est. Anno dn̄icę pietatis. Mcccxxj. Post eīn diui Ludouici mortem q ab ipsis mēdicantiū fratrū ordinibꝰ litteras didicerat. consuetudinē fecerāt pdicatores atq; minores cū integtū regū cadauer habere non possent intestinorū sibi ptes ad sepulturā vendicare. Insurrexit p idem tempus Iohannes de polliaco natiōe picardꝰ: asseuerās eos

Judeorū īfelix ptinacia.

Johānes de polliaco.

qui mendicantibus religiosis peccata confitentur: oportere eadem suis plebanis presbyteris rurs⁹ enarrare. Qui Iohannes iohannis.xxij.papę iudicio aliter sentire & docere damnatus est.

¶ Eiusdem compendij Liber octauus.

Hilippo sine liberis defuncto. Carol⁹ eius frater marchię comes successit. Hic cū blanchā mahildis filiā despōsasset: eam a se dimittere cogitauit. Mahildis, em̄ blāche mater Carolū ex baptismi lauachro suscepat: q̄obrem ecclesiastica lege filiā hr̄e vxorē ꝓhibebat̄. Cōsult⁹ ad eā rem pontifex roman⁹ diffinit nuptias (nisi aliqua dispēsatio precessisset) eē incestas. Mortuo p hos dies roberto flādrēsi: q̄stio de legitimo successore apd̄ plementi iudices versabat̄: cōtēdēte maxīe ludouico niuernēsi ꝓximū se hęredē eē. Qua spe fretus cū pisiū se cōtulisset, pceres q cū eo ex flādria erāt cōtra, regias cōstitutiōes ad fidei sacr̄m admisit. Ob quā cām ī arcē luparā mittit̄ asseruādus. Sed non m̄lto post cū heres a iudicib⁹ eēt declaratus absoluit̄: regiq̄ fidelitatis iusiurādū exhibꝫ atq; in flādriā se recepit. Erat, eodē tpe in aq̄tania iordanus insulanus nobilis quidā & imprimis potens; cui obinsignem ei⁹ potentiā iohannes vigesimussecund⁹ pōtifex romanus m̄rem m̄rimonio iunxerat. Sed moribus cū eēt ferox / rapinisq; atq; homicidijs dehonestabat̄: ob q̄ flagitia primo ad regē delatus, cū amicorū p̄sidio veniam impetrasset, criminibus non abstinuit. Sed ministrū quēdam regiū (quem seruientem vulg⁹ vocat) virga qua ad officiū seruiens de more vtebat̄ trucidauit. Vocatus ergo ad carolū multis armatis stipatus veniens, post legitimas accusationes & commissorū a iordano argumēta: iudicio parlamentei senatus ad patibulum tractus ab altiore furcarū tigno pependit. Exactis post hæc paucis

Questio de comitatu flandrēsi.

Iordanus iohannis papevigesimisecundi m̄rem accepit vxorē iordan⁹ insignis aq̄tan⁹ patibulo appenditur.

mẽsibus mortua apd̃ argimontẽ maria Caroli vxore bo-hemorum regis sorore iohãnem ebroiceñ.comitis filia; ex dispẽsatione põtificis q̃ eius consobrina esset: sibi co pulauit. Et mox apud aqtanos ab Hugone mõpesaco ex hmõi causa bellũ insurgit. Mompesac⁹ in loco qui re-gis erat ꝓpugnaculum munitissimũ extruxit: idq; ad an glũ regem ptinere contendebat. Lite ab arbitris discus-sa: rex p̃sidiũ ꝓpugnaculo imponit. Qd̃ postea mõpesa cus auxiliante aquitanię mareschallo: occisis qui i eo erãt custodibꝰ recupat. Quam iniuriam non ęquo aio ferẽs Carolus ne in re sua iudex esset: anglum regẽ p nuncios monet: mõpesacũ castiget: & de iniurijs satisfaciat. De-putat anglus fratrem suũ Aymerum: data potestate cõ trouersiam componẽdi. Qui ad carolum ꝓficiscens om nia p regis volũtate diffinit. Igit̃ rex misso cũ anglis iu dicibus i aquitaniã iohãne darblao qui eius nomie satis de iniurijs factionem excipet. postq̃ ad primos aquita-nię fines ventum est Et tu iohãnes inq̃unt angli si capiti tuo parcis: in franciã reuertere. Quo verbo iohãnes do-lum intelligens regi nunciat iudicum pfidiam. Qua co gnita rex nõ ignarus quia per anglorũ contumaciam ad sibi editã diẽ rex anglus non venisset: aquitaniam ad fi scum redijsse. Carolũ valesiũ cũ exercitu qui regionem vẽdicet mittit. Is agenũ vrbem petens: eã dedentibꝰ se se sponte ciuibus capit: infensi eñ Aymero erãt ꝓpter pecuniã quã ab eis supra paucos dies exegerat / & pro-pter speciosissimę cuiusdã puellę stuprũ quam ille abdu xisset. profectus deide riolã carol⁹ vbi aymer⁹ se recepat cũ militẽm ꝓpi⁹ admouisset: eruptiõe ab oppidanis fa-cta frãcos cedere coegert: occiso fctĩ florentini dño. Cu ius mortẽ vẽdicatur⁹ carol⁹ / extructis machinis atq; li-gneis tabulatis ad muros admotis: oppugnare locũ mã dat. Pugnabat eñ francus ex ipsis tabulatis cõserta ma nu aduersus hostẽ / ita vt desperata ꝓpe salute: de pace ad carolũ nuncios hostis miserit. Contentus se atq; locũ

Belli cã in aqtania.

Aymerus neq̃ ãgl⁹.

carolo pmittere: mõ liceat jis sedes nõ mutare q & mai nere: & regi frãco fidẽ iurare velit: reliqs ãgli ptes sequ volẽtibus saluis suis fortunis abire. His cõditiõib⁹ ꝓpo sitis aymer⁹ relictis apud carolũ valesium obsidib⁹ viris proceribus in angliã ad regem ire pmittitur: qui regis sñiam de legibus pacis exqrat. ¶ At cũ nõ reuerteretur aymerus. riolla carollo dedit: & mõpesac⁹ diruit / resti-tuiturq; ꝓpugnaculum qd hostis deiecerat. Riolla rece pta reliqua aqtania preter burdegalã / baionẽ / & sctm̃ se-uerũ carolo obtẽperat. ¶ Non intercedẽtibus post hæc multis diebus regina ãgliæ ysabella caroli regis soror in franciã veniẽs inducias a fratre obtinet: spe (vt ipa dice bat) componende firmioris pacis. atq; interim ad vi-rum suum regẽ mittit. Qui pollicit⁹ post paucos dies bel louacum cõuenire: ibiq; franco regi debitã ob aqtaniæ principatum fidẽ pstare per nuncios filio edouardo qui cũ regina venerat oẽm aqtaniã attribuit. Qua ex patris dono recepta: edouard⁹ in verba regis franci iurat. & vt est in verbo gallico homagium exhibet. At regina edou ardi mr: cũ aliquot dies in francia mãsisset: timẽs ne vi-ro suspecta haberetur in angliã reuerti instituit. Id post q̃ resciuit rex angl⁹: singulis portub⁹ custodibus apposi tis mãdat reginã ingredi angliã ꝓhibeãt atq; vt nequi-tiã dissimulet et romanum pontificẽ p legatos orat caro-lũ fraciæ regẽ moneat ysabellã ad se remittere. Qd vbi ysabella resciuit: illa nihilominus accersito iohãne han-nonio Guillermi comitis hãnoniæ fratre strennuo equi te q trecẽtos milites i potestate habebat i ãgliã nauigat Et quo ad maxime potuit plærosq; sibi ex ãglis cõciliat: exhibẽs illis edouardũ filiũ vt illũ quasi futurũ aliquan do regẽ vererentur. Nec destitit quoquouersum rex an glus iret eodem se recipe. Quã cum pertinax marit⁹ nul lo pacto audiret: ꝓceres indignati arma in eũ mouent: a quib⁹ ægre se tutatus ãglus ad gallias insulã se recepit. Captus est. Hugo dispensarius apud brestum. Cui⁹ con

Regina angliæ cũ filio edouardo i frãciã venit.

nō legib⁹ factū regē. Hāc galli effigiē i edito loco Philippo illudētes constituūt. Qđ factū magnę calamitatis cā flamigis fuit. Nā ex eo tpe Philipp⁹ cogitationē suā ad eorū iternitionem vertit. Itaq; accito roberto flādrē si: eū cū ducētis instructis militibus ad sctm̄ audomarū mittit: qui flamigos ne dilaberent diligēter obseruet. Iubet rursus Ludouicu; flandrię comitē: insulā cum copijs pficisci: qui flamigis si quippiā molirent obstaret. Aiaduerso ta; instructo apparatu flamingi nobilitate destituti: cu; nullos idoneos pfectos haberēt: trifariā se diuiserūt fumenses & brugēses plebios cū pourprigis ad casfletum ire iubent. Brugensib⁹ atq; franconijs manda tu; est tornacū versus mouere. Iprēses & curtracij isulę partes recipiūt Philipp⁹ vero ad nouā fossam reliquum exercitū continebat. Quā in dece; acies distribuit: primę marescalli & balestariorū pfecti prefuerūt. Secūda; duxit alenconij dux. Tertia magistro hospitalarij ordinis obtigit. Quartā galter⁹ de castilionę conestabilis accepit. In quita ipse rex erat: quē nauarrorū rex cū lotharingię & barry ducib⁹ comitabat. Sextę ductor burgundię dux fuit. Dalphino vieneñ. septima attributa est. Octauę pfuit hānonię priceps Nonā britonū dux administrauit Postremę iperabat robert⁹ arthesiēsis. Ad hūc ta; instructū exercitū borboniorū dux postera dię quattuordecim militarib⁹ signis stipatus accessit. Hęc cu; in amplissima valle constituunt flamingi constitutis ad casletum edito loco castris vnde francorum acies despicere poterāt ita suos instruunt: vt a francis videri ipsi possent. Postq̄ nulla; pugnandi potestatē fecissent: Philippus paulo pprius incedere suos iubet: vt a monte quo se tuebatur hostē deduceret. Postq̄ id parū conducere intelligit: marescallos vltra casletu; cū copijs mitti. Qui omnia late & perderent & cremarēt. Sed neq; hoc accepto damno flamingi loco se mouerunt. Reuersis ab incursionibus marefschalis: cum ex labore se curare statuissent:

Acies a philippo valesio ordinate

Vide frā corum in curiam.

nostri segni⁹ agere cœperūt:neq; excubias adhibent.Sꝫ ꝓceres palantes p tentoria aleam ludebant aut lusibus animuꝫ ralassabant:rege in tabernaculo suo cum paucis cubicularijs & duobus diui dñici ordinis fratribus agē te.Quib⁹ ab hoste vigilanter aïaduersis:tribus sub vespera acieb⁹ relicto mōte ī nostros ire festināt.Iāq; infesti aderant:cū a nostris sublato clamore pars fāctū audomarū versus fugā parabat.Nec moratur hostis regis tabernaculum appetere:fecissetq; nisi a mareschalis contra occurrētibus fuissent ipediti.Per hanc moram reliquus exercitus armis resumptis acrem pugnam instaurat:atq; interim rex suis ad se ꝓpere venientibus in hostes fert. prȩcedente milone de noiers auriflammȩ signifero:pugnatum est ab alterutris accerrime.Sed cedentibus tandem flamingis:franc⁹ victor extitit paucis desideratis. Ex flamingis autem octingenti supra decem & nouē milia cecidisse referūt.qui vero ex ṗlio fuga dilapsi erāt:cū se in agro sepib⁹ vndiq; vallato recepissent:a comite hānonię qui in casleto monte consīdebat aspecti:primo quidem ferocissime restiterunt.Deinde fracti nostroruꝫ incursu omnes occisi sunt.Post partam victoria quarto die philippus mouens receptis in fidem oppidis que ad oram maritimam sunt ypras contendit:& sponte deditam recepit supplicio affectis quibusdam defectionis auctoribus atq; armis a ciuib⁹ datis:Cāpana prȩterea que in edita turre pendebat ad plebem repente cōcitādā deiecta est.¶ Dū hęc a Philippo geruntur brugenses q tornaci fines aduersus eorū comiteꝫ Ludouicum obseruabant:audita suorum clade comitis se potestati pmisere: quos ad philippū deductos partim rex morte affici:partim in exiliū agi mādat.Atq; ita flamingis decem Kalendas septembres Anno xp̄i millesimo trecentesimo vigesimo octauo subactis Philipp⁹ Ludouicū comitē ī flandriam restituit.His eum verbis admonens. Age inquit ludouice cautior deīceps esto:ne per iniusticiā pricipa-

Flamingi regem inuadunt:

Philipp⁹ flandrię comitem alloquit̄.

tu exclusus nostram opem rursus implores. Cuius verbi recordatus comes postq̄ in flandriam venit ad decem hominum milia eorum qui rebellionis participes extitissent iteremit. In quem cuȝ guillermus canus ex brugis ad brabantinum ducem euadens: aduersus comiteȝ auxiliū petit: ad Philippum perduct⁹; manibus abscissis in rotam primum more patrio surrigitur: deinde patibulo appenditur. ¶ Nondum de a quitania edouardus debita Philippo iuramenta prestiterat. Ideo misso in angliam iohanne fiscani abbate edouardum philippus monet secundum feudi leges fidem exhibeat. At legatos angl⁹ ad se non admisit. Sed a m̄re eius regina respōso accepto: ad philippum legati redierunt. Edouardi contumacia cognita rex attrebatium episcopum & baroneȝ de craone in aquitaniam legat: qui regionis prouentus sub regis Potestate reponant. Atq; interim in angliam secundo mitit: dia Edouardo dicere: ea lege si venire negligeret: dicendum ius nihilominus aduersus eū esse. ¶ Venit tandem edouardus atq; apud ambianos quo se philippus contulerat fidem ob eas quas in aquitania & pōtiuiaco terras possidebat prestitit. De his autem quas a Carolo valesio Philippi patre ablatas sibi fuisse dicebat iudicium parlamenti senatus exposceret. ¶ Eadem tempestate Philippus animo voluens q̄ proclives ad seditionem flamingi semper extitissent: misso iohanne abrinceñ. antistite portas yprensis oppidi atq; curtraci & aliarū quarūdam arciū munitiones dirui confestim iubet. ¶ Per eosdem dies robertus artesiensis aduersus mathildem ob arthesij principatuȝ in iudicio cōtendebat: nitebaturq; cōmitatū ipsuȝ pater no iure vendicare: q̄q̄ parlamenti decreto mathildi fuisset addict⁹ Sed aduersus de cratū Robert⁹ litteras recenter inuentas exhibebat quibus se terre ipsius heredem asserebat. Lr̄is penes regē depositis: mathildis diligenter ex plorat vñ syngraphū emanasset. Cōpertuȝ est id a fœmina

Guillermus patibulo affi citur.

Edouardus.

Edouardus fideȝ philippo prestat.

Robert⁹ arthesiē.

nobili ex bethunieñ.agro quã robertus ĩ delitijs hẽbat fuisse seq̃nti calliditate inuẽtũ. Erat attrebati ciuis potens qui ãnuũ ex comitatu arthesij ꝓuẽtũ emptionis lege sibi quo ad viueret tm̃ cõparauerat:eiusq; emptiõis syngraphũ patris erat roberti sigillo firmatũ. Ciue mortuo fœmina ex heredib⁹ litteras recuperat:vt pote que nulli⁹ momẽti heredib⁹ essent. Litteris receptis sigillũ calenti ferro detrahit:atq; alteris que ad causam roberti ptinerent cõfectis vet⁹ sigillũ agglutinat:easq; ad robertũ deferẽs se illas domi forte fortuna repperisse ait. Fraude cognita p eũ qui syngraphũ scripserat:Philipp⁹ robertũ ad se vocatũ hortat͛ a lite desistat:sibi sine ambiguitate cõstare adulterinũ syngraphũ esse. At Robert⁹ mali ꝓpositi tenax regẽ nõ exaudit. Quãobrẽ philippus syngraphum ad iudices mittit & fœminã apphendi iubet. Que tormentis ex pressa veritate igne cõsũpta ẽ ĩ eo loco q porcorũ mercat⁹ a parisijs appellat͛. ¶ Eisdẽ dieb⁹ q̃rimonia aduers⁹ clerũ exorit͛ quẽ ditiõe' sua abuti pleriq; palã testabant͛. Eius rei causa cõuocato consilio:cũ de ordinãdis legib⁹ ageret͛:regina visa est conari ab ecc̃iasticis iurisditionẽ abrogare. Q̃d postq̃ philipp⁹ cognouit:nõ inq̃t vt clero quicq̃ detrahat͛ hec cõcio habita est. Nõ eni modo non auferre ecclesijs sua iura: sʒ ea ãpliare ĩ aĩo ẽ:satis esto errata emẽdare. ¶ Sed de roberto arthesieñ. reliqua psequamur. Prohibit⁹ Robertus captã ob arthesiũ litẽ ꝓducere:quia fœmiẽ supplicium graui⁹ iusto ferebat regi detrectare verit⁹ non est. Et cũ obloq̃nti dies ad iudiciũ dict⁹ eẽt. venire contẽnẽs:me inq̃t autore philipp⁹ rex ĩstitut⁹ est. & me quoq; autore regno depellet͛:atq; ita irritat⁹ ĩ equos quos forma mosissimos habebat cũ omni thesauro burdegalã misit: Moxq; ĩ angliã omnia traduci iubet. Ip̃e ad Guillermũ hãnonie comitẽ primũ ĩde ad brabãtinũ ducẽ consobrinũ eius festinãter contẽdit. Hic aũt brabãtin⁹ guillermi hãnonieñ. filiaʒ vxorẽ filio suo accipere instituerat. Q̃d

Mulieris astutia.

Nota cõtra nouas reformationes.

Regis calliditas.

Philipp⁹ sagacissime intelligēs: cū maxime sciret Guillermū ipsū alias suas filias magnis pricipib⁹ collocasse: & ide sibi & potētiā & auctoritatē cōpasse: verit⁹ ne ac cessione ducis brabantini icrementū acciperet p̄serti in eo tpe cū Edouard⁹ bellū in francos parare nūciabat: brabantinū ad se venire cōpēdiū orat quo bohem⁹ rex & iohānes hānonieñ. & iuliaci comes atq; leodiensis antistes cōuenerūt. Quibus cū amicitia iūcta Philipp⁹ brabantino seorsum assumpto: monstrat eas nuptias quas de guillermi filia instituerat inferiores dignitate sui generis esse habere se filiā quā filio dare si nō abnuat velit. Hi philippi verbis p̄suasus brabantin⁹: discedētib⁹ a rege alijs principib⁹ apud Philippū māsit. Ea re cognita. Robert⁹ brabātiā deserēs namurcū p̄fect⁹ ē. Qui postea ob cōtumaciā regno īterdict⁹ est & bona ei⁹ publicata. Et his itē dieb⁹ Ludouico claromōtano comiti rex cōcessit vt qui dn̄s borbonij appellabatur ducat⁹ dignitatē assumeret. Ad hūc modū borboniorū ducatus initium accepit. ¶Per idem tempus Iohannes normannorum dux Philippi primo genit⁹ apud meldinū bohemorū regis filiā vxorē duxit. Quo itē die brabātini ducis filio maria Philippi filia nupsit. Nuptijs celebratis: cōuētu multorū sacerdotū atq; p̄cerū Parisij cōgregato: Philipp⁹ expeditionē se ad hierosolimā ducturum p̄ponit & Iohāni filio .xiiij. ānū agēti regni curā mādaturum: ideo orare eos qui aderant: filio obtēperarent: & si in ea expeditione moreret: fidē erga illū seruarēt. Iureiurādo p̄ Philippi voūltate recepto: cōsiliū rex dimittit. Interiectis idē paucis admodū dieb⁹: Radulphū augi id est deu comitē: & beluacorū pōtificē ad edouardū p̄ficisci mādat: sciscitatū si ad eā quā i syriā expeditionē parat sociū se coniungeret. Quib⁹ edouardus r̄ndet mirari se Philippū lōgīquā p̄fiteri militiā qui de aquitania id qd̄ ambianis p̄miserat nō absoluisset: oportere quidē illū erga se cōuentorū fidem seruare: qua expleta se ad ex

Borbonij comitat⁹

Roberti arthesiē. bona publicantur

peditionē Philippo patiorē fore. ¶ Verū q̄uis ad hunc modū oratores a se dimisisset: tñ postq̄ aduersus scotos a:itore. Edouardo balliollo bello decertasset cātuarię archie p̄m cū Phillippo mōtisacuti & gaufrido scorpo ad philippū legat. Qui initio cū ad regē accessissent: parū comiter habiti: suæ legationis exordia apud comitē deu: & petrū rogeriū rothomagorū archipręsulē: marescchalūq; trecēsem fecere. Causa quāobrem venissent exposita: ad regem perducti oratores pacē cum Philippo firmāt. Sed discedentib⁹ a rege in suā diuersoria anglis: mox philippus eos ad se reuocare iubet. Venientibus rex ait. eā cum illis pacem iniuisse: cuius scoti participes habeātur. q̄que de illis nulla prius oro habita sit. Hāc angli conditionez cum se admittere non posse respondissent: in angliā abierunt. Eius legatiōis relatione. Edouardo facta: excādēs āglus iurat se prius omnez scotiam perditurum: q̄ ea se pacis lege teneri. ¶ Anno eodem nūdinis in agro sancti dyonisij existētibus: repentinus ignis i merces exarsit quo lēditum id est supra interpretatus sum edictum conflagrauit Hugo quoq; crussiacus parisiensis prętor: & dei de parlamenteus pręses ex burgundia oriūdus: ob corruptuz a se iudicium pœnas luit. patibulo supensus. xij. Kalendas Augusti āno dominicę passionis millesimo trecentesimo trigesimo sexto. Et regina in pueperio apud vicennas decumbēte: que philippum pepererat: tāto fulgure atq; tonitru aer inhorruit: vt pars cubiculi vbi regina incolebat deciderit: & cortinę contritę sint. Ingentes arbores suis sedibus euulsę & pleriq; boies trucidati. p hāc tēpestatem Edouardus exulceratuz animū gerēs ob dirutā apud xantonas arcez: aliaq; sibi subrepta loca: per nunciosa philippo petit ea omnia restitui. De qua re & si crebre vltro citroq; legationes itercesserint: ipediēte maxime carolo valesio nulla concordię via fuit. Vnde animatis ad bellum regibus: edouardus aiaduertens philippum scotoruz partes se-

Punit⁹ iudex corrupt⁹ pecunia.

qui: cũ ludouico bauaro amicitiã init: atq; armis se q̃ maxime potest instruit. At cõtra philipp⁹ cõtrouersiã pu̾e burgũdo ducii aduersus Iohãnẽ cabilonẽsem ob salinarũ fontẽ erat sedat. Quo tẽpore comẽtes apparuit ignitissimus futurorũ que superuetura erãt & astronomi pnosticabãtur index. Nã & ab anglis incursiones plurime atq; incendia facta fuere. Nec minus in ãglos frãci grassati sunt occupatis in vasconia plerisq; locis: incensis quoq; in anglia duce Nicolao bucheto nonnullis villis ad moris oram. Nec pretermittit Edouardus cũ flamingis societatẽ iungere repugnãte magnopere eoru; eoru; comite: philipppo insuper rege dissuadente. Sed erat gãdaui Iacobus arteuella plebeio genere ortus: & qui seruili misterio Carolo valesio aliqñ seruierat. Hũc cũ astutus eẽt & ĩgenio polleret: Edouradus auctoritatẽ illi apud gãdẽses cõparat: ita vt nõ parui ĩtra paucos dies fuerit estimatus. Nactus ergo nomen iacobus arteuella gãdensibus q̃ necessaria illis eẽt ãgloru; cõmunio ostẽdit. Flamĩgos omnes lanificio deditos eẽ dicens: qu (nisi ex ãglia) lanas nullas haberent: ideo operę p̃ciũ illis eẽ Edouardi ptes sequi. hac orõne psuasis Gãdẽsibus ipe brugas petit satellite multo stipat⁹. Deide ypras atq; alia maritimę orę oppida puadens ab oibus magna lęticia exceptus est. postea autẽ cõuẽtu Gãdaui facto cõiurãt oẽs bellũ cũ Edouardo gerere. Atq; ita oẽs qui exultabãt ad se reuocarũt: coacta nobilitate obsides dare ne secus ac iuratũ erat quippiam moliret. Ea factione cõperta comes gãdauũ se contulit: si forte reducere ad meliore; mentẽ flamingos posset. Qui veniente; comitẽ apud se distinent. Sed dolum comes eludit. Exactis paucis diebus facti se pœnitere & eoru; sñiam seq simulat: & recepta q̃ vtebantur veste cœpit inter illos p familiariter cõuersari. T ãdẽ bonã apud illos opinione; assecutus: isigniores fœminas ad cõuiuiũ accepit. post delicatissimas epulas cum iocatũ lusũq; eẽt: comes ve-

Cometa.

Bellũ exarsit iter frãcos atq; anglos

Iacob⁹ arteuella.

Flamigorum coniuratio.

natũ ire simulãs Gãdauo egredit̃ cũ canũ rapaciũq; volucrũ turba. Atq; hoc pacto dũ q̃redis vel ardeis vel feris quisq; studet: ipse cũ paucis se surripiẽs ad Philippũ venit. Cui⁹ aduẽtu letificat⁹ rex aliquot ex flamigis factionis autorib⁹ sacris & cõione xp̃ianorũ pontificis romani auctoritate iterdicere facit: missis q̃ sniam exeq̃rẽtur siluanecteñ. epõ & guidone castrẽsi dyonisiano abbate. Hec que de comite scribo frossardus gesta esse tradit. obsidẽte calisicũ Edouardo Qui ysabellã filiã comiti despõsare adnitẽtibus flamigis curauerat. Sed comes cũ eas nuptias ęgre admitteret: quia ei⁹ pater fuisset ab anglis interẽptus: Gandauo abire ad philippũ sollicite laborauit. Dũ hę a Philippo gerunt̃: Edouardus in brabãtiã atq; inde i alemãniã cũ vxore sua hãnonieñ. comitis filia se confert: vbi cõtracta cũ ludouico bauaro pseudo ĩperatore atq; excõmunicato societate: ludouici vicarius cõstituitur vt nominis amplitudine theutones ad sese alliceret. Quorũ magnũ numerũ ꝓposito stipẽdio cõparauit. Nec Philippo cura defuit se suosq; aduersus ĩminentẽ hostẽ instruẽdi: sed collecto ingẽti exercitu: ad ambianos castra metatus est. Vbi postq̃ longo satis tẽpore consedisset cognito q̄ edouardus apud alemannos delitijs vacaret p̃sidijs p munitiones vrbes depositis. reliquũ exercitũ dimittit. Visus est per id tẽpus sub minore vrsa alter cometes sinę vllo splendore perpallidus. Et frãci nauali pugna duas ex Edouardi classe onerarias naues non sine suorũ cęde capiunt. Quę cum multis varijsq; opibus cumulatę essent magno francis commodo extitere. Hautona quoq; anglię in ora maris oppidũ inijciẽtib⁹ ignẽ francis cõflagrauit. ¶ Et pẽna arx in agro agenẽsi excepta est: ipi p̃terea Gandẽses duce iacobo arteuilla alias flãdrię regiões ad defectionẽ sollicitãt: q̃ cũ se dicerẽt i frãcos arma nõ sumpturos: nõ inquit arteuilla i frãcos: sʒ i comitẽ bellũ paramus q nos & vectigalib⁹ pręmit & afficit iiurijs. ¶ At philippus pru

dēter cōiectās q̄ ab anglis flamigisq; bella i eū mouerē- tur:vt normānos in fide continéret multis eos priuile- gijs donat.& Haricuriæ principatū comitatus appella- tione decorauit.Et eisdem dieb⁹ i philippi ptāte vene- re burgus & blauia munitissima in aqtania oppida dep̄- hensis eudone caluomontensi & iohāne de alberto.Cō- tra vero ad marislitt⁹ Picardiā vers⁹ āgli trāsportū capi unt.Et edouardus quas numerosas diuersarum gentium copias ad quadraginta milia cōtraxerat in frāciam mo uet.Cui ad sctm̄ quintinū vir omādię nō cōtēnendū op- pidū cū valido exercitu cētū miliū armatorū philippus occurrit.Interim tm̄ dū ibi tātisper se cōtinet:dū oēs co- pię conuenissent angl⁹ Terrasciā populat⁹ est.¶ Cōuenie- bus simul copijs cū rex manu cōserere inter burū fossam & flamigariā instituisset:qdā in exercitu primores id a- gere dehortant̄:esse veneris diem quę xp̄ianis venera- bilis esse solet.Militē eo die magnū iter confecisse:neq; equis spaciū fuisse pabuli aliqd capiendi.intercedere:p̄ terea inter se & hostē locum transitu difficilē.Igit̄ vtile fore si in posterā pximam diē p̄liū intermittat.Hęc & si inuitus audiret philippus:p̄lio tm̄ abstinet.Interī edou- ardus intēpestę noctis silentio:frācia relicta ad theuto- nes in brabantiam se recepit.Quare fraudatū se rex arbi tratus exercitum in franciam reduxit.¶ At flamingi co mite suo deserto ad edouardum pficiscentes:eū vt frā- corū regē cōsalutāt in verba ei⁹ iurātes.Ea flamingorū veneratione let⁹ edouard⁹ ꝙ eorū auxilijs rē p̄clarā ge- stur⁹ eēt:i āgliā pgit pecuniā ad belli vsum coacturus. ¶ Interea terrascēses q hānonijs finitimi sūt:duce iohā ne veruino hannoniā vastant aspra oppido nonnullisq; locis incēsis.Hac calamitate offensus iohānes hānoniæ comes veruinū i p̄liū puocat die ad dimicādū dicto.qd̄ cū nō detrectaret veruin⁹:comes aubētū q̄ frācorū erat suo p̄sidio destituta(nā ad veruinū latur⁹ opē miles p- fectus erat)populatur atq; incendit.Grassabatur aliun-

Haricu- ria i comi tatū erigi tur.

Fugit e- douard⁹. Edouar- d⁹ a flami gis rex frācorum appellat̄.

de & ipse angl⁹ & boloniæ suburbana cum aliquot nauibus cremat. Diu quidez p annos tres cũ omia incursioni bus pderenẽ / & milites inter se leuibus tantuz prelijs cõ tẽderẽt: multis populis incommodis grauabaẽ. Nã tornacenses philippi iussu ad curtracũ excurrentes numero sam pecudũ & boum predam ex flandria abegerant. At Edouard⁹ in angliã traijciẽs: comitẽ salberiẽsem oxonẽ dñm rebus flãdrẽsibus pfecerat. Hi vt aliquo insigni facto nomẽ p Edouardi absentiã compararent: isulã obsidere constituũt. Quare accersito Guillermo montisacuti q reginæ apd sctm̃ bauonem gandaui cœnobiũ puerę perę custos a rege ãglo fuerat deputatus. Armẽtariam quæ non procul ab isula distabat: & eã genueñsiũ cohors tuebaẽ incẽdũt. Inde marqte mõasteriũ adeũtes ibi consiliũ capiunt de insula obsidẽda. Mittunẽ ducenti eqtes cũ salberieñ. & Guillermo q insulę litũ explorẽt. Quoruz cognito aduentu: isulences clã bona ciuiũ pte emissa duce relaio viro nobili appropiquãtẽ oppido salberiẽsem a tergo iuadũt capiũtq; reliqs fere oĩb⁹ interemptis: pductum aũt ad regẽ hostẽ ãglũ i castelleto Parisiorũ carceri philipp⁹ cõmittit. ¶ Hoc malo auspicio flamĩgi nutãtes de pace ad philippũ nũcios mittunt. Verũ pacis leges quas illi pponebãt rex nõ admisit. Reiectis igiẽ a se nũcijs: copias attrebatũ ducit pmisso in hãnoniam filio suo Iohãne q regionẽ populareẽ q collecto ex finitimis pręsidijs exercitu post duras excursiões valẽcenas vsq; latissime factas: cum ad scandoueriũ castelluz dies fere. xv. in obsidione sedisset: aduenierẽ philippo obsessi paulo post: se & fortunis suis saluis deditionem fecere. Arce diruta ad thuinũ q̃ arx cameraceñ. epi erat pgunt: quaz a richardo limõsino egregie defensam & scalde flumie allutã philipp⁹ ptinaci oppugnatione veraxt in quem a bochayni psidio qd ppe erat fiebãt quotidianę icursiones. Nec lõga mora iterfuit: ecce brabantinoruz dux & geheldrẽsis comes / & iacobus arteuella cum multa flã-

Salberiensis apd insulã fusus

drensium manu ad diuersam qua philippus militem habebat scaldis ripā castra fecere: Pōte ad scaldem extructo frequens & acris pugna fuit. Sed machinarum crebro iactu concussis muris castelli: p̄uectus (opibus in nauem depositis: atq; igne in arcem iniecto) ad alemānos nauigat. Quibuscū silenti nocte aufugit. Flagranti autē castello miles francus succurrit incendio restincto: Inde normāniæ dux Iohannes assumpto in societatē burgūdionū duce hannoniā infestat: q̄ decursa paucis post diebus ad Philippum pr̄e; reuertit̄. ¶ Constituerat philippus bouchaynum obsidere: sed audito Edouardi conatu qui numerosa classe in flādriā traijcere nunciabat̄: locis hostibus finitimis præsidio imposito frāciā repetiuit: ad comparādam aduersus Edouardum classem. Quam ex normānis picardisq; (ducibus mareschalis) celeriter eductam armis milite commeatuq; Philippus instruit: institutis ductoribus Hugone quiereto / Nicholao bucheto / & barbauario maritimarum rerum peritissimis. Hi quadringentarum nauiu; classe mouentes ante sclusam flandriæ communem portum constituerunt ita vt nec anglo ingrediendi / nec flamigo egrediendi ptās esset. Hæc francis agentibus Edouardus Roberto arthesiēsi comitāte: conscensis nauibus prospero vēto in conspectū frāce classis paulopost adnauigat. Quo animaduerso barbauarius: ecce o commilitones inqt regem āglum. Qui si omnibus nauib⁹ nos in hoc augusto mari intercipiat nulla nobis erit classem dilatandi potestas. Satius esse arbitror in late patens pelagus nos traducere: quorū in oculos sol irradiat: & maris fluctus nobis aduersatur. Hec barbauario loquenti Nicolaus buchet⁹ & tu inquit barbauari pecuniæ rōnē meli⁹ q̄ naualē pugnam ministrares. A furca pendeat qui hinc discesserit. Periculi peritus barbauarius cum quattuor triremibus portu soluit. Ante omnem Edouardi classem præcedebāt onerariæ naues duæ quibus nobiles quidam an- Classis frācorum.

gli vehebant̄.In quas iniect⁹ barbauarius nō magno ne gocio naues supat:occisis qui in ea erāt vniuersis.Sȝ instauranti tota classe pugnā edouardo cum portu adhuc francise continerēt. & loci angustia atq; hostiū multitudie ita p̄merent̄ vt sese explicare non possent:nec icōti nēte se recipiēdi facultatē haberēt. littora flamīgo obseruāte:postq̄ horas sex acerrime depugnassent periere:pridie festi iohis baptistę.āno salutis trecētesimo q̄dragesimo supra mille.Itaq; quieret⁹ in hostiū ptātē viuus incidit:qui classis ptē sibi attributā solis piscatorib⁹ & vilis ministerij hoib⁹ armauerāt:q eos scȝ modico stipēdio cōductos accepat:nobilitate cōtempta cui mai⁹ stipēdiū op⁹ eēt.Buchet⁹ aūt qui barbauario furcas imp̄cat⁹ fuerat in malū sublat⁹ strāgulatus est. Vnus tm̄ cum paucis minorib⁹ nauigijs barbauarius euasit reliqua classe amissa cum illis duabus quas sub ip̄o pugnę p̄ludio captas rettuli.Cecidisse ex vtroq; exercitu trigita milia tradunt̄:edouardo aūt femur tragula traiectū fuit. Qui solidato vulnere:gandauū omnes belli duces accersit:vt de reliquo bello gerēdo rōnē exquireret. Est i frossardi hystoria frācos omēs in hac nauali pugna occubuisse.Et cū ipse autor plus anglis q̄ francis suo more tribuat:con trahit vt vult suā narrationem vel ampliat. Nā cuȝ maxime verum est buchetū alterū classis ductorem fuisse a malo iubente edouardo suspensuȝ:id tm̄ frossard⁹ prętе rit:quia id ad edouardi gloriaȝ mime ptinere non ignorabat.¶Cū āgl⁹ copias in cōtinentem deposuisset/ atq; gandauum peruenisset:placuit omnes copias bipharia͂ diuidere.vnā alemānorū atq; gādensium qui tornacū versus mouerēt:reliquā ex flamīgis qui ad orā maritimā & casletum incolunt:cui Robertus arthesiensis pręficeretur sanctum audomarum petere edouardus iubet. Ordinatis ad hūc modū copijs ipse ad sclinium tornaceñ.epi prædium tētoria sua ponit:atq; ciuitatem vndiq; circūuallat.Erāt em̄ i eius exercitu præter anglos brabātino

Clades ingens frācorū apd̄ sclusam.

nũ dux: comes hãnonię. Iacob⁹ arteuella / & ex theutonũ proceribusq̃ plurimi: ita vt omnis exercitus cẽtũ & viginti milia eẽ diceretur. ¶ Postq̃ philipp⁹ cognouit quid ab edouardo ageret / conestabilẽ / fuxi comitem / & bertrandũ alterũ ex marescallis cũ quattuor equitũ milib⁹ tornacũ mittit. Burgũdorũ vero ducẽ cũ magno ꝑcerũ nũero ad sctm̃ audomarũ ꝓgredi iubet: qui duab⁹ & q̃draginta nauibus delati impata fecerũt. At rex ipse delecto sibi exercitu castra inter attrebates lẽsumq; habuit: dubius adhuc quorsũ inclinaret. Robert⁹ vero arthesieñ. cui attributi inferiores flamĩgi erant vix eos ducere potuit cum omnino instituissent nouã fossam non preterire. Sed dolo vsus robertus affirmat se ex oppidanis scti audomari binas lr̃as excepisse: quibus maxiẽ spabat patere illi in vrbẽ aditũ si illo copias ꝓmoueret. Creduli roberto flamingi arquas qui vic⁹ est flãdriã euntib⁹ sancto audomaro ꝓximus arcem habẽs: ꝓten⁹ petunt. Ex quo loco incursiones atq; icẽdia fecere. ¶ Interi mẽs philippo fuit i robertũ arthesiẽsem ducere. Qđ postq̃ robert⁹ cognouit vocatis ad se sui exercitus primorib⁹ ait tp̃s eẽ ad sctm̃ audomarũ ꝓpi⁹ cõcedere: se alteris lr̃is ab oppidanis admonitũ ne oblatã occasionẽ pretermittat. Leti hoc nũcio milites armis captis in aciẽ a roberto ordinant̃ igr̃ duplici acie istruct⁹ ꝓxie hostẽ copias sistit. pugnatum est diuersis locis acerrime: ita vt ꝑ portis oppidi robert⁹ irrũpẽs equites aliquot francos occiderit. Sed dũ ad hũc modũ furit: arthesiẽses & nõnulli ex flamĩgis qui i frãcorũ exercitu erãt: in alã berghensiũ atq; furnẽsiũ irruẽtes & comes arminiaci aliorsum pugnã in yprẽses cõmittẽs: hostẽ i fugã vertũt. Rediẽs aũt in castra robert⁹ cũ deserta omĩa compisset casletum primo: deide ypras: mox ad edouardũ se recepit. ¶ Ex quinq; & quagita milib⁹ q cũ roberto militabant tria tm̃ milia iteremꝑta fuisse mẽorię ꝓditũ est. Fuga flamĩgorũ cognita philippus ypras copias ducit: & edouard⁹ de vin derosa ob

fidere Tornacũ festinat. Lr̃us quoq; ad Philippũ in hac sententia dat. Non ignorare illum ꝓ sua virtute & sapiẽtia frãciæ regnũ ad se optimo iure prineret: qđ vi atq; armis ip̃e philip pus vsurparet: se ꝓpterea flamingorũ maxime auxilio in frãciã traiecisse quæ sua esset. ideo scite ꝓbeq; facturũ si iniuri⁹ vltra nõ fuerit: sibiq; debitã hæreditatẽ liberam dimittat: ne ei⁹ culpa populus calamitate cladeq; violet. Si minus id curet: se ligat hoĩes belli peritos cẽtũ qb⁹ cũ ipso secũ cum totidem armatis cõgrediatur. alioqui totis copijs ad pugnã descẽdat. post presentes litteras scriptas decimo die ad preliandũ cõstituto. Ad has angli lr̃as philippus ad insequentẽ modum respõdit se vnas qđem lr̃as vidisse quæ Edouardi nomine ad Philippũ valesiũ datę esse ferebant. S; quia ad se regem scriptas non esse constabat ad ea quę a philippo peteret non op⁹ esse responso. Sed qñqdem i franciã arma intulisset qui sibi frãcorum regi debitam fidem supra paucos annos præstitisset / atq; in ei⁹ verba iurasset: se ita regni maiestatem tutaturũ: vt oportuno aliqñ tempore illum regno extrudat. Neq; se multi ęstimare ꝙ flãmingos auxiliarę s haberet: quos prauis facile consilijs ad defectionem se duxerit. Sperare propterea gẽtis ei⁹ oppida atq; communitates comitem suũ aliquãdo recepturas. ¶ Nũc quia de edouardi in regnũ frãcorũ aduersus philippũ controuersia locus incidit nõ impertinens est paucis ostẽdere: quo iure ãglus regnũ ad se ptinere decertarit. Philippo pulchro masculinæ ꝓlis tres liberi & totidẽ fœminę fuerunt. Ludouicus qui Hutin⁹ dictus est: Philip pus longus / & Carol⁹ pulcher. Fœminę diuersa matrimonia sortitæ sunt. Margareta Ferrando castellæ regis filio nupsit: ysabellam Edouardus secundus huius Edouardi pater habuit vxorem. Tertia cui Catherina nomen fuit decessit innupta. Singuli fratres Hhilippo pulchro defuncto regnum legitima successione tenuere, Hutin⁹ patri: Philippus longus hutino. Phi

Lr̃e edouardi ad philippũ

Rñsio philippi.

Quãobrẽ discepta uit edouard⁹ de regno frãcorũ.

lippo longo Carolus pulcher successit. Hutin⁹ annū: longus quinq;: pulcher annos septē) nullis liberis relictis (regnū possedit. Nam iohannes hutini filius dum remos vnctionis gratia petit/morit. Filiā ebroicensis comes sibi copulauit. Philippo longo Hutini successori vnica filia fuit comitis arthesieñ. vxor. Quare morienti longo successit Carolus pulcher: qui Iohānam burgūdam grauidā cū reliquisset: turbationis de qua nūc agit occasio extitit. Nam cū blanchā regina peperisset; de legitimo hęrede contentio insurrexit. Erat eodē tpe ex Carolo valesio philippi pulchri fratre supstes philippus filius qui & valesius appellabatur cum fratre Carolo alenconij comite. Edouardo igit atq; philippo valesio de successiōe contēdentibus/conuentus francorū habitus est: quem triū statuū contionem vulgus vocat. ¶ Ibi de contēdētium iure diu multumq; disceptatum est dicentibus valesianis Philippum Caroli pulchri hęredem esse cuius et duorum præcedentium regum Hutini & longi consobrinus p genus masculinū esset. Contra asseuerantibus anglis: Edouardum tertium non iniuste regnum vendicare: quā ysabella philippi pulchri filia & trium quos memoraui rgum soror genuisset. Igitur cum ex regib⁹ nepos & masculus esset Edouardus successorem Caroli definitum iri se magnopere deposcebat. Sz edouardo obstabat lex saliqua: q̄ a pharamondo vt supra scripsi francis data in illos vsq; dies obseruantissima habebatur. Ea lege soli virilis sexus reges a maribus regibus orti: regnum administrant: nec ad eam dignitatem fœminæ admittuntur. Cuius legis hæc sententia est. Nulla hereditatis portio de terra saliqua ad mulierez venito. Terram autem saliquam francorum iure consulti eam dicūt quæ solius regis est: & a lege alodij distat quæ subditos cōprehendit qbus datur per hāc legem rei alicuius liberū dominiū non exclusa principis maiestate. Astipulabat preterea vetustissimę legi diuturna consuetudo quę

Terre saliqua.

mes relicta filia quã carolus blesensis duxerat vxorẽ/cũ præ iohãne fratre mortẽ icidisset:iohãnes mõtefortanus ducatũ vẽdicare cõtẽdebat:repugnãte carolo q̃ britonũ cõsuetudinẽ iohãni obiectabat. Britonũ em̃ lege q̃q̃ multi eodẽ m̃rimonio fratres i nobili familia nascãtur grãdior natu p̃ri per oẽm hereditatem succedit. Et hic quidẽ nullis relictis liberis si morit̃ secũd⁹ hereditatẽ oino assequitur. Moriẽti vero quisquis ex eo generatus est etiã fœmina vendicat pricipatũ. Et sic deiceps p̃ fratrũ successiones eadẽ lex obseruatur. Igit̃ quia caroli vxor ex guydone genita esset ad eũ vxoris noie ducatũ ptinere carol⁹ certabat. Atq; ita i iudiciũ plamẽtei senat⁹ re plata pricipatũ blesensi iudices attribuert̃. At iohãnes mõtefortẽsis ne senat⁹ snię accederet:nãnetũ vt bẽ pfect⁹ est:meditatus armis se tutari. Verũ inanis ei⁹ conat⁹ extitit. Nã missis nãnetum iohãne philippi regis filio: normãnię duce. & carolo philippi fratre: alenconij comite montefortẽsis ad philippum deducitur quẽ apud luparã rex i carcerẽ cõiecit. Cognito mõtefortẽsis ipedimẽto: edouard⁹ (q̃q̃ p id tps iter philippũ & se iducię progatę essent) robertum arthesiẽ: ad Britones aduers⁹ blesenses mittit. Qui pria expeditiõe cũ incursiones aliquot p̄dasq; fecisset. ad edouardũ reuers⁹: iterũ cũ salberiẽsi comite mouẽs pugna nauali cõmissa i femore vuln⁹ accepit: vñ paruo post tpe decũbẽs morte absumit̃. ¶ Transfretauit quoq; ad britones Edouardus: vãnasq; vrbem maritimã circũsedit. Quod postq̃ philippo nũciatũ est qui tũ apud turonos agebat. illo exercitũ ducit: Cuius aduẽtu cognito edouard⁹ obsidionem soluit. ¶ Legati autẽ romani p̄nestin⁹ & hãnibal qui pacis cã a põtifice Clemẽte sexto venerãt postq̃ vidẽt reges nõ procul ab alterutro distare crebris legationibus de pace agũt. De qua cũ nõ cõuenirẽt inducię posite sunt intra q̃s vtriusq; regis oratores secorã põtifice sisterẽt. Qui controuersiæ cã cognita meliores pacis conditiões nõ

Edouardi pfidia.

Robert⁹ arthesiẽsis morit̃.

vt iudex sed vt publicę pacis curator proponeret. Hęc legatis agentib⁹: phillippi oratores ad pontificē missi cum de ludouici bauari absolutioue nihil impetrant(nā vt bauarū ad se āglo rege relicto Philippus cōuerteret absolutionis eius procurationem apud pontificem omni cura tractabat.) De dalphinatu viennensi hęc composita referuntur. ¶ Inberto dalphino nec liberi nec liberorum spes vlla erat. quāobrē ad vicinū sibi regē ꝓspiciens a quo principatus eius pace belloq; administrari posset: Philippum Philippi regis filium successorem atq; hęrem instituit: nec multo post pecunia de qua conuenerat a Philippo accepta mūdo abrenūciās pręcicatorū ordinem Lugduni ymbertus professus est. Et ab eo quidē tēpore ymberto defuncto franci viennā dalphitumq; possederūt. ¶ Inter tot que supra memoraui bella cū Philippo pecunia parū sufficeret: nouā exigendę pecunię formam excogitat: qua sine cuiusq; conditionis discrimine omnes regni colę tenerentur Sal quo nemo facile abstinet comparari aliunde q̄ ex publicis que instituerat promptuarij vetat. Quod autem a mercatoribus aut emptum hactenus: aut posthac emendum esset id ab ijs quos ad id negocium deputaret granetarios per vces temporum pręcio indicto distribuendum fore. Id tributi genus & si graue multis visū est: ad hāc tñ vsq; ętatē pendit. ingeniosum ꝑfecto inuentum quo nemo a tributo liber est. & vnde ingens rebus pecunia puotannis venit. ¶ Monetę insuper ęstimationem auxit: ita vt quę vni⁹ denarij erat quiq; denariorū paruo post tpe haberet. Quę res annonę caritatem importauit ita vt tritici sextari⁹. lxxvj. auenę vero septuaginta solidis venirent. ¶ Eadem frumēti pœnuria cū burgūdia laboraret: dux ex regis assensu magnam tritici ex agro aurelianēsi vastiniēsiq; atq; blesia nauib⁹ copiā īponit que ꝑ ligeri ad burgūdos veheret. Id moleste ferētes aurelianeñ. concursu facte naues expilāt & omne frumētū

Dalphinatus ad frācos ꝑtinet.

Vectigal ex sale.

Monetę valor augetur.

Caritas annone.

venale extrudũt: cui⁹ rei certior fact⁹ rex missis aureliã duob⁹ ex aulicis auratis equitib⁹ negociũ dat autores supplicio afficere. ❡ Oliuerius preterea de clissone qui a rege defecerat cõprehẽsus parisij capite punit. Puniũtur eadẽ causa gaufridus malestret⁹ Iohãnes talKar⁹ Guilerm⁹ ebroicẽ. & alij quidam ex britonũ nobilitate qui Edouardi ptes seqbant. Par quoq; pena secuta est Guilermũ bacone; / Richardũ perceiũ / & rochetessonem qui Gaufrido haricurto normannie principatum affectanti fauebant. ❡ Per eos dies anno qui fuit a salute.xliiij. supra mille.ccc. Philippi iussu iohãnes normãnorum dux auinionem profectus est: vt sicuti conuenerat de regũ controuersia apud põtifice; ageret. Sed edouado per nuncios omnia agente: quib⁹ non satis sufficiens experiendi i iudicio potestas erat: re infecta iohannes ad patem reuersus est. Tũc blancha caroli pulchri filia Philippo regis filio nupsit. ❡ Et eodem ppe tẽpore cum edouardus sclusam se contulisset spem gerens flamingos in fidem recipiendi: cognito q arteuella gandensib⁹ fuisset trucidatus retro in ãgliã ahijt atq; ad aquitanos copias mittit: qui inducias sua sponte violauerant. Arteuella autem pditionis suspect⁹ / Gandauum a magistratu vocat⁹ mox a plebeia turba occiditur. Neq; passa est cadauer sepulchro cõditũ cõsumi: sed inde effossum feris & volucrib⁹ exedendũ abiecit. Nũcio de anglorũ in vascones aduentu accepto Philipp⁹ iohãnẽ filiũ cũ delectis militib⁹ ire iubet. Sed postq̃ cognouit anglos duce herbi comite multas p eã regionẽ arces occupasse. de reb⁹ bñ gerẽdis desperãs: exercitũ reduxit. Qua re vbi patrẽ idignari accepit: aquitaniã repetẽs aguilonẽ obsedit. Sed renouato iter reges bello vt pñi auxiliũ ferret: soluta obsidione i franciã venit. ❡ Per id tẽp⁹ ãno salutis. Millesimo trecẽtesimoq̃dragesimoquito. Iohẽs de mõteforti ipos mẽtis vita excessit appentib⁹ illi i ipo excessu demonib⁹. Tãte siqdẽ coruorũ turba edib⁹ moriẽ

Oliueri⁹ de clissone capite punitur & alij.

Edouardus iterũ nocens.

Coruorũ grex.

tis isedit: quātā eē i gallia nemo iudicasset. ¶ Erat p id tps cōpendij ciuis symon poilletus qui verbi prodig⁹ dicere non veritus est Edouardo q̄ Philippo plus iuris ad franciæ regnū ptinere. Quāobrē mox cōphensus atq; in tabulatum elatus: brachijs primum: deinde cruribus atq; postremo capite exsectis: diras pro sua temeritate pœnas luit. ¶ Constituerat Philippus magnam classe; cogere vt in angliam traijceret. atq; eius rei cā missis ad genuā nuncijs onerarias naues expectabat. & fabricare præterea insolite magnitūdinis nauem apud harfleum normannie portum iusserat. Sed cunctantibus qui missi erant: atq; appellente in normanniam cum centum supra mille nauibus Edouarco: instituto Philippus abstinuit copulsus aduersus hostem militem instruere. Interim dum cunctatur: festinabat anglus cum gaufrido haricurto omnia populari. Itaq; montemburgum: carentū sanctum londum thorinum / cadomumq; occupat. præ dis inde abactis & in angliā traductis. Cadomi aūt cum plerisq; nō pua nobilitate pceres & guillermus bertrād⁹ baiocēsis psul psidij cā essent. q̄q̄ oppidani obstinatis viribus hosti resisterēt. retro tādē (nescio quo reuocāte) cedētes. āglū mox i oppidū irrūpe cōspiciūt. Atq; ipe conestabilis cū iohāne de tācaruilla arce egress⁹ capit: & i āgliā dimittit. Ex cadomo lexouios edouard⁹ petit. īde fallesiā mox rothomagū ducēs: postq̄ philippū exercitū ibi habere cognouit: ad pōtē archę se cōuertēs a philippo puēt⁹ ē q ydoneū bello locū occuparat. Quo poti tus rex edouardo per nūcios mādat: si i pliū totis copijs veniat: se pugnādi potestatē facturū. Nuncijs angl⁹ mādet nū detrectaturū se pliū dū i agrū parisiēsē venisset. Cōserēdi spe accepta phillipp⁹ ad diui germani mōasteriū se recepit. Angl⁹ vero p agrū veronēsiū iter faciens suburbanis succēsis mātā alias medōte; accessit. Deide meulanū oppugnare cognat⁹ cęde suorū dānificat⁹ est: ea pter ira excandēs murilū proximū meulano locum

Stult⁹ locutor punitur.

Conestabilis & iohannes de tācaruilla i angliam ducuntur.

totũ prorsꝰ incendio cõsũpsit. Nec cũctatꝰ possiacũ accessit omnia sancto Clodoaldo tenꝰ diruens cremensq; Cui ne retro abeũdi ptãs foret: ponte qui est possiaci a frãcis refracto: interceptꝰ anglꝰ videbat. Sed cũ se per mõte fortẽ iter habere simulasset: & philippꝰ vt illi occurreret ad antoniũ vicũ castra posuisset: restituto possiaci ponte anglus bellouacũ abscessit. Quod postq̃ resciuit philippus se proditũ esse palaȝ magna voce q̃rebat. vnde hostem perseq̃ omnino cõstituẽs: cũ audisset ãglũ per picardiã iter ad mare cõficere: abbatis villaȝ ponti uiaci primariũ oppidũ petit. Habebat arenis castra eo die anglꝰ & se ibi militẽq; reficere cõstituerat donec ex ijs quos ad vadũ quo exercitũ traiceret: nũcium miserat accepit. Sed de philippi aduentu certior effectꝰ flumine celeriter duce gobino agaceo qui iter captiuos locorũ peritꝰ erat traiecto: ad vicũ quẽ blancã aquaȝ icolę dicũt iuxta creciaci siluã castra fecit. Nec transitũ impedire potuit godemarꝰ fayacus: quẽ vt anglũ traiici ꝓhiberet cũ duodecim milibꝰ pugnatorũ Philippꝰ premiserat. Eo cũ proxime se Philippꝰ cõtulisset: sciscitatꝰ q̃ ꝓcul hostis abesset: cũ mentientibꝰ sibi q̃busdam crederet hostẽ duodecim miliaribꝰ distare ipe vt erat ardens cõgredi: anglos ꝓspicit tribꝰ tãtum passuũ milibꝰ abesse: ꝓtenꝰ ergo signo suis dato q̃q̃ ordinem miles non seruaret in hostem vadit. Erant balistarij genuenses ad numerũ quindecim miliuȝ in prima fronte constituti. Qui ad primum sagittarũ strepitũ (quibꝰ anglꝰ statim ineunte pugna vsus est) exterriti in fugam se cõuertũt. Quos cũ persequi philippꝰ atq; interfici iubet. magna nihilominus reliq̃ exercitꝰ pars deserto rege fugę se dedit: magna pars fusa occisaq; est: cum ex acie hostium sagittarij tantũ depugnassent. In interemptorũ numero primi fuere bohemꝰ rex alenconij comes philippi frater. Lotharigorũ dux Ludouicꝰ flamingorũ comes: Comes haricurtꝰ & sancerrensis: alias castri cęsarisꝰ quod oppi-

Pugna apud creciacum.

dū olim agēditum dicebaƭ. Philipp⁹ vero ad ambianos nocte cū paucis se recepit. Postridie pugnę qui dies erat dñicus ꝑmulti pedites atq; equites ex fuga recepti cum ad castra sua redirēt: visis ꝓcul frācorū signis que erecta angli ten ebant: rati illic acieꝫ frācorū esse: in manus hostiuꝫ incidētes multo plures ex eis q̄ pridie occisi sunt. Strages fuit occisorū miliū triginta. Hāc pleriq; strageꝫ vidice deo factā dixerūt: alijs.i Philippū culpā referentibus qui spreto ꝓcerū ꝑfectorūq; cōsilio: cum militē diuturno itinere defessuꝫ haberet | nulla quiete data i hostē icurrit. ❡ Fuisseꝑ id tp̄s ꝑ franciā vestimētorū nimiā deformitatē scriptores tradūt: ita vt iaculatoriā vitaꝫ agere francos a vestibus iudicares. Crediderim nō defuisse illis & lasciuiā atq; superbiā quotidiana gētis mala. Itaq; continuo vix decennio vnius modi indumētuꝫ seruat nouitatis sēp studiosa. Itaq; vel angustia vel laxitate. Itē breuitate seu lōgitudine vestimētorū galli peccāt semp

Gallorūꝫ idumēta.

Philipp⁹ aūt multa secū repetēs godomarū fayacū suspectū habuit ꝗ hostē apud blancam aquā a vado nō ꝓtu = lisset: voluit ꝓpterea godomarū supplicio afficere. Cōsilio tñ iohānis hānoniēsis ab ira tēperauit. Victor edouardus re ꝓspere gesta ꝑ monstroliū boloniāq; viā faciēs: in planicie calisij castra fixit. Indignatusq; ꝗ oppidani illi obsisterēt iurat se inde non moturuꝫ: donec oppidū expugnet: atq; i ta vinculo quodaꝫ leui materia nō procul a calisio extructo quē vilaꝫ nouam audacē appellauit) ibi diuersari ꝑ obsidionis tēp⁹ animo firmat. Cui ab initio flamingi cōmeatū affatim ministrabant. Sꝫ postq̄ defuncti comits ludouici filiū i dñm admiserūt alius illis animus fuit.

Callisiuꝫ ad Edouardo obsessum.

❡ Interea cū hęc in Picardia gerūtur: comes darbus qui burdegallam tenebat postq̄ iohannem normānorū ducē aquitaniā reliqsse cognoscit: xātonas: sāctū iohānē āgeliacū: pictauūq; occupat. & prędis ide factis burdegalam reuertitur. Gaufridus autem haricurt⁹ quē a philippo defecisse & normāniā affectasse su=

Nota haricurti comitis penitentiā.

pta scripsi:comissorũ a se pœnitẽs: collũ mãtilli q̃si fune circunligat:atq; ita ad philippũ veniens et vociferãs. Prodidi iquit regẽ & regnũ misericordiã tuã rex expe=to. Cui veniã philipp⁹ ipartiuit. ¶ Paulopost repato ex ercitu:hisdinũ arthesij oppidũ rex petit vt ãglũ pugna adorire͡t: qui tã arcta obsidione mari terraq; calisianos premebat: vt nihil vict⁹ ad eos inuehi posset. Dũ sedet ad calisiũ edouard⁹ gauuin⁹ bellomõtan⁹ laudunẽsis. q laududuno relicto se ad mediomatricos receperat: per co linũ tomelũ miserę cõditionis hoiem litteras ad ãglum dat quib⁹ spondet illi laudunũ tradere. Est aũt laudu=nũ non ꝓcul a Viromãdis in bole edito ciuitas: bello in oẽs finitimos gerẽdo accommodatissima. Colin⁹ acce=ptis a gauuino litteris: cũ frãc⁹ ęsset: diu dubi⁹ fuit ãglo ne an frãco regi eas reddat. Stat tãdẽ animo snia ad phi lippũ ꝓditionẽ deferre. Cognitis lr̃is rex colinũ docet re mos repetat. vbi gauuin⁹ illũ pręstolaba͡t. Vteba͡t aũt ꝓ ditor religioso habitu & se spẽ pietatis occultabat. Coli nus postq̃ ad remos se cõtulit: pretore certiore ab eo fa cto gauuinũ prodit: qui laudunũ a prętore ꝓduct⁹: post acceptas a plebe multas contumelias: postremo lapidi bus obrupt⁹ est: & ei⁹ vnic⁹ fili⁹ paterni criminis cõsors ꝑpetuo carcere afflict⁹. ¶ Interim callisiani cõmeatu de fecti postq̃ philipp⁹ despato subsidio auxiliũ ferre non põt: ãglo se dedũt: vita atq; vna tm̃ veste illis concessa. mẽse vndecio obsidiõis ãno xp̃iani natalis. M.cccxlvij. Relicto igi͡t calisio oẽs cũ ad regẽ frãcũ venisset pluri=ma ab eo hũanitate accepti sũt. istituitq; philipp⁹ vt nul li ptãs mgr̃at⁹ aut offm̃ cõmitteret/donec q callisiũ tã i genue defẽdisset singuli singula officia recepissẽt. Inter quos primari⁹ erat iohẽs viẽnẽsis burgũd⁹ ęques. Cui⁹ opa calisiũ i philippi fide quo ad fieri p eũ potuit pmã=serat. Callisio recepto edouard⁹ aymerũ pauiẽsẽ oppi=do p̃fect⁹. A quo cũ Gaufrid⁹ charn⁹ q sãcto audoma=ro p̃erat callisiũ pecunia redimere voluisset: re cõpta in

Gauuin⁹ ꝓditor.

Callisium edouar=do dedi͡t

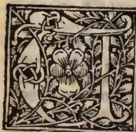
emptoris perniciez fraus recidit.capt⁹ enim & grauiter vulnerat⁹ in angliã miss⁹ est. Qui autez cũ eo tã glorio sum facin⁹ aggrediebaẽ domin⁹ de mõte moretiano fu ga se saluauit. ¶ Peridem tẽp⁹ carol⁹ blesensis britonũ dux apud rupem lerianam vict⁹ captusq; ab anglis est.

Comes blesensis capitur.

¶ Tot incõmodis affect⁹ Philipp⁹ cõsiliũ parisiũ con trahit. Ibi agit de expeditione in angliã ducẽda Cu i si ne cõtrouersia oẽs assentiunẽ ꝓmittũtq; singuli auxiliũ ferre: atq; vt stipendio militi soluendo pecunia q̃rereẽ: itur in aduenas italos qui fœn⁹ exercebãt. Illi eñ ꝑter regias leges fœn⁹ augebãt ita vt supra milia librarũ de cem primę fortis: ad quattuor & viginti milia librarum parisianarũ vsura increuisset. Eã ob rem eorũ bona fisco deputata sũt. ¶ Grauis eodez tpe pestilẽtia frãcos affe cit: absumptis per annũ & semis trigita hominũ milibus. Eadẽ tẽpestate ex theutonib⁹ exiuere in franciã cõplu res: qui se flagellis & acutis stimulis ꝑcutiẽtes pniam de suis peccatis agere se dicebãt. Sz a philippo ꝓhibiti vix abstinuerũt. Mortuis vero vxorib⁹ philipp⁹ blãchã re gis nauarrę filiã: iohãnes ei⁹ fili⁹ iohãnã boloniẽsẽ vxo rẽ accepit. ¶ Edouardo adhuc apud calisiũ agente: in tercedẽtib⁹ romanis legatis: inducię anni vnius a regib⁹ concessę sũt. Hec cũ anno salutis .M.ccc. quiquagesimo mẽse iunio aguntẽ: Philipp⁹ mẽse augusto apud nogẽtũ regis moriẽ: annũ agẽs quinquagesimũ septimũ: qui be ne fortunat⁹ primũ: dei de fœlix: postremo optim⁹ xp̃i cola appellat⁹ est: & apud diuũ dyonisiũ humat⁹ postq̃ annos tris & viginti regnasset. Ei⁹ regis dieb⁹ iohãnes. xxij. põtifex roman⁹ de diuina cõtẽplatione atq; visio ne temere sentire atq; p̃dicare ausus est: aduersantib⁹ il li catholicis viris quib⁹ inprimis philipp⁹ adiutor fuit. Huius regis op⁹ est monasteriũ virginũ ordinis sanctę clarę apud põtẽ sti maxẽtij quod de moucello appellaẽ. Qui loc⁹ ob bonorũ publicationẽ cuiusdaz lesę maiesta tis damnati Philippi fisco fuerat adiectus.

Iohãnes. xxij.

¶Eiusdem compendij Liber nonus.

Erre cōmēdato philippo valesio: Iohānes ei⁹ fili⁹ regnu; adept⁹ ē: & de more francorū regum remis vnct⁹. Qui i de pisiū repetēs icredibili oiꝫ leticia except⁹ ē. venerat tū ex āglia solut⁹ carcere rodulpp⁹ āgi comes et conestabilis quē cadomi ab anglis captum supra enarraui. Hic ꝙ i Iohānē (vt ipse spōte cōfessus est) crimē lesę maiestatis cōmiserat apd neellā pisij capite trūcat⁹ est: substituto i cōnestabilitatu iohāne hyspaniēsi quē rex āgolismēsi comitatu paulo āte donauerat. Tūc dira ānonę caritas frācos vexauit. tritici nanq; sextarius libris octo pisiorū veniebat. ¶Per hos dies in xātonib⁹ ifœliciter aduers⁹ anglos a frācis: ducę Guidone neellensi pugnatū ē: eodeꝫ cū plurimis frācis occiso. Sed ne prorsus iimica fortuna esse videreť: scti iohis āgeliaci oppidū a frācis receptuꝫ est. Sed accessit ab āglis aliud detrimentū. Agēte ei Iohāne apd sctm̄ audoenū in agro pariēsi diē festū ordis stellę: quā p insigni suo portare instituerat: aderat illic iter aulicos mathe⁹ de bouqnghēquē arci guinarum p̄fectū iohānes posuerat. Qui p inducias q̄ cū āglis cōuenerāt nihil doli metuēs: guillermū bellicorum sui loco statuerat. Hic guinas āglis ꝓdidit. Et paulopost pfidię penas luit. Facta etiā cedes ē a carolo nauarro rege apd aqlā normānię vicū. Nec eius cedis cām scriptam inuenio. Quiescētē noctu iohānē hyspaniēsē francię conestabilē missis satellitib⁹ necari nauarr⁹ iubet. Nec homicidiuꝫ dissimulat. Sed datis ad cōplures ciuitates: atq; ad regios consiliarios litteris iohānē legitimis causis interēptum fuisse diuulgat. Nec secus necis autorē se p̄dicare verebať: qui si apto bello crimē defensur⁹ aduersus regē esset: cuius filiaꝫ despōsauerat. Apud magnates raro affinitas valet. Nauarrū homicidā sequebanť philipp⁹

Cedes a nauarro rege hoie malo.

ei⁹ frater gaufridus haricurt⁹: dñs hābi⁹: Iohānes male t⁹ domin⁹ item de gerardi villa quā grauillā vocamus. A malric⁹ de melāno / & alij non pauci. Iohānes autē rex qui regni cōditionem & dirā fortunā aſpiorem reddere nolebat: ad carolum nauarrum qui mātę agebat: viros et dignitate & gñe illuſtres guidonem bonoñ. cardinalē robertum gallū laudunenſem āntiſtitē: borbonij duceꝫ & comitem vindocinēſem mittit. Qui tametſi criminis ipunitatem carolo offerrent: veteres tñ iuſtę indignationis cās adduxit. Deberi ſibi ex cōpoſito & nuptiarū fœdere pecuniā. Quā diſſolui īprimis oportere contendebat. Ea pſoluta eſt: terreq; plurimū attributū quod ppe tuo teneret. Liberū itē illi eſſet ptoriū iter ſuos cōe inſtituere q̄re normānorū duci fuerat indultū: qđ ſcacarium vocāt. Sup hęc homicidis īpunitas conceſſa. Et q̄q̄ hęc accepiſſet / nō tñ ad regē pri⁹ venit: q̄ ādegauū comiteꝫ iohānis filiū obſidē hr̄et. Venit tādē & apđ ſenatū parlamēti (ſedēte rege) carol⁹ cōmiſſę cędis veniā poſtulauit: obtinuitq; ītervenietib⁹ reginis iohāna ei⁹ ſorore & blācha. Nō qeuit tñ nauarr⁹. Quāobrē iohānes rothomagū ſe cōtulit: & cōplures q̄ ad carolū ſpectabant arces ad ſe recepit. Verū reuerſ⁹ ex nauarra carol⁹: hortatu dalphini vieneñ. ad regē veniēs ſe oī ſuſpitiōe liberauit. ¶ Nouit p eos dies ex āglia galliæ princeps Edouardi filius et p aquitaniā ad tholoſates irrumpens carcaſſonę burgū / & q̄ oīa narbonā vſq; erant igne conſumpſit non occurrentibus illi arminiaco comite: & alijs pmultis copijs quas ad puincię cuſtodiam iohānes ſtatuerat. Edouard⁹ pterea īduciarū impatiens iureiurādo violato arthe ſiū rurſus ingredit & hiſdinū vſq; prædas facit. Qui Iohānē ī eū ex ābianis ducētē cū audiſſet: intacto hiſdino, calliſiū regreſſus eſt. Iohānes vero hoſtē cedentē pſecutus: apud ſctm̄ audomarū caſtris poſitis: mareſcallū do drehā ad āglū cū his mādatis legat. Aut cū eo ſingulari certamie: aut toto exercitu congrediat. Neutrū edou

ardus acceptũ habuit.Sed confestī trāffretauit ad suos. ℭ Iohāni cum in frāciā remeasset cura fuit bellicis reb⁹ animũ intēdere:& pecuniā ad belli vsum cogere.Cōuocatis a d regni primoribus oīm assensu ꝓmittunt illi triginta milia armatorũ in ānos singulos quæ populi īpēsa militi stipēpia facerēt.Nec fuit quispiā in omni franciæ regno:ānuum vel ex sui operis / vel ex ꝓuentib⁹ censum pcipiēs qui cogēdo stipēdio nō contribueret.Quæ res(vt ipse arbitror)cā fuit seditiōis plebeiorũ attrebatium aduersus primores ciuitatis.Plebs enī in opulētos insurgens aliquot interfectis / reipublicæ gubernacula vsurpauit.Ad quos missus a rege arnulphus daudregus frāciæ senescallus cētum supplicio affecit.ℭRex præterea nauarr⁹ Iohāni continenter infensus: detrectare id quod de stipēdio agebatur cœpit.Cui haricurt⁹ comes & pleriq; normāni proceres astipulabātur.His Rothomahi cum Carolo normāniæ ducę qui Iohānis primogenitus erat in arce ępulantibus:Iohānes centuз delectis ęquitibus secum assumptis per posticuз ad eos clā ingressus omnes in vincula coniecit.Nec moratus quattuor ex illis comitem harircurtum / grauillā:mabuum:& colinetum doubletum in proximum agrum eductos capite plecti iubet.Reliquos præter nauarrum regem: friquetum / & Iohānem vaubatũ abire pmittit.ℭCaroli regis captiuitate cognita Philippus nauarr⁹ arces complures quæ in agro constātiensi erant pręsidio firmat: caroli ignominiam vlturus.Ad quem mox concessit gaufridus comitis haricurti patruelis:qui coactis vnq; Iohānis inimicis:comitis necē vlcisci studebant.His omnes duce pricipe clocestrię quattuor armatorum milib⁹ stipati:p lexouios ad becũheloynũ:inde ad pōtem audomari prędas agētes pueniũt.Obsidebat tñ arce robert⁹ holecot⁹:q eorũ cognito aduētu relictis īpedimētis abscessit.A pōte audomari hostis bretoliũ cōtēdit: oīa populat⁹.Inde ebroicā ꝑtereũtes vrbē(quā Iohānis præsi-

Cura cogēdę pecunię.

Seditio attrebatium.

Rex nauarr⁹ sediciosus cuз normannis.

Nota vltionē nauarr⁹ rex capit.

Excursiones p normāniam.

consilium fuit pisiuȝ se recipe. Quo aduocatis ex regno primoribus patris miserā fortunā in senatu plamēti magno omniū mœrore enarrat: loco ei⁹ verba agente. Petro forestano Rothomagorum archipręsule francię cācellario: atq; pecuniā belli subsidium in tot aduersis postulante. Conditione captiui regis cognita: fuit vna omniū sententia. miseris rebus opitulari moderatione habita. id qđ in oīm conspectu neq; ab incondita multitudine fieri rite poterat. Deligunt ꝑpterea ex omnib⁹ quinquaginta viri quorum arbitratu tāta res agerent. Illi hoīȝ turbā tumultumq; vitantes ad minorum ædes secesserēt vbi quīdocim dies sententijs dictis. tādem Carolum per nuncios oratum faciūt ad eos accedat: habere multa q̄ ad illū referāt. Nec segniter agens carol⁹: cum sex tātū aulicis ad illos ꝑgit. Sedēti carolo vn⁹ cui commissum dicendi munus erat. Nos inquit illustrissime princeps pro nostro officio per supiores ꝓximos dies de patris tui atq; regni francorum miserāda fortuna consiliū cepimus qđ tibi reiq; publicæ salutare esse possit. Tātū te oramus archanum teneas quod impresentiarū dicturi sum⁹. carol⁹ verbis loquētis interceptis se quidem acceptū habere quod ab illis definitum foret. Verum dignitati suę non conuenire: iureiurando ad silentium astringi de ijs potissimum rebus quæ ad vniuersitatem regni spectarent. Hæc tametsi diceret carolus ꝑgit nichilomin⁹ dicere qui loqui cepat. Pręsentem rerū statū idcirco obtigisse: ꝙ malis consultoribus vsus rex esset. Apud eos regni opes & diuitias esse. qui & fisco & publibę administratioui pręfuissent. Ab eis pecuniā exigendā: mouendosq; eo officio esse & bona eorum publicāda. complures quideȝ ex clero reliquoq; populo esse male administratę rei cōscios: atq; imprimis p etrum forestanū cancellarium. Symonem bussium parlamenti, primū pręsidenteȝ. Robertū lorriū equitem auratum. Nicholaū brachū. Enguerrannū peticellariū parisieñ. ciuē: & Iohānem pilliuilla-

num qui monetæ pfectus erat:& Iohãnem chaueuz bellicarũ rerum thesaurarium. Cõgruere pręterea custodia liberare carolum nauarrũ. Adhuc p necessarium esse ipsi optimos viros assistere. ecclesiasticos quattuor: pceres duodecim:& populares totidẽ: quorum sapientia & decreto respublica administreť. Fine dicendi facto Carolus de his oibus ad consilium se relaturũ rñdit. Sed interi cupe se itelligere qd de ferẽdo tributo ipi decreuissent. Hæc nobis inqunt optima factu visa sunt: si a clero atq; nobilitate decima & semis oim puẽtuũ ãni vni' exigať. Ciuitates vero & reliqua p regnũ oppida singula: ex singulis hoiz cẽtenis vnũ militẽ si istruãt: & ad bellũ mittãt id milia trigita cõstituere posse. His a delegatis acceptis carol' domum se recepit. Paucis deide seorsum accersitis quibus rem auditam carol' cõmunicaret cognoscit pleraq; ex illorum postulatis admittenda nõ esse. Quare postridie cõuenientibus delegatis admonet ea nõ petere quę pñti tpi nõ cõuenirẽt. Persistẽtibus in snia legatis: dies dictus ẽ cum apud regẽ in plamenti senatu sua palam decreta postulataq; pmerẽt. Constituto die cõueniẽte i curia vix numerabili populo carol' ne in vulgũ efferreť quod alioqn celatum esse deberet: a delegatis impetrat suã petitiõez in alterã diem trãsferãt. Expectãtį populo vt delegatorũ consilia vulgarenť. philippus aurelianus dux a carolo iussus venisse ait a prẽ rege: atq; ab impatore romano caroli auunculo nunciũ: cuius cã legati referre quæ ipi gessissent i pedirenť. simulq; palã enũciat q̃ fuerat a carolo edoct'. Tã puo negocio popularis conat' & ad rẽ publicã ptinax feruor lãguescit Itaq; ad philippi verba magna consilij ps cõuentu relicto ad sua demigrauit. Quarto deiceps die Carolus ex amicis cõsilio capto vocatis seorsum qbusdã delegatis reliquę multitudini p eos mãdat domũ pficiscanť: donec cõmodiore tpe eos accersiret. Hoc caroli iuento cõsilium dimissuz ẽ. Nõ eñ cõmode se aptat pricipũ volũ

Decima & semis vni' anni.

tati pòpul⁹ freq̄uẽs: existimãtib⁹ plurimis iter res aduersas suam conditionẽ vel meliorẽ effici posse: vel principis liberã admĩstrationem plurimorũ sentẽtijs cohiberi. Nã p̄ eos dies qb⁹ cõuẽtus p̄isij hitus est: lȝ carol⁹ apđ primores p̄isiensiũ crebro egisset vt p̄nti fortunæ pecuniariũ auxiliũ ferrẽt: ipsi ad publicũ consiliũ id negociuȝ reijciebãt. At liguę occitanę & ꝓuícię narbõn. ĩcolis misericordior anim⁹ fuit. Nam autore armigniaco comite cõueniẽtes: añ oĩa ꝓhibẽt regionis ĩcolas auro argẽtoq; & vnionib⁹ in publico vti: neue insigni colore vestes induerẽt donec Iohãnes eorũ rex apđ ãglos capt⁹ teneretur. Octo p̄terea hominũ milia ad belli societatẽ cũ diurno stipẽdio decernũt. Cuduntq; ad stipendiũ armatorum assentiente carolo monetã nouam. ⁋ Dũ hęc gerũtur Robert⁹ claromõteñ. aduers⁹ philippũ nauarrẽseȝ: & gaufridũ harircurtũ / in territorio cõstãtieñ. fœliciť pugnat: occiso ĩpo gaufrido cũ alijs nõ paucis. Receptum insup̄ ẽ castellũ põtis audomari qđ nauarri dedidere sex milib⁹ nũmũ a frãcis acceptis. ⁋ Inuenio carolum p̄ hos dies ad carolũ bohemũ imp̄atorẽ romanũ q̄ mettis agebat ꝓfectũ: & idẽ post paucos dies reuertisse. quid autẽ ab eo cũ imp̄atore auũculo factũ sit nõ inuenio. Interea dum imp̄atorem Carol⁹ audit mercatorum p̄posit⁹ stephan⁹ Marcellus & p̄isieñ. scabini (id eñ nomen est eorũ q̄ ciuitatis p̄isiorum moderationẽ gerunt) mutatã a carolo monetã esse nõ bono aĩo ferentes andegauoruȝ comitẽ vicariũ a carolo relictũ plurio pp̄lo comitãte cõueniũt vt monetę vsuȝ ihibeat. Id qđ comes (dum carol⁹ ab ĩp̄atore rediret) cõcedit: verit⁹ credo tumultuã pp̄lm irritare. carolo ab imp̄atore reuerso mercatorũ p̄positũ ad sc̄tm̃ germanũ altissiodorẽsem p̄ archiep̄m senoñ. vocat. Quẽ cũ ĩgẽti armatę plebis multitudie veniẽtem archiep̄s monet nõ aduersari legi quã de mõeta carolus tulerat. Sȝ plebis frequẽtia fret⁹ p̄posit⁹ p̄negat id se facturũ neq; p̄missurũ eã mõetã in vsũ vẽire: atq; ita locut⁹

Narbonẽsis ꝓuícię in suũ regẽ pietas

Seditio ꝑ pter mõetam.

domũ discessit.moxq; quosq; opifices ab ope cessarr & i armis esse paratos iubet. Trepidatum est ne qđ a plebeī signe flagitium patrareť.¶ Exacta nocte Carolus sub initiũ lucis palatiũ petit: quo itē mercatorũ præpositus se confert.Quē Carol⁹ alloquēs.Ego ĩquit pręposite bono animo fero quod a cōciuibus tuis commissum est: & si quid culpæ est: illam tibi remitto neq; impedio cōuentũ procerũ habere: eosq; ab officijs se mouere placet: q sub patre potestatem gessere.Monetę vero consideratione atq; vsum ad arbitrium eorũ deferre placet qui a publico conuentu delegabunť.Caroli verba præposit⁹ libens excepit: petit de ipsis syngraphum a rege conscribi. Qđ Carolus facile admisit.Nam pro rerũ temporũq; conditione vir consult⁹sese accommodat.¶Conuentũ igitur Carol⁹iterũ Parisij cogit.In æde minorũ diui Francisci contio habita est.Vbi constitutis quę ad rem pręsentem expedire videbanť: ad parlamenti senatum Carol⁹ contionem vocat.Ibi post habitam a roberto gallo lauduñ. episcopo orationem.duo & viginti regij ministri nō auditi a suis officijs Caroli edicto amoti sunt: p̄ter nonnullos ex caroli ministris. Ex senatu quoq; parlamēti & rationũ prætorio.i.ne ab vsitato vocabulo discedam)camera computorum complures seclusi.De subsidio qđeꝫ pecuniario atq; militũ copijs ita vt supra memoraui sancitum est. Monete vero præcium inditum .De pace autem nuncij burdegalam a Carolo missi: cũ per absentiā Edouardi qui in anglia erat nichil transigi posset: duorum annorum inducias firmauerũt Iohannem aũt regē Richard⁹ vuallíæ princeps ĩ angliam victor traduxit: remissis domũ reliqs captiuis quorũ vice Iohannes se constituerat debirorē.Redeũtibus burdegala nũcijs: lrę Catolo a p̄re reddunť: qb⁹ legē de bellico subsidio latā seruari prohibebat.Quas per compita vrbis pręconis voce ꝓmulgatas cũ seditiosus popul⁹ accepit strepitu et clamore Carolum impellit non patris sed delegatorũ con

Cōsilium pisij.

Iohēs ĩ angliā duciť

filij statuta obseruare. Carol⁹ igit̃ populi furiã aĩaduertẽs stati altera p̃conis voce cõsilij decretũ ꝓbat. Sed nõ multo póst cõtionis huius seueritas elãguit: i suas quisq; domos remeãtib⁹. Cõsilio dissoluto. Carolus mercatorũ pręposituũ: carolũ cõsacũ: & iohãnẽ isolanũ regni primo res rectores ad seuocat: administrationẽ illis vltra vsurpare ꝓhibẽs. se ydonea ętate ad rei publicę moderationẽ esse. Atq; ita parisio egressus: per alias ciuitates vadens quasq; ad ferendũ reb⁹ afflictis subsidiũ hortabat̃. ¶ At parisiani Caroli abñtiã nõ ęquo aĩo ferentes: cũ futurũ fore cõiectarẽt vt pertinacię illorũ carolus facto aliquo obsisteret: placare illũ elaborãt opẽ pecuniãq; pollicẽtes. Quos carolus vt erat inopia pressus libens in suã beniuolẽtiam recepit. Cõcessit tq; vt cõuẽtus alter parisij haberet̃: non omniũ quidẽ: sed paucarũ ciuitatũ. Cũ parisiũ carolus reuertisset: cõueniẽtib⁹ qui ad cõsiliũ designati erãt: nihil vtile actũ est. ꝓpterea ꝗ paucis nõ licebat de vniuersa republica decretũ statuere. Interim dũ hęc agũtur iohannes pinquigniacus quẽ rex arthesio p̃fecerat nauarrũ regem carcere vi armisq; surreptuꝫ ambianũ eduxit: amicoruꝫ pręcib⁹ securitate a carolo ĩpetrata: nauarr⁹ multa satellitũ manu stipatus: ad sãcti germani de pratis cœnobiũ venit: fauentibus imprimis laudunensi episcopo & aliquot cũ mercatorũ pręposito ciuibus parisianis. Nauarri aduẽtũ non bene ferẽtibus: seu timẽtibus quibusdam campanis burgũdisq;: qui ad consiliũ venissent clã domũ abierũt: At nauarrus missis ad amicos quos parisij complures habebat nũcijs: significat se habere quedaꝫ que palaꝫ differere populo velit. Nauarri volũtate cognita ꝓtenus affuit cũ ingenti multudine mercatorũ prępositus. At quos nauarrus ex tabulato quod muros cœnobij: clericorũ pratũ versus extructũ erat contionat⁹ cũ multa ĩ ministros regios apte q̃dã vero ĩ regẽ carolũq; ocl'te disseruisset oĩs reliqua ei⁹ oro ad sui purgationem ptinuit: se innocẽtẽ: se iiuste ca

Populi furor.

Carol⁹ rẽ publicam regẽdam accepit.

Iohãnes pinquigniac⁹ nauarrũ regẽ liberat

Rex nauarrus ad populum parisiensem.

ptū.se nouē & decē mēses ī custodia habitū demōstrās. ¶His nauarro dictis: mercatorū ꝑposit⁹ assumptis secū nonnullis cōciuib⁹ carolū adit: petitq; nauarro innocēti ius ęquumq; dicat. Cui⁹ verba mox excipiens presul laudunēsis: cuius cōsilio fiebātoia respōdet: nō modo ęquū iustūq; nauarro regi: sed gratiā quoq; dñm ducez nauarro facturū. Nec multi post ītercesserūt dies: cū carolus ad locū quo nauarr⁹ intra ciuitatē ventur⁹ erat prior se cōtulit. Veniētez armatis instructū nauarrū carol⁹ (cōposito ad grām vt potuit vultu) excepit. Nauarrus vero cui nihil satis tutū erat: exturbatis qui ad fores erāt: Caroli custodib⁹: suos asseruare portas iubet. Breui ibi habito colloquio: quisq; discessit. Postridie cōueniētib⁹ apud carolū ijs qui de nauarri postulatis decernerēt venit & ipse mercatorū ꝑpęposit⁹: simulās se alia causa a delegatis consilij trium statuū missuz. Erat eñ vt hęc ageret ad laudunēsi episcopo edoct⁹. Causa ꝑpter quā venerat exposita: Carolus eos tantisper manere iubet: donec suā de ijs que in cōsilio versabant̄ sniam dixisset. ¶Prolatis nauarri postulatis: prepositus rogat⁹ sniam. Aequū īquit oino rex nauarr⁹ postulat. Cui te carole nō decet refragari. Pręposi ti dictum oēs (quia īter eos cōsultore laudunēsi pōtifice: ita cōuenerat) ꝓbāt. ¶Itaq; suppellex tota & quicqd āte q̄ caperet̄ habebat: nauarro restituta: ei quoq; & suis cōmissorū ipunitas cōcessa. Cadauera etiā eorū quos rothomagi capite punitos: & patibulo appēsos rettuli sacrę humo cōmēdata: & eoruz heredibus bona que fisco applicata fuerāt condonata: misso in normāniā iohāne amalrico: qui hęc reuera compleret. Pręter hæc spem ceperat nauarrus: normānię ducatuz: vel comitatū cāpanię a carolo obtinere: compēsandæ impēsæ causa quā ipse a dęphēsione sua hacten⁹ fecisset. Cōposita vtriq;: vel vt ipse sentio simulata amicitia: postq̄ alternis cōgressib⁹ atq; conuiuijs Carolus dux nauarrusq; sese coluissent: māta nauarrus petit. Inde ro

Vis a nauarro facta in custodes ducis.

thomagũ vbi eos de quib⁹ supplĩciũ sumptũ fuerat magna põpa sepulturę cõmẽdauit: habita ad rothomagẽses orone de iniqua dãnatorũ nece ⸿ Eodẽ tpe nõ pauci excõstãsiensi atq; ebroicẽsi territorio pdones agrum parisiorũ incursãtes: cũcta populabant. Et licet in eos cuz copijs missus esset: petr⁹ villari⁹ prefect⁹ vigilũ nullo grassatores dãno affecit. Ea propter occasione sumpta: carol⁹ copias cõtrahit: siue vt predatorib⁹ (vt ipse dicebat) occurret: siue (vt pleriq; sentiebãt) parisio & vicinis oppidis presidiũ collocaret. Idq; metuẽtes. Parisiaci carolũ admonẽt ne id faciat: Nõ eñ se i vrbẽ milites admissuros. Quib⁹ tãetsi carol⁹ se nihil tale cogitare rñdisset: custodib⁹ tamen ab vrbis portas attributis: nemini nisi apprime noto ingressũ patere patiunt. Nauarri postq̃ a Carolo copias itelligit: ipse quoq; se pluribus armatis istruit: palã pfessus q̃nquidẽ cõuẽtorũ fides nõ seruaret (nõdum eñ arces quę suę in normãnia erãt receperat) se eas vendicaturum. Ob id veriti parisienses ne aperto bello arma circũferrẽtur: signũ sibi ciuilis cõcordię accõmodant. Capuciola rubri blauijq; coloris cõsuunt: que quiq; ferãt. Hęc adissentionez spectare aiaduertens Carolus: ad forũ quas halas vocãt quo parisienses conuenire frequẽtes soliti essent pdire cõstituit. Et q̃q̃ id illi nõ conuenire laudunẽsis pręsul atq; ipse mercatorum prępositus idẽtidez dicerẽt: ppterea q͂ a furibunda plebe periculum impenderet. Prodijt tamen paucis comitatus: atq; his populum qui in foro erat paucis affatus. Vos inquit amici saluos esse cupio omnes. Hortor itaq; sic de mea in vos beniuolentia sperare: vt persuasum mihi esse confidatis: me & viuere vna vobiscum / & si sors tulerit mori. Neq; eñ armatos in vestrã perniciez contraho. Perspectũ vobis eẽ põt hostẽ per agrũ vestrũ populationes facere: quorum ego conatibus atq; incursionibus militẽ opponere institui. Quod nummoruz pœnuria impeditus quia facere non celeriter possum: ani

Prędões i parisios.

Nauarr⁹ copias cogit.

Capuciola parisiorum.

Caroli ad plebem orõ.

mus est gubernacula reipublicę recipiendi atq; e magistratuũ faucib⁹ collectã pecuniã recuperãdi:cuius ipse ne minimã partẽ hacten⁹ sum consecut⁹. Fuit plebi non ig rata Caroli oratio. Id postq̃ mercatorũ præposit⁹ cognoscit: contione: apud sancti Iacobi hospitalis ędem contracta: que pridie ei⁹ diei a Carolo dicta essent nũciat. ¶ Sed supueniẽs mox Carol⁹: dictorũ a se rationes exposuit: causas memorãs quãobrẽ restitui: quę nauarro ꝓmissa erãt nõ possent. Teneri quides arces quasdas a prę sidijs que pater illis imposuisset: qui eas deserere ꝓ fide prestita nõ deberẽt. Id circo nõ per se stare quin arces restituerent. Hęc dixisse cõtẽt⁹ carol⁹: contiones dimisit. At carol⁹ consac⁹ abeunte carolo multa in regios magistrat⁹ euomens: a duce quoq; nõ abstinuit. Laudauit magnopere prępositũ eũ bonũ fidũq; ciuem esse cõmemorãs. rationabile ꝓpterea fore vt illũ in his quę a se gesta fuissent cęteri ciues tuerent. Tũc a plerisq; cõclamatũ est p̃positũ recte oĩa administrasse: prę sidiũq; ferendũ illi esse. ¶ Per hos dies monetę preciũ mutatũ ẽ. Nã muton⁹ (id enim monetę aureę nomen erat: q̃ arietis effigiem quã mutonem franci dicũt sculptam haberet) solidis trigĩta ęstimat⁹ est ¶ Interim carolo parisij agẽte: hi qui circũ vrbẽ prędas fecerãt stãpas diripiũt: abductis multis captiuis. Et cũ duo fere armatorũ milia carol⁹ in armis penes se haberet: stampãsib⁹ tamen nullã opẽ tulit. Hoc tpe perrin⁹ marc⁹ campsoris cuiusdã seru⁹ iohãnẽ bailletum Caroli thesaurariũ incautũ a tergo occidit. quem in ędẽ diui mederici latentẽ Carolus inde euelli iubet & manu qua bailletũ peremerat abscissa homicidã patibulo strangulari. Sed procurante parisiorũ episcopo inde ablatus & apud sanctum medericũ humat⁹ est. ¶ Redeũtib⁹ per id tp̃s ex ãglia morinẽsi antistite francię cãcellario: & vindocinẽsi comite: Carol⁹ de pace inter reges habito cõuẽtu ꝓcerũ cognouit exultantib⁹ vniuersis q res meliores factũ iri sperarent.

Prepositi mercatorũ cõsiliũ

Monetę mutatio

Venit p̄terea a nauarro rege qui mātę agebat iohānes pinqgniac⁹ a carolo petēs ea expleri que incōuētis habebātur. Ad hoc ipsū venerūt petr⁹ corbi⁹ mercatorū p̄positus & scolę parisiensis cū plerisq; doctorib⁹ rector. Tātū erat omniū fere illis dieb⁹ in nauarrū regē studiū atq; beniuolētia. Nec satis erat p̄ter equū & bonū postulare: nisi precib⁹ minas adijcerēt. Ad hāc rē vsi sūt simone ligonēsi qui ordinis sācti dn̄ici minister erat. homo eloquēs & pitus dicēdi a pōtifice romano pacis grā missus. His a carolo rn̄sum est: cōuentis quatenus posset satis esse factū: eosq; mētiri qui sec⁹ loquerent. Habere se igenuos equites q ei⁹ rei detractorē singulari certamine ob eā cām exciperent. ¶ Postridie cōtracto i ęde diui eligij magno populi cœtu cęso pri⁹ reginaldo daucy dū a palatio domū petit mercatorū p̄positus stephanus marcell⁹ cubiculū Caroli igressus. Nihil iquit serene prīceps iter eaq̄ gesturi sumus cōtr isteris. Et simul hęc dicens cōflauum cāpanum marescalū Carolo cōspiciēte necāt: Robertūq; claromōtēsem inde fugiētē in penetrali iterimūt. Quib⁹ cędib⁹ pterrit⁹ carol⁹: atq; a suis desert⁹. Et tu inquit p̄posite libera carolū: & serua. ¶ Securus esto prępositus respondit: & hoc tuo capiti caputiolum ipone. Id em̄ vestimenti genus erat: qđ sibi populus ad diuersę partis discrimen desumpserat. Carol⁹ igitur cōmutato cū prępo sito capucio: per oēm diē illā populari isigni vsus: suū prępo sito caputiū ferre permisit. Cęsorū cadauera trahi a satellitib⁹ & ad mensā marmoreā que in atrio ad grad⁹ palatij est p̄ijci ispiciēte Carolo prępositus iubet. Vbi ad populi spectaculū ad vesperā vsq; relicta iacuere. Itaq; eo supbie p̄cessit populi furor: vt prępo sit⁹ tyranno p̄similis abuteret magistratu. Em̄ vero ianeos carolo pānos bicolores misit: ex quib⁹ caputiolā suis aulicis cōficeret: futura munimēta aduersus seditiosos. Id quod carolus non recusauit. Conuocatis p̄terea in augustinensiū cœnobio per multis qui per

Homicidiū a p̄posito mercatorū in caroli cubiculo factum.

Mira p̄positi mercatorū seuitia.

eos dies i cōi frācię cōuētu agebāt:cędē a se factā ꝓposit⁹ (ad nitēte maxime roberto corbio) laudari ꝓbariq; impetrat. Carolū dei de in senatu parlamenti ius dicentē cū plerisq; armatis cōueniens petit ea oīa illibata seruari q̄ ad trium statuum delegatis instituta decretaq; essent. neq; impediret aliquot ex suis magistratu amoueri: sed sineret eos rēpublicā moderari a quibus regēdā esse populus decreuerat. Reciperetq; in suū cōsiliū tris aut ad summū quattuor Parisianos ciues quos popul⁹ designaret. Postulata carolus admisit. ¶ Dū hęc a parisianis furore tumultuq; populari aguntꝛ: nauarr⁹ Parisiū accessit atq; apud neellā diuersatus est: quā regiā domū dono caroli postea accepit: cum bigore & matisconis comitatu alijsq; quibusdā locis: ex quib⁹ annui census decē librarū milia ad eū puenire poterāt. Eius donatiōis cā fuit īpēsa: quā suę captiuitatis tpe se fecisse q̄rebatur. ¶ Pacato vt videbatꝛ nauarro parisiani cōsiderātes nec p principū beniuolentiā male cū eis agereꝛ: & pessimorū facinorū pœnas luerent: ad alias ciuitates & regni primores litteras dant: suadentes suā societatē ꝓfiteri: & capuciorū parsieñ. fœderis atq; cōis amicitię pręse ferre: quod iā carol⁹ dux: & nauarr⁹ rex philipp⁹ pręterea aurelianus frācię regis frater: & comes stāpēsis assumpsissent. Lr̄is acceptis pauci assūpsere. Reliqui nullo r̄nso parisienses dignati sūt. Inter tot rei publicę dāna carolus cōsiliū cepit: nō se regis vicariū & locū tenētē (vt solit⁹ erat) sed regentē appellare: pl⁹ auctoritatis in ea appellatiōe esse rat⁹. Vsus est aūt cōsultorib⁹ iohanne darmāno cācellario mercatorū pręposito: roberto corbio: Carolo cōsaco: & iohanne insulano. Qui post laudunensem ep̄m primas cōsilij partes gerebāt. ¶ Egressus inde silua nectū Carol⁹ quo beluacēsiū nobilitatē venire iusserat: habito cū ꝓcerib⁹ de p̄ntiū rerū statu cōsilio: mox pruinū ꝓfect⁹ cāpanos ad fidē cōcordiāq; hortat⁹ est: sine quib⁹ inter tā multas calamitates regnū frācię pessū ibat. Atq;

Rex nauarrus parisiū veit

Parisiorū temeritas atq; arrogantia.

ita recepto mõsteriolo qđ ad yonā amnē situ est: meldē vrbē (vbi ei⁹ vxor icolebat) petit: p̄misso comite iognia no cū sexagita delectis equitib⁹: qui mercatū meldēsez occuparēt. A meldēsib⁹ cōpendiū se cōfert: vt viromandos in fide cōtineret. Ibi per nūcios accepit parisianos arcē luparaz occupasse: & p̄sidio iposiito machinas inde belbi ad ędes publicas vrbis traduxisse. Itaq̧ parū abfuit quin ad priorē aduersitatē nouę factiones accederent. Nā abeunte parisio carolo: nemo nobiliū parisios inuisebat: caroluz sequentes. Et aliquot ciuitates cū parisijs sen tiebāt; sed lōge plures caroli partes tuebātur. ¶ Per dies cum alter apud parisios triū statuū conuēt⁹ haberi speraretur: Carol⁹ cōpendiū cōtionē cōtraxit. Vbi & de militibus legendis: deq; belli & reipublicę subsidio forma quaz cāpani inter se statuerāt seruata est. Hoc est: vt per ciuitates & regni oppida ex septuagita domesticis capitib⁹ ęques vn⁹ ex vicis atq; agris ex centū liberis hominib⁹ vn⁹: ex ducentis seruis totidez legerent. Clerus decimā: nobilitas ex centū librarū ānuo p̄uentu solidos cētuz p̄ederet. Cui⁹ pensionis q̄stores a populo cōmissi eēnt: p̄terq̄ decimę quā ad quotidianos sumpt⁹ carolus ne arbitratu moderaret. ¶ Conuenere paucis post dieb⁹ carol⁹ nauarrusq; apud claromōtē agri beluacēsis frustra adnitente nauarro vt in caroli gratiam parisianos reduceret. Qui postq̄ nauarri interuentu nihil sibi bene procedere vident: duos ex caroli ministris: henricuz metre tū fabrū lignarium: & poretuz pontiū parisiensiuz p̄fectuz p̄ditiō is i simulatos capitis supplicio afficiūt. ¶ Insurrexit per idē t p̄s in beluasensiū territorio agricolaruz insolens turba que ex vicis i nobilitatē duce guillermo calleto irrūpēs cędē multā facere: cōpēdiūq; vsq; atq; siluanectū & suessionez grassata: arces cōplures spoliauit deiecitq;. Erat huic hoim pesti in nobilitatē p̄cipua cōspiratio & execrabilis sęuitia. Cui⁹ ne p ei⁹ singula flagitia circūferar: duo tm̄ p̄cipue imanitatis crimina mēora

Parisiani luparāar cez occupant.

Mod⁹ pēsionis caroIo soluende.

Iaque beluacenses

bo. Inter plurimas cędes hæc debacchātiū furia castellū quoddā irriūpēs loci dñm cū palo alligassēt: ei⁹ vxorē filiāq; i cōspectu mariti stuprauerūt: stupratas necauerūt viro mox crudeliter iterēpto. Alterū preterea auratū equitē a se trucidatū: & veru trāffixū igni assauerūt spectāte equitis vxore: quā a duodeci stupratorib⁹ violatā: ipulerīt de mariti carne vesci: miserā paulo post mulierē morte afficiētes. Sūt qui memorię ꝓdiderunt hos grassatores regē sibi īstituisse iaqueū quēdā bellouacū: a quo ipsi se iaquas volūt appellari. Egressi quoq; parisio treceti ex numero ꝑditorū hoies duce petro gillo tilliū ꝓfecti: cū ibi Iohānē vaillāt cū quīgētis eiusdem factionis armatis cōperissent: inita societate meldem ducunt rati prima incursione mercatum expugnare. Quos meldenses positis ꝑ vias mēsis vino atq; dapib⁹ magna omniū lętitia reficiūt. Erāt in mercato cum vxore caroli: fuxensis comes: atq; alij bono numero nobiles quidā. Qui postq̄ oppugnationē aduersum se parari vidēt: irruptione facta totā illā plebeiā vim furoremq; dissipāt. In

Furor plebis reprimitur.

gressiq; ciuitatē: eā ꝑtim incēdūt atq; diripiūt: capto solāno ciuitatis p̄tore: quem abductū necauerūt. Depręhensus p̄terea a nauarro rege guillermus cailet⁹ iaquarū beluacēsiū primari⁹ carnifex (iaquas em̄ hęc se factio vocabat) vltimū suppliciū apud claromōtez tulit. ¶ Veniēs deinde parisiū rex nauar⁹ a parisijs dux & vt est in vulgari vocabulo capitane⁹ vrbis cōstituit iurātib⁹ se ad reliquas ciuitates litteras dare que illū totius regni p̄fectū cōstituāt. Hæc agentib⁹ parisianis: Carol⁹ numero militū fiebat ī dies auctior qui vbilibet depræhēsos parisianos spoliabāt: ita vt eius ciuitatis ciuē nemo se ꝓfiteri auderet. Sęuiebāt tñ maxime i beluacēsiū iaq̄s quos ad numerū viginti miliū intra paucos dies trucidatos fuisse traditū est. Postq̄ iustum exercitū se habere carolus itelligit: callā mouet: deīde apud pōtē chalēthoniū atq; cōflanū ca stra ponit: in parisianos incursiones fa-

Nauarrus pisiēsis p̄fectus.

ciens. Nec erat qui aut igredi vrbem aut ide egredi sine eminenti sui incōmodo tētaret. Qd si turba fctā populus interdū eruptionē faceret: vrbē magno suo dāno repetere cogebat: in sequētibus eos carolinis militibus. Interim autē nauarrus apud sctm̄ Dyonisium se continebat. Et iohāna regina cū cōcordie formulā principib⁹ ꝓpo suisset obtinuit vt ambo in colloqum venirēt. Pone sctm̄ anthoniū cāpestrē tentoriū Carolo fixū ē: quo se nauarrus contulit. carolo stabāt in armis trigīta bellatorū milia Nauarro vero octo apud charronā vicū erant. Tandē conuenit vt ad oē debitum quo carolus nauarro obnoxius erat dissoluendū milia librarū decem annui ꝓuētus nauarro assignaret: solueretq; definitis tꝑib⁹ quater centum milia florenorū. Re adhunc modū confecta iu req; iurando interposito: pricipes discessere. Abiens a Carolo nauarrus ꝓmiserat de pisiensibus ad Carolū postera die referre. Sed verbi iuramētiq; neglector: anglos qui sub eo militabāt parisij ad p̄sidium locat. nec morati pisienses aliquot ex suis armatis ad caroli castra mittūt quos acerrime repulsos ad muros vsq; carolus ꝓsequit. Fuisse alios belli mot⁹ cōstat qui cū parū momēti habuerint eos pretermitto. Illud memorabile magis aduersus āglos gestū est. Erat apud sctm̄ Dyonisiū āglorū manus p̄ter eā quā parisij nauarr⁹ habebat q̄ p̄das facies agros infestabat. Quāobrē arbitrari pisienses vni⁹ criminis anglos esse cōscios: impetu facto: quattuor & viginti ex ijs qui pisij erant occidunt. Compluribus qui apud neellā cum nauarro epulabant captis: quos apud luparā in vincula cōiecerēt. Ob cui⁹ facti attrocitatem cū nauarr⁹ illos (assistente sibi mercatorū p̄posito) increparet: nō prius tumultuari destiterīt: q̄ ipm nauarrū; p̄positūq; coegerit cū eis ī reliquos p̄datores āglos arma mouere. Cui⁹ coepti eos tādē poenituit. Nā diu negligēterq; sese nauarr⁹ īstruēs: dat āglis spaciū sibi ꝓspiciēdi. Nec dubiū fuit dimisisse ad eos nūcios de pisiensium aduentu. Quare insi

Conuētio caroli & nauarri.

diis ad saltu3 diuę Marię Boloniensis positis: paucis ex tra saltum cõspiciebant: vt paruę multitudinis speciem ondērent. Mouentibus aũt pisianis: nauarrus ꝑpositusq; dyonisiana porta cum parte copiaru3 egressi sunt. Reliqua peditum turba sancti honorati portam petit qua hostem iter erat. Qui dũ in cõspectu hostis veniũt: mox qui in nemore latebãt se palã ostendentib⁹ tota illa icõdita plebs fugę se cõtra mittit. Quarũ maxima3 ptẽ insequentes angli spectante nauarro trucidãt. & nihilominus ꝑpositus ad suos reuersus: anglos non multo post e lupara & vinculis soluit. Deinde rixante eo aduersus iohãnẽ maillardũ ob clauẽ ꝓpugnaculi dyonisianę portę: quam ioserãno matisconensi cõmitti illa die ꝑposit⁹ iubebat: maillardus ad falas: prępositꝰ ad diui Anthonij ꝓpugnaculum se recepit: gestans nescio quas in manu lr̃as a nauarro vt ipse dicebat acceptas. Quas quia ꝓpugnaculi custodib⁹ cõmunicare recusauit: isurgẽtibus qui ꝑsidio erãt: Philippũ guissardũ primũ: mox prepositũ interficiunt: cõmeritã tot a se cõmissis flagitijs pœnã excipientes. Occisi quoq; sunt iohãnes insulanus iunior: & iohãnes poret⁹ q oms vestibus nudati in viã publicã furente plebe abiecti sunt. Cõprehensi preterea carol⁹ consacus pisiensis scabin⁹ | & Ioserãn⁹ matisconensis regis nauarri thesaurari⁹ in carcerem cõiecti sunt: & postea capitali supplicio affecti: & in ꝓfluentũ sequare ꝓiecti. Per eã cæ diũ tẽpestatẽ Carol⁹ parisiũ accessit cõciliãdi sibi ppl'i cã. Itaq; egregia orõne patefecit q̃ mala ab ijs qui paulo supra pœnas luissent facta iã erãt: & postea futura timebant. Nauarro quidẽ regi frãcorũ regimen cõmissuros: introducturos ob eã cãm in ciuitatem ãglos: nauarrosq; eo die quo de illis fuerat suppliciũ sumptum: macturos præterea eos qui regis patris atq; suas partes sequebantur: occidendorũ ædib⁹ posita signa esse destinatę cędis Cõfirmat⁹ caroli oratiõe populus: crudelissima pditorũ facinora execratus est. Mutat̃ eñ semper cũ fortuna po

Prepositi complicũq; cedes.

puli instabilitas. Hic ergo indignabund⁹ nauarrus aptū carolo bellū indixit. & meldunū occupat: multasq; p anglos incursiōes faciēs oia populabat: sollicitabatq; vrbes ad se deficere: iuuantib⁹ eū āglis. Propterea robinus canolus anglus ex britonib⁹ in aurelianos mouēs castrū nouū & castiliōnē capit: deide malicornū. ¶ Eodem tpe angli qui in agro altissiodorensi populatiōes faciebāt ciuitatē sub lucē intercipiūt: diripiūtq; paucis interfectis. Et ne singula psequar: oia flumia quib⁹ aliqd cōmeatus ad pisios importari poterat sursum deorsumq; hostis occupabat. Et iohānes pinqgniacus in territorio nouiomēsi centū & vigiti isigni nobilitate viros cū nouiomensi antistite captos in vincula apud creoliū cōiecit. Moxq; ambianos petens ciuitatis suburbia cremat. Spābat eniz adiutore iacobo fusciano ambianos i ptātē nauarri recipe. Sed pditiōe cognita Iacob⁹ capite punit⁹ ē. Interim cū ex āglia a iohāne rege reuertissent oratores: ppositę pacis cōditionē ferētes. Carol⁹ accersitis i atrio palatij multis varię dignitatis homibus pacis formulā p guillermū dormanū regiū in senatu parlamēti aduocatū ad tabulā marmoreā recitare iubet. Petebat edouardus p iohānis redēptiōe sibi ppetuo normāniā xātonasq; dimitti: cū adiacentib⁹ ciuitatib⁹ agenensi / tarba / petragora / lemouice / cadurco / turonensi / boloniensi / pōtiuiaco / & Guinarū comitatibus / calisio / & mōsteriolo: quos principat⁹ libero iure & suo imperio possideret: ita vt britonicus ducat⁹ normannorū ducē nō sec⁹ ac primariū dñz esse pitteret / atq; in ei⁹ verba iuraret. Si iuris pterea qppiam in terris ipsis vsu vel lege aliquis vendicaret: id restitutis possessoribus redimeret a iohāne. Adhuc q̄dragies cētum milia nummū philipporum aureorum edouardo psolueret duodeci datis obsidibus: cum aliquot ciuitatibus: inter quas rothomagus cadomūq; designabātur: & super hęc centū milia librarū sterlingorum (id genus est pecunię ęstimationis apud anglos) Et hec quidē

A ptū bellū a nauarro idictū.

Forma cōcordię q̄ legati caroli ab anglia retulerēt.

edouard⁹ petebat. Sed iniquę visę sunt cōcordię leges. Ideo cōi decreto bellū anglis indictū est. Simulq; institutum quem numerum militum: quam ve pecuniam ad id bellum quiq; suppeditaret. Exactis inde paucis diebus de reducendis ad mutuā beniuolentiā principib⁹ cū solliciti essent ita egerūt: vt ad carolū nauarr⁹ veniret. Venit autem pōtisarā obsidibus a carolo datis. Vbi post multa hincinde de concordia habitis sermōibus cū nauarrus oblata respueret: carolus misso ad illū comite stāpensi: hęc dicere iubet. Q̄nquidem iusto & ęquo aduersaret: sciret carolum neq; amicitiā cū eo / neq; pacē hītur ū: sed eū in vincula reducturū vnde fuisset sublat⁹. In sequenti nocte nauarr⁹ siue numine aliquo instinctus / siue dolo malo irā dissimulās: ad caroli consiliarios misso nūcio: orat ad se veniāt. Vbi illi aduenerunt: hæc locutum nauarrū accepi. Haud inqt viri sapiētes dubi⁹ sum eā regni hui⁹ miserā conditionem esse: vt si discordijs agere pgamus facile respublica dilabat. Eapropter qm̄ a frācis regibus genus sumpsi: ponenda esse odia operepręcium iudico: & regni calamitatibus succurrēdū. Itaq; constitui regis & caroli amicitiā inire: eamq; sincere obseruare. Neq; mihi pecuniā / neq; alias possessiones vendico: p̄ter eas q̄ āte discordiarū tp̄s meę ditionis extiterēt. Quare ite: & hęc alijs collegis vr̄is & carolo nūciate. Hæc cum carolo relata fuissent: magnope laudauit. Accersitoq; i cęnaculū arcis pcerum et prudentū conuentu: nauarrū introduci iubet. Qui aduenients ea q̄ apud consiliarios dixerat / corā est locutus. Reconciliatis principibus beniuolētiæ initium hoc nauarrus dedit. Anglos ptium suarū oēs qui in p̄sidio possiaci & in caluomonte erant emisit. Non defuere tn̄ q nauarri in carolum fidem suspectā haberent. Idcirco carol⁹ non pri⁹ nauarrū Parisium admisit: q̄ populi aīm explorasset. At vbi cōperit pacē gratā p̄isiēsib⁹ esse / nauarrūq; tuto ītroducere posse: pditoribus exclusis: regē amicū liberaliter accepit. Proditorum hęc noīa

Nauarrus pontisarā ad carolū venit.

Nauarrus caroli cō siliarios alloquit.

sunt. Robert⁹ gallus laudun. ãtistes. Michael tassus no=
uiomeñ. ecclesie cãcellarius. Iohãnes sandacus. Petr⁹ de
lacurt⁹ Vincenti⁹ mauriceri⁹. Petr⁹ debarrus. & Gaufrid⁹
flamĩgus. quos iohãnes maresian⁹ i senatu plamẽti (au=
tore mercatorũ p̃ posito) palã designauerat. Paucos i de
dies pisij diuersat⁹ nauarr⁹ meldunũ ꝑficiscit. Et spabat
ex creolio ãglos dimissur⁹. ꝑpterea ꝙ inauditũ vectigal
ab ijs qui sequana merces pisiũ iueherẽt exegisset: non
alia cã (vt iactabat) q̃ vt stipendiũ militi solueret. Sꝫ ne=
q; meldunũ nauarris: neq; creolium anglis liberauit: q̃=
uis sex regaliũ milia a pisianis vt ãglos amoueret rece=
perat. Per id tp̃s mẽse no:ẽbri edouardus postq̃ compit
francos pacis conditiones quas Iohãnes posuisset respu
erę: præmisso calisiũ duce leucastriæ cũ quadringentis
equitib⁹ & duobus sagittariorum milibus ip̃e in galliam
traijciẽs cũ calisiũ appulisset: recẽsito diligẽti cura exer
citu tris acies istruxit. Primã q̃ quingentis equitib⁹ aura
tis: & mille sagittarijs constabat sequebat altera in qua
rex ipse erat trib⁹ eqtum & sagittariorum millib⁹ quinq;
septus. Ingẽs post carrorũ nũer⁹ succedebat / qb⁹ oĩs gñis
commeat⁹ vehebat. Nã cũ i audita pri⁹ ãnonę caritas frã
ciã vexaret: non tm̃ frumẽti copiã: sed molẽdinorũ ma=
chinas edouard⁹ condiderat cũ breuib⁹ schaphis quib⁹ e
stagnis pisces excipet / vel flumia trãsmitteret. Quę oĩa
sex carrorũ milibus ĩposita tuebatur. Tertia acies duorũ
miliũ eqtuꝫ p̃ter pedites & sagittarios qui ex germanis
& belgis ad edouardum conuenerant. vt in tanto belli
appatu edouardo obseq̃rent: vel reuera predas facerẽt:
& suas fortunas rapinis ãpliarẽt. Comitabant quoq; fos=
sores quingẽti: & fabri lignarij qui aspera viarũ & impe
dientes ꝑfectionẽ siluas ęquarẽt. Hãc tãti belli molem
edouard⁹ ideo suscepat vt frãcię regnũ vẽdicaret: aut pa
cis leges quas aĩo concepat frãci recipent. Igit̃ p arthe=
siũ ducens postq̃ apd̃ remos i obsidione dies quadragĩ
ta sedisset: relictis remis cãpaniã igress⁹: senones tandẽ

Edouar=dus in re=mos mo=uet.

atq; niuernenses petit: acceptis a burgũdis ne ĩ eos moueret florenorum aureorũ milib⁹ ducentis. Inde moretũ per vastiniũ ꝓfect⁹ ad reginæ burgũ consedit: is vicul⁹ est quattuor a parisijs miliarib⁹ distans. Vñ missis ad carolũ normãniæ ducẽ caduceatorib⁹ p eos a carolo petit pugnãdi faciat ptãtẽ. Quo non impetrato: aliquot angli ad pisiorum portas ĩcurrẽtes satis acerrime repulsi sunt: moxq; edouardus p belsiã iter faciẽs in britãniã copias ducit. vbi p ęstatem recreato exercitu ad autũni initiũ pisiũ reuertitur quã circũuallare nisus ẽ. ¶ Inter has calamitates carolus multa ꝓspiciẽs: cãcellariũ guillermũ de monte acuto. abbatẽ p̃terea cluniacẽsem: & symonẽ ligonensem ordis p̃dicatorum primariũ rectorẽ ex aulicorũ consilio ad edouardum legat. Sed nec sic pacis conditio ꝓcessit. Castris igr̃ sublatis partẽ copiarũ hostis ad diui marcelli suburbiũ locat: ratus pisienses p̃lij ptãtẽ facturos. Quietis frãcis & in vrbe se continentib⁹ / spe frustratus edouard⁹. carnutũ versus iter fecit. Casteldunum aũt cũ venisset orta tẽpestate (q̃ solito horridior fuit) territus hostis: p aubericũ cluniaci abbatẽ clã explorat: si pacis aliqua conditio inueniri possit. Q̃d postq̃ referẽte abbate cognitũ ẽ: caral⁹ aĩ; ad pacẽ intendit. Missis ab vtroq; principe nuncijs viris & nobilitate & doctrina illustribus: apd̃ bretigniacũ qui vicus ẽ non ꝓcul a chartris sub montelerico conuentio hĩta pacem ad insequẽtẽ modũ cõstituit. Anno xpianę grẽ. cccłx. supra mille. Anglo oĩs pictauia: toard⁹ bellauilla / xãtones / agena / petragoriũ / lemouicẽses / cadurci / tarbiẽses / bigorij / angolismi / ruteni / pontiuiaci / calisij & guynarum comitatus cũ alijs adiacentibus vicis obuenirẽt: & ad ipsi⁹ ppetuã ditionẽ absq; vlla iuris aut maiestatis diminutione cederẽt. Ei quoq; tredecies centena milia aureorum statutis dieb⁹ soluerent. His ad hũc modum caroli noie firmatis: edouard⁹ iohãnẽ regẽ Calisiũ deducere ꝓmisit: vnde liber & nullius rei obnoxius abire posset: datis añ oĩa obsidibus

Edouardus ĩ suburbio scti marcelli pisiensis.

Formula liberandi regis iohãnis.

permissisq; i āgli ptāte rupella & guynarū ptinēti j s. Qui iohānes calisio aliqñ digressus: nec bellū anglo idicere: nec in eum arma sumere tētaret: donec q̄ decreta ad pacē erāt plenissime cōplerentur. Hui⁹ cōcordię postq̄ syngrapha pricipum iuramēto & sigillis roborata sunt / fiducięq; positę: Iohannes rex post quartum suę captiuitatis annū calisiū perducit. Quo (vidēdi patris cā) carol⁹ se cōtulit. Reb⁹ post aliquot menses plane ordinatis: iohānes boloniā mox ad sctm̄ audomarū ,pfect⁹ est. Edouardus vero ludouicū andegauię ducem / & iohānem aluernię atq; biturigum principem regis filios. Ludouicum borboniēsem / Petrum alēconium / Iohānē comitis stāpensis fratrē Guidonē blesensem alios pręterea obsides nō infime nobilitatis secu; ducens āgliā repetiuit. Iohānis autem aduent⁹ mirabili oīm leticia except⁹ est. Ad quē veniēs paulopost nauarr⁹: iurat i fide se māsurū. Cōciliatioūe principū habita: cū milites suis pręsidijs sicut cōuenerat egredi oporteret: nec stipēdio vllo iuuarent: desperatis reb⁹: magna pars p̄fectos capitaneosq; sibi cōstituūt: atq; ita per cāpaniā populatiōes faciētes burgūdiā inuadunt. quib⁹ aliquot nobiles burgundi sese cōiunxere: tanto qdem nūero vt supra quindeci milia puo tpe hęc turba excreuerit. Moxq; decē & septem ductorib⁹ grassantes: p mātiscone in forestā iter faciunt. Aduersum quos a rege miss⁹ cū nō cōtēnēdis copijs iacob⁹ borboni⁹ infœliciter pugnat. prædones ei i mōticulū nō multū ,pcul a lugdudo cum successissent: partem copiarū post mōtem occultant reliqua pars velut i armis se iacbo oñdit. Erat mōs petrosus atq; cōfragosus. In quem dum Iohannes archipresbyter primę cohortis ductor ascendere pergit: prędones lapidibus deorsum magna vi et nūero iactis subeuntes arcebant: iohannemq; grauissime cotundūt. Cui subsidio adueniens borbonius toto exercitu preliatur. Sed cōfestim prodeuntibus qui latuerant fit strages magna frācorum. Cadentibus plurimis: iacobns cū filio

Discessio militū in varias ptes.

cipro petr⁹ lusigniac⁹ hierosolimorũ rex. Hũc a põtifi-
ce & collegio patrũ plurima benignitate suceptũ Iohã-
nes quoq; liberalissime ãplex⁹ est. Audiuitq; attente de
belli aduersus fidei hostes i põtificis & cardinaliũ con-
cessu differẽtẽ. ❡ De qua re cũ p̄sul vrban⁹ contionari &
disertissime suadere cœpisset: iohãnes paterni voti re-
cordat⁹ quo se huius i sarracenos expeditionis rerũ phi
lipp⁹ fecerat: rat⁹ quoq; id oportune contigisse. quo va
gas per frãciã militũ turmas ad eã expeditionẽ educe-
ret / cruce se signauit. Nec multo post a põtifice abiẽs:
cũ de filijs obsidib⁹ alijsq; ãglo regi astrictis curã gerẽs
vt eos in libertatẽ vendicaret in angliã nauigauit. Sed
ad idus martias ęgrotãs octauo aprilis die. Anno xpia-
nę pietatis trecentesimo sexagesimo quarto supra mil-
le Lõdonijs vita decessit. Cui⁹ corp⁹ inde elatũ sinistror
sum arę maioris in diui Dionisij cœnobio humatum est.
Qua tẽpestate Bertrãd⁹ guescluinus brito gall⁹ homo
belli apprime sciẽs mãrã q̃ nauarri regis erat hoc astu in
caroli ditionẽ accepit. Est rolebessa castellum ad ripã se
quanę tertio amãta miliari distãs quod vãtar⁹ astar⁹ pa
tria bruxellẽsis coactis vndecũq; poterat desperatis mi
litib⁹ occupabat / cuiq; hoi iimic⁹. Quẽ bertrãd⁹ & iohã
nes boursicaud⁹ petere simulãtes in ebroycenses ducũt
qui ad nauarũ ptinebãt. Verũ cũ inde repulsi abirẽt: do-
lo vsi mãtã versus ꝓficiscũtur. Pręueniẽs aũt vt cõuene
rat boursicaudus: quasi ipe a vãtaro & robelessib⁹ fusus
fugeret: mãtę vigiles qui noctu ad muros excubabãt mi
serabili voce iclamat. Interrogãtibus custodijs quisnam
eos appellaret: frãci iquit sum⁹: quos rolebesse p̄sidiũ ex
uperatos pdere approperat. Suscipite miseros & portas
pãdite despatis. Itaq; his q̃stubus moti custodes: boursi
caudũ i oppidũ admittũt. Quẽ i isidijs latitãs cõfesti se
quit guescluin⁹ / fitq; oĩz nauarrorũ qui mãtę erãt pręda
& cędes. Cepere pręterea caroli milites melannum cũ ar
ce: vbi depręhẽsis aliquot parisianis ciuib⁹ qui nauarri

Manta a bertrãdo occupat.

ptiū erant: cū parisiū fuisset perducti de ipsis suppliciū sūptū. Idē quoq; bertrād⁹ cū illi occurisset vasco qdā nobilis Iohēs grayl⁹ captaubus⁹ nauarro īseruiēs cū bona militū manu cōserto ꝑlio apd ytonē fluuiū haud ꝓcul a Cocherello oppido vasconē capit: meliore suorū parte iterēpta. Quē carol⁹ rex a guescluino receptū in melden si mercato asseruari in custodia iubet. Datq; bertrando in captiui locum lōgauillam quam guyffardam vocant.

Ita apud londonias Iohāne defūcto: Carol⁹ cū iohāna borboniēsi ei⁹ vxore remis veterū regum more factat⁹ est. Inde cū parisiū reuertisset: philippo fratri suo iuniori burgūdiam donat recepta ab eo turonia quā antea philippus possidebat. ¶Per id tps carol⁹ blesensis aduers⁹ iohannem de monte forti ob britannię ducatū: aduersante fortuna pugnans occubuit suis partiī cęsis partimq; fugatis. labente anno dñicę salutis millesimo trecētesimo sexagesimoquarto. Inter eos qui cęsi decūbebant cū carol⁹ blesensis inuēt⁹ fuisset iohannes victor iterēptū hostem videre festinauit. Illachrymauitq; cōsobrini necē: moxq; iussit sepeliri. & apud guyngātā tumulo deponi: vbi miris operib⁹ claruisse perhibet: in sanctos a pōtifice vrbano quinto relatus. Nec fuit qui in iohānē postea ꝓ britonnū īperio dimicaret. Sz iteruenietib⁹ Caroli regis legatis vxoris caroli blesensis cū plamēti decreto britonum prīcipatus fuerat attribut⁹ data est pointiura cū vice comitatu lemouico. Intercessore etiā edouardo pax inter carolū nauarrūq; cōuenit. commutatiōe possessionū facta: ita vt nauarr⁹ montem pessulanū baionāq; Carol⁹ vere mātam meulanum & lōganuillā quam guesclulno donauerat possideret captaubuso vīculis exempto. Supererāt his dieb⁹ diuersis per frāciā locis armatorū varię ex āglis britonib⁹ atq; nauarris cohertes: que prędas populationesq; nullo certo duce faciebāt. Has vt emitteret guesclulin⁹ magnope studebat; ꝓmouēte maxime ca

Carolus blesensis moritur.

Carolus blesensis Sāctus.

rolo rege qui eũ post caroli blesensis interitũ de ãglorũ captiuitate cẽtũ frãcorũ milib⁹ exemerat. Et bertrando quidẽ se obtulit cogitata faciẽdi talis occasio. Castelle regno petr⁹ potiebat̃ fratrẽ habẽs hẽricũ spuriũ. Hic siue quia praua natura esset: siue quia petri pricipatũ moleste ferret: siue quia ab eo esset possessiõe deiect⁹ i aragoniã primũ mox frãciã cõcesserat: spe cogendi manũ aliquã hoim pditorũ quorũ plurim⁹ ex preteritorũ bellorũ reliquijs nũer⁹ p frãciã erat. Itaq; guesciuinũ bellicosũ hoiem sollicitat arma i castellã cõuertere: illic iustã belli cãm esse: siue i sarracenos / siue i petrũ decertet. Guesclũin⁹ hẽrici frequẽti suasu aiat⁹ oportunũ tp̃s adesse ratus quo turmas armatorũ regno sũmoueret: quosq; qui plus inter illos auctoritatis habebãt cõuenit. Ait se expeditionẽ in hyspaniã aduersus mauros desumpsisse: in qua stipendia facere: & salutare bellum gerere se duce possint. habere ad belli societatem hẽricum hyspanieñ. In ea militia spes gloriã salutẽq; p̃positã illis esse. Apđ frãcos quorũ res ad pacẽ quietãq; iclinabãt nihil preter latrocinia & tãdẽ supplicia p̃datorib⁹ eminere. Quibus guesclũni verbis pleriq; p̃suasi cũ eo se p̃fecturos pollicẽtur. Itaq; decẽ milib⁹ diuersenatiõis hoim belliperitorũ coactis / guesclũin⁹ i hyspaniã ducere p̃mouẽte maxime carolo rege. Habuit secũ guesclũin⁹ hẽricũ ipm: iacobũ borboniũ: arnulphũ dãdrehanũ frãcie mareschallũ: iohãnẽ caurelaũ ãglũ: & mauriciũ tresinguydũ. His p aragoniã in castellã p̃fectis: petr⁹ castellanorũ rex ea tẽpestate potẽs & diuitiarũ abũdãs. sed alioquin prauus & religiõis mime obseruator / nihil belli intulit. Nã cũ aduentãtib⁹ i castellã copijs / burgis primaria ei⁹ regionis ciuitate agẽret: vrbe relicta toletũ se recepit: consci⁹ iniquitatis qua i plerosq; seuierat. Igit̃ vacuas hoste burgas franci receperũt: aliquot ex iudeis sarracenisq; interfectis. Chistianis eñ nihil dãni illatum est. recepta ciuitate, Hẽricũ dyademate ipositofrãci regẽ appellãt.

Occasio expeditionis in castellam p bertrandum.

Restiterat i fräcia ex turmis pdatorü Arnulphus cognométo archipbr qui guescluino nö au diēs regnū mirū imodū vexabat. Hūc sui ob male distributas prędas occidūt. Nūciatūq; est carolo petrū ex castella ad valię principe; edouardi filiū in aquitaniā pfugisse: & henricu; toti castellę principari. p eos dies iohānes de mōte forti ob britānię ducatū: & eas quas sub caroli ditione possidebat fide; regi prestitit. Angli vero valię principe duce p nauarrā vadētes restituēdi petri causa in castellā ducūt. In quos hērici milites pgressi quigētos occidūt. Sed fœlici initio dirior fortuna successit. Nā cōferto totis copijs plio Henric⁹ apud nauerretū superaŧ: capto guescluino cū alijs ductorib⁹ frācis. Ea siquidē victoria supbior fact⁹ petr⁹ i penitiorē castellā se recipiēs: āglos i vallisoleto reliquit yspalij petēs: vbi cōgesta vt ipe gloriabaŧ pecunia stipendiū militi āglo sicut cōstituerat solueret. Sed eo negligēter iprobeq; agēte: cu; nec stipēdia nec cōmeat⁹ sufficerēt: vallię princeps copias burdegalā reduxit. Quę paucos post dies p frāciā diffusę: oīa ligeri transmisso in agro matisconēsi & burgūdia: deinde in cāpania populabanŧ. At henric⁹ qui castella relicta carcassonę agebat cognito āglorū discessu: virib⁹ receptis & multorū castellanorū frācorūq; auxilio nisus: castellū recupat: occiso apud. Mātuellū castellū Petro: qui vxorē ducis borbonij filiā supra aliquot annos sua crudelitate vsus necauerat. Valiæ vero princeps in aquitaniā reuersus: perfidię in frācos tenax: & quia expeditio hyspana eū pecunia destituerat: nouū in aquitania sensum ex singulis qui rē domesticā gerebāt colligere tētauit. Id exactiōis pēsum foagiū franci vocāt. Igiŧ cū aqtanos vasconesq; vectigalib⁹ vexare cœpisset: & pceres male tractare studeret: armygniaci comes adhęrētib⁹ ei alberto & petragotio comite ad Carolū regē puocāt. Et quedā anglorū cohortes accepta a Carolo grandi pecunia i aqtaniā abierūt. relictis locis q̄ pter cōcor-

Hēric⁹ vicit. guesscluin⁹ capitur.

Hēric⁹ castellam repetit. Petr⁹ occidit.

puocatio comitis armygniaci ad carolū regem.

diæ leges occupauerāt. ¶Et aliquot prętere a burgūdi eqtes cōtracta nō magna militū manu: i turmas prędato rū ap̄d famalatū irruētes: aliquot occisis captisq; in fugam coegerūt. recupatis captiuis quos grassatores adducebant. ¶Quo tēpore Caroli vxor filiū ingēti omniū gaudio peperit: cui Carolo nomē īditū est. Abbatisuilla quoq; & reliq̄ pōtiuiaci comitat⁹ arces & loca autorib⁹ Guidone de sācto paulo / & iohāne castilionensi relictis anglis quorū durā dn̄ationē ferre nō poterāt Caroli se potestati permisere. Armygniaci vero comitis: cęterorūq; ꝓcerū aquitanię ꝓuocatio ad parlamēti senatū relata decreto publico: rege pręsidēte recepta: & ad vocādū in iudiciū valiæ principē mādatū expeditū. Cui⁹ exequendi causa eques aurat⁹ ex belsia caponell⁹ vocat⁹: cū iurecōsulto hoie. Burdegalā ꝑfect⁹: cū suę legationis rōnē pricipi ꝓdidissent: iussi a principis cōspectu cōfestim discedere / tholosam iter facere ꝓperarūt: vbi andegauus dux agebat. Sed abeūtib⁹ oratorib⁹: mox edouard⁹ guillermū monachū equitē anglū ꝓsequi eos mittit. Quod ne pricipis mādato fieri videret̄: guillerm⁹ depręhēso in agro a genēsi caponello: hospes īquit vester o caponelle querit̄ ꝙ vos equorum cōmutatione facta equū ad se ptinentē abducitis / hospiti satis te facere oportet. Atq; ita caponellū cū ei⁹ colega i custodia apd̄ agenēses posuit. Parui ad hūc modū ꝓuocatione habita princeps armygniacū eiusq; consortes bello perseque bat̄. Quib⁹ de reb⁹ tāmetsi multis legationibus vltro citroq; missis disceptatū diu multūq; fuisset: dicentib⁹ anglis ꝓuocationē ipsā definitę cū iohāne paci repugnare: ꝓferti cū aquitanie primaria ditio i angliæ regē eēt: a iohāne reposita cōtra asseuerātib⁹ frācis appellationē ab armygniaco itercessisse priusq̄ supma aquitanię ptāte se iohānes abdicasset: ꝓpterea ad carolū pn̄tē regē ꝓuocationis cām optimo iure ptinere: qui subditorū controuersias a se reijcere nō deberet: hę argumētationes

Edouardi in oratores iniuria.

multis alijs rōnib⁹ adiectis cū ꝓpositę scriptęq; fuissent eas ad edouardū carol⁹ in angliā misit. ℭDū hęc ita gerūtur legatorū iniuriā quā ab anglo acceperāt. Petrago ricus comes & qui cū eo parisij apud regē erant vascones: persequi maturātes bello se accingūt. Festinātesq; cum bona suorū manu / cū resciissent Thomā viracum ex villanoua agenēsis agri rutenos petere / vt arcique vrbi eminet pręsidiū i poneret trecētorū equitū insidias aduersus Thomā secūdo a mōtabano lapide locāt. Igitur prętereuntē cū sexaginta equitib⁹ & ducētis sagittarijs thomā iuadūt. fit clamor vt i reb⁹ subitaneis solet. Sz suc cūbētib⁹ anglis thomas pnicio sissimo equo vsus i mōtal banū se recepit. ℭInterim philipp⁹ burgūdionū dux & comes / Caroli frater gandauū ꝓfect⁹ āno xp̄ianę gratię millesimo trecētesimonono Margaretā luduouici flamingorum comitis filiā vxorē accepit. cōditionib⁹ quę sequūtur lege iureq; iurādo roboratis Tenurāt reges frāci tria secus flandriā nō parui momēti oppida / insulam / duacū / orchias / cū eorū agris atq; appēdicib⁹. Et ludouicus flandrensis deberi sibi ex pacto dicebat librarum milia decē annui cēsus. & cētū pręterea scutorū milia q̄ frāci reges nō exsoluissent. Cōuenit igit̄ vt illa tria oppida memorati cēsus nomine sub regis fide & pricipatu comes ppetuo possideret: eiq; cētena quę dixim⁹ scutorū milia i primis soluerētur. Si vero nullis liberis virilis sex⁹ ex legitima vxore susceptis Ludouicus interiret: ea ad Margaretam eius filiam hereditario iure transirēt. Cui si nulla ex philippo burgundię duce masculina ꝓles foret ad reges francos oppida redirēt: assignatis prius flādrię comitib⁹ cuiusuis sex⁹ essent decē librarū flādrēsiū milib⁹ quę ante Philippi & Margaretę nuptias comiti debebanť. Nuptiarū quidē philippi hmōi leges fuisse haud dubiū est. Celebrato matrimonio: cōstituerat Carol⁹ expeditionē i angliā duce Philippo fratre mittere: & ad id vēturū ꝓpe diē nauarrę regē spabat. Quapro-

Thomas virac⁹. Angl⁹ fugit. Philipp⁹ burgūd⁹ margaretā ludouici flādrensi duxit vxorem.

pter harefluꝫ ꝑfect⁹:nũciũ accepit clocestrię ducẽ ex anglia cũ valido exercitu calisiũ traiecisse:atq; idẽ morinũ ariãq; ĩfesto agmie duxisse. ¶ Atq; ita ãglicę expeditionis negotio prętermisso/Philippũ aduerſ⁹ ãgluꝫ cũ copijs mittit. Positis in mutuo cõspectu in colle tornehani castris nõ ꝑcul ab ardeta(leuib⁹ pręlijs cõmissis) vtriusq; exercit⁹ ducib⁹ placuit loco designato totis copijs pręliarę deligũtur a quoq; pricipe sex aurati equites qui locuꝫ pugnæ cõstituãt. Sꝫ abeũte nescio q̃ ratiõe Philippo nulla dimicãdi ptãte facta:ãglus ꝑ caletos rothomagensis agri hareflum vrendæ classis causa quę in anchoris erat cõtẽdit. Vbi postq̃ id se frustra conari videt: retro calisiuꝫ iter vertit. capto ĩ abbatisuillæ suburbio Hugõe cast illionensi:cum aliquot pontiuiacis ęquitib⁹ auratis. Capiendi autẽ Hugonis hæc occasio incidit:dũ ab Haresło angli per põtiuiacuꝫ reuertunt: Nicolaus louanius qui pontiuiaci seneschallus fuerat:& ab hugone captus decem fuerat milibus frãcorũ mulctatus:ei⁹ dãni nõ immemor viginti tãtuꝫ armatis secuꝫ assumptis in suburbã no qd ad roueriã portã est clã delituit:donec ex oppido ꝓdeunteꝫ quẽpiam captum abduceret. ¶ Quo die hugo castillionensis sollicitus explorare quis ordo esset ꝑtereuntium ãgloruꝫ:accersitis duodecim tantũ militib⁹ ad portã roueriaꝫ ĩsidiarum nescius accedit: simulãs pręsidiuꝫ eo loco ponere. Egressus porta cum ad macerias vbi hostis louani⁹ considebat nihil metuẽs peruenisset: repẽte ĩ eum hostis inuolat:incautũq; deprẽhẽdit:& duxit ĩ angliaꝫ captiuũ. A quo cũ ingens redẽptionis preciũ expetit:post lõgaꝫ tãdẽ custodiã negociator quidã flãdri⁹ hugonẽ clã liberauit. Per hęc belli ĩcõmoda: quia nec fisc⁹ nec ęrariũ ad belli vsũ carolo erat cõtracto parisijs cõsilio/cõmuni oĩm instituto decretum est rẽgẽ ad ei⁹ dalphiniq; quotidianaꝫ impẽsam denarios duodecĩ ex singulis libris venditi salis quotãnis pcipere. Ad belli autẽ necessitates & stipendia militi tribuẽda/vrbiũ in

Philipp⁹ burgũd⁹ cõtra duceꝫ clocestrię.

Hugo d castilliõe ĩ suburbio abbatisuille capitur.

Cõsiliuꝫ parisijs indicitur.

colas qui rē familiarē domesticāq; haberēt / frācos quattuor agricolas vnū & dimidiū ānui cēsus singulos pēdere. ¶Est preterea venali vino vectigal adiectū / vt de integro vino dolio (quod caudā vocāt) duȝ veniret solidos trideciȝ emptor: de eo vero quod mēsurati quisq; venale pmeret quartū regi denariū vēditor pēdere cogeret. Cū vero ad parisios vinū i portaret: si frācū esset: solidos duodeci. si belnēse: duplicatū ex singulis cadis: id est caudis portitores pēsum exigerent. Et licet ea eēt regij fisci tenuitas nō desinebat tñ nauarr⁹ aliquid i carolū doli pēsitare. Cūq; de recōciliatione apud regē nūcios frequētes haberet ab angli tñ societate nō abstinebat: ptes ei⁹ apte securus si caroli amicitiā nō adipisceretur. Sed acceptis tandē apud ebroicas obsidib⁹: Vernonem vbi Carolus agebat: venit. Iuratq; in Caroli verba. Erat his dieb⁹ parisij regi⁹ prępofit⁹ Hugo aubriotus: qui ppugnaculū cui bastilda nomē est ad diui Antonij portā extruxit: sumptu ex ea pecunia facto quā parisiorū cōitati Carol⁹ donauerat. ¶Mouere p id tps ex anglia & calisio cū sex armatorū milib⁹ & sagittariorū mille qngētis Robin⁹ canol⁹: & Thomas grācon⁹: atq; a sancto audomaro per arthesium atq; attrebates pfecti: remos (ysara traiecto) oīa populātes iuadūt. Moxq; albā / sequanāq; / atq; yonā amnes transmittētes: in agro Parisiano apud ablonez castra ponūt. Inde cū inter villā iudeā (quā iuliā a Iulio cęsare dictā eē pleriq; cōtēdūt) acies ordinassent: nulla tñ in illos a Parisijs eruptio facta ē: qq̄ mille ducētos equites ad p̄sidiū haberent. Quare nō cūctatus postea hostis: quibusdā vicis icēsis: stāpas bel siamq; i cursibus vastantes: in andegauos ducunt. Quos bertrādus qui eodē tēpore conestabilis a carolo fuerat institutus: sexcentis eorū primū deinde trecētis postremo quadrigētis occisis fudit: receptis locis quibusdā q p andegauiā angl⁹ occupauerat: capto insuper thoma grācono. Et paucis post dieb⁹ varijs locis angli a fran-

Vectigal vino iponitur.

Dolus nauarri regis.

Hugo aubriotus.

Robinus Carolus anglus.

cis supati sūt: ita vt nemo eorū qui duce canoio calistio egressi erāt fuerit supstes. Et q̄q̄ venietibus a pontifice cardinalibus de pace inter reges diligēter actū est: vani tn̄ fuere conat⁹ legatorū. Supstitionis quoddā gen⁹ eo dē tpe a turlupinis (hoc em̄ erat hereticis nomen) qui se de societate pauperū vocitari gaudebāt ortū: finem cepit. Crematis eorum vestibus & libris: i foro suillo extra sancti honorati portā. Iohāna aūt dabētona & cū ea alter: cuius nomen hystorici nō tradunt eiusdē secte ipri mis pfessores cōburunt. Hic aūt quē sine noie ponimus cū an clamatiōis ei⁹ sniam i carcere mortē obijsset: dies qndeci in aggere calcis ne putresceret ei⁹ cadauer asseruatus est: et die ad suppliciū pscripto cremat⁹. ¶ Porro carolus oi studio āglos psequēs: bertrādū i pictauiā nō pua militum manu pficisci iubet. Hēric⁹ pterea castellæ rex carolo suppetias ferēs eodē tpe multis nauib⁹ ex castella rochellā delat⁹ soluētes ex portu trigintaqꝫ; onerarias āglorum naues capit. Et bertrād⁹ (biturigū duce autore) pictauos i caroli fideꝫ recepit: captaubuso paulo post a francis apud subizā in acie fuso: & viculis coniecto. Moxqꝫ; rochella / āgolismi / & xātones cū multis eius populi arcibus seditioneꝫ fecere. ¶ Paucis aūt post diebus quia iohānes britonū dux a carolo desciuerat āglos secutus: nec eideꝫ regionis pceres assentirent: guesclui nus in eum mouit. Cuius aduentū nō sustinēs iohānes in angliā se festiato pripuit. Post cuius fugā britones guesclinū admiserunt: preter arces tris: brestum / aulorū / & deruallū. Brestū tn̄ posteā bertrandus. lāualus aūt & disson⁹ deruallum obsidiōe cingūt. Brestēses duodeoi obsidib⁹ bertrādo datis: cum vel deditionis vel pugnę diē ad id⁹ augusti constituissent neutrum fecerunt. Et iohānes de mōteforti cum duce leucastrię coacto exercitu: calisiū appellēs decurso arthesio atqꝫ; viromādia per remos cāpanosqꝫ; pdas facientes: transmisso tandē ligeri burdegalā se recepērūt: fuga cęde & multis incōmodis a

Supstitio Turlupinorum.

Iohīs britonū ducis defectio.

fracis affecti. Nã philippus burgũdorũ dux illos adeq̃tans multis frequenter interceptis necabat. Et Iohãnes viẽnensis eques strẽnuus quiquaginta equites & sagittarios ãglos fudit. Ita vt ex trigita armatorũ milib⁹ quos ex anglia eduxerãt: sex tñ milia garõnã traiecerint. Ex burdegala receptis virib⁹: iohãnes de mõteforti cũ anglorũ manu aulorũ petit: vbi ei⁹ vxor icolebat. Eo quosdã britonũ epõs & ꝑceres ad se vocat. Id postq̃ carolus cognouit: nouas copias guesceluino qui reliquam britãniam tenebat mittit. Interi cõueniẽtib⁹ apud brugas cũ romanis legatis oratoribus frãcis anglisq; vt pax inter reges tandẽ firmaret: nihil diffiniri potuit. Trãslato deinde bolõniã cõuentu postq̃ iteratis crebro legatiõib⁹: põtificis oratores caroli assensu nonnulla anglo regi plus ęquo proponerent. Angli q̃ calisij edouardi noie agebant rñderũt se de his ad suũ regẽ relaturos: & inde ad Kalendas augusti Edouardi sniam brugis dimissuros. S; Edouardi mors interim intercessit pridie solẽnitatis diui Iohãnis baptiste: dũ ageret ann⁹ salutis trecẽtesimus septuagesimussextus supra mille. ¶ His ita gestis carolus futura ꝓspiciẽs: publica contiõe in plamento senatu habita: de liberis qui in regnũ successuri essent hmõi legẽ tulit. Queq; primogenitũ regis frãcorũ filiũ regni admi nistrationẽ recipe debere cũ quartũdecimũ ageret ãnũ ne p longiorẽ tutelã occasio incideret maliuolis res nouas excitandi. Anno insequenti qui fuit christianę gratię millesimus trecẽtesimus septuagesimusseptimus: carolus quinq; per franciã distantib⁹ locis quinq; exercitus alebat. Primus quem andegauus comes guesceluino comitante ducebat: per aquitaniam incedẽs condacũ / bergeracũ / sanctã fidẽ ad dordonę ripam sitam / castillionẽ sammutram / canderetum / macharium cum arce: & languonem partim expugnatione: partim voluntaria deditione recepit: supato thoma felthone: qui non procul a Riola sexcẽtos eq̃tes habẽs cũ iohãne de buello pręliã

Inanis legatorum cõuẽtio.

Edouar dus morit.

Cõstitutio a carolo fctã de filijs q̃ ad regnũ succcessuri essent.

Quinq; exercit⁹ frãcorũ eodẽ tẽpore

cōmiserat. Dedētibus passim se aquitaniæ ꝓcerib⁹:ij q̄ durasię familię erant ad anglos perfugerunt. Quare du laco prętermisso qđ obsidere istituerat ādegau⁹: duxq ad durasiū se cōuertens oppidanos primo in fide accepit. Arcem vero q̄ ibi muni:issima erat circūuallans: post primā et vigesimam circūuallatiōis diem deditione a castellanis facta: arce potitus est. Deinde quia hyēs aderat in hyberna militē misit. At clissionus qui apud aulorum obsidionē habebat: pacisċētibus cum eo anglis vt liberi abirent locū obtinuit. Omnis ad hunc modum britānia præter brestēses caroli facta est. Qui vero regiæ classi pręerant in angliā delati: Lariā non puā ciuitatē ceperūt atq; incenderūt. Philippus p̄tęrea burgūdię dux calisium ꝓfect⁹ nōnullas per vicinum calisio agrum arces atq; arderā subiugauit: vbi validissimis balistariorū præsidijs impositis in hyberna se cōtulit. ¶ Per os dies romanorum imperator Carol⁹ visendi regis desiderio iter p hānoniam cameracumq; faciens in frāciā venit. De cuius aduentu Carol⁹ litteris acceptis ad singula qua transiturus imperator erat loca præmissis qui illum honorificentissime venerarenť: tandem biturigum & burgundorum duces Senonum archiprę́sulem: & haricurtū dn̄s ob uiam siluanectum ꝓficisci iubet. Qui cum ad vicum luparam inde perducentes: cum articulari morbo imperator laboraret: currū & lecticā auro gemmisq; artificiosissime elaboratā ad impatorē pprope carolus mittit. Lectica postera die iposit⁹ postq̄ dionysiani cenobij sacrosctā religiōis monumenta: reliquiasq; multa veneratiōe perlustrasset i cubiculū reuers⁹: dū p fenestrā in atriū diuersorij aspicit: burrellus riueri⁹ & nicolaus detēcus ex domesticis regis aulicis equos duos igenuos atq; aīosos isigni b⁹ frācorū appatissime ornatos impatori: totidemq; filio ei⁹ romanorū regi caroli noie p̄ntāt. Qđ munus impator liberalissime lętissime excipiēs: ego inqt in altero illorū sedens parisium ingrediar. Egredienti sancto dyonysio

Duras capitur.

Impator carol⁹ in frāciā ad caro lūvenit.

Pōpa i occursiū imꝑatoris.

impatore: pisiẽsis pses / merca torũ prepositꝰ & pfectꝰ vigilũ comitãte mlta ciuiũ pisieñ. frequẽtia cõposito ordine in eqs occurrentes ĩperatorẽ cõsalutant. Rex vero postq̃ ex viculo capella impatorẽ digredi accepit: miro appatu & põpa ducũ quoq; & comitũ pcerũ insuper atq; epõrũ ornatu & nũero / vrbe pgressus: quibusq; distinctis officijs atq; vestibꝰ p sua dignitate & cõditiõe euntibus dũ paulo supra molẽdinũ qđ est secꝰ dyonisianam viã peruenissent: veniẽtibus ĩ altera alteriꝰ cõspectu pricipibꝰ: reuelato capite datisq; dextris se se amicissime venerant: mox ad romanoru3 regẽ carolꝰ accedẽs ĩpertita illi salute: impatorẽ dextrorsum: regẽ vero filiũ finistrorsum hñs: ipe mediꝰ ĩcessit donec ad palatiũ vẽtũ ẽ: vbi grãde spaciosumq; cenaculum accipiẽdo impatori: tapetibusq; et mẽsis ornatissimũ carolꝰ eẽ impauerat. Post q̃ aliquot diebus feriatũ est: & mutuis se colloquijs muneribusq; principes coluissent: firmataq; in eos iureiurãdo amicitia est discedentẽ impatorẽ carolꝰ ad mousum vsq; perducere sua ĩpẽsa iubet. Traditũ a gallis scriptoribus cõpio / impatorẽ qbusdã castellis terræ delphinatus donasse dalphino: eumq; in arelateñ. regno impij vicariũ instituisse. Arelatẽ eñ regni burgũdorũ primaria3 ciuitatem & caput fuisse / impioq; paruisse certũ ẽ. Quã vt geruasiꝰ scribit arã latã prisci appellabãt. Nam ĩ eo loco ppe ciuitatẽ q rocheta dicebat duę colũnę extructę erãt: & sup eas ara ĩposita. Vbi quotannis ad Kalendas mayas frequens vndiq; populꝰ humanas hostias p sua sospitate mactare consueuerat. Itaq; tris iuuenes publica pecunia emptos ãno toto saginabant: quos cõstituto die ad ipam arã ĩmolabãt / victimarũ sanguine circũstãtẽ populũ aspgẽtes. Quẽ ritũ diuꝰ trophimꝰ ex. lxxij. xpi discipulis illo ex iudea missus sustulit docẽs non cruore mortaliũ hoim s3 xpi sanguĩe illos debere aspergi. ¶ Digresso impatore: quorũdã pcerũ lr̃is carolus cognouit: nauarrũ regem in iohãnem caroli patrem atq; postea in

Arelatensis ara.

Dolus a nauarro rege.

eum multa occultis dolis & cogitasse & perpetrasse. Cuius ꝓditionis maxie cōscius esset iaquet⁹ ru⁹ nauarri cubicularius: qui p eos dies missus in frāciā iter facere cōstituerat. Hic vbi in frāciam venit: dep̄hēsus in vincula coniect⁹ est: penes quē repert⁹ est codicill⁹ dolis inscriptis aduersus carolū cōceptis. Et cum per id tēp⁹ carol⁹ nauarri fili⁹ securitate a rege accepta Siluanectum / vbi rex francus agebat accessisset: cōtenderetq; multis præcibus iaq̄tum liberare: patefactis illi q̄ ip̄e cōmiserat flagitijs. nō mō inquit tā p̄ditum hoīem absoluere nō possumus: sed instituimus possessiōes a patre tuo quę in regno meo sunt recipe: & illis p̄sidium ex meis collocare: qui mihi fide integra obsequanť. Venerāt cū nauarri filio balduin⁹ beloferrādus in cuius ptāte cōplures nauarri arces atq; oppida pseuerabāt: qui tametsī iureiurādo fuisset addictus eas regi dedere. satius tñ visum est illum sine custodib⁹ nō dimittere: donec re perfecta fuisset iuramēto liberat⁹. ℂ In normāniā a rege ob id missus philippus burgūdię dux: cū arces frustra repetit: obstinatis ad rebellionē qui eas tenebāt militib⁹: vi atq; armis philipp⁹ a bertrādo adiutus recupat: capto apd bretolium Petro nauarro cū maria eius sorore: quos asseruatos rex hōestissime haberi: & cōplura ex locis receptis dirui iussit. ℂ Dum hęc a philippo in normānia geruntť / petrus de tertro nauarri scriba caroli iussu in bernaci arce dep̄hendiť / conscius malorū quę nauarrus ī carolum coniurasset. Sumpto igiť de eo / deq; iaqueto duro supplicio / eorū singula cadauera q̄drifariā exsecta / añ quattuor parisij primarias portas furcis appensa sunt. ℂ Moriť p id tp̄s Gregorius vndecimus q apostolicā sedē rōanam reduxerat auiniōe relicta. Cui dū p̄res cardiales successorē deligere cōstituūt: romani ne gallus aliqs iterū sumereť tumultuātes: bartholomeū de aq̄la (aduersante magna cardinalium pte) pōtificē declarāt. Quāobrē dilapsi roma cardinales fundū petūt: vbi clementē septi= Gregori⁹ xj. moriť.

mum pontificatui pficiūt. Quā rē cum patres carolo miſſis nūcijs demonſtraſſent carol⁹ clemētis ptes ſecut⁹ eſt amicis ſibi principibus ſcribens / vt idē facere dignarent. Sed rex bohem⁹ atq; flādrenſes nō ſtatim acquieuerūt: bartholomeo fauentes. Et carolo romanorū ipatore defuncto: fili⁹ ei⁹ romanorū rex vt in demortui pr̄is locū veniret bartholomeo adherebat a quo impij dyadema recipe ſperabat. ¶ Per eoſdē fere dies iohānes de mōte forti quem anglos ſecutum fuiſſe mēoraui: & eis p ſuperiora bella auxiliū aduerſ⁹ frācū regē tuliſſe: ad ſenat⁹ p̄lamenti iudiciū tertio vocat⁹ cū n ōveniret / ducali dignitate priuatus ē: bona ei⁹ publicata. Accitis inde aliquot ex britonum nobilitate pceribus: iter quos primores erāt iohānes rohan⁹: iohānes lauall⁹: & cliſſon⁹ qui arces oppidaq; regionis tenebāt. Carol⁹ eos docet que de Iohāne montiſſortem ſi ob ei⁹ pfidiā decreta fuiſſent: vellēt loca quibus prefecti erāt tollēdi belli cā ptāti ei⁹ pmittere. Carolo ita ſuadenti pceres ſe obtempaturos iurant. At poſtq̄ dimiſſi a rege in britāniā rediere: rohan⁹ ipr̄imis Iohānem mōtiſſortēſem ex anglia reuocare feſtiat pſidia locis frācie finitimis iſtituens. Ea re cognita andegau⁹ dux imperāte carolo fratre copijs cōtractis eo cōtendit. Venientes rohanus vanis legationib⁹ differt: cōcordiā tātiſp ſimulāt vt re ipſa poſtea cōpertū eſt: donec iohānes montiſſorēſis ex anglia aduētaret. Quo tādē cū manu anglorū ad britones appulſo tametſi multis coitiōibus pacē querere videret: nihil tamē effectū eſt. ¶ Dū apud britones andegauus dux fruſtra tp̄s terit: flādrēſes ſuo more iterū a comite diſceſſionem faciunt: occiſoq; gandaui preſide / quem illis comes prefecerat: tripartitis copijs aldenardū / ypras / atq; aloſtum eodem ſimul tempore inuadunt. ¶ At philippus burgundie dux comitis gener: tonarcū pfectus aldenardum nūcios ad flandrenſes mittit petens vt ad colloquium die inſtituto venire ad ſenō abnuāt. Venientibus inter tornacum

Iohēs de mōtefor- ti ducatu britānie priuatur.

Flādrēſes a ſuo co- mite deficiunt.

aldenardūq; burgūd⁹ cōicat. Tandē cognito quid illis doleret: philipp⁹ cōditiones reconciliatiōis proposuit. Quib⁹ scripto commendatis & iuramento roboratis. comes discessionis autoribus veniam dat. Fuit p̄terea apd̄ mōtempessulanū cędes / a ciuib⁹ truculēter occisis octoginta viris īgenuis atq; nobilib⁹. Inter quos fuere Guillermus pontellus eques ādegauorū ducis cancellarius. Guido desserus: & arnoldus eiusdem loci prętor. Cędis cā hęc fuisse memorat̄. Erat in ꝓuincia narbonensi (cui linguæ ochitanę nunc nomen est) Ludouic⁹ andegauus Caroli frater positus a rege gubernator. Cuius nomine cum ob bellum quod in ea regione gerebatur pensuꝫ magistratus exigerēt: seditiōe facta sanguinarij ciues eos trucidarunt: deiectis in altos puteos cadaueribus occisorum. Tam detestabile flagitiū nō pręterierunt impunę. Nam armatis instructus dux ad montempessulanum cū aduenisset: omīs populus fletu / moerore / lachrymisq; cōfectus: vrbe egressus & loci consules funes ex cānabe collo tanq̄ morti obnoxij gestantes / per vias ꝓstrati duci obuiam pergunt: miserabili clamore ignosci sibi flagitantes. Assistebant duci cardinales aruerniæ cum pōtificis Clementis oratoribus: qui eo placādi ducis causa cōuenerāt. Postridie aduentus ducis in vrbē ipse in tabulatum quod ei in foro editum erat: compluribus præcipua dignitate viris comitatus conscēdit. Ex quo ab omni plebe cōspectus cum graueꝫ admodum in ciues sniaꝫ tulisset: sublato rursus clamore populus veniā frequēter repetebat / quorū flebilib⁹ votis cardinalis oratoresq; pōtificis accedētes animū tandē ducis inflexerunt: sententię seueritatem rigoremq; moderantes. habuit igitur locum miseratio. Nā cum sexcenti necis iudiciū excepissent: soli cędis auctores & qui operam sceleri nauassent: regis arbitrio reseruati sunt. Cūq; oīꝫ icolarū bona fisco deputata forēt: dimidiū remissū est. armis oībus q̄ apud illos extabant deditis: pēsata īsup ad plenū impēsa quā

Cedes apud montepessulanum.

Cedis vindicta.

dux ob hmõi cædem sustinuisset. ¶ Erãt etiaȝ tum p linguã occitanã ex reliquijs supiorũ bellorũ aliquot populatores q regionẽ quotidianis p̃dis vexabãt. Aduersum hos incolæ a carolo auxilium petũt: duplicatũ vectigal ad belli onera pollicentes. Missus cũ copijs guesceluinus cum ad nouũ castrum non lõge a belcaro qđ ab hoste tenebatur / obsidione destinet: morbo occupatus octauo post die defunctus est. Nihilominus tñ q in p̃sidio erãt castellũ spõte dedidere. Non quieuit per hos dies Richardus Edouardi filius nouell⁹ ãgliæ rex: sed traiecto ex anglia callisiũ exercitu. Thomas Edouardi fili⁹ octo circiter hominum milibus stipatus / arthesiũ / viromandos / suessiones / cathalaunos / trecẽses / senones / vastinium / blesiam / perqȝ bonamuallẽ incursantes: abductis aliquot claris equitibus: ad britones cõtenderunt quos Iohannes mõtifortensis alacriter excepit. Fuit a flãdrẽsibus in suũ comitem belli mot⁹: quem non magno negocio comes repressit: captis ypris supplicioqȝ affectis q rebellionẽ excitarãt. ¶ Sed interim caroli mors multoruȝ incommodorũ cãm frãcis iportauit. Nã pace & bello cũ reipublicæ fuisset ac cõmodatissimus insequẽs tp̃s beniuolẽtiã vnanimitatẽ charitatemqȝ discordijs & grauissimis inimicitijs commutauit. Eniuero puidus rex vbi se mala valitudie esse sensit: liberos quos iuniore ętate duos Carolũ & Ludouicum relinquębat philippi burgundię ducis fratris sui iunioris / & ludouici borbonẽsis tutelę commisit. Regni vero gubernacula ludouicũ fratrẽ seniorẽ ãdegauorũ ducẽ moderari constituit: donec carolus cui ex primogenitura regnũ debebat ãnũ quartum decimũ ageret. At sapiente rege apud beautã defuncto (sapientis em̃ appellationẽ emeruit) aliud atqȝ aliud decretũ est. Mortuu⁹ aũt apud vicẽnas ad diuũ ãtoniũ cãpestrẽ delatus est. ibi aliquot dies asseruat⁹: dum fratres eius tres aduenissent. Dum ex æde diui Anthonij funus effertur: scholastici studij Parisiensis qui spectan-

Guescluinus morit

Excursiones ab anglis.

Carolus quit⁹ moritur.

Scholasticorum tumultus.

di cā frequētes aderāt: a seruiētib⁹ hugōis aubrióti pari siaci ptoris: quia forte pcedētē pōpā ipedirēt ppulsi: i pretorē atq; i seruientes tumultuati sūt. Quorū aliquot qui deprehēdi potuerūt i vīculis habiti sunt. Sed paulo post regis filijs restituti. Caroli cor rothomagi: reliquū corpus apud sanctum dyonisium. Anno dñice pietatis. Millesimo.ccc.lxxx. sepelitur

E successore tametsi minime dubitaret: quia tamen maiori natu Carolo qui sextus appellatus est: etas nōduz idonea erat: & regno rectores: tutoresq; liberis pater istituisset: neq; de ipsa istitutione inter principes bñ cōuenire et: acciti ex toto regno pceres parisij coierūt de sacrādo nouello rege cōsiliū capturi. Dicebant eñ pricipes cōsultore Petro dorgemōto: neq; sacrari añ annū quartūdecimū regē oportere: neq; cōducere reipulice vt tātile etatis adolescēs rerū curā susciperet. Ita Carolū patrē arbitratū esse & lege firmasse. Fuere cōtra pleriq; ætate & doctrina spectatissimi homines voluētes animo tū pñtiū rerū: tū futurarū calamitatē. si multis rectorib⁹ regnū ageret: breui & cito finituro susceptæ administratiōis tpe: quēq; sibi potius q̄ reb⁹ cōib⁹ cōsulere opes cumulare: amplificare principat⁹: emulari inuicē: & inde factiōes gigni. Raro quidē euenire vt multi sine cōtētiōe rē quāpiam simul administrent. Quod si vnius regis noīe atq; imperio respublica guberne: facile esse vt ad vnū oēs cōcordib⁹ animis respiciant. Ea pter opere preciū fore: Carolū natu priorem sacratū iri & oīa suis auspicijs atq; nomīe geri. Neq; obstare patris legem: quam si ad pnicīē inclinare cōiectasset: ipē tollendā inprimis cēsuisset. Legibus dum populo cōueniunt vtendum: dum officiūt abstinēdū. Hæc sentētia cū multorū: tū Iohānis de marsijs fuit in quam facile venit ludouic⁹ andegau⁹. Reliq vero fratres (adnitente petro dorgemōte) legem a patre latam magnopere tuebantur. Nec parū abfuit quin ad dissentionē bel

Cōsilium capit de carolo sacrando.

humq; irritati ꝑpe animi spectarẽt. Nã; ex eo tpe quisq; sibi armatos parabat: & hostis angl'nunc ad aquitaniã: nunc ad britones: inde in normãniã; arthesiumq; & per omnes maris oras copias suas dimittebat. Dum inter tã repugnantes sententias nihil decerni posset: contio dissoluta est. Sed intercedentib' nonnullis optimis & sapientibus viris: arbitri de principum voluntate delecti sunt: qui examinato diligenter negocio tantam rem cõponerent. Arbitris cõuenientib' dictum est Carolum sacrandum esse & regẽ appellãdu;: suoq; nomine gerẽda agendaq; oia esse fidem illi a ꝑcerib' & subditis pręstãdã: bellum nõ nisi suis auspicijs parãdu;. Adolescẽtulos Carolũ & ei' fratrem Ludouicu; curæ & ꝓuidẽtiæ burgũdorũ & borbonij ducũ credẽdos: q eos vt regios liberos decet: educarẽt ad tẽp' vsq; pubertatis & docerent. Omnẽ regiũ fiscum in ęrario regio deponẽdu;. suppellectilem vero oẽm & quicquid Carol' mortis suæ tẽpore: auri argẽtiq; possidebat: assignata regi iusta portiõe: ludouico andegauo cõmittẽda; qui interim dũ rex adolesceret regẽtis tm̃ nomine vteret & reb' cõmunib' gerẽdis vocat' adesset. His ita ab arbitris definitis principes assenserunt & lex ĩpa in vulgus ꝓmulgata. ¶ Quietis compositisq; regni primorib' cum stipẽdia militib' nulla soluerentur: nõ sec' ac hostis prædis stuprisq; populum milites vexabãt. Quãobre; rura vicosq; agricolę deserentes: in oppida arcesq; fortunas suas cõtrahebãt. Nec aduers' militum crudelitate; valuit regẽtis auctoritas q̃q̃ vocatos ad se pręfectos militum sępenumero minis terrere tẽtasset. Hinc plerisq; locis tumultuat' popul' est: & seditiões exortæ. Parisianos tũ benignitate atq; modestia sua regẽs sedauit. Nõ erat his dieb' ad militiam (mortuo bertrãdo) conestabilis. Hũc magistratu; instituendũ a se rgens dictitabat: contra sentiẽtibus burgundiæ borboniiq; ducibus: eum quidem regentem nomine tenus esse: sed ad regem omnia referri oportere,

Milites sine stipendijs oia populant

De conestabili instituẽdo cõtentio.

Erat tunc melduni Carol⁹: vbi armamentuȝ patris erat & magna suppellectilis pars. Enimuero adolescentulus rex armis delectabatur speciosis / & de re ipsa patri aliquando specimen prębuerat. Nam proferente illi patre coronam & cassidem rogatus vtrū mallet: cassideȝ optauit. Cui non dissimile mox factum suis aulicis exhibuit. Itaq; propositis coram pręciosissima patris suppellectili: atq; diuersorum armorum generibus: arma sibi pluris q̄ diuitias esse respondit. ¶ Futurorum vt ipse auguror in cōmodorum omen. Naȝ nulla superiorum regū ętate ꝓpius ad excidiuȝ respublica francorū ꝓpendit: q̄ hui⁹ & filij ipsius temporib⁹. Dedit & aliud magni animi signū.

Magni animi in rege indicium.

Erat cardinalis quidam roman⁹ Ambianēsis appellat⁹ qui autor fuerat augendi census & tributi. Et seuere aliquādo Carolum dum adhuc viueret pater: tractauerat. Quā rem tunc recordat⁹ Carolus ad Sauosium qui prope astabat. Ecce iaȝ inquit Sauosi de hoc sacerdote libe ri erim⁹. Quo verbo territ⁹ ambianensis cōfestiȝ per duacum Auinionem se recepit: exportato ingenti thesauro quem sibi ex publico cōtraxerat. Illud siquidem nōnunq̄ compertum est inter frācos pl⁹ damni in rem publicam inuehi dum sacerdotis consilio res agit̄ q̄ cū prudens aliquis ex seculi nobilitate rebus gerendis pręficitur. Ille em̄ nescio qua insatiabili ambitione omnia sibi vendicat. Hic populi misertus & communitatis detrimentuȝ suum esse rat⁹: reipublicę bene vt potest consulit. Ille fastū & pōpam ex dignitate metiens: eo audacius diuitias congerit: quo minus vltionem timet ecclesiastica libertate protect⁹. Hic autem opes suas cuȝ respublica cōiunctas esse non ignarus: ex publico incōmodo priuatuȝ quoq; auguratur. nam q res suas ex reipublice statu confiderat. illas sine hac nequaq̄ strae posse intelligit.

Cardinalis ambianensis fugit.

¶ Sed ad connestabilē redeo. Erant omnino duo apud regem strennui & magni ad bellū nominis ꝓceres. Sancerrus comes; & Clissonus britoni ꝗ nobilitatis clarus

eques. Interrogat⁹ sancerr⁹ an conestabilis magistratū gerere vellet. Rñdit in eo magistratu Guesclinū ita se gessisse: vt nemo post illū memoria dignū quicq̃ exhibiturus esse facille videret. Igit̃ ad Oliueriū clissonū dignitas (rege tribuēte) delata est. Cui mox negociū fuit: contractis copijs regē in remos quo sacrę vnctionis cā profecturus erat p̄cedere. Hūc rex multorū ducū procerūq; frequētia stipat⁹: pten⁹ secutus est. ❡ Pręerat regio ęrario sauosi⁹ rarę probitatis homo. Hūc abeūte melduno rege: andegau⁹ regens: cōpręhēsū reuelare regiū thesaurum morteȝ cōminat⁹ cogit. Erāt i ęrario auri solidi laminę: & aliarū præciosarū rerum ingens copia: q̃ pariter ęstimata cēties octogesies centena milia aureorū nūmū efficiebāt: que (supputatione frācorū more facta) decē & octo milliones cōstituūt. ❡ Thesauro recepto Ludouicus ādegau⁹ remos petit. Rege cōsecrato cū ad cōuiuij locū vētū est (id em̄ in ędibus archiepi apparatū erat) pricipib⁹ incidit de sessionis ordine atq; prelatione controuersia. Nā andegauus ętate grādior philippo anteire cōtēdebat. Philipp⁹ parē & pariū decanū se esse: atq; propterea primā sibi post regē deberi sedē argumētabat. Eā litē consultatiōe procerū habita rex diremit & philippo recubitū primū: quaten⁹ ad pręsens negociū attinebat: decernit. Qua re offensus. Andegau⁹ regi proximū nihilominus locū vsurpat. At philippus nihil cūctat⁹: medius inter regem andegauūq; insilit: recubuitq;. Quo vel facto vel audaci temeritate audacis cognomē adept⁹ est. Reuerso ex remis parisiū Carolo: sācti pauli comes i psi dię suspitionē icidit q̧ rege incōsulto Richardi angliæ regis filiam sibi vxorem desponsasset. Sed prętensis excusationibus vtcūq; purgato: rex veniam comiti dedit. Qui mox in bureū riuarium liuorē exercens eum detulit ad anglos litteras dedisse vt eos in frāciā acciret. Quam obrē a curia bureus abstinēs. Clissono rę̃ patefecit. Qui cum amicus esset regem conueniens bureum q̃ maxime

Oliueri⁹ clisson⁹ conestabilis

Thesaurū regiuȝ ludouic⁹ andgau⁹ accipit.

Cōtētio inter principes de ordine sessionis.

Liuor.

potest excusat:& q̄q̄ multi aulicorū aduersarent̄: grām
tamē amico ipetrauit.¶Interiꝫ milites per agros popu
lum grauare nō desinebāt:& duces fratres Ludouicus
philippusq; simulate agebāt clā alioqui furētes: & alter
alteri detrahētes.Itaq; Ludouico dolebat:regētis tātū
nomine sine vllo dignitatis cōmodo potiri.Cōtra autē
philippus querebat̄ illū regiā suppellectilem thesaurūq;
vsurpasse:& nullā ide regi portionē ipartiisse.Hic timor
oib⁹ erat ne principum ira belli flāmas excitaret·Ibāt ꝑ
pterea inter vtrūq; suasores ad beniuolētiā & charitatē
prelati:& qui inter ꝓceres pacati animi erant in amici-
tia fratres cōtinere studiose conabātur:de qua re orōnē
ad principes habuit iohānes maresi⁹ doctrina & facun-
dia spectat⁹.¶Tādē sopitis odijs i mutuā fratres cha-
ritatē rediere.Cōciliatis principib⁹:humilis quędam ex
parisianis plebecula nouis furijs acta est:querēs se vecti
galiū magnitudie premi.Itaq; ꝑpositū mercatorū aggre
diēs ad cōtionē venire hoīeꝫ cogit.vbi vn⁹ e plebe audē
tior vice m̄titudinis petit/ pensiones & vectigali tolli.
Quod quādoquidē oli postulassent nec fuissent exaudi
ti iā adesse tp̄s satis illis factū cū esse oporteat.Cōcitatę
multitudini pleriq; sobrie obsistere cupiētes:rati si res
i crastinū deferretur cōpesci furorē posse:i posterā dieꝫ
negociū remittebāt.Qd itelligēs quidā veterū calceo
rū sutor:temere exurgēs pōpa inquit aulicorū & fastus
i humeros populi recidūt:& que ab illis per luxū ꝓfūdū
tur:dāna nostra & calamitates sunt.Hanc vilis opificis
temeritatē arguere ausus est iohānes dormān⁹ regi⁹ cā
cellari⁹:obtinuitq; in alteram diem postulata transferri.
¶Non restrinxit mora furorem.Enimuero redijt postri
die cōcitatior plebs & petita ex regis proximorūq; eius
sentētia reportauit.Et vt sedatior domuꝫ plebs repete-
ret:ad illā adhuc fremētē cōcionari iohāneꝫ maresiū Ca
rolus iperat atq; causas memorare quāobrem census &
vectigalia reipublicę moderatoribus pendātur.Opor-

Miles grassat̄.

Simultas iter frēs.

Iohānes maresius

te)eos icrepās vah iquit milites: quis vestros animos pa
nor iuasit: superamus eīn numero frācos: quare non du
bium est si aio nō defeceritis: virtute quoq; superiores
fore. His ductoris verbis animatus angl⁹: icredibili per
tinacia restitit.: tanta sagittarum multitudine agens vt
ęther ipse sagittis nō secus ac nubib⁹ tegi videret. Itaq; diu fuit pugna anceps vtrisq; accerrime pugnantibus. Tādē multis saucijs: multisq; occisis & captis: frāco an
glus cessit. brestūq; fuga petēs prelio īposito & vulnera
tis q se illic curarēt relictis ī angliā traiecit. ¶ Inter hęc
animaduertēs pricipes ęrari tenuitacē & regios sensus
esse exiguos vocatis ad se ciuium parisiensium primori
bus: de vectigali exigēdo consultāt. Cū vero placuisset
ex quaq; veniētiū rerū libra solidū vnū exigi. Idq; pari
sijs rothomagi pariter & ambianis ꝓmulgari rex īperas
sisset: plebs vniuersa vectigal pendere pnegauit. ¶ Acci
dit per hos dies res cognitu digna. Siluanectū Carolus
venādi cā se cōtulerat. Canū latratibus excitat⁹ ī fugā
ceruus: ęneā torquē collo gerere vis⁹ est: quē venabulis
aut ferro appeti rex ꝓhibens in casses & rhetia cōpellit.
Erat i torq̄ lr̄is latinis iscriptū. Hoc me cęsar donauit.
Interpretātib⁹ nōnullis id de iulio cęsare intelligēdum.
Sed tā lōga ceruis ætas tributa non est: vt a iulio in hoc
tp̄s durare ceru⁹ potuisset. Ad aliū ergo iperatorē refe
ratur oportet. q̄nquidē a primo illo Cęsare quāuis ipera
torē cęsarē ꝫpellari vsus atq; auctoritas obtinuit. ¶ Ex
eo tēpore Carolus ceruū allatū aureā coronā collo ge
stantē ꝓ insigni habuit: & regijs insignib⁹ quę lilijs au
reis trib⁹ cōstant: hinc atq; hinc duo ceruī apponi con
sueuerūt. ¶ Per eos dies cū de romano pōtifice cōtro
uersia agitaret: accessere ad regem Bohemiæ castelleq;
oratores vrbani ptes aduersus Clemētē septimū quem
rex sequebat defensuri. Quib⁹ per Andegauorū ducē re
spōsum est: regem nō ita affectū clemēti esse quin veri
tatē sequi velit. ¶ Daturū opam vt ecclesiæ pax sedata

Pertinax pugna.

Cōsilium de vectigalib⁹ exigendis.

Ceru⁹ inuentus.

Ambitio cardinalium.

discordiũ põtificũ cõtẽtione (reddatur. Responso accepto oratores abiere. Hęc reuera de romano pontificatu altercatio multis in cõmodis tuʒ alias nationes tũ gẽteʒ gallicaʒ vexauit. Nã cardinales triginta Clementis causaʒ secuti: exploratores per frãciaʒ cõstituerãt qui ecclesiarũ opulẽtiores prouẽtus iquirerẽt: quas rectorib⁹ vacuas mox sibi a Clemẽte obtinebãt. Tulit quoq; Clemẽs de vacaturis ecclesijs legẽ quã expectatiuã gratiã appellauit: qua adipiscẽdas morte possessorũ ecclesias: fas iusq; expectãti p põtificẽ designato erat. ❡ Solis ex hac lege cardinalib⁹ & potẽtioribus viris ecclesię cõtingebãt. Exigebãt pterea a clero decimę & de maiorib⁹ ecclesijs dũ pastore orbatę erãt primi ãni puẽt⁹ legebant. Id annatã vocãt quã camerę aplicæ deberi romani cõtẽdũt. Neq; id sine ducis andegaui conscia fieri rumor erat: exactiõis siqdẽ partẽ capiẽtis. Eas ob res cũ scolastici nõ pauci scolã reliqrent studij Parisiensis rector cõtione aduocata: ex cõsilio doctorũ Iohãnẽ rõceũ Picardũ deputat qui de hmõi dispẽdijs ad regẽ / Andegauũq; ducẽ orõnẽ habebat. ❡ Habita oratione tãta ira pcit⁹ ãdegau⁹ est: vt satellitib⁹ noctu ad cubiculũ Iohãnis rõcei missis hoĩem effractis forib⁹ abductũ i vincula conijci mãdauerit. Nec aliter: repetẽte eũ rectore exẽpt⁹ est: q̃ vt clemẽti auditurũ se polliceret. Nisus quoq; dux ẽ rectorẽ dephẽdere: sʒ re p amicos cognita: rector aufugit Deprẹhendẽdi rectoris cãm afferebat dux q abvrbano exceptas litteras regi nõ exhibuisset. Accessit & nouus ab iohãne biturigũ duce cõtẽtionis turbo: reputãte secũ male agi q Andegauo regẽdi auctoritas: Philippo burgundo Caroloq; borbonio regis tutela obuenerat: sibi vero nihil pter Pictauiã collatũ esset. Petit ergo liguæ occitanæ atq; aqtaniæ sibi gubernacula cõmiti. Idq; ad iutore andegauo fratre ipetrat. Sed fuxi comes eius puĩciæ ministrator se in magistratu tueri omnino studebat: ita vt iubẽti rege puincia nõ cederet. Iohãnes pro

Auar⁹ põtifex.

Iohãnes ronceus mittit ad regẽ contra exactiões põtificis.

Iohãnes biturigus dux cõtẽtiones excitat p quoqdas ludouicũ scribunt.

pterea collecta militũ manu in tholosates ꝑfectus: prælium cũ comite suis dissuadentibus cõserit & vicit. Sz reputans aio comes his decertatiõibus regionẽ pdi: atq; populum aggrauari ad iohãnẽ mittit/ sed mgr̃atu abdicat: iohãni cedens. ¶ Per id tp̃s Hugonis aubrioti parisiorum prẹsidis falsa religio & iniqui mores in lucem ꝓdiere. Nã iudeorũ sectator cum esset: clerũ exosum & sacrosanctẹ euchariſtiẹ dignitatẽ cõtẽptui habebat. Scholasticos imprimis aspnabat̃: stupri & ois gñis libidis reꝰ. Ob quorũ flagitiorũ execrationẽ ad publicũ spectaculũ loco edito in atrio diuẹ mariẹ positꝰ: post suẹ heresis manifestatam a concionatore pfidiã ppetui carceris dãnationẽ a parisiorũ antiſtite excepit. Hic aubriotꝰ cũ publicẹ pecuniẹ administrationem diuturnã gessisset: publica opera nõ parũ illustria parisij extruxit. Baltildã ad diui Anthonij portam munitissimum propugnaculum diui Michaelis supra sequanã põtem: & aduersus scholasticorũ pisiorũ iniurias & nocturnos motꝰ puũ castelletũ

Hugonis aubrioti heresis.

¶ Quiescebãt his diebꝰ flamigi a bello paululũ respirantes: nisi eorum comes ludouicus noua i illos pecuniẹ exactione lacessisset. Enuero siue egens siue pecuniẹ auidꝰ a gãdensibus qui ꝓpter oppidi magnitudinem et populi frequentiam primi inter Flãdrẽses habent̃: grandẽ pecuniã arrogãtissime petẽs: cũ ea sibi cõstanter negaret̃: loco discedẽs: & ego inqt huic cõtumaci populo me pricipẽ & dñm exhibebo. Erat comiti nothus Halsus noie hõ militaris atq; magnanimꝰ. Huic attributis copijs et anglorũ manu mandat Gandensibus bellum iferre. Qui patri audiẽs mox gãdẽsẽ agrũ quotidianis incursionibꝰ vexat. Ibãt nihilominꝰ gãdenses armis instructi/ seq; viriliter tuebant̃: incommodis multis hostem afficientes. ¶ Recordari tamen debitẹ suo comiti subiectionis: petunt ab illo se audiri. Admisit eos comes: quorũ hẹc breuis orõ fuit. Tui inquiunt comes sumꝰ. Tu nobis es princeps & comes. Tibi cum rõne parere nos decet: tu nos

Flamĩgorũ seditio Gãdẽses.

tueri debes. Si quid in te peccauimus qnod tibi molestũ sit id nobis cõdonari suppliciter flagittamus. Tm̃ ne libertatẽ tollas quã a maiorib⁹ acceptã Gãdãsis populus tueri instituit. Cogi se vectigalibus nescit. Si reb⁹ tuis p aliquãnecessitatem op⁹ ẽ pecuniarũ subsidiũ id tibi nõ coactione sed sua se sponte daturũ liber popul⁹ offert. His comitẽ verbis placasse rati: ab aulicis iprudẽtib⁹ & per ętatẽ rerũ iperitis iniurias acceperunt. Iactantib⁹ in comitis ptãte esse: illorũ obstinatã rebellionem flectere calcaribus pinde ac stimulis asellũ illos agi oportere. & oĩmõ iugũ imponere. Quo accepto conuitio gãdenses abiere. Comes vero magnope studebat illos rerũ & commeatus pœnuria afflictari: vt egẽtes ptãti eius se crederent. At gãdẽses aĩo erecti vim propulsare cõstituũt. itaq; philippũ arteuellã filiũ ei⁹ quem i gestis Philippi valesij a gãdensibus occisũ diximus belli ducẽ sibi pficiũt Qui contractis vtcũq; armatis: oppido egress⁹ in vicinuz agrũ ducit. Cõspectis pcul gãdẽsibus comes plij appetens suos in arteuellã pgredi iubet. Telis primũ & scorpiõibus: deĩde districtis gladijs pugnatuz ẽ. Aduersa comiti fortuna extitit amissis quinq; hoĩm milibus: atq; ita se brugis recepit. Arteuella ex victoria spẽ sibi meliorez accipiens / suos hortat animis non tabescere. Si i armis pseuerent: facile factũ esse grande parare imperiũ. Etiaz si comiti frãci suppetient: quorũ ne fast⁹ neq; lasciuia bello idonea esset: plus illis iactãtię q̃ roboris inesse. Talib⁹ suãsi verbis gãdenses regnũ insup sibi affectare audent. Qua spe quoq; illecti agricolæ relictis agris belli se socios gãdensibus iungunt. Cura oĩs arteuellę erat comiti ĩcommodari. Mos est brugensi populo q̃ vetustissimus ob dñici sanguinis reuerentiam (cui⁹ partẽ se burgenses habere gloriantur) supplicationem quotãnis facere: ad quã solẽnitatẽ ex vicino agro frequentes coloni conueniunt. Cui⁹ rei nõ ignar⁹ Arteuella: duo ex suis milia docet arma sumere quæ visitatis vestibus occultent: & ita

Comes vincitur.

Mos brugensium.

quaterni p interualla vel quini ad celebritates simulata religiōe se cōferāt: vt de die supplicatiōi statuto dū pos pul⁹ rei diuię intentum aim habet mercatū occupēt: atq; incautū comitē iuadāt. Implēt milites arteuellę pceptū: et i foro sine vlla suspitiōe cōuenientes dum comitē pro cedere vidēt arma inquiūt o socij exerite Clamore subla to pterrit⁹ comes suos gādēsibus opponit. Sed cadenti bus multis ipse domū q̄ velocissime pōt ,pfect⁹: cū illum arteuella psegt̄ p fenestrā i mulieris vetulę ,pximā ædē dilaps⁹ inde sclusam se recepit. At comitis fugā arteuel la i brugenses referēs eos populat̄ / cōplurib⁹ trucidatis Atq; inde cum ingēti p̄da Gādauum ,pfect⁹ est. ¶ Defe ctiōis cām comes hāc ab initio dedit. Gandauum ei ci uē authore iohāne leone comes trucidauerat. & parrici dā a gādauēsibus ,pscriptū ad se fugientē recepat. post q̄ aliquot ,pscriptiōs ānos cōtra oppidanorum leges re stitutum nautarum p̄fectura donauerat. Est ei hui⁹ nego ciatiōis & misterij nautici apud gandenses multitudo & ptās nō mediocris / q in seditiōe dum forte isurgit pluri mum valet. Est quoq; hui⁹ p̄fecturę offm̄ nō pue apd il los auctoritatis atq; emolumēti. Quāobrē excitata i io hānē leonē iuidia vn⁹ ex nautarū ordie de matheorū fa milia gisibert⁹ assumptis secū sex quos hēbat fratrib⁹ oc cidere leonē cogitauit. Sed comitis reuerentia ,pposito destitit. Subinde cās querens quō a beniuolētia pricipis iohēm abduceret. Igit̄ isinuat se in cubiculariorū comi tis familiaritatē. Quā postq̄ satis sibi firmatā putat mi ror iquit pricipē nr̄m nōdū aiaduertisse grāde vectigal qd̄ ex mercib⁹ q̄ nauigto ad nos inferunt̄ pendi sibi quo tānis possit. Itaq; si id curare volet: iohānē leonē vnū sa tis esse cui⁹ opa vectigal a nautis & negociatorib⁹ facile exigat̄. ¶ Re ad comitē per cubicularium rolata / comes leonē ad se vocat: deq; exigendo vectigali hoiem ad monet. Qui tametsi id frustra se tentaturū non igno raret / conuenire tamen de re ipsa nautas respondit.

Seditio i flādria.

Naute gādenses.

Interim Gisebertus clã fratres hortatur contraria comitis postulatis sentire: qñ qdẽ publicę libertati neq̃q̃ congruerent. Ipse vero apud principẽ iohãnẽ insimularet negligentię: quia susceptũ a comite negociũ nõ curaret satis. Ex hmõi cã odiũ pricipis in iohãnẽ leonez excitatũ iri. Seq; in eius locũ suffici posse sperabat. Hac spe erectis matheorum animis: cõuenientibus ad Iohãnis edictum nautis postq̃ deportitorio pendẽdo consulit: fratres magnope restitere veniẽtibus in eorũ sñiam eiusdẽ ministerij pfessoribus. Quod vbi referente iohãne resciuit comes iã a giseberto psuasus credidit culpã esse Iohãnis q̧ petita sibi negarent. Quare ablatã Iohãni nautarum pfecturã giseberto dat. Idq; non ęgre ferre Iohannes prę se tulit. domi apud gãdauos se contiñens donec fortunã tps cõmutaret. Nec intercessere plurimi dies cũ

Fossores brugẽses.

brugenses ad quos nullus nauigabilis fluui⁹ euoluit: per comitis assensum fossam grãdẽ ex amne lisa deriuare ad se incœptãt: constituto ad has operas magno fossorum nũero quos prætercea deputati a brugensibus milites ptegerẽt conscij q̃tum id opus damni gãdauo iportaret. Nã ea fluuij accessiõe sicut brugensibus magnum incrementũ: ita gãdẽsib⁹ multum detrimenti poterat afferri. Tumultuant ppterea gãdauenses: & rei nouę occurrere cõsultant. Accersũtq; Iohãnẽ leonẽ qui cõi necessitati auxiliet. Qui lz ac citũ se gauderet: nullũ tñ exultationis signũ dat. Sed ad cõsiliũ itromissus: rogatusq; sñiam Viri inqt gãdẽses palã vobis oibus est quã reb⁹ vr̃is iacturã brugensiũ hæc vsurpatio allatura sit. Haud tñ puo negocio illis resistere poteritis nisi relictã iãdiu albo rũ capuciorum institutionem restitueritis. Cum enĩ maiorib⁹ nr̃is repẽtio ad resisuetas presidio opus esset: designatos habebãt ex suis milites q capuciolis albis ab alijs discreti vr̃is se periculis obijcebãt. Id armatorũ gen⁹ censeo confestim inouandũ: eisq; pfectũ instituenduz. Vix hęc iohẽs dixerat cũ vox oim exaudit conclaman

tiũ restituanť caputia. Conficiun tur stati publica impen sa capucia: distribuunť q̄busuis parui pensi hoibus quibus nihil magis qua vrbana quies odiosum erat: quoruȝ p̄fecturã cõi oim decreto iohẽs leo recepit: cupientissimus infensos maxime efficere gãdenses aduersus comitem. Postq̄ pręfectura donat⁹ est Iohãnes magnã capuciatorum multitudinẽ i brugensiũ fossores ducit. Qui đ illorũ aduentu nũcio accepto mox se brugas receperãt. Ad hũc modum frustrat⁹ sua expectatiõe iohãnes capuciatos Gãdauum reduxit. Per eos dies quidaȝ ex nautarũ collegio a comitis p̄tore quẽ bailliuum vocãt ĩ custodia tenebať. Quẽ repetitũ liberare gãdenses nõ poterãt Igiť arbitratis his tot offensionibus suã libertatem tolli: hortante iohãne leone mittiť ad comitẽ gisebertus cum aliquot bonę ęstimationis ciuibus qui captiuum cõciueȝ carcere emitti / & suas leges illibatas seruari a comite impetrẽt. Hoc pacto iohãne sperabat Gisebertuȝ ab irato comite aliqd qđ molestũ ciuib⁹ esset relaturuȝ. Profecti gãdenses principẽ apud mallã inuenerũt. Quos hũane acceptos comes remisit restituto illis nauta captiuo: eorumq; consuetis legib⁹ confirmatis. Optare se tm̃ dixit caputiatos tollerent. Reuersi ad suos legati comitis liberalitatẽ cũ enarrassent: tũ de tollẽdis capucijs aĩm comitis explicarũt. Quo verbo offẽs⁹ popul⁹ cũ sileret. Vos ĩquit Iohãnes leo conciues cõpertuȝ habetis q̄ cõmode capuciatos restituistis a qbus nũc vr̃a libertas in tuto ẽ. Alioquĩ absq; illis omĩa piclitabanť. Nunc si eos vt princeps suadet abrogabitis de vr̃a quiete & honestissimis legibus actũ esse iudico. Agite ergo & qđ a maiorib⁹ accepistis seruatore. Ad hãc iohis orõnẽ cũ qq; diuersi abijssent ab alijs illũ laudãtib⁹: alijs in neutrã p̄tẽ loquentib⁹ iohẽs vicarios quos singulis capuciatorũ turmis p̄fecerat cohortatur suos moneãt interdiu noctuq; ad repentinos cas⁹ patos ẽẽ: & ad se p̄ten⁹ cõuenire si qđ seditionis aut tumult⁹ excitari norint. sati⁹ fore obtruncare in se

Alba flamingorũ capucia.

se insultantes q̃ ab illis occidi. Nec incassũ id sibi p̃sagi re iohẽs videbat̃. Nã comitis balliu⁹ Rogerus dauterui⁹ paucis post diebus cũ ducentis equitibus explicato pri= cipis vt in bello solet vexillo Gãdauũ igress⁹ ĩ medio re rũ venalium foro cõstitit: ad quẽ mox Gisebertus cũ su= is fratrib⁹ & ijs qui eũ freq̃ter seq̃bantur ad bailliuũ cõ= cursat. Qui a pricipe iussi ĩ iohis ædes irrumpe / eũq; tru= cidare cõiurauerãt. At Iohãnes casuũ hũanorũ ꝓuid⁹ cõ uenietib⁹ ad se capuciatis ad forũ nullo tumultu f̃cõ ꝓ= gredit̃. Quo cõspecto gisebert⁹ cum fratrib⁹ sensim dila bit̃ et balliuũ deseruit. Caputiati vero quasi spectaturi q̃d balliu⁹ ĩcœptaret̃ ꝓxie eũ cõsidentes in terrã cõfesti deturbatũ necãt: frustrati dilaniato comitis q̃d p̃ se fe= rebat vexillo. Nec ex stipatorib⁹ quispiã fuit q̃ ꝓcũbẽti auxilium ferret. Sol⁹ ei balliu⁹ occubuit: a suis p ignauiã turpiter desert⁹ Liberati hostib⁹ capuciati ędes gisebert ti cæterorũq; suę factionis ædes iuadunt & spoliãt. Eaꝫ balliui inopinatã fortunam giseberto referẽte postq̃ co= mes accepit: ira ꝑculsus iurat de necis autorib⁹ vltioneꝫ se nouo exẽplo sumpturũ. Cui⁹ rei non ĩprouidi gãden= ses duodeci ex suis nõ obscuros ciues ad pricipẽ legant mitigaturos pricipis quoad possent indignationẽ: polli citurosq; satisfactionem delictorũ. Venientes ad comi= tẽ legati ęgre admissi sunt: sed intercessiõe quorũdã au= licorũ cum benignior fact⁹ esse comes sparet̃: nou⁹ a gã dẽsibus furor excitat̃. Nam iohannes leo timẽs re apud principẽ cõpositã detrimẽtũ sibi succedere: augere hoc mõ comitis furorẽ ꝑgit: primoribus suę factiõis suadet: vtile esse coactos quos haberẽt reipublicę defẽsores op pido educere & recognoscere quib⁹ virib⁹ aduersus fu= turũ forte hostẽ resistere possent. Itaq; ęgrepit̃ ad portã que brugẽsis appellatur cum caputiatorum & aliorũ fa= cinorosorum hoim turba milium decem. Quos cũ iohẽs ꝑlustrasset laudatis omnibus. Est inquit hunc non ꝓcul principis nr̃is palatium q̃d recẽter miro opere extruxit

Balliu⁹ comitis occiditur.

ꝓcedam⁹ ædes vide. Munitissimus em̄ sicuti ego acce= pi loc⁹ est ita vt īsurgente bello nobis īcōmodare possit. Postq̄ incōdita plebs ād reghemū accessit (ea em̄ est loci apellatio) ædes spoliatī missō multis ędiū ptib⁹ igni. In= de aūt cum abirent cōuersus ad palatiū iohānes vt fla= grātē locū vidit quasi id sibi doleret pcontat̄ vn̄ hoc icē diū enipisset: q̄q̄ nullā loci inq̄t curā hr̄e op₃ q̄ i excidiu₃ nr̄m ędificatus i struct⁹q; erat. Hac ędiū direptiōe co= mes nihil magis ęgre tulit: quippe q eas ad voluptate₃ & delitias accuratissime excoleret. Quāobrē vocatos ad se gādauēsium oratores atroci vult & aspa orone allocut⁹. Ite inq̄t sęditiosa gēs: ꝓpeē vt pœnas vniuersi detis of fensionū in me vrarū. cū nō concederet̄ a legatis excu= satio trepidi gādauū petiuere. Ex hmōi causis atrox & lōgū bellū cōflatū est. Iohānes aūt leo brugas quas suarū ptiū effecerat liquēs ardēburgēsi morit̄ veneno vt q da₃ tradunt ipetit⁹. Fuit q̄dē hui⁹ flādrensis belli varia & an ceps fortuna quā sigillatī explicare lōgioris esset nego= cij. Vnū q̄d maxie ihūanū dici pōt opepciū erit ad flagi tij detestationē scripto cōmēdasse. Deficiētibus a comi te yprēsib⁹ cū aduersus eos copias ducere comes istituis set: gādauēses de ea expeditione certiores facti nouem hoim millib⁹ collectis curtracū ꝓdeūtes yprensib⁹ signi= ficant se ad eos defendēdos aduenire: ꝓpterea mittant ex suis armatos vt iunctis copijs paribus studijs & virtu= te comiti resistāt. Parant cōfestī yprenses & ductorib⁹ io hāne bouleo & arnulpho clerico octo oppidanorū suo= rū milia ad gādenses q apd rolerū castra fecerāt ꝓfici= sci iubēt. Hac ꝓfectiōe ad cōitē relata i sidias duob⁹ lo= cis q̄ yprēses iter facturos verisimile erat pōit. Incedēti b⁹ vero yprēsibus obtulit se bice ps via: vna rolerū: altera tourotū ducebat q̄re cōsistere illic agmē militū ductores iperāt: dubij vtrā igrederent̄. ꝓualuit iohis boulei snia: & tourotū vers⁹ ꝓficiscūt̄: vbi delitescebāt cōitis i sidię i q̄s dū iopinato incidissent viso hoste ꝓditos se a bouleo cē

Palatium comitis i ceditur.

conclamitãt:nec fuit illis animus se tutãdi nisi quaten⁹ fuga eripe se potuerẽt. Alteris igiẽ ypras:alteris ad gãdẽsiũ castra diffugientibus comitis miles quadrĩgẽtos supra duo milia ĩ fuga trucidarũt. Reliqui ad gãdauos dilapsi mox vbi curtracum militari ordie ꝑfecti sunt:iohãnem bouleum plebeio furore accusantes quasi insidiarũ & ꝑditionis cõsciũ in viã publicã ꝑtractũ minutati concidunt.ptẽ ex cadauere quibusq; sibi rapientibus. Tã beluina natura est plebs semel furijs incitata:nec furoris vllũ habet modum:pręsertim in flamingorũ gẽte q̃ pręter reliquos gallos seditiosa semp fuit:q̃uis vel grãdi ęre ob factas iniurias mulctata vel miserabili cęde ob rebellionẽ afflicta. Sed de his hacten⁹. ❡ Hęc dũ in flãdria gerũtur marescall⁹ sancerr⁹ subterranã ĩ lemouicib⁹ capit dedentibus oppidũ ãglis. qui relicto loco duʒ p regionem grassanẽ sancerr⁹ eos secut⁹ quotidianis fere prælijs & cędibus afficit. ❡ Coiere per id tp̃s apud belingueriũ agri boloniensis vicũ oratores frãci:vt cũ anglis de pace tractarẽt. Sed nihil inde pręter vanam spẽ relatũ. ❡ At britonum dux meliore in regeʒ aĩo fidem repromittit. Seq; cum britonũ comitatu carolo subditũ interposito sacro ꝑfitẽt. ❡ Nõ põt suos ignes cęlare ambitio. Andegau⁹ dux regẽs:alij itẽ prĩcipes & regij ꝑleriq; cõsultores qui reb⁹ gerendis preerant ęrarium fiscumq; sublatis vectigalibus immunitũ iri cõtemplantes:sueq; auaricię nõ satis alimenti supesse:nouũ tributi gen⁹ instituere contendunt. Habitis aliquot contionibus nunc blandis ĩterdũ suasiunculis:nũc amicorũ interuentu adducere nõ paucos in suam sn̄iaʒ studebãt. Obsistebat tñ popul⁹:nec petro dillerio nec Iohãni maresio (qui maxime populares erant) aures accõmodabat:tãetsi dicerẽt ex ea pertinacia regẽ irritatũ iri & hic piculũ grauioris alicuius pœnę ĩmpẽdere. Itaq; discedẽs a prĩcipib⁹ popul⁹ arma capit: decanos quadragenariosq; & qĩquagenarios per ciuitatẽ ponẽs. Cathenas quæ ad cõpita viarum ĩtra vrbem

Auari prĩcipes nouũ tributi gen⁹ cogitant.

erāt ptēdebat: positis cōtra nocturnas isidias excubijs: custodib⁹ pręterea ad portas ordinatis. ¶ Idq; facere icipiētib⁹ Parisianis reliquę fere regni vrbes subsequuntur. Itaq; ducēti ex rothomagēsib⁹ plebei homines hoc exēpluz imitati: quēdā obesuz ciuē qui ob crassaz corpulētiā crass⁹ vocabatur: alioqui renitētē sibi regē pręficiūt: curruq; ipositū per vrbē circūferētes: tādē in rerū venaliuz foro cōstitutuz de abolēdis vectigalib⁹ legez ferre & eā promulgare cōpellūt a cęde nō abstinētes. Sæuitū em̄ est in vectigaliuz questores: & expilatuz diui audoeni cœnobiuz ꝓpterea ꝙ in eo priuilegia quedā reposita esse audierāt que libertati ciuitatis nō c gruerēt. Arcē quoq; oppugnare adorti: ide a ꝑsidio repulsi sunt aliquot itereptis. Dū hęc rothomagi gerunt: ludouic⁹ andegau⁹ regēs post quartū mēsem cū parisiacę plebis seditionē sedatā esse putat. Legem de vectigalib⁹ exigendis tulit: & i foro iudiciali apud castelletū ꝓmulgare iubet: istitutis ministris qui legēdi vectigalis offm̄ exeqrētur. Ad Kalē. martias cū ei⁹ officij cā q̄stor ad mercatuz apud fallas aduenisset obolūq; ꝓ nasturcio a muliercula cui perota morella nomē erat exigeret: q̄sta & vociferās anus mercatores aliquot in q̄storē excitauit: qui hoīem multis vulnerib⁹ confossuz trucidauerunt. Ei⁹ facinoris fama vbi p ciuitatez vulgata est: ꝓten⁹ viliū artiū ministri arma capiūt: perq; ciuitatis vias circūcursant: ad cędē ꝑpetrādā animati: quib⁹ cū pditi pleriq; & nulli⁹ ęstimationis hoīes facile accedebāt. Et vt inermib⁹ arma nō deessent: publicas ciuitatis ędes adoriūtur. Vbi emotis euulsisq; postib⁹ cōmunia arma rapiūt & ea iduunt. Fuere ex prudētiorib⁹ nōnulli: & iter illos parisian⁹ antistes qui tot malis isurgētib⁹ coactas clā fortunas suas ciuitate exportarēt. tutiore se loco cōmittētes. Inter arma que furibūda plebs desūpserat erāt plūbei mallei quib⁹ obuios quosq; subsidij pecuniarij exactores trucidabāt: dómos earū fortunis omnib⁹ spoliantes: nec ad ec-

Rothomagēsiuz stulticia.

Cedes ꝓpter vectigal apud parisios.

septimo regni nepolitani dyademate suscepto ꝓuinci am armis occupat: atq; per alpes ducēs quas nō sine suo rū cęde supauit in apuliā ꝓfect⁹ est. ¶Et ludouic⁹ flandrię comes ad priorē brugis acceptā a gandauensibus ignominiā alterā adiecit: ipatiens vici. Naȝ prelio aduersus arteuellā gādauensiū ductorē malo euētu gesto deceȝ milibus suoruȝ fusis p saltus & siluā ad isulā ęgre se recepit: alijs brugas: alijs qui ex frācis erant: aldenardū petentib⁹. Tā ꝓspera fortuna vsus arteu ella: q̄dragīta hoīȝ milib⁹ potēs: aldenardū obsidere cōstituit. Quē irrmptiōe facta excipiētes frāci cęde multorū eū affecerūt. Sȝ q̄a militū nūero hostis erat supior intra oppiduȝ se recipiētes frāci locū magnis mugnitiōib⁹ roborauerūt: fortunaȝ expturi. Arteuella aūt id quod vero simile erat cogitās: frācorū regē comiti suisq; auxilia missuruȝ: equitē caducei veste idutū lrīs ad regeȝ legat. Petebat arteuella ne se rex huic bello cōmisceat: quod libertatis cā aduersus comitis tyrānidē a gādēsib⁹ gerebat. Alioqui ab āglis accersiturū auxiliū. Tabellario nullū rñsū datū ē. Interi ludouic⁹ flādrēsis p generū suū burgūdię ducē: deide p semet carolū cōueniēs: q̄d a flamigis ꝓpess⁹ eēt exponit. oratq; aduersus rebellē populū sibi auxilief Id ne rex faceret & si vna cā dehortabat. q̄ scȝ ludouic⁹ cū anglis cōuētiones plera sq; clam habuisset. quia tñ comes frācæ ditiōis erat: & flamigi assueta cōtumacia crebros belli mot⁹ excitabāt: opē comiti liberalissime pollicet. Instructis nō ꝓcul ab attrebate igētib⁹ copijs. rex auriflāma a dyonisiano abbate more maiorū desūpta: illā petro dillerio equiti aureę militię ferendā dat. ¶Hęc agente rege: frāci qui aldenardi erant vrgente arteuella cuȝ crebris oppugnationib⁹ fatigati cōmeatu quoq; deficerent: ad philippū burgūdię ducem delata eorum cōditiōe orāt sibi subsidiū mitti: si deserātur: deditionē hosti se facturos. Nec fuit icurius philippus petitionis obsessoruȝ. In ea cōmeatus pœnuria res cōmoda obses

Fuga comitis flādrię.

Expeditio in flādriam.

materia contexerat. Eo ꝑperantes franci rusticorū turba conspecta: sese colligētes per mediū hostez viā aperiunt: & ita ponti se credētes primi quidē euadūt qui vero ꝓxime seq̄bant suo & equorū pōdere pontē dissolue rūt i flumē ꝓten⁹ demersi. Nec postremis meli⁹ obtigit: fluuio se cōmittētib⁹. Cū eī eminētiorib⁹ ripis alue⁹ iisq̄ ferret: ide euadere ifoelix miles non poterat: iactātib⁹ ī eos tela rusticis. Halsus tm̄ cū trigīta suorū iter primos se piculo exemit. Igiť per cominarū pontē (quo exercitū traducere rex constituisset) clissonū conestabilē & sancerrū mareschallū hostē loco extrudere mittit. Cognito francorū aduētu: flamigi vnā pontis arcē diruūt i aduersa ripa stationē habētes. Sed i sequēti ei⁹ diei nocte non iueto vado: cū pons resistētib⁹ flamigis non facile restitui posset: Sāpus aurat⁹ eques & aliquot ei amicitia cōsuetudieq; cōiūcti nauib⁹ ex insula aduectis lizā paulatim trāsmisere. Nec ex alueto quod ripę ꝓximū erat prius ꝑdierūt q̄ paulo pl⁹ quadrigētis vna conuenissent: viri qdē gñe nō obscuri / & aio constātes. Igiť sec⁹ litt⁹ fluminis incedētes: hostē dū petūt: petr⁹ de bosco flamingorū ꝑfect⁹ eos conspicat⁹ cū aduesperasset suos continuit: donec crastino crepusculo eos adoriret palustri loco ipeditos & longa fessos vigilia. Interea dū hęc aguntur clisson⁹ anxi⁹ valde q̄ temere sui ad modū pauci piculo se cōmitterēt: vt hostē qui pōti defensādo assidebat distineret: iubet sagittarijs pōtē instaurēt. qui postq̄ cōperit ptē militū flumē enauigasse: liberā optionē dat vt cuiq; cōmodū forēt pontē trāsmittēdi. Pereā noctē samp⁹ & qui cuz eo in palude armati & vigiles sine vllo somno hostē expectabāt: condixerūt non pri⁹ i hostē irrūpere q̄ inuaderent. Hostis igiť clanculo sub diei crepusculūq; magno silentio mouēs francos adoriť. A quib⁹ acerrime exceptus (petro grauiter vulnerato) cedere loco cœpit moxq; in oppidum serecipiens aliquot ędes incendit: vel vt francos inde amoueret: vel suos ad se dispersos

Sampus.

hoc signo reuocaret. Interi clisson⁹ liberũ factũ põtẽ re≈stituere iperat: traijcitq; reliquũ exercitũ. Multas ex co minis opes frãc⁹ abstulit quib⁹ ditat⁹ est maxie. Est eñi regionis illi⁹ plebs lanificij pitissima pãnos ex eo artifi≈cio textos tũ i suos cõterraneos atq; indigetes tuz in exteros dispartiẽs. Quę oĩa in potestatẽ irruẽtiuz militum concessere postq̃ tria ex illis milia perijssent. S uperato põte Carol⁹ rex cũ reliquis copijs flandriã ingressus ad mõtẽ yprẽsem castra fecit. Quãobrez veriti yprenses ca roli ptãtez: duos ex ordine prędicatorũ fratres ad eum mittũt de pace viã tẽtaturos. Audiuit benigne Carolus nũcios. Nec moranẽ yprẽses duodecim ex suis optimos ciues ad regẽ delegare: qui vrbẽ se suaq; dederẽt. Dedi tos carolus recepit quadragita frãcorũ milib⁹ in stipen≈diũ militi mulctatos. Accessere: quoq; oĩs illi⁹ orę flan≈drię maritimę popul⁹: qui victos ducẽtes p̃fectos quos ab arteuella acceperãt: regi tradiderũt. quo facto regis grãm demererenẽ: simulq; sexagita milia nũmũ psoluen tes: ne agri viciq; eorũ vrerenẽ ipetrarũt. Prefectis i põ te yprẽsi ceruices cęsę sũt. ¶ Ingressus ypras Carol⁹ quĩ to post die certus factus arteuellam relicto aldenardo cũ sexagita milib⁹ ad se aduẽtare. Clissonũ conestabilẽ & mareschallos præire iubet. Ipse q̃q̃ cõtinuo ymbre iti nera lutosiora essẽt cũ secũda & tertia acie subsequiẽ: at q; iter rolerũ & rosebequã castra faciẽs flamigos operie baẽ. Ad quẽ se cõuertere cũ brugẽses cogitarẽt: Petrus de bosco & Petr⁹ mutt⁹ quos arteuella brugis prefectos posuerat ne id facerẽt spe futurę victorię destinuerunt. Tãta siquidẽ animi elatione turba illa plebis flãdrãsium ferebaẽ: vt parui admodũ haberet frãcos. Nã vt ex suis pagis vicisq; turmati ad gãdẽses cõfluxerãt ita erãt va≈rijs insignib⁹ & vestiũ gñe distincti: suiq; ductoris ipio quasi explorata victoria parẽtes. Cognito ex frumenta toribus q̃ arteuella trib⁹ hinc tm̃ miliarib⁹ a rosebequa castra haberet Clissonus Matheusq; viennensis & Guil

lerm⁹ pictau⁹ castris Caroli edicto ꝑgressi hostiū agmē adequitāt: & postq̄ satis exploratū habēt: qui illorū modus ordoq; icedēdo esset: ad Carolū ꝑten⁹ renūciāt hostiū numerū igentē eē: dēsos ꝑgredi & gradu moderato nō aliter q̄ si in cōspectu hostē ituerent: sed nō ita instructos qui a pitis armorū vinci fortiter possint. Id postq̄ Clissonus locut⁹ est / ecce hostiū agmen cōspicit: nec frāci pigritātes q̄nquidē in acie parati stabāt flamigos durissime excipiūt. Priusq̄ bellū cōmitteret tanta coruorū nubes supra vtrūq; exercitum volitauit vt multis admirationi essent. Tanta quoq; caligo cęlū obscurauit: vt sese vix acies cōspicerent. At postq̄ in hostē suos procedere Carolus iubet: atq; auriflammā signifex explicauit: discussa mox caligine serenitas reddita est. Quę res vt francis spem: ita hosti animos extulit: vtrisq; credētib⁹ ꝓpiciari sibi deuȝ. ℭCommisso pręlio: tanta ferocitate flamingi pugnauerunt: vt loco partiper cędere francus cogeretur: donec vnus qui in fronte erat sublata voce clamans. O maria virgo inquit & vos cōmilitones ꝓcedite & pręliemini. Quod exemplū imitati cōplures: mutuis se & clamorib⁹ & exhortationibus ad fortiter agenduȝ excitarūt. Itaq; ferocib⁹ & obstinatis animis pugnatum est: & flandrēses superant. Ex quib⁹ mortē oppetierūt milia quadraginta p̄ter eos quo i fuga apud rosebequā. Anno salutis Millesimo trecētesimo vno & octogesimo: quinto Kalendas decēbres dn̄s de Albreto & conciac⁹ iteremere: p̄terq; eos qui i siluis & palustribus locis latitantes a flandrię comitis militib⁹ necati sunt. Hac cęde ad eos qui apud aldenardū in obsidione pseuerabāt plata nullo ordine fugę se cōmiserūt. In quos aldenardo egressi franci ipetu facto icurrūt obuios quosq; passiȝ obtrūcātes. Tā gloriosa diuinitus ꝓpe habita victoria rex accitis exercit⁹ primorib⁹ gr̄as deo soluit. Et flādrensis comes regi pricipibusq; gratificat⁹ se perpetuę illis gratię debitorē eē ꝓfessus est. Cui respōdēs carolus. Cōso-

Pugna apud rosebequā.

caroli sexti ad flandrię comitē verba.

brinę īquit comes tuis desperatis rebus opitulati sum⁹ Habes victuȝ ꝓstratūq; rebellē tibi populū. Non me latet te dū me⁹ viueret pater: cū inimicis nostris āglis societatē ē occ'tā habiusse. Post hac itegra i me fide esto. In te beniuol⁹ eē non desinā. Post hęc carol⁹ arteuellā īquiri (viuat ne an oppetierit mortē) iubet. Erat īter saucios flamingus vnus ex arteuellę pręfectis: qui illū necatum esse (cum iuxta illum pugnat) affirmaret. Perductusq; in cāpuȝ vbi fuerat prędiatū: arteuellę cadauer ostēdit nullo vulnere perculsuȝ: sed iter cadentē suorū turbā ruina & mole cęsorū opp̄ssū. Ob id ipsuȝ Carol⁹ cū sauciū captiuum curare īperasset & seruari: flamig⁹ medicamēta recusās volo inquit vna cū meis cōmilitonib⁹ mori: & ita per vulnera pfluē te sāguine exaniat⁹ est. Hęc victrix pugna cū non ꝓcul a curtraco cōmissa fuisset: carol⁹ curtracū ꝓficiscit̄ vbi cū cognouisset quīgēta calcaria aurata seruari: eorū scȝ qui cū Roberto arthesiensi oli iterierāt oppidi portas sine vlla opidanorum cęde deijci īpauit.

Nota de curtraco.

Sed miles frāc⁹ non oblit⁹ supioris ignominię quā illic aliqn̄ accepisset: diratis portis cōpluribusq; occisis atq; spoliatis: curtracū tādeȝ incēdit. Agēte adhuc curtraci rege Brugēses missis oratorib⁹ veniā īpetrāt vigiti & cētū frācorū milia pœne loco pēdētes. Petr⁹ auteȝ de bosco īde ad gādauos se recipiēs eos obstinatiores reddit. In curtraci publicis ędib⁹ littere reperte sūt pisiacę factionis quas illis de seditione. Parisiēses dedisse subscriptio ānotabat. Id Carol⁹ ęgerrime ad modū tulit: nec cūctat⁹ īposito fortiorib⁹ locis p̄sidio: primo vere ad dyonisiarū cœnobiū voti & religiōis cā ꝓfect⁹: postq̄ voto satisfecit: aīm couertit vt Parisiorū cōtumaciā retūderet. Q̄d subolens mercatorū p̄posit⁹ comitat⁹ aliquot ciuitatis primorib⁹ ad regē cōcessit. Offerēs liberū in ciuitatē adituȝ. populuȝ a furia resipuisse: pręteritorum ipse obliuiscat̄: nec despiciat penitētes. Hęc si suo aut populi nomine pręposit⁹ dixerit incertum est. ¶ Rex tñ se in

gressurũ rñdit. Aduenienti carolo preibant acies instructę tres. Primã dissõ⁹ sancerrusq; ducebant: in scđa rex ibat equo insigni vect⁹: reliq oms pedites incedũt. Quę añ dyonisianã portã lignea ꝓpugnacła erãt / effracta sũt & porta ciuitatis diruta. Pergẽti ad hũc modũ regi ꝑpo sit⁹ magna ciuiũ multitudine stipat⁹ / humilis / ꝓnusq; occurrens: cum loqui cœpisset rex audire noluit. Sed præteriẽs ad diuę marię tẽplum ꝓfectus: supplicatione absoluta palatiũ petit. Erãt p cõpita & diuersoria vrbis dispositi ad custodiam milites: ꝓhibiti ne populo & ne militi populus iniuriã faceret. Edicti tñ cõtẽptores duo ex plebe fuere. Qui mox comprehensi a suis fęnestris illaqati strãgulatiq; pepẽderuut. Incesserunt eo die ꝑ vrbẽ biturigũ & burgũdię duces: magna armatorũ manu vallati & seditionis insigniores auctores tercẽtũ ĩ vicula primũ coniectos: paulopost carnifex capite mulctauit. Inter quos fuerunt guillerm⁹ senonensis / iohannes filiolus / & martinus doublus. Et paucis interiectis dieb⁹ Nicolaus flamigus. Supplicio eorũ expleto cathenę oms ex cõpitis euulse: in arcẽ vicẽnarũ. Arma p quasq; domos iuẽta: pti in luparã: pti ĩ palatiũ deportata sunt. Scabini ꝑpositusq; mercatorũq; magistratib⁹ amoti & ciuitatis regimẽ ꝑtori pisiẽsi attributũ. Vectigalia & pecuniarũ ex rerũ venaliũ ꝑcio subsidiũ decretũ atq; exactũ iohannes maresi⁹ hõ populo grat⁹: delat⁹ ꝙ inter seditiosos fuerenti plebi fauisset: adnitẽtibus maxime biturige & burgũdo pricipibus / indicta cã damnat⁹. & cũ eo duodeci capite puniti. ¶ Inter hęc ad grad⁹ palatinos vbi philippi pulchri simulacrũ visit: extructo throno carol⁹ patruelib⁹ & aulicorum nobilitate circũsess⁹: petrũ dorgemõte; cãcellariũ affari q conuenerat populum iubet: qui a carolo quinto ad pñtia tpa orationẽ deducẽs: ꝑteritas seditiones & populi flagitia: regis præterea gesta et ex flamingis habitas victorias prolixa orone memorauit. Nõ mirari eos oportere si de tot scelerum autoribus suppli-

Prępositura mercatorum apd parisios suppressa.

cium sumere rex statuisset. qui in reliquos pœnam commeritã irrogare iure optimo poterat. Hęc postq̃ locut⁹ est cancellarius ad carolũ cõuersus. Hęc ne sunt inq̃t serenissime rex q̃ mihi dicenda commiseras. Assentiente rege patrueles ei⁹ ad genua caroli ꝓcliues populo ĩdulgeri orant: nobilitate quoq; atq; fortunis ĩsignes fœminę: passis crinibus lachrimãtes: ꝓcũbente humi populo regis miseratione expectabãt. Mouit regẽ oĩm miserabilis clamor: & mortis suppliciũ pecuniaria mulcta commutauit. Nã dimidiã fortunarũ oĩm ꝑtẽ reus quiq; redimendi sui cã pẽdit: q̃ militi ad stipendiũ distributa ẽ. Parisiensium edomita ꝑtinacia: rothomagẽses superãt qui punirent. Misso ad eos iohãne viẽnensi admiraldo cum Iohãne pastorello / & iohãne mercerio quasdã ciuitatis portas eruere: & factionis cõscios cõprehẽdere / & supplicio affici rex mandat. At quia ꝓpediẽ dñice resurrectiõis solẽnitas erat: remissio capitali supplicio non pauci suis bonis priuati soluti sunt. Nec ad fiscũ mulcta sed ad quorũdã singulare cõmodũ venit. q̃uis ei reipublicæ titulo principes agãt: ministrorũ tñ lucrum est qđ exigit. Itaq; bona hui⁹ exactę pecunię ꝑs ad biturigũ & burgundorũ duces ꝑuenit. Cũ hęc in frãcia gerunt angli de inferendo frãcis bello lõdonijs cõsultãt. Cler⁹ vero nõ ignarus Richardũ suũ regẽ quietis atq; ocij patiẽtem eẽ bellum dissuadebat: & ĩprimis cãtuariẽsis archipresul: que alterius factiõis sectatores necauerũt. Porro vrban⁹ sextus decimã regi richardo cõcesserat / vt in frãciã copias traijceret ad opprimendũ eos qui clemẽtẽ cõpeditore ei⁹ tuebant. Ei⁹ decimę atq; expeditiõis coactor & princeps fuit Hẽric⁹ dispẽsari⁹ norduic⁹ antistes vehemẽtis animi iuuenis. Cui attributi sunt q̃ngẽti equites & quĩgẽti supra mille pedites: preter magnum sacerdotum concursũ qui vrbano assentiebant. Qui calisiũ tẽpestate primo ĩpediti: nacta mox serenitatẽ trãsfretarũt: atq; ĩde ĩ flãdriã migrauerũt excepti aliquot locis liberal. & cõmea

Mulctat popul⁹ parisiẽsis.

Angli bello consultant.

tu adiuti. Quorū aduent⁹ cum regē lateret carnutū religionis gr̄a ꝓficiscens: tēplo diuę marię visitato: aurelianū vbi seditionē populis mouerat ꝯfugit. Supplicio de flagitiosis sumpto protenus parisiū reuertit. Ibiq; primum de anglis nūcio accepto copias cōtrahit. Qd audientes gandaui quosdā ex suis primoribus ad carolū mittūt: sʒ eos ad suū cōspectū carol⁹ nō admisit: nō nesci⁹ quid societatis cū anglis iniuissent. ¶ Coacto exercitu i quo trecenta equorū milia fuisse froſſard⁹ tradit. Venerat ei ad regē ex germania federicus dux bauar⁹ & alij auxiliares multi. Cū de sufficienda annona atq; inuehendo ad exercitum cōmeatu p̄fecti militū cōsulunt. Colin⁹ boulard⁹ pisian⁹ ciuis quadrimestrā cōmeatū (si pciū sibi soluat) mīstrare se pollicet. Cōstituta illi mercede: carol⁹ ex scti dionysij ęde auriflāma recepta / eaq; guidoni de trimoula assignata mouet: Iter agēti nunciat anglos ex gandēsiū snia ypras circūsedisse. Sed illi aduenientē Carolum formidātes obsidiōe soluta suburbia cremāt: atq; īde caſletū ducē tes oppidū circūuallāt. Sʒ clissono cū britonū duce illos ꝑsequēte: icēsis castris burburgū & graueligā versus abierunt. Et robin⁹ canoll⁹ arrogās & iactabund⁹ anglorū ductor: tametsi quotidiano fere sarmone parui se facere frācorū potentiā diceret Dunas quo se receperat ꝓcedētibus in eū frācis reliquit graueligam petens. Quā itē a carolo circūseptā dimisit: p portā q̄ nondū armatis cincta erat dilaps⁹. Deserti āglis oppidani cū se acerrime defenderēt. expugnati tn̄ pti occubuere ptim in seruitutē acti: donec magna se pecunia redimerēt. Graueliga relicta: quia burburgū anglus occupauerat: eo se frāci cōtulerunt. Prius tn̄ q̄ vllū obsidiōis aut oppugnatiōis signū darēt: cliſſon⁹ āglorū prefectos in colloquiū venire petit: vt illos aliqua forte rōne adducere posset angliam repetere. Sʒ clissoni verbis elatior fact⁹ hostis timoris hęc indicia eē rat⁹ ſtatī eruptiōe facta francos adorit: edito demū acri prælio in oppidum repulsus: cō

Copię regis caroli

burburg⁹ Grauelinga.

clusus obsidione est. Ad primā oppugnationē i qua phi lippus arthesień. augi comes egregiā operam nauauit: ī muros cū regio vexillo cōscendens angli britonum ducem affari postulāt. Accedentē ducem orant: burburgo abire illis icolumibus liceat. In eo spem suā reposuisse: qꝑ memoria teneret āglorū ope sę britānia potiri. p̄decessores eius āglis regibus obsequētes fuisse / eorūq; amicitiā semp coluisse. Ad hęc dux rn̄dit regē se cōuētu rū. Adiēs igit carolū brito quę ab hoste accepisset ei patefecit. Addiditq; belli fortunā ancipitē esse: dei nutu non hoīꝫ virtute victoriā dari. Si oppugnare illos pgat: cum ipsi̇ plurimi intra oppidū pugnēt occisuros facile aliquot ex p ceribus frācis quorū mors nō satis cōpēsari possit. Hyemē p̄terea instare quę illis locis horridior soleat esse atq; aspior. Ergo opepręcium fore si discedat hostis oppido i regis potestate relicto. Huic ducis sn̄ie q̄q̄ mlti aduersarentur: & ipmis petrus dillerius p̄cipua strēnuitate auratus eques: asserens facile expugnari āglos posse si continenter oppugnētur. Nō audiendum ducem qui suo more āglis nō iimicaret. eosq; armorū & belli socios quondā habuisset. Vicit ducis sn̄ia. Datusq; est hosti liber egress⁹. Qui burburbo militari ornatu exiēs regi gratias ob receptā libertatē egit. ¶ Dū hęc agunt francisc⁹ acremen⁹ gādauus aldenardū noctu scalis in muros oppidi erectis capit / & ex turbatis ide oppidanis gandenses loco iponit. Oppido burburgo recepto. vn⁹ ex francis sacrorū contemptor: templi foribus effractis: dūꝫ diui Iohīs argenteum simulachrum rape contendit: simulachrū auersa facie dorsum illi versat: nec mora sacrilegus fit mētis inops: atq; in semet isaniēs in ꝓprios artus desęuit. Ceteri milites hoc euentu exterriti templo absti nuerunt. ¶ His rebus burburgi confectis / postq̄ rex parisiū remeasset: auditis plurimorū quęrelis q i britonū ducē ob dimissos āglos obloquebant: rem dissimulat. Queꝫ per paucis post diebus secut⁹ brito: quandā a bello va-

Ad burgum āgli obsident

Nota.

cationem ab anglis cōceſſam regi renūciat:atq; ita nihil cunctat⁹ in britāniā ſe pripit. Spe aūt pacis cū anglis ac cepta:carolus biturigū ducem caliſium legat. Quo lencaſtriȩ dux āglus couentur⁹ erat. Multorū dierū hic atq; ide hita coitio nichil prȩter iterituras iducias iportauit. Per id tpś flādrēſis comes ludouicus morit:cuius ſepulchrum viſit i templo diui petri iſolani. ¶ Et i aquitania hoim perditorū q nouis rebus aim itēdebāt nō pua manus ſācerrū mareſcallū ,ppter inducias quietum & nihil ab hoſte timentē iuadit. Sed ſua cauti ,e(vt puid⁹ erat) profectus graſſatoribus reſtitit. Nec ,ppterea deſtiterūt pdatores:arces vtcū q; poterāt furto atq; iſidijs occupare:admonentib⁹ anglis quorū in francos nulla erat ſincera/vel fœderis/vel induciarum fides. Eadē quoq; tēpeſtate aruernia adiunctis ſibi lemouicenſibus atq; pictauis grauiſſimam ſeditionē excitarunt. ducem ſibi quendam petrum bruerium iſtituentes/atq; ita per neqſſimā licētiā graſſantes:nobilē quēq;: clerū itē & alicui⁹ penſi hoiem ſibi obuiū ſine miſeratiōe obtrūcabāt. Nā deprehenſi forte pviā ſcoti equitis capiti ignitū caſſidē imponunt. Sacerdoti āputatis digitis/capitis verticē deglubunt deide cremāt. Religioſuȝ hoſpitalis ordis p alas ,p cere arbori zppēſum ſagittis teliſq; cōfoſſum necāt. Nec mod⁹ illis erat vll⁹ ſeuiendi: pluris inter illos habebat qui duriora flagitia cōmitteret. Hui⁹ tā deteſtādȩ inhūanitatis nūcio accepto:biturigū dux qui auionem ſalutandi pontificis cā petebat delecto nobiliū exercitu i ſeditioſos mouet:quos non difficili plio multis occiſis/multiſq; laqueo ſtrāgulatis ſupauit. ¶ Inter hȩc ludouic⁹ andegau⁹ qui appuliȩ regnū a Gregorio.xij. vocat⁹/& deinceps ab alexandro quito rex neapoleos cōtra ladiſlaum vngariȩ regē declaratus vēdicabat. rerū oim egen⁹. Petrū craonū ad vxorē in frāciā mittit: pecuniā quā illi diſcedēs crediderat accepturus & ad eū mox platurus. Sȝ pfid⁹ in dñm craonus pecunia accepta ſegniter agēs

Ludouic⁹ flādrēſis mors.

A ruſticis violētia p aruerniā.

De neapoli.

lasciuię suę prius q̃ dño obsecutus est. Nã dũ p venetos iter facit ludouic⁹ expeditiõis suę in italiã sero pœnitẽs: aio ęger: & fortunarũ oim inops morit. Hũc exitum habuit temerarię & lõgiquę militię belli icaut⁹ ductor: quo defuncto quisq; qui eũ secut⁹ fuerat miles bacillo cõtentus vili sordidoq; hitu domũ vix reuisit. Ei⁹ cladis causa fuit iohãnes .xxiij. alexãdri successor. Nam copiarũ suarũ p̃fecti ludouico exitiũ parauerũt. Iohãnes vero i cõstãtiana synodo agẽs papatu priuat⁹ est: & i castello hal deberga i custodia hit⁹ sub tutela ludouici bauarí ducis vbi annos tres asseruatus ẽ. Cõptum ei synod⁹ habuit illũ plurima aduers⁹ ecclesię fidẽ dogmata diuulgasse. Sub id tp̃s biturigũ dux & lẽcastrię priceps calisiũ cõueniũt. Cã conuentiõis spes pacis fuit / q̃ irrita hita est: q̃q̃ plurimas optimę pacis leges biturix ãglo pponeret. Manifestata ãglorum aduersus frãcos inimicitia q̃n quidẽ carolo cõducebat amicitias cõparare: niuernensis comes hãnonię comitis filiã vxorẽ duxit: iureiurãdo pollicẽte patre ptiũ Caroli fore. Cameraci nuptię facte sunt. Vbi carol⁹ equestre certamen quod hastiludiũ frãci dicũt: exercitatiõis gr̃a cũ collardo de spineo nõ sine laude habuit.

Iohannes xxiij.

¶Nõdũ p eos dies nauarri regis inuidẽs frãcis anim⁹ quieuerat: biturigũ burgũdũq; ducẽ veneno tollere cogitãs: Itaq; confectum letiferũ puluerẽ cuidã anglo iohanni dat. quam pecunia a nauarro accepta ducib⁹ cõferat. Angl⁹ receptum facin⁹ dum exeq parat popinã ducum crebro ingressus a cocis depræhendit quem scel⁹ cõfessum lictor capite plectit. Inter hęc complures ex franca nobilitate quibus dolebat anglos tã frequentibus bellis frãciam ĩpetere: de expeditione in angliã ducẽda assidue colloquęban. Qua re a carolo aĩaduersa cũ florenti ętate aĩoq; excelso esset: de ipsa expeditione consiliũ capit. Inuenit facile factu esse angliã vinci. Dacos olim & pręterea saxones illã occupasse: ea cõditione gentẽ eẽ q̃ intra suos fines bellum diu ferre non possit. Vno aut ad

Nauarri neqtia.

Van⁹ belli in angliã apatus.

summū scdo plio vel vinci vel vicere solitā: necvni⁹hominis pricipatū lōgo tpe ppeti suos reges aut necandi / aut pellendi consuetudinem fecisse. His rōnib⁹ psuas⁹ carolus bellū anglis indicit. Nauib⁹ vndiq; contractis ingētem classem armat. Tā grandib⁹ cœptis cū pecunia q̄rēt tributum rex inauditū vixq; ferendū exegit. Quāobrem per multi frācia relicta nouas sedes q̄siuere. Classe viris armis cōmeatuq; affati istructa: maxim⁹ ille nauallis apparatus: nō sec⁹ ac in arente stipula crepitans atq; æstuans ignis euanuit. Nec dubia fama erat principū culpa id accidisse: qui exactā ad expeditionē pecuniā inter se corrupuerāt. Improba siquidem auri cupido publica vtilitate neglecta sui tm̄ curā hȝ. Vn⁹ tm̄ iohannes viennensis amiraldus nauib⁹ sexaginta instructis / scotos petere aussus est vt inde bellū anglis iferret. Visus est rex scot⁹ Iohānis aduētū moleste tulisse: & quoad p euȝ fieri potuit trāsitus in angliā tardat⁹ est. Interi tm̄ dū delectū militū facit: frācos cōmeatu iuuat. Nā inter anglū scotūq; graues tum belli cāe erāt. Paratis copijs scot⁹ Iohāni tria armatorū milia ex suis attribuit. Ingressi cū scotorū manu angliā franci oīa hostiliter incursant: & depopulanē nullo illis occurrēte anglo. Atq; ita ad droartū arcē puenientes eā oppugnare cum amiraldus decreuisset: scoti id ne faceret dehortabanē: psuasum sibi habentes illā inexpugnabilē esse. At iohānes loci naturā atq; munitiōes diligenter contemplatus: vnā partem aiaduertit qua arx expugnari posset. Igitur dato oppugnādi signo: frāci (spectantibus quasi per ociū scotis) in arcem irrumpunt. Cepemnt p̄terea alias munitiones donec rex anglus arma in illos desumpsit: tanto quidē nūero vt iohānes paucitate militū inferior cū intelligeret scotos remisso aīo esse in scotiā copias reduxit. Vbi fœmine cuiusdam regię nobilitatis amoribus capt⁹ ammonitus tādem ab ea scotia discedere: q̄ suspectum eum rex haberet. conscensa clā naui in frāciā se cōtulit. Perrarū est frācos aliena in

Pricipum iiquitas Iohēs viēnensis in angliā ducit.

gente gloriã compasse: qua arrogantia vel libido nõ ob ſcurauerit. Ex classe q̃ ad expeditionẽ aduerſ⁹ ãglos frustra cõparata erat: quota pars in sclusæ portu stationem habebat. Quã incẽdere p franciscũ attremẽ hũilis cõditionis hoiem gãdenses instituerũt. Qđ vbi a scluſę p̄fecto certis indicijs animaduersum est dũ autores perquirit: dánũ aufugerũt. Duodeci tñ dep̄hensi capite puniti sunt. Apud dãmũ erat aliquot ãglorũ p̄sidiũ. Fugientes Carol⁹ p̄secut⁹ dãmũ circũcigit: p̄ter eã ptẽ qua pal⁹ est Circũsidenti frãco oppidani cõuitia dicũt quasi ad eos supandos imbelles essent. Sꝫ postq̃ se oppugnari circunspiciũt: mox de deditione consultant. Atq; interim angli aliquot p paludẽ saluteꝫ petere visi sunt. Eapropter ad paludis exitum miles posit⁹ qui hostẽ trãsitu prohiberet. Mox ad muros machinis admotis / & muri pte deiecta: frãci locũ expugnant. In ea opes pmultę p̄ciosęq; inuentę. Francisc⁹ vero q vrẽdarũ nauiũ negociuꝫ in se receperat gãdauũ se recepit. At rex ad nauiũ p̄sidiũ turrĩ munitissimã apud sclusam extruxit. Tũ eñ a regib⁹ francis sclusa tenebaẗ. Sꝫ eã philippo burgundionũ duci cuꝫ carol⁹ postea dedisset: illã flamĩgi comites ab illo tẽpore hactenus possederunt. nõ sine frãcorũ dãno. Nã cum edito mediocriter iugo arx munitissima sit ĩ mare lõgissimũ p̄spectũ hñs: pelagi illius & terrę flãdrię imperium quasi sibi arrogasse facile credi potest. Scio frossardum scripsisse Sclusam priusq̃ arce muniretur fuisse Guillermi de namurco qui philippi burgundi cognatus erat: eãq; a guillermo compasse: data illi bethunia cũ agro adiacenti. Moxq; in colle qui scluſę eminet arcẽ exędificasse

Sclusa arx frãcorũ fuit.

Est pene insula ꝫelãdia quam rhenus ĩ mare ĩfluens efficit. Ad cuius ĩcolis angli gãdẽsesq; plerumq; iuuabãtur. Eos rex adoriri iubet: capti occisiq; ex illis multi fuerę Captiuis aliquot cũ mortẽ carolus remitteret mori maluerunt. quorũ vn⁹q tãetsi sanguis gradu alios contigeret: eos tñ supplicio afficere si saluus euaderet se obtulit

Zelãdia

¶ Itaq; imaniscarnifex concatipuos consanguineosq; necauit. Detestat⁹ aũt rex hoīs ipietatē; pari eũ pœna plecti iubet. ¶ Per id tp̄s sedente apud auinionē Innocētio septimo qui tarā nisi ex franciȩ regno obediētiā erat consecut⁹: & cardinales trigita ordinauerat: quib⁹ grādis sumpt⁹ op⁹ esset: diui nichasij remēsis abbate ifranciā misso dimidiata oīm ecclesiarũ ptē exigere conabat. Cui cœpto scholastici achademiæ parisiēsis restiterũt: missis ad carolũ oratorib⁹ qui pōtificis edictũ haud ęquum eē psuaderēt. Audita scolasticorũ q̄rela: rex exportari regno pecuniā vetat: & ecclesiarũ ꝓuēt⁹ i tris ptes distribui iubet. Vnā i ecclesiarũ istaurationē: alterā dissoluēdis earũ obligationib⁹ & debitis. Tertia; quotidianis ministrorũ vsib⁹ assignauit. Simulq; de his reb⁹ arnoldũ corbiũ ad pōtificē legat. pōtifex aũt edicti pœnitētes ab exactione destitit. ¶ Postq̄ ex flādria carol⁹ parisium remeasset: brugēses & qui ypras icolũt i tercessore iohāne dello aurato equite autores fuere pacis que a carolo gādēsib⁹ tornaci data est: philippo burgũdorũ duce qui in comitatu flādriȩ successerat: assistente. ¶ Per id tp̄s rex ysabellā bauari ducis filiā ambianis vxorē accepit. Venerat paucis supra dieb⁹ ex armenia. i franciā turcos deuitās leo armeniȩ rex qui sollicitissime curabat frācorũ āglorũq; cōtrouersiā cōponere vt duorũ potētissimorũ regũ cōciliatione parta: ipsi i turcos expeditionē ducere nō recusarēt. Eā ob rē caroli assensu i angliā ꝓfectus ita egit: vt de mittēdis ex hm̄oi causa oratorib⁹ conueniret. Itaq; calisiũ angli boloniā frāci se cōtulerũt. In ea legatiōe dieb⁹ quiq̄gita frustra cōsumptis cũ āgl⁹ ꝑter honestȩ pacis leges nulla nō sibi arrogaret: discessu; ē. Cōtrahit ob eā rē carol⁹ numerosa; classe;: seq; ad āglicanā expeditionem istruit: pecunia a clero mutuo accepta: a populo vero sine modo exacta. Erat carolo soror Katherina quā biturigũ ducis filio despōdet: cognationis legem pontifice laxante. Paratis apud sclusam ad ex

Nota.

Pōtificis romani exactio.

Ysabella caroli.vij mater.

Armeniȩ rex.

peditionē nōgētis nauib⁹:cū ctāti attrebati carolo:prę fecti classis significāt tps nauigationi accōmodum esse. ¶Qui ducis biturigū morā causat⁹:tandē ducē qui Parisij delitijs operā dabat:accersiri iubet. At ille carolū lrīs admonet:vitaꝫ in tuto & sine tristi sollicitudine agere nec in angliaꝫ traijcere festinet. Venit tñ ad carolū dux nō secus ac ludēs:ne in se militūꝫ odiū cōuerteret. ¶At cum sclusam venisset:simulat quidē traijcere ī angliam. Sed pigre iocolariterq; oīa agēs:ortis tādeꝫ grauib⁹ ꝑcellis expeditionē dissuasit. Dimissa classe:cū oī belli instrumēto:ea oīa ī anglorum ptātē venere. Credidit patr ueli nepos:& quam incredibili īpensa classem militēq; cōtraxerat repēte dimittit nulla publicę vtilitatis rōne habita. Pleriq; eñ rerū admīstrationē ꝑ ludo principes habēt:& quāti suę libidines cōstent nō cōsiderāt:quod euenire ijs solet quib⁹ populi marsupia ęrariū sunt. Fuit nimirū hui⁹ classis nō facile supputanda īpēsa. Quippe ingentē cōmeatū cū supra modū haberet:naues quoq; ipse varijs picturis decoratę erāt. Et auro mali ornaban tur:ita vt certarent ꝓceres:quis ditiore naui veheretᷣ. Milites vero & numero nauiū & tanto apparatu exultātes atq; iactabūdi:angliā iā iam victā desolatāq; eē īter sese gloriabanᷣ. ¶Eisdem diebus regina filiū enixa est. Cui patris nomen iditūꝫ:quē īmatura mors abstulit. Fato quoq; suo funct⁹ est nauarr⁹ rex carol⁹:euentu admiratione digno. Cū lōge senex esset:& calore defect⁹:lintheo illū insuendū & aq̄ quę viua dicitᷣ ꝑfundēdū quidā suaserunt. Eā eni aquā efficacē calefaciendi vim habere cōstans opinio est. Hoc suendi ministeriū dū sutor noctu exequitᷣ:filiuꝫ ei⁹(abrumpēdi causa)ad lucernā admouēs:exceptā filo flāmaꝫ:ad lintheuꝫ priusq̄ animaduerteret sutor ratim delabi videt. Nec mora lintheū oē subito exuritur miserabiliter vociferante nauarro. Qui die tertio post continuo dolore maceratus extinct⁹ est plerisq; constanter affirmantibus:diuinam esse iram que

Andegauen. ducis ignauia.

nauarri regis mors mirabilis.

perfidum regem digna suis sceleribus pœna cruciasset.
¶ Fuit eodē tpe nauale aduersus āglos bellū: qui duce hugone dispēsario nauib⁹ amissis: a frācia superati sunt: hugone capto. ¶ Per eā tēpestatē duo ex familia petri alenconij ducis proceres: iaquet⁹ grissus: & iohēs carongius singulari certamine parisij dimicarunt. Dimicandi hęc causa fuit. Frat iohānes eques multa cognoscēdi auidus: ob id icidit illi anim⁹ aliquorsuꝫ peregrinādi. Relicta igit argētolij i psico vxore: vt cōstituerat abijt. Iaguet⁹ autem grissus vel qꝛ mulierem que formosa erat amabat vel qꝛ Iohanni nocuisse aliquando gauderet: diluculo surgēs argētoliū mira festinatiōe cōtēdit. vbi liberaliter except⁹: dicit vidēdę arcis cā aduenisse quā longe speciosaꝫ eē accepat. Iohis vxor amicū viro suo hoiem referato ostio in arcē sola itromittit. At grisus solitudie loci audacior fact⁹: renitētē fœminā stuprauit: statiqꝫ libidine expleta abeunti griso: tu inquit vxor fœdissime adulter stupri pœnas aliqñ lues. Flagitiū aūt in aduētū mariti cęlauit mulier. Cui tādē reuerso iaqti violētiā merens detexit. Qua re ?bat⁹ iohēs: assūptis secū aliquot ex suis & vxoris amicis ad ducē alēconiū rē oēꝫ defert. petitqꝫ aut adulteriū corripi: aut icertamē descēdere pugnę sorte expertur⁹. Id vbi dux nō admittit: ad regiū plamētū qrelā retulit. Diē certamini se nat⁹ edicit. Carolus rex ex edito solio duellū spectauit. venerat quoqꝫ iohānis vxor curru vecta. ad quā vir accedēs. Tu inqt mulier vnica testis ades illati i te stupri cui⁹ grā duellū hoc ipe assumo. Dic palā: si iuste adulterū aggredior. Mi vir ait vxor: meę i te fidei secur⁹ accede nihil tibi mētita sū. Ad hęc verba osculo vxori dato carōgi⁹ i duellū pcedit Qui eqstri cōgressu mox i fœmore vulnerat⁹ nec ppterea segnior fact⁹: i pedes desiliēs adulterū humo psternit atqꝫ occidit Quē carnifex ad patibulū tractū sublime illaqat. Carōgiū autē mille frācis: & annuo ducētorū frācorū stipendio Carolus donat. Hac sorte iterijt fœdus adulter. Ad britonū dux iohānes de mōteforti accepto.

Duellū p adulterio

Dux britonuȝ fallax.

Clissonū conestabilē contrahēdi nauigij causa in britāniā aduenire: cū ad prandiū inuitatū remotis epulis i vincula conijci mādat: neq; exemit donec ea quę i britānia clissonus loca habebat: ei⁹ ptāti pmiserit: solutis insuper centū francorū milib⁹. Oderat eñ clissonū dux ob id maxime ꝙ iohāneȝ britānicū caroli blesen. filium ex anglia vbi annos quinq; & triginta patris loco obses extiterat liberauit: eiq; filiaȝ desponsarat. Cui⁹ gratia timebat dux iohānem britānię ducatū quē eius pater amiserat aliqñ armis vendicaturū. Inde liberati clissoni vultū dux ituitus: hęc inquit clissoni dimissio mihi patrięq; olim dāni non nihil iportabit. Postq̄ ducis in clissonū dolos persidiāq; carolus accepit: ad cū mittit qui illū i iudicium aureliam vocent. Die constituto non adueniente duce: clissonus ad regis genua pcūbēs: cōtumaciā iquit iiquissimi ducis rex iustissime nō ignoras. Tuū est mihi iiuriā passo iusticiā accōmodes. Ecce ducē ad singulare certamē appello. Et hęc dicēs pign⁹ duelli exhibet. Vbi hęc a clissono dicta gestaq; dux cognouit: veritus ne istigante clissono Carolus bellū aduersus eū susciperet: per nūcios Carolū orat: ne sibi succenseat: ꝙ aureliā vocatus non affuerit. Fuisse arduis tñ negocijs occupatum. Iam vero ociuȝ esse: si per regis volūtateȝ liceat blesas aduētare: ibiq; corā regijs legatis purgatuȝ se facere de ijs q̄ regi ab aduersario delata essent. Cōtinuit diu carol⁹ responsū. Deniq; placuit patrueles suos biturigū & burgūdię duces blesas mittere. Postq̄ cōuenere: britonē arguunt eorū quę i clissonū cōmisisset. Nullā illi gratiam dari posse: nisi ad regē concederet. Non dubitauit brito ducū pñtia atq; auctoritate fret⁹ regē adire. Corā positum clisson⁹ magnope accusat: ꝙ se regio mgr̄atu illustrem: & reipublicę cā i britānia ex regis iussu agētē: p simulatā beniuolētiā ad epulas iuitatū cōpręhēderit: tādiu i dura custodia habitū donec arces & q̄ sua erāt ei⁹ ptāti dimisisset. qui āglo hosti amic⁹ & fautor habebaẗ: iustū eē:

aut illũ duelli pign⁹ recipere: aut pœnas subire debitas ꝓditori. Ad hũc modũ excandẽtẽ ira clissonũ duces ad modestiã reduxerũt. nã in cõmuni regis cõsilio cãm agi & prudẽtũ snĩa diffiniri clissonus acqeuit. Acta causa est ab vtraq; pte magno certamine. Demum dicẽte ius cancellario dux arces rupis arianæ: & losselini cuȝ tota ablata inde supellectili clissono restituere dãnat⁹ est cẽtum miliũ francorũ pœna adiecta. ℂ Per hanc tẽpestatẽ ioannes mõteson⁹ ordinis diui dñici: theologus magni nominis doctor: ad populũ de diuę marię vigirnis puritate cõtionat⁹: eã originali cõtaminatiõe relique hũanę ꝓpaginis istar fuisse ifectaȝ disseruit. Quẽ alter eiusdeȝ ordinis theologus imitat⁹: cũ rothomagi de re ipsa sermonẽ haberet. Ego inquit nisi palã ostẽdero xp̃i matrẽ paternę originis labẽ dũ cõciperet̃ cõtraxisse: huet⁹ appellari nõ recuso. Est em̃ id apud francos nomẽ ridiculũ. Eã ob rẽ diu i cõsuetudine fuit vt ei⁹ ordinis frẽs hueti a pueris passim vocarent̃. ℂ Discussa i pñtia põtificis inocẽtij. vij. veritate ꝓcurante maxime parisiensi schola: mõteson⁹ parisiũ redire: & quę de virgine temere pdicauerat retractare cõpellit̃. ℂ Erat in lemouicib⁹ angl⁹ nigrũ caput appellat⁹: qui ex arce chaluceto icur siones crebro faciẽs aruernos vexabat. Hic q̃dringentis delectis militib⁹ cõtractis mõtferrãdũ noctu ducit: sciẽs oppidũ nullo p̃sidio teneri. Ibi p obscurum noctis positis q̃ proxime muros insidijs: aliquot equites simulare se mercatores docet. & cũ oneratis iumẽtis sub ĩitio lucis mõferrãdũ ꝓficisci. Itaq; milites vt iussi erãt ad põtẽ qui añ portã ẽ ꝓgressi: patefieri sibi aditũ orãt. ℂ Ianitores nihil de isidijs cõscij põte demisso pseudo mercatores i suã pniciẽ admittũt. ℂ Nã porta occupata: milites districtis mox gladijs eos necauerunt. Nec mora qui in isidijs erãt oppidũ iuadũt oia in mortẽ atq; i prędã cõuertẽtes. Ea re ad sancerruȝ mareschallũ qui tũ in aruernia agebat plata dum illũ copias mõferrãdũ mouere hostis

De beate marie cõceptione contra p̃dicatores

Nota militarẽ astutiam.

accepit. Curribꝰ prȩda raptim īposita & captiuis abductis: chalucetū ꝓpere remeauit. ❡ Venerat ī curiā eo tēpore anachorita quidā portās ī dextera rubrā crucē: vir austere & religiosȩ cōuersatiōis. Hic regē affari cū peteret: ab aulicis sȩpenumero ꝓhibitus est: verētibꝰ ne vel dolo regē circūueniret: vt reuera spē aliqua sanctitatis regiū animū aliorsum traduceret. Perseueranter tñ agēs ad regē introducitur. Cui se de sup admonitū esse dicit: vt illū de vectigalibꝰ tributisq; annuis tollēdis cōueniret. Ni faciat: dei iram in ꝓximo esse: qui renitētē puniret. Sed neq; liberos vllos habiturū. Tunc eīn tpis regina cū filiā genuisset: ea vita decesserat. ❡ His anachoritȩ cōminationibꝰ rex paululū pterritꝰ: vectigalia demere cogitauit. Sed vtroq; patruele biturige dico atq; burgūdo dehortātibꝰ cogitatis abstinuit. ❡ Scribūt hystorici gheldrię ducē nullis interueniētibꝰ causis ad bellū regē ꝓuocasse. Idcirco carolū ī ducē mouisse quē agrippinēsis archipręsul: & iuliaci dux a temeritate resipiscentē regi cōciliauerūt. ❡ Remis deīde cōuētu habito: qñ quidē rex adoleuisset haberetq; ętatis & prudētie satis vt regnū sine alterius tutela administraret: visū est cōsilij assessoribꝰ ex rei publicę cōmodo fore: si vno pricipe regnū gubernaret. Igr ad carolū oīa relata sūt: & patruelibꝰ regimē īterdictū. Egit tñ illis grās carolꝰ: ꝙ eiꝰ negocia bene gessissent. precatusq; eos est fidi ī eū postea pmanerēt. Illi magnis a nepote rege donati munerībꝰ Carolo valedicētes. alter ī linguā occitanā cuius administrationē gerebat: alter in burgūdiam ꝓfectꝰ est. ❡ Rex vero parisios petēs veteres regni īstitutiones recēsere iubet. Recēsitas pcipit obseruare. Inter eas institutiōes (carolo ex flādria vt supradictū est reuertēte) mercatorū ppposito scabinisq; parisianis: ciuitatis administratione fuerat īterpictū: & ptori vtraq; gubernacula assignata. Quē mgratu cū iohānes foleuillus hō sine cōtrouersia eruditꝰ & iustꝰ gessisset: nō inscius quātę sollicitudi

Admonitio de vectigalibꝰ tollēdis.

Nota de ptura parisiensi.

nis erat vtriq; officio īseruire.regē adit curas enarrās q̄ bino magistratui īcūberent. Alteri vix se satis esse posse Orare vt vno se abdicare possit. Deputat̄ i ei⁹ locū ioha nes iuuenellus iter plāmēteos aduocatos boni nominis & ꝓbitatis vir.Quē non p̄positū sed custodē prefecture mercatorū rex appellare istituit.Quo nomine parisian⁹ pręses etiā nūc appellat̄.Hic iuuenell⁹ pr̄e iuuenello de vrsinis natus;ex vrsinorum nobili in latio familia genus duxit.Quē neapolin⁹ mettēsiū ep̄s ei⁹ frater i galliā;q̄ strēnu⁹ & belli sciēs eques esset;illexerat:Qui aduers⁹ an glos pręclara militię opa gessit.Deinde quiescēte paulo a bellis francia arma in turcos tulit.Ibiq; gloriosa morte interijt Iohēs aūt iuuenell⁹ custodia p̄positurę accepta cū parisiorū libertates & priuilegia īmunita cōpisset:ro thomagēses iprimis i iudiciū adduxit.Atq; ita redinte grata priore libertate:flumia quoq; sublatis ipedimētis nauigalia fecit.Extruxerāt eni pleriq; i m̄rna āne molē dina q̄ alueū angustiorē ad naues deducēdas efficiebāt Hos iuuenell⁹ deiecit:cōpēsatione possessoribus facta.

❡Dū hęc gerunt̄ clemēs pōtifex carolū p l̄ras orat ad se auinionē venire:vt de neapolitanis reb⁹ vna cōsulerēt. Cui se id curaturū carolus r̄ndit.Hui⁹ ad pōtificē ꝓfe ctionis cā rex tributa exactionesq; auxit:clerum sine mō pręmēs.Nā cū pl⁹ iusto liberalissimus ip̄e ꝓfusissimusq; donator natura eēt,nulla illi ꝓfundēdę pecunię ratio in erat:ita vt qui rōciniorū magistrat⁹ gerebāt:veniētib⁹ ad se fisci& publice pecunię q̄storib⁹:dū idiscretas largi tiōes libris ānotatas ꝓdūt:hęc margini verba addebāt. Nimis!accepit.recupet̄. Cōtra su pfluas lar gitiōes re gum

❡E spes quidē ppl̄o fuit leuā dę imoderatę actiōis p reginę aduētū:quę tum coronā da parisij erat.S; ad ābitiosissimis & p̄ter mensurā largi torib⁹:tributi remissionē frustra expectes.Nō eni tantū nō diminutū vectigal ē:s; sali mai⁹ adiectū.Et p̄ris mo ne tā nullo illi instituto p̄cio Carol⁹ sustulit & nouā; ma gno populi dipēdio cudit.Deinde auinionē ꝓfect⁹ cle

mētē reuerēter adijt. Apđ quē aliquot dies cōicato cōsi lio cū ludouicū regni siciliȩ dyademate pōtifex decoraf set. Carol⁹ in liguā occitanā venit. Cui p tholosates iter facienti fuxi comes apud mesierā q̄ prima ē fuxēsiū ciuitas fidelitatis sacramenta p̄stitit: & quia sine liberis erat: herede; comes carolū inscripsit. Fuerat aūt comitis fili⁹ quē ex nauarri regis sorore susceperat. Hic postq̄ adoleuit: patri detrahere cœpit: ꝓpterea ꝙ pce atq; illiberaliter eū vt ipse causabatur haberet. Accedebat ad idignationē ꝙ ei⁹ mater comitis sȩuitiā intuens e nauarra quo se cōtulerat ad virū redire formidabat. Quare ad auunculū in nauarrū pfugiēs cōsultore nauarro: patri venenu; parat: nō quidē vt auunculus dicebat letiferū: sed quod patris cibo admixtū diffidētē mariti animū vxori recōciliaret: atq; ita domū reuersus: dū p̄ter morā popinā ingredit: venenatos pulueres cibis insparsur⁹ vasculū vbi virus cōdiderat illi excidit. Quod receptū vn⁹ ex comitis ministris medicinȩ professorib⁹ exhibet: qui mox id mortiferu; eē iudicātes: filiū patri deferūt. Dep̄hens⁹ filius crimē / venenū / & veneni auctores nō cȩlat. Quē capite dānatū p tortorē necare p̄r iubet. Ex hmōi cā orbus liberis comes in rege; queq; possidebat testamenti lege trāstulit. ❡ Reuerso in franciā rege cū de biturige duce frequētes nūcij ad eū venirent auariciȩ illū accusantes: eximere ducē a linguȩ occitanȩ gubernaculo nō tardat: misso tholosam petro caprenso nobili equite qui magistratu amotū ducem populo significet. ❡ Suasus prȩterea a genuensib⁹ carolus suppetias aduersus mauros illis dare pollicef. Eā expeditionē borbonij dux libens excepit. Qui prȩter pedites cōtractis mille quingētis equitib⁹ tāto diligēti⁹ ꝑfect⁹ est / q̄to ad ciuile; quādā discordiā frācos pricipes magis iclinari cognoscebat: Sub duce militauerūt harricuriȩ comes: admirald⁹ viēnēsis cōciac⁹: & alij cōplures magni generis hoies. Quib⁹ se ex āglia veniēs comes darbi⁹ cōiūxit. Ad tuniciū fuit

Filij in patrē dolus

Genuenses aduersus mauros opem petunn.

conflictus & dura obsidio. Sed desperata expugnatiōe parentes cāpos xp̄ianus exercitus se cōtulit vbi sarracenus miles tētoria fixerat. Ibi dū pugnat̄ fugientib⁹ tādē mauris victoria xp̄ianis accessit. ❡ At quia diminut⁹ eēt exercit⁹ & pestilentia laboraret: de repetenda domo cōsultant. Qđ rex maur⁹ suspicat⁹ veritus ne id hostis simularet vt receptis virib⁹ & redite gratis copijs mox acrior insurgeret duces p internuncios tētat si pacisci vellent. Conuenit vt captiuos maurus restitueret decē ducatorū milib⁹ p̄fectis copiarum psolutis. Atq; ita īduciæ pactę sunt: & borboni⁹ milites reduxit. ❡ Incidit pidē tp̄s iohāni castellę regi bellū aduersus portugalię regem: & ducē lencastrię. Quāobrem borboni⁹ a carolo in castellā cum exercitu mittit̄ qui iohānis suppetias ferat. Qui borbonius auinionem primū vt pōtifici gratularet̄: deīde p narbonēsem puinciam / barchinonē pfectus est. vbi yolāta barrēsis arogonū regina cū suo viro rege agebat. Itaq; tā longis itineribus in cāstellā venit vt post bellū aduenerit. Frācis ei fere mos est citū auxiliū prōptūq; polliceri: facto tardos esse. Borboniū tn̄ Iohannes letissime honorificeq; excepit. Florentinis p id tp̄s opē aduersus galeatium mediolanēsiū ducē petētib⁹: seq; caroli ptāti dedētibus r̄nsum est. Inter regem ducemq; amicitiā esse (quā nō intercedēte iusta cā) dissoluere indecorū existimasset. At si mediolanensis iniurias illis facere pgat: subsidium se missurum carolus dixit. Expectatione sua frustrati florentini: ad armygniacum comitem se contulerunt: eadem quę a Carolo postulantes. Armigniac⁹ tāet si postulata primū recusaret: sibi tamē visum est vtile rei publicę fore si militū p franciā palantiū multitudinē ī lōginquam prouinciam duceret. Collecta igit̄ valida manu florētinis auxiliari cōstituit. Supatis alpibus / alexandriā mediolanensis ditionis ciuitatē obsidet. Vbi audito comitis aduentu dux presidiū posuerat. Et in insidijs alterā armatorum turmam non pcul ab alexandria esse

Florētini.

impetrauit Iacobo verme copiarum pfecto. Circūsedēte vrbeꝫ comite: insidiatores quosdā ex suis leuis armaturę lacessitum obsidentes alexandrini mittunt. In quos emissi armigniaci milites aliquot: dū lōgius eos psequūtur hostis ex isidijs prodit. Quod vbi aīaduertit comes: laborantibus suis dum succurrit. Alexādrini eruptiōe facta comitē inter se atq; insidiantes circūuentum intercipiūt. Multis occisis ipe octo vulneribus acceptis nō multo post clamans: in manus tuas dñe cōmēdo spm meum aīam efflauit. Scribit frossard⁹ comitē sudore iter plantem in aluetū pximū secessisse: vbi dum ex riuo fluentis aquę largius bibit voce defecisse: atq; ita ab hoste fuisse captum. De leprosis p eosdem dies puteos iterum veneno contaminare conspirantibus supplicium sumptum ē.

Exactiones p frāciam.

¶Et cum vectigalium aut tributorum nullus esset mod⁹: omnia per franciam in rixa & contentione gerebant. Et quod inexplebiliter tollebatur: non in communem vsuꝫ sed in priuatorum quorumdam auidissimam auariciā veniebat. Quāobrem nulli non animo coniectabant quę su peruenerunt incommoda. Augebant pręterea timorem inauditę p illos dies cęli tempestates & magna ventorū vi agitati in mari fluctus: q in littora pisces euomebant. Auulsę quoq; magnæ crassitudinis arbores: & p aera loco trāslatę mētes humanas territabāt. ¶Inter hęc cū aurelianēsis ducatus ad carolum mortuo philippo puenisset anno salutis millesimo trecētesimo nonagesimo primo: eū ludouico fratri suo assignauit / q̄q̄ ciuibus iureiurando se adegisset: ducatum sibi seruaturum: & regno p pētua possessione cōiuncturū. Hic ludouicus taētsi adolescēs eēt / erat nihilomin⁹ q̄rēdi dñij appetēs: ita vt puo tpe blesiā cōciacū & suessionis comitatum compauit. Obeunte eodem tpe mortē dū man⁹ abluit gastone fuxi comite: q̄uis hęredē sibi Carolū testō instituisset: ad quendā tñ comitis nothū excelsi aīi virū hęreditas cū tota suppellectili rege assen tiente venit. Qui fide Carolo pstita

comes appellat⁹ est. ¶ Paulo supra hos dies vantadorũ in lemouicibus admodũ munitissimũ castrũ a biturigum duce recipit. Idem cũ gaufrid⁹ testauor⁹ lõgo tpe occu passet duobus suis nepotibus alano & petro moriens reliquit. Qui frequenter a guillermo boutilierio et Iohãne bolonãso vexati simulãt se castrum relicturos similia frã corum decẽ eis soluerent. Qđ postq̃ dux guillermo refe rente cognouit nummos ꝓtenus adnumerat guillermũ adhortat⁹ a fraude caueat. Accepta pecunia alano guil lerm⁹ significat se cũ pecunia aduenire. Est in castro turris fortissima in qua Alanus triginta ex suis armatos locauerat vt venientes francos simul cum pecunia interci peret. At Guillermus doli prouidus partem bonam suorum in insidijs non longe a castro statuens: cuꝫ aliqnot armatis castrum ingressus portam asseruare iubet: & turrim quæ clausa erat sibi reserari petit: alioquin pecuniaꝫ non se soliturum. Id postq̃ alanus diu recusat: vbi vĩ sibi afferri timet claues dat. Patente in turrem aditu ijs qui ĩ tus latebãt si arma ponant vita salua promittit. Qua cõditione accepta inermes omnes prodeunt captiui effecti. Alanus autem et Petrus ad biturigẽ primũ: dei de ad regem perducti capite puniuntur. Huiusmodi dolo dolus improbi hostis retrusus est. ¶ Sub ad britonum ducẽ iterum narratio nostra conuertatur: qui per omnia per fidus et contumax: parlamento edicto (quod de clissoni iniurijs vt supra diximus latum erat) parere contẽnebat. Nec Carolo (q̃q̃ frequenter admonitus) gerebat mo rem. Vnde incãdescens Clissonus acerrimũ duci bellũ ĩfert: dãnis q̃ plurimis britones afficiẽs. Ne vero tãta odia latius se ꝓferrent: Carolus biturigum ducẽ cũ aliquot iu recõsultis ad britonem legat. Qui hoĩem inducãt ne mo netã aureã vt cœperat cudat: qđ ei nõ licere scđm regũ cõstitutiões ipse nõ ignoraret. Pareret p̃terea parlamen teo decreto quaten⁹ ad clissoni cãꝫ attiebat: & ea restitue ret q̃ vi a Clissono extorsisset: bello quoqꝫ abstineret. His

Vãtadorũ capit.

Dolus dolo supat.

Dux britonum rebellis.

ab oratoribus expositis: pceres q̄ cōsilio aderāt: regē iu sta petere arbitrati: ducē orāt vt mādatis obtēpet. Ille du ratus aīo aurē recta suadentibus auertebat discedensq; domū. Et ego inquit istos oratores in vincula cōijciam. Erat cum eo petrus nauarr⁹ vxoris ducis frater. Qui ducis temeritatem intelligens sororem illico orat: viri ferociā compescat. Dehorteṫq; legatis iniuriā facere: q̄ i eius pniciē facile redundet. Benigna mulier audito fratre ducem adit liberos secū ducens. Quorū cōspectu & vxoris prudentia māsuetior factus: morē inquit o vxor tibi gerā. Conuenientibus postera die in ecclesia ducibus: brito se ad regē non multo post pfecturū rn̄dit. Eo responso contentus biturix: dimisso duce in franciā reuersus ē. Brito aūt magno apparatu paucis interiectis diebus vt promiserat ad regem venit. Multis per eum ad excusandum ppalatis rex decemit ea oīa expleri a duce oportere: quę plamentei iudices diffinissent. Id ita se facturos brito clissonusq; pmittentes a rege dimissi sunt. Nat⁹ est sub his diebus regi fili⁹ Carolus quē septimū ętas nr̄a appellauit. ¶ Et richardus āglus rex pacem simulās lencastriæ ducē parisiū ad carolū mittit. Auditus est in cōuentu regio anglus q pecuniā richardo dissolui quę pro Iohānis regis redēptiōe restabat: aqtaniā isup oēz aurelianō ten⁹ restitui petebat. Hęc si absoluanṫ: pacē i prōptu esse q̄ ppetuo firma hreṫ. His ad isequētē modū rn̄sū est. Reddat rex āgl⁹ iohānē regē: obsidesq; q sua culpa i anglia mortui periērūt. Cōpenset insup dāna pdasq; a suis post fœd⁹ iitū per frāciā factas. quo fœdere richard⁹ militē oēm suū ad se reuocare pmiserat. Pro his detrimentis carolū petere trigesies centū milia nūmū aureorum. His si satis richard⁹ faceret: regē ducis postulatis rn̄surū Lēcastrię dux hęc q̄ accepisset suo regi relaturū dixit. Inter ludouici aurelianorū ducis aulicos multū auctoritatis habebat petr⁹ craon⁹ clar⁹ & potens eques. Qui fama quę de ludouico circūfereḃaṫ adductus (Magię siqdē &

sortilegiorũ studio ducem teneri pleriq; insimulabant) rẽ suo principi ꝑdit. Ea re indignatus ludouicus: ꝙ craonum id de se iudiciũ facere arbitraretur eum domo emittit. Ratus itaq; craonus tã insignem (ꝓcurante clissono) ignominiam accepisse (erat em̃ inter illos vetꝰ simultas) apertã in clissonũ irã vertit. Nã die festo xp̃i eucharistię reuertentẽ a rege clissonũ craoni satellites equo deijciunt: occidissentq; nisi in ꝓximã domũ (tribꝰ p natesacceptis vulneribꝰ) se proripuisset. Dilapsi fuga satellites apprehendi p̃ter tris nõ potuerũt: qui iudiciũ capitis subiere. Craono dies dictus cum esset neq; cõperet / exilio dãnatus est: bona eiꝰ publicata. Aedes em̃ quas non longe a templo diui iohannis in grauia habebat speciosas amplasq; diruere rex iubet: & in fundo sepulturã fieri parrochianorũ. Ipse vero ad britonũ ducẽ qui cõscius illi erat pfugit. Que res Carolo indignissima visa est. Accedebat ad idignationẽ ꝙ clissono scd̃m plamenti sñiam dux nõ satisfecisset. His regis aĩm asperantibꝰ cõsilio cuꝫ suis capto arma carolꝰ parat patruelesq; suos biturigũ & burgũdionum duces accersit: cãm indicãs belli in britonẽ suscepti. Illi repentinũ motum admirati ęgre ferunt: ꝙ ipsis absentibus tã difficilem expeditionẽ cõsulere qs ausꝰ esset. Idq; in clissonũ riueriũq; & nouiantũ iprimis referebant qui re uera tũ impitabãt deducẽtes regẽ quocũq; libuisset. Clissonum ingẽtes opes inuisum ducibꝰ faciebãt Nã cum ex vulnere accępto mori se iudicaret: testõ cognitũ est decẽ & septingenta francorum milia heredibꝰ relinqre. Mirati ergo duces vñ hæc sibi nisi ex p̃da clissonus compasset. Hãc ob rẽ regij consultores optimisq; quibusq; cũ graues & infensi haberent: caroluꝫ ad sc̃m̃ germanũ de laya relicta parisio educunt: rati siluestri loco liberius quę vellẽt actitare. Scholastici nihilominus pisiaci studij quorum priuilegijs crebro derogabatur: misso cum prudentibus sue cõitatis rectore: ad sanctuꝫ Germanum cũ peruenissent cãcellarium orãt dari sibi aditum ad

Craoni in clissonum ira.

Bellum in britones.

Scholastici pisiẽses

regem: mādata illis esse quę necessario patefaciāt regię maiestati. Hec cū sępenumero frustra postulassent: tandem cācellarius rńdit. Arduis pro republica negocijs regem distineri. Ceterum de eorum priuilegijs non necesse esse anxiam gerere sollicitudinē: quandoquidem regi curę erat studij libertas & quies. Atq; ita nihil pręter summam indignationem reportantes oratores domū reuerterunt. ¶ Non posthabebat Carolus in britones expeditionem: idcirco principio ęstatis cœnomānos petere copias iubet. Cuius cognito aduentu simulator beniuolentię brito: mox ad eum oratores legat mirari se dicēs ꝙ armis instructus ad se veniret: nihil rebellionis in eo esse ciuitates/castra/arces/gentemq; britonū mandatis pariturā illum regem se subditum esse. Erat tū Carolo mēs non admodū sana: ita vt male coherētibus verbis febricula vexatus interdum loqueretur. Nullo igit̃ dato britonis nūcijs responso: confestim in liberum campū paucis comitantibus egressus: dū per siluam quę cœnomanniæ ꝓxima est procedit: obuium habet pānosum hoīe; mendico similem. Qui carolum intuitus: quo inqt o rex ꝓgrederis. Caue vltra pergas proditus es. Et ī ptātē hostis te traditurī sunt domestici tui. Ad hanc vilissimi hoīs vocem carolus cogitabund⁹ & tristi similis mussitare cœpit. Regem sequebant̃ adolescentes duo ferentes lāceā alter cassidem: alter qui lanceam gestabat dormitās forte lanceam in cassidem subsequentis ꝑcidere permisit. Quo tīnitu perterritus rex furia mox actus non secus ac in hostem incidisset districto gladio obuios quosq; ꝑcutiens quattuor interemit. Confestim igitur compręhensus: ad diuersoriū ꝑducit̃: vbi mortuo nō impari diu decubuit: iudicantibus medicis eum interijsse. Votis tamē & pijs cleri plebisq; supplicationibus deo religiosissime exhibitis paulolum respirauit: & Parisium reuersus est. Atq; ita cum non satis bona valitudine esset: patrueles eius duces biturix et burgundus rerum administra-

Carol⁹ ad cenomānos pgit.

Carol⁹ insanit.

Nota initiū futurę dissētiōis.

tionē sibi vēdicarūt:psequētes Nouiantū qui regij ęrarij custodiam lōgo tpe habuisset. Ingrediens enim burgundus regis palatiū Nouiantum offendit: eumq; noīe appellans. Opus inquit mihi est pecunia. Tu centū milia francorum mihi ex regis opibus exprome. Nouiant⁹ rñdit se pecunię dñm non esse: sed si ita regi colibuisset / libenter deprompturum. Ergo inquit burgund⁹ morē mihi gerere negas. Tuę illiberalitatis te ꝓpediē pœnitebit Hinc sumpta occasione Nouiantus atq; Riueri⁹ post aliquot dierū carcerem regia domo: & communione abstinere iussi sunt: Cliffonus conestabilitatu amotus comite philippo duensi in eius locum suffecto. ¶ Per eos dies male habenti regi aliqd semp ludi iocorumq; (tristiciæ leuādæ causa) excogitabatur. In ędibus quæ blanchę reginę in suburbio diui marcelli erāt hmōi ludi nō sine quorumdam exitio facti sunt. Aliquot non vltimæ nobilitatis aulici (inter quos ipse carolus fuit) villosas sibi ex tenuissimo lino vestes conficiunt: quas ad nudam cutē pice sibi agglutinantes. & quo fulgentiores essent pinguitudinis aliquid commiscentes / silvestrium hoīm speciē non inepte reprę sentabant. Nihil enim de omni corpore pręter faciem illis apparebat: quippe qui vndiq; pendente instar villorum lino tecti erant. Igitur ad hūc modum psonati. cœnaculum facibus (quia nox erat) accensis ingressi cum choreas agunt flamma (casu ne an cuiuspiam dolo incertum est) in personatorum vestes icidēs omnes momento cruciauit. Inter nobiles fœminas quæ ludos spectabant vna aderat quæ amplissima qua indu ta erat chlamide regem cōplexa incendiū restinxit: reliquis vel adustis: vel i puteos / vel influentū se p̄cipitantibus. Nec cōptum est cui⁹ culpa tm̄ flagitium acciderit. In solas reginę ædes vltio ꝓcessit quę solotenus equatę sunt. Eodē tpe regi sicilię neapolitanum regnum repetēti clemens pontifex roman⁹ decimā i clerū impartiuit. A cui⁹ exactoribus q̄q̄ parisiensis schola ꝓuocasset: se tm̄

Decia ꝑ Neapoli recuperāda.

a tributo eximere non potuit. ¶ De copijs vero militum que sese in turmas quas societates vocabant rapina viuẽtes constitutum est vt boussicaudus marescall⁹ ptẽ in aqtaniã abduceret: pars comitis sancti pauli attribuerẽtur ad bellũ qd apud luceburgũ aduers⁹ bohemorũ regẽ gestur⁹erat: q cũ obẽrat⁹ comiti eẽt / debitũ dissoluere recusabat. ¶ Interea couent⁹ principũ frãcie atq; anglie apd abbatisuillam habit⁹ aliquid sperate pacis attulit / ita vt eius confirmãde gr̃a cum carol⁹ abbatisuillam: angl⁹ vero calisium petijsset Carolũ solita furia corripuit ,ppterea re infecta discessum est. Recepit in gratiã per id tẽpus clissonũ biturix dux. At cum inter aulicos varie factiones essent: ,p sua modestia iuuenell⁹ mercatorũ ppositurae custos occurrebat: odientibus eum multis: quos ĩ alteram ptem nouarum rerum spes abducebat: nec ab illorum mente philippus burgũd⁹ abhorrere putabat. Itaq; ex burgũdia delatores ,pdiere / qui iuuenellum multis criminibus accusarunt. De quibus burgũdionũ dux inqri iubet. Inuẽti sunt corrupti testes trigita iuuenellũ vno et pari testimonio accusantes. Inquisitione ad ducẽ delata: cum philippus ĩdisset / supersatis ad homĩs damnationem esse si crimina ab ipsis inquisitoribus quos castelleti commissarios frãci vocãt: summatim scriberent. Inscriptis criminibus commissarij abeũtes in cauponẽ vinariã duo vino ĩdulgent: libell⁹ ĩquisitorius ad extremã mẽsam negligenter ab illis dũ compotant relictus: in pauimentũ cũ cecidisset adueniens domesticus canis libellũ mandens: in hospitis cubile deportauit. Quem cauponis vxor cubitum pergens pede offendit / maritoq; ostẽdit. Ille inscriptione prelecta ad iuuenellum protenus profert. Cui postridie dictus dies erat ad vicenas iudicio se sistendi. Admiratus iuuenellus falsas in eum delatiões: innocentiae suae securus ad regem cum quadringentis Parisianis ciuibus pergit. Erat enim integritate optimis quibusq; commẽdatissimus / ita vt regius parlamẽtei se

Iuuenell⁹ mercatorum ppo sit⁹ falso accusatus

nat⁹ aduocat⁹ cām in eū dicere rogat⁹ recusauerit q̄q̄ a burgūdo ducevt id faceret deligeret. Cām egit aduers⁹ inocentē iohānes andrognet⁹ aruern⁹: magnope postu lans iuuenellū i carcerē mitti. Cōtra iuuenellus cōstanti animo respondēs: postq̄ de sua innocētia nōnulla ꝑ tē-pore disseruit: nō inquit equū est sine iquisitionis libel-lo hoiem in vincula rapi. Cui andrognetus mox intulit accusationes testesq; præsto esse atq; inqsitores qui po-ne illū astabant cōspiciēs libellū petit. Illi se vicissim iter rogātes / quis eorū haberet: rubore pfusi: obstupuere ve hemēter Rex (cui eo die melior mēs erat) cōfictos i iuue nellū dolos itelligens. Abi inqt iuuenelle: te satis purga tū habemus. Missis p illos dies in britāniā oratorib⁹: qui ducem clissonūq; ad cōcordiā iducerēt: cū inanes reuer tissent: burgūdiæ dux i britāniā se cōtulit: cōtrouersiāq; omnē ita cōposuit / vt dux in frācia; ꝓfecturus britonu; gubernacula clissono crediderit. ¶ In iudeos rursus ani maduersu; est qui christianā pietatē aspernentes oppro brijs xp̄anos lacessebāt. Aliquot ex illis p ciuitatis cōpi ta fustigatis milia scutoru;. xviij. in fiscū retulerunt. Quę ad pōtē qui paru⁹ appellat extruēdū ipensa sunt. ¶ Et cū a turcis ipetitus hungarorū rex Hēricus Caroli auxi liū petiuit: missus ad eū est cū magnis copijs conestabi-lis duensis comes. Qui hungariā ducens: cognito quia turci relicto bello se in turciā recepissent: in bohemos i-petu; facit qui de religione & fide xp̄i nō recte sapiebāt Habita de bohemis victoria pȩdis ditatū militē in frā ciam reduxit. ¶ De pace iterū apud boloniā franci an-gliq; cōuenientes: inducias quattuor tantū annorum po suere. Interea exercitatum volens reddere militem om-ne ludoru; genus pręter sagittādi carolus ꝓhibet: vt ad induciarū finē si angl⁹ negligēs pacis eēt: miles nō emol litus ocio: robustior ad bellum constantiorq; haberetur. Sagittariorum siquidem atq; balistariorum tanta post paucos menses exercitatio atq; copia fuit: vt principi-

Expeditio in turcos:

Exercet miles.

bus viris timori esset: quare hoc exercitij gen⁹ nō passīs sed per īsigniores tm̄ regni vrbes permissum est. ❡His diebus cū parisij ageret cardinalis lunēsis a pōtifice legatus: hi qui iuuenellū falsis delationib⁹ offenderāt sacerdotis eorū cōsilio ad cardinalē ꝓfecti: culpę remissionē mœsti gemētesq; efflagitāt. Qui pœnitētiā illorū nō aspnatus: eos a iuuenello quē offenderāt veniaꝫ petere iussit. Venere siquidē litheis ne agnoscerēt tecti ad iuuenelli ędes: a quo humanissime excepti postq̄ nominatim singulos designauit venia donātur. ❡Fuit scholasticorū parisiēsis academię aduersus cardinalē de ecclesiastico scismate grauis cōtentio: ita vt illi nō reuerenter de pōtifice verba facere auderēt. Execrabilibus demū cēsuris a cardinale prohibiti ęgre abstinuerūt. ❡Obeūte mortem paulopost inocentio septimo patres qui auinione erāt petrum lunaꝫ pōtificē ordinarūt benedictū illū appellantes. Ad quē missis a rege: & parisiēsi schola oratoribus: qui de scismate tollēdo illū hortarent: postq̄ vacui redijssent cōsilio parisijs habito: cuꝫ nulla ad vnioneꝫ sanctior pateret via quā si vterq; de pōtificatu cōtēdēs se dignitate abdicaret: duces biturix & burgūdus ad benedictū auinionē legant. Mittunt quoq; a scholasticis parisiensib⁹ eadeꝫ causa nūcij. Hi bn̄dictū cōueniētes memorāt quę icōmoda ex scismate cōtigissent: & quę post hac euētura timebāt nisi tm̄ ab ecclesia discidiū tolleret Vnicū huic malo remedium afferri posse: si ipse atq; aduersarius ei⁹ pōtificatui cęderet. Bn̄dict⁹ ad hęc oratorū verba cū se rite electū pōtificē esse m̄disset: nec spem de se faceret pacis perseuerātib⁹ in ꝓposito oratorib⁹: ego inquit qn̄quidem ad vnitatē cessio cōducere videt cedā si idē fecerit cōpeditor angl⁹ corari⁹. hic em̄ venetus erat: & gregori⁹ duodecim⁹ a suis sectatorib⁹ vocabat. In hoc bn̄dicti ancipiti m̄so oratores icerti. idētidē cōsultāt q̄ rōne hois ptinaciā euicerēt. Sꝫ corūꝫ freqns cōuētio bn̄dicto suspecta occasioneꝫ dedit vt auinione

Scisma.

clam relicta in cathaloniam propere se conferret: erat enim ex ea gente prognatus. Igitur duces benedicti ab scessu irritati ad regem remearūt. Qui relatione gestorū accepta: ad diuersos xp̄iani nominis reges de auferando ab ecclesia scismate nuncios mittit. Id postq̄ benedictus intelligit placandi regis causa decimā illi ecclesiasticam nullo ꝓcurante donauit. Quaꝫ inuito & reclamāte clero rex exigere cunctatus non est. ¶ Per superiores proxime exactos annos. Conuenientib⁹ francis anglisq; oratoribus cum fuisset de ysabella Caroli filia regi anglorum desponsanda ꝓlocutum: & annoruꝫ triginta cōfirmatę essent induciæ: parisium ob eam causam venere ab anglo rege Rolandus corbiensis anglus admirald⁹: & Monthion marescallus. Guillotus quoq; stropus legationis principes. Et Rolando quidem regis angli vicario data est coniunx ysabella septimum annum agens: & cū in normānia chereburgū: & in britannia brestum hactenus angli occupassent: vtrunq; Carolo relinquere.

Ysabella septēnis regi āglorum desponsat.

¶ De ꝓdigijs eius tp̄is hęc relata ex lig̃ua occitana fuere. Visam ſtellā eē grandē: quā quinq; minores stellę hostili more persequi viderentur: & pręter ea iuxta astare erę armatū hominē: manu lanceā gestantē: ignēq; mittentē: qui stella percussa mox euanuerit. In aquitania auditas p celū voces: & armorū strepitus velut pręliantiuꝫ hominū. Quo tp̄e Bousſicaudus marescallus Genuensium administrationem regis noīe suscepit papiamq; atq; placentiā insubrium vrbes duodecim equitum milib⁹ instructus cepit: & demū aduersus turcos constantino polim duxit: vbi egregia militię opera edidit. ¶ Redeuntibus ex infœlici apud alexandriā cōmissa pugna sexcentis militibus: qui sub armigniaco comite militauerant transmissa sabaudia cuꝫ ad dalphinatus ar gustias duce almerico fœneraco peruenissent: omniū rerū indigentes: peterētq; sibi ab incolis alimēta ministrari: quidā regionis illius ꝓceres: cōtractis raptim copijs in illos non

Prodigia

Genuenses.

Reditus armigniacorum ab italia.

sec⁹ ac ĩ hostes arma parãt. Ea re ad almericũ ꝑlata: ad dalphinates missis nũcijs orat: liceat sibi suisq; ꝑ illoruꝫ fines iter facere: distributis quãtũ ipi decernerẽt mode ratis alimẽtis. ¶ Reiectis nũcijs: negant dalphinates il lis subuẽturos. Igiť almericus cõuocatis ad se militonib⁹ Ecce iquit o socij oĩ ope atq; hũanitate destituimur. ꝓ currũt in nos armati dalphinates: & si in eorũ manus in cidimus nõ aliter q̃ latrones iugulabũt. Si viri sum⁹: prę stat per vulnera gloriose ꝑliãdo occũbere: q̃ more reo rũ strãgulari. Insidiemur illis & itercipiam⁹ icautos. Mo uẽtes dalphinates cũ mox vltra ꝓgredi illos impediret magnis ignib⁹ incensis: male cõstitutis excubijs obdor miũt. Vigil autẽ almeric⁹ vbi ꝑ exploratores de dalphi natium statu cognouit ordinatis suis sub diei lucẽ in ho stẽ irrupit & cęde facta aliquot ex illis nobiliores viuos capit. Inter quos fuere auraycẽsis princeps. valẽtinian⁹ comes / & viennensis pręsul. Victor almericus verit⁹ ne ex fuga dalphinates se reciperẽt. & viaruꝫ fauces inter cluderẽt: captiuos liberaliter habuit. Impetratisq; dum transiturus esset alimẽtis / a pricipib⁹ quãtuꝫ ipi ꝓ eoruꝫ redẽptione iudicarẽt: e cęteris vero singulis argẽti mar chã accepit. Est eñi marcha apud gallos librę pars dimi dia. ¶ Nõdũ per eos dies iter frãciæ & ãgliæ reges de cõditionib⁹ pacis cõuenerat. ¶ Idcirco ad idipsuꝫ Ca rolus Arderã: anglus guynas venit. Ad arderaꝫ vero cõ ueniẽtibus regibus pacis fœdus ictum est. De quo aliud scribere nõ possum: q̃nq̃uidẽ ei⁹ tp̃is scriptor id se nesci re confessus est. Indicia multa regũ beniuolẽtię visa qua lia sunt oscula / dexterarũ tact⁹ / mutui amplexus / amicis sime appellationes Carolũ eni anglus patrẽ: Carol⁹ an glum generũ vocabat: alternis pręciosissimis munerib⁹ se donãtes. Dũ apud arderã reges cõsultant: nõ visi añ id tp̃s ymbres: grandoq; frequẽs cũ vehemẽti vento ir ruẽtes quattuor sine intermissione horas principes in tẽ torio Caroli cõtinuerũt. Altera quoq; insequentis diei

Fedus inter reges francię & anglię.

Tẽpestas

nocte insurgens subito ymbriũ & venti violẽtia: franci regis tẽtorij cẽtũ & quattuor funes & tigna quę taberna culũ sustentabãt. Anglicę vero mãsionis quia demissio re loco distenta erat: quattuor tm̃ funes abrupit: Interea ysabella ad ãglũ deducit: & ide ab ãglis isignib⁹ fœminis quę obidipsum ex anglia cõuenerãt suscepta: calisiũ ꝑfecta est. Reges vero cũ se cõuiuio apud anglum recreassent datis atq; accep tis inuicẽ donis: alter frãciã: alter angliã petit. Paulo supra hos dies rex hungarus de turcis isignem victoriã retulerat: cui⁹ rei memores turci renouato bello expeditionẽ in hũgariã parãt. Quãob rem sibi cõsulẽs hungar⁹ ad Carolũ missis oratorib⁹ sup petias orat. Missi sunt cũ ingẽtib⁹ copijs Philipp⁹ arthesiensis conestabilis Iohãnes niuernẽsis philippi audacis fili⁹. Iohonnes boussicaudus: Iohãnes viẽnensis: Cõciacus: & alij francę nobilitatis ꝑceres: armorum belliq; nõ expertes. Trãsmisso danubio ad hungarũ regeʒ frãci galterũ de rupibus equitẽ hurgũdũ mittũt. petẽtes quid illos cõmodi⁹ facere liceret: quove itinere in turcos du cerẽt. Hungarus cui frãcorũ mores cogniti erãt / timẽs ne per arrogãtiã temere quicq̃ cõmitterẽt: turcorum in bello gerendo cõditiones modumq; galtero explanat. Nihil festinãdũ esse. Hũgaros qui ꝓxime turcos icolerent / se assuetos hẽre: quos primos hosti obijcere oportebat. Hungari regis cõsiliũ parui habẽtes frãci: primas sibi pugnãdi partes arrogãt. Et lubrici per oẽs volupta tes / vino ludoq; idulgẽtes: bonis oĩb⁹ horrori habebant ita vt dicere illis incolę nõ dubitarẽt male illis aliqñ pro pter eorũ iniquitatem cõcessurum. Vbi ingẽteʒ turcoruʒ multitudinem nõ lõge a castello richo in armis esse cognouerẽt frãci: ductore cõciaco in eos nihil metuẽtes in currunt: ceduntq;. Et castellum aduenientein adiutorium hungaro expugnant. Deinde nichopolim munitissimam ciuitatem obsident. Vbi cum dies octodecim con sedissent: quotidianis oppugnationibus obsessos vexã

Expeditio in hũgariam.

Insolẽtes franci.

Turci

tes:nūciū acci piūt de turcorū aduētu qui istructis militariter acieb⁹ in eos ꝑcederēt. Igitur cū hungaro rege de genere & mō prçliādi cōsultāt. Atq; iprimis glorię cupidi franci primā sibi aciē (renuēte hungaro) deposcūt. id maxime cōtendente conestabili qui grauiter ferebat cōciacū supiore prçlio se prętermisso victoriā de turcis habuisse. Itaq; i prima se frōte collocāt franci quā sibi deberi rex cōtendebat. ob eas maxime causas quas supra exposui: tū etiā ꝙ hungar⁹ suorū mores spectatos habebat: audaciores fore diu; francos post se pugnaturos cōfiderent: neq; terga daturos, metuētes a francis sequētibus cogi. Si cōtra fiat & ab iis qui primā aciē ducerēt male depugnet: hungaros statim fugę se cōmissuros. Sano cōsilio isani frāci nō acquieuerūt. Igit dū qd icastris turcorū fieret exploratū hungarus mittit: acies instruunt: frācis primā sibi arrogantib⁹. Erant in castris francorum ex priore victoria turci captiui cōplures, quib⁹ tāetsi (fide a frācis accepta) spes esset sui redimēdi: eos tñ illico frāci necāt. Cōstitutis i mutuo cōspectu acieb⁹: signo dato atrox pugna cōmittit: pliabāt accerrime xpiani: nec minus ferox turcus depugnabat. Cōciacus & iohānes viēnensis primariā in ea pugna laude; meruere. Sed in frācos irrumpēs turcus cū nostrorū ordine; turbasset multitudine militum supior, xpianū exercitū fudit: fugiētib⁹ hungaris qui in posteriore acie cōstiterāt. Capti sunt ex francis & ad turcoru; ducem perducti trecentum nō mediocris coditionis viri: inter quos iohānes comes niuernensis. Conciacus boussicaudus & iohānes viēnēsis. Ducebat cōciacus interiore tantum tunica vestitus: & verberibus interducendū afficiebatur. Cui sic afflicto nudo q; chlamys (diuina ne an humana nescitur ope) iniecta est. quę ad tegumentu; illi fuit. Coram positis captiuis, turcoru; tyrānus eos mox occidi impraesentiarū iubet. Boussicaudo tñ & iohanni niuernensi cum alijs duobus & viginti ꝑceribus parcitum est. Illi propterea ꝙ turcis

Franci fisdefragi.

Cedunt a turcis frāci.

in pari fortuna qñq; pepercisset. Huic ꝙ magus quidaꝫ inter turcos: eũ assereret auctoreꝫ futuruꝫ maxime xp̄ia norum cędis. Nã hic iohãnes burgundię ducatuꝫ postea adeptus mirabiles in francia dissensiones & ciuilia bella mortesq; excitauit. Post tam male gestum prælium: cuꝫ xp̄ianoruꝫ cadauera iubente turco anno & mēse vno hu mi insepulta iacuissent: nec a fera vlla / nec ab auibus con tacta sunt: arbitrantibus hostibus id alimentũ feras de= spuisse. Iohãnis & suorũ cõcaptiuoruꝫ redēptio ducento rum milium aureorũ nũmum fuit. Philippus vero cone= stabilis in ipsa captiuitate: atq; item. Conciacus interijt priusq̄ de redemptionis pręcio conuenisset. Eius philip pi cadauer aromatibus conditũ in franciam relatũ in di ui laurentij templo in oppido Deu sepultuꝫ Guido tri= molus rohodi defunctus est vita: & in eo loco sepulchro inhumatus Henricus barrensis orta in venetiis pestilē= tia mortu⁹ ē. ¶ Sub his diebus ducis britãnię filius Caro li filiam despõsauit: cui milia francorum trecenta in do= tem promissa sunt. Sed non multo post exactis mensib⁹ virgo defuncta est. Et francorum regina per eos dies fi lium peperit ludouicum cui in baptismate Ludouicus aurelianorum dux nomen dedit. ¶ Nauarro rege vt su= pra memoraui defuncto filius pacti memor quod cuꝫ ca= rolo pater inierat pãpilonensem episcopum ad regē le= gat: terras repetēs quę illi ex paterna hęreditate in nor mãnia ptinebãt. Consultante de hoc rege: post diuersas snias ea vicit: quę restituēdas nauarro terras aut ei alio= quin satisfaciēdũ dicebat. Itaq; i vastinio nemorsum da tũ: & cũ antea comitat⁹ eēt: inducat⁹ dignitatē est subli matũ: Et i cãpania locis separatis milia librarũ decē na= uarro assignata. Quo tpe maria regis soror religionem apud poyssiacũ ꝓfiteť. ¶ Venete pręterea a cõstantino politano ĩpatore ad carolũ legati aduersus turcos opem postulãtes. Quib⁹ assensum est orante ludouico aurelia= noruꝫ duce hãc sibi expeditionem cõmitti. Et baasacus

Nemor= sum in du catuꝫ eri= gitur.

urcorn; pri ceps misso militię suę prefecto Carolũ magnis muneribus donat. Venit quoq; (carolo remis agente) bohemorũ rex: vidẽdi caroli tm̃ causa. Quẽ liberaliter exceptu; & donis cumulatũ rex habuit. ¶ Bñdictus vero cui frãci i põtificatu fauebãt: licet põtificatui cedere crebris legationib⁹ admoneretur: pertinax tñ cõtra p stabat. Quare cõuẽtu sacerdotũ pcerũq; pisijs cõtracto / a bñdicto secedẽdũ esse decretum est. neq; admittẽdas post hac grãs ad bñficia adipiscẽda quas romani expectatiuas dicũt. Ecclesias quę rectore carerẽt a collatoribus petẽdas electiones cõfirmãdas etiã exẽptarũ ecclesiarũ salua exemptiõis libertate. Ea a bñdicto discessione cognita: cardinales qui cũ illo auinione erãt / ad nouã villã sex milib⁹ passuũ ab auiniõe distãtẽ se cõtulerũt suo põtifice deserto. ¶ Carolo vt est a nobis memoratũ mẽtis impoti duo ex ordine augustinẽsiũ frẽs mederi se posse iactauerũt. Quod quia gratum q̃plurimis erat: ad valitudinariũ regẽ ĩtroducti / capiti aliquot ĩcisionibus factis ex ĩpotẽte moribũdũ reddiderũt. Idcirco cõprehẽsi cũ se medicinę prors⁹ nescios eẽ cõfiterent: ex prudẽtũ cõsilio sacerdotij dignitate exutos: carnifex capite trũcauit. Quos ad id scel⁹ excitasse philippũ burgundũ fama vulgauit / ppterea q ludouic⁹ aurelian⁹ iohãnẽ barrẽsẽ (q burgũdi studio ducebat: & mag⁹ erat) igne cõburi pcurasset. ¶ Ortis eodẽ tpe ĩ anglia ppter ducis lẽcastrię necẽ seditiõib⁹: Hẽric⁹ ei⁹ ducis nepos cũ ĩ suspitionẽ aduersus richardũ cõiuratiõis venisset: ĩ franciã se recepit: & a carolo honorifice ẽ habitus. ¶ Et per id tps auctore iohãne cremaldo alexãdrino pñarcha: decimã cler⁹ persoluit. Superatis pterea alueis a deo flumina exundauerũt vt ędes cu; ijs qui eas ĩcolebãt efferrẽt pditis diluuio segitib⁹. Laboratũ est etiã grauissima per oẽm frãciã pestilẽtia: labẽte anno salutis: M.ccc.nonagesimonono. Visus quoq; est cometes ĩsolite magnitudinis & vehemẽter ignit⁹. Supuenere pręterea ãglis

Gratię expectatiue

Pseudo medici.

Dissentio ĩter ãglos

suę calamitates rebellantib⁹ vualis. In quos dū richard⁹ anglorū rex copias ducit: nō pauci ex nobilitate in eum cōspirant: & ysabellā reginā imprimis in arcē munitissimā abducunt: duob⁹ ex oī eius gallica familia obsequio quotidiano relictis. Seditiōe anglorū cognita: henricus quem ad carolū cōfugisse diximus aīm intendēs: spē cepit res nouas moliendi. Clā igit̄ e frācia abiens ad āglos fertur. Allexit ꝓtenus in suas ptes richardi amicos: datisq; ad ciuitates lr̄is / quib⁹ regē in multis criminabat̄: paucis dieb⁹ magno satellitū nūero stipat⁹ incessit supplicio quosdā ꝓceres afficiēs: ita vt parti metu pti Richardi odio / ppl̄i magna ps hērico obtēparet. Vbi res apđ āglos innouari richard⁹ a ccepit. vualia relicta a suis quoq; relictus est: q eū in henrici ptātem ꝑdidere. Nō ob aliam cām magis q̄ ꝙ cum francis amicitia cōtracta caroli filiā vxorē duxisset: cherebutgūq; & Brestum restituisset: pace pręter populi voluntatem cōcessa. His rōnibus in publico anglorū cōuentu diffinitū est alio rege op⁹ esse henricū magnis laudibus pleriq; efferebāt: & ān oms cā turiensis archiēpsul / vt factiōis iniquitatē aliqua religione palliaret: fialam ꝓmittit liquoris plenā quā ad diuum thomā cāturiensem ad sacrādos reges anglos cęlo allatā asseuerat. Hērico p simulatā religionē fauere: & conciliatū sibi populū reddere sacerdotē voluisse credo. Eam fialā henric⁹ postea nūcijs quos ad eum carolus miserat ostendit. Nec differt richardū tollere. Nā accitis quos richardo fidelissimos fuisse nouerat per eos richardum necat: seq; regem fauentibus anglis instituit. Cōscius tn̄ q̄ indigne richardi mortē carol⁹ ferret: oratores ad eum legat: qui de pace certo loco & tpe componenda cōuenirent Boloniā Carol⁹ / calisiū hēric⁹ suos misit. Qui de pace frustra disceptantes paucorū dierū inducias edixerūt Accept⁹ est eodē tpe a Carolo honorificentissime cōstātinopoleos imperator: qui visendi regis cā parisium aduenerat. Quem apud luparam diuersatum tantum aucto

Produnt angli Richardū regē suum. i Anglorū suū regem ꝓdidit.

Figmētum sacerdotale.

res scribunt / eius cām aduentus aliā nō ponentes: nō est tñ dissimile verō ea cā venisse: vt i turcos grecię minitātes frācos cōmoueret. ℭ De ysabella q̄ richardo nupserat Carolus pater sollicitus: gueuillū & iohānē blāchetū ad henricum mittit: qui eā ad se reducerent. Qui dū regine cām diligenter constāterq; agunt: āgl⁹i carcere; illos asseruari iubet. Vbi blanche tus ęgritudine contracta moritur. gueuill⁹ post diuturnā valitudinē cruēti vomitus sanitatem recupat. Eo ex anglia reuertente: hēricus ysabellā callisium mittit. Vbi receptā frāci ad p̄rem pduxerunt. ℭ Circiter id tpis mense Mayo p bellouacorum agrū grādo frequens ad anserini oui magnitudinē: tonāte cœlo segetes quatit. Et celestis ignis apud vicēnas i reginę puerperę cubiculo decidens thori corthinas cōcremauit. Sequenti mense iunio p dies nundinarū dionysiani edicti par grando tabernas atq; officinas mercatorū cū plures cū bona publicarū ędiū pte: q̄s hallas vulgus vocat diruit / atq; proculcat. ℭ Carolo non conualescente: duces ludouicus aureliañ. biturix & burgund⁹ de administrandis regni negocijs simultates exercebāt: & burgundus ludouico maxime inuidebat. Irā insup auxit aurelianus dux qui amicitia cum duce gheldrēsi nescientibus principib⁹ cōpata: gheldrēses qngētis equitib⁹ stipatum in parisiorum agrū deduxerat. Nec iferiores copias burgund⁹ cōtraxit: ita vt in aptas inimicitias odiū pdire nemo dubitaret. Biturigū tñ dux tāto occurrēs malo tpariū remediū attulit recōciliantis ad tp̄s furentib⁹ pricipib⁹. ℭ Appuit per eos dies a septētrione ardētissim⁹ cometes q timori multis fuit: nō ignorātib⁹ id pnosticō esse grauioris in republica calamitatis. Enīuero nō multo post aurelian⁹ dux publicis gubernaculis a Carolo q tum meliusculus erat pręfectus est. Quam dignitatē cōsecut⁹ mox ad rapinas se cōuertit: quo suis ad soluēda vectigalia & tributū cōpellens: clero ad eā seruitutē cōpulso. Re cognita remorū archipręsul ducis auaricię occur

Oratores ab hērico anglo captiui.

Celi tēpestas.

Simultas inter principes frācos

Cometa.

rit. At contra senonensis archiepiscopus excommunicatione feriebat aureliano non parentes: tam diuersa erāt hominum studia: vt non legę, nō charitate, sed cōcupiscentia sua & sacerdotes & ꝓceres in diuersa traherent. Fauebat maxime benedicto aurelianus: & ab eo factam esse discessionem moleste ferebat. Quāobrem schole Parisiensis odium in se contraxit. Nec diu post rebus ꝓfuit communibus: constituto burgundionuꝫ duce qui regnū administraret. Recepto magistratu nouam mox exigendę pecuniæ formam Philippus excogitauit: sed ab antistite remensi admonitus destitit. ¶ Aurelianus postq̄ magistratu amotus est: ad lucemburgum contendit. Et cum lothoringiæ dux mettensesq; bello decertarent: sollicitam nauauit operam pacem componere: honorem idę muneraq; non parua referens. ¶ Apud britones defūcto duce: vxor eius vidua Henrico anglo nubit. Quæ dum traijcere in angliam cum tribus quos habebat liberis parat: Philippus burgundus magnis itineribus ī britanniam pergens receptos filios ad regem perduxit: Iohannem dico Richardum et arturum. ¶ Auinione vero cum benedictus palatio non egrederetur tametsi obsidione liberatus esset: veritus tamen inimicorum insidias se in arce continebat. Sed cum id carceris speciem esse reputaret: Roberti braquæmontis ope clam inde educitur. Nascitur hoc tempore anni. M.cccc. secundi ex ysabella regina Carolus filiorum regis Caroli quartus. Cui patre defuncto regnum miserandis calamitatibꝰ attactum obuenit. Constituitur item connestabilis (mortuo sancerro) Carolus albritus. Qui adepto magistratu: arces nonnullas in lemouicibus ex anglorum dominatione eripuit. Renataq; est inter aurelianum burgūdūq; de administrandis rebus controuersia. Quam occurrentes viri sapientes pro tēpore sedauerunt: vt nemini principum seorsum: sed oībns pariter respublica crederetur non secus q̄ si ad paucoruꝫ moderationē monarchia re-

Nota de vniuersitate pisiē si.

Vxor ducis britonum viro mortuo. hērico anglo nubit

Carolus vij. nascit

dacta esset. ¶ Tria p id tps matrimonia contra ctafuisse inuenio. Carolus ludouici aureliani fili⁹ ysabella q̄ richardo anglo nupta fuerat vxorē accepit. Iohānes Caroli regis secundo genitus: bauari ducis qui hannonie comes erat filię copulatus est. Margaretā autē regis filiā iohēs britonum dux lʒ ętate minor in mrimoniū duxit. Et philippus burgundiæ dux vltima nature psoluit: relicto Iohāne niuernensi multorum malorū futuro autore. Nam patris loco burgūdus suffect⁹: postq̄ fidelitatis iura carolo pstitit perditoruʒ hoīm cōsilio duct⁹ aduersus aurelianum ducem inexpiabili odio ferebatur. Erat itaq; aurelianus excelsi animi & magnarum rerum appetens: & qui imperium affectaret: ppterea lucēburgū pfect⁹ aliquot oppida atq; arces cepit/ de se opinionem bonam faciēs: quasi imperio idoneus esset. inde aūt quasi gloriæ satis suę fecerit digressus: auinionem ad bn̄dictū venit latur⁹ opē pontifici quē schola parisiēsis dignitate amouēduʒ magnope contendebat. Magni siquidem nomīs atq; auctoritatis per id tps schola ipsa habebat: ita vt scholasticum offendisse piaculum esset. Inter itaq; multas simultates cū res tota francorū ad ciuilē discordiā iclinaret: nemo non fere studebat scholę fauorē atq; beniuolentiam sibi compare: eo melior æstimandus quo lr̄atorum maiore auctoritate iuuaret. Erat ergo per eos dies pisianis scholasticis plurimū nomīs atq; æstimationis. Enimuero dum ad diuā Katherinā quę scolasticorum appellat supplicationē haberent: quidā ex familia Caroli sauosij aurati eqtis equo p lutū vect⁹: vnum ex scholasticis luto iquinauit. Quē ptenus ira feruēs scholasticus pugno pcutit. Ad vociferātē seruū cū reliqua sauosij familia armis instructa procurreret: scolasticos insectās cum ad ecclesie vestibulū succeßisset: nescio qs sagittā temere ad maiorē vsq; arā dū ad rē diuinam se sacerdos parat emittit. Quā scholastici iniuriā vlcisci pperantes: ita apud iudices agūt: vt sauosij edes vnde familia prodierat solo te-

Iohēs burgundiæ dux.

Carol⁹ sauosius.

nus diruerenť:ipse vero exularet. ¶ Inter principū simul tates regina ad aurelianum ducem magis spectabat. Igi tur meldunum venandi cā (comitāte eā duce) pgēs: fra tri suo ludouico bauariæ duci & montaguto mandat dal phinū cui aquitania cōmissa erat / vxoremq; ei⁹ burgūdi filiam ad se ducāt. Nec caruit suspitione regina id impe rasse vt filium dalphinum vna cum vxore duceq; aurelia no / in germaniam traduceret. Ea re ad iohānē burgūdū plata: ipse contracta amicorum manu. Interdiu noctuq; perseueranti itinere parisium venit ratus dalphini egres sum prepedire postq̄ abijsse cōperit: festinans apud gi uisum non procul a corbolio vicū euntes consequiť. Re cusante bauoro dalphinū reducere: burgūd⁹ vi fctā dal phinū recipit: & apud arcē luparē seruat. Quāobrē aure lianus collectis celeriter sex hoim milib⁹: vicēnas cū re gina ingrediť. Iohanne Parisij agēte: que; bona populi ps sequebať: sperans eius ope vectigalia tolli. Res tota prorsus ad p̄lium inclinabat: sed interueniēte mōtaguto hoie modesto & prudente in grām duces redierunt. Et ne eorum animi renouató liuore exulcerarentur: aurelia nus in aquitaniā aduers⁹ anglos. burgūdus ad calisius; ex peditionem duxit. Extruxerat ad oppugnādū calisium Iohēs auctore mōcoq̄ro equite aruerdo: mirę magnitu dinis fabricā ligneā: q̄ suppositis rotis facile quoquouer sum promoueri posset: Magna em̄ spe ducebatur oppi di capiendi. Aurelian⁹ aūt cū burgū in aqtania circūual lasset: audito q̄ a burdegala auxilia obsessis venirēt: ob sidionem soluit. Nec multis post dieb⁹ carolus vtrunq; ad se vocat. fati sicut est mortale hoim gen⁹ improuid⁹. Nā redeūtē noctu domū aurelianū ducē qui puerpe re ginę gratificat⁹ erat: satellites duce Radulpho auctonil lo interficiūt: pxie barbetę portē dextra manu amputa ta: in quē humi deiectū cū ex ducis aulicis vn⁹ sese dñi p tegendi cā pstrasset: ab interfectorib⁹ trucidat⁹ ē nono Kaľ. decembris. anno salutis. M.ccccvij. Homicidę vero

Mors aureliani ducis.

pessimo facinore patrato: in ędes arthesij comitis vbi ió hannes burgũdus diuersabať cõfugiũt. Excito ad ducis necem clamore atq; tumultu: vicini oc cisi corp⁹ in proximas ędes inferunt. moxq; sceleris imanitas p ciuitatem circũferť. Aduolant repente ludouic⁹ sicilię rex / ducesq; biturix et borbonius: q cari sui cadauere conspecto indignantur pariter atq; illachrimant. Postera die dux ad celestinorũ mõnasteriũ celebri põpa efferť: sepeliť in sacello quod postea insigni pictura honestatũ ẽ. Comitabantur fun⁹ quas dixi principes & dux ipe burgund⁹: quẽ necis auctorẽ extitisse nemo dubitauit. Nã criminis inquisitores robertus tuillerus & Petr⁹ orsaueri⁹ cognito q̧ auctouillus ad diuersorium iohannis burgundi cum suis p̃ticipibus p̄fugisset: quia in principum domo hominẽ p̄hẽdere absq; dñi assensu non licebat ad burgũdũ q apđ neellã cum alijs ducibus cõsilio aderat se cõferũt: pulsatoq; hostio interrogati quidnã vellẽt. ducis inquiũt burgundi petimus assensum: vt eius bona cum venia hoiem sceleratũ in ei⁹ ędibus p̄hendam⁹. Hic erat quẽ petebãt aquę baiulus: cuius insidijs atq; archanis delationib⁹ necis cõscij vsi ad homicidium fuerãt. Cognito quid peterent inqsitores: burgũd⁹ expalluit. Qđ sicilię rex callide p̄cipiẽs seorsum iohãnẽ rogat: si necis in se culpã vllã haberet. Iohannes vindice conscientia admonitus lachrymas cõtinere nõ potuit: seq; & crimẽ aperit. moxq; cõclaui tanq̃ corpis curandi cã egressus ferocissimi equi misterio vsus: te ex ciuitate ad sancti maxẽtij pontẽ p̄ripuit: quo transmisso põtẽ diruere iubet: vt se persequentibus viã p̄cluderet. Eo die attrebatũ peruenit miliaribus fere cẽtũ a parisijs distãs. Elapso parricida verit⁹ carolus ne sceleri scel⁹ burgũd⁹ adiũgeret: seq; tuendi gratia ãglorũ societatẽ expeteret biturigẽ ducem burgũdi patruuз ad eũ mittit qui hoiem bñ sperare hortareť: bellũ oino dissuadens. Itaq; Iohanneз tota hyeme se absq; vllius belli apparatu nunc in flandria / nunc in arthesio continuit

Necis cãs burgundus cõplures diffamauit. Qđ Aurelianus.s.regnum affectasset.& magos adhibuisset a quibus gladios duos & anulũ accepat: q̃ Carolo regi dum beluaci ageret ostensa eũ tota cęsarię expilatum & paulopost decidentibus sensim vnguibus ibecillẽ reddiderunt. Habuisse p̃ter hęc virgã q̃ semel a fœmina cõspecta: eã effi ciebat libidini ducis audientẽ. Fuisse quoq; eorum ludorũ autorẽ vbi Carol⁹ fere exust⁹ est inijciẽte aureliano facem in villosas vestes qb⁹ lusores personati chorisabãt. Procurasse insup apud põtificẽ bñdictũ tredecimũ Caroli a regio fastigio missionẽ: ꝙ vt mente ipotẽs ita corpore valitudinarius esset. His addebat burgundus grauia ab eo cõcepta & accepta vectigalia: quibus aduers⁹ regem se potentẽ nimis exaltabat. Vt cũq; hęc burgũd⁹ resciuerit: ea tñ nõ aliter q̃ cõpta: per iohãnẽ cui pui cognomen fuit theologũ doctorẽ publica cõtiõe pisijs habita disseminauit. Ipse nimirũ existimo inuidisse aureliano burgundum ne reipublicę prę se magis idone⁹ putaretur. Inuidia siq dem pares maxie exagitat: sed alia p sequamur. Hyems aũt per totos duos menses decẽbrem & ianuariũ solito horridior fuit. Vbi aũt se terra (incipiẽte vere) laxauit: & se flumina glacie concreta dissoluerẽt: tanta glaciei fragmẽta ingruerunt vt mole sua põtes deijcerent: exundantesq; ãnes domibus ꝓstratis icolas cũ pecoribus abducerent. ¶ Administrabat p id tp̃s leodiẽsem ecc͞lam iohãnes bauari⁹ guillermi hollandiæ & hãnoniæ comitis frater. Et cum ꝓsul & subdyaconus esset / nullo tñ die rẽ diuinã fecerat: suę nobilitati detractũ iri forte ratus si presbytero more sacris se altaribus addixisset. Recusantẽ id ꝓ suo officio facere leodiẽses Traiecti ꝑtinaci obsidione cõcludũt. Igit̃ guillerm⁹ vt fratri subsidio esset: contractis ex sua gente copijs / burgũduʒ p nũcios orat in auxiliũ venire festinet. Nam guillermi soror burgundo nupserat. Nõ aspnatus orantẽ: iohãnes exercitum cogit: seq; cum Guillermo sociat. Premittuntur in

Quãobrẽ iohẽs dux burgũdię Ludouici aurelianẽ sis necẽ ꝓ curauerit

Iohẽs pui

Hyẽs horrida.

Leodiẽsius strages

agrū leodiensem leuis armaturę milites qui sata vicosq; incendāt.vt hoc dāno pmoti leodienses cōibus patrię i commodis(obsidiōe dissoluta)succurrere cogerent.Fla grātibus passiꝫ agris leodienses qui in obsidiōe apd traiectū erāt in hostē mouēt:quem in planicie cui haysebagno vocabulum est inuentū prelio adoriunt & vincunt: milibus sexdecim ex suis occisis.Victoria ad Carolū regem plata:timens ne burgundus victorē exercitū ad parisios duceret quibus erat tūc tpis acceptissimus:assumpta cum suis liberis vxore turonū se trāsfert:comitantibus eum francorum primoribus principibus.Quod vbi iohannes burgund⁹ cognouit:Guillermum hānonię comitem sollicitat secū in frāciā cū exercitu proficisci:nō aliam ob rem q̄ vt regem & dalphinū cui filia ei⁹ nupta esset parisiū reuocaret.Erant guillermo multę cāę quā ob rem a bello abhorrebat:affinitas atq; cognatio.Burgundo em̄ guillermi soror matrimonio cōiuncta:reginę autem cōnsobrinus ipse erat:& filiā eius vnicam sibi heredem alter ex caroli liberis desponsauerat.Eā obrē ad pacem ꝓcliuior vltro citroq; oratoribus missis:regeꝫ carnotum ꝓficisci impetrat:quo Iohannes ad eum venire nō differret.Carnoti conuentu habito:Burgūdus cū carolo aureliano duce ducis occisi filio pasciscit:iurātq; vicissim duces nunq̄ post hac inimicitias in alterutrum exercere.At lōge secus nō multo post tpe accidit.Nec fidei obseruātia:nec iurisiurandi religio irritatis animis mo mētū habuit vllū.Parisiū tn̄ carolus reuersus est.¶Quo tempore duos ex schola Parisiaca scolasticos ꝓpter cædem a se factā cū guillermus tignonuillus parisian⁹ præses ad patibulum noctu appensos strāgulare iussisset:ne si segnius fecisset homicidę liberarent:coactus est(schola apud iudices suā ignominiā ꝓsequente)scholasticos patibulo depositos(osculo mortuis exhibito)& leticiæ īpositos ecclesie restituere:aurigāte carnifice q equo insidens lineā istar sacerdotis vestē īduerat.Eorū scolasti

De scola pisiensi.

corū etiā nūc sepulchrū in porticu diui maturini Parisi- ensis cū epigrāmate visit. ¶ Eadē tēpestate boussicau- dus qui genuē sib⁹ Caroli noīa prefectus erat copijs indi gēs Caucurtū a Carolo ad se cū valida manu missum in pedemōte excepit. duxitq; placētiaз. qua recepta: pado traiecto mediolanū mouet. Cui iohanesmaria mediola ni dux pacato animo occurrit: atq; i ciuitatē admisit: fi de illi subiectionis & obediētie tanq̄ regis vicario presti ta. ¶ Dū hec mediolani a boussicaudo gerunt marchio montisferrati & comes frācis cus(,pditoribus aliquot ge nuensibus) ciuitatem occupant occisis frācis quos inuē tos habuerūt. Et arce quā castelletū vocāt recepta: tho letoneз arcis prefectū interimūt. Quod vbi mediolani nūciatū ē: ciues in frācos cedē meditant. Sз ei⁹ rei cer- tior factus Boussicaudus militē in armis per eam noctē excubare iubet: nec cessat cōtinenter per vrbem cum ar matis icedere. Mane facto ducis fidei ciuitatē sub iure- iurando cōmittit: atq; ciuitatem egredit. Abeuntib⁹ frā cis mox a fide atq; iureiurando mediolanēses decisсūt: & francos qui laxandi animi causa mediolani resisterāt depræhensos iohānesmaria perfidus suis canibus deuo randos obiecit. Boussicaudus Genuā recuperare cona tus: cū frustra se niti intellexit: ad pedemontiū principē cū gaucurto & copijs profectus est. Quorū egregia ope ra cōtra marchionem mōtisferrati vsus princeps: nōnul la oppida arcesq; cum cepisset: franci alpibus superatis ad Carolū reuertunt Erat tum parisij nauarrus rex qui cū burgūdo societate inita turbatiora omnia fecit. Mō- tagutuз enim regij palatij præfectum: qui illorū cœptis obsistebat grauis & fidus imprimis consiliaribus capite dānant censore petro essaro Parisiorum preposito. Qui mox ex nauarri atq; burgūdi sententia ærarii regiæ pe- cuniæ administrationeз vsurpauit: deputatis ex sua co- gnatiōe qui Carolo in officijs palatinis obseq̄rent. Offi- cio qdā amoti & suis fortunis spoliatis ad aurelianū du

Lōbardorū i francos perfidia.

Rex nauarre burgundi socius.

cē Carolū abierūt de duce burgūdo querimoniaꝫ ꝑfe‑ rētes: qui nihil eorū que carnoti iurata erāt obseruaret. Quare pcitus ira aurelianus: suarū partiuꝫ ꝓceres accer sit. Cōuenere ad eum in arce vicestrię nō lōge a Parisio duces biturix borbonius & alenconius: comites vero ri‑ chemontus / alibretus / conestabilis / armigniacus: & alij nō pauci ꝓceres. Quibus anim⁹ erat suoruꝫ iiuriam vlci scēdi. At cōtra burgūdus nō ignarus quid aduersus eū aurelianus molıretur: parisiuꝫ petit copias secū ducēs: castris iter siluanectū luparamqꝫ vicuꝫ positis. Burgun‑ do frater erat anthoni⁹ dux brabantinus qui solertissimo studio curauit ducum cōtrouersias componere: nec de stitit donec mutuo se amore pricipes complexi animos ferociaqꝫ ponerent. Rebus vt cumqꝫ sedatis: Burgūdus in Picardiam abijt relicto Parisij perto essaro qui ciuita tem moderaretur. Hic ad suam tutelā lanios quos mini sterio vsuqꝫ sanguinarios esse sciebat in consortium ad mittit aduersus aurelianę partis sectatores: pręhendit īprimis vinetum despinosum equiteꝫ auratū: quem ca‑ pite truncatū patibulo tandeꝫ suspendit: ꝙ aureliano fa ueret. Quam aurelian⁹ iniuriam non ferēs: collecto ex‑ ercitu hanū primas copias ad pręsidiū mittit: imperans vt burgūdi inceptationib⁹ obsisterent. Qua re cognita. Burgūd⁹ contractis ex flādria sexdecim hoīm milib⁹ ob sidere hanū festinat. Concussa mox tormentis porta: q̄ ad sanctū Quintinū ducit cū corruisset: hi qui intra op‑ pidū erant ad aurelianū duceꝫ qui apud chāniū agebat se recipiūt. Desertū pręsidio hānū postq̄ flāmingi popu lati sunt in flādriā cōuersi nō vi nō ꝓcib⁹ neqꝫ vllis mi‑ nis a burgundo retineri potuere. Eapropter ad anglos missis nūcijs auxiliū impetrat. ❡ Aurelian⁹ aūt rat⁹ per burgūdi absentiā parisios sibi adituros: pōte apud ver‑ beriā facto: ysarā amnē trāsmittit. Inde ad sanctū Dyo‑ nisiū: quā auraicensis princeps Iohānes cabilon⁹ burgū di nomine occupābat / mouet. At quia non multū muni‑

Macella‑ rij parsiē‑ ses.

tus locus erat deditione facta princeps auraicensis iure iurando adigit: nullo vnq̄ tempore aduersus aurelianū arma capturū. Interim gaucurt⁹ sancti clodoaldi pontē nocte suffurat⁹ est. Id vbi aurelian⁹ cognouit suarū copiarum partem ad pontis presidium collocat. Nec segnior burgundus per pontem melentū Parisiū vadēs: postridie q̄ ad ciuitatem venit sancti Clodoaldi pontem recuperat: occisis mille ꝓpe britonib⁹ pontis presidio ab Aureliano deputatis. Quibus priusq̄ subsidio adueniret ponte iam burgūd⁹ potiebat. Nocte insequenti remeāte Parisium burgūdo: aurelian⁹ extructo e cōspectu sancti Dyonisij supra sequanam ponte: casteldunum properre se cōtulir. At burgūd⁹ assumpto carolo rege: atq; dalphino / stāpas mouet: oppidūq; occupat. Premisit inde puisetū belsię oppidū cū duob⁹ hominū milib⁹ Iacobū marchiæ comitem in quē Barbaʒan⁹ cū Gaucurto quadringentis militib⁹ stipat⁹ ex Aurelianis aduenięns: comitem capit. captū in arce bituricensi seruat. Reliqui audito comitis infortunio stāpas ad burgundū redierunt. Qui vna cū rege & dalphino ad parissos se cōuertit: dimisso domū exercitu: anglisq;. Duces autē biturix & Aurelianus aīaduertētes burgūdū auxiliares sibi fecisse anglos & nūc dimisisse. albretū cōfestim ad henricū ãglię regē ire iubent: qui auxiliū ab eo petat. Audiuit non illiberaliter angl⁹ albretū: & Thomā filiū suū clarentiæ ducē & cū eo eboracēsem: iohannē cornubiensem cū octigentis equitib⁹ & sagittarijs mille in franciaʒ adduces mittit. ¶ Interea dum hęc agūtur Iohānes burgūd⁹ cō ceperat animo bituriges obsidere: atq; ob id ipsum dominū de Hely cū bona militū manu Linieras premiserat. Quod vbi dux borbonius accepit ex bituricēsi ciuitate sub lucem mouēs / copiarū ductorē inuadit. Sed dilapsus in arcem suos predæ borboniorum obiecit. At burgūdus assidue regē dalphinūq; secū ducēs: dū de obsidendis biturigib⁹ cogitat: dunū regium sexto a bitu-

rigibus lapide i primis capit. Dei de post q̃ ad vnã ciuitatis portã dies quadraginta frustra cõsedit. Alterã que sãcti priuati dicit circũualat. Eo ad eũ se cõtulit cũ sexentis milib⁹ siciliȩ rex ludouic⁹ qui partiũ eius erat. Cęterum vbi dalphin⁹ certũ de anglorũ aduentu nunciũ accepit: molitur priusq̃ secũ biturigib⁹ hostis cõiungeret discordias cõponere. itaq; cõueniẽtib⁹ ad coloquiũ apd̃ rochas nõ lõge a charitate principib⁹: cũ se vãterã vbi rex agebat conuenire ꝓmisissent non cõparuere: ꝓpterea ꝙ delatũ eis fuerat si eo ꝓficiscerent capiendos eẽ: & antissiodorũ i custodia mittendos: & tãdẽ necandos. Tanto autẽ flagitio cũ Petr⁹ cęssarius magnopere repugnaret de ipsa duces certiores effecerat. At angli ligere traiecto audiẽtes pricipũ recõciliationẽ cuꝫ nemo illis stipendiũ solueret. Bellũ locũ cũ monasterio populant & abbatẽ captiuum abducũt: Angolismorũ p̃terea comitẽ queꝫ in angliam missum cẽtuꝫ miliũ librarũ pecuniæ loco quę eis debita eẽ dicebant obsidem tenuerunt annos duos & triginta. Erat autem ducis aureliæ frater. ¶ Burgundorũ factio conestabilẽ eo tẽpore sancti pauli comitem istituerat: qui apud sanctũ Remigiũ de planis Normãniæ vicũ Gaucurtũ prȩlio superauit: quadringentis alterius factionis occisis. Anno salutis Millesimo quadringentesimo decimotertio: Quo ãno lanij & carnifices Parisiorum quos scoriatores illa ętas appellauit autore burgũdo seditione facta symonẽ cabocheũ & iaqueuillũ cũ Iohãne trecensi medico sibi ducẽ p̃ȩficiũt: atq; his ductorib⁹ ad ducis aquitani ędes ꝓfecti cõplures ex aulicis quos nomine scriptos habebãt furẽtes sibi tradi petunt. Eius clamoris causas nesciens dalphinus ad burgũdũ qui corã aderat orationẽ vertens. familiã i quit meã quã hic furẽs popul⁹ deposcit tuę fidei iohãnes ducendã quo voles cõmitto: donec ferocia hæc de feruescat. Recepit burgundus ex ducis familia quos carnifices voluerunt: eosq; domum suam pręsens duxit. ¶ Eodẽ die

Burgũdi iohannis, nequitia.

petr⁹ essar⁹ q̇ sancti anthonij ꝓpugnaculo preerat fide a burgūdo accepta ꝗ nullo incōmodo vexaret propugnaculo egressus capt⁹ & in vinculis habitus est.moxq; propugnaculū recipientes latrinol⁹ & Enguerrandus bournouill⁹ cūcta que essari erant predant & exportant Prehensionis essari causas burgūd⁹ in vulg⁹ disseminat: illū regijs officijs abusum contra leges esse.Moneta; diminuisse ex quo furto peculiū sibi ingens diuitiasq; cōparasset.Pulchre equidem in ꝓuerbio galli habent:canem tū rabidū dici cū illū paterfamilias mactare decreuit.Ducit ad suppliciū essar⁹ & capite plectit.Obtinuere tamen amici vt sepulchro iferret quod apud diui Maturini Parisiensis edem iuxta primarium altare visitur.

Essar⁹ necatur cuȝ alijs.

¶Nec satis fuit Burgūdo Iacobū riueriū equitē nominatissimū in vinculis interijsse vel(vt creditum est)trucidatū esse nisi etiā mortuo caput fuisset amputatum.Necat⁹ est p̄terea petimenill⁹ ex ducis aquitani familia genere illustris.In nobiles quoq; fœminas q̄ reginæ fabulabant carnificū seuitia grassata est:burgūdo auctore:cui maxime assentabat Iaqueuill⁹ publicā administrationē affectās.¶Sed hec flagitia nō ferentes Henric⁹ de mala primus parlamēti preses:& iohānes iuuenell⁹ aggregata sibi ciuiū nō imbecilli manu:regē dalphinūq; adeunt manifestātes presentis tp̄is iniquā cōditionē:necis plena oia esse apud pditos hoies regnū atq; imperiū extare.¶Magistratib⁹ tm̄ licere:quātū illi permitterēt:duceȝ Aurelianū vernone cū suis in armis esse:qui concordiā bonis legib⁹ nō recusaret.Periculis nisi occurrat rem publicam pessum breui ire .Presidentis oratione excitus dalphin⁹ ducib⁹ Biturige & borbonio accersitis:vna cū populo qui ad eum conuenerat egressus: familiam a se abductam & regine fœminas recusante burgūdo vinculis emittit.Cārnifices autem dalphini potētiam metuētes hac atq; illac dispersi i burgundi terras perfugerūt. Nec cunctatus dalphinus aurelianū ducem ad se vocat.

Quod postq̃ burgundus accepit: veritus ne adueniens hostis de paterna nece iudicium postularet ciuitate abire constituit: explorans quo id modo sine suspitione facere posset. Itaq; per Carolum sauensum regi ad moduꝫ familiarem regem venatum in bondisium saltum eduxit: quo cuꝫ & ipse pergens animuꝫ induxerat in picardiam regem traducere. Sed stipat⁹ rex magna parisiensium ciuiuꝫ manu abduci non potuit: atq; ita burgund⁹ per compendium suessioneq; iter faciens pręsidijs ipossitis arthesium petit. ❡Interim aurelian⁹ adueniens parisijs hibernauit: cui se belli & pacis socios ludouic⁹ scilicet rex & dux andegauus coniunxerunt: remissa burgũdo filia quam Ludouici filius desponsauerat. Et quo amicitię arcti⁹ vinculum esset: Carol⁹ regis filiorum quart⁹ Mariam andegaui filiam accepit vxorem. ❡Principib⁹ mutua amicitia conciliatis: rex cõpendiuꝫ quod a burgundo p̃sidio tenebatur: recepit. Inde Suessionem ducens: quia (dum ciuitas oppugnatur) Noth⁹ q daꝫ ex borboniorũ familia sagitta iugulo ictus interijsset: Suessio in prædaꝫ militi data est. Nec ab ecclesijs temperauit furor militaris. Suessione direpta Carol⁹ laudunum se contulit. Quo niuernensis comes burgundi frater aduenies regi fidem dat: nullo tempore suppetias laturum fratri. Profectus inde rex ad sanctum Quintinum viromãdoruꝫ validissimuꝫ oppidum nunciũ accipit de burgundorũ aduentu: quos iohannes adę attrebatuꝫ venire iussisset aduersuꝫ quos prodeuntib⁹ barri borbonijq; ducibus cũ Alenconij atq; armigniaci comitibus. Captis iter fugãduꝫ aliquot burgũdis & guydone de barro: reliqui tãdeꝫ attrebatũ puenere. Quo rex mouens obsidione attrebatũ circuncingit. Demũ p hollandię dominã quę Burgũdi soror erat rebus compositis: rex parisiuꝫ remeauit ❡Eod ẽ tpe apud cõstãtiã rheni ciuitatẽ synod⁹ vniuersalis habita est. Vbi iohãnes vigesimustertius ob crimina sibi obiecta in insula marcippe constãtiam custodiæ

Suessiõ diripitur

Attrebatũ obsidetur.

traditus pontificatu priuat. Nec multo post gregorius duodecimus & benedictus.xiij.qui se pōtifices ptinacissime predicabant dignitate pontificia se abdicātes liberam eligendi pōtifice; potestatē cōcilio prębuerūt. Electusq; est otho colūna qui martin⁹ quint⁹ appellat⁹ est. Postq̄ annos circiter quadraginta ecclesia vero pastore caruisset. ¶ Et veniētes ab hērico angliæ rege ad Carolu; oratores cū peterēt Catherina; Caroli filiā suo regi dari vxore;: respōsum acceperūt nō esse carolo ociū huic rei animū intendi: quāobrē discidere in angliā parati oratores duci se harfleum petunt: nō q̄ breuior (vt ipsi simulabant) per eu; portu; nauigatio esset / sed reuera quia nouerant Hēricū classe; ad traijciēdū in franciā exercitu; instructā habere: cupere ꝓpterea locu; exploratū sibi esse vt port⁹ naturā munitionēq; suo regi referret. Nō multo post tēpore henric⁹ harfleum adnauigat. ¶ Vbi stoteuilla arcis beluacensis pręfect⁹: baqueuilla & lyonet⁹ braquemontus pręsidio affuerunt cōcedente paulopost ad eos Gaugurto. ¶ Astabat ad subsidiu; apud caudebecū cū mille quingētis equitib⁹ boussicaudus: apudq; honfleū quę arx in cōspectu harflei sita est: agebat cū totidē armatis Albret⁹ conestabilis: vt egressos nauib⁹ ad frumētationē & pabulatione; anglos ꝓhiberent atq; interciperēt. ¶ Sed nihil cōmeatus discedēs domo hēric⁹ omiserat. Adeo eñ reb⁹ necessarijs classe; oppleuerat: vt nihil foris petēdū esset. Itaq; tā ptinaci obsidione frāci circūsepti Harfleū hosti dedūt. Ea lege vt tūc liberi facti si priusq̄ Hēric⁹ Calisiū repeteret a frācis nō iuaderet: se captiuos calisij repñtarēt. ¶ Relictis ad harflei custodiā p̄sidijs Hēric⁹ Calisiū versus cū suis cōtēdit. ¶ Id postq̄ conestabilis Albret⁹ cagnouit carolo idicat. Igit̄ mittunt̄ p oēm frāciā nūcij qui nobilitatē ad arma vocēt aduersus anglos quib⁹ cu; priusq̄ arthesio abirēt prelio decertare Carolus cōstituisset. Interi albretus & boussicaud⁹ mareschall⁹ abauillā petētes qnde

paucos eduxerat. Iohãni barrẽsi lothoringi ducis fratri ducenti parebant. In subsidijs dextrũ cornu richemõt⁹ comes & cum eo sexcenti equites tuebantur. Sinistrũ vindocinẽsis comes totidẽ stipat⁹ armatis asseruabat. armatorum summa nobiliũ decẽ miliũ fuit p̃ter peditũ / & humilis cõditionis hoim ingentẽ multitudinẽ. In anglorũ exercitu mille quingentos eqtes: & peditũ sagittariorũ octodecim milia esse fama referebat. Ordinatis acieb⁹ albret⁹ validã equitũ magnũ anglos adoriri impauerat: ducibus gaufrido / boussicaudo / grauilla / trimolo / heliq̃to borbantino / Iohanne dãgeno / aleammo chãpeo / Roberto thralo / & pichone de turre. Qui proteuus mouentes neglecto albreti impio ad primũ cõflictum fugę p̃pe tuo se dedecore cõmiserunt. Anglus aũt explorato frãcorum statu cum eos negligẽter agere: quosdã ad ignẽ (velut frigentes) torpe (id em̃ sub extremo octobri mense gerebat) alios per agrum palantes equos curare: & ad pascendum ducere quasi hostẽ tã p̃piquũ pui ęstimarẽt ipe i incõpositos signo dato repẽte suos educit. Mox atroci cõmisso pręlio: cęcidere frãcorũ milia quattuor genere illustri. Anglorũ quadringenti cum duce eboracensi hẽrici fratrę. In hostis p̃tãtem viui venere aurelianus & borbonius duces: Comites deu: vindocinẽsis & richemontus cum boussicaudo marescallo: quos in angliã hẽricus captiuos duxit. Pręlio nõ affuit dux britonum l; librarum centũ milia ad stipendium militum a rege cũ ciuitate maclouiensi accepisset: donat⁹ insuper esset aureo equo cui⁹ frenũ sellaq; gẽmis plurimis atq; p̃ciosis ornata erant. Eius equi p̃ciũ quĩquaginta miliũ aureorũ fuit. Blãgia na'clade affect⁹ rex francus. armygniacũ comitẽ conestabilẽ instituit hoiem potẽtem atq; armis strẽnuũ Qui armygniacẽsium copijs instruct⁹: ad regem confestim venit. Per eosdẽ dies iohãnes burgundorũ dux cõtracto exercitu cũ trecas accessisset missis ad eũ reginaldo dãgeno / & iohãne malestreto brioci epo: offert caro

D.iij.

lus picardię administrationē si i anglos bellū gerere nō recuset. His r̄ndet se ꝑpterea venisse: vt regē dalphinūq; generū suū cōueniat. Reuertentib⁹ nūcijs rex cū hominem armatū ad se admittere nollet: lr̄as illico advicinas vrbes dat: ne burgūdū accipiāt. Latiniaci tn̄ qui ad sequanam Parisiensis agri sunt ducē & exercitū intra oppidū admiserūt: vbi ab idib⁹ nouembrib⁹ vsq; martij nonas hibernauit. Interim circiter dn̄icum natalē dalphin⁹ obijt mortem: tumulo apud diuā Mariam Parisiensem impositus. Defuncto dalphino armygniac⁹ & tanguid⁹ de castro Parisianus prætor ciuitatis custodiæ designant: et Carolus pōtiuiaci comes regis filius pręfectus Parisiorū quē capitaneū appellāt institut⁹: missis ad hānoniæ comitē oratoribus vt Carolū qui dalphinus iam esset & cuius curā gerebat ad pręfecturaȝ obeūdā parisiū deduceret mō burgūd⁹ absit qui rerū administrationē magnopere affectabat. Tradūt hystorici sigismūdū alemānię iperatorē eodē anno qui fuit dn̄i quadringentesim⁹ decimussextus supra millesimum ad Carolum deide ad hēricum conciliande pacis cā in cassum venisse. Quo tēpore apd valemōtem armignyac⁹ cū vicecomite narbonēsi anglos fugauit quadringentis occisis. Fugienteȝ dorseti comitē hērici patruelē: dū marescall⁹ longuyacus incauti⁹ ꝓseqtur: ductos ex suis e cōspectu Arflei amisit. Sigismūdus cū in anglia esset venere ad henricum nūcij de suorū apud valemōtē cede. Eapropter aio æger atq; indignabund⁹: impatorem de pace nō audiuit. ¶ Interimale a francis aduersus anglos naualli bello ad sequanę ostia pugnatū est: duce vicecomite narbonensi & montenayo. Eius incōmodi cā in piqtū de baya / & riuerium boulignum refert: qui cum instruendę classi / & soluendis militū stipēdijs ꝓpositi essent segniter agētes: nec militē nauib⁹ iposuerāt. nec a terra aliquot onerarias naues subduxerāt: cū i cōspectu hostis appuit. A rothomagis insuper seditio surrexit: occisoq; czolo gaucurto ciuita-

tis ꝑtore arcē ciues circūſederāt: cui⁹ ꝑfect⁹ erat Ioēs bor boni⁹ paratelli domin⁹. ❡ Erat eo tpe Andegauię dalphin⁹ ad curādū fun⁹ ſoceri ſui ſicilię regis qui rothomagenſiū defectione cognita carnutū ſe contulit / vbi nunciū accepit burgūdos ſanctū florentinum obſediſſe. Igitur aduerſ⁹ illos Guidonē torſeyū cū octingentis equitib⁹ & baliſtariꝭs mille cōfeſti mittit. Occupauerāt iā oppidū burgūdi: oppidāis ſe illis ſpōte dedētib⁹. ❡ Propterea franci impoſito arci firmiſſimo preſidio diſceſſerunt. Rothomagenſes aūt cognito dalphini aduentu demiſſiores effecti: ſeditionis culpam in milites trāſferebāt a quib⁹ quotidianis affecti eſſent iniurijs. Admiſſis Rothomagenſium excuſatiōibus / dalphinus eis veniam dat: iſtituto daumallo comite qui ciuitati atq; arci pręſideret ❡ Interea dum Rothomagi hęc a dalphino geruntᷣ: angli ad touquam quę validiſſima eſt in normannia arx caſtris poſitis eam timide ſegniterq; ab ijs qui intus erant defenſam capiunt. Et burgundus ęodem tpe nunciabatur pariſium cum ingenti exercitu aduentare. Inter hæc dubius dalphin⁹ cui potiſſimum occurreret: decreuit pariſium proficiſci. Vix ciuitatem intrauerat ecce burgundus vāuis: & apud burgum reginæ caſtra facit. Armygniacus autem et qui cum eo Pariſij erant quotidianis illum eruptionibus laceſcentes: damnificanteſq; caſtra mutare coegerunt. Propterea ad montem lericum mouens caſtellum certis cōditionibus recepit. Inde in vaſtinum contendēs cum puſſiacum fruſtra obſideret: carnutum copias mouit quam ſciebat a dalphino recenter defeciſſe. Angli ꝑterea cadomum / falleſiam / baiocas / & ſanctum laudū ſubiugāt. Nec ſtetit in fide cōiugali regina cām ſumēs ꝙ a dalphino atq; armygniaco damnis iſurijſq; offenſa fuiſſet. Nam cum grandē pecuniā diuerſis templis ſeruādā crediſſet: cācellario eius & guillermo cāteo & iohē picardo ſcriba theſaurū ꝓdētib⁹ armigniac⁹ & ꝓuicię pręſes iohēs louuet⁹ ea ſibi rapuerant.

Touqua arx ab anglis capitᷣ

His causis excita mulier burgũdum ex carnoto accersit. Qui festinantissimis itineribus ad regem ꝓfect⁹ a turonensibus recipit: captis thesauri ꝓditoribus qui multa se pecunia redemerunt. Et cum iohannes vinonet⁹ arci ꝑesset eam nulla vi impulsus burgundo ꝑmisit. Mox ꝑ turonorũ loca dispositis pręsidijs: reginã cum filia ei⁹ Katherina carnotum adduxit. Inde ioingny se cõtulit. Quẽ ad yonem ãnẽ vsq; cũ sexcentis supra mille equitibus persecutus armignyacus: quia increscente ymbrib⁹ amnẽ trãsmittere non poterat retro conuersus est. Senonẽses tunc tp̃is burgundorũ ptes secuti a rege defecerant. eã ob rẽ Parisiani duce Tanguido eorũ prætore ciuitatem illorũ obsident. Qui circũsessiõe arctati cum de deditione facienda obsides dedissent: audientes subsidiũ illis a burgũdia venire deditionem ad obsidũ perniciem omisert. Nã eorũ obsidibus capita securi ꝑcussa sunt. In linguam occitanã ꝑ id tp̃s auraicensis princeps burgundæ factionis opinatissim⁹ sectator: expeditionẽ desũpsit. In quez dũ arueni viuariensesq; arma parant: ip̃e magnaz regionis ptẽ occupat: p̃ter villam nouam & bellocarũ. ❡ Anno deinde xp̃ianę Millesimo q̃drigẽtesimo decio octauo mẽse mayo: Iohẽs villeri⁹ insulę adę dñs: trecẽtis bellacibus atq; sanguinarijs satellitibus stipatus noctu pisiũ ingreditur patefaciẽte ciuitatis portã perreneto clerico fabro ferrario: q p̃ri clauẽ ciuitatis sustulerat. Iãq; ad mediam ciuitatem nullo ꝑcipiẽte ꝑuenerat cũ suos clamare pacẽ & salutẽ burgũdo villeri⁹ iubet. Ad pacis nomẽ ij q burgũdę factiõis erãt excitati: andreana ꝓtinus cruce desumpta (id enĩ erat eius factionis signũ) villerio se adiũgũt. Aurelianorũ vero ptiũ studiosi: abditis locis vt cũq; meli⁹ poterãt se credebãt. Ea ꝑsecutiõe cognita dalphin⁹ & qui cũ eo erãt in scti anthonij ꝓpugnaculum se recipiũt. Erãt aũt cũ iohẽ villerio veteres regij officiales & mĩstri q mg̃ratu fuerãt amoti: qui ad regẽ cũ villerio veniẽtes: inouata cũ eo familiaritate atq; beniuolẽ-

Auraicensis princeps.

Iohannis villerij crudelitas

tia;hoiem mẽtis ipotẽ equo impositum p vrbẽ circũdu cũt ad populi fauorem sibi cõsiliãdũ. Nec mora in omẽs quos sibi hostes esse arbitrarenẽ desęuiunt. Atq; iprimis armigniacũ: Hẽricũ de marla frãcię cãcellarium: comi= tẽ de grãdiprato: & q̃plurimos varię dignitatis & poten tię homies quos in custodia diuerso carcere distinebãt interimũt. Nã misso ad eos lictore cum perditis hoibus qui ex agris ad eos defluxerãt: eos e fenestris vel pinis pręcipites in pauimentũ desilire cõpellebãt iohãne bur gundo parisij agente. Auctoribus quoq; quẽ dixi ville= rio: iohãne lucẽburgo: Carolo de lens/claudio castello: & Guidoni barrensi. Interẽptorũ p hãc tyrannidẽ nume rus miliũ quattuor fuisse relatum est. Cã necis satis erat alternę miserationis signũ: aut si quis sua pdidisse q̃rere tur. Nã qui regis erant armignyaci/qui burgũdi/burgũ= diones per ignominiam appellabantur. ¶ Dalphin⁹ au= tem cum ex propugnaculo sancti anthouij meldunũ p= uenisset: accitis belli p̃fectis petrus de rienx marescallus francus & barbaȝanus compluresq; alij armatorũ ducto res ad eum profecti sunt. Quibus cũ ꝓpugnaculum anto nianum repetens: tẽtat pisios recupare. Progressi itaq; p sancti anthonij militarem viã iam ad bauderij portũ ve nerant: cũ domos ciuium ingredientes p̃das agere mili= tes ceperunt. Quãobrem irritatis in se ciuib⁹ cœpto de stiterunt. Et dalphinus spe recuperande vrbis deposita meldunũ redijt. cõmittitq; tanguido cãpanię et brię fi= nitimarũq; vrbiũ admĩstrationẽ. Instituit quoq; liguę oc= citanę rectorẽ comitẽ fuxi. qui mg̃ratu adepto nihil mo ratus: cõtractis copijs auraicensem regione ad nymatẽ= sem vsq; vrbẽ & scti spiritus pontẽ extrudit. Interi dal= phin⁹ in turonos ꝓgrediẽs ciuitatẽ recepit: ciuibus nul lo dãno affectis. Pręerat p hos dies conciaco castro Pe trus de santatrila vasco/centum equites habens. Quem ancilla quam sibi seruientem domi habebat hosti(vt ꝓ tenus dicam)prodit. Erat in vinculis homo ancille not⁹

Cedẽs.

Insolens miles.

Proditio abãcilla.

eadem qua mulier patria oriundus. Hæc cum ad captiuum interdum verba faceret: captiuꝰ fidem interponit si se liberaret: eam in vxorem accepturum: Ancilla se nuptiarum ducta: sub puluinari quiescentis domini claues arcis noctu surripit. Et carcere recluso vinctisq; emissis: illi ad præfecti cubiculū irrūpentes hoīem iugulant: atq; opibus direptis arce potiunť accersito festinanter Iohāne lucemburgo qui ī viromādia agebat. Illucescēte sole Petri milites solitudinem arcis e proximo vico admirantes: inscensis equis pars montem acutū / pars guysaz in terrascia petiuere: duos præficientes sibi belli duces: stephanū vignolū qui et hyrus appellatꝰ est: & Potonē de santatrila: armis per omnem ętatem instructos & apprime belli peritos. Qui mox in agrum Suessionū ducentes cū equitibꝰ quadraginta tantuz longauallū quadringentis militibus superbū fundunt. Eadez quoq; fortuna vsi Hectorem sauensum mille armatorum ductorem in territorio Laudunensi supauere. ¶ Pontisaram franci per id tempus ex anglorū subiectione funibꝰ in muros scandentes noctu recuperarūt. Henricus autem angliæ rex primo vere insequentis āni qui erat christianę salutis Millesimꝰ quadringentesimns decimusnonꝰ Rothomaguz circūducto milite obsedit; occasione accepta: ex ciuiū seditione qui præfectum suum daumalum comitē cum multa normannorum nobilitate ciuitate expulerāt admissis burgūdis cum duce eorū Guydone boutilerio. Septem totos menses anglꝰ obsidionem continuabit. nichil omittens quod ad expugnationem pertineret. Nec minꝰ constanter obsessi resistebant; ita vt commeatꝰ penuria tabescentes muribꝰ vescerentur sperantes vel burgundorum vel dalphini subsidio propediem iuuari. Sed neuter opem tulit. Nam burgundꝰ neglexit. Dalphinus autem adolescens occupantibꝰ anglis sequanę ānis adiꝰ: suppetias mittere nō potuit: & erat illi aliunde aduersus Iohannem burgūdum sollicitū negocium cui copijs

Hyrus.

Pōtisara recupata.

Rothomagus obsessa.

nõ satis potẽs existere neqbãt.Igitur deserti auxilio Rothomagẽses in hostis ptãtem venere. ¶ Interea Burgũdus diu varius aio anglorũ ne an dalphini amicitiam sibi compararet tandẽ dalphini ptes sequi constituit:hortantibus maxime philippo iosquino:& Iohãne tolõguo cum nobili fœmina dña de grat. ¶ Est oppidum cũ arce vbi amnis yona sequanã ifluit:cui mõsteriolũ nomẽ est: pontem ad vtranq; fluminis ripã habens cuȝ sublitio tabulato qd in portę formã ꝑ rerũ & temporũ conditione sublatum viam ꝑcludit intrare vel egredi oppido volentibus.In eo loco dies principũ cõuẽtiõi dictus est.Congressuris principibus/ne ab aulicis alter alterius principis tumultus orireꝛ placuit tabulatũ erigi atq; obfirmari: & ad pontis caput oppidum versus ex tignis & sublicis tabernaculuȝ extruit:in quod cum singulis principibus dalphino atq; burgundo decem delecti pceres tm̃ itroirent.Cõuentu inito cũ hinc atq; hinc multa de p̃teritis iiurijs refricarẽt: subito excãdens vnus qui cũ dalphino aderat:iohãnem burgũdũ necat.Hic fuisse credit᷑ ẽ tanguydus de castro aureliani ducis qui pisij iperante burgũdo interẽpt᷑ est maxie oliȝ familiaris.Ei᷑ necis auctorẽ fuisse carolũ dalphinũ q̃uis nonnulli putauerint:adolescentis tñ inocẽtia hic cõiectari põt:ꝙ ad cædẽ expauit.faciẽ a pcussoribus auertens:neq; ętas hoc suspicari ꝑmittit/quã mãsuetã egit sp & clemẽtẽ.Iohẽ necato philipp᷑ ei᷑fili᷑q pisij agebat anglis se cõiũgit.Carolũq; regẽ cũ regina & Katherina filia quos i ptãte pr̃ viuẽs habebat Hẽrico anglo tradit:Parisios quoq; briã/cãpaniã atq; burgũdiã adiungit.Quib᷑ auct᷑ hẽricus Katherinam Caroli filiã Trecis vxorẽ accepit:nõ reclamãte populo qui spẽ accepat libertatis cum tot potẽtes ad pacẽ cõiunctos principes videret.Facile siqdẽ popul᷑ fidẽ cõstãtiã q; ꝓposita sibi libertate cõmutat.Dalphin᷑ dũ hęc aguntur in linguã se occitanaȝ confert:vbi recepto vi ponte sancti spũs: & Nymatensi vrbe recepta: comitem fuxi

Burgũdi ducis cedes.

Hẽric᷑ angl᷑ Katherinã caroli filiã duxit vxorẽ

magistratu admouet institutó in eius locum carolo borbonio claromōtēsi comite. Qui biterras a fuxensibus occupatas mox obsedit cepitq;. ¶ Dalphinus autē his gestis ad bituriges turonosq; festinus accessit. Henric⁹ vero ex trecensibus senones adoritur: scotorū regē quem captiuum habebat secum ducens ratus scotos q auxiliares dalphino venerant: captiui regis fortunam miseraturos & cū eo in scotiam reuersuros. Sed illi parui hito rege dalphinum secuti sunt. Subiugatis senonibus moretū

Meldunū capitur.

monsteriolūq; capit. Inde meldunū circūcīgens lat⁹ oppidi quod ad siluā respicit anglus obsidet. Alterum vbi ē diui petri templū burgundi tenuerūt. In p̄sidio erat barbasanus qui meldunū egregię tuebat: qui tandē frumēti copia defectus: dedere se anglorum ptāti cōpulsus ē. Libertate inde abeundi oibus p̄posita: p̄ter eos qui Iohis burgundi necis conscij haberent. Oppido recepto quos voluit reos henricus deprehendit: & īprimis barsanū & aliquot militum p̄fectos: cū alicuius nomīs & potē tie incolis quos parisiū in custodiam misit. Meldā quoq; paulo post anglus circūuallat & suppetias obsessis ferentem

Meldis capitur.

dauphemontum dum in ciuitatem irrūpere festinat capit. Desperato subsidio obsessi cū dissidium inter se concitassent: deditionē faciunt data potestate militibus abeundi: præterq̄ notho de vauru eiusq; vicario: quos Hēricus ad arborem vlmum que in via militari Parisiū versus p̄cera erat: suspendere iussit. ¶ Paucis post dieb⁹ ipse cum vxore in Angliam traiecit: vbi prægnans regina

Hēric⁹ ex Katherina nascit.

Henricū peperit. Quo tempore comes de poitieure britonum ducem captum in custodia seruauit. ¶ Et clarentię dux Henrici frater ex normānia andegauiam cū valida armatorum phalāge profectus: castra apd bellifortum metatus est. Qui ex scotis frumētatoribus captis cognito interprandendū: q apud Baugeū franci cū scotis in armis essent a conuiuio surgens. Adoriamur inqt illos in nr̄a sunt ptāte. Nec pedites vlli sed eqtes tm̄ nos co-

mittent. Progredientib⁹ anglis ad vicū cui paruus baugius vocabulū est: Iohānē de cruce strēnuū equitē gallū offendūt. Qui cōspecto hoste rapti cū suis tēplū igressus: Offirmatis in hostē portis in turri ecclesie cōscēdit. ¶ Vbi dū frustra clarentię dux sedet: reliquos inuadere frācos approperat. Pręcedebat aciē dux sup galleaꝫ sertū aureū gemmis honestatū portās. Quē in se irruenteꝫ frāci iter primos necāt. & cū eo cōplures ꝓceres anglos. Captis comitib⁹ hātitono & sombresseto: necnō thoma beauforti sombresseti fratre: reliq fuga dilapsi sunt. Qui cœnomānū petentes cū effractū pōtem cōperissent: desumptis candidis francorū more crucib⁹ se Francos simulantes: Ruricolas pontem instaurare cōpellūt: quos transmisso pōte ꝓten⁹ trucidarūt. seq; in normāniā contu lere. ¶ Interim dalphin⁹ ex pictauis turonū veniens: comiteꝫ bouscaudū scotū conestabilem creat: & aduersus burgūdos ducens montēmiraldū gallardoneq; i cœnomānia capit. Cęterū Henric⁹ ex anglia (accepta fratris sui clarentię ducis morte) maioribus copijs eductis: druydes .i. drocas capit: & deinceps vidocinas adorſ⁹: baugētiū cōtendit. Sed cū ad vada ligeris castris positis āglū transitu frāci ꝓhibēt. Henric⁹ cōmeatu destitutus: scdm ligēri iter faciēs in belsiā exercitū ducit hortēsib⁹ herbis atq; holerib⁹ tm̄ vitā sustētantē. In ea regiōe reugemōtē a se captū incendit: supplicio affecto cū suis cōmilitonib⁹ arcis pfecto. Post hęc ad villā nouam q̄ ad amnē yonā sita est cōtendēs oppidū vi occupat: atq; inde vindocinas vers⁹ se cōuertens: fame pestilentiaq; vexatus: quattuor ex suis milia amisit: auiū ferarūq; papula: quę per agros scilicet inhumata iacuerūt. ¶ His ipis dieb⁹ iohānes forestan⁹ rochebaronis dominus burgūdę factionis aruernos ductis in eos copijs varijs incursionib⁹ vexauit. Verum complures aruern iproceres ex anicio duce Carolo perdriaci comite in hostem progressi sunt. Quos venientes ad se hostes conspiciunt: in op

Clarentię dux occiditur.

pidum quod seruereta incolę vocant se cōferūt. Franci autem nihil cunctati ꝓxime oppidum castra metantur. Interī castris egressus sagittarius qdā molendinū qđ iuxta erat petit: quippiam prędæ sperās. Nec diu morat⁹ molendino ignē intulit: quo mox oppido cōflagrante: burgūdi partim ad pedriaci comitē & francos: veniam petentes cōfugerūt: partim cum forestano per mōtana rochebaronē petiuere. ¶Quos ꝓsecuti franci rochebaronē & alias quę forestani arces erant receperunt. Conenses autē qui legerim accolunt cum a francis obsiderent: de oppido dedendo obsides tradiderūt si intra cōstitutū diē subsidio non iuuarent. Henricus opem conēsib⁹ laturus morbo (quem Fiacri esse vulgus credit) corbolij decumbēs: non multis post diebus defunctus est. At nihilominus bethforti dux conēsibus suppetias tulit & frāci acceptos obsides restituerunt. Ex conēsibus bethfortus dum bituriges adoriri contendit: audita hērici morte: cœptis desistens in angliā. Burgūdi in burgūdiā redierunt. Inter hæc belli incōmoda Carolus rex vltima naturę persoluit: apud sanctum dyonisium sepultus. Anno salutis millesimo quadringentesimo vigesimo secundo. quo etiam anno Henricus mortem obierat.

Seruereta oppidū capit a francis.

Hēricus morit

Carolisexti mors.

¶Eiusdem compendij Liber decimus.

Riuꝫ ꝓxime prçcedētiū regū fortuna aduersitatis qdē atq; miserationis plena fuit. Sꝫ quēadmodū solidū & vegetū corp⁹ male valitudīs nō cōfesti sētit icōmoda: ita supioris tpis locuples & diuitiarū opple-tus popul⁹ tolerādis aduersitatib⁹ primuꝫ sufficiens: frequētia tandeꝫ calamitatū attrit⁹ tabescere & quasi obstupescere cœpit Nā toto regno hinc a burgūdionib⁹: īde ab anglis mox ab his qui se reb⁹ cōsulere dicebāt ita tumultuabat: vt dicere difficile eēt hostis ne an franc⁹ pl⁹ dāni miserabili

populo iportaret. Eo quoq; fortunę iiquitas pcessit: vt carolo ei⁹ tpis regi: de quo scribere icipio bituriges tm̃ parerēt: & biturigensis rex ipe ab hostib⁹ vocaret. Quę enĩ militũ cohortes & pfecti sparsis locis arces & aliquot loca tenebāt: nullo stipēdio sustētati: sicut ab hoste cuꝫ poterāt rapiebāt: ita ab amico atq; obtēperante p eorũ libidine auferebant: Per has igit malorũ oim tēpestates carol⁹ caroli sexti filius rex appellat⁹ est. Henricus pterea (patre henrico defuncto) regiũ francię nomē vsurpabat: francię anglieq; se regeꝫ publicis priuatisq; litteris & forensi sigillo monetaq; quā nouaꝫ cudit appellās. Itaq; cum ex vetustissima odouardi tertij quęrela: tũ ex ea quaꝫ nunc dicā causa francię regnũ Hēricus vēdicare se iactabat. Nā dũ Katherina Caroli sexti filia Henrico huius Henrici patri nubit. Hę matrimonio leges authore philippo burgũdo dictę sunt. Si prae Henrico vita defungeret Carol⁹: francię regnum Henric⁹ adiret. Sin cōtra: & ex hērico virilis ples supstes foret: Carolo deficiēte: Hērici filius francię pricipatuꝫ adipisceretur. Nulla de carolo cui⁹ nũc gesta scribere aggredimur legitimo licet hęrede mētio ne habita tanq̄ ad eum nulla regni portio attineret. Itaq; in regia & primaria francorũ ciuitate mortuo pr̃e Hērico Hēricus ipse tēporaria ambitione superbiēs q̄q̄ in anglia vnũ annũ agēs educaret regia appellatione atq; administratiōe vsus est: hebetis quidē ingenij nec satis ad regiaꝫ maiestatē idonei. Cui tametsi illustre exordiũ fortuna cōcessit: deseruit tm̃ & vtroq; tandē regno extrusum misera seruitute senescētē affecit. ¶ Ad primas hērici gloriolas & fast⁹ carol⁹ intē tiore aio nixuq; erect⁹ armis ius tueri: & hostē extrudere regno tētauit victis aliq̄n atq; iterdũ vicētib⁹ francis Nusq̄ tm̃ p eos dies totis copijs pugnatũ ē. Sꝫ vt casu se milites offēdebāt occasiōe captata repētia p̄lia cōmitte bāt. Est.n. miles frāc⁹ ad subitā eos cas⁹ audax & propt⁹ & plerũ q; fœlix. In diu meditatis min⁹ feruēs & raro bñ

Biturigũ rex.

Carolus septimus rex henricus angl⁹ pseudo rex.

fortunatus. Igitur illud miserabile fuit quod salseberiēsi & sufforto anglis comitibus dū crauantū obsident cō- missum est. Vbi dū boucatius conestabilis & almaricus seueracus senescall⁹ a carolo missi liberare obsessos ma- gnis virib⁹ contendūt duob⁹ ex suis milib⁹ occisis ipse conestabilis viuus capitur. Quo fere tempore aliud cō traria admodum sorte a iohanne haricurto comite dau- mallo apud brossimeram aduersus anglos quasi ludente fortuna gestū memorat. Ex normānia duce thoma poul lo / angli profecti: incursionib⁹ per andegauēsem cœno- mānumq; agrū factis: cū apud segreyū castrū aliquot di es castra habuissent obsidibus acceptis: captiuisq; abdu- ctis & abactis pecorib⁹: normāniam repetere constitue rūt. In eo igitur viculo instructa acie se sistens gaumal⁹ hostē expectat: premissis octoginta equitib⁹: duce Am- brosio deloro & ludouico tromargo: qui hostis aduentū explorarent. Quoȝ vbi cōspexere animo si in eū feruntur. Sed qui in prima fronte angli pedites incedebāt: singu li singulos pręacutos sibi palos veteri suo more p̄stituūt. Quare franci equites a pedite anglo sensim diuertentes in postremaȝ aciem incurrūr. ita vt turbatis ordinib⁹ pe ditē āglū simul cū equitib⁹ pugnare coegerint. Interim adueniēs cū suis daumall⁹: pręliū acerrime committit fu ditq; hostē recuperatis obsidibus atq; captiuis cū milib⁹ boum duodecim. Ex anglis eo pręlio quadringenti su- pra mille ceciderunt pręter eos qui fugiētes necati sunt Ex francis eques vn⁹ aurat⁹ iohānes russus cū alijs pau- cis desiderat⁹ est: Ex anglorū toto numero centū oīno euasere. Capto in fuga thoma poullo & thoma clitone. Victoria potitus daumall⁹ in normāniā per abrincas ad sanctū laudūȝ vsq; progress⁹: tandē in cœnomāniam re- uersus est: pręda onustus & gloria clarus. ¶ Per id tem- pus salseberiensis comes angl⁹ sȝ a nābrię oppidū circū sedit & expugnauit: occisis inter oppugnādū q̄dragīta frācis cū eorum pręfecto guillermo marino: & todidem

Franci su perantur

Haricur- tus āglos vincit.

Sedana ab anglis capitur.

impio comitis furcis suspēsis. ¶ In normānia vero cum sancti Michaelis mōtē qui in estaurio maris est britanniā versus anglus circūualleret turriculis ex materia ad militis stationē per montis ambitū extructis: magnisq; nauibus & milite cōmeatu instructis: ne quid ad obsessos importari posset mirabili rerū pœnuria incolas affecit. Donec cōparata apud sanctū malū classe belliforus britonum admiraldus anglos inuadere fœliciter tentauit. Nam ita nauali prelio superior extitit: vt anglis copioso numero occisis obsidionē dissoluerit. Ab obsidione dimoti angli ardonē trib⁹ passuū milib⁹ a monte distantem fugientes: in eo loco ꝓpugnaculū quod bastildam vulgus appellat extruūt. Ex quo in arenas frequētes ꝓgressi leuia cū iis qui i pēsidio apud sanctū Michaelem erant prelia cōmittebant: donec iohānes conlōce⁹ normān⁹ eques (sicut inter eū & Michelianos conuenerat) statuto die aduenienS: repertos in arena āglos ad ducētos occidit. Capto Nicolao bourdeto anglo opulēto homine. ¶ Venit eodē tpe rupellā comes glascueñ. scotus quinq; armatorū milia ducēs vt Carolo regi auxiliaris esset. Quem rex beniuolo affectu & multo honore suscepit. ¶ Dux aūt bethfort⁹ quē francie regentē āglicana factio apellabat yuerū normāniæ arcem obsidens: postq̄ mēses tres i negocio perseuerāt Giraudū loci prefectū eo necessitatis pducit: vt intra definitū diē si sibi nō auxiliarenť franci arcē dederet. quod cū giraud⁹ regi p caduceatorē nunciasset: Carol⁹ ex turonis Iohānē alēconij ducē deputat qui vna cū comite glascueñ. comite boucano: comite daumallo: & vicecomite Narbonensi bethfortum ab yuero ꝓpulsarent. ¶ Illi per carnutes magnis copiis iter faciētes certi facti sūt Giraudū arcē bethforto dedisse. diuersi igiť ab yuero: Vernolium quā anglus tenebat capiūt: que cū ad alēconij ducis ius ptinet: eā duci restituūt. Ibi dū de futuro bello gerendo cōsultāt: bethfort⁹ i eos mouere nūciať. Fuere qui prelium

Mōs sancti michaelis obsidetur.

Pugna apud vernolium.

detrectarẽt:superiorũ incõmodorũ non obliti: quę & apđ creciacũ & deinde apud blagiũ franci accepissent: Alij quib⁹ odiosus erat anglorũ principatus p̄liũ suadebant: dedecori illis atq; timori datũ iri: si in ꝓximo habentes hoste₃ pugna abstinerent. Nã si nullo cõmisso prelio inde habeant: fugę similem discessum eoru₃ esse. Vicit sententia hęc: quę infœlice₃ habuit exitu₃. Egressi vernolio frãci: in ꝓximo agro acies instruũt. Et vtriq; cornu equitat⁹ partẽ distribuũt. Bethfort⁹ iterum ordinato agmine incedens: mox vbi in cõspectu astitit: franci prelium cõsecerunt. ¶ Lombardi equites numero quadrigẽti quib⁹ mãdatũ erat in primã hostiũ aciẽ irrũpere cũ primos in frõte obuios fudissent prędæ auidi ad diripienda castra magis q̃ ad feriendũ hostẽ operã nauauerũt. Qui aũt alteri cornu pręerãt equites franci cũ se in prima₃ sagittariorũ fronte₃ intulissent: anglos fundunt / dissipãt occiduntq;. ita vt facile hostis existimaret victoria₃ penes francos esse. Sed bethfortus suos reuocãs & fortiter pugnare cohortatus: prelium instaurat francosq; euincit. Ex quib⁹ cecidere glascuẽsis comes cũ filio iameto: Comes boucanus daumallus vicecomes narbonẽsis: comes vãtador⁹: grauilla: belsautus: Carolus bonus / anthonius cahorsus malicorn⁹: guillerm⁹ depalude: alij preterea ad numerũ quinq; miliu₃. Capti fuere Alenconius dux & ei⁹ noth⁹: & traitan⁹ francię mareschall⁹. Potiti victoria angli vernoliũ recipiunt: dimissis liberę francis q oppidu₃ tenebãt. ¶ Salberiẽsis post hęc comes collectis copijs dũ cœnomanũ eius obsidẽdę causa pergit: Guillermus porc⁹ eques ex insidijs quas non ꝓcul a sagio posuerat: in anglos insiliens cõplures nullo suo dãno interemit & cepit Nihilo tñ segni⁹ salberiensis p̄teriẽs cœnomannũ duxit quã tormẽtis labefactã tandẽ subiugat: data frãcis abeũdi p̄tãte: cũ ei mille quingẽtos aureos p̄soluissent. ¶ Nouit inde ad sanctã susanna₃ eiusde₃ regionis validu₃ oppidũ. Cui ambrosius delorus. prefectus erat: Dura obsi-

Cenomãnum capitur.

dio fuit: quippe quę & angloruȝ continua oppugnatiōe & francorū virili defensione vulnerū & mortis plena ex titit. Habebat angl⁹ tormenta nouem quas bombordas dicunt quib⁹ oppidi muros continēter quatiebat: ita vt paucis dieb⁹ tm̄ muri deiecerit quātū arcu emitti sagitta pōt. Igitur cōpulsus necessitate delor⁹ deditionem fecit: duob⁹ scutoruȝ milib⁹ pro sua suorūq; libertate hosti psolutis. Cepit p̄terea sallseberiēsis arcē menā cui ihes nomen incolę dicunt: cepit & feritatem bernardi quarto mense postq̄ eam circūse disset. ¶ Liberat⁹ eodē tempore ex anglorū potestate arturus richemōt⁹ comes britonum ducis frater: ad caroluȝ qui andegauis agebat ex anglia venit: & salutādi regis & ei obsequēdi causa. Quē perbenigne carol⁹ habuit: eumq; conestabilat⁹ dignitate affecit mortuo in vernoliana pugna boucano qui eūdem magistratuȝ gesserat. Paucis post diebus exactis anglicum sanctā iamā dirutum olim oppiduȝ & britonibus finitimum instaurassent; posito illic robustissimo ex suis presidio: artur⁹ conestabilis collectis viginti hominum milib⁹: sanctaȝ iamā circūsidere pergit. Dum autē quattuor totas horas in oppugnatione cōsumit: Angli p po sticū quod ad lacū oppido pximū est eruptiōe facta ei⁹ partis insultores parti pellunt ptim interimūt: alios in ipso lacu mersos extinguunt. Igitur omissa oppugnatiōe cuȝ in castra franci reuertissent: exorto media nocte tumultu: omnes desertis castris tormentisq; reclamāte arturo in sua quisq; remeāt. In ādegauiā tm̄ nō multo post ducēs guellerandū cepit. Cōtra vero angli remefortum arcē cœnomanensib⁹ abstulerūt. Quā paucis post dieb⁹ sableyus prefect⁹ & belmanori⁹ adiutore ambrosio delo ro vi receperūt & deide malicornū. Hos iter euēt⁹ guyon⁹ cū cētū eqtib⁹ francis ex sableyo pfect⁹ via militari q̄ a cœnomānia alēconiū ducit guillermū hodebaluȝ viginti eqtib⁹ āglis stipatū obuiū forte habet: i quos dū p ten⁹ irruere guyon⁹ festinat āgli ex equis desiliētes ad

Artur⁹ richemōt⁹ ex āglia liberatus conestabilis a carolo constituitur.

uersus hostē virili se audacia istruūt.atq; ita tuenť: vt ser uato ordine & loco pliantes: cōplures ex francis confo derit/& aliquot captiuos/recipiētib⁹ se cenomaniā frā cis abduxerit. Ad hūc modū cōposita & sibi cōstās virt⁹ gloriabūdā stultāq; iterdū temeritatē exuperat. ¶Quo tpe gyac⁹ inter regis cōsiliarios primari⁹ delat⁹ ꝙ regis fiscum thesaurosq; ad suos vsus magis q̄ reipublicę vt ła latatem dispēsaret: arturi iussu capitur & in ꝓfluēto de= mergiť. ¶Obsidentib⁹ per eos dies mōtisargū anglis: oppidūq; perseueranti oppugnatione ꝑmentib⁹: mittit artur⁹ ad obsidionē soluēdaꝫ equites armatos grauillā & gaucurtū stephanūq; vignolū hyrū. Hi accepta forti militū manu: dū admōtisargū puenere: effractis mūitio nib⁹ quibus se hostis circūsepserat plurimis occisis An= glos fugāt. Nō dissimili fortuna apud ambrieras pugna uit ābrosi⁹ delor⁹ aduers⁹ hēricū blancū anglū. ducētis supra mille armatis stipatū cū ipse delor⁹ centum tm̄ & sexagita equites baberet. ¶Eadem tēpestate alenconij dux qui apđ vernoliū capt⁹ fuerat ex anglia liberat⁹ est solutis ob redētionē ei⁹ ducētis aureorū milib⁹ quę par tim ꝑsto ipēdit: datis ꝓ his q̄ dissoluēda restarēt obsidi bus. Inter hęc cœnomanēses anglorū pricipatū perosi: aliqnot ꝑfectis frācis accitis eos in ciuitatē claꝫ admit= tūt comite doruallo atq; albreto negociū gerētib⁹. Ho= stes cognito francorū igressu in turrē (cui orbē dellę no mē est) iuxta sancti vicētij portā ꝓpere se recipiūt: mit tētes festināter ad Tabellotuꝫ qui Alēconiū tenebat: vt suppetias illis ferebat. dū spes extabat recupande ciuita tis. Tallebot⁹ cui paratę in armis copiæ erāt audito suo rū piculo magnis itinerib⁹ cœnamānos petit. At franci quasi securi rerū suarū: i diuersorijs delicate se curantes quid hostis moliretur parū aduertebāt. Itaq; veniēs tal lebot⁹ & a suis recept⁹ p eā quā ipsi occupabāt portā ci uitatē iuadit recepitq;: exturbatis frācis & ijs qui dedi= tionis causa fuerāt ciuib⁹ supplicio affectis. Nec diu mo

Gyacus thesaura= rius de= mergitur

Alenco= nij dux de capti= uitate re= dit.

Frāci ne= gligētes.

ratus Tallebotus põtorsonẽ a Richemõto instauratã & validõ p̃sidio munitã obsidet atq; expugnat. ¶ Aurelianum quoq; salsberiensis comes & cum eo Tallebotus & comes suffocus cõtracto ingenti exercitu angustissime circũcingit: ędificatis p̃ Gyrum quattuor firmissimis p̃pugnaculis quib⁹ iportari quicq̃ in ciuitatẽ facile phibebant. Nam que ad ligerim amnem supra aurelianum infraq; oppida sunt anglo patebãt. Fuit tñ aurelianẽ sib⁹ anim⁹ semp erectus: & anglicę dñationis impatiẽs. Quibus preterea Carolus rex q̃ poterat maxime erat sine intermissione subsidio. Et aureliani ducis nothus Iohãnes homo apprime militaris egregiam nauabat operã tuende ciuitati. Boussacus quoq; franciæ marescallus. cũ stephano hyro ciuitatem cõtinenter tutabatur. Erãt ea p̃te qua in Belsiam via est grandia suburbia & complures ędes sacrę. Quę omnia frãci ne hosti cõmodũ afferrẽt diruerunt. Angli vero ad alteram ligeris ripã suburbiũ cũ p̃pugnaculo põtis occupabant. Non tñ ita oĩa cõplectebant: qn inter p̃pugnaculũ grãde cui Londonię nomen hostis indiderat: & id quod ad sc̃m Lupũ erat: multum spacij intercederet qua ad obsessos via patebat. Igit̃ vt laborãti ciuitati subuenirẽt: dux borboni⁹ & cũ eo struatus conestabilis scotus. Doruallus p̃terea & Stephanus hyrus collecto iusto exercitu: dum aurelianis suppetiari cõstituũt. nũciũ accipiũt Iohãnem fastolum anglũ eqtem cõmeatũ ex parisijs copiosum desũpsisse: & ad eos qui i obsidiõe agebãt deducere: adiutore Symone morhiero parisiorũ pretore. Spe aũt intercipiendi commeatus adducti frãci in iohãnẽ fastolum iter cõuertũt. Ea re cognita fastol⁹ ex tpe cõsiliũ sumẽs: curribus atq; vehiculis se suosq; nõ p̃cul ab leuilla belsię oppidulo circũsepit: et relictis equis pedes pugnat. Idem Struat⁹ & doruall⁹ cũ bona francorũ p̃te faciũt. Cessit fastolo victoria struato doruallo q; cũ ducentis suorũ occisis. Borbonius vero aurelianum cõtẽdit. Per eũ obsidionem Salsberien-

Aurelianus ab anglis obsessum.

Mors salseberiēsis comitis.

sis comes(ex ꝓpugnaculi fenestra q̃d ad extremū pōtē est)ciuitatis situ cōtēplat⁹:agitabat aīo quonā pacto vr bē expugnaret.Cui vn⁹ ex copiarū præfectis ei assentās cū dixisset)Tuā here ciuitatem nūc libere cōspicere potes)lapis ex tormento a ciuitate incerto auctore emiss⁹ labrū fenestrę cōcutit.Cui⁹fragmēta in salseberiēsis faciē dissipata mortē hoi post insequens biduum intulere Haud tñ segni⁹angli in obsidione pstiterūt:curāte oia diligenter guillermo glassida genere qdē nō sublimi sꝫ prudentia & rerū gerendarum pitia iter suos illustri.Lōga obsidione vexati aurelianenses cōcilium capiūt:q̃ se via ab hoste liberarent:suadentibus quibsudā nulla deditiōe facta:pecuniā anglis dare.Alijs vero deditioneꝫ vtilem fore:si burgundo duci ciuitas permitteret:q fran co genere ortus speraret ab anglis aliqñ discessurus. Potior hęc snia visa est:missusq; est ad burgundū potonus santralienses cū certis cōditionibus.Legatione accepta burgūdus quidē (si bethfortus nō contraueniat)ciuitatē equis se legibus recepturū rñdit.Mittitq; ad bethfortuꝫ de re ipsa nūcios.Audita legatione bethfort⁹ non ego i quit dumos sentesq; discussi:vt alter auibus potiat.Aurelianenses ꝑ mea voluntate subiugatos recipiā:& quas ꝑ totā obsidionē ipensas feci eas cōpensabūt.Id vbi ad burgūdū platū est potonus re infecta aurelianū reuertitur.Et ab hic cepit Burgundus aīm ab anglis aliqñ discedendi:quia eos videret glorię eius inuidere.¶Erat illis diebus apđ vallicorē annos vigiti nata iohāna q̃ pr̄e Iacobo darco:matre ysabella in vico dāpremo genita ob corpis ꝑpetuā integritatē puellę appellatiōnē obtinuit Ea rerū pñtium aduersitatibus deo autore compatiens robertum baudricurtum oppidi p̄fectū.aliosq; cōplures p̄sidij eqtes duce auūculo suo crebro adibat:eos admonens vt ad carolū eam deducerēt allaturā reb⁹ desꝑatis nō minimā opē.Mulierē baudricurt⁹ pui a se ęstimatam iterū atq; iterū aspnat⁹/pseuerātē demū exaudiuit:da-

Iohannæ puellę ad carolū aduentus.

tisq; puellæ corpis custodibus eã ad regẽ duci iubet. Ad rolũ veniens puella tã & si nullo illũ tpe vidisset: ipeq; ceteris aulicis veste min⁹ ornat⁹ data opera esset: reuerenter tñ atq; vrbane regẽ intuita: salue inquit generosissime rex / detq; vitã tibi ꝓsperã de⁹. Cui cũ se regẽ eẽ carolus pnegasset: ah inquit puella: tu ipe rex es frãcorũ nobilissim⁹. Ad hęc verba spẽ cepit rex cuiuspiam fortũe melioris. Itaq; selectis prudentibus aliquot viris qui eã diligenti⁹ ꝓbarent illa se ideo venisse constanter affirmat vt carolum in regnũ restituat: deum ita decreuisse: vt se duce Aurelianẽses obsidiõe liberenť: & angli francia tãdeȝ extrudanť: pducturã se carolũ ad remos: vbi more maiorum sacra vnctiõe liniať. de quib⁹ oib⁹ oracula diuinitus accepisset. Tñ copijs op⁹ esse quas illi ducendas carol⁹ cõmittat. Et dum de alijs arduis & ad religioneȝ xp̃ianã ptinẽtib⁹ multa accurate rogareť: supra fœminę sensum rñdebat. siue ẽm de diuinitate siue de bello q̃rereť: non muliebriter sȝ scite & quasi pita loq̄bať: ita vt mulier admirationi esset multis. Perpẽso igiť consilio visum ẽ optimum factu esse: si auspicio eius carol⁹ ad bellum vteretur De iportando aureliã cõmeatu primũ mãdatũ puella accepit quã Rayus & Delor⁹ auteȩ milite equites valida armatorũ manu stipati comitabantur. Profectis blesam obuij adueniunt Reginaldus chartus remorum pontifex francię cãcellari⁹ / Aurelianensis nothus / Stephan⁹ hyrus / alijsq; non pauci electi milites. Commeatu curribus imposito & milite instructo: ex blesis p solonã Iohãna mouet: atq; postridie aurelianũ versus ꝓgrediť. Vtebať puella in expeditionibus gladio queȝ hoc mõ nacta erat. Est tẽplũ ĩ agro turonẽsi diuę Katherinę dicatũ gẽti regionis illi⁹ plurimũ venerabile: vbi donaria plurima atq; vetustissima visunť. In eo tẽplo ãtiquũ ensem iter sacras oblatiões vtraq; pte lilijs isculptũ extare carolo Iohãna patefacit: petẽs vt misso ad tẽplũ armorum fabro gladiũ illi dono pferat. Admiratus carolus si tẽplũ illud

Iohanne gladius.

aliqñ iohãna inuisisset: pcunctatꝰ mulierẽ qualiter id nõrit. Neq; inquit puella locũ noui neq; humano ad hoc au ctore vsa sum. Deꝰ est qui reuelauit. Mittit rex opificem qui inuentũ ad se gladiũ ferat. Profectus ad tẽplũ faber ensem inter squalentia alia arma rubiginosum ad Carolum perfert. Quo mox iohannem rex donauit. Sʒ de anglis orationem psequamur. Angli qui ad ppugnaculum sc̃ti Iohãnis blanci erant frãcos venire audientes loco deserto ad fratrũ augustinensium ędes quę ad extremũ põtem diui laurẽtij subur bio spectãt se recepert. Puella vero per medios hostes flumine traiecto quem vehebat cõmeatũ in vrbẽ iportauit. At qñquidẽ victualia tenuia erant rayus & delorꝰ cũ suis blesã remeãtes ciuitatis piculũ cancellario narrãt: cui nisi succurratꝰ vẽturã eẽ i hostiũ ptãtẽ. Et iohãnes aureliañ. nothus magnopẽ orabat laborantibus ciuibus suppetiatum iri. Stetit oĩm sñia copiosissimũ cõmeatũ ad obsessos ferre & iter facere p belsiã qua parte obsidio ciuitatẽ magis vrgebat. Copijs igitur vecturisq; rite ad iter ordinatis frãci (dimidia q̃ est inter blesam aurelianũq; via confecta) castra ponẽtes resti terunt: se suaq; corpa curãtes Crastino diluculo insequẽtis diei cum ad duo passuũ milia ciuitati successissent: Iohãna assũptis aliquot cũ valida manu p̃fectis vrbe egressa venientibꝰ obuiam pgit: atq; ita exercitibꝰ cõiũctis cũ franci iferiores hoste nõ eẽnt: i cõspectu anglorũ p̃tere untes in ciuitatem recepti sunt. Victualibus ciuitate cõfortata iohãna armis egregie instructa ad propugnaculum qđ sc̃ti lupi appellabatꝰ mouens ãglos qui in eo erãt potenter oppugnat atq; vincit: nem ie superstite qui vel occisus vel captꝰ nõ fuerit. Hæc cũ i cõspectu maioris ppugnaculi gererentꝰ tẽtauere hostes eruptionẽ facere & suis auxiliari: sed mox i ppugnaculũ se recepert. Franci minore ppugnaculo dissoluto: postq̃ in vrbẽ rediere mꝰtis coitiõibꝰ clã hitis an lõdonias ppugnaculũ oppugnatũ irẽt: cõicato tãdẽ cũ iohãna cõsilio illa succẽsẽs nichil

Aurelianẽsis obsidio.

me inquit pceres celaueritis: potis suz hęc & maiora aīo condita meo silere. Tacuerant siquidē pceres ne muliebri leuitate res invulgū pdiret: q̄ ppugnaculum oppugnandum simularent: vt anglos qui salonā vers⁹ in obsidiōe erant in alterā ligeris ripā allicerent dum suis auxilio venire festinarent. quib⁹ a sua sessiōe mouentib⁹ frāci eorū stationes occuparēt. Nec irā iohāna posuit: donec iohānes aurelian⁹ nothus id qd̄ cōsilio definitū esset illi enarrauit. Cognito decreto sniam inquit puella laudo si op⁹ reuera assit. Nā cū cordata esset & cōfidens deo mulier: multa q̄ a pfectis de bello cōsulebanť iprobabat: nihil obsidiōis tpe sinistrę aut in fœliciter gerēs. Aderat ei pliantibus suis armis istructa: equo vsa potēti & aīoso: in quem expedite istar expediti militis conscendebat. igiť multa aīo cogitans: opepciū censet si hostē inuadat qui ad extremū pontem ad scti laurentij suburbana sedebat Erant in flumie naues nō paucę muris ciuitatis deligatę: in eis multo milite imposito ligeri trāsmittit. Copiasq; icōtinētē exponit insultū factura in hostē pugnatū illic est donec occūbente fere sole receptui signum puella dat. Regredientes in naues frācos angl⁹ adoritur. Eam obrē puella suos cohortata hosti restitit: propulsatq; psequens eum vsq; ad augustinensium ędes: quas lȝ angl⁹ munitissimas fecisset: captas tñ fugato hoste frāci occupauerť. Erat ad eum quem dixi pōtē pxie augustinēses turris ex quadrato lapide cū ppugnaculo & fossa: i eo loco fugiens anglus se recepit. Vbi excubias cōtinua nocte hn̄s Iohāna cum illuxisset ppugnaculum oppugnare iubet: afferens tp̄s pxie adesse cum angl⁹ vicend⁹ atq; regno expellendus erat. Dum hic frāc⁹ instat: illinc hostis acriter se tueť. Iohāna i humero scorpiōe ex ppugnaculo misso vulneratur: quo vulneratur neq; tristior neq; negligentior fuit: stans continenter ad fossæ labrum & militem fortiter agere admonens. Continuata obsidiōe cum aduesparceret: frācus in fossam oibus ptib⁹ di-

lapsus in ꝓpugnaculũ scãdens vi expugnat quadringẽ=tis anglis iteremptis cuꝫ p̄fectis trib⁹ mollino iohãne põ maro / & guillermo glassida. Cęteri om̄s capti in ptãtẽ ve nere francorum. hęc a Iohãna gesta hostis qui belsiã ver sus grãde ꝓpugnaculũ habebat ꝑspicere facile poterat: Casu igit̃ suorũ ꝑterriti hostes postq̄ abvrbe cãpanas to to classico velut in cõi lęticia pulsari exaudiunt: mane fa cto magdunũ (& deserta obsidione) cõfugiũt. Ad hunc modũ dissoluta obsidio est: & ciuitas ab hostis ptãte ere pta. Quod maximũ momẽtũ ad caroli fortunã fuit. Tal lebot⁹ aũt ęgre ferens se aurelianensi circũuallatiõe fru=stratuꝫ dãnũ cõpensatur⁹ lauallũ aggredit̃: arcẽ oppidũ q; nocturno furto iuadẽs. Cępit ibidẽ lauallũ comitẽ quẽ donec quinq; & viginti scutorũ milia illi exsoluisset ĩ vin culis habuit. Interi iohãna carolũ regẽ sollicitat maiores copias cogere: et sibi recupare q̃ ĩ agro aurelianẽsi ab ho ste occupabãt̃. Vocato ꝑpterea ad se alẽconij duce caro lus gergeum petere impat. Affuerũt mox Iohãnes aure lianensis nothus boussacus marescall⁹ / grauilla / culaut⁹ admiraldus / ambrosius delorus / vignol⁹ hyr⁹ / & guiller=mus brussacus: qui tãetsi stipendio regio nõ iuuarent̃: vi=sendę tñ Iohanne cã quam diuinit⁹ missam arbitrabant̃: militare nõ recusabant. Itaq; gergeũ ꝑfecti oppidũ post octauum obsidionis diem expugnant. Nec multis inter positis post dieb⁹ magdunum auctis copijs carolo iubẽ te mouentes pontem cum turri capiunt: positoq; p̄sidio bogentiũ ꝓtenus contendere. Audito frãcorũ aduentu angli relicto oppido in arcẽ quę est ad põtẽ supra ligeri amnẽ coufugiũt: quã (dimissis libere abire anglis) franci recepert̃. Recepta arce rumor p frãcorũ castra ĩcrebuit Tallebotũ & iohãnem fastolũ cũ quinq; anglorũ milib⁹ apđ Ieuillã in belsia visos esse: qui magdunum proficisce rent̃. Missis exploratorib⁹ postq̃ id verũ eẽ franci cogno uerunt: cõposito agmĩe ĩ hostẽ mouent: & apud patayũ ꝑpter qđ tẽplũ illic munitissimũ erat castrametant̃. Sta=

bāt i excubijs belmanor⁹/Ambrosius delorus/Hyr⁹/potonusq; hostis aduentū explorantes.Quos non lōge cū iusto exercitu seqbanť alenconius dux/richemōt⁹ conestabilis vidocinensis comes/iohānes aurelianensis .noth⁹:&/Iohāna puella.Angli vero dū viāpgūt:cōspectis francis ad proximū nem⁹ iter cōuertunt pugnādi locū sibi ydoneū captātes.At qui in excubijs erāt nullo se colligendi spacio hosti dato p̄liū cōmisere:ita vt equitatū oēs anglorū in fugā coegerit.pedites quidā visa equitū fuga in nem⁹&viculū q iuxta erat dilapsi: nemoris bñficio vt quisq; poterat se tuebanť.Interī alēconij dux acie instructa aduenit.Tria circiter milia hostiū in ea pugna cecidere:captis ex āglorū nobilitate cū talleboto q̄plurimis.Tū in Caroli ptātē venit iēuilla & alia q̄dā pbelsiā loca.¶Mense iunio insequentis āni qui fuit xp̄ianę grę quadringentesim⁹vigesimusnonus supra mille: iohāna puella Carolū conueniēs:iam inquit serenissime rex hoste supior eē icipis.Multas vrbes atq; arces ex āglis ereptas tibi audientes videm⁹.nūc tuę cōsecratiōis tp̄s aduenit.Diuinę dignatiōi placet ad remos pficiscaris: vbi more maiorū sacra vnctione delibutus dyadema suscipias.Qua revna venerabili⁹ frāco pp̄lo tuū nomē erit: et hosti formidabile.Nihil te pterreat q̄ cāpania & reliqui fere belgę oēs ab hostę teneť: viā tibi ppiciatore deo pabim⁹.Tm̄ copias cōtrahe& dei decretū exequamur.Hęc iohānę verba spē oībus magnā faciebāt ppterea q̄ vite puritate puella p̄ se ferebat sctitatē & nihil muliebriter agebat aut loq̄bať.Enuero sacerdotali confessione quaq; fere hebdomada consciam purgabat:& diuinā eucharistiā desumebat.Igiť collecto apud Gyē non mediocri exercitu carol⁹remos p cāpania petere constituit: p̄missa cū aliquot p̄fectis iohāna puella:qui obstātē forte hoste ipediret.Proxie ātissiodorū carolus cum venisset pdiere illi obuiā aliquot ciues:sȝ i ciuitatē nō admiserunt. Erat illis die b⁹trimol⁹ q multa apđ regē auctoritate ha-

Anglorū cedes.

Tallebot⁹ capitur.

Initiū cōsecrationis caroli septimi.

Antissiodorus.

bebatur. Huncab antissiodorensibus pecuniam accepisse cōstans fama fuit: vt illis liceret īduciarū bñficio frui Itaq; ciuitati nihil incōmodatū est: cibos exercitui ministrantib⁹ incolis: dum p̄ciū soluere͂t. Præterita antissiodoro/Carolus sanctum florentinum recepit: oppidanis se libere dedentibus. Trecas inde profectus post sextu͂ diem q̄ illic desperata deditione sedisset. Laboratu͂ est in exercitu fame: ita vt pleriq; fabis & triticeis spicis t͂m milites vescerent. Rerū pœnuria cognita Carol⁹ primores exercitus ad contionem vocans petit quid ipsi faciē dum esse censerēt. Nemo omnium fuit qui reducendum exercitum esse non diceret. cum neq; commeat⁹ neq; stipendium militi sufficeret. Vnus tamen Robertus masson⁹ q̄q̄ ab hac sententia non abhorreret: vellent inqt Iohannā de hac re audire: quæ enim præsentis expeditionis auctor fuit: ipsa suis consilijs paratū forte auxiliū feret. Igit͂ vocata iohāna rogata sn̄iam ad Carolū cōuersa Si ego inqt q̄d verum teneo eloquar: an mihi rex credideris. Id cū scda q̄reret. Tibi inquit rex: si q̄d ꝓfuturū sit dicas credā. Trecēses inqt puella tui sunt & intra ꝓximū biduū se ciuitatemq; tibi dedēt. Credul⁹ fœmię rex stare loco copias iubet. At iohāna cōfestī equū inscendēs quēq; militē cogit: ea q̄ ad oppugnationem necessaria erant ad muros importare. Q̄d aīaduertentes trecēses loci antistitem cū ciuibus aliquot & militum q̄busdā p̄fectis ad carolū legant: ciuitatē dedituros similes angl⁹ ī de abire cū ijs quos captiuos habebat libere p̄mitta͂t. Cōditione accepta rex postridie trecas ī gredi͂t. Egredientes vrbe hostes iohāna captiuos abducere vetat. Quorū redēptionis p̄ciū: ne fidei & positę cū hoste legi detraheret rex ex soluit. ❡ Ordinatis apd trecas m̄gr̄atib⁹ / cathalaunos petit: q eū cōi oīm lętīcia excipiētes mistros reipublicæ quos carol⁹ instituit admiserunt. Inde remos qui anglo pebāt adori͂t quos nulla vi recepit: lętis ꝓculdubio ciuib⁹ suū regē excipe. Eo venere dux barrēsis & lotharingiæ

Sāct⁹ florētinus.

Trecēses.

Nota ī rege fidem.

Cathalaunum.

Remi.

Cōmersiensis quoq; dñs: nō pauca scopias ducentes: vt regi īseruiēt. Itaq; Carol⁹ & vnctus & coronat⁹ est a Reginaldo chartrēsi remorū antistite assistente puella quę militare vexillū manu gerebat: nimirū exultās ꝙ se vna hortante Carol⁹ regni dyadema & sacrā vnctionē loco celebri atq; hmōi sacris multos per annos ad id muneris designato recepisset. Sacratiōe absoluta: relictis remis vellium iter agens oppido libere potit⁹ est. ¶Nec suessiones signū vllū rebellionis ostēderūt. Sifi quoq; mō per briā nōnulla fortia loca fecere deditionē. ¶Priuino oppido cū Carol⁹ ageret: bethfort⁹ cū duodeci armatorū milib⁹ ex parisijs ducens corbolium accessit animo(vt ipse iactabat) pugnā cū Carolo conserendi id vbi regi cognitū est: priuino discedēs ad castellum cui motano mē est exercitū duxit nō ob aliā cām q̄ vt anglo pugnā di faceret potestatē. At bethforto mens fuit parisios repetendi. ¶Constituerat carol⁹ sequana amne traiecto brayū ꝓficisci ꝓmittentib⁹ oppidanis transitū se cōcessuros. Sed francis anglisq; cōcurrētib⁹ eodē tpe ad ripā vt traijcerēt: leui cōmisso prelio carolus suos trāsire ꝓhibuit. Exactis post nō multis dieb⁹ castrūthiericū ꝑfect⁹ mox per vallesiū cresꝑeiūq; pręteriēs castra in cāpo iuxta dāmartinū ponit. spe animoq; erectus Parisiū recuperandi. Cognito ꝙ ad se carol⁹ aduentaret bethfortus ad vicū mitriacū copias eduxit: sex a dāmarto milibus passuū distantē. Vbi loco natura munitissimo militē cōtinet. Pręmissis aliquot equitibus duce stephano hyro q̄ anglos adequitarent: vbi rescinit hōstem loci munitionibus considere: carol⁹ suos vltra progredi vetat. Bethfortus autem Parisiū citissime reuersus est. Miserat per hos dies carolus ad cōpēdiū beluacensesq; nōnullos ex suis fidissimos exploratū quo in se animo incolę essent. Cognoueratq; illos cupe maxime ab anglorū seruitute liberari: eiq; optēperare qui ver⁹ rex esset. Proinde barronē siluanecteñ agri vicū vt cōpendiū peteret ꝑfect⁹

Vellium. Suessio. Priuinus. Brayum. Castrum thiericū.

cognoscit bethfortũ maiorib⁹ copijs auctũ i se ducere.
¶ Patruelis siquidẽ hẽrici anglorum regis per supiores dies roman⁹ cardinalis a põtifice romano legationẽ ad anglos receperat pecuniã militẽq; cogẽdi aduersus bohemos qui de xp̄i doctrina & fide non recte crederent. Qui milib⁹ quattuor armatorũ in galiã traductis se cum bethforto cõiũxerat i francos arma cõuertẽs: q̃ in xp̄ianę religionis hostes simularat accepisse. Igit̃ vt de bethforti accessu certior carol⁹ redderet̃: Ambrosiũ delorũ cũ vigiti tm̃ eq̃tib⁹ exploratũ quid apd̃ hostẽ gerat̃ mittit. Qui iter igress⁹ videt p̄cul dẽsissimũ puluerẽ in aerẽ ferri nec dubi⁹ fuit id p̄gredĩetis agmĩs idiciũ eẽ: moxq; paulo vltra p̄gens ãglos manifeste cõspicat̃: idq; p caduceatorẽ carolo festinanter renũciat: Ea re cognita carolus acie ordinata siluanectũ iter facere cõstituens apud mõtẽpiliolũ qui mõs cõtẽplationis aliq̃n dict⁹ est cũ venisset: redeunte ambrosio deloro: accepit anglos barronẽ ducere p riuũ qui ex siluanecto p̄fluit: sed eos magnopere impediri vadi angustia per quod vix bini euadere possent. In ea traijcĩedi difficultate: ratus carol⁹ hostẽ intercipi posse: primã aciẽ icedere iubet. Sed iã magnam sui exercit⁹ ptẽ angl⁹ trãsmiserat: quãobrẽ carol⁹ suas acies ĩ cõspectu hostis habuit: moxq; leuib⁹ cõmissis digladiationib⁹: cũ sol cõdere se incipet: ãgli ad ripã fluẽti castra posuere. aggere vallo sudibusq; se se muniẽtes. Habẽtes pręterea a tergo lacũ. Rex aũt in mõtepiliolo suos cõtinuit. Postridię cũ illuxisset: carol⁹ quaterna acie ĩstruct⁹ ĩ anglos ducit. Primã alẽconij dux & vidocinensis comes administrabãt. Scd̃e pręerat dux barri. Tertiã ducebat rayr⁹ & boussac⁹ frãcię marescalli. Quartã quę ad excursiões instituta erat & cui frequẽter locũ mutare necesse esset moderabant̃ Albert⁹ iohẽs aurelianẽsis noth⁹ iohãna puella & Hyr⁹. Sagittariorũ balistariorũq; curã gerebãt grauilla & iohẽs foucaud⁹ lemouicẽsis. Regis custodiã borboniorũ dux trimolusq; receperãt Acie

Improb⁹ secerdos & sacrilegus.

bus ad hũc modũ instructis decretũ erat anglos adoriri. Sed cognito q̃tũ illis loc⁹ adiumẽto esset: leuibus aliquot prelijs añ castra vtriq; cõmissis: cũ neq; cõuitijs neq; ꝓuocatiõibus e castris excitari hostis posset: frãc⁹ tãdẽ aq; hostiũ castra ꝓxime ꝓfect⁹: manu tãdiu cõseruit: donec aduespas cẽte & mł'to puluere cęlo caligãte fuerit ꝑlio desistere coact⁹. Mane facto rex cre speyũ: bethfortus parisiũ petijt. Biduo post recepit carol⁹ compẽdiuʒ: vbi prefectũ posuit guillemũ flauuium loci indigenaʒ.

❡ Eo quoq; beluacenses cõuenere regis ꝑtãti se ꝑmittẽtes. Idẽ fecere siluanectẽses q missio ad carolũ suo cũ aliquot ciuib⁹ ãtistite ciuitatẽ dedidere quo rex paulopost se ipse cõtulit. Bethfort⁹ ꝓuidens aĩo q̃ benignior fortuna caroli reb⁹ arrideret; parisio abire cõstituẽs Ludouicũ luxẽburgũ morinorũ epm quẽ frãci ęcãcellariũ ãglorũ factio appellabat: & iohẽm rachetũ eqtẽ ãglũ vna cũ symone morhyero parisianũ ꝑtorẽ ciuitati adm̃istratorẽ ꝑposuit cũ duob⁹ armatorũ milib⁹ ad ꝑsidiũ relictis. Reliquũ vero exercitũ ad normãnos ꝓfert⁹ cõpluribus suę factiõis locis dispartiuit. Igiť cognito bethforti discessu Carolus ad sctm̃ dyonisiũ ex Siluanecto mouens oppidũ (excipiẽtib⁹ eũ ciuib⁹) ingressus est. Tertio post die franci caroli iussu ad vicuʒ cui capellę appellatio est castris cõstitutis: cũ ibi pnoctassent: eruptiõe i eos a parisiacis facta crebris ꝑlijs cõcertarũt: nõ secus ac si ꝑludia q̃dã armorũ agitarẽt. Repetẽtib⁹ tãdẽ ciuitatẽ parisianis: frãci duce alẽconio ad scti honorati portã copias ꝓmouere: expugnãtes cõfesti ꝓpugnaculũ q̃d ꝓ porta extructũ erat. q̃ spe adducta iohãna: ciuitatẽ quoq; oppugnaŕ ꝑter oim opinionẽ cõstituit. Est ab ea pte duplex fossa & iter vtrũq; ager. i priorẽ neq; aq̃ neq; luto impeditã cũ facile frãci descẽdissent Alterã fossã supare labor fuit ꝓpterea ꝙ latior & aq̃ affatĩ plena eẽt. Importatã vndiq; materiã cũ iohãna i fossã opplẽdã iacit: e muro sagitta i crure pcutiť: nec eo tardi⁹ in ope perseuerat

Sanctus dyonisi⁹.

Pugna ad sancti honorati parisieñ. portã.

cōmilitones pseuerare cohortās. Nec potuit ide reuocari donec alenconi⁹n egociosam mulierē p se reduxit. Signo receptui dato franci ad sanctū dyonisiū iter cōuerterūt. Quo tpe ex latiniaco ad carolū nuncij cōuenere q oppidū tradere pollicenf. Quare miss⁹ latiniacū ābrosius delor⁹ oppidū recepit. ¶ Carol⁹ aūt e sctō dyonisio digredi volēs: ducē borboniū administratorē instituit earūciuitatū quas a tpe suę vnctionis in belgis receperat: relicto cū firmis copijs apud sctm̄ dyonisiū vindocinensi comite & cullanto. Atq; inde latiniacū pfectus: mox mōtemargi preteriens: ligerim traiecit ¶ Abeūte Carolo angli burgūdiq; sanctū dyonisiū recuperāt: siluanectū petentib⁹ ijs qui ex caroli instituto ad psidium relicti erant. Mouit preterea hostis ad latiniacū copias. Sed egress⁹ oppido delor⁹ cū iohāne faucaudo: ita hostē distinuit: vt nulla illi fuerit potestas pxime oppidū castra admouēdi. Quare admirati resistentiā hostes parisiū remearūt. ¶ Cepere per id tps lauallū tres normāni equites homer⁹ bochet⁹ & ferreri⁹ adiutore multcre quodam qui molendino preerat in amne marona qui pxime oppidū pfluit. ¶ Et ambrosi⁹ delor⁹ foucaudus q; de capiēda rothomago clā consultātes freti ope magni petri q rothomagēsis erat magna spe ducebāt itercipiēde ciuitatis. Sz definita die cū it noctu copię faciūt: tenebris falsi: alij rothomagū: alij alio errātes diuerterūt Fuitq; eorū inceptatio ad hūc modū irrita. Per eos dies miles franc⁹ qui in vrbibus recēter in fide caroli recept⁹ erat: mirū in modum vexare incolas & ciues cepit nemini parcēs & i oēm rapinā dissolutus. Qua iiquitate factū est: vt diffugiētib⁹ colonis agri cōpluribus locis iculti remanerēt: & quę terrę frugū feracissimę erāt sentibus ruciisq; squalerēt: i salt⁹ & siluas cōuersę: i gētes vici & ijdē populosissimi sine icolis dilabētib⁹ structuris deserti vacuiq; mox ferarū lustra fuere. quę aiaduertens borboniorū dux domū se cōtulit relicto siluanecti vidocinēsi

Latiniacum.

Lauallū.

Error militum.

Solitudo per agros & vicos.

comite Cui paulopost Carolus boussacuȝ cū octigentis armatis misit pficiēs illū regioni quā borboni⁹ reliq̄rat. ❡Iohāna vero puella sub eisdeȝ diebus sanctū petrum monesteriēsem cepit;inde cuȝ ad charitateȝ copias pro mouisset:irritā obsidionē habuit amissis plerisq; tormentis machinisq; bellicis. Erat castellū sancti selerini in pricipatu alenconij ducis vet⁹ & lōge desolatū quod istau rare dux cū cœpisset:aduocato ad se ex latiniaco ābrosio deloro:castelluȝ illi cū valido p̄sidio cōmēdat. Recepto castello ambrosi⁹ mira admodū diligētia locū munit:nihil omittēs quod ad arcis custodiā ptinere arbitraretur. Verū eniuero angli priusq̄ munitiones absoluerentur:castellū circūsidēt. Pressis obsidiōe frācis delor⁹ pcibus suorū vict⁹ ;simulata eruptiōe noctu cū quiq; armatis chinonē ,pfect⁹ est:nūcians regi quę ad scti selerini arcē gerebant. Quib⁹ cognitis:Carol⁹ copias per cœnomāniā aduersus anglos ire iubet. Id vbi anglus accepit oia i celeritate ponēs:arcē cōfestiȝ acerrime oppugnat. Quod haud satis ,pcederet:altera die obsidionē soluit. Idē quoq; apud latiniacuȝ facere aggredit itētione sua frustrat⁹ est:oppidum egregie tuētibus foucaudo mareschallo & quēnodo scoto equite. ❡His dieb⁹ puella cū latiniacū accessisset:cognito q̄ quadringēti ex anglorū copijs nō ,pcul a latiniaco i franciā cotenderēt:assumpto foucaudo & iohāne de sancto albino & alijs ex latiniaci p̄sidio hosteȝ adoritur:oēs ad vnū necans. ❡Sed nō multis post diebus dissimilis apud cōpendiū fortuna illi fuit. Nā anglis burgūdiōibusq; in cōpendij obsidione se dentib⁹:iohāna subsidiū obsessis ferens.cū oppidū igressa esset:& paulopost eruptione i hosteȝ facta res nō pro spere sibi succederet:dū oppiduȝ repetit & militum pressura aditum p̄cluderet capitur a iohāne luxēburgo qui eā anglis venū dedit. A quib⁹ hostiliter habita rothomagi cremata est odio videlicet nominis frāci& q̄ virili veste fœmina vsa esset. Prius tñ q̄ sniam diceret hostis:fre

Castelluȝ sancti selerini.

Puellę iohāne fortuna maala apud cōpēdiū.

quod apud eos gererẽt festinãter renũciãt geresmo rho diij ordinis cõmẽdatario: & dyonisio challio q eo tpe in bria erãt cohortes aliquot militũ hñtes. Hi nihil morati meldunũ pficiscẽtes: arcẽ post duodecimũ circũseptionis diẽ recipiũt. Neq; pigritãtes priuignũ c ũ arce p diẽ tp̄s vi ab anglis extorquẽt. Recuperãt ꝑterea p briaꝫ regionẽ oppida atq; arces cum corbolio & vicennis. ¶ Et apud cathalaunẽses ingẽs de hoste cędes facta est. Itaqꝫ ducẽtib⁹ anglis burgũdionibusq; octo milia armatoruꝫ vt p cãpaniã grassarenṫ: & prędas agerẽt: Barbasan⁹ cathalauni tũc agẽs cognito ꝙ hostis apud diuã mariã de spina castra haberet: accersitis vicinarũ arciũ ꝑfectis cũ se iustũ exercituꝫ habere consideret: hostẽ adoriri festinat: misso ad burgũ vignolũ hyri frẽm nũcio: qui apud castellũ ferreyũ erat: vt pugnę adesset. Quo veniẽte acrior pugna cõmissa est: & hostis supatus. ¶ Nõdũ sub illis dieb⁹ hẽric⁹ anglię rex: pře hẽrico defũcto i frãciã traiecerat. Anno aũt salutis millesimo quadrigẽtesimo.xxxi. cũ annorũ esset duodecĩ multa nobiliũ caterua: copijsq; stipat⁹ parisiuꝫ aduenit: vbi magnis honorib⁹ except⁹ in diuę marię tẽplo regni dyadema cardinalis vicestrensis ministerio suscepit. Hic eñ cardinalis cũ hẽrico ei⁹ gr̃a aduenerat. ¶ Dũ hęc parisij aguñṫ princeps auraycẽsis a gaucurto qui dalphinatib⁹ pręerat fugaṫ multis Burgũdionib⁹ occisis. ¶ At in bellouacis alia fortunę cõditio fuit. Darõdellus eñ comes angl⁹ cõstitutis nõ lõge a ciuitate duorũ miliũ armatorũ insidijs pręmissisq; expeditis quibusdã militib⁹ qui beluacẽses ad eruptionẽ ꝓuocarẽt Bousficaudũ & santrallũ vasconẽ qui i ꝑsidio erãt ciuitate ęgressos adoriṫ: multosq; occidit eorũ pręsertiꝫ qui pedites ex bellouacis cõcurrissent: quibus cũ ip̄e santrall⁹ iterijt. ¶ Fuit & iiqua renato barri duci fortũa bar basano quoq; q cũ eo militabat. nã apud barrũ i obsidiõe sedẽtib⁹ cũ accepisset valdemõtẽsiũ comitẽ & burgundionũ marescallũ cum valida anglorũ manu in eos ad

Cedes anglorum apud cathalaunũ

Rex hẽric⁹ hẽrici fili⁹ parisiũ ex anglia venit

Renati ducis barẽsis dira fortuna.

uētare relicta obsidione hostē vallo carrisq; circunualla tuȝ ipetūt. Capit eo prælio renat⁹: & barbasan⁹ cum alijs plurimis necat. Renat⁹ philippo burgundo duci tradit aquo ꝓ ipsius renati liberatione casletivallē iperpetuaȝ ditioneȝ dux accepit: & adhunc vsq; diē possident eius in flandria successores. ¶ Per eā tēpestatē vilby⁹ noth⁹ salseberiēsis & matagoth⁹ angli coacta suorū īgēti multitudine sācti selerini arcē appetētes: locū circūcludūt: vbi ambrosij delori vicarius erat iohēs armēgn⁹: qui obsidionē magno aio tulit: arcē potenter tutat⁹. Cognito obsidionis piculo: delor⁹ qui illis dieb⁹ apud regeȝ erat obsessis subsidiū mitti solicite ꝓcurabat. Igit bueillus & ipse a Carolo præmittunt. qui belmōtē vicontū ꝓfecti illic tantisper morati sunt donec reliq̄ copiæ cōuenissent Tertio die postq̄ i eo loco restitissent: venere iterim aliæ francorū cohortes quæ in vico cui nomen est binaiugus tribus passuū miliō⁹ a belmonte distanti cōsedere. Inter frācorū cohortes quæ ducētorū supra mille armatorum erāt fluebat sattra amnis: q pōte vno nō ꝓcul a belmōte trāsiri poterat. Angli vero qui i obsidiōe sancti selerini agebāt: de frācorū cōuētu certiores facti pars itermissa obsidiōe ad frācos q castra habebant noctu ducūt: nec morati præliant. Excito mox ex re insperata clamore: buell⁹ & q cū eo apud belmōteȝ armati excubabāt pōte trāsmisso laborātib⁹ frācis dū opeȝ ferre cōtēdit: iā āgli victores militaria signa extra vicū emiserāt parsq; obligādis captiuis pars recipiēdis eqs & sarcinis cōuehendis distinebat. Hosteȝ sic ipeditū frāci iuadūt. Fit atrox p̄liū vt deiectis vtriq; militaribus signis: diu sit dubitatū quorū melior cōditio esset. Deniq; victor frācus extitit sexcētis anglis iterfectis q̄plurimis insup cū matagotho in captiuitatē abductis. Ex frācis trigita desiderati sūt: & paulominus capti. Inter quos fuit delorus dira vulnere perculsus: paulopost tn̄ instaurantibus belluȝ francis recuperatus est. Huius cladis nūcio accepto vilbius cuȝ

Scti selerini castelluȝ ab anglis obsessum.

reliquis scti scelerini obsessorib⁹ alenconiũ fugiẽtes peti uerũt. ¶ Apud carnotũ res quoq; pspe frãcis cessit. Nã positis tribus locis insidijs: aurelianensis nothus florentinum dillerium iuxta scti michaelis portã in primis insidijs locat: secundas paulo a porta longius cõstituit. Ipse & Hyrus cum qugentis equitib⁹: sexcẽtis fere passuũ milibus a ciuitate tertias insidias agit. Ordinatos autem: & ad hoc a se edoctos aurigas cũ curribus q pisces allosas vehebant sub lucẽ ad vrbẽ mittit: quos non secus / ac victualium vectores in ciuitatẽ admittere ciues simile vero erat. Aurigę vero cũ quibusdã sibi nothis ianitorib⁹ pridie in colloquiũ venerant: & se illis allosas daturos pmiserant: Si diluculo venientibus patefacerent ingressum. Igitur ianitores vt appropinquãtes aurigas cõspexere: socios adhortati vt festinãter apta porta piscib⁹ potirentur portam reserãt: quã ex pximis isidijs dilleri⁹ pdiens occupat subsequẽtib⁹ ijs q in secũdis isidijs erãt: atq; ita añ diue marię tẽplũ pgressi regiũ vexillũ statuũt: iohãnẽ nothũ expectantes. Cõcursantibus vero per vrbẽ armatis. loci antistes qui Burgundus natione erat occidit. Laubespin⁹ autẽ ciuitatis pfectus muros vrbis transgressus aufugit. Ad hunc modũ carnotum receptũ ẽ. ¶ Obsessum est rursus a bethforto Latiniacũ: & magnis virib⁹ frustra oppugnatũ / Foucaudo / Quẽnedoq; / & renaldo de sctõ iohãne oppidum defẽdentibus. Extruxerat em bethfortus ad pontis initiũ ligneã turrĩ / & ad alterã oppidi partem munitiones latissimas ad stationem militũ. Addiderat quoq; sublicium pontem qui a turre ad munitiones puius esset: atq; ita circũseptum exiguum oppidũ paucis dieb⁹ expũgnare sperabat. quatiẽs crebris tormentis muros. Sed frãci ducib⁹ Aurelianensi notho Iohãne rayo / Iohẽ gaucurto / & Roderico vallẽdrano hyspano sequana trãsmisso / cũ per matronã commeatũ nauib⁹ iportãt obsessis: eruptiõe facta oppidani anglos qui ad ligneam turrim in pontis capite stabant adoriuntur.

Carnotes

Latiniacum.

Pars vero frācorū q̄ in alterā matronę ripam nauigaba
turrim oppugnare festinat. Expugnato propugnaculo
hostis partim capit / partim trucidat. Et veniēs bethfor
tus supppetias larur⁹ suis haud ꝓfuit: sed repulsus i mu-
nitiones se recepit. Franci quidē commeatu in oppiduꝫ
importato: Gaucurtū ad oppidi custodiā deputant. Re
liqui p franciam incedentes aliquot arces captas solote
nus deijciunt. Frācorū discessu cognito: beth fort⁹ veri-
tus ne in parisios ducerent dissoluta confestim obsidio.
ne castrisq; desertis: pisium ire accelerat. Fuit p hos dies

Argentoni dio cesi sagiensi.

apud argentonū agri sagiensis p̄liū pertinax atq; admi-
rabile: frācis triginta aduersus totidē anglos pugnanti-
bus. Nemo em̄ nō vulneratus p̄lio excessit: tādē nouē ex
hostiū numero cū argentonij marescallo interēptis: reli
qui āgli fugę se cōmiserūt. Ex frācis cecidere Ambrosi⁹
frolaus: Galter⁹ lapostus / & Dorus rossaus: reliqs omni-
bus grauiter vulneratis. Fuere præterea diuersis per an-
degauiam locis singularia q̄dā certamina: de quib⁹ scri-
bere supuacaneū iudicaui. ¶ Excursionē subijciā quā in
normāniā ābrosi⁹ delor⁹ ꝓspere cōsinuauit. Est apud ca
domenses annus mercatus quo normāni et ex finitimis
locis q̄plurimi vendendi emendiq; cā in diui Michaelis

Prosp iñ cursus in normāniā a frācis

festo in cāpo añ btī stephani cœnobiū cōueniūt. Id cuꝫ
nō nesciret delor⁹: accersitis finitimis militū p̄fectis Pe-
tro ialleto / & ferrebōto / copias ex scō̄ selerino mouens
ornā āne supato copiarū ptē ad diripiēdas nūdinas mit
tit. ipe cum equitibus quinquaginta & sagittarijs cētū in
subsidijs stabat aduersus anglos q Cadomū tenebāt ne
oppido erūpentes reliquos interciperent. Itaq; direptis
mercib⁹ cū magno captiuorū nūero se recipientes fran
ci postq̄ fluentū ornā traiecere ad lapideā crucē stare co
pias delor⁹ iubet. Ibi recēsitis captiuis oīs sacerdotes se
nesq; cū mulieribus & pueris: & paupes insup agricolas

Ridiculū

domū dimittit: cęteros q alicui⁹ p̄esi erāt octigentos ab.
duxit. ¶ Addā deīceps rem inter seria risu non indignā

Venerat ad feugerã cœnomãniȩ vicum Guillermus de sancto albino cũ octoginta eqtibus frãcis: vbi dũ diuersaſ / angli in eum irruentes nõ modice frãcos te rruerũt ita vt nothus quidã bosapst⁹ equȩs ꝑten⁹ fugiẽs in rubo se oculuit. Fit nihilomin⁹ apud feugerã atrox pugna: et angli superanť. Quorum duo ꝓfugi ad rubũ quo bosapstus se abdiderat euadũt. Rat⁹ bosapstus psecutores eẽ qui eum peterent qui inquit estis. Rñdẽtib⁹ ãglis qui nõ min⁹ ptimescerent se anglos esse eiusq; ptãti sese pmittere: intellexit rẽ ꝓspe a francis eẽ gestã. Vñ ab anglis fide accepta Bosapst⁹ tanq̃ egregiã operã ꝑlio nauasset: eos ad guillermum de sancto albino captiuos pduxit. At ille cuius ignauia nota esset irrisus est & captiuis priuatus.

Est apud frãcos peruetusta cõsuetudo: grãdẽ aliquẽ ramum vel ꝓcerum arbusculum frõdosum ad mayas Kalẽdas ludi cã ꝑ portis amicorũ defigere. Id vt obseruarẽt angli qui frenũuicõtẽ occupabãt: assũptũ de more ramũ ĩ cõspectu arcis scti solerini vbi delor⁹ in ꝑsidio erat ĩ terra defigũt ꝑten⁹ abeũtes. Quos mox delor⁹ insequens: euulso quẽ hostis detulerat ramo: eũdẽ ꝓxime ꝓpugnaculũ freniuicõtis ꝑ leuis armaturȩ milites plãtare iubet. Prȩmisso Iohãne armegno cum octoginta peditib⁹: qui singulos virẽtes ramos manib⁹ gestarent ad fallẽdũ hostẽ. Delor⁹ vero ĩ ĩsidijs nõ lõge delituit. Postq̃ pedites nõ ꝓcul ab arce pone dẽsissimã sepẽ cum ramis se collocassent: angli vbi frondosum stipitẽ ꝑ portis arcis defixum cõspiciunt: ꝑtenus arce egressi eos qui ramum humo defixerant acriter persequunť donec ad delori insidias peruenere: ꝓdit cõfestĩ in hostem Delorus & ꝑlio cum hoste cõtendit. Qui vero pedites ad sepẽ stabãt se ĩter arcẽ anglosq; medios locãt: atq; hoc pacto ĩ terceptũ hostẽ fundũt: occiduntq; cõplurib⁹ captis. ¶ Eadẽ fortunæ benignitate vsus est apud sillũ Guillermi delorus Anglos enim ex arce sanctȩ Susannæ in sillum Guillermi mouentes: cum prædas fecissent superueniens Delo

Ãglorũ cedes

rus ducentos ex hostibus interemit / ablatis spolijs capti uisq; receptis. Neq; deteriorē fortunā expert⁹ est aduersus comitē darōdellū in pratis annis satrensis sec⁹ vicū quem gratalū incolæ vocant. Nā cū sexaginta supra centum equitib⁹ aduersus tria anglorū milia p̄liari audet: p̄das ex hoste reportauit. Contra accidit apud louueriū

Hyt⁹ capit⁹

Hyro. Qui ab anglis obsessus dū q̄rendi subsidij cā loco egredit̄: a Iohāne marsio dordani præfecto capt⁹ est: & Louuerium ab anglis subiugatum. Sācti p̄terea sceleri- ni castellum interemptis iohāne armēgno / & guillermo de sancto albino / Darōdellus post trimestrē obsidionē cepit. Inde ad sillū guillermi ducens obsides de oppido dedendo accepit: ea lege vt eos si intra quadragesimū diē frācorū subsidio obsessi iuuarent̄ saluos dimitteret. Alioquin deditiōe facta oppido ip̄e potiret̄. Erāt ad id tp̄is francorū copiæ in armis paratę quas ambrosi⁹ delorus ad sc̄m selerinū ducere sperauerat: quib⁹ p̄erant alēconi⁹ & andegau⁹ duces. & cū illis richemōt⁹ conestabilis. Hi cū suis ad lomellū (sicut inter silenses anglosq; cōuenerat) p̄ficiscunt̄. Stabat vterq; exercitus in alterutrius cōspectu. Vn̄ & cōgressus & p̄lia cōmissa sunt nō q̄dē integra acie / sed cohortibus hinc atq; hinc in se concursantibus & iterdū occidentibus. Nā q̄nquidē āgli loco se munitissimo cōtinebāt: visū nō fuit frācis eos totis copiis īpetere. S; misso ad illos caduceatore petunt aut pugnādi p̄tātē faciant: aut obsides reddāt sillensib⁹. Obsides anglus restituit / & franci domū rediere: rati hostē idē factur̄ū. S; vix obliuiscit̄ p̄fidiæ qui fraudulent⁹ est. Itaq; abeūtibus frācis: hostis ad sillū se contulit arcē summis viribus o p̄pugnās: nec multū affuit quin expugnaret. discedēs inde darōdell⁹ p̄ cœnomāniā andegauiam q; excursiones faciens arces duas cepit: mellayū & sc̄m Laurentiū de mortarijs. Vbi p̄sidijs īpositis ī normāniā reuertit̄ paucis post diebus moriturus. ¶ Est in bellouacis octauo ab vrbe miliario distans gerberoyum ī col-

Perfidus Anglus.

Gerberoyum.

le mediocriter edito. Ea arx supra multos annos diruta desertaq; cum fuisset Hyrus Potonusq; mille circiter assumptis militibus: ex beluacensibus profectus arcē instaurare constituūt. In quo ope nichil pigre agentes: muros munitionesq; diligentissime extruebant. Qua re cognita darōdellus festinanter cū copijs ex normānia aduenies locū circūcingere ꝑperat id postq̄ Hyr⁹ cōspexit / suos in cōtionē vocās: vos inquit cōmilitōes in hāc collapsam arcē ꝑduxi: vt eā instauratā habentes. ea quasi ꝑ pugnaculo vteremur aduersus hostē. Sed dū muniēdæ arci aīm intendimus / angl⁹nos ꝑpedit. Itaq; nō arx nobis curāda est: sed vita protegenda. Hostiū multitudinem per agros ad nos hoc loco velut in pedica cōcludēdos ꝑpare cōspicitis. Si viri estis res in prōptu gerenda est: priusq̄ stationē sibi hostis in obsidione pfecerit itaq; censeo in festo agmie erūpendum esse: & hostē adhuc venientē & pti occupatū adoriri Hyri approbato consilio: miles ad rē gerēdam accingitur. Fit eruptio & acerrime darōdell⁹ inuadit: qui tāetsi viriliter restiterit sauciatus tñ captus est: & sui fusi. Ex eo vulnere paulopost drōdell⁹ interijt. Supato hoste frāci Gerberoyū reuerterūt opus cœptū exeq̄ntes. ¶ Sub his dieb⁹ cū Trimol⁹ apud carolum plus cęteris aulicis posset: inuidiā in se multorū excitauit. Caroli ꝑserti andegaueñ. bueili caluimōtis atq; coytiui. Hi tres quos posteri⁹ dixi in arcē chinonem p posticū ab Oliuerio fretarto noctu admissi / Trimolū in cubiculo deprehensum: in castellum mōtesaurum tradu xerūt: inscio rege qui tū chinone erat. Ad quē ex nocturno tumultu pauentē bueil⁹ coytiuusq; accedentes: nichil est inquiunt serenissime rex q̄d expauescas. Capt⁹ est trimolus tibi reiq; publicę apprime nocēs. Abducto trimolo carol⁹ andegauensis apud regem continenter conuersatus est: in eius beniuolentiam se solerter insinuans: ita vt cōcilio apud turonos aduocato: rex trimoli dep̄hēsionē laudauerit: comprehēsoresq; inter primores aulicos

Darōdellus morit

Trimol⁹ cōp̄hēdit

habuerit. Qui tñ non lõgo tpe ĩ grã pmãsere.a curię ne=gocijs semoti. Trimol⁹autem quattuor muttonũ aureo=rũ milib⁹ bueilo psolutis carcere liberat⁹est. ¶ Et normã ni agri constãtiensis qui mare accolũt cũ ab anglis arma aduersus carolum regem ferre cogerent: ipsi hortante quantepio multis ho ĩm milibus ex plebe & aliquot nobi libus collectis in anglos se conuerterunt: atq; Cadomuꝫ ducentes ab insidiantibus anglis intercepti ptĩ occubue re: reliquis fugientibus. Quorũ reliquias misso ambrosio deloro alẽconi⁹ dux ad arma reuocauit. Ipseq; mox abrĩ cas cũ plebeia multitudine ꝑfect⁹ cũ nihil ꝑficeret: assũ=pta quãtula inualidi exercit⁹ pte in cœnomãniã se con=tulit. Nec durauit in armis plebs: sed sensim dilapsa do mum repetiuit. Caleti quoq; armis aduersus ãglos desũ=ptis Carnierũ ductorẽ sequẽtes illi obtẽpabant. Quo tpe petr⁹ de rupe forri frãcię marescallus / Galterus brusac⁹ / & Carlotus maresius: Dieppã anglis noctu sustulerunt. Qua occupata cũ caletis iũcto exercitu Fiscanũ Harfleũ Monstiuilliariũ / Tancaruillã & insulã bonam in caroli di tionem reduxere. Sed dissoluta militari disciplina mili=tes Petro marescallo nõaudiebant. Petulce illiberaliter q; viuentes: ꝑdas non mitius francis q̃ ab hoste faciẽtes: mulierib⁹ iniurij: monasteriorũ violatores: & contẽpto=res religionis. Hęc militnm impietas agros spoliauit cul toribus & domos effecit desertas. Præter arces et muni=tas vrbes nihil habitabatur. Igitur nichil parturientibus agris miles annona destitutus alius alio diuertebat: quĩ dã carolũ cõuenerũt opem ab eo viteq; alimoniã flagitã tes: q̃nquidẽ fortunas suas omñs eius cã detriuissent. Pro uidit illis pi⁹ rex: & cui bene ãtea seruitum fuisset: dein=ceps quoq; illi miles obedientior fuit. Itaq; venablo an=glo ducentorũ supra mille armatorũ prefecto: scti Eligij cœnobio qd in inferiore normãnia munitũ est occupã=te. Andreas laualli comes: & Loheac⁹ cũ ãbrosio deloro anglos noctu petunt: & cœnobij pte intercepta: ducem

Plebis in cõstantiã Dieppa a francis capta. Militũ insolentia. Scti eligij cœnobiũ capiẽ

tos ex hostib⁹ iterimūt. Mox cū venabl⁹ inde suos edu⸗
xisset: Loheac⁹ deloruſq; lazayū vsq; progressi post atro
cissimū p̄liū hostē superārūt: mortē oppetentib⁹ ducentis
pręter eos qui in francorū ptātē viui puenere. Venabl⁹
aūt cū aufugisset paulopost in suspitionē veniēs a suarū
ptiū anglis capitis supplicio afflict⁹ est. ¶ Per eam tēpe
statem borboni⁹ dux corboliū & vicēnas data p̄fectis lo⸗
corū pecunia recepit. Et potonus in picardiā excurrens
abactis multis pecoribus: aduersante maxime comite lu
xēburgo prędā icolumis abduxit. Sanctuz quoq; diony
sium nocturnis insidijs cepert Iohannes nothus aurelia⸗
nensis / & petrus de rupe forte anglis ide extrusis. Vbi cō
seruandi oppidi cā petr⁹ cū pręsidio māsit: abeūte iohā
ne notho qui aduers⁹ āglos copias compararet. Moleste ei
hostis ferebat i cōspectu fere parisiorū hr̄e loco munitis
simo milite francū. Propterea cōtracto validissimo exer
citu ex pisio mouēs scām̄ dionysiū circūuallat. Cōuene⸗
rat ex finitimis agris in oppidū ingens rusticorum turba
qui vna cū p̄sidio murós tuebaẗ sperans venturū eis a io
hāne notho subsidiū. Atq; eqdē iohānes ip̄e milite stipa
tus ad pontē meulanū iam venerat cū cert⁹ fact⁹ ē quasa
dā anglorū turmas ex gisortio iter ad scm̄ Dyonisiū fa
cere: easq; ducere mathagonē & Thomā Kyrielū. Eā ob
rē ip̄e assumptis loheaco bueiloq; & ābrosio de loro: ho⸗
stis obuiā pgēs anglos pti cędit: ptimq; capit: & mox ad
pontē vñ venerat cū p̄da reuertiẗ. Eius aūt pōtis atq; ar
cis ad caroli ditionē cōuersio recens erat, pcurata quidē
a rāboello: & petro iallardo viris nobilibus Erat a muro
pminens ad amnē sequanā latrina in quā cōscēdētes la
cam⁹ ferranduſq; piscatores viā francis fecere: seducto
pecunia custode āglo qui pontis tutele erat p̄posit⁹. Fal
lendi āgli auctor extitit frācus quidā cui nomen erat im
perator. Pōte recepto ij q i arce erāt deditiōe facta libe⸗
ri abierūt. Interiz dū Iohānes noth⁹ aureliañ. apd pontē
meulanum moraẗ: durior indies erat sancti Dyonisij ob⸗

sidio: ita vt desperantib⁹ auxiliũ obsessis: cũ nec esset vn de militi stipendiũ solueref: nec multorum dierũ cõmea tus adesset. Petrus de rupeforti viginti dierum inducias cũ hoste cõstituit: vt si intra eosdem dies suppetię a ca rolo non venirent oppidũ hosti pmitteret. Per has obsi dionis angustias viri cœnobitę monasterij diui Dyonisij miserti fortunę obsessorũ i stipendiũ militi argenti mar cas quadringentas libere contulerũt. Interea dũ subsidi um expectat angli nõ ignorantes quid aurelianensis no thus de suppetiando obsessis appararet: fossas sibi circũ dãt in quã fluẽto qđ extra oppidũ ẽ tãtã diuersis riuulis aquã deriuãt: vt ad castelletũ qđ maiori ecclesię vicinũ est redundaret: extructis quattuor firmissimis ꝓpugna culis quib⁹ adorientes se arcere possent. Exactis inducijs cu; subsidij spe destitutũ se petrus intellexit deditionẽ fecit militeq; vita fortunisq; saluis eduxit. Recepto oppi do anglus muros munitiõesq; deiecit: ꝑter eas q̃ ad mo nasterij tutamen pertinebant. ¶ Parisiani vero anglo pa rentes cum crebris incursionibus se a francis pręmi graui ter ferrent: vilbiũ anglũ qui apud Pontisarã in præsidio erat orant ciuitatis custodiã recipiat. Qui põtisarę cõ sti tuto sibi vicario Parisiũ cum bona anglorum manu se cõ tulit. ¶ Nec multis post diebus ꝑ vilbij absentiã Põtisa renses anglos exosi ad Caroli partes considerationẽ su am conuerterũt: Igit die vna egrediente ꝑsidio qđ apđ eos erat: siue vt frumẽtationem faceret: siue vt ex hoste spolia ꝑdasq; reportaret: cũ paucissimos in oppido cum suo ꝑfecto Iohẽ ripello relictos esse aĩaduertissent: ipsi sumptis armis portas oĩs oppidi obfirmantes anglos si ne vlla tumultuatione cõprehendunt. Pręter tris qui cũ ripello in proximã portã euaserãt. Vnde tegulis lapidi busq; iactis/ ꝑostq̃ frustra se tueri cõsiderant: in pontisa rentiũ ꝑtãtẽ trãsiere. Qui confestim accito Iohẽ insulæ a de dño hoiem orãt: oppidũ burgũdi ducis nomine cu stodiendũ recipiat. Consulto duce Iohãnes põtisarã in

Libertas religioso rũ i obsessos

custodiã:accepit.Iã eñ intercesserãt collocutiones cõponẽdę pacis:cõuenerat q; vt ad diẽ prędefinitũ legati attrebatũ mitterent recõciliationis faciẽdę ptãtẽ habẽtes.Quãobrẽ anno salutis Millesimo quadrigentesimo trigesimoquinto Attrebati pacis tractatores cõsedere. Imprimis affuit cardinalis sancte crucis roman⁹ legat⁹ ordine cartusiensis Nicolaus nomine cardinalis ciprius: duos episcopi sex comitabant:& abbas veselaus Caroli oratores fuere borboniorũ dux comes richemõt⁹ conestabilis.remorũ archipsul cancellari⁹:vidocinẽsis comes regij hospitij primarius magister:Christoforus haricurtus. Adã decambray plamẽtei senat⁹ primari⁹ pręses. Guillermus quadrigarius plamẽteus cõsul ecclesię parisiẽsis decan⁹ & alij permulti ex francorũ nobilitate nõ obscuri.Nec defuere britonũ ducis alenconij q; barri oratores.Anglorũ legationis hi principes cõuenerunt. Cardinalis vicestrensis.Eboracensis archieps Comites. Hõtitonus & suffort⁹:& nõnulli ex dignitate ecclesiastica viri cũ pmultis aglię nobilib⁹. Burgũdionũ ducis hi primores fuisse tradũtur.Leodi⁹ cameracẽsiũ & attrebatensiũ ãtistites:Nicola⁹ raulin⁹ ducis cãcellari⁹:gheldrẽsis:stãpensis:scti pauli:vãdemõtẽsis:niuernẽsis q; comites:& allj inferioris nominis pceres quorũ frequẽs nũerus erat:pręter flandrẽsiũ oratores.Cõsidentibus pacis gratia cuiusq; partis legatis tãetsi sanctę crucis cardinalis:plurimũ eniteret irritatos pręteritis bellis animos ad cõcordiã paceq; pducere nulla ratione anglorũ ptinaciã flectere potuit:vt cũ carolo francorũ rege paciscerẽtur.Sz cõcilio abierũt re ĩfecta:pmittẽtes se alia aliqua die cõuẽturos.Absentib⁹ anglis cardinalis nõ ppterea cœptũ ptermisit:de burgũdi cũ carolo reconciliatione mox afferẽs mẽtionẽ.Quæ res sicut grata oratorib⁹ fuit ita finẽ habuit optatũ.Nã pòstq̃ nicolaus raulin⁹ burgũdius cancellarius sui pricipis nõie lõgã orõnẽ habuisset: multa edisserẽs q̃ a carolo rege dari cõcedi q; duci philip

Conuentio apud attrebatũ vbi leges pacis cũ burgũdo posite sũt

po merito deberent(q̄q̄ oīa in rē ducis eēnt)nihil de pe titis detractū ē. Itaq; pleraq; loca burgūdię finitima q̄ re gis cāpaniā versus erāt ad ducis ditionē peruenere. Ac thesio quoq; adiūctę sunt Ambianis ciuitas/corbia/mō desideri⁹/perona/sanct⁹ quitin⁹/& abbatisuilla cū pōti uiaco & bolonię comitatib⁹. Quas terras sub caroli ipio parlamēteiq; senat⁹ ditione dux possideret. Eas aūt ci uitates qua posteri⁹ nominauim⁹ quę ad amnē sōmono briā sitę sunt redimere carol⁹ poterat quadringētis au reorū milib⁹. Fuere alię ad pacē cōditiōes q̄ q̄nquidē ab solutę hacten⁹ nō sūt:nec eas pficiēdi spes vlla manet: mortuis pricipib⁹:silētio a me ptereunt. Per multa siqui dē cōcordię gr̄a franci oratores admisere quę si cōpleta oīa fuerit queādmodū carolo oneri erāt:ita honori atq; maiestati ei⁹ forēt indecora. Sed reuera rerū oim ea tur batio & calamitas per id tp̄s fuit: vt iuri regio aliquid ab nuēdū eēt. Si em̄ ab anglis burgūd⁹ nō discessisset:lōge difficillimū carolo erat vtrūq; hostē puīcere. Et philipp⁹ burgūd⁹āglorū supbiā verit⁹ quos sibi aliq̄n dn̄ari formi dabat libēs ab eis secessit. Reb⁹ fœliciter cōpositis orato res i legati romani cōspectu iurāt illibata seruare q̄ de pa ce dicta diffinitaq; extitisset:atq; ita pax p caduceatores magna oīm exultatiōe vulgata ē. ¶ Morit̄ eodē tpe ysa bella caroli sexti vxor fortunis(si reginā cōsideres)tenu is & pauper. Quippe quę sub anglorū pricipatu degens: eorū arbitratu vitā agebat priuatę fœminę nō absimilis patientissima quidē & ad tpis qualitatē se accōmodans. Nulla re magis irritata q̄ ꝙ carolū regē ei⁹ filiū īcesto cōcubitu natum angl⁹ diffamabat. Cadauer nobilissime mulieris quattuor tātū comitib⁹ naui aduectū apud san ctū dyonisiū sine vlla pōpa sepelitur. ¶ Liberat̄ eisdem dieb⁹ renat⁹ dux barri qui apud diuionē burgundię pri mariū oppidū a philippo in custodia habebat̄. Ex eo tē pore sol⁹ hostis angl⁹ erat aduersus quē frāci belligera rēt. Igit̄ apud pōtisarā agēte conestabili & cū eo aurelia

Mors ysa bellę Ca roli m̄ris.

nē si notho: illo se cōtulere cū quīgētis equitib⁹ (philippi iussu) dn̄s de ternādo. & symō lalan⁹ strēnu⁹ auratę militię eques: quib⁹ pōtisarę relictis conestabilis ad sanctuʒ dyonisiuʒ ab anglis desertā ꝓficisci costituit: oppidi instaurandi causa. Qua re cōperta: angl⁹ ex pisijs obuiā ꝑgens: a conestabili (francis a pōtisara mouētib⁹) duriter excipit ad lapideū pōteʒ qui nō ꝓcul a sancto dyonisio ad sequanā ptinet vbi quadringēti angli periere: multis cū thoma belmōte militū p̄fecto captis. Prelio fœliciter gesto conestabilis sctm̄ dyonisiū occupat. Et turri quę veneni nomē hʒ in quē aliquot ex fuga angli se receperāt circūsepit. Ibiq; relictis qui obsidionē cōtinuarēt: cū certū hr̄et quosdā pisianos ciues ptesos eē āglorū dn̄ationis: atq; cupere Carolū sibi regē asciscere: assūpto aurelianeñ. notho: alijsq; militū ductoribus: p possiacū noctu sequanā trāsmittēs ad carturiēses qui extra diui michaelis portā sunt / castra posuit. De cui⁹ aduētu clam prędocti michael laileri⁹: Iohēs fontan⁹ & aliquot alij ciues cū illuxisset: populū in hostē cōcitāt: ad quos cōfesti conuenietes thomas pigache⁹ Iohēs de sctō bn̄dicto: nicola⁹ louueri⁹: & Iacob⁹ bergeri⁹ magni iter suos nōis: anglos ptim cędūt: ptiʒ fugāt capiūtq;. Quorū pleriq; sācti dyonisij portaʒ occupare frustra nisi sunt. Nā ferree cathenę quę per oīa fere viaruʒ vrbis cōpita erant ꝓten⁹ trāsuersuʒ tensę sunt: & iter hosti prereptū. Ad hoc ex fenestris & tectis ędiū nemo nō in diffugiētes anglos saxa & ois generjs materiaʒ domittebat. Alij per viā inuentū hosteʒ armis adoriebātur. Morinorū auteʒ ep̄s qui anglorū se cācellariū gerebat: cuʒ vilbio & mohiero mercatorum pręposito populi seditionē declinātes / in sancti antonij ꝓpugnaculū se citissime receperūt. Fugientē præpositū dum pistor quidaʒ amicus illi & perfamiliaris vt eum populo reconciliaret reducere conatur: a præposito vibrata in eum hasta occisus est. Exaudito qui in vrbe erat clamore conestabilis: et qui cum eo franci erant

Cedunt angli.

Parisiani frācos ad mittunt

alij porta sancti Iacobi refracta alij supatis muris: pleriq; nauibu⁹ quas in flumine sequana repererūt in vrbe; per uadūt: nulla cęde facta. Sz ꝓpugnaculū quo se hostis tue baẗ obsessuz ē. Ex quo iamiā mohier⁹ delapsus apud pō tem charenthonuz diffugerat vbi a suis ꝓditus in pote stat em venit dyonisij de chailli equitis franci: a quo nō multo post prędio redemptionis accepto liberatus est. ¶ Erat huius mohierij nepos brichanthe⁹ qui turriz ve neni apud sanctuz dyonisiuz a francis obsessam tuebaẗ: anglorū partes ptinacissime secut⁹. Huic vt fidem face rēt frāci parisiorū deditiōis auūculi mulā illi repręsētāt. Qua cōspecta brichantheus spez euadendi capiēs: e tur tis pinna in subiectam se fossam ꝑcipitat. vbi ab hijs qui rure i oppidū cōuenerāt sine mora trucidaẗ: atq; ita tur ris recepta ē: & qui in ea erāt vel occisi vel capti. ¶ Paca to parisiorū tumultu: angli qui ꝓpugnaculū obtinebant salutē desperātes de deditione colloquiū habuere. Itaq; loco cedētes abire liberi pmissi sūt: irridēte eos plebe ꝙ nō p ciuitatem: sed foras muro facerent iter. Cōfirmatis in caroli fide parisijs: conestabilis ad creoliū mouēs post ꝙ quidecim dierū obsidionē frustra fecisset: ide abijt & sancti germani i laya arcē recepit: data pręfecto vt illaz dimitteret pecunia. Eodē āno qui erat xpianę gratię q̄ dringētisim⁹. xxxvj. supra mille Ludouic⁹ caroli fili⁹ viē nensis dalphin⁹ Margaretā scotorū regis filiam vxore; turonis accepit. ¶ Neq; post dies multos angli pōtisarā cepere: frācis extrusis. Erat eñ tū hyēs horrida: & oppi di fossę glassiatę: & altissima niue terra albicabat. Igiẗ an gli niuis bñficio admoniti lintheis candidis se amicien tes in ipsa niue cū decubuissent: fallentes oppidanos in fossas gelu cōcretas demissi: inde in muros atq; oppidū repēte inuaserunt: negligenter excubantib⁹ francis: qui tāetsi vēturos in se āglos accepissent/ tñ neq; vigilias fa cere: neq; fossarū glaciē effri gere curauerūt. E pontisa ra se vix saluū ꝓripuit iohānes villerius: & varēbon⁹ bur

Pōtisara ab anglis capitur.

gundę cohortis ductor. Fratres autē duo genere nō obscuri ludouicus atq; yndetus cognomento guitri portas quę daucri nominat cū aliquot ex suis occupātes postq̄ diu viriliterq; āglorū oppugnationē ptulissent: subsidij spe defecti: salui pmittente hoste habeūtes: portas relinquere: duobus tātū anglorū potestati pmissis: quos graui nescio quo crimine delatos capitis amputatione affecerūt. ℂCepere preterea mōteargi & castella q̄das: quę oīa paucis iteractis diebus (franci, ęre prefectis imparti to) receperūt. Missusq; a carolo conestabilis ad castrum laudunū locum expugnauit. Cepit deinceps nemorsus: & deinde mōsterolū ad amnē yonā obsedit: ad quā obsidionē veniente carolo cōfestim oppidū vi receptū est: & mox arx in quam thomas guerardus angl⁹ cōfugerat Caroli septāti sūmisit: data prefecto facultate abeūdi. Calisiū a burgūdo obsidet. ℂPhilippus itē burgūdionū dux anglos callisius occupare pmoleste ferēs: ꝙ & sibi īimici essent: & ad aliquid a finitimis surripiēdū prōptissimi: grādi ex flandria pręsertim exercitu contracto: calisium obsidere maturauit. Vbi postq̄ menses duos cōcedisset: prelijs cōpluribꝰ militariter ppetratis tumultuāte flamingo exercitu: vix a suo duce flandrēses tēperauerūt īdignati ꝙ tāto tpe domo abessent: pręserti i quotidiano piculo agētes. Itaq; occiso iohāne horno nobilissimo equite: quē philippus pamabat: ipsi dimissa obsidiōe: & phillippo cū paucis relicto: nullo ordine flandriā petiuerūt. Laboris siquidem impatiēs flandrus est: & crapulę assuetus ī armis nō durat. Dux nihilominꝰ strennue agens: cū in se pdeuntes āglos sustinuisset repulissetq;: cū ea quā habebat militū manu domū pfectꝰ est. ℂPorro anglis receptis ex anglia maioribus copijs: in arthesiū flandriāq; incursantes mirū imodū grassati sunt: icendia predasq; faciētes. Quos tādē burgūdꝰ miles adorsus calisiū repetere coegit. Tētauit quoq; philippꝰ crotoyū arcē ab anglis recipere lignea turre ad oppugnationē fabricata: cuiꝰ prefe

ctus fuit iohãnes de croeyo. Sed mouẽtibus ĩ eũ ex nor
mãnia anglis: relicta obsidione copias reduxit. ¶ Eadẽ
tẽpestate & fames & pestilẽtia pisios vexauit. Frumẽta
ria eñ mẽsura q̃ ẽ apd̃ illos sextarius / libris turonorũ no
uẽ veniebat. Et p agros tãta erat armatorũ ĩ agricolas
ĩpietas: vt vicis villisq; desertis / ĩ ciuitatẽ cõfugerẽt: nec
erat illis anglorũ q̃ francorũ melior cõditio. Itaq; ĩ hospi
tali domo parisieñ. quæ dei nomẽ habet non pauciores
fame q̃ pestilẽtia periere. Eã obrẽ ciuitatis primores & ĩ
primis richemõt⁹ alij alio se cõtulere / trib⁹ tñ ad ciuitatis
custodiã relictis: adã cãbracẽsi plamenti primo pręsidẽ
te. ambrosio deloro ꝑtore / & symone carolo rõnũ regia
rũ ꝑfecto: quẽ cõputorũ pręsidẽtẽ appellãt: viri quidem
auctoritate prudẽtia atq; ĩ regẽ fide ꝑstantib⁹. Quib⁹ in
ter cęta aduersa illd̃ molestissimũ maxie fuit: ꝙ milites
frãci qui ĩ ꝑsidijs p munitissima territorij piesieñ. & finiti
marũ arciũ loca erãt pecora sibi abigebãt ex agri colo-
nis pręda nõ min⁹ q̃ hostis faciẽtes. Neq; huic frequẽti
malo aliter q̃ pręcio raptorib⁹ soluto occurrere poterãt:
pręsidio videlicet militũ destituti qui pestilentẽ ciuita-
teꝫ nõ incolebant. Itaq; & agri colonis / & ciuibus ciuitas
ꝓpe deserta erat. Accedebãt tot malis luporũ crebrę in
vrbeꝫ ĩcursiones qui supra octoginta hoĩes cuꝫ p agros
deuorassẽt: ĩ vrbanos quoq; sęuiebãt. Aduers⁹ hãc beluã
legę deffinitũ pręmiũ est: vt ꝓ singulis captis lupis soli
di vigiti ex fisco captori soluerent: ꝑter publicã eroga-
tionẽ quã plebs sua spõte venatorib⁹ ĩpendisset. ¶ Nec
defuit per id tẽp⁹ philippo burgundo duci a brugẽsib⁹
aduersitas quem ad se receptuꝫ clausis portis brugẽses
persecuti sunt: multis ex ei⁹ aulicis trucidatis inter quos
adã villeri⁹ insulę adę dñs dũ oppidi portã effrigere cõ
tẽdit occidit. Quã temerariã seditionẽ ducẽtis rideorũ
aureorũ milib⁹ apd̃ ducẽ postea brugenses purgauerũt:
ꝑter munera q̃ eius vxori ysabellę portigallẽsi vt virum
placaret cõtulere. ¶ Hęc cũ brugis gerũtur Carol⁹ apd̃

Francorũ militũ inhumanitas.

Misera parisiorũ cõditio.

Luporũ ĩcursus.

brugẽsiũ seditio.

bituriges cōuētu hīto pragmaticā sanctionē ad insequē tē modū Basiliēsis cōsilij duct⁹ auctoritate cōdixit.

¶ Apd basileā eugenij q̄rti romani pontificis assensu cō gregato cōsilio/ij quib⁹ ecclesiasticā tueri dignitatem mandatuꝫ erat leges cōmuni oīm sentētia rite digestas sanxerunt: quas a carolo admitti/missis ei⁹ rei causa ora toribus petierunt. Legum hęc capita fuere. Pragmaticę sanctiōis capita.

¶ Romanus pontifex quoqꝫ decēnio generalē synoduꝫ loco quem volet posthac congregato. Si negligēs erit: potestas esto patribus id designandi. Conuocati consi lij locum nisi necessum erit: pontifex non mutato.

¶ Basiliēsis cōtionis autoritas/& ipsius cōstātia decre torum/perpetua esto. quę nemo vnq̄/nec ipse romanus pontifex tollere/imfirmare/aut trāsferre pręsumito.

¶ Roman⁹ pōtifex maiores ecclesias metropoles scꝫ at qꝫ epales collegietasqꝫ: aut eas quibus abbates p̄ficiunt/ & ecclesiasticas dignitates/q̄ per electionē sibi deligere rectorē cōsueuerūt nemini reseruato. Pręter eas quę iure scripto/ vel romani principatus cā sibi ꝑmittunt. Huic decreto nō cōtrauenito. Si intercedet cā pręter legē fa ciendi/id apostolicis rescriptis exprimito. Idqꝫ dum ad pōtificatum quippiā assumetur se seruaturum iurato.

¶ Ecclīa pastore destituta: ij penes quos ē/eligēdi ptās die & loco definito cōueniūto. pctorum suorū cōfessio nē agūto. & euchari stiā sumūto. Mox cōsidētes: ꝑmisso iurerando/nō negligēter/nō dolose/nō timide/eū qui gerendę dignitati sit ydoneus eligūnto. Principibus fas nō esto pro quopiam cōmēdādo molestis pręcibus/aut violenta cōminatione pręmere aut cogere electores.

¶ Electiōis formā & electi merita cōfirmatores prelati inquirūto. Scribę & notarij moderatū salariū accipiūto

¶ Romanus pontifex quē sanctitatis normā pręse fer re oportet: huic sanctioni nequaquam derogato. Si cō temnet: & inde scandalum exurgat: ad subsequens vni uersale consilium deferatur.

¶Electiones tametsi ꝑ canonum autoritate legitime esse videbũtur: si inde aut ecclsia aut patria vel respubli ca turbari formidabitur: cum huiusmodi electio ad romanum pontificem fõrte refertur: & ea diligenter examinata nulla dici merebitur: alteram electionẽ ijs quorũ refert idicito. Electum vero confirmari aut bñdici ab alio q̃ ab eo / qui sine medio electo supior est fas nõ esto. Si in pontificis curia pñs elect⁹ erit: a pontifice bñdictio neꝫ si volet recipito iuramentum postea suo prelato prestato. Sec⁹ qui faciet: cẽtũ aureorũ mulcta eũ castigato.

¶Vniuersali synodo / eiusq; definitiõib⁹ & decretis oĩs catholic⁹ / etiã roman⁹ pontifex / eatenus obedito quatenus fides & scismatum explodenda seditio postulat.

¶Que synodus / sancto spiritu autore vocata consedit eam / sicuti cõstantiane cõtionis patres diffiniere a xp̃o deo autoritatem protenus obtinere credito.

¶Ecclesijs dei eos sacerdotes & pastores preficito qui doctrina sint & vita illustres vt creditũ sibi populum sollicite instituant. & deo obedientem gratũq; reddant.

¶Expectatiuis propterea gratijs / vnde plurima oriri mala constat locum esse non sinito.

¶Bñficia (viuo eorũ rectore) nemini reseruato. Cũ aũt administratore vacabũt: eorũ quib⁹ cõferre oportebit mores & merita / graduati ne sint an secus cognoscito.

¶Decretũ de theologo p q̃sq; metropoles p̃bẽdãdo ad epales quoq; ecclias extẽdito vt i illis p̃bẽda theologo cõferat̃ q i aliq̃ gñali academia decẽnẽ lr̃is operã nauauit. Bñficio donat⁹ verbũ dei p̃dicato. & p q̃sq; hebdomadas semel atq; iterũ sacras lr̃as audire volẽti⁹ explanato. Negligẽti quotidiana ecclie stipẽdia sustrahito.

¶Porro de hijs qui gradu alicui⁹ discipline ꝑuecti sũt / hunc ordinẽ obseruato. Primũ post hanc sanctionẽ vacuũ possessore beneficiũ doctori vel licẽtiato vel baccalario cõferto. Duo deinceps que rectore carebunt bene merentib⁹ clericis cõcedito. Quod his duobus successi-

num erit/illud graduatus obtineto.

Igit scholastici gradu isignes sua noia bñficiorũ collatorib⁹ dũ q̃dragesima agit scripta quotãnis tradunto.

Bñficiorũ p̃ter hoc decretũ collatio facta ianis esto.

E locis q̃ ab vrbe quattuor dierũ itinere distant in ius vocandi romam/nisi in maioribus causis fas non esto.

Qui dãno aut iniuria grauabit/ eũ q ꝑxim⁹ est superior appellato: si tale est dãnum quod pe reius sniam restitui possit. Alioquin si ad romanã ecclesiã iudex p excẽptionẽ pertinebit/cãm definiendã ad eũ qui eiusdem regionis est iudicem (si metus abest) põtifex committito.

A grauamine/aut interlocutiõe iudicis scdo non ꝑuocato. Eũ q frustra atq; inaniter añ latã sniam appellat quidecim florenis/p̃ter cæteras litis impẽsas mulctato.

Triennẽ alicui⁹ bñficij & quietũ possessorẽ non turbato nisi hostilitate/metu/ vel graui impedimẽto tardat⁹ eris/ne per triennium impetere potueris possidentem.

Cardinales vigintiquattuor tm̃ diuia & humana sciẽtia eruditos/annorũ triginta boni nomis & generis legitimi qui reipublicę christiane consulere possint/ põtifex de suorum fratrum consilio pręficito.

De dignitatibus & beneficijs ecclesiasticis qbusuis collatis aut conferendis nichil prorsus/sed neq; annatam/neq; fructuum primitias/neq; vt vulgo dicitur deportum pontifex exigito. Notarijs & scribis mercedem qui beneficium recipit soluito. Huius decreti præuaricatori pœnam symoniacis debitam infligito. Nihil præterea iuris aut tituli in beneficijs contra hanc prohibitionem impetratis sibi acquisitum intelligat.

Clerici qui ecclesiarum & diuini cultus obsequijs deputantur rem omnem diuinam & dei laudes sancte/ distincte & grauiter celebrato. Ad Iesu nomen caput reuerenter demittunto. Decanos & reliquos per ecclesias p̃fectos huius statuti præuaricatores castigato.

Cõsuetudinẽ qua inductũ est: eũ qui in aliqua horarũ

choro affuerit omnium distributionum participem esse tollito. Idq; ad decanos & præpositos qui suarum prę textu dignitatum rei diuinæ non assunt extendito.
Quos noueris dum res diuina agitur per ecclesiā / aut iuxta illam deambulare / aut confabulari totius dei quo hoc fecerint distributionibus priuato.
Iterum vero in hoc ipso delinquentes: vnius mensis stipendijs mulctato.
Tabulam vbi designent er ij qui definitis hebdomadibus sua officia exequi debebunt in choro appendito. Negligenti totius diei stipem denegato. Fidei symbolum non truncato: sed ad verbum absolute decantato.
Camœnas vulgi in ecclesia canere laycos prohibeto.
Rem diuinam quam missam appellām⁹ sine ministro nunq̄ celebrato. Dum eam facis vocem exaltato: q̄ a circunstantibns exaudiri possit. Secus agentem corripito.
Canonicos qui se creditoribus obnoxios ita cōstituūt vt si statuto die debito se nō absoluerit iterdicto rei diuinę cohibent / a stipendijs ecclesię toto trimestri abstinēto. Nec qcq̄ inde q̄diu diuinis abstinebūt percipiūto.
Solennibus diebus dum maior missa fieri debet / capitulum non cogito. per integram alioquin hebdomadaꝫ transgressores quotidiana stipe priuato.
Spectacula / ludos / comessationes / choreas / nundinationes / ludibria / & laruatas psonas incedere / ab ecclesia & sacris locis arceto. Cōtēptorem clerū trimestri ꝓuētu abstiere iubeto. Reliquos cēsura ecclesiastica cohibeto
Clerico cuiu suis status cōcubinam fouenti: a secunda huius sanctionis promulgatione non resipiscenti / beneficiorum suorum perceptione mensestris interdicito: et eos fructus in ecclesiarum vnde percipiuntur vtilitatem impendito. Hanc autem constitutionem in synodis & capitulis promulgari quotānis imperato. Nec minus laycos admoneto nullam præter legitimam vxorem turpi copula contingere. Excommunicatos ante latam

sententiam et reuera denunciatam non vitato / nisi tam notoria excommunicatio erit: quę non valeat ignorari.

Nulli omnino genti coitatiuel loco sacris interdicito: nisi per semet / aut per priuatos / aut officiales id est per suos magistratus culpam admisit: Iniquum siquidem est ob vnius cuiusq; priuati hois delictum ferire insontes.

Nullius litteris quibus quempiam beneficio aut suo iure se abdicasse narratur / nisi testibus aut fideli documento id factum esse constet credito. Hæc cum Carolus satis enucleata digestaq; esse compertisset: Indicto apud biturigès consilio pragmaticã quam vocant sanctionẽ tulit. Eamq; in parlamenti senatu promulgari mandat. anno xpianæ pietatis. ccccxxxviij. supra mille: nonis iulij. Quam regiam (auctoritate basilieñ. synodi) factã constitutionem qui deinceps fuere romani pontifices nõ secꝰ ac perniciosam heresim execrati sunt: ꝙ eam nemo põtificũ dissoluto basilieñ. conuentu ꝓbauerit. Vetustissima eñ contentio de vniuersali consilio / & romano pontifice vtrum maius sit hactenꝰ inter ecclesiasticos ꝑseuerat Quo mea sñia factum est: vt gñales synodos cogere põtifices detractent formidantes suã tã late patẽtẽ (ne dicã vsurpatã) auctoritatẽ cõsiliorũ decretis cohiberi. itaq; eaẽ hodie illorũ sublimitas & ãplitudo vt ꝑui hĩtis regibꝰ licere eis oia glorient. Neq; quippiã ad põtificatũ mea ętate venit: qui dignitate adepta nõ stati suos nepotes magnis opibus & principatu donauerit. ¶Eodem anno richemontus Meldi ciuitatem post quĩdecimũ obsidionis diem multis anglis interemptis expugnat. Mercatũ aũt in quo validũ ꝑsidiũ hostis fortissime tutatꝰ est. Aduenien tibꝰ ꝑtesidio dorceto comite atq; talleboto: q nacta in flumie mrona naui in mercatũ nouũ ꝑsidiũ induxerũt post biduũ i de abeũtes. Cęterũ diligẽti oppugnatiõe attriti angli: suis fortunis saluis deditionem fecere. Mercaro a frãcis recepto cũ rex parisij esset accito richemõto eũ cũ ingenti exercitu ĩ normãniã mittit: quẽ mox

Maeldis capitur.

secuti sunt alēconij dux iohānes & andreas lauall⁹ mare
scallus multis armatis stipati. Hi oms abricas petētes ci
uitatem obsident. Est aūt vrbs in colle mediocriter edi
to ad occeanum britānicū sita normānorū ditionis. Ibi
cum dies circiter viginti cōsedissent dorcet⁹ comes: dñs
de scal/ & tallebo tus anglorū pręfecti frequentibus co
pijs cōtractis: ad vicū scti leonardi duob⁹ tm̄ passuū mi
libus a frācorū castris distantē sua castra admouere: nō
procul a giberti ponte qui supra sceam amnē inter vtrū
q; exercitū erat. Vbi nō pauca leuia vtrinq; p̄lia cōmissa
sunt; alij sceā trāsmittere conātib⁹/ alijs transitū ꝓhiben
tibus. Tandē cōspicientib⁹ frācis āne supato angl⁹ i abri
cas euasit. Qui mox eruptionē in francos facta acerrime
pugnauerūt. Franci aūt mutato loco pōtorsonē vers⁹ ca
stra reduxerunt. Sub his diebus sanctam susannā buell⁹/
ꝓdēte eam anglo noctu cepit: quę cum ad alēconiū du
cē ptineret: buell⁹ tm̄ sibi inuito duce obtinuit. Non satis
carolo fortuna fuerat inimica: nisi a filio quoq; pientissi
mus offenderet p̄r: tot p supiora tpa turbationibus vexa
tus. Ludouicus erat ei filius dalphinus viennensis/ q tra
ditus a p̄re marchiæ comiti liberaliter imbuend⁹ postq̄
adoleuit/ pręceptoris eruditionem aspnatus nyortuꝫ se
recepit: Accersitoq; iohāne borbonio/ & iohāne alenco
nij duce: abiecta tutela/ libere se post hac viuere ꝓfessus
est: quippe qui & ętate & rerū cognitione idone⁹ esse si
bi videret negociorūꝫ regni admistrationē gerere. Ad
debāt ludouico aios ipse dux/ atq; antonius chabānus:
Iohānes de rupe pictauię senescallus/ Petrus de ābasia/
& alij cōplures nouarū rerū pcupidi: qui aliquot iā ciuita
tes ad defectionē sollicitare cœperunt. Nam ij oms cō
iuratiōe pictauis facta. Ludouicū a patris cōione maxi
me auertebant. Quorū cōspiratio praguoria dicta ē. Ea
re p marchię comitē carolo delata cōfestim ad ciuitates
scribit: ne dalphino eiusq; sectatorib⁹ audiāt: neue eos
ad se admittant. Interiꝫ dalphini factionis auctores ex

Abrince.

Ludouici in patreꝫ cōiuratio

nyorto ad sctm̄ maxentium ꝓgredientes arcē (iaqueto quodam ꝓditore) excipiunt: atq; in oppidū cœnobium q; conuersi: loci dominā fortunis oībus spoliauerūt: idē cœnobio facere festinantes. Verū iohānes fachet⁹ oppidi municeps cum trib⁹ & viginti suarū partium studiosis vestibulū quod crucis appellat: tādiu ad uersus dalphinates defensauit: donec ex pictauis vbi carolus agebat subsidium impetraret. Abbas quoq; & cœnobitæ obseratis ecclesiæ portis fornicem conscendentes testitudine effracta in hostes saxa deijciebāt. Qui audiētes regē ad se cū copijs ꝓficisci: prędis ab actis diffugere. Carol⁹ autem hora noctis septima cum venisset: laudata abbatis diligentia / monasterium ꝓuentibus atq; priuilegijs donauit. Qui in arce inuenti fuere paucis exceptis vltimu; supplicium subierunt. His ita gestis carolus nyortū adoritur. Vn̄ mox ad borboniū ducē se proripuerūt dalphinates. Quapropter nyortenses nulla rebellione adhibita carolo se dedere. Captus in arce est iaq̄tus ille ꝓditor & in partes quattuor mēbrati dissect⁹. ¶ Cognito ꝙ dalphinū cū suis dux borboniorū recepisset cōsiliorū particeps factus copias in borboniēses carol⁹ ducens cōplura loca cepit: multis regionē dānis afficiens. ¶ Hec agēte carolo dalphin⁹ sctm̄ Porsanum occupat belli fortunā expertur⁹. Rex vero nunc rionē / nunc Claromōtem incolebat: borboniū agrum incursantibus suis. Hęc ciuilis pestis sexto postq̄ ceperat mēse intercessore comite deu quieuit: dalphino in prīs grām redeunte: ꝗ postea apđ regē vixit. Cōspiratiōis aūt auctores venia a carolo impetrata / & regio diplomate firmata: quiq; in suas domos abierūt. ¶ Per hos dies obsidentibus harfleū āglis: franci duce notho aureliañ. valida manu mouentes: cu; anglorū munitiōes penetrare nō potuissent / harfleū tādē p̄sidio saluo & mōstiuillariū hosti ꝓmisere. Atq; eodē anno carol⁹ aurelianorū dux qui post blāchianā pugna; in angliā duct⁹ quiq; et viginti annos in custodia āglīæ

Harfleu; ab anglis capitur.

Liberat dux aurelianensis.

regis fuerat solutus est: quatercentũ aureorũ milib⁹ ꝑ ipsius liberatione numeratis. Hic cũ in sancto audomaro reuersus ageret: philippi ducis burguudię neptẽ mariaꝫ cleuẽsis comitis filiã desponsauit multis a duce donis honoratus. Eodẽ tpe egidius de raya franciæ marescallus sortibus vsus plero sq; infantes pemerat: quorũ sanguie futura auspicabat principatum affectans. Qui britonum ducis iussu comphendit: & mox veritate maleficiorum p petrum hospitalem ducis cancellariũ cõpta: duplici cruciatu eodẽ fere momẽto afficit. Extabat ad tormẽta furca. ad quã egidi⁹ illaqueat scabello supposito / cui pedib⁹ adniteret. Circũ quẽ accenso igni & scabello deiecto: confestim strangulat & vrit. ¶ Est rupes in inferiore normãnia instar insulę in mare ꝓminẽs: inter diu bis atq; noctu ęstuarijs maris trib⁹ ptib⁹ alluta: quã grauillã icolę vocãt: eã girardi villã primo dictã fuisse accepi: eã cũ alternis expugnatiõib⁹ franci angliq; diuersis tpibus possedissent: angli tandem instaurãt valide illã munientes: vt pote quę inexpugnabilis esse fortificatione facta videretur: & quã deinceps validissimo præsidio tenuerunt. Et franci quoq; eodẽ exemplo louuerium diu desolatum a normãnis oppidũ: auctoribus po tono / salzardo / & antonio chabano muniũt: nõ gentis militibus ꝑsidio adhibitis. Extruxerunt pręterea ad sequanę ripã ligneũ propugnaculũ quo rothomagum nauigio adire eos qui supra aduersum ãnẽ incolebãt impedirent. Conchas itẽ petr⁹ bressay⁹ / & floqt⁹ dedẽtib⁹ se anglis cepe. Et Katheria caroli septẽnis filia philippi ducis primogenito desponsata est: vt q̃ inter principes beniuolẽtia cõuenerat: sacro nuptiarũ fœdere pduraret. ¶ Est in vasconia oppidum tartas nõ ignobile ad dñm de albreto spectãs. id cũ frãci tenerent / burdegall⁹ senescall⁹ cũ captabusso & quibusdã anglis circũuallauit. Cõtritis tãdẽ in obsidiõe mensib⁹ fere septẽ iteruenientẽ albreto ad insequentẽ modũ cõuentũ est (Oppidũ in francorũ ptãte pmaneret: carolus

Egidius de raya.

Tartas.

albreti filius ei eo pfectura gereret: fidem tn datur bur de gallo senescallo: nullá se ví aut bellum ex oppido aduer sus anglos illaturum. liberum anglis in oppidum ire redi req; negociandi cã. Francis quoq; pmissum esse burdega lę alijsq; locis anglicę deditionis cum anglis mercatoru; more conuersari. Has conditiões si carolus aliqñ obser uare nollet: licere illum tertio ante prę̄teritas cõditiões mense id marescallo pdicere: infra quod tempus si frã ci prælio superarent locum dederent. Sin cõtra: oppidũ sibi possiderent. Carolo interim qui minori ętate esset ali quot ex francis anglisq; consultores designarent: Re vt scripsi cõfecta quisq; quo voluit digressus est. ¶ In cãpa nia nõnullę francorũ cohortes cum per summã iniquita tem p agros palãtes oẽs passim spoliarent. Carolus rex tre cas petit: & imprimis borboniũ nothũ crudeliter armis abutentẽ in amne alba extinguere iubet. Plerisq; militu; pfectis par facientibus officio amotis decernens milites post hac vicis relictis vrbes vel arces icolere: & eis stipẽ diũ ex publico dari: quo sine iniuria quietissime alerent. Ordiatis apud cãpanos rebus: cũ per picardiã simile ca rolus effecisset: creoliũ mittit coytiuum marescallũ & hyrũ qui arcẽ oppidũq; ad eã partẽ quę bellouacos spectat ob siderẽt: ipse vero per siluanectũ viã carpens. ad alteram fluminis ysaræ ripam castra admouit: reliquam oppidi partẽ obsidẽs. Fuit illic oppugnatio frequens & aliquot lo cis tormentorum iactu muri deiecti: quo interdũ frã ci conscendentes manu cũ hoste conferebant: conspici ente eos rege. Quapropter colloquio cũ francis de dedi tione habito: Guillermus poytus oppidi prefectus libe re cum suis abire permissus / arcem oppidumq; reliquit. ¶ Creolio recepto ad sctm dyonisiũ veniens carolus inde põtisaram copias oms admouet: in cœnobio maubusso no quod mille ab oppido passibus distat diuersatus. Re liquo exercitu veteres macerias q̃ e regione oppidi pa scua versus sunt occupãte. Quod ij q i psidio erãt aduertẽ

Stipẽdiũ militibus assignatum vt vicis relictis arces incolerent.

Creolium capitur. põtisara obsidet.

tes:statim oppido erūpūt:cœnobiū vbi carolus agebat impetentes. Fit igitˀ vtriq; atrox p̄liū:sed cedentibꝰ anglis franci ad pōtē vsq; & ꝓpugnaculū qđ in eo hostis extruxerat anglum ꝑsequunt̄. Ibiq; subactis fossis& palis humo defixis nocte illa se cōtinuerūt donec ex pisijs deductis nauibus:āne ysarā q oppidi muros p̄terfluit trāsmiserunt eatenꝰ qua diui martini cœnobiū extitit:quod Ioachinus roaldus / thealdusq; valēpargnꝰ cū alijs qbusdā festināter occupant. Fossis per gyrū cœnobij ꝑductis cum oppidū fere hoc mō circūsessum esset franci propugnaculū pōtis anglis eiectis capiūt. Libera erat porta q̄ Rothomagum ducit qua ingredi hostis egrediq; poterat:ita vt p eam tallebotus sępe & deinde eboraceñ. dux commeatū suis importarent:francos nōnunq̄ ad pugnā ꝓuocātes. Sed loco se mouere ordinēq; deserere temerarium esse ducebāt franci:quorū maxie sollicitꝰ carolus erat diligētissime oīa ꝓuidēs q̄ obsessoribus cōuenirent. Nā p ambrosiū delorū pisiorū p̄torē īgētē cōmeatū ad suos p āne sequanā ysarāq; importare fecit: hoste maxime inuito atq; summope repugnāte. Qđ cū ꝓhibere dux eboraceñ. Tallebotusq; non possent:p Possiacū vbi regē cōphendere Tallebotus spabat / iter faciens: cū oppidū penitꝰ populatus est:vna cū eboraceñ. duce in normanniā se cōtulit:relicto apud pōtīsarā cliptono eqte āglo cū fere mille armatis:quibꝰ eboraceñ. fidē abiēs dedit de subsidio obsessis statuto die conferendo. Digresso duce carolꝰ accersitis p̄fectis q p vicos finitimos i statiōe erāt tormētis muros quatere cœpit. & tēplū diuę Marię quo ad ꝓpugnaculū hostis vtebat̄ (quia ꝓpe muros extrinsecus erat) expugnat. Et tertio post die oppidū circūquaq; oppugnare iubēs magno oīꝫ militū aīo nixuq; exupat occisis qngētis anglis captoq; cuꝫ alijs multis pręfecto. Ex frācis quinq; ad summū desiderati sunt. Laudatꝰ est imprimis coytiuꝰ admiraldus qui ad obsidionem atq; expugnationē singularē operā nauasset:nomen quoq; sibi

cōparauit iohānes bure⁹ qui tormētis & belli machinis per eos dies p̄fectus erat obscur⁹ antea & mox idustria atq; diligentia regi acceptus. Ea victoria bene fortunatus carol⁹ parisiū veniens a ciuibus magna celebritate except⁹ est. ¶ Eadēz tēpestate Iohānes floquet⁹ quorūdam ciuium ope adiut⁹ ebroicas cepit: perforato ab aliquot incolis muro: per quē floquet⁹ est admissus. Et licet in mercatū cōfugiētes angli se turrib⁹ tignisq; circūfulsissent: mox tñ parti iterēpti: partiq; capti aut clā (reserata ciuitatis porta) elapsi sunt. ¶ Subiciaz vnū quod militē cautū reddere possit. Ex pōtisara cū nō pauci captiui in arce que coruilla dicit̃ nō lōge a camoto i vicu lis haberent̃: vn⁹ ex eis vt reliquorū redēptionē ꝓcuraret dimissus: frāciscū aragonēsem qui anglorū ptiū erat cōueniēs: narrat q̄ negligēter castellū a francis seruaret̃ facile factu eē arcē occupare: p̄dari quę in ea eēnt & ide victos eximere. Re cognita frācisc⁹ cohortē non ꝓcul a loco i isidijs noctu locat. i de cū illuxisset quattuor ex suis habitu rustico idutos pomorū saccos raporūq; opple tos humeris tāq̄ venales iportare i castellū mādat: q nullo ꝓhibēte arcē igressi (pars eñ p̄sidij loco aberat: pars adhuc somno tenebat̃) i cubiculuz prefecti euadūt: eūq; dormiētē cōprehēdūt & mox ex insidijs ꝓripiens se hostis arcē & quę i ea cōperta habuit occupat. Atq; ita solutis captiuis reliquā prędam Rothomagū traduxit. Ignauię pœnas digne luit qui inimico ꝓximus sibi diligēter nō cauet. Enimuero periere aliqñ toti exercitus sibi nimium indulgentes / & nō attendentes quid hostis moliatur. Anno insequente qui fuit xp̄ianę gratię.ccccxlij. supra mille Tallebot⁹ mille quīgētorū delectorū anglorū ductor nō ꝓcul a Dieppa maritimo oppido quod a frācis tenebatur castra ponēs in collę qui polletus ab incolis dicit̃ cōsedit. Extructa ibi lignea grādi admodū turrę quā multis tormentis & machinis bellicis cōmuniuit: vt inde oppidi muros crebris iactibus cōcuteret. Erat

Nota.

Dieppe obsidio.

ad oppidi tutelã carlot⁹ maresius trecẽtos secum egregia virtute milites habẽs. Ad quẽ paucis post diebus iohãnes aurelianẽn. nothus cũ circiter mille armatis veniens: postq̃ locũ militẽq; recẽsuit arturum de lõgauilla & thomã droynũ sexcẽtorũ manu militũ stipatos ad vetus pręsidiuȝ adiungens dieppa egressus est. Misit pręterea carol⁹ rex alterũ subsidiuȝ obsessis. Cui pręfecit thedoalum burgẽ siuȝ. assignato illi guillermo richaruillo centũ equitum pręfecto. Firmata tanto pręsidio dieppa franci Talleboto cuȝ potenter resisterẽt: ipse paulopost abijt: relictis ad obsidionẽ pagenda sexcẽtis anglis quib⁹ pręerant guillerm⁹ poyt⁹ & iohãnes ripellaus Procedẽte tẽpore postq̃ hostis ad dieppã ptinaciter sedet: Ludouicus Caroli filius viennẽsis dalphinas patris iussu igenti collecta militũ manu ex pictauis dieppã petit dissouendę obsidionis gratia. Qui secũduȝ amnẽ summonobriaȝ iter faciens: obuios sibi excepit sexcẽtos supra mille milites qui ei in ea expeditiõe obsequerent. Eorum primi ductores extitisse referunt sancti pauli comes: domicellus de cõmerci(Gaucurt⁹/ castillionis lauali comitis frater: & eius castillioni dñs qui ad amnẽ matronã est. Accessione hmõi pcerum instructior factus dalphin⁹ abbatisulliã se cõtulit: quo thedoalũ burgeñ. ad se venire iubet. Is vbi aduenit: cõsilio de re gerenda capto: thedoaldũ cũ trecentis militib⁹ pmittit: qui ad anglorũ castra cõmeatũ inuehi prohibeat: ipse paulopost reliquas copias Dieppã ducit vbi postq̃ militẽ ex labore paulisper recreatũ habuit: occidẽte iam ppe sole sexcentũ ppe armatos ad collẽ vbi hostis cõsidebat pficisci iperat. Fuit mox illa continuo fere ymbre madẽs nec ppter ea erum pere in francos destitit hostis: q̃q̃ acri pugna in munitiones suas regredi a francis cogeret. Postridie dalphinus dieppã mouẽs in collẽ poletũ in conspectu hostiũ copias sistit. Habebat eñ fabricatos ligneos pontes ad trãsmittẽdas fossas quib⁹ se angl⁹ per ambitum ligneę tur-

ris circũsepserat. Igit secũdo die postq̃ ad collẽ successit põtes rotis ꝑuectos ad fossas admouẽs: mox signo dato oppugnare turri festinat. Nec segniter hostis obstitit & insiliẽtibus in eũ frãcis summa vi conflictat: hos saxis opprimẽs: alios telis sagittisq; vulnerans. Ad primũ cõgressum octoginta franci cęsi sunt: trecẽtis & supra grauissime sauciatis. Quib⁹ integri hortãte ludouico succedentes oppugnationẽ nequaq̃ deserebãt: dalphini pręsentia: anglorũ quoq; odio vehemẽter animati. Nec defuere dieppenses qui balistarios sexaginta educentes crebris scorpionibus hostẽ ne e turris muro tuto propugnaret / ꝓhibebant. Eapropter instãte atrociter frãco milite: expugnata est turris: trecẽtis anglis iterẽptis / reliquis captis cũ guillermo poyrto: Iohẽ rupallo & Tallebotinotho qui in dieppẽsiũ ꝑtãtẽ venere. Qui autẽ frãcę originis erãt oẽs suspẽdio affecti sũt cũ aliquot ãglis qui ante oppugnatã turrim dalphino cõuiciati fuissent. Tam firmo ꝓpugnaculo dissipato tormẽta quę i eo erãt in oppiduꝫ dalphinus trãstulit. Laudatis militibus ciuibusq; quorũ diligenti opera parta de hoste victoria erat Dedit item oppidanis munera ad sartienda damna quę obsidionis tpe ꝑpessos esse cognoscebat. ¶ In sequẽti anno. M.cccc.quadragesimoquarto de duorum & viginti mẽsiũ iducijs inter franciæ anglięq; reges cõuenit: permissa vtriq; libertate merces cõmutandi atq; inter se negociandi. Per quod induciaruꝫ tẽpus ne miles ocio torpesceret sicilię regi Carol⁹ suppetias tulit aduers⁹ mettẽses. & quosdã lotharigię icolas qui ei nõ parebãt. Ad mõitis mettẽsib⁹ obedire cũ dicto audiẽtes nõ eẽnt: eos carol⁹ circũsedit mltis copijs & dalphini pñtia põtes. Firmata obsidiõe / roman⁹ ipator de heluetijs q̃stus ꝙ ipio rebellarẽt: carolũ ꝑ bourgalemoniũ germanũ isignẽ equitẽ orat ptẽ militũ sibi cõtra desciscẽtẽ a se heluetiũ cõicet. Ea res cũ igrata regi nõ esset dalphinũ basileã cũ copijs mittit. assistente illi bourgalemonio fœderici mili-

Expeditio i mettenses.

tis pfecto Dū aūt viā pergit helvetiorū nō cōtēnendaȝ: manū nō lōge a basilea offendit: i quos cū i hortos quosdaȝ se recepissēt arma cōuertēs: bourgalemoniū añ alios amisit cū aliquot alijs interēptū. Fudit nihilominus hosteȝ & ad vnū occidit. Inde ad sctm̄ hippolituȝ mouens spe oppidi cōfestim oppugnandi: id frustra conat⁹ fuisset: habuit tn̄ sibi optēperātes oppidanos. Sed francus miles suo more ex agris prędas agens furentē gentē in se excitauit: ita vt diuersis locis cōsociati helvetiorū manipuli nō paruā copiarū pteȝ occiderūt. Igit̄ bourgalemonio mortuo suisq; parti occisis dalphin⁹ regiōis aspe ritate cognita ad patrē qui apud nātiū lotharigię prima riū oppidū erat reuersus est. Quo se cōtulit comes suffortus angl⁹ ab hērico ad carolū missus qui caroli filiaȝ regi suo vxorē peteret. Neq; id comiti denegatū est. ¶ Pręerat mettēsib⁹ iohānes vitot⁹ barbar⁹ & feris morib⁹ hō Hic equo isigni vtebat̄: in cui⁹ cauda assutū erat titinabulū vt ingrediens egredieēsq; sæuus iperator audiret̄: atq; cognosceret̄. Adeo qdē ihūan⁹ vt ex suis aut ex hostib⁹ captū neminē prctio redimi sustineret Si aūt cōptum haberet fœminas vrbe egressas de virorū liberatione ptractasse: eas nece afficiebat̄. Sed barbari crudelitatē vicit ciuiū ,puidentior modestia. Fatigati itaq; diuturna obsidione mettenses: regeȝ muneribus placant: ducētis scutorū milibus belli impēsas cōpensantes. Rebus ad hunc modū ordinatis, Carolus cathalaunū ,pfect⁹ est. ¶ Sub idē tp̄s cū ecclesię synodus basileę haberet̄: eugeni⁹ pōtifex romanus cognito q̄ patres qui consilio aderant eum a pontificatu amouere studeret synodum ferrariaȝ & inde florētiam transferre laborauit. ¶ Vnde hasilien sis synodus ameduȝ sabaudum qui solitariam vitā apud rapaliam viuebat in pōtificeȝ quē fœlicē noiauit assumpsit. Interī mortuo eugenio cū romani cardinales Thomā de susanna eugenio substituissent Nicolaum qunitū eū appellātes: orto in ecclesia scismate Caroli maxime

In helvetios.

Ductor mettēsiū crudelis.

Felix sabaudus papa.

opa cōtētio sopita est: cōcessa fœlici p sabaudiā amplissima legati ptāte. ¶Per eosdē dies taetsi iter reges frācorū atq; angliȩ iduciȩ pcederēt: Frācíscus tñ surien⁹ cognomēto aragonēsis tumultuaria armatoruʒ manu feugeras quȩ normāniȩ finitimȩ sunt ad britāniā ptinentes circūuētas cepit atq; populatus est. Qua de re britonum dux apud carolū p nūcios quȩst⁹ ostēdit hāc i illū cōtumeliā ab hoste illatā esse: iducias illibate cōseruātē / decere ab anglo repetere quod p nefas abstulisset. Querela ducis accepta: carol⁹ ad angliȩ regē & sombressetum ducē iohānē hauartū & guillermū cousinetū ex suis aulicis mittit: qui res ex feuggeris iduciarum tpȩ a frācisco surreptas repeterēt. His rñsum est franciscū aragonēseʒ id nō ex snia regis cōmisisse: factū neq; regi neq; sōbresseto placere. Quod ex carolo sombressetus psuasum faceret: per nūcios idē significat petēs vt ob eā rem nihil de inducijs nouaret. De accepta aūt iniuria si oratores louueriū mitteret / eodeʒ vēturos sombresseti legatos: q cōtrouersiā pariter cōponerēt. In carolo cū gratū fuisset dies cōuētioni apud louueriū dictus est. Ibi dū oratores cōsultant: interi de tollenda anglis pontisarcha fortissimo ad sequanā in normānia oppido Floquet⁹ ebroicensis prȩtor vir bello strēnu⁹ cōsiliuʒ capit. Vector qui dā quadrigari⁹ solit⁹ p id oppidum iter crebro facere: & eā ob cām anglis iā not⁹ pviderat animo ei⁹ loci prȩsidiū negligēter agere: neq; satis oppidi custodiȩ attētuʒ esse. Igit̃ rē a se frequēter aīaduersam ad Floquetū iacobūq; de claromōte & dñm de maulgnio belli peritos defert. Petitq; sibi aliquot delectos milites attribui qui illū ad id negociuʒ iuuent. Designantur ĩprimis duo: qui singulis securibus desumptis lignarios se fabros simulātes vectoreʒ comitant̃. Quos singulatim alij longo interuallo ne multitudo suspicionē faceret subsequunt̃. Qui oēs definito inter eos die ad cauponam quȩ in suburbio est hospitij prȩtextu cōuenere. Hui⁹ autē caupone hospes

iniuriã supra paucos dies ab anglo acceperat. Quod nõ ignorãs quadrigari⁹ ab ĩdignãte ob iniuriã hospite cubilũ seorsum petit vbi ipe cũ suis secreto diuertet: simul q; rem conceptam illi patefacit. Let⁹ rei indicio hospes opẽ quoq; suaꝫ illis pollicet. ¶ Insequẽte nocte dñs de Bressy cũ militũ cohorte q̃ ꝓxime oppidũ põt versus sãcti Audoeni portũ se ad insidias componit. Floquetus ad alterã pontis regioneꝫ quę loueriuꝫ spectat cũ iacobo clarmontano & quĩgẽtis equitib⁹ in vicino nemore se collocat. Vector quadrigari⁹ sub lucẽ insequẽtis diei cum vehiculo ad primã vsq; põtis portã cuꝫ simulatoribus fabris tm̃ ꝓgressus: ianitorẽ nomine appellat. orans ianuaꝫ sibi reserari: ꝙ festinus esset merces ĩportare quo eas vehẽdis receperat: simulq; pręmiũ bñficio pollicet: fideꝫ dans ꝑ eis qui secures ferebãt. Ianitor qui vectorẽ notũ haberet: adhibito secũ anglo portã recludit. quaꝫ mox vector ingress⁹ vehiculũ ibi sistit simulãsq; ex marsupio nũmos in mercedeꝫ anglo depromere. vnũ qui ex britonuꝫ moneta erat labi in terram ex industria ꝑmittit: quẽ nũmũ vt humo leuaret dũ ianitor ꝓcumbit: vector exerto pugione cõfodit. ij vero q fabri putabãt ad secundaꝫ portã interim cũ ꝓcessissent: anglũ iterimunt moxq; ex insĩdijs Floquet⁹ alijq; milites ꝓperantes oppiduꝫ arcẽq; hostiliter vociferantes inuadũt. omni pręsidio vel cęso vel capto: cuꝫ ad eam horã nõ aliter q̃ securus quisq; obdormisset. Inter captiuos cõpręhẽsus est comes fauquãburgus diues anglus. Ea res anglos mirũ immodũ cõtristauit. Quibus ne paci pręcluderetur via: carolus quę capta erant reddenda censuit: si feugeras restituerent. Id ad sombressetum referentib⁹ anglis vtriq; legati ad cœnobiũ quod bonũ portũ vocãt postea coiere. Interi gerberoyũ ĩ bellouacis a dño demouy: & ĩ burdegalis conacus: malgrinusq; a verdrino vasc͏̃e & a floqueto in normãnia cõche captę sunt. De quib⁹ locis recuperãdis misso a sombresseto iohãne infante | Ca rolus

mĩdet si feugeras britonũ duci reddãt:ea quę recẽter cã pta franci tenerẽt se restiturũ. De feugeris in mandatis nihil habere cũ iohãnes infans rñdisset: re infecta discessit. Nec ab his qui ad bonũ portũ conuenerant aliud gestũ est. Reuersis ad carolũ oratoribus: ipse de belli rõne cõsiliũ cũ suis cõicat. quippe qui hostis suffugia dolosq; nulla modestia pvincere posset. Ad britonũ ducẽ missis nuncijs bellũ cõmuni beniuolẽtia gerendũ suscipit. Per precedntiũ tẽp⁹ induciarũ nõ destiterãt angli qui mantaʒ Vernoliũq; & Latiniacum occuparãt vias publicas insidere: quosq; passim vel spoliantes vel iugulantes: & vt a crimine patrociniũ sumerent: eos qui ab eis talia paterentur armigniacos appellabant. Facies tamẽ suas ne agnoscerentur laruis obtegebant & psonati quidẽ incedentes: laruatos se apellari gloriabant: eosq; pseudo faciatos vulgus vocitabat. Aduersus tot mala coeuntib⁹ vndiq; copijs aus⁹ hostis ex feugeris ĩ britones eruptioneʒ facere viginti supra cẽtuʒ ãglis occisis in suas munitiones redire coact⁹ ẽ. ¶ In normãnia apud Vernolium multor cui⁹ molendin⁹ oppidi muris pximũ erat nocturnis excubijs designatus cuʒ forte obdormisset: ab anglo excitat⁹ iiuriã accepat. Quã ęgre admodũ ferẽs multor: de prodendo francis oppido rationẽ cuʒ Floqueto init. Cõmoditate facinoris accepta floquetus mercedeʒ homini pollicitus: Petrũ blesseyum & iacobum claromontanuʒ rei cõscios facit. Quos ad constitutũ diẽ cõueniẽtes multor p molendinũ cui ipe pręerat scalis ad muros oppidi admotis ĩ vernoliũ admittit. Erat enĩ dies ille dñicus ad rẽ diuinã audiẽdã xpianis maxie celebris hĩc occasiõe accepta multor q eo quoq; die excubuerat collegas sub lucẽ admonet ad ecclesiã rei diuinę gr̃a pperare: vt dei religiõe expleta: mox cibo matutino reficerẽtur. Igit̃ collegis abeũtib⁹ gratũ frãcis facin⁹ mltor ppetrauit suã iiuriã vlciscẽs. ¶ In minima siqdẽ fera iterdũ anim⁹ inest: se ad vĩdicãdũ pro tẽpore cõponẽs. Capto

Vernoliũ capitur.

Nota.

oppido qui euadere potuerũt angli i arcẽ se receperunt atq; eã quę in media arce est turri muro fossisq; apprime munitaʒ occupant. Ex qua ne hostis dilaberet Iohẽs dunensis comes quẽ Aurelianũ nothũ supra nominauim⁹: Caroli militię per eos dies princeps ꝑten⁹ adueniẽs turrim circũsedit. Nec multis interiectis dieb⁹ accepit Talebotuʒ cũ copijs Bretoliũ aduẽtasse nõ aliã ob rem q̃ vt obsidionẽ dissiparet: iportaretq; cõmeatum obsessis. Ea propter dunensis comes nõ diu vernolij morat⁹ relicto i obsidiõe florentio dilliers carnotẽsi in tallebotũ ducẽs eum non ꝑcul ab haricuria est assecutus: loco quidẽ munitissimo se cõtinẽteʒ. In quo a frãcis die illa tota ad pugnam ꝓuocatus nullã pugnãdi ꝑtãtem fecit. Sʒ isequẽne ei⁹ diei nocte in Auricurię arcẽ se cõtulit. Franci autem relicto talleboto: ebroicos ꝓfecti sunt. ¶ Dũ hęc in normãnia gerunt: Carolus ligeri per ãbasiaʒ transmisso: vernoliũ petere constituit opẽ laturus obsidentib⁹ turrim. Et per eos dies comites deu & sancti pauli cũ quattuor' equitũ milib⁹ nogẽtũ ducentes oppidũ arcẽq; capiunt ꝑfecto iohãni fabro cũ ijs qui i pręsidio erãt data libertate abeũdi. arcẽ vero iiecto igne desolatã frãci reliqre. Inde ꝓgrediẽtes sequana traiecto ad põtẽ audomari vocãte eos ab ebroicis dunẽsis comite iter carpũt. Illis igit̃ ad rillũ amnẽ qui ꝑter muros fluit se cõferẽtibus dunẽsis comes cũ reliqua copiarũ pte i regione q̃ ad rothomagũ vergit castra ponẽs: postq̃ oĩa q̃ ad oppugnationẽ necessaria erant parata nũciant̃ dato signo quisq; certati i muros euadere cõtẽdit. Itaq; magnis animis anglus obsistit. Sʒ i oppipũ irruẽtes picardi: moxq; altera parte dunẽses: hostẽ ꝓpulere. Qui i ędes publicas quę in mercato sunt cõfugientes paulopost comitum dunensis & sancti pauli potestati se permisere. Qui eñi capti sunt fuere viginti supra quadrigẽtos: inter quos oppidi pręfectus mõtesaurus normãni fisci moderator fuit / & Fouquetus heton⁹ angl⁹. ¶ Re bñ ad põtẽ audomari gesta

Pons audomarus capitur.

dñs de mouy ad loci p̃sidiũ statuit. Sub idẽ tp̃s aliꝗ quæ dam arces a francis duce loheaco receptꝗ sunt. Et verno liana turris rege carnoti agente deditionem fecit modi co redẽptiõis p̃cio ab ijs qui i p̃sidio fuissent p̃soluto. Se cuti sunt lexouij: ad qđ dunensis comes cũ ijs qui ad põ tẽ audomari militauerãt mouẽs eos nulla vi adhibita re ceptos suis legibus viuere p̃misit. Mãta plus laboris vt se dederet attulit: dediti onẽ recusãtibus ãglis q eã tuẽdã receperant. Sed deficiente ab eis plebe & porta q̃ sancti nomen habet cũ bona oppidi p̃te armis occupata ciues ad francos egressi de deditione conditiones acceperũt Qđ ab anglis cõptũ eos humiliores fecit. Nã accepta di scedẽdi cũ suis fortunis libertate oppidũ reliquere. Cęte ris qui cũ hoste alio se cõferre duxissent idem p̃missũ est. Manentibus nihil nocitũ oĩno fuit. Rebus cõpositis pe trũ bresfeyũ comes dunensis oppido p̃posuit. ¶ Carolus eodẽ tp̃e ex carnotensibus vernoliũ venit ab incolis ma gna aĩ alacritate & beniuolentia exceptus. Atq; interim pictauensis senescallus petrus bressseyus memorabile fa cinus adortus est. Est castellũ apud normãnos lõgnium cui prętenditur atrium patens (qđ bassam curtã frãci di cunt) fossa muroq; circũseptum. Ei castello p̃erat sancti marianus francisci aragonensis gener, habens ad loci p̃ sidium milites ducentos: quos in atrio cõtinebat. Cum hoc bresseyus colloquio habito ĩpetrat castelli deditio nem oportuno tp̃e a se faciendam. Adueniente cõuento rũ die bresseyus armatos longnyũ mittit: quos sancti ma rianus soceri amicitiam eiusq; vxoris p̃ñtiam pu iducẽs in castellũ clã p posticũ ĩtroducit. Qui aũt in atrio statio nẽ habebãt francis in castello conspectis obsistere q̃dem conati facile quasi et nũero & robore inferiores cœpto destiterũt: q oẽs capti & bonis spoliati sunt p̃ter franci sci vxorẽ q̃ cũ fortunis (in generum multum prius oblo cuta) libera discessit. ¶ Sub idem tẽpus caduceator a flo queto ad vernonẽses qui sequanã in normãnis accolunt

Lexouiũ. Manta. Lõgnyũ. Vernonenses.

missus vt in Caroli ditionem fidemq; se cōuerterent a io
hāne doremōto loci pfecto irrisus est: dicētes se qdē cuz
loci incolis oppidi claues perq libēter pbiturū. Nec mo=
ratus ad clauiū artifices pgēs doremōt⁹: multas rubigie
vetustateq; semesas claues caduceatori colligatas tra=
dit. Cui rñdēs caduceator: hę inquit obsoletiores sunt q
vt tā celebris oppidi portis cōueniāt. moxq; ad comitez
dunēsem qui interī pxime Vernonē copias admouerat
accessit: referēs ea q a doremōto gesta cognouisset. Illu
sione accepta comes ad oppidi regionem q ad Rotho=
magos spectat cōsedit: dño de Mouy / & Guillermo ca=
nuto alterā ptē obsidentib⁹: qb⁹ erat francorū sagittario
rū frequēs man⁹ attributa: qui ad belli necessitatē recen=
ter fuerāt ex ruricolis delecti: & a vectigaliū oīm contri
butiōe sine cōtrouersia liberi, Enīuero ex ędibus sexagi
ta: vnus assumptis armis ab iis qui domū restāt istructus
& aureo tm nūmo dū domo egredit donat⁹: in militiaz
pergit: & horum quidem egregia opera Carol⁹ multis lo
cis ,pspere vsus est. Ex eorum numero hi qui sub dño de
mouy & canuto militabant: insula quę in vernonis cōspe
ctu est occupata: confestim pōtez qua in oppidū via est
intercipiunt. Qua re pterriti oppidani ex suis ad comitē
legāt Iohānem a baronē anglū / & guillermum dague=
netum / cum aliquot loci bōnę opiniōis incolis. Quib⁹ ad
comitez admissis daguenet⁹ ita locut⁹ esse phibetur. Ad
vernonenses (illustris comes) caduceatorē misisti q eos
regis tui nomine admoneret: se atq; oppidum eius pote
stati permittant. Igitur ad te venimus vt nobis dicas qo
brem admonendos nos eē ducas / & quid a nobis tibi fa
ciendum putes. Comes vt modest⁹ erat rñdens: nō igno
ratis inquit viri oratores vernonem cum arce & circūia
centi agro ad carolū regē paterno iure ptinere. Quę cū
vel vi vel dolo ablata hostis occupet: nunc pri ad regnū
succedēs carol⁹: ea sibi restitui iure optimo petit. Fuisse
nanq; per superiores annos multa gesta bella quibus va=

Institutio frācorum sagittariorum.

Orō comitis dunēsis ad vernonē siū oratores.

statum regnū attritusq; populus diu multūq; misere elā guit: demū inducias inter principes intercessisse: vt inte rim cōcordię via pararet. Sz parū in fide stantibus āglis medio induciarum tpe feugeras occupasse & expilasse quam adhuc tenerent tametsi cōpluribꝰ cōuentionibus de redintegrando dāno fuisset tractatum. Tam multis ī iurijs acceptis: carolū ex procerū consilio constituisse iu stissimis repetere armis quę a patre atq; a se anglorū psī dia sustulisset. Eam cāz esse q̄obrē vos de deditiōe faciē da admonere p̄cepimus. Postq̄ hęc a comite dicta sunt q missi fuerant seorsum a con tione secedentes: recusanti bus anglis deditionem oppidani Caroli se partes sequi oīno constituerunt. Relictis propterea apud comitē ob sidibus: vernonem repetētes: vernonetum imprimis (id eñ arci nomen est) restituere. Verum ꝙa Rothomagē sibus non plurimum vernonenses absunt: & inde subsidi um affuturum sperarent oppidum dedere ea lege polli cent: si anglus suppetias illis infra p̄ximū sabbatum nō ferret. Cōstituto die quia se destitutos ope intelligerēt: emissis libere ex prę sidio anglis: dunensem comitē ī op pidum vernonenses admittunt: qui loci atq; arcis custo diam rigaldo de fontanis assignauit. ¶ Dum hęc verno ne geruntur Carolus ebroycas / deinde louueriū petēs: ab incolis incredibili lætīcia exceptus est. Quo tempore Guillermus canutus arcem quæ dangu appellat̄ ex præ fecto portugallo voluntaria deditione recepit. Et san cti pauli comes gorneyum in fide admittens oppido at q; arce a Carolo donatus est. Comes item dunensis post quindecimum obsidiōis diem haricuria potitus ē. ¶ In terim mouentes ex vernone p̄ceres ad Carolū louuerij agētē cū ingentibus copijs cōuenerūt: p quos dies rupis guidonis dñs eiꝰ noīs arcē quę ad eū ptinebat dedēte se p̄fecto recupat. Cōtractis ad louueriū oībꝰ copijs Caro lus maturat ea persequi quæ ad reliquam normanniam subiugandā opus erant. Carolū igit̄ arthesium comitem

Copię ad carolū cō ueniunt.

deu: sancti quoq; pauli comitem & Iohānem saueusu; cū quattuor armatorū milib⁹ ad nouū castrū cui prefectus erat adā billo ton⁹ anglus in presidio habens quadraginta supra centu; milites pficisci iubet. Captū est oppidū vi arxq; recepta: cōcessa āglis facultate suas inde fortunas exportādi. Dunēsem pterea comitē carolus alteras copias ducere chābrasiū mandat: quē cōplures franci proceres vno exercitu comitati sunt. Inter quos fuere comites claromōtensis & niuernensis: doruall⁹ et ialōn⁹ francię marescallus carol⁹ culaut⁹ / petr⁹ breseyus: gaucurt⁹ / buellus peditum equitumq; milia quattuor educentes. Castris ad chambrasiū admotis post diē octauū: guillermus ernitus anglus arcis pfect⁹ (lege cū frācis libere discedendi cōposita) loco cessit. Erat dessayū in alenconij ditione castellū quod anglus multis ānis tenuerat: ab eo q; lacus non longo multum interuallo distans. Hūc lacū cum hi qui ad dessayū erāt expiscandū p eos dies accepissent: pleriq; lacū petunt pisciū cōcupiscētia illecti. Ea re p nūcios cognita alenconij dux cōtractis ex tpe copijs: ad lacū occultis itineribus contendens anglos illic palantes oēs intercipit. Captosq; in dessay cōspectu sistēs: eos neci destinat nisi arcē dedāt. Deditū oppidū ē et castellū. ¶ Ex dieppa quoq; q in psidio erāt parti fœcanū cœnobiū qd ad occeanū est petentes noctu expugnāt. Nec lōga mora interposita ecce ab anglia nauis q circiter cētum milites ad fœcani psidiū ferebat: ad portū appellit. Quos fœcanę oppugnationis ignaros: & iō in continentē egressos franci cōphēdūt. ¶ Ad hęc britānię dux frācorū suorūq; robore stipatus ex britānia constātiā pfect⁹ ciuitatē scđo sui aduent⁹ die (abeūtib⁹ ide anglis) cepit. Eadē fortuna nulloq; negocio sanctū laudum & vicinas arces non paucas occupat vbi ex francis psidium cōstituit. ¶ Sub id tps alēconiēses ad duce; suum missis clā nūcijs: patere illi aditū i oppidū pmittūt. Quo nuncio dux spem recuperandę hęreditatis capiēs:

Chambrasium.

Dessayū.

Fœcanū.

Cōstātia.

Sanctus laudus.

Alēconiū

protinus copijs ad oppidũ collatis abincolis intromitti tur: anglis in arcẽ fugiẽtibus quã fractis animis defẽsan tes paulopost ducis se arbitrio dedidere. Auxiliat⁹ẽ du ci ad hanc rem ludouicus bellomõtus qui ex cenomãnia ad eum sexaginta eqtes ducens conuenerat. ¶ Fuit eo= dem anno, M.cccclix. apud vascones frãcis fortuna (si cuti cœperat) cãdidior gastone fuxi comite maulissonẽ obsidente qui a carolo vasconię regionis ad pyreneũ vs q; administrationẽ recepat. Erant gastoni in ob sidione tria equitum & decem sagittariorũ milia. Quorũ repen= tino cõspectu pmoti oppidani ad gastonẽ nũcios de de ditione misere. Angli vero vbi id cognouerunt: in arcem quę in edita rupe est, pfugerũt. Itaq; maulissone recepta comes fuxi cum accepisset in arce pœnuriam frumenti & cõmeatus esse: rupem ex oĩ pte circũuallat. Cui aĩo obsi stendi rex nauart⁹ (cuius filiã gasto habebat vxorez) sex varij gñis hoĩm milibus contractis: cum gastonis militũ ordinem roburq; explorasset: suis paulo retrocedere ius sit ad comitis se colloquium admitti impetrat. Coiere p uo militum nũero principes: mille a castris francorũ pas sibus. Vbi rex nauarrus comitẽ allocut⁹. Miror te inqt ca rissime gener neglecta veteri nostra amicitia maulissonẽ quã tuẽdã mihi anglus cõmiserat vindicasse: & nũc arcẽ quoq; cape conari: cui me⁹ conestabilis suo & anglorum noĩe psideret. Ad regis verba gasto ad sequentẽ moduz rñdit. Affinitatẽ recte rex illustris cõmemoras: q̃obrẽ ti= bi & beniuol⁹ & obsequẽs esse debeo: si alio me nõ duce= ret parẽ di necessitas & honestas officij carolo regi sub= iectione & fide cum sim ĩprimis obnoxi⁹: tũ ob id maxi me q̃ vasconiã mee tutelę supposuit: iussus ab eo maulis sonẽ cepi. neq; hinc abscedã donec aut alter me fortior extrudat: aut arcẽ ad caroli ditionem redire compule= ro. Comitis volũtate cognita nauarr⁹ copias ad se redu xit. Obsessi vero ĩpetrata discedẽdi securitate arcem de didere. ¶ Eodẽ tpis tractu quędam in normãnia arces

Gasto fu xi comes

Maulissõ. Nauarrus rex ãglos secutus.

Gastonis respõsio.

captę sunt a dño de blãuilla / touqua / in rupe ꝓxie occea
num extructa: a dunensi comite argentonum: vbi simu=
lato metu de muro de deditiõe ꝓlocutus hostis arma cũ
paret quidã in populo primores diuersa qua angl⁹ parte
dolos agit: frãcos affati fraudẽ manifestãt: orãtes signũ
qđ prę se ferrẽt sibi ꝓten⁹ dari. Oppidanos cõstituisse ca
rolo regi parere ãglis expulsis. Signo recepto francos
admonent eo accedere quo signũ in muro erectũ ceme
rẽt se quidẽ illos in oppidũ accepturos. Admissis p mu=
ros bono numero francis / angli suo cõmẽto frustrati: i ar
cem ꝓpropere confugerẽt. Quã non multopost dedidere
ex suis fortunis oib⁹ pter baculũ vnũ nihil inde exportã
tes: nec fuit oliuerio de carsalio p̃sidi p̃fecto melior cõdi
tio. Per eos dies castellũ gaillardi loco edito ad seqnæ
ripã cõstitutũ (carolo i obsidiõe agẽte) captũ ẽ. Fren eij
quoq; arx ab alẽconij duce (dedẽtib⁹ se libere ãglis) re=
cepta Gisortiũ p̃terea richard⁹ merbur⁹ ãgl⁹ Carolo resti
tuit. Donatus ꝓpterea a carolo sancti germani i laya di
tiõe atq; prętectura: duos insup liberos iohãnẽ atq; he=
monem qui apud põtem audomari capti i custodia tene
banẽ recepit. Gisortio p̃posit⁹ ẽ gaucurt⁹ veteran⁹ aura=
tę militię eques. rerũ gerendarũ lõga expientia & fide in
reges spectatus. Tot p normãniam locis potitus rex: cũ
et ꝓcerum p̃ñtia: & robustissimo exercitu instruct⁹ esset:
contractis ad nouiburgi planiciem copijs / dunẽsem co=
mi tẽ sequanã (rothomagum versus) trãsmittere iubet: p̃
missis ad ciues caduceatoribus qui ciuitatẽ ad caroli ius
repeterent. Quos hostis cõminata illis morte audire re=
cusauit. Tenebaẽ ei ciuitas firmissimo anglorum p̃sidio.
Caduceatorũ relatiõe pcepta Carol⁹ copias ad ciuitatẽ
ꝓmouere mãdat. Admotis in vrbis cõspectũ militib⁹: at
q; p caduceatorẽ de dedẽda ciuitate ciuib⁹ iterũ admo=
nitis: pstq̃ triduo toto quo illic acies constitit: nemo in
colloquium ꝓdiret: igruerentq; cõtinui ibres (erat enim
hyemis pricipiũ) dunẽsis cõmes ad põtẽ arcis se recepit

Dol⁹ dolo supaẽ.

Iohannes gaucurt⁹.

Rothomag⁹ obsidetur.

diuersantib⁹ p circũiacentes vicos ad hibernãdũ militi-bus. Dũ hęc ita rothomagi agunt: aliquot ciues qb⁹ grauis esset anglorum principat⁹: duas turres cũ muro itermedio per speciẽ custodię occupãt: aio quidẽ frãcos oppugnatiõis tpe in ciuitatẽ admittendi. Ea spe erect⁹ Carol⁹ dunensem comitem cũ oibus copijs rothomagẽses adoriri iubet. Posito in conspectu ciuitatis toto exercitu/ duas acies dunensis istituit: vnã cui ipe pẽrat ad portã (q̃ bellouaca dr) sistit. Altera quã claremõtẽsis comes Carolus ducebat inter furcas & ciuitatem se locat. Expectantibus in eo ordine francis si qd a ciuitate signũ prodiret: venit ad eos hora post meridiẽ ferme secũda homo eques renũciãs duas turres a qbusdã ciuib⁹ non alia cã teneri q̃ vt opẽ accedentib⁹ frãcis afferrent. Quo nuncio admonit⁹ dunẽsis sagittarios ad eã partẽ qua turres erant mittit. ipe vero pedes) reliquo comitãte exercitu) subsequit. Iam scalis erectis quadraginta armati i ciuitatẽ euaserãt: cũ Tallebot⁹ cũ trecẽtis egregie istructis pe ditib⁹ pperãs: militare vexillũ i sũmo muro sistit. Moxq; in eos q murũ superauerãt/ & qui turres tuebant debacchat⁹: sexagita trucidat pter aliquot quos seruãdos delegit captiuos. Qui vero pcipiti lapsu e muro i fossã volẽtes se demittebãt: vel cruce vel brachio (paucis icolumib⁹) sũt mutilati. Post scdaꝫ oppugnatiõis diẽ Rothomagẽses idignati aliquot ex suis nõ mediocres ciues a talleboto occisos eẽ: neq; parũ formidãtes ne alta oppugnatiõe expugnati pda fierẽt frãcis: primores ciuitatis assũpto suo archiepo cũ ppli turba pdeũtes sõbrecetũ forte ducẽ q̃ rex ãgl⁹ normãnię pfecerat p viã offendunt: atq; ad isequentẽ modũ põtifex alloqt. Nosti clarissime dux q̃ proxie nos circũsedit frãcorũ exercit⁹: neq; miserã ciuitatis cõditionẽ ignoras. scds nũc atq; q̃dragesim⁹ dies agit quo nec frumti/ neq; vini/ neq; lignorũ qcq̃ ad nos iportatũ ẽ oiꝫ rerũ & maxie ãnone caritas apd nos est: p necessariũ ẽ si salui eẽ volum⁹ rẽ cũ frãcorũ rege cõpoere

Tallebotus. Pontifex sõbrecetũ alloquit.

Liceat igiť tua cū venia reipublicæ & tuę saluti consulere Mittere legatos qui icto cū francis qualicūq; fœdere ciuitatē quiete aliqua leuent. Hæc pontificis oratio q̄uis duci non cōueniret: circum tñ aspiciens cum paucis satellitibus inter populi turbā se stipatū intellexit/ ferocitate celata: hūilitatem p̄ se tulit: se inquiens boni cōsultu rū quod ciues optimū factu arbitrarenť. Moxq; ad publicas ciuitatis ædes se cōferentem: pōtifex & populi melior pars secuta est. Ibi cōi assensu pontificē cū aliquot ciuibus atq; equitib⁹ anglis oratores cōstituūt. Quib⁹ mandata dant fräcū regē cōuenire: & cū eo pacis q̄ optimas cōditiones possent impetrare. Igiť p̄misso ad pōtisacrē pontificis officiali q ꝓficiscēdi ad carolum securitatem legatis obtiēret securitate habita ad sancti audœni portū tribus passuū milib⁹ ab ipa pōtisacre distantē oratores conuenere. Affuere caroli noie dunensis comes: cancellarius: Petrus bresseyus: & Guillermus cousinotus: & nō nulli alij ex regio consilio lřati homines. Considentibus vtrinq; legatis: rothomagensis pontifex orat rothomagensib⁹ imprimis remitti si qđ ab illis in carolū regē ꝑperā gestū esset. Id quicquid esset non incolarū malicia neq; franci nois odio sed ꝙ anglorū potentatui iuiti subijcerentur fuisse perpetratum. Nunc regis ptāti se ciuitatēq; ꝑmissuros si cuiq; liberū foret/ vel abire quo suus animus inclinaret: vel in ciuitate saluis fortunis incolere. si tñ ad discedendū pateret anglis sine offensione ad suos cōmilitones via. His tantum a pontifice postulatis nihil detractum est: mō iuramento firmarent ciuitatem in caroli ditionem posituros. Adiurati: cum in vrbē noctu reuertissent: gestorum a se rōnē donec illuxisset ponere nō valueřt. Coacta postera die cōsilio cui sōbrecet⁹ assistentib⁹ plerisq; anglis p̄sidebat: postq̄ legationis seriē pontifex enarrasset/ ciuib⁹ cōuenta ꝓbantibus: indignātes āgli cōcilio egressi: alij in palatium/ alij in arcē raptis armis se receperūt. Quare cōmoti rothomagēses arma

quoq; desumpsere.cōstitutis passim aduersus hostiles īsidias excubijs.Simulq; āglorū a se discessionē per nūciuꝫ carolo significant: vt sine cūctatione subsidiū illis ferat vno oēs animo esse recipere illū ī ciuitateꝫ.Interim cum ij qui excubabāt:anglosquo sdaꝫ p vias armatos icedere cōspexissēt septē ex illis trucidatis reliquos ī suas munitiones reppulerunt:murorū pte cū aliquot turribus & portis occupatis.❡Nec longa interiecta mora dunēsis comes cuꝫ ingētib⁹ copijs veniēs:Sanctę Katherinę cœnobium quod incolle ciuitati adiacente situ est(anglis qui ī pręsidio erāt se dedentib⁹)recepit.Quib⁹ ne p viā honfleuꝫ petētib⁹ pręndandi occasio eēt:carol⁹ pecuniā ad quotidianā ipensam donare iubet.Mox vero cænobiū ingręditᷣ.Dunēsis aūt comes ad portā quā marchauillam dicūt castra fecit Anno xp̄ianę salutis millesimo quadringētesimo quadragesimonono. Ad quē ꝓtenus accedētes ciuiū primores ex ꝓ pugnaculo quod ꝓ ianua erat ita sunt ꝓlocuti.Faustus fœlixq; regi & nobis tuus ad nos illustris comes aduētus sit:populi siquideꝫ iussu tibi occurrimus:portarū claues repn̄tantes:quo intelligas patescere fanco militi in ciuitateꝫ aditū:& queꝫ voles ex totis copijs numerū ad nos itroducere.Quib⁹ dunensis comiter r̄ndit:nō suo quidem sed eorū arbitratu se oia gesturū.Visum est mille equites cū suis sagittarijs qui in ciuitatē admitterentᷣ satis esse.Horū pars ꝓxime palatiū(quo sombrecetus atq; tallebot⁹ suū presidiū cōtinebāt)stationē habui.Altera inter palatiū & arcē sedē accepit.Tertia duce petro bresejo:ī ipo arcis cōspectu cōstitit.Reliquus exercitus ingens quidē & supra q̄ āte annos multos vis⁹ fuisset copios⁹ p agrū qui ad bellouacos spectat diuorsatus est.His sicuti annotauim⁹ ordinatis:āgli qui pōtē ad sequanā amnē tenebāt se dedidere.Sombrecetus vero orat ad carolum ire sibi liceat.Admissus petit id ratū haberi quod Rothomageñ.pōtifex de reddenda ciuitate apud sancti Audoeni portum ad

se veniēs retulisset. Cui ad hūc modū Carolus modeste rñdēs. Rē inquit sombrecete parū ęquā efflagitare videris. Poteras ęquo iure cū rothomagēsib⁹ frui cū de deditione ageret. Sed tu aduersus pacis legē pugnās quātuꝫ p te fieri potuit spem in armis reposuisti: conatus ciues a me auertere. Constitui ꝑpterea te e palatio nūq̄ dimissurū donec liberā ciuitatē vna cū honfleo & reliquis quę tui occupāt locis in meā ditionē restituas. Postq̄ hęc sōbrecetus accepit: valedicens regi in palatiū remigrauit comitantib⁹ illū comitib⁹ Claromōtano & Deu. Postridie palatiū arcēq; obsidere Carol⁹ iubet. Sōbrecet⁹ aūt vbi ad oppugnatioreꝫ parari tā diligenter oia a francis videt in coloquiū cū carolo admitti petit. Ad regeꝫ cuꝫ venisset: eadē quę prius postulās: vt ea quę fuerat. Rothomagensib⁹ indulta conditio sibi suisq; ꝑmaneret. Responsuꝫ accepit: id se frustra sperare qui apud sancti audoeni portū cōuēta recusarat. Atq; ita a carolo sombrecet⁹ in palatium digressus est. ¶ At dunensis comes Caroli iussu palatium arcēq; fossis circumuallat: ne obsessis egrediēdi facultas vlla esset. Igitur machinis tormētisq; circūadmotis: Sōbrecet⁹ dunenseꝫ ad colloquiū vocat. Data vtriq; fandi ꝑtāte: & diurnis per vices inducijs cōfirmatis: postq̄ diu multūq; vltro citroq; ituꝫ atq; reditū est. Cōuenit sombrecetū cum vxore & fortunis suis atq; anglis liberum dimittere ea lege vt aureorū quīquagita Carolo pacis tractorib⁹ milia sex persoluerēt: ęre quod a ciuib⁹ & incollis angli cōtraxerant imprimis dissoluto. Oppidaꝑterea atq; arces ab anglis per normāniā occupatis restituerent. His iureiurando roboratis & obsidibus (inter quos Tallebotus erat) datis sōbrecet⁹ dimiss⁹ est. Qui datę carolo fidei non oblit⁹ thomę hou & fouq̄to ethoni mandat loca de quibus cōuernat in caroli potestate reponēt. Reposita oia pręter harfleum sunt: quam arcem corson⁹ qui eā pręsidio tenebat relinquere pernegauit. Que cā fuit: vt vn⁹ obsidiū Tallebotus alijs abeun

tibus in custódia seruaret. ¶ Emissis rothomago anglis Kalẽdis nouẽbribus (oim sctorũ solẽnib⁹ rite religioseq; absolutis) carol⁹ regio apparatu ciuitatẽ ingressus mira admodũ exultatione & oim lęticia exceptus est. ¶ Du3 hęc rothomagi gerunt britonum dux feugeras dedente se frãcisco aragonẽsi recuperat qui ab anglis quoq; desiciẽs frãcorũ partiũ fuit. Mathagot⁹ preterea (qui belesinũ pręsidio anglorũ tenebat) postq̃ nullo suorũ subsidio se adiutũ iri cognoscit. Locũ duci alenconij liberum dimittit. Fusam itẽ per id tp̃s fuisse inuenio anglorũ cohortem ad gaurayũ normãnię oppidũ cũ frumentatum pgerent. Hęc cędes a militib⁹ comitis sanctipauli duci bus gaufrido courano & Ioachino roaldo facta esse traditur. ¶ Postq̃ tp̃s quod satis ad res rothomagi cõponendas erat / carol⁹ exegit: caudebecũ pfect⁹ harfleu3 exercitum duci iubet. Cui⁹ obsidio difficultatem multã afferebat. Tum pter maris ęstuaria. Tũ pter hyemis asperitatẽ quę & gelu & ymbrib⁹ plus solito inhorruerat. Neq; in agro vicino ędes aut tuguriola erãt ad militum stationẽ sed vt quisq; meli⁹ poterat scrobib⁹ ad hoc effossis: sedẽ sibi pauerat. paleis atq; genestis eas obtegẽtes. Pręerãt tormẽtis atq; ipedimẽtis iohãnes & iaspar bureau frẽs idustrij hoies. Hi vineis atq; aggeribus extructis: bõbardas sexdeci ad quatiẽdũ harflei muros in ipsius ęstuarij arenis statuerãt: ita vt p fossas ad oppidi pxime muros tuto pueniri posset. Et Carol⁹ quidẽ casside armat⁹ & manu clipeũ ferẽs / iterdũ ad op⁹ visendũ accedebat. Ab occeano aũt qnq; & vigiti nauiũ classis excubabat ne vel ab ãglia obsessis suppetię pdirẽt vel obsessis fugę adesset facultas. Hac tã arcta circũsessione coangustat⁹ hostis: dunẽsem comittẽ ex muro secũ verba habere efflagitat. Huic nomẽ erat Thomas auringan⁹ in pręsidio habẽs ãglorũ milia duo. Conueniẽte comite deu: cũ diu fuisset de deditõe fabulatũ; tãdem natalis dñici die decretũ est: hostẽ ifra Kalẽdas ianuarias loco exces-

Carolus rex rothomagũ ingreditur

Recupat feugere.

Harfleũ.

surũ: suis ide facultatib⁹ sine cõtrouersia exportatis. Id decretũ sigillis sex francorũ ꝑerũ firmatũ est: & ab hoste octo obsides dati: Kalẽdarũ die harfleũ receptum & obsides restituti. Quinto post die relicto firmo pręsidio carolus honfleuȝ copias mittit. Ipse interĩ ĩ cœnobio gemetẽsi diuersatus est. Quo ad eũ agnetem (quam ꝑpter egregiã speciem bellã appellabãt) venisse iohãnes charetherius gestorũ caroli scriptor tradit: eo animo vt regẽ admoneret ꝑditionis qua ĩ eum quidam cõiurauerant. De hac agnete cõstans mea ętate fama fuit eã a Carolo adamatã fuisse & puellã breuissimę vitę pepisse: q̃q̃ carol⁹ ex se ꝓgnatã esse oĩo diffiteret. Decessit ĩ eo cœnobio agnes cõdito sexagita miliũ aureorũ testamẽto: vbi exsecta ei⁹ precordia humo tradita sunt: reliquũ cadauer lochias elatũ & in diuæ marię tẽplo sepultũ. Fuit nãq; ad modũ lepida & faceta: luxuq; & vestiũ cultũ supra mulieris modestiã gloriabũda. Qui fast⁹ q̃nquidẽ nõ nisi grãdi sumptu ducit: ei⁹ põpę ĩpẽsam ad amorũ mercedẽ carol⁹ facere credebat. Accessit ad stupri suspicionẽ ꝓpinquorũ agnetis ad dignitates ecclesiasticas repẽtia promotio. ¶ Per eos dies comes fuxi cõtracta ĩgenti militũ manu Lantretũ fratrẽ & fuxensẽ nothũ occidere guycẽ: validã in agro baionensi arceȝ iubet. ¶ Id postq̃ nauarr⁹ conestabilis cognouit: coactis angloruȝ copijs vna cum georgio soltinto baionẽsi prętore: nauibus per amnem qui baionaȝ pręterfluit vt obsessis auxilio adesset ducẽs a francis (quibus hostis aduẽtus prędictus erat) interceptus est: & anglorũ ducenti supra mille occisi. Georgius aũt vbi male suis fauentẽ fortunã intellexit Cuneo sexaginta equitũ facto: ꝑ mediã frãcorũ aciẽ irrũpẽs in ꝓpugnaculũ arcis ꝑuenit. Vñ noctu egressus cũ baionã se recipere festinat a fuxensi notho fugiens capt⁹ est. ¶ Ad honfleũ redeo. Quo ꝑmissi frãci sagittarij dũ reliquę copię aduenirẽt aliquot ꝓlijs cũ hoste decertauerũt. Quo postq̃ dunensis comes accessit: & tormẽta admota sunt.

Honfleũ

Bella agnes.

Guyces castelluȝ ꝓpe baionam.

Courson⁹ eques angl⁹ honflei pfectus ad .xij. Calendas martias cedere arci: nisi infra eū diē subsidio suorū iuuaret pmisit. Frustrat⁹ expectatione: arcē reliquit: fortunas suas secū exportās. Freneyū itē receptū est: libere abeūtib⁹ anglis: qui illud psidio tenebāt: recepto quoq; mōforto prefecto qui apud pōtē audomari capt⁹ extiterat: p cuius redemptione salutiorū milia decem soluerunt. ¶ Eisdē diebus thomas cui quiriel⁹ cognomē fuit: cū tribus hoim milib⁹ ex anglia normāniā appellās: valognas inuadit quas post primū & vigesimū obsidionis diē (libere inde emisso abello roaldo) capit. Nec diu illic morat⁹: ipse cū suis & ijs qui ppinqorib⁹ oppidis in presidijs erant: Cadomū baiocasq; mouēs per vada clemētis iter facere cōstituit. Ea re cognita Carol⁹ comiti claremontano mandat Thomā quirielū persequat. Igitur assumptis castrēsi comite: & petro breseyo alijsq; insigni virtute pceribus sexcētos equites cū sagittarijs ducens Gaufridū cēuranū. Et ioachinū roaldū precedere cū suis cohortib⁹ iubet: q hostiū iter explorēt. Inuēto tādē hoste postremā aciē adoriunt. Occisis aliquot āglis tātilla fortuna contenti: paulo ab hoste seorsum se receperunt: donec inuentū a se hostem comiti nunciassent. Nūcio accepto comes copias diligēter pmouet: & anglos assequi festinat: qui ad vicum formigniacū qui carentū inter & baiocas est iam puenerant. & cōspecto pcul frāco exercitu in acie stabant instructi: adciscētes cōfestiz sibi ex baiocis mathagotum. Erant illis a tergo pomaria & sepes que francū in eos pgredi maxime phibebant. Quare in cōspectu hostiū veniens comes leuib⁹ prelijs anglos lacessit. Verū multitudīe militū iferior richemōtē ex sctō laudo ad se venire p nunciū orat. Qui impigre aduenit: iacobo luxenburgo eū comitāte. quos lauallus douallusq; & ioeac⁹ seqbant: q ducētes & q̄dragita equtes pter sagittariorū magnū nūerū sil' efficiebāt. Iā ei comes claremōtanus diu pedes pugnā cōmiserat: & pau *Pugna formigniana.*

Iulũ cesserat loco:aliquot tormẽtis amissis cũ richemontus ex molẽdino cui de fossa appellatio ẽ:vbi castra posuerat suos i hostẽ emittit.Quos postq̃ ad põtez q̃ ẽ de batra incollę vocãt cõcessisse mathagot⁹ cõspexit:ipse cũ vero isigni equite anglo & mille satellitib⁹:desertis socijs pars cadomũ:ps baiocas petit.Desert⁹ a Mathagotho qrielus ad iferiorẽ ꝓfluentẽ(quo vic⁹ alluit)cõmilitones suos cõcedere iubet.Illic cõmisso acerrimo ꝑlio:sagittarij ãglos fundũt:& partii̇i tenmũt se cũ comite claremõtano ꝓten⁹ cõiungẽtes.Nec mora iussus a richemõte petr⁹ bręseyus superiorẽ anglorũ alam iuadit:quosq; obuios ꝓsternẽs q̃q̃ viriliter anglus decertaret. Vtroq; cornu fuso:richemõt⁹ supato fluẽto hostẽ totis copijs aggredit̃.Decertatuz est eo loco icredibili ptinacia.Nec ꝓfuit anglo ꝙ multitudine pręstaret.Occubuere em̃ septigẽti septuagita quattuor supra milia quattuor:& thomas quiriel⁹ cũ alijs mille insigni nobilitate anglis capt⁹:octo tm̃ ex frãcorũ exercitu desideratis.Pręceteris francis enituit eo pręlio spectatissima mõsgasconis & sancti seueri fortitudo.Nec caruit laude petrus breseyus plurimiq; habit⁹ est dñs mãney⁹ Floq̃ti militũ ductor:q floq̃tus effracto a calcitrãte ęquo crure apud põtẽ arcis ęgrot⁹ decubabat.¶Parta isigni victoria frãci virũ copias duxere:non sine cõtrouersia:conestabiline an comiti claremõtano eius victorię gloria deberet̃. Plerisq; affirmantib⁹ i conestabilẽ victoriaz eẽ referẽdã qui magr̃atu sepior esset.Alijs cõtra censentib⁹ comitẽ claremõtanum ad id pręliũ a rege delegatũ noie fuisse:eiusq; auspicijs partã victoriã.Diremit cõtẽtionẽ Carolus:& rẽ sapiẽter fortiterq; gestã claremõtano assignauit ¶Parisiani de victoria formigniana acertiores facti:duodeci puerorũ ifra primã adolescẽtiã milib⁹ ad sctm̃ inocẽtẽ cõtractis:supplicationẽ ad diuę marie tẽplũ decreuerũt:singulis eorũ lucernã cereã a ccẽsam manu gestantib⁹.¶Viro,quo se frãci cõtulerãt recepto:claremõ

tan⁹ baiocas cōtēdit richemōt⁹ ad britonū ducē ꝓfectus est qui delecto exercitu abricas circūsidere statuerat. Circūuallata ciuitate & crebris per dies vigiti oppugnationib⁹ vexata: Lanyet⁹ loci prefect⁹ cū presidio libertate abeundi īpetrata ciuitatē reliquit.. Tōbellenam preterea arcē nō lōge a diui michaelis iugo distātem in rupe extructā britonū dux anglis (q̄q̄ frequētes eēnt) puo negocio exclusis: Caroli noīe recepit. Eodē āno q̄ fuit salutis quadrigētesim⁹ quīquagesim⁹ supra mille carolus ad baiocenses dunensem comitē cū exercitu legat. Qui nihil moratus ad suburbiū quod Cadomum versus spectat castra fecit. Claremōtan⁹ comes & ipse castrensis cū suis copijs alterā que ad carentoniū vergit occupant. Dño de mōtenayo copiarū ducis alēconij ductori & Roberto conigano scoto pars que ad diui frācisci coenobiū est cessit: atq; ita trib⁹ diuersis locis baiocēses obsessi: dies quīdeci grauem obsidionē tolerauere egregie pugnātib⁹ anglis qui ī p̄sidio erāt nūgenti lōgo armorū vsu bellaces. Itaq; q̄q̄ crebro tormētorū iactu muri p ambitū ciuitatis deiecti essent: facileq; expugnationē fore milites franci existimarent: īuitis principib⁹ bis vno die oppugnationē tētauere. Cupidi deturbare tota normāniā anglos. Accepi regnobertū quē in sanctorū numerū relatū baiocēses magna religione venerant̄ qui viuēs & baiocassin⁹ comes primū: & deinde eps̄ extitisset: visum fuisse p quietē dunēsi comiti: eūq; oppugnatiōis admonuisse: quā miles frācus apparabat. vetuisseq; ne id pateret̄: sed furētē exercitū reuocaret. Id si faciat: bn̄ quidē obsidionē sibi cessuram. si secus dispēdiū accepturū. atq; ea visione excitatū comitē mox ad milites ꝓperasse: eosq; ab oppugnādi ptinacia reduxisse. mathagotuū vero post quindecimā obsidionis diem ad colloquium cum dunensi comite accessisse: conditionesq; sue & anglorum ex ciuitate digressionis accepisse. Enimuero tā etsi multa sibi concedi peteret: illud tantum impetrat:

Virtus capitur.

Abrince.

Baiocenses.

abiret cũ suis cõmilitonib⁹ liber:armis relictis.Clariori bus aũt fœminis singulos ęquos qui eas veheret habere equitib⁹ aureos decẽ peditib⁹ quinq; exportare pmissuʒ Interdictũ ne cadomũ sed chereburgum se reciperent.

Cadomẽ ses. ¶Sub idẽ tp̃s briquebecũ valõgneq; a conestabili recepte:cuʒ sancto saluatore vicõto.¶Deinde cadomũ obsessum quod firmissimo pręsidio angl⁹ tenebat.Richemõtheus ad diui stephani monasteriũ stationẽ accepit: cui se cõfestim comes claremõtan⁹ cõiunxit.Erant his militantes equites mille ducenti cũ quattuor milibus & quigẽtis peditib⁹ duobusq; milib⁹ frãcorũ sagittariorũ. Dunẽsis comes suburbiũ vancellẽse obtinuit: quigẽtos equites pedites quigẽtos supra milia duo:& totidẽ frãcos architenẽtes ducens.Affuere quarto post die niuernẽsis comes cũ comite deu:& armatorum fortissima manu:qui orna amne per pontẽ ad idipʒ a frãcis cõstitutũ trãsmisso ad trinitatis cœnobiũ cõsedere.cõueniẽtib⁹ad hũc modũ copijs postera die ꝓpugnaculũ quod ad diui stephani ędẽ vergebat expugatũ est.Venit deinceps carol⁹ & cũ eo renatus sicilię rex mille equitib⁹:duobusq; sagittariorũ milib⁹ ęquo vectis & totidẽ frãcorum architenẽsiũ milib⁹ stipat⁹:diuersatusq; est apud ardaynũ monasteriũ vbi p tp̃s obsidiõis habitauit.Auxit milituʒ aĩos caroli p̄ñtia:& circũductis p ambitũ fossis:cunicu lis ad oppidi mœnia succedebant.Et ꝓpugnacula q̃ ad vãcellẽse suburbanũ ꝓ portis erecta erant:Dunẽsis ãte oẽs oppugnare cœpit:viq; expugnauit Conestabilis vero nihilo segnior turri quę ad anglũ oppidi ad sctm̃ stephanũ vers⁹ extabat suis p cuniculũ missis deiecit.Ea ꝓ lapsa hostẽ ita pterruit:vt de deditiõe mox colloquiũ iiret.Reb⁹ cõponẽdis carolus dunensem & cũ eo petrum breseyũ Iohẽʒq; bureũ pręfecit.Anglorũ noĩe richard⁹ herisson⁹ cadomẽsis pręses quã balliũ vocãt:& robertus gargeus conuenerunt.Pro se eustaciũ gauuetum & diui stephani abbatẽ cadomẽses misere.Conuentionis dies

postridie festi diui baptistę Iohānis fuit. Pactum est anglos oppido excessuros: si infra iulias Kalendas ope subsidioq; suorū non iuuarent. Ad constitutū diē cū nemo illis suppetiaret cōuentis paruerunt oppidum arcemq; dedentes. Erat in arce dux sombresset⁹ cū vxore & liberis: magno vallatus militū p̄sidio. Nā ad oppidi custodiam quattuor anglorū milia fuisse memorant. Quib⁹ad sua in angliā cōuehenda naues date sunt. ¶ Liberato anglis cadomo dunensis comes cum ducentis equitib⁹ & sagittariorū frequentia p arcē in oppidū ingredit. Qui to post die Carolus a populo magnifice except⁹: postq̄ magr̄at⁹ officiaq; distribuit: exercitū fallesiā ire mādat. Dum cadomi Carol⁹agit venere a philippo burgūdorū duce oratores dn̄s croyus & iohānes croyus fratres: et darsius quoq; cāpanus eqęs aurat⁹. q caroli filiā peterent: carolo philippi filio vxorē dari. ¶ Procedētib⁹ fallesiā copijs. & iohāne bureo qui ip̄edimentis p̄erat multos sagittarios ducens longo interuallo subsequēte angli eruptione facta ip̄edimenta adoriunt. quos cū ęgrę bure⁹sustineret: affuit confesti poton⁹cū valida cohorte cui⁹virtute in suas munitiones hostis se retulit. Succedentibus deinde copiis: fallesia toto ambitu circūdat. Cui obsidioni cum multo plures q̄ negocio cōueniret assistere carol⁹intelligit: richemontē cū pte copiarū chereburgū mittit. Qui ad fallesiā māserunt multis subactis fossis tormentisq; muros quatiunt: obsessos nullo tpe qe scere pmittentes. Qua re veriti andreas tresbot⁹/& thomas ethon⁹quos eo loci tallebotus ad pręsidiū cum quingentis supra mille anglis reliquerat ne vi expugnarent: ea cōditione fallesiā in caroli ptāt e reponendā datis ob sidibus se astringūt. si tallebotū dn̄m suū (qui apud druydas captus tenebat) Carol⁹ liberaret. Exactis vndecim dierū inducijs (nemine suppetias obsessis ferente) & tallebotο recepto: angli qui fallesiā tenebant liberi abiere. Fallesiæ pręfecturam potono Carol⁹contulit. ¶ Atq; in Fallesia.

Dãfrotũ. de exercitus ptem Carolo culauto ducę dãfrontũ legat. Ea arx & si fortissima esset validoq; anglorũ pręsidio te nerēt: hostis nihilominꝰ fortunę pñtis iniquitatem consi derans: impetrata abeundi ptāte oppidũ cũ arce fraco pmisit. ¶ Eadem tempestate xp̄ianę quidē salutis anno millesimo quadringentesimo qũquagesimo franciscus britonum dux q caroli ptes constanti fide secutꝰ fuerat mortem obijt. Huic aduersus egidiũ fratrē inexpiabile odiũ fuit. Propterea ꝙ anglice factiõis esset: neq; vlla rõ ne vt ab ea resipisceret adduci poterat. Qua in custodia habitus francisci tandē iussu a duobꝰ satellitibus mantili bus ad eiꝰ iugulũ cõtorsis strangulatꝰ. Eius necis culpam in montabanũ q egidij custodiã a duce recepat britones referunt: dicentes egidium quidem bono in francos aĩo fuisse: ꝫ mõtabani pfidia fecꝰ ac ille sentiret, frãcisco rela tũ extitisse / eiusq; rei testes postea fuisse collegas monta bani: quorum pars vltimo supplicio affecta est: ps fuga vitę consuluit. ¶ In chereburgi obsidione res añ illã ęta tem inaudita gesta est: cuiꝰ auctorē fuisse iohãnē burꝰ traditũ est. Est chereburgũ arx ad maris ęstuariũ sita lo co arenoso & ad tormenta locãda solo instabili quo per dies singulos semel atq; iterũ mare influit. In tã malefi do loco iohãnes bureꝰ tormenta stabiliuit: obtegens ea cõtra pelagi iniurias tegumentis coriaceis quę multa pĩ guedine ip se deũxerat. Eo pacto puluis q in tormentis erant defensus: nullo maris hũore viciari poterat: ita vt restagnãte pelago tormenta facile ad iactũ erigerentꝰ & muros arcis cõcuterēt. Rei nouitatē admiratꝰ Thomas gonelꝰ p̄sidij moderator: dedende arcis cõsilium capit. Erat illi filius ob es contractũ rothomagi obses. Hũc in p̄ciũ deditiõis sibi restitui petit. Quo recuperato ipe cũ toto chereburgi præsidio in angliam liber dimissus est. Initio huius obsidiõis occisus ex muro est pręfectꝰ coy tiuus francię admiraldus bello strennuus & fide erga ca rolum spectatus. Interemptus pręterea tedualus cormo

Egidius ducis britãnię frater strãgu latur.

Nota.

sianus trecensis ptor bello non illaudat⁹ eques. Hæc che reburgi arx vltima locorum fuit q̄ anglis deuictis in nor mān ia Carol⁹ recupauit. Post annū & dies sex q̄ bellum inchoasset: parua quidem hoīm cęde atq; strage si hostium multitudinem atq; potentiam: variasq; p loca victorias putes. Est em̄ terra normānia vna metropoli & sex vrbibus quattuor & nonaginta munitissimis oppidis atq; arcib⁹ potēs: plerisq; vicis frequens ad ciuitatū speciē extructis quā sexto vix die expeditus ptranseat: pecoris & piscium ferax: frumēti vberrima: pomorū atq; pirorū tā passim cōferta: vt hic potuʒ gens sibi affatī exprimat: & ad exteros copiose fructus exportet. Lanificij plebs studiosa est & bibax etiam pomacij quod siceram vocāt. Gēs oīs suapte natura callida: nullis exteris legibus obnoxia: morib⁹ suis & cōsuetudīe quā ptinacissime tuet viuit: doli quidem & litis apprime gnara: quo fit vt cū illa societatem aut negocium sortiri exteri formidēt: alioqn doctrinę & religiōi dedita: bello insup idonea & fortis. Cuius egregia in exteros gesta plurima referunt.

Normania & normāni.

¶ Post subactā normāniā quā armis tuēdā richemōt⁹ accepit: carol⁹ ad aqtanos aīm cōuertit: quib⁹ quadragita supra cētū ānos āgl⁹ dn̄at⁹ fuerat. primas ei⁹ belli ptes recepit lemouicensis vicecomes & cum eo carolus culaut⁹ marescallus: potonus santralianus / Petrus louuāni⁹: ioachinus roaldus / et Gaufridus de sancto belano. Hi ad bergeracum agri petragoricorum ducentes oppidū circūuallant: admotisq; tormentis expugnant. Cui ad pręsidiū pficit cum centuʒ equitib⁹ philipp⁹ culautus. Inde iosacum in dordonę ānis ripa situm mouentes: occisis quiq; & viginti anglis castellū capiunt: dedentib⁹ se mox aliquot finitimis locis. ¶ Cum ad aquitanię expeditioneʒ pecunia ad militis stipendiū parum sufficeret: delat⁹ est xāconi⁹ regij fisci primari⁹ qstor q regiam pecuniā male admistrasset: idcirco ī vincula apud turonos cōiect⁹ ingentē admodū pecuniā regio se ęrario derasisse cōfess⁹ ē

Aquitania.

Igit diuturno carcere castigatus: q̄q̄ grauior peculatori pœna deberetur: tñ centū & viginti milib⁹ aureorū a benigno rege mulctatus ē. leue quidē p imēso furto supplicium. ¶ Per id tp̄s doruall⁹ comes albreti filius anglos exosus: ex basaco ad medocū nō pcul a burdegala insulā: pde gr̄a iter faciens: cū sui curādi & reficiendi cā in saltu qui secus viā erat restitisset: certus efficit burdegalēses duce suo maiore (sic em̄ ciuitatis mgr̄atū vocāt) in eū arma desūpsisse. atq; in pxio circiter nouem peditū milia adesse. Quo nūcio mime exterritus doruall⁹: tāetsi quingentos tm̄: sed egregia virtute milites hr̄et aciē instrui t moxq; hostē adorsus: sexcētorū supra mille hoīʒ cędere fecit fugiente burdegalā duce. Cepit p̄terea ducētos & mille captiuos. Huius victorię ptes sibi merito vendicauerunt stephanus vignol⁹ / Robin⁹ petit⁹ qui scotorū cohortes ducebat: & alter militū ductor cui Lespinassus cognomen fuit militari fortitudie atq; vsu excitati. ¶ Frācisco britonum duci cum petrus in pricipatu successisset / ad carolum se contulit qui eo tpe mōbasonē incolebat. Veniendi cā erat fides carolo obducatū p̄stāda: vtq; in regis verba iuraret. Fidelitatis sacr̄m soluentibus mos ē cinguluʒ ensem clipeumq; deponere: q̄ relicta ad primarium regis cubicularium ptinent. Postq̄ fide Carolo p̄stita ea militię insignia petrus deposuit. Trenell⁹ cācellari⁹ Tu igit̄ inqt illustris dux regi liberam prorsus fidē exhibes: eiq; vt dño paritur⁹ te illi subiectū ostēdis. Cui ducis cancellari⁹ qui iuxta astabat rñdēs. Non inqt vt locutus es: frācorū regi se subditū dux pfitetur. Diuersa est & in hoc atq; alijs frācię pricipib⁹ rō fidei p̄stādę. De hoc verbo cum diu altercatum fuisset: & ego inquit Carol⁹ o illustris dux: tuorum antecessorum more te admitto. Deinde petr⁹ ob mōtiffortis comitatum in Caroli verba iurauit: nullaq; adiecta conditione Carolo fide se astrinxit. ¶ In sequenti vere rex dunensem comitē in aqurtaniaʒ legat adiectis illi copijs. Impatq; mōtemguyoneʒ circū

Comes doruall⁹.

Altercatio de mō p̄stādi fidem regi p britonū ducem.

sidere. Ad quem angolismorum dux non longe post cũ iusta militum manu: ipseq; iohãnes bure⁹ accessit. Fuisse i eo exercitu quadringenti equites cum suis peditibus et gesarijs: et trib⁹ francorũ sagittariorũ milib⁹ referuntur. Eques enim apud frãcos is est qui vno gladiatore & duobus sagittarijs militat publico stipendio alit⁹. In p̄sidio mõtisguyonis erat Arnold⁹ de sancto iuliano: qui despata salute confestim in colloquiũ cum dño rochechoardi et rochefoulandi iohãneq; bureo venit. Deditionis cõditionib⁹ firmatis: cũ ad diẽ p̄finitum nemo anglorũ noĩe suppetiatum arnoldo venisset ipse libertate cum suis bonis abeundi obtẽta mõtẽguyonem Caroli ptãti reliquit

Eques.

Monsguyon.

¶ His quoq; dieb⁹ dunensis comes blayã q̃ e regiõe me doci· isulę i littore maris sita est duob⁹ locis obsedit: qui in p rtę conspectu stationem sibi cõstituens: ad arcis regionem aliquas copias locat: quib⁹ p̄fecti erant Iacobus chabãn⁹ & Ioachĩn⁹ roald⁹: a mari vero Iohẽs bursarius classi impitabat: armatos cõplures atq; cõmeatũ vehẽs. Qui ad portum succedentes: quinq; igẽtes hostium naues ex burdegala obsessis subsidium frumentumq; latu- ras cõspiciunt. Quas intrepidi adoriũt: & duro cõmisso p̄lio anglos in fugam agunt: eos ad stationẽ vsq; burdegalensem p̄sequentes. Reuerso ex hostiũ fuga bursario blaya tormentis quatit. ita vt multis partib⁹ muri corruerit: & frãci aliquot sagittarij de Petri Iouuanij phalãgæ occidente iã sole i muros p̄uaserit: sequẽtibusq; reliquis oppidum viceperint ducentis ex p̄sidio p̄ti occisis ptim captis: cęteris i arcem se recipientib⁹. Quib⁹ vita his cõditiõib⁹ salua fuit. Oĩs in regis ptãtem iure captiuitatis venirent. Vñ p̄cio dato se redimere postea possent bona sua oĩa sub custodia deponerẽt: nec ide quicq̃ exportarent. Liberati aliqñ in frãcos arma nõ caperẽt. Nec captiuitate eximerent̃ nisi ea q̃ p aquitaniã occupabant libera dimisissent: dimissis etiã quibusq; quos vel iure belli vel contracti ęris obligatione ipsi haberent in vinculis.

Blaya.

Erat cum anglis petrus de monteferrato hō insigni nobilitate qui p̄nti libertate donatus est. datis obsidibus filio & nepote donec decem aureorū milia psoluisset. Qui si intra quadragesimum diem fidelitatis iuramentū Carolo p̄staret: duoq; suæ ditionis oppida dunensi comiti seruanda committeret pecunia absolueret. Rebus apud

Burgus. blayam ita constitutis franci oppidum arcemq; recipiūt seq; mox ad burgum conferentes (vbi berard⁹ de mōte ferrato cum quingentis bellacibus armatis ī p̄sidio erat) loco potiunt: dedētib⁹ se āglis & sua īde libere ex cōposito exportātibus. Eodē ferme tēpore quattuor locis frāci obsidionem posuere Albretus cum duobus suis liberis & robusta militum manu arquas. Armignyacus comes ryonē. Comes de poitieure castillionem in petragoricē sium agro circūuallat. Dunensis comes fronsacum natura atq; arte munitissimam arcem petere iubet. Interiȝ autem libournenses missis ad dunēsem comiteȝ oratorib⁹ certis se legibus Caroli ditioni credidere. Obsessi vero quattuor locis angli cum accepissent burdegalos de ditione cū frācis verba facere acerrime quidē se defendebant: euētum cōuentiōis p̄stolantes ut vna cū ciuitate communi pacto vterent: aut re infecta cōditiōi tēporū se accōmodarēt. Sȝ qui frōsacū tuebant: obsidiōe angustati ad. xiiij. Kalen. Junij arcē francorū ptāti pmittere p miserunt nisi ītra illam diem suarū ptium duces opē illis afferrent. Postq̄ frustra auxiliū expectant: fronsacū vt cō uenerat relinquunt cum suis bonis abeūtes: receptis obsidibus quos ad promissi firmitatem dunensis comes acceperat. Dum hæc in prędictis obsidionibus gerunt bur

Burdegalenses. degalēses ad dunensem comitem suos nuncios mittunt cū mādatis se atq; ciuitatem cum prouincia vasconię caroli ptāti diffinitis cōditiōibus summittendi. At nos de deditionis formulā non subijcim⁹ ꝓpterea q burdegalēses in fide nō manserūt: q̄q̄ exacta die q̄ ex āglia opē prestolant: frācos ī ciuitatem īduxissent. ¶ Fuxensis co

mes & capt aubussus burdegalorũ exemplũ secuti i caroli ditionem venere: quibusdam adiectis conditiõib⁹ quas dunensis comes fortunã non aspernatus regis noie admisit. Pacata oi fere puincia magna ps exercitus domũ dimissa est q̃ viginti milium robustorum virorum & q armis assueti essent numerum efficere certo cognitum est. Supererat vltima vasconum baiona: quã missis cũ expeditione comitibus fuxi & dunẽsi circũuallare carol⁹ mãdat. Obsidio pter bina fluenta dorã & niuã quib⁹ ciuitas pene oĩs alluit: duobus locis ita ptita fuit: vt alter exercitus alteri suppetiari non posset. Paucis tñ intercedẽtibus dieb⁹ angli qui suburbiũ sancti leonis forti pręsidio tenebant (rebus suis diffisi) suburbiũ cũ sacris locis incẽdunt: ad suos se recipientes. Quos insecuti ppere franci parũ abfuit quin vna cũ hoste in ciuitatẽ irrũperẽt: sz altissima fossa impediti impetu abstinuerunt. Postridie ei⁹ diei albret⁹ & vicecomes Tartasus cũ ducẽtis equitib⁹ & trib⁹ sagittariorum milib⁹ subliciũ pontu qui ad sanctum spm̃ ducit: per quẽ ad obsidentes hosti patebat accessus occuparunt: eumq; deficiunt. Erat ad mare ppugnaculũ quo eruptionẽ facere hostis poterat. Igiť impatos intercipere francos ratus cum clam milites eduxisset: bernardus biernus fuxensis nothus in hostem pgressus eũ in ciuitatẽ egregia virtute retrusit. Nec longa iteruenientemora tẽplum ciuitati ppinquũ fossis atq; agere diligentissime munitũ partim dolo partim vi atq; armis capit: atq; ita circũquaq; ciuitate cõclusa obsessi metu pcelluntur. Nec tardant nũcios ad comites mittere qui colloquium impetrent. Quo assecuto pax eis concessa est: si Iohannem de belmonte rhodium equitem præsidij præfectum cum omni reliquo præsidio captiuum darent: reliqs ciuitatis incolis suis legib⁹ relictis / si quadragita aureorũ milia i rebelliõis mulctã psoluerẽt. Ad hũc modũ Baiona caroli ditiõi restituta est. ¶ Die vero isequẽti oriẽte sole sereno cœlo crux cãdida i cœlo visa ap- Crux candida.

paruit quã & frãcus ãglusq; palã cõspexit. Quo cęlesti si-
gno arbitrati ciues se diuinit' admonitos Carolo parere
mox ãgli regis isignibus abiectis cãdida se cruce(vt frã-
cis mos ē)ornauerũt. Baiona recepta aliquot ex burde-
gala atq; baiona ciues ad Carolũ q apud taliburgũ age-
bat venifit: fidem nõ sec' q̃ suo regi exhibentes: baionē-
sib' ãt Carol' ex miliũ quadraginta mulcta viginti remi-
Gãdēses. sit. Eadē tempestate gãdenses a philippo burgũdionũ
duce discessere obsalis tributũ qđ illis annũ iponere co-
nabat. Hinc bello excitato magna ps regionis cęde at-
q; incendio vastat. Nec fuit philippo icruenta victoria
Rediere tãdē i ducis beniuolentiã gãdēses: rebellionis
pœnas magno ęre luentes. In anglia quoq; ob reipubli-
cę administrationem dux eboraceñ. & sombresset' con-
Cõstãti- gregatis copijs manu cõferere festinabãt: nisi epõrũ stu
nopolis a dio atq; moderatiõe destitisset. ¶ Per id tps nicolao qn
turcis ca- to eccłiaꝝ romanã mĩstrãte cũ turci capto bizãtio 'gręciã
pitur. oēm fere opent: Guillerm' destoteuill' Rothomagensis
cardinalis ad carolũ legat' mittit q iter frãcos anglosq;
pacis arbiter esset. Nã tã potētibus regibus bello p odiũ
occupatis: reliquos xpiani nois populos a turcis iuadi &
facile vici põtifex verisimiliter formidabat. Legato ca-
rol' rñdit: dolere sibi ea q̃ a turcis gręcia pateret. Neq; se
a deo i ãglos eē cõcitatũ qn positis armis ęquam hõesta
tem pacemq; admittat. Id semp nõ mõ optasse sed & ho-
sti obtulisse. Ea si interueniat se armis milite atq; opibus
afflictis xpianorum reb' vltro auxiliaturũ. ¶ Traiecerat
in angliã ad henricũ regē eadē cã archieps rauennates.
Cui p regis henrici ad id delectos cõsultores rñsum est.
Cũ tñ terrę a frãcis angli sustulerint q̃tũ carol' ab eis ab
Reformo stulisset: tũ oportunũ fore vt de pace conuentio habere
tio scholę tur. Tam superbe verbum fecit hostis: cui de xpianoruꝝ
Parisiēsis eminenti periculo nulla cura erat. Igitur legatiõis exit'
inanis extitit: nisi q scholłę Parisiensis deprauatos mo-
res cõpositiores reddere legat' studuit: excõmunicatio

nis mucrone feriẽs eos qui positarũ a se legũ ꝑuaricat o res forẽt: quive scolę rectoratũ id est primariũ magistratũ qui tertio quoq; mense finit: pecunię largitiõe recipet Qua lege ceteri quiq; scolastici magistrat⁹ tenebant: ne solito strepitu atq; largitione officia venirẽt. ¶ Dũ hęc a legato gerunt: Iacob⁹ cuer⁹ caroli argentari⁹ cũ turcis cõmerciũ habens: delat⁹ est ꝙ oĩs generis arma contra ecclesiasticã ꝓhibitionẽ ad illos iportasset: opificesq; & fabros eiusmodi artis ad eos demisisset. Christianũ insup e turcorũ seruitute forte elapsum dño suo captiuum remisisset: & ingenrẽ p linguã occitanã pecuniã exegisset. Eas ob res in carcerẽ Caroli impio cõiect⁹ est: deide grãdi ęre mucltat⁹ in exiliũ deportat⁹. Pœnas quoq; falsę delationis luit fœmina insignis cui mauritaniẽsis nomen erat. ¶ Inuenio sabaudie ducẽ per id tp̃s in Carolũ nõnihil cõmisisse: & ꝓpterea regẽ irritatũ expeditioneꝫ in sabaudũ duxisse. Delicti vero modũ scribere nõ possum quẽ a scriptorib⁹ nõ accepi. In forestã carol⁹ cuꝫ venisset (vñ breuis in sabaudos est trãsitus) legat⁹ destoteuillus ad nicolaũ põtificẽ reuertens cognito caroli aduẽtu: ad ducẽ primũ conuerso itinere: mox ad regẽ venit: atq; ita egit vt cõmissorũ pœnitens dux oĩa satis carolo facturũ iureiurãdo ꝓmitteret. Ea ducis pœnitudine mitior fact⁹ rex domũ copias misit. Legat⁹ cœptũ iter prosequit. ¶ Interea burdegalẽses vetuste anglorũ consuetudinis & cõtubernij nõ obliti aduers⁹ francos cõiuratiõe facta: dñm lesparrũ cũ aliquot ciuitatis optimatib⁹ per speciẽ alicui⁹ cõueniẽtis negocij a se dimittũt. Cui⁹ cõiurationis auctores fuisse referunt mõferrat⁹ & danglasdus fidei quã carolo pręstiterãt cõtemptores. Euecti in altũ qui burdegala egressi erant in angliã ad henricũ se cõferũt. Promittũtq; se ciuitatẽq; suã ei⁹ potestati ꝓmisſuros si exercitũ in aquitaniã mittat: froncorũ apud eos nullas copias esse pręter eas quę in pręsidijs erãt cõstitutę min⁹ ad cõferendũ pręliũ sufficientes. Legatur ad id

Iacobus cuerus.

Burdegalorũ a carolo defectio.

bellũ a hẽrico tallebot⁹ qui anglorũ milia quinq; classe imponens ad medocũ insulã.xv.Kalẽdas decẽbris adnauigãt: confestimq; aliquot cohortes late dimittẽs terrorẽ incolis incutit. Burdegalẽses audito talleboti aduẽtu: alter ad alterũ sermone clam habito: frãcorũ prefectos liberos dimitti oportere cõsulebant. Hi erant coytiu⁹ aquitanię seneschallus & iohãnes po diensis ꝓpretor ciuitatis. Duꝫ in dubio res agitur quidã secreto abeuntes portaꝫ anglis reserant. Nec mora vterq; prefect⁹ cũ oĩ presidio & regijs magr̃atib⁹ ad hostiũ man⁹ nulla cęde cõmissa ꝑditi sunt. ¶ Cõiuratione ad carolũ plata: vtrũq; mareschallũ cũ doruallo comite & ioachino roaldo ad Claremõtenseꝫ comitẽ qui aquitanię preerat mittit sexcentis equitib⁹ & eis adiunctis sagittarijs eos comitantib⁹. Sed diligens hostis prius aliquot arces cepit atq; copiæ cõuenissent. Supuenerãt quoq; talleboto ex anglia quattuor milia armatorũ cũ octoginta nauib⁹ cõmeatuꝫ affatim vehẽtib⁹. Et castillio quidẽ fronsacusq; in ptãtẽ talleboti puenerũt Carol⁹ autẽ postq̃ turoni hibernasset nouas copias educẽs lisigniaci castra fecit: atq; inde ad sanctũ iohãnẽ ꝓgressus accepit carlayũ oppiduꝫ a Iacobo chabano vi captũ esse multis anglis occisis: atq; eos qui in turri cõfugissent capite oẽs punitos extisse ꝓpterea ꝙ prestitã carolo fidẽ abiurassent hostẽ secuti. Nec mul-

Castillio. to post castillionẽ in agro petragoriceñ. copias ducere loheahcum iubet atrributis ipsi octingentis supra mille equitibus cuꝫ sagittarijs. Positis apud castillionẽ castris: Iohãnes burcus & iaspar ei⁹ frater ĩpedimentoruꝫ prefecti septingentos quos cõtinenter habebant fossores fossis circũdare castra imperãt. Cognito quid ad castillioneꝫ gerebat tallebot⁹ eductis quinq; anglorũ milib⁹ in frãcos ꝓgredit: qui ad ei⁹ aduẽtũ in vallũ se festinãte recipiũt. Pedites vero sagittarios segni⁹ agẽtes tallebotus circiter cẽtũ intercipit. Qua fortuna elatus cũ frãcos fugere psuasum haberet: nec suę adhuc copię oẽs cõuenis-

sent:paulo restitit:atq; interim se curare milites iubet. Hęc mora frāco nō iutilis fuit.Nā iterea vallū munitio ribus tormentis munit:& se in hostem aīose corroborat. Coacto omni exercitu tallebot⁹ ad frācorū munitiones ducens:i vallū tumultuario īpetu irrūpere cōtēdit.Quē cōstāti virtute franc⁹ exturbat.Vtebatur eo die tallebotus(ꝗ veteran⁹ esset)paruo gradario ex quo suos in prę liū aīabat.Reliqui vero oēs pedites dimicabāt:& incredibili animi feruore castra oppugnabāt: militaria signa lōge plura ad ostentationē ferētes q̄ illorū numero cōuenirēt:Pugnatū est diu atq; acerrime ita vt diu dubia victoria neutri spem ꝓmitteret.Donec accito mōtabano & pręfecto henaudoo cui britonū ducis phalāges audiebant:franci virib⁹ receptis hostē ꝓpellūt:aliquot eorū signis occupatis.Quāobrē aīo tabescētes angli:cū Talleboti gradariū glāde ꝓstratuꝫ & ipm tallebotū a sagittario frāco occisuꝫ cōspexissen tin fugā cōuertunt.Occubuere in eo pręlio octigēti angli obscuris nois cū q̄dra- ginta viris illustrib⁹ in quib⁹ fuit talleboti filius.Fugientiū vero atq; eoruꝫ qui se amni dordone credidere par numer⁹ fuisse refert.Monferratus aūt Dāglautus & caudali fili⁹ cū quinq; milib⁹ castillionē ꝓten⁹ petiuere.Le sparr⁹ burdegalā.At castillionēses q̄q̄ firmo pręsidio te nerent deditionē tn̄ fecere:Caroli se oīno volūtati permittētes.Quarū cōsiliuꝫ secuti melionēsęs atq; libournēses dicto paruerūt.Quiq; nouū in media insula castellū tenebāt post quītūdecimū obsidionis diē a claremōtēsi comite recepti sunt.Idē fecere blāchafortē.cadillaci:sācti macherij incollę:lāgounij &villendrani.Nā ex angolismis carol⁹ liburnū veniēs hostē timore pterruit:ita vt paucis intermissis diebus aliquot oppida atq; arces cepit:& burdegalē sagittarios miserit qui agrum vastarēt:extructo e regie ciuitatis ꝓpugnaculo i loco quē lormōtū incolę dicūt:vbi ad pręsidiū cōstituti fuere loheacus/ludouic⁹ de bellomōte/iacobus chabanus/iohan-

Morit tallebotus.

nes & iaſpar bure⁹ fratres. Erat nō lōge i portu claſſis regia armis cibarijſq; abūde iſtructa i cuius cōſpectu etiā angli i nauib⁹ ſtabāt qui ad nauiū tutamē ꝓpugnaculum exędificauerāt vñ in frācos excurſiōes dieti faciebāt. Sed tādē cōmeatu deſtituti: pręſſiq; cōtinuo frācorū incurſu: pręſerti cū finitima loca oīa ſibi erepta eēnt: nec quo ſe reciperent haberent caroli clemētiā popoſcere. Erat eñ carol⁹ natura p benign⁹ & iā peſtilēs aer exercitu⁊ offendebat: quāobre⁊ recepta in fide burdegala: anglis dedit abeūdi ptātē. Duraſum aūt & leſparrū alioſq; ꝑditionis pricipes vigīti relegauit. Sed leſparr⁹ nō multo poſt apud pictauos capitis ſuppliciū luit: ꝙ alteram in carolū ꝑditionē cogitaſſet. Atq; ita burdegalēſium rebus cōpoſitis: claremōtano comite ad ꝓuincię cuſtodiam pręfecto: carol⁹ turonū regreſſ⁹ eſt: cū flueret a xpiana ſalute annus quadringenteſimus quīquageſimuſtertius ſupra mille. Quo tēpore Guillerm⁹ edelinus theologus doctor ſancti germani de laya prior: apud ebroicas ad ppetuū carcerē dānat⁹ eſt ob falſe religionis cauſa⁊. Nā cū illuſtris cuiuſdā fœmine amorib⁹ teneret: neq; cōſuetudine ei⁹ frui facile poſſet: demonē ſibi pronū adhibēs: eu⁊ in arietis ſpē adorauit: a quo poſtea edoct⁹ ſcopam ſumere & inter fœmora equitis inſtar ponere: quo volebat breui momēto ſe traducebat. Quod ipietatis genus valdē ſiu⁊ eſſe dicit. ¶ Aduerſus aūt burdegalenſiū leuitatē atq; pfidiā carol⁹ duas apud eos arces extruxit quib⁹ i fide cōtineri popul⁹ recens cōuerſ⁹ poſſet. ¶ Per id tp̄s cū de pręſulatu auxitano duo diuerſaru⁊ partium cōcertarēt. Armygniacus comes caroli mandata aſpernat⁹: alterū cōpetitorū iuſtinu⁊ nomine in ſacerdotij ſedē pduxerat. Quā rē ęgre carolus ferēs claremōtanū comitē cū copijs i armygniacū mittit. Qui adiutorib⁹ comite dño martino & floqueto eboracēſi p̄tore rebellā ſpoliauerunt terris ſuis. Otho quoq; caſtęllanus florentinus et guillermus gonſierus ſimulachra quędā magica arte

Guillermus edelin⁹ ydolatra.

cõfecerãt: quorũ nixu (vt ipsi stulte sperabãt) pręcipuã apud regẽ iter aulicos auctoritatẽ cõseqrent. Ei⁹ rei cã ad carolũ delati / alter Tholosæ / alter turonis i carcerẽ cõiect⁹ est. ¶ Iohẽs pterea alẽconij dux caroli mãdato Patisij cõpręhẽsus meldunũ i custodia deducit. Ipe em̃ tẽporũ trãquillitati iuidẽs & partæ a carolo quietis ipatiens: nouos belli motus ab anglia pcurabat: missisq; ad hostẽ frequẽtib⁹ nũcijs: hortabatur appetere normãniã se illis adiutorẽ fore pollicitus. Castella arcesq; habere se: quę oĩa veniẽtib⁹ pderent. Carolũ pcul abesse & tribus diuersis regionib⁹ copias suas cõtinere. Loca multa prius occupare posse q̃ carol⁹ sentiat: & vt firmiore fide cõsilia pcęderent: filiã suã eboraceñ. ducis filio i matrimoniũ dare cõstituit. Ad hãc pditionẽ ministerijs vsus est iacobi hay angli. thomę gilleti sacerdotis. dãfrõti & hõtitonis caduceatoris angli & emondi calleti. Quibus occultũ signũ alenconi⁹ hoc dat: pollicẽ ei⁹ dextrũ manu pręhẽdere ad quẽ vel verba vel litteras eẽnt de hisce rebus reddituri. Hæc postq̃ testib⁹ & ipsi⁹ alẽconij spõtanea cõfessione cognita sunt: Carol⁹ apud vidocinas cõuẽtu pcerũ habito iohẽm alenconij ducẽ fortunis omnib⁹ priuatũ scdo postq̃ captus fuerat anno mortis supplicio dignũ pnunciari iubet. Sed clemẽs rex sniam postea moderat⁹ est: nec em̃ mors pditori iflicta est: & ei⁹ liberis fortunę restitutę. ¶ Ad hęc oĩa ludouici quoq; in carolũ cõtumacia itercessit. Hic eni cũ natu grãdior esset occasione ex aulicis qui patri & rebus publicis iseruirent sumpta excuria in dalphinatũ abire a patre ipetrauit cõstituto ad hoc tẽpore mensiũ quattuor. Id seu sua pte natura seu suorũ prauis cõsilijs fecerit nõ facille scripserim. Illud certũ est ludouicũ molestissime perpeti. qp a patre non satis p suo arbitrio pecuniæ & pventũũ sibi suggereret: Et domesticis eius dolebat totã regẽdi auctoritatẽ penes quosdã aulicos esse qui publicis officijs atq; magistratibus præfecti diuitijs abundarent: Ludo-

Iohẽs alẽconij dux capitur.

Ludouicus a prẽ deficit

uico vero primogenito scilicet Caroli obsequētib⁹ prę
ter quotidianā īpensam nihil illis supesset. Hac opinióe
ducti dalphinatū petiuerūt prēmētes oia vectigalib⁹ &
ab opulētiorib⁹ pecunias exigentes. Nihil eni est quod
idigens nobilitas sibi nō licere putet. Cui⁹ rei cōscius fa
ct⁹ Carol⁹ dalphinates petit: vt ludouicū apud viēnam
vbi ꝓpugnaculū in colę sibi ędificauerat cōpręhēderet
At ille patris aduētu pterrefact⁹ ad philippū burgūdię
ducē mox ꝓficisci festinat. Interiꝫ vero carol⁹ oēm dal=
phinatū vendicat: mititq; ad regni exitus ludouici di=
gressum obseruare. Qui nihilominus clā dilaps⁹: in brabā
tiam perfugit: receptusq; est a philippo: & debito hono
re habit⁹: apud quē annos fere deceꝫ mansit Missis inte
rim ad patrē oratorib⁹ qui conciliatū eū redderēt patri:
eiq; liceret in patris cōspectū per aliquot annos nō veni
re. Addidit huic legationi philipp⁹ oratores se excusatu
ros ꝙ ludouicū hospicio admisisset tanti regis filiuꝫ cui
ipe obsequi maxime teneret: trepidāti quidē & pris irā
potissimū formidāti: cupienti quoq; in turcos expeditio
neꝫ ducere si coadiuuaret pater. Auditis vtrisq; legatis
carol⁹ rñdit: honoris plurimū ludouico quidē deberi si ī
patrē debitā pietatem exsolueret. Neq; philippū errasse
q; eū hospitē haberet. Verū mirari se quę cā timoris ludo
uico fuerit: ꝙ tātope trepidaret cū patrē facilē & maxīe
māsuetū fuisset expert⁹: cui⁹ rei testes locupletes eēnt ga
briel vern⁹ & celestinēsiuꝫ auionen̄. prior: qui obrē ipam
nicolai pōtificis romani auctoritate ad eū oratores ali=
qn̄ cōuenerāt: ꝙ vero postulationib⁹ nō acquieuisset mi
nime mirādū esse ꝓpterea ꝙ ei⁹ postulata optimorū vi
rorū snię repugnarēt: qui sentirēt nequaq̄ decere vt fili⁹
a patre atq; a regno ꝓcul abesset: cōsiliū secut⁹ hoim im=
ꝓborū. Expeditionē vero ī turcos in ludouici mētē inci=
disse: se ꝓfecto admirari cui⁹ ipe anteq̄ a pre discederet
nūq̄ meminerat. Idipsum nihil aliud eē q̄ dilationē vere
erga patrē recōciliationis: eo maxime tēpore cū hostis
angl⁹ vigilātissim⁹ eēt regnū francorū repetere: aduer=

sum quē milite op⁹ erat. q̄p vero dalphinatū vēdicasset: id ad terrę icomodū nō eē cui⁹ icolę libertatē nō amisis sent: quos de hac re oratores ad dalphinū ituros sperabat: qui nulli⁹ se icōmodi pręssura vexa tos testarent Verū neq; litteris neq; legationib⁹ ludouic⁹ moueri potuit ad patris cōspectū redire: diuq; res in dubio fuit an bello tāta discordia finiret. Sed dissimulata res est: iter eaq; carol⁹ iterijt. ¶ Dū hęc inter patrem filiūq; agitant rex hungar⁹ magdalenā caroli filiam vxorē petit. Cui⁹ rei causa sexcentos equites turonum ad regē mittit cū insi gnib⁹ munerib⁹. Erat laodislaus triū regnorū hūgarie/ bohemię. atq; polonię princeps: cui⁹ ope carol⁹ cōstitue rat in turcos exercitū aliqn̄ ducere. Qui supra aliquot annos nicolao quinto romanā sedē moderante cōstāti nopoli imperij gręcorū caput ceperāt ipatore trucidato. De qua re ad carolū frācisc⁹ philelphus scribēs eū diligēter admonuit: vt more maiorū suorū fidei cām tutelamq; recipet. Hāc cōstātinopolitanā cladē Mahumet⁹ turcorū rex itulit quarto Calēdas iunij anno xp̄ianę salu tis Millesimo. ccccliij. Excipiunt a carolo legati icredibili apparatu. Sed leticię & cōmuni oīm gaudio se ifoelix nūci⁹ admiscuit. Itaq; nūciat laodisla⁹ mortē obijsse: cui⁹ iterit⁹ veneni suspitione nō caruit. Legati nihilominus nō minore cura accipiunt: comitati illustrib⁹ viris qui publica eos ipensa leuarēt donec in germaniā demigrarūt. Intermissis paucis post hęc dieb⁹ petr⁹ britonū dux diuturno morbo correpr⁹ iterijt. Qui successorē habuit richemōtū francię cone stabilē morte post paucos dies absumptū. Quē secut⁹ frācisc⁹ aurelianēsiū ducis nepos ducaptū adept⁹ ē. ¶ Carolū dei de mors excepit cū nunciatū ei fuisset quosdā potionem apparasse qua iteriret. Ea re tam vehementer turbatū aīm iduit vt dies septem totos cibo abstineret: hortantibus maxime medicis se inedia magis q̄ morbo affici. Sed dum edendo vitę consulit coercitis arterijs cum stomachus nichil cibi reci-

Cōstantinopolis capitur.

Laodislaus rex moritur.

Carolus egritudinē cōtrahit.

peret absumit. die festo diuę marię magdalenes sacris xpiano ritu pceptis. Elatusq; est ex magduno yueriensi regia põpa in sepulchro maiorũ suorũ & i diui dyonisij cœnobio sepult⁹. Rex ꝓculdubio iu quẽ fortuna asperri me primũ desęuit tanq̃ exterminare eũ regno statuisset. Deide blãde illũ attollẽs victorẽ gloriosuꝫ atq; dei beni gnitate patrię restitutorem effecit. Nã illud de eo scribi dignũ est ꝙ discordãtib⁹ de regno ãglis dux eboraceñ. richard⁹ regnũ affectans Henrico reginõ dissimulato odio aduersari cœpit. Cui⁹ cœptis hẽric⁹ occurrens grã di exercitu cõtracto se cãpestri loco agere & firmis mu= nitionib⁹ vallato cõtinebat cõstitutis octo per circuitũ portis atq; custodib⁹ sui gñis ne quis nisi notus i castra se cõferret. Ad quã locũ richardus eboracẽsis & varuici comes frequẽti populorũ manu istructi ꝓmouẽtes cum iã custodes clam haberent amicos: vallũ ingressi ad Hẽ ricuꝫ puenerũt quẽ depręhẽsuꝫ occisis aliquot ꝓcerib⁹ qui hẽrico circũsistebat: lõdonias deduxerũt p̃cedẽte il= lũ varuico qui enseꝫ conestabilis more p̃ferebat. Moxq; ad arcẽ q̃ hẽrici p̃sidio tenebat̃ succedentes cũ illã obfir matã iuenissẽt: p̃fectos q̃ttuor viros isigni nobilitate ad colloquiũ vocãt: ꝓmittũtq; iureiurando adiecto vitã il lis & fortunas saluas fore si arcẽ illis patefacerẽt. Persua si ꝓceres regi occurrũt: atq; mox salutato hẽrico dũ illũ atergo comitant̃: orta i populo seditione quidã i eo isi liũt: vnũq; illustrẽ apprime virũ: cui descallis cognomẽ erat mactãt. Reliquos postridie añ arcis portam capite mulctatos q̃drifariã exsecuerũt. Fidei rara est rõ apd eos qui iperij cõcupiscẽtia digladiant̃: q̃q̃ sceleris autorem pœna nõ p̃tereat. Itaq; superat ex hẽrici familia dux sõ= brecet⁹ q i iquo aio ferẽs regẽ a cõiuratorib⁹ nõ secus ac captiuũ teneri cõp̃esq; suę cognatiõis fuisse iterẽptos: iuuẽtutã multã eorũ maxie quorũ parentes aut cognati perierãt cogit: atq; richardũ i planicie scti albonis inuẽ tum plurimoq; milite instructum adorsus cũ plerisq; ali=

is necat. Cuius caput amputatū qñquidē regnū affecta=
uerat straminea corona illudi iubet. His henrici aduersi
tatib⁹ ꝑ mot⁹ carol⁹ lr̃as ad normānos dat: sināt absq; cō
trouersia anglos ad se hērici ptes secutos transfretātes
regionem incolere: diuersariq; & in ea libere negociari.
Tali ꝑfecto benignitate vsus est carol⁹ in eū q hostiliter
illum sępenumero fuerat ꝑsecut⁹: tētauitq; quo ad fieri p
eum potuit hērico auxiliari vt eū ī libertatē vendicaret.
Ad hūc modū humanarū rerū mutabilis cōditio est: vt ī
sublime ꝓuectus casurum se merito formidet: deiectus
autē neq̄quā aīo tabescat. Hērico fœlicia initia fuere:
Carolo cōtra deturbatus ille regno est: hic in regnū post
multas aduersitates gloriose exaltatus: & victorios⁹ ap
pellat⁹. Pridie mortis ei⁹ visus est fulgentissim⁹ cometa
tanti p̄ricipis interitū p̄currens: & futurorū nunciator.

Eni & mansueto patri asper & vehemens fili⁹
successit Ludouicus. cōsilio p̄ceps / īgenio va
rio & domesticis vix satis ꝑspecto. Nec dubia
fides fuit carolū iuniori suo filio carolo regnū
si commode potuisset relicturū: sed belli seminaria exe=
cratus ludouici mores atq; absentiam lōganimiter tollę
rauit. Cogitauerat em̄ diu tacitus bellum in Burgundos
mouere: plerisq; sibi assentientibus ꝓceribus: & cum ad
id propensus esset: expectabat tm̄ belli aliquem motum
a burgundo excitari ne tam autor dissentionis q̄ ꝓpul=
sator iniurię esse videretur. De Caroli morte nūcio acce
pto: ꝑ multi qui officia magistratusq; administrabant ad
ludouicum protenus gratulabūdi se in hānoniam con=
tulerunt: sciscitaturi ab eo quid illos facere p̄ciperet: im
petraturi quoq; de suis magistratib⁹ & officijs stabile fir=
mamentum. Fuere qui pecuniam ęrario debitā & ad hūc
diē conseruatam ludouico nouo atq; inopi regi persol=
uerunt. Quattuor tm̄ ex oī numero petitorū admisit. Pe=
trum orfauerių / nicolaū louueriū / quos ad rōcinia regio
rū cōputorū consiliarios īstituit: iohē bailleto: requesta=

rum cóiudice & ĩ cancellaria referendario ordinato: sy= moné carolũ in eũ quem prius magistratum gerebat re= stituit / q̄q̄ iam fere ętate defect⁹ esset: & non nisi lectica iter cõficere posset. Reliquos magno nũero parisium re misit: eius aduẽtũ p̄stolaturos. Interea cõfluũt ad ludo= uicum ornatissimi quiq; p̄ceres q sacrandũ nouellũ regẽ remos perducerent. vbi iouenellus loci archip̄sul eũ mo re maiorum vnxit atq; bñdixit. Quo mysterio absoluto Ludouicus ad Parisios protenus profectus est: nec facis le scripserim quo fastu & põpa a parisiacis sit exceptus. Nã vt sileã populi ex omni francorũ imperio cõcursuʒ q ad festũ diẽ cõuenerat: mira erat p oẽm ciuitatis publi= cã viã ludorũ frequẽtia. gloriãtibus inter primos burgũ dis: qui in regnũ sua opa reducẽ Ludouicũ post lõgum a patre discessum iactitabant. ¶ Exactis per hæc solẽnia aliquot dieb⁹ cũ philippus burgũdorum dux domũ repe tere cuperet: regẽ magnope cohortatus est: irã si quam aĩo in proceres concepisset deponere obliuisci prorsus atq; oblitterare q̄ p̄terita erant: satis admodũ esse illi q̄ nullo tumultu rex esset & vocaretur: et quia frater illi eẽt debere adolescentem amare atq; ãplecti: & p̃ris hęredi= tatem cũ illo legitima portiõe diuidere. Hæc atq; simi= lia multa locutus philippus ludouicũ dimisit: picardiaʒ reuisurus ¶ At ludouic⁹ qui exulceratũ aĩm hr̄et: & pa= trias leges iam didicisset: exteris moribus p diuturnum vsum imbutus multa partim suo ingenio: p̃tĩ eorũ q ab= sentiam a p̃re exiliũ fuisse reputabant: agere cœpit & pri cipes ĩprimis pui admodum habere. Tenationis oẽm p̄= pe cõsuetudinẽ prohibens: ita vt piaculuʒ esset aues aut canes alere: cassib⁹ vti: ĩsidiari feris animãtibus nisi quo ad ipse pmitteret. Et qđ illi maximũ ad eas quę supuene rũt discordias momentũ fuit: magnope nixus est infime sortis hoĩe p̄ p̄cerib⁹ opulentos sublimesq; facere: quos ad suas vehementes voluntates obsequentissimos eẽ cu piebat. Non enim equanimiter ferebat si quis dicẽti ve

imperanti sibi quauis rõne aduersaretur plus suopte ingenio q̃ cuiq; sapientissimo fidens. Fuit illi post ãnos aliquot inter præcipuos domesticos iohannes de lude / iohannes balua quẽ cardinalem romanum sub sixto quarto atq; innocentio octauo ipsi vidimus iohãnes heberg⁹ post baluã ebroxceñ. præsul: domin⁹ de foresta / oliuerius dyabolus quem Ludouic⁹ sublata dyaboli appellatione malum: deinde dãmam cognomiauit: stephanus ostiarius. Quib⁹ ministris pro sua voluntate diuerso tpe vsus est. Accessit his longo post interuallo doyacus versutus imprimis & temerarius: supraq; generis sui conditionẽ audax. ¶ Ab his vt quisq; p vices ludouico obsequatur posthabiti principes & magna pars nobilitatis: desciscere a Ludouico: seq; et suam dignitatem tueri constituunt. Igitur clandestinis nuncijs quid singuli sentiãt sciscitantes: postq̃ de sententia illorum satis cõstitit: britonum dux Franciscus oratores ad Ludouicum qui pictauiæ agebat mittit: simulans nescio quid quod vtriq; vtile esset. Nec repugnat Ludouicus tantum petit ducem ad se venire: qui ab oratoribus ꝓmissa presens confirmet. Dant fidem legati id se facturos seq; prop edies vna cũ suo principe reuersuros. Cum illi pictauia a rege abeuntes / duodecim tm̃ passuum milia confecissent: clã dilapsus carolus regis frater / ad eos se contulit. in britanniamq; festinanter profectus est: quo illum præcesserat Iohannes Dunensis comes discessionis Caroli maxime consultor. Sic enim inter principes condictum erat. Nec defuerunt permulti proceres: qui eum mox relicto rege sequerent̃. Qua recognita Iohannes borboniorum dux (qui ludouici sororem in matrimonio habebat) apto bello insurgit / et quicqd regij fisci i suis terris erat occupat. Crussolũq; & trainellũ atq; doriolũ primo res fere regis aulicos in custodia cõtinuit. Deditq; sedulo operã eximere de diui Anthonij bastilda ãthonium chabanum q illic Ludouici edicto seruabat̃. Itaq; eodẽ ferme

tpe quo hęc gerebantur. Anthonius noctu ad ducē aufugiens magna lęticia ab eo exceptus. Quippe ꝙ ludouicū non diligeret: & futuro bello cōmoditissimus esse spabat. Huius ergo tā manifestę defectionis initio turbatus Ludouicus: carolū de melduno / iohānē baluā / et Iohānē ꝑ uotū ad parisios statim cum litteris mittit quibus ciuitatis rectores & primos ciues monet: eminentis ob caroli fratris a se defectionē piculi. Intelligere se principes arma aduersum se mouere. opꝰ ideo esse vigilantissima custodia ne noui in ciuitate motus ꝑdirēt. Vnā eorū ciuitatem esse regni caput: vnde reliquę vel belli vel pacis exēplū accipiāt. Si in fide parisij ꝑmaneāt: nihil sibi timēdū esse q̄ cōiurati moliant. Ea orone ꝑcliues ad audiēdū parisij excubias cōstituūt / adhibitis primarijs portis custodibus aliquot etiā prorsus obstructis. Cathenas ꝑterea q̄ ad viarum cōpita negligentius curabantur reficiunt. hęc dum pisij gerunt: anthonius chabanus custodia elapsus per vastinium iter faciens / sanctum forgeum & sanctum mauriciū (quas arces goffridꝰ cuerꝰ pręsidio tenebat) capit: bonis omibus direptis ipsoq; goffrido captiuo abducto. Insurgentibus tot rebus nouis: Ludouicū accito renato Andegaueñ. duce (quem sicilię regē appellabāt) & Carolo cœnomānorū comite forte. xxx. fere miliū militum exercitū cogit. Sed cum dies non paucos ibi moratus parum admodū proficeret: attributa renato caroloq; fratribus ꝑte copiarū quę britonū cœptis obsisterēt: reliquum exercitum in bituriges ducit Biturigē tñ ciuitatem ꝑterijt: quā magno ꝑsidio a borboniensi notho fra sui Caroli nomine teneri acceperat: moxq; in borbonio (qđ biturigibus vicinum est) ꝑfectus. castellum scti amādi expugnat. Nec multo ꝑost mollissonij in Ludouci potestatem venere: cedente loco Iacobo borbonio oppidi ꝑfecto. ¶ Per hos dies cū nōnulli ex pręsidio sancti Forgei satellites moretum incurrissent: indeq; quosdā q eo loci ex senonibꝰ hospites diuersabāt noctu abduxissent:

Ludouicus copias cogit.

re cognita Ludouicus iubet pontes chamosij & de bello
mõte dirui. Iã eñ fama erat carolũ philippi burgundo-
rum ducis filiũ qui ex cõiuratis erat copias contraxisse:
vt cum alijs cõiuratis iungeret exercitũ. nec mẽdax fa-
ma erat. Nã anthoni⁹ philippi noth⁹ adiũcto burgũdio
num marescallo: cũ aliquot cohortib⁹ p̃currens caroli ex
ercitum royam et mõdideriũ occupat. Erant apud pero
nã tunc tp̃is in p̃sidio comes niuerñ. et Ioachinus roald⁹
franciæ marescall⁹ cũ quattuor milib⁹ armatorum: q co-
gnito caroli aduẽtu: relicto ad oppidi custodiaz aliquot
ex nobilitate francorũ viris et quingentis sagittarijs pe
ronam deserentes mox Nouiomũ Cõpendiumq; se con
tulerunt. His belli motib⁹ dũ picardia agitať: ludouici so
ror Carlota borboniorũ ducis cõiunx ex viri cõsilio san-
ctũ porsanum (vbi rex agebat) petit / finẽ discordijs posi
tura. Sed intentione frustrata rionẽ (quo dux exmolinis
interim se recepat) reuertitur. ¶ Eodez tp̃e sancti mau-
ricij arx dedentibus se ijs qui in p̃sidio erãt a carolo mel
dunensi recepta est. Iussi quoq; sunt parisij arma domi ĩ
expedito seorsum hr̃e: facere de muris nocturnas excu-
bias: faces pcõpita et per domos laternas noctu accen-
sas ponere. Conat⁹ est rex illis diebus ex schola parisien-
si delectos habere armatos quibus ad belli necessitates
vtereť. Pręerat aũt schole rector guillermus fichet⁹ ma-
gni aĩ vir. doctrina et dicendi arte potens qui in caligi- Fichetus.
ne iacentibus hũanitatis studijs lumẽ mea ætate attulit:
excitauitq; cõplures latine discere & elegãter loqui. His
igiť acceptis a rege de armãdis scholasticis lr̃is: cõciõe
gñali hita disertam habuit orõnẽ: qua verit⁹ nõ est repu
gnãtẽ ludouico sniam dicere qua maxie p̃bat⁹ atq; cla-
r⁹ fact⁹ est. Nã cũ bessario grec⁹ cardinalis post aliquot
annos romana apud regem legatiõe fungeretur audita
fisceti fama eũ ad se accersiuit atq; in vrbem duxit com-
mẽdãs illũ Sixto quarto romano põtifici. Extant ei⁹ fi-
cheti rhethoricorum libri oratiões quoqz atqz epistole

Bessarionis aūt op⁹ est defensio platonis aduers⁹ trapezuntium: qui platoni conuiciat⁹ aristotelem illi pferebat Sollicitis ad hunc modū pisijs: carol⁹ philippi fili⁹ ferox iuuenis (a quo auxilij plurimū reliqui coniurati pricipes expectabant) copias ad pōtē maxentij q est ad ysarā amnē ducit. Cōdixerant aūt ij qui arma aduersus ludouicū pabant: se ideo conuenturos vt populū vectigalib⁹ pressum: & pene seruū in libertatē vindicarent. Adeo solers est male errātiū cautio vt iusticię velamē suę iniqtati ptendant. Incedens igitur cū exercitu carol⁹: libertatē populo passim pponebat: specie beniuolentie plebē sibi cōciliās. Eius pontis atq; arcis prefectū maderū petri orfauerij vicariū pecunia carol⁹ corrupit / arcemq; recepit. Indeq; flumine traiecto: castella quędā mimo negocio ptent⁹ occupat. Venere quoq; in ei⁹ ptātē belli loc⁹ & dom martin⁹. Mox occupato latiniaco libellos rōnū regij fisci burgundi diripiunt atq; incendūt: exactis vectigalib⁹. Salis itē prōptuarijs patefactis: ptātem faciūt sumēdi salis: pcio mercatorib⁹ tm̄ psoluto: atq; ita a tributo libera oia esse pnūciāt. Grassante ad hunc modū carolo ioachin⁹ roaldus verit⁹ (qd vero simile erat) burgūdū parisium pficisci cū bona eq tum manu in ciuitatē se contulit. Interea aūt ludouic⁹ Rionē in aruernia obsidet: quo borbonij atq; nemorsi duces armigniacus pterea comes & albretus se receperāt. Erant in exercitu Ludouici qtuor & viginti milia armatorū lōgo militię vsu spectatorū: quoru; numero & robore territi duces de pace: ad ludouicū nuncios mittunt. Iurātq; (si regis gratiā reciperent) se illi pbe sincereq; inseruituros: nauaturosq; diligentem operam vt reliq sibi confœderati principes in beniuolētiā redeāt & fidē seruent. Deq; ea re parisiū ad regem nūcios ad .xviij. Kal. augusti legaturos. Quod si alia pricipib⁹ mēs maneret: se nichilominus cōstāti fide cōuenta cōpleturos. Hec cōuētionis formula adhibitis apostolicis scribis lrīs mādata est: pœna excōicatiōis in

Libertas populo pponitur.

Riona obsidetur.

preuaricatores adiecta. Que omia parisijs referre carolum charlayũ vigilũ pfectũ ludouicus iubet. Qua re cognita decernunt in vrbe ad diue Katherine vallis scholarium edem supplicationes. Interi cõpositis acieb⁹ carol⁹ burgũdus ad sctm̃ dyonisium castra facit: atq; postridie sancti clodoaldi põtem missis aliquo cohortibus occupare cõstituit. Quem tertio oppugnatũ tandẽ (dedẽte se p̃fecto iacobo mayro) hostis obtinet. et ne regni caput parisiũ timide p̃terijsse carol⁹ videret: pmotis copijs caduceatores premittit qui liberũ p ciuitatẽ trãsitũ petãt. Id si non impetrẽt dicãt carolũ vi illaturũ ciuitati. Preerãt eo die porte q̃ ad sctm̃ Dyonisiũ ducit petr⁹ orfaueri⁹ et iohãnes põpacurtus: qui cũ rñsum dare caduceatorib⁹ incipiunt: ecce burgundi copias oms ad sctm̃ vsq; lazarum progressas cõspiciũt: quasi incautos custodes intercipere sperarent. At armat⁹ pópul⁹ & cũ suis Ioachinus roaldus acerrime restiterũt. Moxq; i pximũ cãpũ hostis acie instructa progrediens (aliquot ex suis interemptis) ciuitati cõmlat. Sz cũ ex muro tormẽta i suos frequẽter iaci conspexit copias reduxit. Moxq; sequana p scti clodoaldi põtem trãsmisso: cũ accepisset ludouici fratrẽ cũ britonibus p belsiã iter facere ad mõtẽlericũ ducit. Iã ei rione discesserat ludouicus & magnis itineribus pisiũ appetebat: certior factus de burgundorũ accessu. Verũ cognito q̃ a tergo frater / & a fronte burgũdus copias hret: nũerosso pedite qui eũ sequebat nõ expectato chartrascum multo eqtatu cõtẽdit: ratus burgũdũ pri⁹ fundere: q̃ cũ illo britones iungerent. Eo vbi castra carol⁹ habebat cũ puenisset rex nulla sui curandi mora militi concessa: feruẽs furẽsq; i hostẽ pgredit. Fuit cõgress⁹ suo initio formidabilis & nõ icruẽt⁹. Nã q i prima acie burgũdi pugnabãt plurimi se i fugã pripiũt. Fuereq; ex illis p q̃ multi fuga capti atq; occisi: hui⁹ rei fama ad parisios plata arma quisq; rapit atq; p agros effundit: p̃hensur⁹ ex fugiẽtib⁹ p̃dã. Vidi i ip̃e frequẽtes captiuos dissolutis armis vulne

Pugna apud mõtlericum.

ratos in ciuitatē deduci. Et pp̄t̄m oēm nō fec⁹ ac incerta victoria exultare: sed ludouicus sancti pauli comes reliquā burgūdorū aciē in statione atq; ordine continens: ludouici vires sustinere fortissime militē admonebat. Ludouicus autem hoste ptim fuso reliquos adorit: q se curribus tanq̄ vallo atq; munitionibus circūsepserāt: cōuersis in frācos tormētis quib⁹ nō paucos clari noīs equites pstrauerunt. Itaq; cōserta pugna ptinacissime dimicatū est: ita vt ludouico nō lōge emineret piculum inter suos fortiter prȩlianti. Et burgundo quoq; fortuna minata ē: quem semel a gaufrido de sancto belino: iterūq; a gilberto grassaio comprehensum sui eripuerūt. At eqtes frāci tāetsi magnis viribus in hostem vecti complures psternerent: nemo tñ peditū pone sequebat̄ q pstratos iugularet: q̄obrē spaciū erat deiectis exurgendi: & prȩliū instaurandi: Pugnatū est varia fortuna vsq; ad vesperā decimęsexte die iulij mēsis: donec milites scoti q̄ regij corporis custodiā gerebāt: aīaduertētes ludouicū graui in periculo versari (Nā die tota p ȩstus & cędes nichil sibi desum pserat: & sexcenti equites quos cœnomānorū comes: mōtalbanus marescall⁹: & gargassal⁹ ducebant p̄lio exterriti turpiter deserto Ludouico aufugerant) assumptum regē in arcē mōtlerici pduxerūt: atq; ita p̄liū diremptū est: manēte i sua statiōe burgūdo. Cęcidisse ex vtroq; exercitu sexcenti supra tria milia memorant̄. Inter frācos occubuit petr⁹ bresey⁹ Gaufridus de sancto belino / & floquetus. Ex burgūdis longe plures. Enīuero principis custodes oēs ppe interierunt. Recreato paululū regecōsiliū fuit corboliū se conferre: atq; inde parisiū pficisci. Cū corbolij esset: accepto q Carolus burgund⁹ eo in loco vbi pugnatū erat pnoctaret: non inqt mirari illū opꝫ in cāpo manere: cui neq; ciuitas vlla / neq; arx ad diuersandū ptꝫ. Scđo post p̄lium die in ciuitatē Ludouic⁹ venit. Vbi intercenādū dum casum fortunamq; suā conuiuis memorat: multa fortiter sapienterq; locutus est: in

certã ĩstabileq; hoĩm cõditionẽ causat⁹. Callebat emlit= teras & supra q̃ regib⁹ mos ẽ erat erudit⁹. Vñ& multos ad illachrymãdũ ꝓuocauit. Nihilomin⁹ se iterũi hostez ducturũ differebat. Sed a prudentib⁹ dissuasus parisijs se cõtinuit. Habuit siquidẽ ad eũ egregiã orationẽ guiller mus quadrigarius parisianus p̄ſul: qua rerũ pręteritarũ memorẽ cũ ludouicũ reddidisset: sequẽtiũ rationẽ habe re hortatus est. Decere regẽ cõsilijs oĩa ꝓuidere. circũse habere boni ęquiq; amãtes viros: qui & pacis trãquillita tẽ seruent: & belli motus modestia atq; iusticia moderẽ tur. Pręsulis oratione rex adductus: delegi sibi viros spe ctatos iubet qui ad eius cõsiliũ quoq; die vna cũ cęteris veterib⁹ cõsiliarijs accederent. Itaq; ex ciuib⁹ sex: ex p lamenti senatu totidez: exq; parisiensi schola pari nume ro ꝓbati hoĩes id negocij receperũt: durã ꝓfecto proui ciã si principis vehemẽtiã attẽdas: quã breseyus viñes p facetiaz lepide aliqñ exp̄sserat. Insidens enim exiguo equo ludouicus dũ venatũ exiuisset seqũẽti orone a bre seyo est ĩterpellat⁹. vnde ĩquit serenissime rex tam fortẽ equũ nactus es. Cur ait ludouicus (breseye) id cẽses: qñq= dez pusillus est. Quia te breseyus ĩquit & cõsiliũ tuũ to= tuz vna cõportat. Nõ dissimili cauillatione rursus regez taxauit: cuz a rege ãglorũ oratores ad eũ venissent. Nã quęrẽte ab familiarib⁹ aulicis Ludouico: quod in orato res anglos pręcipuũ sine suo stipẽdio munus cõferret: est breseyus ĩquit tibi cantorũ ecclesiasticorũ frequens chorus quos nõ magni existimas nec eorũ canticis oble ctaris: cẽseo illos quib⁹ facile carebis oratoribus vniuer sos dones. Subrisit Ludouicus tametsi intelligeret per cauillationẽ id a breseyo dictuz esse propterea ꝙ ad rez diuinã & ad curarũ leuamẽ cantoruz harmonijs ipse per= raro vteretur. Enimuero decoros rerũ mũdanarũ a ma= ioribus obseruatos ritus & mores ludouicus neglexit: & demissa regia maiestate: multis ad conuiuium admissis populariter discumbebat: obscœne interdum loquens

Ludouici mores.

presertim cũ de mulierib⁹ sermo incideret Neq; sumptuo sa veste iduebať:neq; curialiũ põpa gaudebat. Fuit enim illi a mõtlerici pugna intent⁹ summope ad sui custodiam anim⁹: vindictę atq; ꝓrogandi iperij appetẽs.& lõgioris vitę longe cupientissim⁹. Studuit pretera q̃ plurimas copias habere. Quib⁹ cũ stipendia tribuere cõmode ipse nõ posset(occupatis a coniuratis locis vnde hęc percipi solebãt)pecuniam a parisijs mutuo petit. Quã vt pote grãdẽ cõferre non pauci ciues pnegarũt. Indignat⁹ pro pterea ludouic⁹ quosdã regio magratu atq; officijs amo uit:ad oẽm prorſ⁹ casum suspiciosus:nec vlli satis credu lus. Inde patuit delatorib⁹ ad multorum perniciem via. Nã accusatos cõplures fuisse accepim⁹:qui leuibus causis nõ auditi:extincti sunt. ¶ Per idem tp̃s iohãnes burgẽsis qui dñm suũ iohẽm berardũ plamẽtei senat⁹ cõsiliarium in britanniã secut⁹ fuerat:gratianusq; & francisc⁹ meriode⁹ fratres:offensę maiestatis criminati in flumine sequana demersi periere. Et post aliquot dies petr⁹ guerold⁹ qui a britonũ duce parisiũ explorator venisse dicebať capite punit⁹ atq; inde in partes quattuor sect⁹ est. Fœminæ pręterea aliquot & parisiani ciues delati ꝙ cũ cõiuratis sermonẽ cõtulissent in ꝓfluẽto noctu exticti sũt. Nihil enĩ tutũ a delatorib⁹ erat. Satis ad iteritũ erat fuisse quolibet accusatum. Sed ad cõiuratos redeo.

Conueniunt apud stampas pricipes.

¶ Burgũd⁹ victoria ad montẽlericũ habita gloriabũd⁹ stãpas petit vbi ludouici fratrem & britonũ ducẽ cõuenere accidentib⁹ ad eos reliquis coniuratis:atq; eo loci captato consilio post quindecimũ diem in vastiniũ mouent. occupatq; priuinũ moretũq;. Aduersum quos salla zardus & qui sub ioachino roaldo militabant ad yonam sequanãq; vt trãsitu hostẽ ꝓhiberent ꝓgressi:qñquidem numero militũ lõge iferiores essent retro abire:atq; ita nauib⁹ apud moretũ repertis coniurati yonã sequanãq; amnes exuperãt Erat iter cõiuratos iohãnes renati fili⁹ dux calabrię quẽ postq̃ cũ copijs in agro antissiodorẽsi

venire ludouic⁹ accepit.dñm p̄ciniaci & xp̄oforū palat dū ad eū mittit si forte ad se magnis pollicitationib⁹ad ducere possent.Nam quia ob neapolitanū regnū patris sui renati nomine aduers⁹ ferdinandū alphonsi aragonensis regis spuriū bellū suscepisset:& tanto bello per se met haud satis esset:spe ludouic⁹ ducebat eū in gratiaʒ reuocandi:dū auxiaturuʒ se illi in eo bello promitteret. Sed constanti aīo dux iohānes:ꝓpositi tenax ad cōiura tionis socios ire p̄seuerat.Qua re cognita rex parisiacis reb⁹ cōsulēs:sagittarios pedites quos francos supra ap pellauimus qui ex normānia recenter venerant:ad pręsidiū ciuitatis cum quadringentis equitibus ordinauit. Moxq; rothomagū profect⁹ est misso ad parisios comite deu:qui sui loco vrbis belliq; rationeʒ haberet.¶Et cū per cloacarū fossas quib⁹ sordes & purgamenta ciuitatis per paludes eluunt multę salices plātę excreuissent ita vt ad cōstituendas insidias facile accōmodari posse viderent:oēs magno possessorū incōmodo delectę sūt. Tumul⁹ vero qui exportatis ruderibus atq; quisquilijs vrbis ad diui dyonisij portaʒ excreuerat iuss⁹ est effodi. Sed cōuenientib⁹ ad op⁹ plurimis plebeis/cū res paruʒ ꝓcederet relicto inani negocio:aggeres intra pomeriū atq; tabulata ad vrbis tutelā extructa sunt.¶Interim cōgregati principes charētoniū pontē capiūt:recipiētib⁹ se ad parisios ijs qui pręsidio fuerant designati.Pōte capto postq̄ hostes sequanam traiecerūt:ludouici frater. Carolus beautā quę matronā versus:saltum vicennaruʒ claudit ad diuersandū occupat.Dux britonū ad sanctū maurū concessit.Carolus philippi fili⁹ cōflanū(quia paternę ditionis erat)profect⁹ est:plurimę autē ex britonibus burgūdisq; cohortes in ipso saltu sub diuo stationeʒ habuere.Quod vbi comes deu cognouit.Ramburū ad coniuratos legat:atq; cōmittit sciscitari ex principibus quid sibi velit tantus armorum apparatus.Quam menteʒ in regē atq; rēpublicam ipsi gerant:se parisij esse po=

Salices oēs p paludes deijciuntur.

Rāburus ad coniuratos missus.

situ a Ludouico moderatore qui ad recociliatione & beniuolentia magis q ad bellu animu intendat: si ad re coponenda mediator admittatur. Talib' mādatis edoct' ramburus ad principes pergit. Sed eius legationis exitus soli comiti qui ramburum miserat cognitus est: ne in vulgo forsitan temere prolata deterioris fortunę metu populus ad res nouas inclinaret. Vix em rambur' reuerterat: cum hostis in planicie vbi diui anthonij cāpestris monasteriu est se late diffudit. In quē pdeūtib' parisijs leuib' prelijs paruo vtrinq; dāno certatū est. ¶ Insequenti die Carolus ludouici frater ex cōfœderatorū sibi principum snia litteras quattuor ad parisios mittit. Ciuibus vnas: p lamēteo senatui alteras: clero: tertias reliqs parisiacis scholasticis. Quarū hęc snia fuit. se cū illustriorib' regni principibus non hostili animo rei publicę gra cōuenisse: mitterent ad se paucos sapientes & spectatos homines. quib' coitionis eorū causę fierent cōmunes. Cognitis litteris legant ciuiu nomine iohānes choart' castelleti ppretor | frācīscus hasle & arnoldus olearius. Ex clero thomas courcellus | iohānes de oliua theologi doctores: & Eustacius olearius. Ex parlamenti collegis iohannes boulēgerius | iohāne s sellari' | iacobus fourneri' Ex schola parisiensi iacobus iunius | iohannes olearius | iohēs mōtigniac': & engueranni' parēti medicus. Hi oēs duce guillermo quadrigario parisiano pōtifice ad prīcipes se cōferūt. Quib' in cōsiliū admissis iohānes dunēsis comes principū vice causas eorū vocationis edisserit. Accepto quid animi principes haberēt. legati ad cōsiliū quod in ędibus publicis ciuitatis ei' rei cā paratum erat reuertētes: pricipū sniam ad insequentē modū detulerūt. Principes ludouici mores iam diu considerasse: populu nō modo vectigalib' insuetis & seruitute pmere: sed se quoq; & oēm fere nobilitatē cōteptui habere: oīa p sua volūtate gerere: sed legē se iudicē se parlamētum esse: omnem regnandi spem in armis & militibus re

Oratores ex parisijs ad cōiuratos.

Relatio oratoru.

ponere: domesticos ex humili gñe sibi cōparare: qui illi assententꝰ: qui quolibet īperanti pareāt studere prorsus pares illos principibꝰ facere. Delatorū plena esse oia: nemini suas opes: sed nec vitā in tuto esse. Proscribi relegari ob friuolā suspicionē q̄plurimos nihil iam auctoritatis principibꝰ relictū esse: feris & beluis plus securitatis & libertatis q̄ hoibꝰ esse: pecuniaꝫ & fiscū in nulliꝰ pēsi homines largissime ꝓfundi: pensiões illis annuas sine modo dari quę principibus adimuntur. Iā ꝓxime instare vt ad vnū singula atq; oia intēperanter ptineant. Eas causas principes mouisse vt instructi ad suā tutelā armis ad regiā vrbem (a q̄ cōmune frācorū iudiciū petatꝰ) coiuisse: vt more maiorū cōsilio cleri ꝓcerūq; & populi cōtracto: de rebꝰ cōmunibꝰ quiete agi possit: Ludouicū quidē illorū & regni francorū regē esse: sed eoruꝫ muneris atq; dignitatis esse: hortari atq; cōmonere facere illū: maiores suos imitari: patrijs legibus vti: in suo quēq; iure atq; cōsuetudine cōtinerę. vectigalia moderari. misereri populi: cui fortunarū nihil ꝓpe sit. Igitur petere in vrbem sine vlla iniuria aditum. Hęc sunt iquit quadrigariꝰ quę a pricipibꝰ dicta a vobis deferēda accepimꝰ. ¶ Relatione cognita de cōuētu cōmuni cogēdo snīa placuit: neq; vrbē illis negādā esse: si fide data iniurijs abstinerent: soluerētq; quicquid ipensę ipi i vrbe facerēt. Et hoc qui dē (si ludouicꝰ assentiatꝰ) cōcedere cōtio rn̄dit. sine cuiꝰ assensu nihil temere se agere licebat. Qua de re postera die legati ad principes reuerterūt parisiorū sniam renōciantes. At pręfecti militū quos pręsidio ludouicꝰ reliq̄rat cognito parisiorū rn̄so: suos milites recēsuerūt: & militari ordine pambulauerūt ciuitatē / instructi armis tā q̄ ad pręliandū accicti. Ea re populus exultabūdus speꝫ meliorē cepit. Addidit quoq; animū mōtalbanus admiraldus cum copijs eo die adueniens. ¶ Nec pigritatus est ludouicus a normānia cum ipedimentis & bona peditum atq; fossorum manu reuerti / ne per eius absentiā

cõiurati i ciuitatẽ reciperent. Nõ eni parũ suspectos habuit parisiẽses: q͛ se icõsulto nũcios ad pricipes demisissent. ℭ Reditu ludouici cognito: pricipes totis fere copijs cũ magno tubarũ & tubicinũ classico p̄ sequanę ripã ad diui antonij planiciẽ i ꝓspectu parisiorũ ostendãdi sui cã cõuenerũt. In quos nulla eruptio facta est: stãtib⁹ summo silentio ad custodiendos muros armigeris: & ex pisiacis ciuib⁹ nõ paucis. Ad vesperã autẽ ei⁹ diei & insequẽtib⁹ aliquot dieb⁹ cũ rursus se ostentaret hostis occurrit illi ex ciuitate miles: & nũc ad anthonianã: nũc ad dyonisianã portã prelia: militari quadã iactantia cõmisit. ℭ Interim ludouic⁹ edoct⁹ que fuisset de recipiẽdis in ciuitatẽ principib⁹ sñia / eos ꝓscribit qui in eã sñiam venissent iohãnẽ oleriũ / eustaciũ & arnolduꝫ eiusdeꝫ cognominis & generis ciues Iohãnem choartũ & Frãciscũ halte. Quadrigari⁹ quideꝫ pontifex q̄q̄ maxime regi suspect⁹ atq; exos⁹ esset / nõ tñ in ꝓscriptorũ numero habitus est. Nã q͛ homo integer & sanctę ęstimationis habebatur / in eũ temere seuire ludouic⁹ tẽperauit. Carpebat nihilomin⁹ atq; reprẽhẽdebat antistitẽ q͛ ad hostes se inscio ꝓdijsset. Augebat crimen Iohãnes ꝓfessione monachus albigensium pontifex & roman⁹ cardinalis natione Burgũdus homo litterarũ opinione clar⁹: qui quadrigarij ad cõiuratos ꝓfectionẽ ad crimẽ maiestatis referebat. Nec dubiũ fuit Ludouicũ id solicite curasse: quã aliqñ cã quadrigariũ in aliam ecclesiam traduceret. ℭ Sꝫ paucis post annis cũ põtifex vita funct⁹ epigrãmate & sepulchro se digno honorat⁹ in æde virginis esset: Ludouic⁹ laminis ęneis qui epigrãma quadrigarij iscriptũ erat alterũ adijcere iubet: famæ hominis maxime repugnans atq; aduersariũ. ℭ Per id tp̄s certior fact⁹ rex Carolũ burgũdũ statuisse e regione cũflani extruere pontẽ per quã in alteraꝫ sequanę ripam traduceret exercitũ. Egress⁹ ciuitate: fossorũ magnũ numerũ ad eã partẽ ducit: qui fossas aggeresq; ad ꝓhibendũ hostem concina

Pena oratores qui adcõiuratos legati fuerũt.

rent: disposito pedite ad fossores cōtra burgūdū ꝓtegē dos. Sed callid⁹ hostis cū materiaꝫ iā in prōptu dolataꝫ haberet: paulo supra cōflanū ad portū qui angl⁹ dicitur pōtē extruit / funib⁹ ad oppositā fossorib⁹ partem firmissime colligatū. Et iā transmittere conabat̄: cū sagitarij franci & equites aduenīūt: qui tormētis telisq; ita agūt: vt traiciendi ꝑtātem hosti adimerēt. Atq; interim dum emin⁹ certat̄ ex numero fossorū quidā normān⁹ nādi peritissim⁹: in medias fluenti aquas īstar mergi clā illaps⁹: funes vinculaq; & cętera pōtis retinacula nō ꝑcipiente hoste dissoluit: moxq; pōs secūdū flumen act⁹ burgūdo fuit inutils. Normannus vero ad suos redijt incolumis.

¶Cedente loco hoste nō multo post per nūcios de cōcordia agi cœptū est. Deputant̄ a ludouico cœnomanēsis comes pricigniac⁹: & iohānes dauuet⁹: A pricipib⁹: Iohannes calabrię dux Ludouicus sancti pauli comes & Iohānes duensis. Qui ꝑten⁹ cōgrediētes duorū dierum īducias ad reliqua cōponenda statuūt: & quia de pacis formula interi nō satis cōueniebat: dies septē īducijs adiecerūt. ¶Dū hęc a delegatis de concordia agitant̄ venere ad regē ex nobilitate normāna nō pu̾ę copię: q̄ ad scti marcelli suburbiū statioꝫ habuere dāno incolarū. Nam cū vindemiarū tēp⁹ esset gens vuarū suauitate illecta vix seminaturos vinearū fruct⁹ sine modo decerpebat & vorabat: nec rapinis aliūde abstinebat: colonos afficiēs cōtumelijs. Duos tantū ex ea gēte iniuriarū pœnas subijsse inuenio. Quorū alter decinctus & nudus caput: facem accensam gestans per ciuitatem ad publicas ędes in grauia deduct⁹. a procuratore vrbano supplex veniam delicti postulauit moxq; lingua cādenti ferro illi ꝑforata est: & deinde in exiliū act⁹. Ei⁹ tā grauis supplicij cā fuit: ꝙ dū a porta ne in ciuitatē ingrederet̄ a custodib⁹ reijcit̄: parisios per cōtumeliā burgūdiones appellasset. Duo eni apud gallos nōīa diu ad ignominiaꝫ ferebant̄ burgūdorum scꝫ quos franci hostes habebant

Insolētes normāni.

Et armygniacorũ quorũ gñali appellatione frãcos burgũdi designabant. ¶ Postridię sancti pauli comes a ludouico accersit⁹: prius nõ venit q̃ cœnomãnorũ comites rex obsides dedit. Veniẽti ludouic⁹ in cãpũ q̃ diui anthonij monasterio ꝓximus est occurrit: & postq̃ horas duas totas cõfabulationẽ sine arbitris cõsumpsissent: rediens in vrbẽ rex solito hilarior in portę vestibulo ad circunstãtes cõuersus nõ iquit deiceps a burgũdis tot pœnis atq; sudorib⁹ afficiemini. Naз iniurias ꝓhibebo. Sic loquẽte ludouico. Petrus heron⁹ in curia castelleti ꝓcurator: vuas nihilomin⁹ iquitilli nr̃as auferũt nec illis occurrit̃ quã vocẽ excipiẽs rex. min⁹ ait ẽ vineas vr̃as spoliri paucis racemis. q̃ hosteз occupe ciuitatẽ & opes vr̃as quas terrę visceribꝰ ifodistis raptas tollere. De cõcordia cuз hactenus nichil bene ꝓcederet. ad. xiiij. Kalẽdas octobris inducię ꝓlongate sunt. Per quas nõ sine regiõis detrimẽto cõiurati i sua castra multũ cõmeatũ coegert Fuerũtq; post longas cõsultatiões oẽs cõuent⁹ irriti: cecidit q; tota cõcordię spes. Et copię quę ad portũ anglũ i munitionib⁹ erãt iperante ludouico se ad cartusienses recepere: religiosum locũ occupantes: ita vt in celis monachorũ ꝓmiscue diuersarent̃ equi & milites: pulsis inde sanctis viris. morat̃ hostis: flumine trãsmisso copias regias quę apud sctm̃ marcellum & vicina suburbia castra habebant adoriri. vbi cõgressum est magnis viribus: aliquot vtrinq; cęsis atq; captis. ¶ Ludouicus autẽ interea secuз reputans ope preciũ fore si eorũ quę de pace a delegatis agitata fuerãt: parisios cõscios faceret Cõtracto in ędes regiarũ rõnũ ex quaq; parisiorũ cõditione cõsilio. petrũ mo ruilleriũ cancellarium mittit. qui diceret se fratris sui & reliquorũ cõiuratorũ petita cognouisse. Et carolũ frẽm ante omnes petere sibi in ptẽ patrię successionis aquitaniã cũ xantonib⁹ & tota pictauia: vel normãnię itegrũ ducatũ distribui. De qua re cõsiliũ prudẽtiũ virorũ cum cepisset: fratri rñdisse: se id quod regno

peculiare erat: dirimere & alteri dare nō posse. Verū cāpaniā briāq; alijs legib⁹ teneri quas libēs fratri donaret: melde monsteriolo meldunoq; exceptis. Carolo p̄terea philippi filio pecuniā grandē obtulisse: ad leuandā ipensam: quā in illa expeditione ipse fecisset. Quę tāetsi ampla atq; magna essent: cōiuratos tm̄ ea recusasse. Et hæc inquit cācellarius cōicata vc bis esse rex voluit: ne estimetis illum illiberalē in fratrē: aut i quēpiā fore: si de cōcordia conuenire posset. Hęc locut⁹ moruillerius cōsiliū dimisit. Interim apud pōtisarā ludouic⁹ sorbier⁹ qui a ioachino roaldo relictus pręsidio fuerat: in oppidū atq; arcem britones admisit. Et vt recenti ꝓditioni alterā adiungeret: mox ex pōtisara cū aliquot armatis melānum cōtendit: alba cruce vt semper dum regi obsequebaƭ insignit⁹: vt absq; vlla inimicitię suspitiōe in oppidū recept⁹ falleret oppidanos. At de ꝓditiōe iā edocti oppidani atq; ad muros in armis stantes dū sorbierū ꝓspiciūt ꝓditorē illū iterū atq; iterū magnis vocib⁹ inclamāt. Quā obrē illusus ꝓditor pōtisarā reuersus est. Parisij vero ij q̄ ad muros ciuitatis hostiū castra versus excubant: noctu vident ignitam stellā in fossam qua ędes dardorsię sunt cecidisse. Verū ęth erene an ab hoste ignis ꝓcederet nō satis conscij: rem ludouico renūciāt qui cōfestī locū petēs quo celestis flāma excedisset: diu ibi morat⁹ ē: dubi⁹ si ad incedēdā vrbē illud ab hoste fuisset excogitatū: atq; interi mādat haberi p singulas vrbis regiones atq; ad muros custodias. Per id tp̄s miles qui in vrbe apud quē q; ciuem passim diuersabaƭ verbo petulans atq; cōtumeliosus intm̄ extollebaƭ: vt dicere non verereƭ: opes quę i ciuitate erant nō ciuiu ʒ sed suas esse: ideoq; claues ędiū se ciuib⁹ detracturos: atq; p sua libidie & arbitrio vsuros illis: frustra cōfidere illos: q̄ vias cathenis ferreis ipeditas haberēt quas ipi in ꝓmptu effrigere atq; euellere potuissent. Hāc militū ferociā & temeritatem referentibus multis: mercatorum p̄posit⁹ accersitis primoribus ciui-

Pontisarā sorbierus ꝓdit.

Flāma repentina.

Insolens

bus de re ipsa cōsiliū capit. Itaq; protenus statuit fieri p ciuitatis cōpita nocturnos ignes: & illic singulos p suas regiones armatos vigilias facere. Scdm hoc edictū vigilat totis locis: & q̄q̄ ludouic⁹ phiberet: vigilatū tñ est Hęc sollicitudo ciuitatis militesquietiores fecit. scio eī p eā tēpestatez pisios a suo psidio q̄ ab hoste magis sibi timuisse præsertim q intelligerent raros in fide regis sta re: sz inclinare ad cōiuratos: si sors obtulisset. Nā eadem tempestate qua ignes p vrbē fiūt. scti Anthonij ppugnaculum. i. vt vulgus loquitur: bastilda cōpertū ē portis reclusis peruiū qd ad hostē noctu admittendū factū eē p multi interpretabantur. Nam & tormentoruz aditus per quos ignis indi ad puluerez potest adactis clauis obstructi erant: ne in aduenientem hostem iaci glandes aut saxa possent. Sed postq̄ tot ignibus illuminatā ciuitatē hostis aīaduertit: cœpit destitit. ¶ Accessit ad has quotidianas ludouici curas binus p vices nūcius: vnus qui gisortiū renunciat copijs hostiū circūdari: nec in oppido aut in arce qcq̄ psidij esse. Nullū pterea tormentū aut machinā illic aduersus hostem relictam. Alter rothomagum a coniuratis sollicitari. Cuius nuncij fidē auxere vxoris bresei j lrē quę a mariti occubitu Rothomagi incoluerat: his lris significabat se breq̄mōtū palatij Rothomagēsis p fectum præhensum in custodia hre: q hostium partes sequi videbatur: ppterea in tuto esse eā ciuitatis ptē quę a pōte & a palatio erat. Verū tāetsi hęc ita nūciabant: postera tñ die Iohannes borboniorum dux vn⁹ ex coniuratis in arcē per posticū recipit. Qua re cognita pricipes ludouico renunciāt: carolū eius fratrem neq; cāpania / neq; bria pro parte hereditatis contentum esse: normāniaz vnā & solā petere patrimonij loco. Eam obrē cū primariam ducat⁹ normānici ciuitatē occupatā rex itelligeret: quā nō facile recupare spabat: & qd bresei j quā dixim⁹ vxor iohannes itē hebert⁹ & balua ebroicēsiū psul sibi p familiares suadebant: normāniā fratri dono coactus re-

liquit recepto biturigũ pricipatu.Pacato fratre superãt ceteri cõiurati quib⁹ facere satis oportebat.Carolo burgũdo cessere in ppetuã possessionẽ perona/roya/& mõdideriũ: ad hęc guinarũ & boloniæ comitat⁹: quis ea loca ludouicus soluta pecunia a philippo p̃re redemisset. Iohanni calabrię duci ingens pecunia data est/& copiæ attributæ quas regio stipendio quo vellet duceret.Borboniorum duci par pensio quam a Carolo septimo ãnuam pcipiebat assignata est cũ solitis copijs.Et q̃ in cõiugis dotem soluta nõdũ pecunia erat psoluta.Comes dunensis quæcũq; cõiuratiõis tpe bona sibi ablata fuissent restituta accepit: ãnua illi pensione adiecta. Dõni martini comes i terras& possessiones quas iudicio senatus plamenti regis fiscus publicatas habebat restitutus.Scti itẽ pauli comitẽ ludouicus conestabilẽ instituit.mortis quã postea pass⁹ est p̃ludiũ.Postq̃ cõiuratis satis a rege factũ pax ppetuarũ iduciarũ noie pręconis voce& i ciuitate& in castris pricipũ vulgat: fitq; & cõmeat⁹ & rerũ venaliũ cõio.Illud tñ p̃cipuę idecorũ visum est:Ludouicũ tñ regẽ ad carolum burgundũ conflanũ vsq; pfectũ eẽ: diuq; cũ eo in agro seorsum cõicasse.Sed erat Ludouico ingeniũ ad futura lõge pspiciẽs.Et qui pñtes iniurias vlcisci aliq̃n cupet simulabat amicitiã non nesci⁹ quosq; coniuratos seorsum posse posthac castigare si burgundũ ab illis separet.De quo postea astu & latentib⁹ cõsilijs ipse vidicat⁹ est.Nondũ erat de britonum duce cõuentio firmata.Restituitur illi montisfortẽsis comitat⁹ cũ grandi pecunia.Per eos dies fiebãt a pisijs magna sollicitudie excubię& nocturni ignes: ne aut i regẽ aut in seipos qcq̃ vel dõestic⁹ miles vel pegrin⁹ moliret.Surrexit eadẽ tẽpestate leodiorũ popul⁹ & i brabãtinos q burgũdarũ ptiũ erãt crudeliter grassabat.Ei⁹ rei gr̃a carol⁹ philippi fili⁹ copijs receptis picardiã repetere cõstituit.nõ tñ pri⁹ digress⁹ ẽ q̃ veniẽti vicẽnas regi carol⁹ ludouici fr̃ i regis verba iurauit p̃stita ob normãnię ducatũ fide.Hinc ca

Pactũ cũ cõiuratis pricipib⁹

Leodij bellũ mouent.

rol⁹normāno·um dux appellat⁹rothomagū petit.Queꝫ Ludouicus rex miliū passuū itinere comitat⁹: salutatiōe vtrinq; data ad villeriū bellū vna cū carolo burgundo p̄ q̄ familiariter ꝓfectus est: vbi dies tres cōposito ad beniuolentiā vultu nō secus atqꝫ amicitię glutino astricti cōuixere. Hęc q̄ de cōiuratorū factiōe scripsimus āno gratiæ .M.ccccl xv.gesta sunt & tertio Kalen.nouembris terminata.Principibus quietis q̄nquidem quę vellēt a rege recepissent:reipublicę et populi(cui⁹ cā se ad arma venisse pricipio p̄dicabāt)patrocinio destiterūt. Redeūtē ludouicū ciues ad cœnā i ædib⁹ ciuitatis splēdidissimo apparatu accepe:ibi decanis & cēturionib⁹ vrbis gratias egit ꝙ in fide erga eū p̄ māsisset.Eā ob rē eo aīo i eos eē vt bn̄facere illis cupiat & q̄ ab eo priuilegia accepissēt ea ꝑpetua fore:q̄ et ipse quoq; iterū approbaret firmaretq; alia insup adiectur⁹ si petant.Grata regis ōro ciuib⁹fuit Dū rex parisiꝭ agit Robertū destoteuilla magni nōis eq̄tē parisiēsi p̄positura donat:amoto Iacobo villerio ciues hortatus roberto p̄ oīa audiāt.Cuius apud mōtlerici pugnā egregiā virtutē comptā habuisset.Inde plamēti primores ad se vocat & iohānem nāterranū hoieꝫ vtiq; iustitia & eqtate probatū:sed minime ad ludouici stomachum facientem ex primo presidente secūdū creat: et Iohānē dauetū ei⁹loco īstituit.Moruilleriū quoq; cācellariatu priuat.suffecto illi guillermo iuuenello de vrsinis qui patre ludouici regnāte eūdē magistrū sine rep̄hēsione gesserat.His ita ꝓ eius arbitratu cōstitutis selectisq; ex parisiacis ciuibus quos sibi cōsiliarios hr̄et aurelianū adijt.Quito post Ludouici digressum die cometes flagrantissimus occidere in parisiorū vrbem visus est: vt longo satis tp̄e ciuitas tota flamma inuoluta esse putaretur .Sed iam ad res normannorum redeamus.Carolus normāniæ nouellus princeps postq̄ ad sancte Katherinę montem proxime Rothomagum cum britonū duce accessit:aliquot ibi dies sedit dum ad eum in ciuitatem ad

Ludouici in parisios beniuolentia.

Magratuum mutatio.

Normaniā ludouic⁹recuperat.

mittendū pōpa a ciuib⁹ cōponit. Sed interim non satis iuiceȝ cōuenientibus pricipibus: britonū princeps & dñi martini comes quib⁹ dolebat tm̄ apud Carolū auctoritatis nō habere quātā ipi suo iudicio meruissent: de carolo in britāniā reducendo verba facere: q̄ mox ad carolum plata sunt. Qua de remisso ad ciues iohāne lotharingo ꝑtenus Rothomagenses duce eodē iohāne i mōteȝ euadunt & carolū in ciuitatē nulla adhibita (p̄terq̄ cleri) cerimonia recipiunt. Nā ad diuę virginis tēplū ꝑduct⁹ a canonicis diuina cātica ꝑsonātib⁹ honorat⁹ est. Ludouico apud aurelios agente aliquot p̄fecti militū p̄fectura amoti sunt. Inter quos pōcet⁹ riuerius & cōuenarū comes fuere. Et loheac⁹ marescal l⁹ restitutus. Contēptus a duce et Rothomagensibus britonū princeps q̄ maximis itinerib⁹ pōtȝ argētoniū cōtendit: quo se ludouic⁹ frater nę aduersus ducē cōtentionis certior fact⁹ (p̄missis magnis copijs) contulit ratus occasionē sibi offerri qua normāniā a fratre eripet. Frequēti ibi colloquio aliquot dies rex duxq; consumpsere cōsulētes quibus ducatū modis recuparent. Duobus locis eodē tp̄e copias ludouic⁹ habebat. Borboniorum dux ebroicas moxq; vernonē recipit Corolus meldunensis eques auratus gisortiū gorneiūq; capit & octoginta scotos partis aduersę apud chaylluȝ vicū fudit. ¶ Per idem tp̄s dn̄s de sternayo ludouicū fugiens rothomago excesserat: quem vno ordinis augusti neñ. fratre comitatū & cordigeri veste amictū quidē armati cōp̄hēderunt. Paucis autem dieb⁹ in custodia apd̄ louuerium habitus ipse cum suo augustiñ. cōsorte in anne dura extictus est. Deinde exempt⁹ sepulchroq; i ęde virginis honoratus. Periere p̄terea alij non pauci ex normāna gente qui carolo duci fauebant. Et thomas basinus lexouiorū ep̄s in brabātiam se recipiens cū iuris peritissimus haberetur iuris interpretationem in schola louaniensi quo ad vixit professus est: hō proculdubio magnanimus & morum Ludouici contemptor. Cognito ꝯ

Dn̄s de sternayo extiguit.

Ludouic⁹ vrbes oppidaq; occuparet: Carol⁹ rothomagi se continuit. Quę in ędes cões ciuitatis pductũ rothomagenses ꝑ veteri sua erga normãnos duces cõsuetudine ędes illi desponsant: dato anulo quẽ ad fidẽ despõsatiõis gestaret: moxq; allatũ in populi conspectu gestorũ normãnorũ codicem legũt. Fuisse oli frãcorũ regi liberos duos quorũ grandior annis regnũ: iunior vero normãnię ducatũ miƒtrasset. Quẽ frater a fratre armis repetere frustra tẽtauit: sed irruẽtib⁹ in regẽ normãnis eũ in exilium egisse: duce suo i regnũ summa vi iducto: & nũc quidem se more maiorũ potentes esse: tutari ducẽ acceptũ: nihil esse Carolo qd formidet: cũ apud eos tuto versari possit: qui munitã vrbẽ gẽtẽ fide spectatã: opes ducesq; nõ mediocres & pręter hęc aĩm habeãt virilẽ se suaq; defendendi. Postq̃ ludouic⁹ inferiorem normãniã ad se recepisset: inde p põtẽ audomari & nouiburgi cãpaniã reuertens: iohãnẽ borboniũ louueriũ pręmittit/ cui⁹ oppidani se illi regis noĩe permiserũt. Ex louuerio ludouicus mouens pontem arcis obsidet. Quo tpe regij quidã milites dũ eunt frumẽtatũ equites quattuor carolinę factionis captos ad ludouicũ ducunt. In quibus erat paruus bailliu⁹ qui dedẽdæ põtisare auctor extitisset. Hos cum capite truncari Ludouicus iuberet sic inquiunt. O rex si salua nobis vita erit: tu nostra opera pontem arcis recipies. Fuit grata regi ꝑmissio. Liberatis itaq; captiuis pons arcis in ludouici ptãtem venit. Sed fugientib⁹ in arcem aliquot loci incolis tertio post die deditionez fecerunt. Vbi iohãnes hebert⁹ regij fisci gñalis moderator captus est. Territi tam vicinę arcis deditione rothomagenses ad ludouicũ oratores de cõponẽda iter fr̃es cõtrouersia mittũt. Quib⁹ rñsum est: oĩa ad britonum & borboniorum duces referre q ꝑ eorũ arbitratu cõtentioni finem darent. ¶ Dum hæc agunt Carolus Ludouici frater rothomago relicta Hõfleũ/ moxq; Cadomum petit. nõ satis gnarus quid aĩ Rothomagẽses in se haberẽt

Normãnorũ i recipiendo duce rit⁹.

Rothomagẽses ad ludouicũ nuncios mittunt.

Iohãnes vero Lotharingꝰ dux clandestinã ad flamigos fugam parat captus ad carolũ deducit. Nec mora interposita rothomagenses Ludouico se pmittunt. Qui multos p normãniã magistratu ptenus amouit alijs loco instititis Rothomago ad hũc modũ recepta cuꝫ nihil belli sibi vltra formidaret: magnã ludouicꝰ copiarũ ptẽ cũ tormentis bellicis parisiũ dimittit. Amotoq; Carolo melduñ. equitum quam gerebat prȩfecturã anthonio chabano dõni martini comiti committit: & palatij sui primarium magistratum in craonũ transfert: q̃q̃ melduneñ. p cõiurationis principum tp̃s cõstãti fide Ludouico inseruisset. Leui momẽto adducti reges nũc hunc nunc illuꝫ tollunt deijciuntq;. Scitũ ppterea gallicum puerbiũ est pricipibus obsequi: hȩreditarium non esse. Et cũ Anthonio chabano blanchæ fortis arx in vasconia ptineret cõmutatione facta Ludouicus gõnessam & gorneyum in ãne materna simulq; creceyum in brya chabano donat. ¶ Sꝫ diuersa longe sors petro de ambasia accidit. Nam cuꝫ in suspitionem regi venisset: ꝙ calabrum ducem itẽq; eiusdem factionis cõscios coluisset caluuꝫ mõtem i iugo mõticuli ad ligerim extructuꝫ petro ptinentem solo æquari Ludouicus iubet. Et gauuiñꝰ mãniel rothomagẽsis propȩtor nescio q̃obrẽ repẽte delatus capitur: ductusq; ad pontem arcis in medio ponte tabulato extructo capite dãnat. Cadauere in pfluentum deiecto: capite autẽ trũcato lanceȩ affixo & ad populi spectaculũ exposito. Fuitq; Rothomagẽsi clero fortuna nocens. Nam ecclesiȩ decanꝰ aliquotq; eiꝰ collegȩ canonici pscripti sunt. His ex pletis sȩuissime iudicijs Ludouicꝰ aurelianum cõtendit. Ibiq; legationẽ ad anglum regẽ iam diu a se destinatam expedit. Cuiꝰ hi primi fuere Rossilionꝰ comes: ligonum ep̃s: borboniꝰ nothus: franciæ admiraldus: Iohãnes põpãcurtus & oliuerius regis. ¶ Eodem ppe tpe Anthonius de castro nouo ludouico antea familiarissimꝰ: tunc aũt suspectꝰ: & iõ a curia maxĩe alienꝰ factus p clariaci

planiciẽ mutato cõsueto amictu icedẽs: a chabano capi tur / & ad ludouicũ cũ suis cõsortibus deducit: q̃ nõ ꝓcul a magduno i vinculis rex asseruari iubet. ¶ De anglis ve ro relatum est eos expeditionem in frãcos parare: pro pterea misso parisiũ conestabili edictum ꝓfert ludouic⁹ quosq; nobiles francosq; sagittarios .xviij. Kal. Iunij ad bellum patos esse: sed induciæ legatorũ opa ad duos & viginti menses constitute sunt. Quo tpe comes cœnomã norũ linguę occitanę admĩstratiõe priuatus est: & in ei⁹ locum dux borboniorũ iohãnes institutus. ¶ Atq; vt de recte curanda republica ludouic⁹ spẽ aliquã de se daret sacerdotũ ꝓcerumq; magnum numerũ parisium vocat: quorũ illud præcipuũ fuit cõuenisse. Nã cõuentiõis nul lum cõmodũ ad rẽpublicam accessit. ¶ Leodijs p id tps philippus burgũdionum dux bellũ intulit: atq; obsessaʒ dinãnum eius gẽtis munitissimũ oppidũ expugnat: di ruitq; actis in exilium incolis. Vidi ipse ex spolijs infor tunati oppidi grãdia volumina sex in leuiticuʒ moysi ab Origene edita nitidisq; caracteribus sincere scripta quę parisij venierunt. Grauis p eos dies ãni salutis .M.cccc. lxvj. pestilentia parisios vexauit: in ciuitate eñ & vici no territorio quadraginta milia assumpta fuisse referun tur. Quo morbo arnoldus ludouici astronomus & medi cinę artis complures ꝓfessores interiere. Per eã tempe statem venere a Philippo burgundo ad ludouicũ orato res. Quibuscum de re ꝓpter quaʒ venerãt cũ nõ satis cõ uenisset: rex bellum illis indixit. Moxq; loheacuʒ pisijs pfectũ creat. Cãpaniã vero castilliono loheaci fratri re gẽdã cõmittit. Sctĩ pauli comes fact⁹ vt pdixim⁹ ex ho ste conestabilis: normãnię pficit. His itaq; viris rem be ne geri dum bello impediretur sperabat. Prius tamen q̃ ad destinatum a se aduersus burgundos bellum profici sceretur rothomagum petit. Quo varuicuʒ comitem ex ãglia ad se accersitũ postq̃ adnauigare cognouit boillã qndecĩ milib⁹ passuũ rothomago distantẽ cõtendit. Vbi

Bellũ leo diense.

varuicū a se precipuo honore exceptū iubet rothomagū nauigio cōcedat. Ipe terrestri itinere ꝓfectus est. Dū ciuitatē varuic⁹ ingre dimiro cleri ciuiūq; appatu & pōpa (qm̄ ita ludouic⁹ īperauerat) ad diuę virginis ędē deducitur. Fuit ludouici cum varuico duodeci dierū familiaris & archanus congressus. Inde salute inuicē ipartita varuicus in angliā reuertit a Ludouico atq; iohāne borboniorū duce pręciosis donis honestat⁹. Quē ludouici oratores admirald⁹ / Laudunensis antistes / iohānes pōpācurt⁹ & oliueri⁹ ruffus sunt comitati. Hi postq̄ in anglia mēses fere quattuor frustra exegissent: ad Ludouicū tubis venatorijs corneis & lagenis tm̄ coriaceis (q̄rū studiosi maxime angli sunt) a hērico rege donati remearunt. ❡ Per eos dies philippus burgundorū dux brugis morit. Quē sui diuionē pductū apd carturiēses digno se masoleo cōdiderūt mēse iunio / anno xp̄ianę salutis. M. ccccclxvij. At ludouicus cui⁹ pręcipua cura erat magnis armatorū virib⁹ se regnūq; ꝓtegere parisios armari iubet: siue quia nosse volebat quid viriū ciuitas haberet: siue q eius rei fama terreri hostē speraret: dū audisset ex vrbe regia tot hoīm milia educi posse. Itaq; cū ad idus septēbres Vt īperatū erat sub singulis magistratuū atq; ministeriorū signis p diui antonij portā ciuitate spectāte ludouico egressi eēnt: septuaginta milia fuisse relatū est. ❡ Leodii per id tp̄s aduers⁹ ludouicū borboniū pōtificē suū bello decertāt: q̄ apud Huyū obsident. Quod oppidū dū ferocissime oppugnāt pōtifex clā dilaps⁹ ē. Cuius neptē quia carol⁹ burgūd⁹ vxorē habebat miro in leodios cōcepto odio copias cōtrahit: mittitq; p insignio ra suęditionis loca bellū leodijs indicere. Qui autē id negocij exequebant: vna manu exertū gladiū: altera faces ardentem gerebant. Hac re significantes leodiorum gētem igne ferroq; perdendam a Carolo fore. Fuisse autē constat leodios francis iam diu coniunctissimos: eorumq; amicitiā semper secutos: quāobrem Ludouicus

Legatti i angliam.

Parisiorū armatorū nūerus

Leodienses.

suppetias illis ferre cõstituit. simul ne ex eorũ ruina: gloria burgũdo & vires accederẽt: mittunt ei⁹ rei gr̃a q̃dringẽti equites cũ sex sagittariorũ frãcorũ millib⁹: quorũ ductores creant chaban⁹ dñi martini comes. Salazardus robert⁹ cõnybari⁹ scot⁹: & Stephan⁹ vignol⁹. ¶ Fama añ hos dies ferebat: ludouicũ pio põtifici romano ꝓmisisse se pragmaticam sanctionẽ de qua in caroli septimi gestis dixim⁹ deleturũ si aliquãdo ad regnũ sine cõtrouersia peruenisset. Eius ꝓmissi pius põtifex non oblit⁹ cũ eãdẽ pragmaticam maxime execraret eãq; herẽsim appellaret. Legatũ iohãnẽ diui bñdicti monachũ attrebatensiũ cardinalẽ ad Ludouicũ mittit qui regẽ se ꝓmisso soluere hortaret. Cui audiẽs ludouic⁹ legato litteras ad parlamenteũ senatũ dat: de ipsa pragmatica abrogãda. Erat in ipso senatu iohãnes roman⁹ regi⁹ ꝓcurator. Hic (iohãne ballua ad curiã ludouici atq; legati nõie cũ litteris veniẽte petenteq; senatũ vt eas suo decreto roboraret) ego iquit iudices hãc cõmodissime legis abolitionẽ nõ approbo: & quaten⁹ ad meũ officiũ attinet iohannis balluẽ petitionẽ ipedio. Ea re icandenscens bellua (erat eni ingenio versipelli & doloso nimis) Iohanni romano multa est cõminat⁹. Cui repugnare etiã schola parisiensis nõ formidauit: ecclesie cõsiliũ apellans. Igit bellua ad Ludouicum re infecta reuersus: legationẽ cũ altero qui a pio legatus venerat ad Carolũ burgũdũ (rege imperante) suscepit. adiunctis sibi iohãne driesco & aliquot viris iurecõsultis. His mãdatũ est res inter leodios atq; Carolũ cõponere. Eodẽ tpe in amne sequana extinct⁹ est siluester cognomẽto mõach⁹ patria antissiodorensis ad ludouicũ delat⁹ ꝙ aduersus eũ cõspirasset. ¶ Sub his quoq; dieb⁹ agẽte apud Iohãnẽ dauuetũ Ludouico dũ multa iam nocte domo prodiret: ignita stella in ẽthere supra ẽdes emicuit quẽ regem ad Tornellas vsq; vbi parisij diuersabat secuta est: nec vltra cõparuit. ¶ Inter hẽc nũciat ludouico magnã britonum turbã ca

Ludouicus copias ad leodienses mittit.

De pragmatica sanctiõe tollenda.

domũ erupisse:arceq; cepisse:atq; inde mouentes baiocas occupasse. Adeo nãq; erat illis dieb⁹ incõstãs frãcorũ pricipũ in regẽ fides: vt nũc pax mox bellũ esset: cogitante sẽp ludouico pricipũ factiões dissipare atq; vlcisci Cui⁹ iceptationib⁹ & motãtib⁹ se in dies studijs principes noua remedia suscitabãt. Ob eã rẽ loheacũ Ludouicus cũ eqtib⁹ cẽtũ: & ad numerũ ptinẽtib⁹ sagittarijs mittit: qui britonũ cœptis obsisteret. ¶ Iohãnes aũt alenconius quẽ ob cõiurationẽ a se cũ anglis factã a carolo septimo i vindocinensi cõuentu cõdẽnatũ memorauim⁹ a Ludouico postea custodia exempt⁹: cũ britonib⁹ sentiebat: eratq; partiũ caroli biturigũ ducis: cui arces atq; suę ditionis oppida tradere pmiserat. Depręhẽsus pręterea est anthonj⁹ de nouo castro Ludouico q̃ maxime familiaris: quẽ pditionis accusatũ in arce hussonis apud aruernos distineri arctissime iubet. ¶ Cõuersus inde ad rẽpublicã Ludouic⁹ cõscius sibi quãtũ odij atq; inimicitiarũ ob plurimos a se vt voluerat magistratu officioq; destitutos cõtraxisset: legẽ tulit magr̃atus ppetuos fore neq; amoueri inde eos posse qui ea gererẽt: nisi morte interueniente: vel cõmutatione aut dimissione facta: aut culpa forte gestoris alijs officia mãdarent. Si aduersus legem pręcum importunitate fecisset donationem inanem fore. Lege lata normãniam petit: iussit militũ pręfectis copias omnes cogere & se ptenus sequi. ¶ Dum vernone agit ludouic⁹ conestabilis sancti pauli comes a carolo burgundo ad eũ venit. Qui multa de burgundo atq; leodiorũ gente memorans: sex tandẽ mẽsiũ inducias burgundo impetrat. Leodijs posthabitis: tametsi copias & exercitũ contra carolũ sistissent ludouici auxiliũ pręstolantes. Inducijs i petratis conestabilis ad burgundũ regressus ẽst. Rediere itẽ p id tps ad regem iohãnes ballua & reliqui cum eo qui in legatione erant. Iam eñ paulo supra fuerat ballua ad cardinalatũ romanæ sedis ludouici sedulo interuẽtu: nõ sine multorũ admiratio-

ne euectus. De legatione & quid in ea factũ sit ex ipsis iducijs intelligi põt. leodios videlicet falsis suggestionibus a ludouico esse desertos: & burgundo pmissum miseraȝ genteȝ bello psequi. Quę cũ auxilio se destitutaȝ intelligit: non aliter cũ burgundo paciscit: q̃ i gentē illi pecuniā psoluisset. murosq; & turres suę ciuitatis parte aliqua diruisset. ℂEadeȝ tēpestate ballua cardinalis a Ludouico missus parisios in agruȝ qui clericorũ iuxta sancti germani monasteriũ appellatur. pgredi armatos iubet quorũ nũerũ & armorũ modũ refēferet. Ludouicoq; referret. Recēsuit ipe veste linea ornat⁹ & mula vectus: idignũ sane sacerdoti atq; põtifici mun⁹: quãobrē chabanus dõni martini comes in cardinalem cauillatus est. Cui eñ apud ludouicũ chabanus per id tps ageret: idignat⁹ sacerdotē ad militare negociũ deputari. Tu iquit puidētissime rex belluã cardinalē eũdēq; ebroicēseȝ episcopũ parisiũ milites vrbanos recēsere mittis te oro michi idulge ebroicas pficisci: vbi de sacerdotibus sacrandis scrutiniũ faciã. Tã eni hæc mihi cura: q̃ epo militum recognitio cõueni. Chabani verba cũ risu excepta sunt. ℂDum hęc geruntur britones ingētib⁹ copijs normanniã ingressi cõstãtiaȝ vsq; peruadunt. Quę causa ludouico fuit eos milites reuocandi quos ab exercitu & militari sacramēto demiserat. Itaq; adeo nũerosuȝ exercitũ cõtraxit: vt ad cœnomanos aduersus britones pfectus: cētũ armatorũ milia hr̃e diceret: pter eos qui ipedimentis machinisq; prefecti erãt. Id ita eē cũ britões accepissent: ludouicũ a congressu & prelio remorari instituunt. Itaq; de iducijs regē per nũcios cõueniũt. Dequib⁹ cuȝ diu plixeq; tractat: dies plurimi pteriere: p quos & frãcus hostisq; cœnomãnorũ atq; alēconiorũ agros vexabãt: illi qua sihospites familiari⁹ hi tanq̃ pdones hostiliter rapiebant. ℂCarolus aũt burgũdus dũ hęc a ludouico in frēm britonesq; geruntur: Leodiēsi bello expedit⁹ oēs suas copias ad sanctum quintinum cogit: eo cõsilio

Ingēs exercitus.

(vt dicebat) vt carolo bituricēsi britonibusq; suppetias ferret: presertim aduersus eorū inimicos: Ludouici nomen callide nō exprimēs: ne in dñm suū regē arma sumere videret. At ludouic⁹ q̄q̄ multis copijs potēs britones adoriri potuisset: timide tñ agēs ne vel miles parū fideliter pugnaret: vel fortunę iniqtate aliqua portione militū ipse minueretur: militē quaten⁹ potuit a cōgressu ꝓhibebat studebatq; maxie aliquā sibi occasionē vel cōuentionis vel pacis nō idecorā offerri: atq; hoc pacto sperabat aliqñ tp̄s fore cū dissociatos hostes vlcisceret: quib⁹ cū vna pugnātibus nō temere audebat pugnā cōmittere. Igit ad carolū fratrē mittit apostolicū legatū cui⁹ supra fecim⁹ mentionem: qui p hos dies cœnomānię agebat. Chabanūq; atq; driescū illi adiūgit qui cōcordię viā iueniat. Audiuit carol⁹ legatos verū ad pacem nihil cōmodi⁹ eē rñdit: q̄ publicū regni cōuētū vbi tāta aiorū & belli discidia cōponi oporteret. Quod postq̄ p nuncios legati ludouico retulerūt: ipse in dilatione spē reponēs: cōsiliū apud turonos ad Kalēdas apriles anni xp̄ianę gratię. M.ccccl xvij. indixit. cōuentionis de finito tpe affuere ex toto regno principes: rex īprimis sicilię renatus: Iohannes borboni⁹. pesicus comes: alenconij ducis filius: multa quoq; ꝓcerū pōtificūq; atq; abbatum frequentia. Misere p̄terea isigniores populi suos oratores. Qui prę side ludouico cōsidētes tādē rogatis sentētijs: dixerūt normānię ducatū ea lege frācorū regno pertinere: vt illū i alterū transferre rex ipse nō posset: Verū quo ad Carolū ꝓ paternę hereditatis portione attinebat ludouic⁹ duodeci librarū turonēsium milia fratri designaret: decreta illi aliqua terrę regione cū comitat⁹ vel ducatus appellatiōe insigni. Adderet p̄terea annuā viuēti Carolo sexagita miliū librarū ex regio censu pensionē. Britonū vero dux qui Carolū ad se deduxerat & cōplura in normānis loca occupabat: ea libera dimitttet. Id si recuset: & cū anglis societatem habeat: Ludouicum cōpel

Ludouici metus.

Cōuētus turonis.

lere armis ducē ad satisfactionē debere:eiq; ablata repe
tenti opem a pceribus cōferēdā esse.Quod aūt de male
admīstrata republica & iusticię erratis pleriq; oēs q̄rebāt
deligerent aliquot clariores hoīes qui male habētib⁹ se
reb⁹ cōsulerēt.Inter quos adeē deceret Carolū burgun
du;:tū pter regię cognatiōis attinētiā:tū q frācorum
primas pariū haberet.¶His hoc pacto p cōsiliū defini-
tis:cōtio dimissa est.Fact⁹ est paucis post dieb⁹ xp̄i ascē
sionis die p turoniā terrę mot⁹.Cūq; ī de Ludouic⁹ pari-
sios reuisisset:publico ędicto iubet oēs qui armis assue-
uissent ad se quarto nonas iulias cōueniāt.¶Interi bor-
boniēsem cardialē romanū:& scti pauli comitē ad Caro
lū burgūdu; oratores legat:qui pacis cōuētiones bonis
cōditionib⁹ quo ad p eos fieri posset tractarent.Copias
nihilomin⁹ ī normāniā aduersus britones duce admiral
do mittit:qui pspera fortuna vsus Baiocēses fugatis bri
tonib⁹ recepit.¶Eadē tēpestate cū multi delati maie-
statis capitis suppliciu; luissent anthoni⁹ melduneñ.qui
arctissima familiaritate ludouico īseruiēs plurimū de eo
p varios a se diuerso tpe gestos magr̄at⁹ officio se meri
tus eē putabat:post diuturnū carcerē andeliū pduct⁹ ī
medio rerū venaliū foro capite punit⁹ ē.¶Inter has tot
ītestini belli tēpestates pricipūq; simultates qb⁹ alter al
terum fallere astu & dolis studebat multas vltro citroq;
cōuētiōes legatiōesq; gestas fuisse scio:q̄ cū ianes exitus
habuerit a me scriptę nō sūt.Quid eī ad rē attinet q caro
lus Ludouici frater & frācīscus britonū dux cōuēta q̄ tu-
roni edicta fuissent grata illis eē significauerūt & ciuita
tes se restituros quas apd normānos occupabāt:si quas
Ludouic⁹ ī britānia ceperat dimitteret:q̄ oīa irrita ceci
derūt.Nā & si magnis stipati copijs in mutuo cōspectu
frequēter pricipes cōstitissent:mot⁹ tñ oīs & armorum
ostētatio vel īducijs vel vanis colloquijs ad tp̄s quiesce
bat.Itaq; astu & fallacijs non virtute aut gloria militari
res gerebant.Id añ oia curātib⁹ pricipib⁹ ne a Ludoui

Anthonius melduneñ.capite punit.

co circūuenirent: igeniū scʒ ei⁹ potētiāq; metuātes. quā obrē vix relinq̄bat̄ p frāciaʒ loc⁹: qui grassatorib⁹ nō labefactaret̄. Fugiēs eni ex hussoni (q̄ arx i aruernis munitissima est) custodia anthoni⁹ de nouocastro cū philippo sabaudo & pouceto ripario alijsq; ludouico infensis coniunct⁹ nouas turbationes excitauit. Qua re cognita parisiēsis agri nobilitatē oēm ad Gonnessaʒ armis istructā repēte ludouicus vocat: quasi parū illi esset tot milia armatorū iā diu cōtracta habere: quib⁹ etiā maxime cu pietib⁹ nō faciebat cū hoste cōgrediēdi ptātē. ¶ Inter hęc cū pōtisarā pficisci rex cōstituisset audito q̄ Burgūdus peronę castra metaret̄: ex nouiomo peronā paucis comitat⁹ se cōtulit. Cardialis eni ballua & borboni⁹ tm̄ (pręter aulicos aliquot) sequebant̄. Ausus tn̄ est ludouicus ad hostē ire: seq; illi familiari⁹ (pręter oīʒ opinionē) credere. Ibi inter eos modici momēti pax cōuenit: iurāte burgundo: ludouici partes se non secus ac subditum decet tutaturuʒ. Proinde burgūdo rex cōfirmat quęcūq; in conuētione attrebateñ. patris sui tēpore definita extiterant: de quib⁹ in caroli septimi vita scriptum a nobis est. Eius reconciliatiōis gratia supplicationes parisij decretę & ignes p ciuitatis cōpita velut in cōmuni gaudio facti vulgatū burgūdū ē diu cogitasse de rege capiēdo & inde in brabantiaʒ abducēdo. Sed ab anthonio fratre eius notho dissuasuʒ abstinuisse. ¶ Per eos dies quia leodiensium antistes nullum adhuc diuinæ eucharistię sacramētum sacris altarib⁹ imolasset: leodiensis popul⁹ in euʒ isurgēs sacrū ministeriū pōtificē facere cōpulit. Cuius seditionis motus (epo recōciliato) cū sedatus esse putaret̄ Carolus burgundorū dux namurcuʒ cū iusto exercitu mouens de leodijs vltionē sumere vehementer optabat. Ad quem ludouicus tanq̄ eiusdem expeditionis socius vltro venit. Eo quoq; leodius pręsul placandi burgundi cā accessit: nec pficit iurāte burgundo non prius ciuitati parcere: qua ciues & vrbē subegisset. Enimuero

Palax burgundus.

Leodienses.

Regia leuitas.

pōtificē apd̄ sene ad suos rediret continuit. Re cognita leodij de reb⁹ suis desperātes: egressi ciuitate hostē adoriunt̄ captos sine miseratiōe mactātes. vbi tñ obsidione se angustari cōsiderāt: ad primā oppugnationē primores ciuitatis vtcūq; potuerīt elapsi aufugerūt: relictis i ciuitate mulierib⁹ & icōposita plebe / religiosis quoq; atq; i fātib⁹. Ergo irrūpētib⁹ ferociter burgūdis ludouic⁹ primū deide burgūd⁹ ciuitatē i trat. Fitq; mox passim occisio & strages: virginib⁹ vis & religiosis mors ifert̄ neq; i dulgētia vlla militū i pueros fuit: qui stupratas a se virgines crudelis satelles iugulauit. Sacerdotes eadē hora rē diuinā i tēplis faciētes gladijs periere. Nec satiat⁹ est i hūan⁹ hostis tā multa cęde. p̄das ex o i ciuitate & ex tēplis sacrilegia fecit: incēsa postea vrbe & muris dirutis quorū ruinis fossas ęquauit. āno salutis M. quadrigētesimo sexagesimooctauo. iij. Kalēdas nouēbres: ¶ Veterib⁹ frācorū amicis ad hūc modū pessundatis: Ludouicus siluanectū reuersus ē. Quo vocatis ad se plamēti in ducib⁹ qui fisci atq; erarij rōnib⁹ p̄erēt: p Balluā cardinalē ea patefacit q̄ iter illū & Carolū burgūdū de cōcordia & pace cōuenerāt. Iubetq; grauib⁹ pœnis adiectis: ea oīa cōi decreto rata atq; cōprobata haberi Nec iussioni defuit auctoritas. p cōpita siquidē regię vrbis cūcta hęc public⁹ p̄co nūciauit: & veniētib⁹ paulopost ad senatum parlamēteū burgundi ducis oratorib⁹: diplomata & syngraphi de hmōi pactis dati sūt. Quod vero sequit̄ an scriberē aliqn̄ dubitaui facin⁹ pfecto sua nouitate indignū rege. Picas & graculos qui i caueis hūanas voces vel sibilare vel imitari edocti apd̄ pisios ad voluptatē; dōesticę alebant̄: moxq; ceruos & grues capi oēs & ambasiā duci Ludouic⁹ ipat. ¶ Reuerso turonu; ludouico ballua cardinalis (q pl⁹ cęteris aulicis apd̄ regē astua tq; auctoritare valebat) dissidētē a ludouico frēm ad beniuolētiā reuocat: atq; ita agit vt posthabitis q̄ consiliū turonense de capiēda pīna hęreditate definiuerat: ludo-

Leodiensium calamitas.

uicus aquitaniā carolo frī relinqret. Qua recepta conten tus Carol⁹ bello abstinuit. ¶ Sed ballua qui apud pictauos hūili loco nat⁹ puo incremento sed ingenio versuto in ludouici familiā venerat. magnisq; & excellentib⁹ beneficijs primū: deide epatu mox cardinea dignitate autore ludouico fuerat honorat⁹: quo ipe aio eēt tā dē apparuit. Autor ei fuit vt peronā ad burgūdū & postea namurcū aduersus leodios Ludouicus accederet. At vbi fratrū mutuā claritatē supra quā senserat firmā eē intellexit paci iuidens lrās familiari cuidaꝫ suo ad burgūdionū ducē dat: quę interceptę ad regē delatę sunt. His litteris Ballua ducē admonebat sibi maxime caueret. Concordiā q̄ inter fratres itercessisset ad ei⁹ pniciē factā esse: eos expeditionē i eū tātisper diferre donec aqtauię datā sibi ꝓuiciā carol⁹ plustrasset: rēq; oēm domesticā & exercitū ordiasset. Op⁹ ꝓpterea illi eē maiorib⁹ q̄ vllo tēpore copijs & regē acerrime bello infestare. Balluę cognita pfidia rex ꝓditorē cōphēdi & ad mōbasonem custodiendū duci mādat: sub tutela Iohannis torcei normāni fidissimi iprimis aurati eqtis a quo ædificatum ē ābleuillę castellū in agro rothomagēsi cū canonicorū collegio op⁹ memoria dignū. ¶ Interi rex nyortū atq; rupellā petit: vbi dū regionē lustrat fratrē offendit. Qui paulopost Turonū ꝓfect⁹ i regis verba more aqtanorū ducum iurat. ¶ Et quia Armygniaci regijs iussis repugnarēt: pfectos militū admiraldū & chabanū cū copijs mittit q illos parere compellāt. Qui nulla cęde facta regionē oēm receperūt. ¶ Dū hęc geruntur ludouic⁹ beniuolētiā in britonuꝫ ducē cōceptā patefacere meditat⁹ diui michaelis regiū insigne aureū: & torquē p illustres nūcios duci legat. Qd oblatum dux recusauit: q p superiores dies (vt fama erat) vellus aureū burgūdi ordinis susceperat: amic⁹ videlicet burgūdionis & ei arctissime confœderatus. Ea re maxime īdignat⁹ rex britonib⁹ bellū indicit: simulq; exercitum in britones ire iubet: dato britoni decem dierū spa-

Balluæ cardinalis iiqtas.

Dux britonum regie ordinem recusat.

cio: ītra qđ suū in regē aīm siue ad pacē siue ad bellū reuelaret. ¶ Per id tp̄s edouard⁹ subacto henrico rege cū regnū āgliȩ vendicasset: cōpositis inter pricipes discordiis oim̄ sn̄ia bellū in frācos suscipit. Qđ postq̄ ludouico innotuit nouas copias ad priores adiungit. Cōpulsus arma cape quibusq; sine discrimine q feudo aliquo potiret. Quȩ iussio neq; cleru; neq; quosuis priuilegiatos hūit exemptos. Et qđ metu maxīe pculit regē: nūciatū quoq; ē burgūdū ducē gādaui visū esse regis āgli iarteriā (Id eīn est aureu; cīgulum: pricipis peculiare īsigne) cruri suo alligatā: & in pectore crucē rubrē āglorū īstar gestare. quo vno firmatā inter Edouardum burgundūq; amicitia; significabat. Et vt inter tot curas fortuna ludouico paululum blādiret ludouic⁹ villar⁹ moriens ludouicū vniuersalem sibi herede; īstituit. Cui⁹ hȩreditatē p se rex adiit posseditq; oppulentā & locupletē. ¶ Interim varuic⁹ comes: & clarētiæ dux vna cū eorū vxoribus edouardu; fugiētes octogīta nauib⁹ vecti hōfleū adnauigarūt: quos in cōtinentē expositos admirald⁹ liberalissime excepit. Cui⁹ rei certior fact⁹ burgund⁹ ad senatū plamenteū lr̄as dat: varuicū hostē ei⁹ a ludouico acceptū esse p̄ter pacis leges: de qb⁹ īter regē & se conuenerat: p̄res idcirco eosdemq; iudicos hortari: ludouico suasum faciāt opē nullā varuico suggerat. Si sec⁹ acciderit: psecuturū se hostē: eūq; vł e medio francorū regno abducturū. Hāc verborū ducis arrogātiā senat⁹ nō multi pendit. Et īpe varuicus nihil inde territ⁹: multis apud normānos dieb⁹ māsit. Atq; ad ludouicum ābasiā se conferens familiari confabulatione de suo aduentu cu; eo tractauit. Affuit quoq; anglorum regina renati sicilienſis filia cū ei⁹ filio edouardo galliarū principe. quē postea edouard⁹ qui regnu; angliȩ hērico sexto pulso vendicauit occidit. Instruit igr̄ aduers⁹ illos nō modicā burgūd⁹ classē quā ad litt⁹ normāni occeani varuico insidiari iubet. Simulq; mercatores francos qui negociādi cā ī nūdinis erānt comprȩhendit

Classis burgūdorum.

cām hic sumēs ꝙ varuic⁹ dum ab āglia ꝓfugit: burgūde ditionis negociatores captos abduxisset. ¶ Illis diebus fere pridie Kalēdas augusti Carlota ludouici regis vxor Carolū filiū ābasiæ enixa est pri successorē. Cui cōi gau dio aliud mox accessit. ¶ Britonū priceps Francisc⁹ ludouico recōciliatus est. Interuenietibus maxime renato sicliensi. Carolo Ludouici fratre et Iohanne borbonio. Nec cunctat⁹ est frācíscus ad Carolum burgundum nun cios mittere: q coniurate aduersus regem societatis syn grapha illi referrent. Fuit burgūdo ingratissima res. Eaꝫ ob rē magno nixu studet varuico viā ad āglos interclu= dere. At rex tanq̄ voto sctm̄ Michaelem visere teneret normāniā petit. Absolutusq; voto per abrincas. Honfle= um veniens ingentis magnitudinis naues instruit. In q̄s conscendentes angli pricipes ad suos se retulerūt: nec a burgunda classe (quæ per longā morā commeatu defi= ciebatur) vllo sunt dāno affecti. ¶ Igit āgliā ingress⁹ var uicus postq̄ puo tpe q̄ sua erāt recepit: venere magno fa uore ad eū supra quinquaginta milia armatorum. Quib⁹ auxiliaribus ꝑ angliā agens: Edouarduꝫ hostē imprimis queritabat. Sed ille oim fere auxilio destitutus ad burgū dū qui eius sororem in vxorem habebat ꝓfugit. Varui= cus aūt cōciliatis regni ꝓceribus. Henricum quē Edou ardus captum tenuerat in regnum restituit. Ipse vero re gni atq; Henrici moderator fuit institutus. Hæc a var= uico ꝓspe gesta esse cum angliæ regina accepit parisiuꝫ ex Ludouici sentētia proficiscitur: traiectura inde i an= gliam ad virum suum Henricum regem. Quo cū apulis= set: magni ai mulier cupiens viri regis admistrationē ge rere: discordes inter se ꝓceres āglos fecit. ¶ Per id tēp⁹ scti Quitini viromādorū oppidū arturus de longa valle oppidanis assentientibus cepit. Quo paucis post diebus connestabilis ludouici nomie cū equitibus ducenti se re cepit. Rex vero ꝑmissis siluanectū copijs ꝑisiū veniēs ex peditionem in burgundum duxit. bonam spē capiens:

Britonuꝫ dux ludo uico recō ciliatur.

Oppiduꝫ scti qnti= ni recipi= tur.

eas vrbes recuperãdi q̃ ad sommã ãnẽ carol⁹ occupabat Nec sua expectatiõe frustrat⁹ est: Ambiani siqdem roya quoq; & Mõdideriũ in ludouici ptãtẽ venerũt: q̃ oia firmissimis munitiõibus ,ptenus circũambire vbi opus erat mãdat. Ministrarunt ad id op⁹ parisij magnũ fossorũ & ligneorũ fabrorum numerũ. Sed tam ingentis impensæ rõnem minime principes habent. pœnitet eñ eos cõfestis lõgæ militię: ita vt ,pposita parũ melioris fortunę cõditiõe: rẽ a se bñ gestã putãt si iducias host ident. Enimuero burgundus castra in arthesio inter ãbianos bapãmasq; fecerat: vbi fere obsessus / & rebus ad bellũ lõge necessarijs inops vinci puo negocio posse videbat. Multis enim quotidianis leuibus p̃lijs burgũdi a cohortib⁹ frãcis tentati: freq̃ẽti dãno afficiebant. Superuenere nihilomin⁹ insperatę multorum dierũ inducię / q̃q̃ in burgũdia dalphinus comes egregie aduersus hostẽ pugnasset: interẽptis captisq; plurimis. In auctores induciarum dicta scriptaq; sunt dicteria & libelli famosi: eaq; publicis tẽplorũ foribus crebro apposita: egre ferẽtibus quibusq; optimis nihil recte agi dũ occasio se sponte ludouico p̃ntaret. His vt dixim⁹ apud frãcos se habẽtibus magnis apud ãglos turbatiõib⁹ Henricus vexabat. Inter quas Edouard⁹ burgundi ducis auxilijs irrũpẽs: post multas vario euentu conflictationes edouardo tandẽ victoria cessit: henrico capto: eiusq; filio vualiæ principe cum comite vuaruico interempto. Ea re cognita ludouicus picardia relicta turonos repetit. ¶ Interim pedemõtan⁹ princeps qui ludouicũ comitabat: & comes deu vita defuncti sunt. Nã cũ multi profluuio alui p galliã laborarent: eodẽ morbo nõ pauci piere. ¶ Cepit p id tp̃s indignatio carolum aquitaniæ ducẽ: deq; rege fratre male suspicatus est cuius indignationis causa. ipse non noui. Armygniacum tamen comitem (cuius terras Ludouicus vendicauerat) patria extorrẽ reuocat: eiq; inuito ludouico ptẽ restituit rerum ablatarũ: atq; ita cõueniẽte ad Carolũ cum armygniaco

Induciæ dãnose.

Belli suspicio i aquitania.

fuxensi comite copię cõtrahunt nõ aliter q̃ si bellũ aduersus regẽ pararẽt. Mittunt eam ob rem a ludouico i aq tanos copiæ cũ machinis & frãcis aliquot sagittarijs qui cœptis aduersariorũ obsistant. Fama per hos dies falso vulgata est: Carolũ aquitanum burdegale mortẽ obijsse. Introducta quoq; est autore ludouico cõsuetudo cãpanã hora meridiana (vt in noctis crepusculo solet) pulsan di quo tpe popul⁹ vno poplite humi deflexo angelicam diuę mariæ salutationem obtinendę publicæ pacis grã: religiose exhiberet. Qui mos hactenus diligenter a plerisq; seruat. Erat siquidẽ ludouic⁹ a pietate nõ alien⁹ q̃tũ ex rebus a se gestis liq̃t. Fuit agnes q̃ bella nũcupata ẽ ludouici pr̃i pellex. Ea in diuæ marię templo qđ i castello lociarũ est sepeliri voluit. Datoq; sacerdotibus ãnuo ꝓuentu in medio tẽpli choro sepulchrũ sibi extrui impetrauit. Ad eum locum aliqñ diuertẽs Ludouic⁹: sciscitatus cuius hoc esset monumentũ. Est inq̃t vnus ex clero agnetis illi⁹ quã ꝓpter formæ decorẽ bellã vulgus appellabat. Sed quia nobis impedimẽto est sepulchrum / vellem⁹ cũ tua venia alio aliquo sacello reponere. Non ęquũ inquit rex postulatis: q̃q̃ eñ illa dum vixit mihi sit multum aduersata: mulieris tñ bustũ cõtra leges non violabo. Sed nec vos arbitror illius cadauer sine largo ei⁹ munere hic collocasse. Seruate bñfactrici qđ viuenti promisistis. Nec vobis fas esto hinc mouere sepultam. Vt autẽ illi⁹ cã obnoxiores deũ orare sitis: accipite dono sex milia librarũ. Et hęc dicens nũmos iussit sacerdotibus tradi quos i ꝑpetuos tẽpli reddit⁹ ĩpẽderẽt. Porro induciæ q̃ cũ burgũdo positæ erãt: ad paucos dies ꝓducte sunt. Interim nichola⁹ calabrię dux renati siciliẽsis nepos cui ludouici filia despõsata erat: deserto socero ad burgũdũ declinauit: spe duct⁹ sibi in mr̃imonio assumendi filiam quã burgund⁹ vnicã habebat. Sed a pr̃e (sicuti alij qdam principes) illusus ẽ. Nã harũ nuptiarũ expectatione cum plerosq; in amicitia pr̃ cõtineret oẽs tandem fefellit. In

Aue Maria.

Ludouici i agnetẽ pietas.

Nicolaus dux lothargię ad burgũdũ ꝓfugit.

ter quos Fœdericus impator fuit.Nā cū post subiugatū Geldrensem ducatū burgūd⁹ treueri quo eū impator vocabat accersisset.Post multa secretiora cōsilia burgund⁹ vicariū se impatoris istitui postulauit:pollicit⁹ reducere quātis virib⁹ posset ad impatoris man⁹ q̄ ab alijs ablata tenebant.His quoq; pleriq; addebāt burgūdū affectasse vt a fœderico coronaret̃ i regē qua dignitate esset ludouico ęqualis:q vt iactabat nō erat opib⁹ & ptāte iferior Id cū ipator cōcessur⁹ cē videret̃ burgūdi filiā filio suo maximiliano vxorē dari petit:& mox nuptias celebrari id se facturū burgūd⁹ nisi ipetrato vicariatu negat .Igitur cum impator diu petita differt clā vrbe digress⁹:se i germaniā relicto burgundo contulit.Nā illud cōstat vtrunq; pricipē de glīa certasse:ita vt burgūdo fœderic⁹ inuideret.Carolus vero ipatorē cōtēneret.Illud ꝑpterea verū est qđ vulgo a frācis dici solet.Duos crassitudie equales vno vase cōprehendi nō posse.¶ Eisdem dieb⁹ diuę marię tēplūq; apud cleriū in aurelianensi agro magnis ĩpensis ludouic⁹ extruxerat cōflagrauit: igne negligēter asseruato:quē ad liquandū plūbū tecti artifex in quotidiano vsu habebat.Quo die rex de Caroli fratris morte nunciū accepit.Obierat eñ apud burdegalā veneno a nescio quo abbbate non inscio vt creditum est rege appetit⁹.Quāobrē accepta aquitania ludouicus petruȝ de belloioco dñm regioni p̄fecit.¶ Per induciarū tp̄s burgundionū dux collecto ĩ agro attrebateñ.grādi exercitu:ātoniū fratrem suuȝ nothū cū pte copiarū neellā mittit.Quā a loci p̄fecto& sagittarijs frācis qngētis acerrie defensā:frustra iterū atq; iterū ātoni⁹ oppugnauit.at petit⁹ picard⁹ (id eñ p̄fecto nomē erat)Cōsilio cū loci dña capto:ad antoniū cū ipa dña cōponēdę rei desiderio ꝑfectus est.Pactuȝ extitit:relictis equis atq; armis exituros oppido milites:vitæ icolumitatē cōcessa .Hoc accepto rñso sagittarijsq; relato dū miles armis se nudat:ecce ab oppidanis clā in oppidū admissus hostis: ex arma

Neella capitur.

tos sagittarios trucidat: eos vero qui in tẽplũ salutis cã confugerãt qui plurimi erãt oĩs advnũ burgund⁹ satelles mactauit. Eo cũ dux equo insidens aduenisset: tẽplũ ingressus vt cędẽ cruorẽq; hũanũ cõspexit. Iã inquit nouiq̃ cruentos habeo carnifices. Neq; miti⁹ petito p̃fecto pepcit: qui in vincula cu; aliquot insignioribus armatis cõiect⁹ tenebat. Hoĩ ez ei (cui ab ãtonio fides data erat) furca suspendere iubet. Atq; oppidum mox ĩcensu; dirutumq; reliquit. Proten⁹ quoq; royã cõtendens eã circunuallat multo milite atq; machinis egregię munitã. Nã p̃ter quadringentos supra mille sagittarios erant in ea p̃sidio ducenti delecti equites cu; eorũ p̃fectis petro auberto. Mignone / loyseta balagnio / dño de mouy: & dño rupempreo auratis equitibus. Et hi quidem nulla oppugnatiõe expectata deditionez ea lege fecere: si saluos ide abire licere. Relictis igr̃ p ignauiã armis atq; impedimentis: vecordes hoĩes vno baccillo cõtenti non sine ppetua ignominiã p medios hostes irrisi roya discesserũt Roya vt dixim⁹ capta burgũd⁹ magno aĩo voluens cu; sibi a ludouico magnã vĩ patã esse existimaret bellouacos picardis post ãbianenses ad occidentem ꝓximos petit: rat⁹ ciuitatẽ vbi nullu; p̃sidiu; erat prima oppugnatiõe subiugare. S; pluria arrogãtẽ multa deficiunt. Bellouaci tãetsi inspato hostis aduentu nulli⁹ p̃taneimali piculo admoniti essent venientẽ tñ burgundu; magno aĩo a muro ꝓhibent. In ea oppugnatiõe egregia virtus puellę cuiusdã apparuit: q̃ a burgundo milite dum in muru; scãdit vexillum extorsit. Donec guillermus de valle normãni senescalli vicarius: cum ducẽtis equitib⁹ auxilio accessit: qui ciuitatez ingress⁹ ad muros se ꝓten⁹ cõfert vbi hostis incredibili ptinacia depugnabat. Venere nõ multo post crussolus: ioachinus roald⁹: guerinus grõgnus: atq; torcey⁹ trecentoru; equitũ: cu; adiunctis sagittarijs ductores. Quib⁹ cõmeatu; affati pisij submistrauerẽt: missis permultis fossoribus qui fossis atq; aggeribus ciuitatem

Burgundi crudelitas.

Bellouacum.

cōirent. Emu ero sic op⁹erat; nā subactis bellouacis libera in normā nos burgundo patebat via. Fuit em̄ eius rei tant⁹ timor: vt in ip̄a parisioru; vrbe regia magn ope cu ratu; sit vrbis fossas purgare: muros instaurare; cathenas p cōpita repente (autore p̄ferti dyonisio Hynselino) re cēsere colubrinas insup atq; serpentinas cōflare atq; fabricare. ¶ Per id tp̄s antissiodorenses qui supra paucos dies admoniti ludouico, parere spreuerāt burgūdorūq; p̄sidiū in oppi dū admiserant. eruptiōe facta dū frumentatū eunt quidā ex cāpanis eqtes illis occurrūt: cētu; sexagita ex grassatoribus pimētes; octogita i captiuitatē adductis. pseuerāte i obsidiōe apd bellouacos burgūdo dura in castris ei⁹ ānone caritas fuit. festinās igit̄ priusq̄ fame miles vrgeret: aio firmat acerrimo cōgressu ciuitatē expugnare. igētē ad hoc cratrū & ligneorū fasciu; copiā cū multa materia cogit: qb⁹ vrbis fossas ipleret. Obsessi recognita ad parisios mittunt minuscula tormēta & cōmeatū cū balistarijs petitū. Nec defuit petentib⁹ misericors ciuitas. Preerat ad p̄sidiū portę q̄ dom⁹ hospitalis appellat̄ robert⁹ stoteuill⁹ pisiorū p̄ses militaris apprime eqs. Quā portā iactis i fossas quas pxie dixim⁹ cratib⁹ fascibusq; hostis adorit̄. Scalis quoq; admotis in muros cōscēdere pseuerat. Nec pfecit q̄q̄ horas quattuor cōtinenter pugnasset. In ea oppugnatiōe qngēti supra mille armati ex burgundis in fossas decidisse atq; occubuisse referuntur. ¶ Nocte insequēti quia ciuitatis portę obstructę erāt: patefacto muro salazard⁹ cū aliquot cohortib⁹ i burgūdiorū castra sub di ei crepusculū erūpēs: trib⁹ hostium tētorijs incēsis: plerisq; occisis ipedimēta aliquot ex illorū castris rapiēs: i ciuitate dū reuertit̄: ab hoste eū isequēte p̄ssus raptas a se machinas i fossas ciuitatis p̄cipitat: ęgreq; ad suos recepit Bellouacorū obsidiōis tpe aurelianenses officio i obsessos functi sunt. Imposita enim carpentis centū vini dolia ad bellouacos dono miserūt cū magno sagittarū & missiliū numero: arcub⁹ aditis at

Dura obsidio bellouacorum.

Salazardus

q; balistis. ¶ Postq̃ sex & vigīti cōtinuos dies ad bellōuacū burgūd⁹ icassū sedissȝ: diē diuē magdalenes festo obsidionē diluculo soluit segetes vicosq; q̃ iter faciebat vrēs donec ad sctm̄ valeriū castra posuisset: qđ oppidū cuȝ alijs vicinis oppidis / modico p̄sidio defēsis minimo negocio cepit. Ex his locis q̄nqdē vero sille erat i iferiorē normāniā hostē, pfecturū conestabilis & chaban⁹ octigētis eqtib⁹ assūptis: normāniā petūt occursuri burgūdo A qb⁹ nullo fere dāno burgūd⁹ affect⁹ ē: qn vicos atq; oppida p caletos grassat⁹ icēderit Rothomagū vsq; mouēs. Vbi conestabilis se recipiēs parum admodū burgūdo icōmodat⁹ ē. Nisi q a populo ciuitatis vix excitatus: nōnullos ex suis cū aliquot ciuib⁹ armatis eruptionē facere pmisit: Burgūd⁹ aūt ide digrediēs i picardiā copias reduxit. ¶ Sȝ neq; i britānia qcq̄ a ludouico p̄clare gestū ē: q̄q̄ qnq ginta hoīm milia i armis habere diceret Nā legationib⁹ pollicitatiōibusq; tardat⁹: cū res cōpositas pxie eē sperat: illusit eū hostis. Dimissa normānia: burgūd⁹ nouiomū oppugnare istituit. Sȝ cursolus & quidā cū eo militū p̄fecti illo se cōferētes suburbijs incēsis ne illic diuersaret hostis: ciuitatē maximopere tutati sūt Robert⁹ pretereа stoteuill⁹ ex bellouacis mouens. & deinde ioachin⁹ roald⁹: ad burgūdos qui apđ eū oppiduȝ i p̄sidio erāt: nūciū mittūt petētes oppidū ludouico reddi. Moxq; cōpositione facta locū & sua oia deserentes: equites vno equulo: pedites: baculo contenti abierunt. Hoc exēplū secuti valerienses rēburiēsesq; deditionem nulla vi facta fecere. ¶ Eodē tpe comes roussyus conestabilis fili⁹ burgūdē factiōis obstinatissim⁹ sectator burgūdiē p̄fect⁹ diffusis late copijs tornodorū vsq; debacchat⁹ trecas & cāpaniē ptē vastabat. Cōtra vero dalphinus comes p burgūdiā bono exercitu potēs oia igne cōsumpsit: par pari repēdēs. ¶ Fiūt interi cū britonib⁹ p ludouicū inducię. Quo tpe regina filiū ludouico parit cui vita breuis fuit. Petr⁹ aūt borboni⁹ comes belliioci aqui-

Burgūd⁹ in normānia.

tanię mistrator dū lestorię multa nobilitate ornat⁹ agit a suis i arminiaci comitis ptātē ꝑdit:atq; ęo pacto ciuitatē comes recuperat.Eā ob rē ludouic⁹ aliquot ex nobilitate suspectos ifidelitatis lochiæ ivicula misit.Inter quos iohēs deymer⁹ crimē cōfessus capite dānat⁹ est & i partes quattuor fect⁹.Qui moriēs cadetum albretē sem ei⁹ ꝑditionis ptinacissime accusauit.❡Dū ei⁹ rei grā ludouic⁹ i pictauis imorat̄ pax iter illū & britonū ducē intercessore oudeto de ria cōuenit.Data britoni nō parua pecunia.❡Porro alēconij dux iohānes acceptę crebro grę oblit⁹:cum cōstituisset possessiones oēs suas i burgūdią ducē accepto idē p̄cio trāsferre:& ad eū clā ꝑficisci p tristānū heramitā iubēte ludouico capitur: & lochias primo duct⁹:paulopost pisij i lupara arce in custodia cōsenuit.❡Lestoria quoq; quā misso exercitu ludouic⁹ duce iohāne cardiali albieñ.atq; yuone de fago obsidebat armygniaci culpa diruit̄.Nā re cōposita vt armygnia c⁹ loco cederet:cū iciuitatē franci sine vlla violētia igrediunt̄:armygniacus in eos isurgens occidere eos iubet. Vñ clamor exortus dū in castra pfert̄:franci p effractos antea muros irrūpētes armygniacū ipm & oēm sine discrimie populū trucidāt:comitis vxore cū trib⁹ suis pedissequis tm̄ salua.Hic iohēs armygniac⁹ est q sororis illecebra capt⁹:cū eā icestu poluisset:nisus ē eā pōtificis romani auctoritate ducere vxorē.Cuius stultitię fauisse dicit̄ ambrosi⁹ cābray⁹ q p idē tp̄s referendari⁹ erat Calixti pōtificis.Accepta eni ab armygniaco multa pecunia:bullā dispēsatiōis de sorore despōsanda armygniaco tradit:quā reuera adulteratā & a se falso editā postea cōfess⁹ ē p̄sidēte apđ romanos pio pōtifice maximo. Quo iubēte ābrosi⁹ i custodia apđ mōtoliuetū mōasteriū habit⁹est.Sz e custodia noctu adiutore seruo emiss⁹: i galliā se recepit vbi aliquot ānos mutatis frequēter locis ꝑfugo similis delituit.Quippe cui Carlota mr̄ alioqui benigna mulier suā domū occluderet:offensa scz fi

lij criminibus qui homicidio primũ/deide hac quã dixi falsitatis ignominia notabaт.Ingenio tñ & astu erectus viã inuenit apđ ludouicũ fortunę melioris: simulãs regi na angliæ se desiderari quẽ i in angliaз traduceret.Qua re intelligens ludouic⁹ eũ hoiem esse quo ad dolos vte= reт: Ambrosiũ ad se accersitũ stipẽdio iuuit.& mox iter aulicos habuit.Queз nõ multo post supplicationũ regia ruз magistrũ/& deinde parisiensem cancellariũ vidim⁹. hoiem pfecto dolosum & pręter modũ glorię studentẽ. verborũ & iactantię vanitate redundãteз & pfluũ:fidei aũt modicę:& cui pbe cõfidere nemo posset.Cuius mor tẽ nec ppiqui nec alius quisq̃ illachrymasse visus est.Se peliri voluit in sacello sorbonę ante arã maiorẽ.Deprę= hẽsus apđ lestoriã cadet⁹ albreteñ.& Pictauiã pductus: capitis suppliciũ luit.❡Agebat p id tpś parpigniaci Io hãnes tarraconię rex.Qui lestorię ciuitatis desolatione accepta: qꝙ audierat philippũ sabaudũ cũ igẽtibus co= pijs i eũ aduẽtare ppigniaco abijt.obqđ diu qdẽatq; pti nacissime a frãcis digladiatũ ẽ.Sз victor frãc⁹ extitit & russilionẽ totũ ludouic⁹ obtinuit.p hos dies nicolaus lo tharingię dux apđ nãtiũ peste absũptus est.Fuit & silua necti habit⁹ cõuẽt⁹: venẽtib⁹ a burgundo duce legatis: qui belli causas tollerẽt.Nec fuit cõcordiæ loc⁹:tametsi multos dies multa agitãdo legati cõsumpsissẽt.Burgũ= dus vero ducis lotharingi morte accepta:lotharĩgiã ar mis sibi subiugare tẽtauit:cãm assumẽs ꝙ qui defunct⁹ erat obęrat⁹ illi esset:simulq; apđ seanxie meditaт regiuз nomen vsurpare.Sed illusus a federico burgũd⁹ cũ pe= cuniæ egeret.nec suis viribus sufficeret ludouici ptãteз minuere ad venetos mittit:a quib⁹ stipẽdium trimestre mutuo impetrat:quo ex gente veneta partim coactas copias aluit.Missaq; in niuernẽses exercitus parte:rupẽ castillionis & aliquot regionis loca dolo capit.Per eos dies petr⁹ Borbonius de belloioco annã ludouici filiam desponsat.❡Iteruз quoq; burgundi oratores cũ regis le

gatis cōpēdij cōueniūt Vbi tādē post lōgas cōcertatio nes paucorū mēsiū inducias firmāt.¶Quo tpe burgun dus inimicitias i ludouicū oifariā exercēs:yteriū merca torē.q post caroli aqtani ducis mortē ad burgūdū se cō tulerat:magnis ꝓmissis iducit:veneno tollere regē.Igi tur cōstituto illi qnqragita miliū aureorū pręcio:toxicū parat.Datq; iohāni audaci(quē seruū habebat)ferēduꝫ: pollicit⁹ mōtes aureos si maleficiū fœliciter exigat.Re cipit ab yterio iohānes negociū & ambasiā vbi rex erat ꝓfect⁹:quēdā i ludouici popina sibi notū(qui cōdiēdis saporib⁹ ꝑerat)cōuenit.Cui ꝙ aquitano duci ad simile ministeriū seruierat:rem patefacere non vereť.Atq; ad facinoris ꝑciuꝫ vigiti aureorū milia secure ꝓmittit:cre dulus hoiem ad veneni ꝓpinationē facile cōsortē duce re:q dñm suū nō dissimili maleficio sublatū fuisse sciret. Audiuit iohēm sūma dissimulatiōe coquus sed rē neq̄q̄ patrari posset ait:nisi colinet⁹ primari⁹ coquorū cōsci⁹ accederet Igiť recepto a iohāne veneno colinetū ad id negociū cohortari polliceť.Colinet⁹ vero a cōsorte co quo edoct⁹:simul cū eo ad regē pgit. Veneficū ꝓdit:& ab eo exhibitū toxicū ꝓfert.Rex veneficū exhorrēs:au

Venefic⁹ dephen ditur.

torē ꝑhēdi iubet.Qui tāq̄ rei bñgerēdę secur⁹ iter ad yte riū faciebat.Sꝫ nō lōge a stāpis deꝑhēsus:ad ludouicuꝫ deduct⁹ est:moq; cōfess⁹ crimē:paulopost i custodiā de trudiť.data igēti mercede fidelib⁹ cocis.Asseruat⁹ vero est iohis audax i publicis ędib⁹ parisiorū.deinde capite truncat⁹.Cui⁹ q̄ttuor exsecta mēbra ad q̄ttuor regni ex tremas regiōes cū titulo ꝓditionis furcis suspēsa oēs ei⁹ ędes dirute sunt:& natalis dom⁹ soloten⁹ sine vlla resti

Legati a ragones.

tutionis spe euersa:inscripta ruinę cā.¶Eo die quo id gestū est.Legati ab aragonia parisiū venere.a suo rege mādatū habētes de controuersia ob russilionē & parpi gniacū orta tractare.Nec multo post rex quoq; pisiū suc cessit.Iussitq; parisios i armis eē & militari ordine p diui anthonij portā vrbe egredi.Quorū multitudinem ara

goneses legati admirati sũt. Cetũ em̃ & quattuor hoim armatorũ milia e ciuitate i agrũ ꝓdijsse relatum est. Regredietib⁹ i ciuitate parisijs oratores vicenas ludouic⁹ ducit. Vbi regia cęna acceptos duob⁹ eos poculis aureis varia cęlatura ornatis donauit. Horũ p̃ciũ trib⁹ ducatorũ milib⁹ & ducẽtis ęstimatũ est. ¶ Venere eodem tp̃e ab germania dux bauar⁹: & britonũ oratores quos siluanecti Ludouic⁹ audiuit. Affuerũt p̃terea icassũ burgũdi Britonib⁹ liberaliter Ludouic⁹ rñdit. Legationũ causas diuinare magis q̃ ꝓbe scribere possum. ¶ Ex siluanecto cõpẽdiũ: mox nouiomũ rex ꝓficiscit. Ceperat comes sancti pauli fräcię conestabilis sctm̃ quintinũ viromãdorũ oppidũ extruso p̃fecto curtono cũ presidio quod i eo ludouic⁹ posuerat. Oppidũq; conestabilis. iposito ex suis p̃sidio: rege inuito occupabat: ita vt isuspicione venire tur cõcepti i rege belli. Nec aliter ad Ludouicũ accessit: q̃ põte iter se & rege facto ad colloquiũ ꝓdijt satellitib⁹ ęgregie stipat⁹ Colloquio paucis arbitris expleto: rex offensaȝ oẽm comiti remittit. Iureiurãdo iterposito q̄ i ludouici fide pmaneret. ¶ Erãt p id tẽp⁹ inter federicum ipatore & burgũduȝ simultates. Nitebatur ꝓpterea magnopere iperator burgũdo i cõmodare: vñ missis freq̃nter ad ludouicũ nũcijs illũ hortabat̃ cum burgũdo amicitiã nõ inire: se vnũ satis esse qui ducis supbiã deprimeret: eũq; redderet regi obsequẽteȝ. Nec tñ exaudiuit federicũ Ludouic⁹: sed cũ ex picardia siluanectũ reuertisset: cũ burgũdi legatis iducias anni vni⁹ firmat. ¶ Interea in iohẽm alẽconij duce capitis snia & bonorũ oim publicatio i senatu parlamẽteo p petruȝ doriolũ cancellariuȝ fertur. ¶ Burgũdo vero duci nulla fuit induciarũ & iurisiurãdi reuerentia: qui i lotharigia duces virdunum ceperit: sollicitaueritq; edouardũ anglũ regeȝ aduersus Ludouicũ trãsfretare. Quãobre edouard⁹ magno exercitu cõparato: priusq̃ moueret: ludouicũ p caduceatores petit aquitaniã sibi normãniãq; restituat. Nec diu di

Cõestabilis temeritas.

Snĩa i alẽconij ducem.

ſtulit edouard⁹ ad diui michaelis mõtē claſſem traduce
re.Quod poſtq̃ ludouic⁹ accepit.copias i normãniã mi
ſit:eorũ militũ qui recēter fuerãt ab eo iſtituti & dalphi
ni cuſtodes appellabanť.¶Per eos dies tametſi iducia
rũ finis nõdũ eēt:burgũdi qui peronę & p circũadiacen
tia loca i p̄ſidio erãt oĩa vſq; ad yſarã flumē iſeſtabãt.Et
aliquot ex eis arſonã iã diu deſolatã iſtaurare ceperant.
Sʒ miſſis aduerſus p̄dones ex ãbianorũ & bellouacorũ p̄
ſidio armatorũ turmis:nõ expectata pugna graſſatores
aufugerũt.Nec deſtitit miles frãc⁹.ſʒ accitis ex finitimis
p̄ſidijs aliquot cohortib⁹:qbus p̄terea plebei plurimi ſe
cõiunxerũt:ad attrebates ꝓfecti i ſuburbio ciuitatis ca-
ſtra poſuerũt.Vbi nocte tota diuerſati:deputatis agrico-
lis q eos ſeq̄banť ad excutiendos p villas & agreſtes mã
ſiones frumēti manipulos maximã tritici copiã & peco-
rũ igētē nũerũ ex attrebatēſi agro cõportauerũt.Nam id
pri⁹ facere meditati vãnos & flagella cutruſq; cõplures
ſecũ adduxerũt.Recepe quoq; nõnullos captiuos quos
raptor violatis iducijs abduxerat.¶Pricipio iſequētis
veris rex i picardiã mouēs:trõqueuʒ vetuſtiſſimã nõ lõ-
ge a mõdiderio turri:vbi pditorũ hoĩm turma duce mo
tino caulero ſe receperat:oĩa icurſionib⁹ iſeſtans expu-
gnat:occiſis aut patibulo appēſis qui i ea iuēti ſũt:p̄ter
ipm motinũ quē rex vita & offõ donauit.Turris ipa ſolo
ten⁹ deiecta eſt.mõdideriēſes aũt cũ deditionē recuſaſ
ſent:obſeſſi oppidũ dedidere:ſuis fortunis oĩb⁹ relictis
abeũtes:oppidũ vero ſolo ꝓſtratũ ē.Roya p̄terea ludo
uico paruit.Nec ſpes deerat picardiã atq; artheſiũ reci
Coneſtabilis dol⁹ piēdi niſi ſcti pauli comes coneſtabilis dolo vſ⁹ regē fe-
felliſſet.Cui ꝓgredi cupiēti lr̃as mittit:Edouardũ ãglũ
igēti claſſe petere normãniã Idcirco op⁹ eē cautiõe:ne
deſtitutos p̄ſidio normãnos hoſtis inuadat.¶Si ad il-
los ptē exercit⁹ ducere rex velit:ſe vnũ cũ reliqua mili-
tia ſatis ꝑē q bellũ i picardia gerat Mot⁹ hoc nũcio ludo
uic⁹ i normãniã ducēs de ãglorũ aduētu nihil accepit.

redeũti aũt conestabil scribit ãglos calisiũ appellere:& carolũ burgũdũ nussij obsidiõe relicta fœd⁹cũ fęderico ĩpatorĩ iiuisse.quę oĩa tãetsi nulla eẽnt:caduceator tñ an gl⁹ cognomẽto scal⁹ cũ lĩarũ fasce dep̄hẽs⁹ & ad ludoui cũ p̄duct⁹vera eẽ iurauit.Neq; horũ qc̄q̃ tã iĩquo aĩo lu douic⁹tulit:q̃ conestabilẽ clã sollicitare borboniorũ du cẽ vt burgũdi p̄tes relicto rege seq̄ret. Cui⁹ p̄fi die syngra phũ a conestabili missũ borboni⁹ p ep̄m mymatẽsẽ ludo uico demiserat.❡Eodẽ tp̄e ĩ burgũdia apd̄ guyuz nõ p̄ cul a castro chynone magna burgũdorũ turma a francis superat:cũ ducẽtis eqtib⁹ q ex venetis burgũdo auxilia res venerãt.Fuit nõ p̄sperior attrebatib⁹ fortuna.Admi rald⁹ cui decreta belli rõ ĩ picardia erat:p̄pe attrebatuz dispositis ĩsidijs.xxx.eq̄tes lacessituz attrebates mittit. In quos velut in cõtẽnẽdi nũeri cohortẽ:eruptiõe facta attrebates cũ suo p̄sidio p̄ficiscunt.At qui abadmiral do prẽmissi erãt:metũ simulãtes pedetẽti retro abeunt donec suorũ ĩsidias p̄terijssẽt.qouãobrẽ iter cepti attre bates iter medias frãcorũ copias:ad qngẽtos supra mil le occubuerũt.Et cũ romõt⁹ regię frater q burgũdarũ p̄ tiũ erat his se duceз p̄buisset vix ad suos se recepit equo ei⁹ iterẽpto Iacob⁹ aũt scti pauli cũ alijs insignib⁹ viris capt⁹.❡Paulo supra hos dies auraycẽsis priceps quem ĩ custodia ludouic⁹ habebat:nullo p̄cio liber fact⁹:sedi tionẽq; suã regi sũmisit.donat⁹ est p̄pterea p̄tãte cudẽ di nũmismatis aurei atq; argẽtei.remittendi ĩsup crimi nosis necis pœnã:nisi hęresis aut maiestatis rei haberẽ tur.❡Edouardi autẽ Anglię regis classis viginti miliuz armatorũ calisiuz appullit.Qua re cognita mox ad prio rẽ exercitũ nouas copias ludouic⁹ ex parisijs duce Ro berto de stoteu illa cõtrahit.Et Carol⁹ burgũdionũ dux nussio relicta:ad edouarduz noctu venit:cui amice gra tulat⁹ est.Nã edouardi sororẽ in vxorẽ duxerat.Horta tus magnopere est rẽ p̄spere gerat:& sua recuperet:q̃ a francis iniuste tenebantur.At aliquot diebus exactis cũ

Edouardus ãgl⁹ apud calisium.

nec a carolo: nec a conestabili ꝓmissa illi seruant (côuenerat eni iter illos: dû edouardus i arthesiû venisset: ad mittere illû in aliq̄ munita loca vbi & se atq; exercitû recreare & tuto diuersari posset) Iãq; lihonẽ i sanguine terso copias cû ꝓmouisset: pollicitis illusus: ad ludouicû fil. uauectû vbi i victorię cœnobio agebat oratores mittit dicere se archanû qcq̄ hẽre qd illi côicatû eẽ cupiat. Designet locû & tps ad rẽ exigẽdã. Pinqgniacû i âbianorû agro ad id deligit. Interi mutuã a parisijs grandẽ pecuniã ludouic⁹ petit. Ea fuit quiq; & septuagita miliûnûmu3 aureorû: quã dissoluere ifra Kalẽdas nouẽbris ipe ꝓ misit. Ad pinqgniacû ex âbianis rex veniẽs freqũeti atq; admirabili militû manu stipat⁹: duos i pôte piquignia ci appẽdices extruere iubet. Vnû quo ipse: alterum quo congredi edouard⁹ posset. Fuit inter vtrũq; appẽdicem paries medius: câcellatus ita latis foraminib⁹ vt per ea dextras dare & côtingere reges possent. Côuenientibus ad designata loca pricipib⁹: cû se alterni salutassent: lôga fuit inter eos (centû vtriq; admissis illustrib⁹ arbitris) collocutio. Inde vbi regib⁹ visû est illis seorsum exûtib⁹ pricipes clã sermonẽ côtulerût. nec dilata diu côcordia ẽ Itaq; de septẽ annorû iducijs côuenit. iiij. Kalẽ. nouẽbris du3 voluitur ann⁹ salutis Millesim⁹ quadringẽtesim⁹ septuagesimus quintus. Donatusq; a ludouico edouardus est quiq; & septugita milib⁹ aureis. & qnquaginta milia per singulos iduciarû annos illi ꝓmissa. Ornauit quoq; magnis munerib⁹ clarẽtię duce3 edouardi fratrẽ. Rebus vt paucis annotauim⁹ apud piquigniacû gestis anglus oẽs copias calisiû remittit. Iubetq; hauartû & primariû suû scutiferû apd ludouicû morari: donec se ꝓmisso asoluisset. Digrediente calisiû edouardo: ludouic⁹ de luxemburgo conestabilis cui regum concordia non côueniebat: nûciû cû lr̃is ad anglû mittit / vitio illi ascribẽs ꝙ in belli ipse aio cû ludouico pact⁹ fuerit: ꝓmissis videlicet illect⁹ hoîs qui eû falleret. Lr̃is cognitis eas edouar

Côuẽtio regû apd piquigniacum.

Conestabilis nequitia

d⁹ ludouico cõicat.¶Interiectis ĩde nõ multis dieb⁹ accedentibus ad ludouicũ britonũ ducis oratorib⁹ pax firmata est& annorũ nouẽ inducię cũ burgũdo positę.Additũ quoq; de ludouico luxẽburgo q ad eũ pfugerat: regi dedẽdo.Missi sunt peronã q illũ excipent borboniẽn. noth⁹admirald⁹: dñs de sctã petra:& guillerm⁹cerisaius cũ bona armatorũ turma exceptũ conestabilẽ i diui antonij ,ppugnaculũ apud pisios Philippo oleario loci prefecto custodiendũ cõmittunt.Deputat deiceps ludouic⁹ Petrũ dariolũ cãcellariũ & duos parlamenti psidẽtes cũ alijs iurecõsultis de conestabili questionem hre.Igit interrogatus cõfessusq; plurima in regez deliquisse: i curiã plamenti post lõgã custodiã deducit. Vbi a cancellario regiũ insigne: id est aureũ diui Michaelis torquem quez collo gestabat: deponere iussus est.Moxq; ingress⁹ ad eũ iohãnes põpãcurt⁹: Illustris inquit comes: hacten⁹i custodia regis iussu hitus fuisti.Vbi de his q̃ in regẽ & rẽpublicã cõmisisti q̃sitũ est diligẽter: cõfessus es maiestatez frequẽter offendisse: cũ hosti⁹cõspirasse:& fidẽ violasse qua reipublicę eras obnoxi⁹ .Iã venio ad te a plamento senatu missus: significare mortis sñiam q̃ hodie in tę lata est. Hodie tibi moriendũ i grauiz añ ędes publicas ciuitatis.Terras& fortunas oẽs tuas publicatas & fisco attributas eẽ tibi renũcio.Ad hęc ludouic⁹.O iqt optie maxime de⁹q̃ dura hęc sñia ẽ.Te supplex oro: da mẽtẽ sincerã te agnoscẽdi.Sic locutũ q̃ttuor theologi magni noĩs doctores vt cõstitutũ fuerat reũ adeũt: salutarib⁹ illum monitis cõsolaturi.Confessione more xpiano expleta orat viaticũ xpi corpis sibi ministrari.quod nõ obtinuit. Res tñ diuina quã missam appellam⁹corã illo facta ẽ:& panis bñdict⁹oblat⁹: quẽ religiose mãducauit.Inde a palatio ad grauiã p medias vulgi turbas pduct⁹atq; in tabulatum cõscendẽs: postq̃ ad diue marię tẽplum(qd ex tabulato cõspicuũ erat)cõuersus lõgiusculã orõnẽ plorans habuisset: a carnifice iohãne cousino vno gladij ictu ca-

Conestabilis mors

pite punit⁹ est. Cadauer aũt p cordigeros in ipsorum ec clesia hũatũ est: decẽbri mẽse die decimanona. anno M. cccc. septuagesimo quĩto. De ei⁹ criminib⁹ & supplicio epigãmata gallica latinaq; multa scripra fuer̃t. ¶ Eodeȝ tpe monetę pciũ mutatũ est: & scuta aurea cusa quinq; & xxx. solidorũ turoñ. estimatione. Cui operi quattuor tm̃ viri pręfecti sunt german⁹ de merla / Nicolaus potierus / dyonisius brito / & symõ ausoranus. Vectigal quoq; indi ctum singulis dolijs quę e regno ad exteraȝ gentẽ ex por tarent. Nã p quoq; vini dolio (quã frãci caudã vocant) aureũ nũmũ portitores exigebãt. ¶ Post hæc aliqd i ro manos molit⁹ ludouic⁹: de cõgregãda epõrũ synodo co- gitauit. nã cũ sibi ãtea nõ pcessisset: q de vniuersali ec- clesie cõuentu agendo suos oratores ad diuersos prĩci- pes miserat de suo regno habendũ consiliũ preceptũ vul gauit: iubens quosq; põtifices & maiorũ ecclesiarũ recto res ad suas sedes itra a se cõstitutũ diẽ redire. Deide vo to astrict⁹ aniciũ (qđ podiũ dicunt) aruernię ciuitatẽ per git. Vbi nouẽ totos dies diuæ marię templo quod in gal lijs summa religiõe colit̃ se promissis absoluit: mox lug- duni trãsiẽs ad dalphinates cũ peruenisset: accepit carolũ burgundũ qui in heluetios expeditionem duxerat fusuȝ fugatũq; cũ suo exercitu fuisse: nõ pcul a grãsonne op- pido: & arcibus duab⁹ receptis quas heluetijs ipe abstu- lerat. Tormẽtis machinisq; amissis: castra & sarcinas oẽs direptas. Receptas insup ab heluetijs arces & gransonẽ esse. Inuentosq; in illis quĩgẽtos & duodecim alemãnos quos suspendio burgũdus necauerat / eos oẽs patibulis liberatos terræ cõmendasse: & eisdem alemãnorum fur- cis lorisq; burgũdos strangulasse quos grãsonẽ recuperã tes heluetij deprehẽderant. ¶ Eadem tẽpestate nemor- sus dux a dño de belloioco in arce carlati circũuallat⁹ de ditiõe fctã capt⁹ ad regẽ primũ / deide viẽnã / & deiceps parisiũ pducit̃ & i custodia asseruat̃. Circũuallatiõis tẽpo re ei⁹ vxor caroli andegauẽ. filia cũ pepisset: tã pt⁹ do-

Mõneta noua.

Dux nemors⁹ capitur.

lore q̃ aī ægritudine mortē incurrit:mulier spectata plu rimum atq; laudata. ¶ Rebus apud gransonē dissipatis. Carolus burgūd⁹ cum ioingnā in finibus sequanorum se ex fuga militemq; tecepisset Heluetios iteruȝ persequi (si cuti ferox & vindicte pcupid⁹ erat) cōstituit. At q̀ illi mi lite & pecunia op⁹ esset: guillermū gonnetū eius cancel larium: cum alijs vndecim bonæ apud suos auctoritatis viris ad flādrenses & ditionis ei⁹ populos legat: q mili tē resarciāt. sextamq; bonorum suorum oim partē ad bel li ipensam mistrent. Legatis rñsum est. carolo si facultas deficit se tuto recipiendi: subsidium illi vt pricipi & duci suo se quidē pbituros: donec domū salu⁹ redeat. Belli āt in heluetios gerendi cām nullā videre: cui⁹ sese bonis & pecunia pmere aut mulctare necesse sit. Hec dum a bur gundo geruntr ad Ludouicum lugduni agentem renat⁹ ex andegauensi familia sicilię rex accessit. Cū quo de p uīciæ comitatu ad hūc modū trā sactū est. Erat Renat⁹ plen⁹ dierū sine liberis priceps: cui⁹ filia anglię regina ab edouardo de familia ducum eboraceñ. in custodia tene batr ei⁹ liberandæ cā Ludouicum sibi hęredē puīcię rena tus istituit. Datis a Ludouico milib⁹ qnquagita scutorū aureorū: q̃ redimēdę reginę cā edouardo soluta sūt. Re gina liberata iuri qd a morte pr̄is in comitatu ipso vēdi care potuisset abrenunciat: cōstituta quotānis (dū super stes esset) pensione quā ludouic⁹ reginę psolueret. Acci dit p hos dies nō pcul a dordano plena miserationis cę des Ludouic⁹ bresei fili⁹ normānię marescall⁹ Carlotam agnetis (q̃ bella appellata ē) filiā ex carolo septimo ludo uici pr̄e (sicuti credebatr) genitā habebat vxorē. Hic la xandi aī cā cū in siluā assumpta vxore venatū pdijsset: domū noctu reuer s⁹ cū se lassū sentiret: seorsuȝ ab vxorio cubiculo cubitū pgit. Carlota aūt libera ad tps viro: iohā nē lauernū pictauū cū quo stupri cōsuetudinē fecerat ad septen⁹i cubiculū admittit. Qua re cognita iohēs apo tecarius dom⁹ senescalli puisor scel⁹ dño defert. Vnde fu

Burgun dus fusus.

rens senescall⁹ gladio exerto cū cubiculi fores repēte ef fregisset: iuētū adulterū interiore tm̄ tunica amictū ꝑte n⁹ cōfodit. Cōiugē vero q̄ se ad liberos in ꝓximo penetrali recepat. culcitra obtectā manu apphēsam: humo ꝓ sternit. Quā in genua ꝓcūbentē & mariti mīaꝫ fœmineo ploratu orantē: traiecto p mulieris pect⁹ mucrone mactat. ⸿Sed ad susceptam hystoriam reuertamur. Rege lugduni agēte renūciatū est carolū burgūdionū ducē reparato exercitu ad moracū in heluetios castra posuisse: atq; exile oppidulū circūuallasse: eoq; renatum lothoringiæ ducē (a quo nātiū burgund⁹ abstulerat) cū validis copijs suppetiaturū heluetis accessisse: primāq; hostiū aciē fudisse in fugā verso remonto comite eius aciei ductore Vnde ex moraco eruptione fctā eos qui i pręsidio erāt cū lotharingo duce se coniūgentes in hostium castra fugatis cęsisq; q̄plurimis puasisse: nec fuisse fuge modū donec ioignā pueniissent. Quæ autem in burgūdionum castris spolia capta essent: heluetios ad bñficij cōpensationem benefactori lotharīgo reliquisse. Occisorū in ea pugna numerus. xvij. miliū fuit. Victoria de burgūdis hīta renatus argētinā (q̄ strasburg dr̄) se recepit. Indeq; quattuor armatorū milib⁹ roboratus: nantiū qđ sibi burgundus vsurparat recupare contendit: & oppidū (quod ducentorū supra mille militū p̄sidio tenebat̄) obsidiōe cingit. Qua firmata ad argentinenses reuersus: cū nouas copias coegisset: eas prioribus quas ad obsidionem reliq̄rat adiungit nantiumq; recuperat. Hęc dum aguntur Ludouicus turonū repetens: multis votis quib⁹ se astrixerat satis ꝓ religionis debito fecit. Erat ei diuę marię xp̄i matri vel reuera: vel simulatiōe deuot⁹. Cui⁹ tēplis multa donaria obtulit. Interim burgund⁹ (cui aduersa omīa succedebant) ægre admodū ferens a modico principe (vt ipe q̄rebat̄) vinci: resarcitis pro tempore copijs. ex salinis sequanorū oppido nātiū ducit. Cū ei de renato sermonē haberet illū magnope pui existimabat tāq̄ gygas

Cædes carlote vxoris marescalli a viro facta.

Moracuꝫ i heluetijs

ipse ille nanꝰ esset. Per eã tẽpestatẽ de castellæ regno disceptatio ĩsurgit. erat hẽrico castellę regi (vt ferebaꝰ) ex legitimis nuptijs filia: & ex prẽ grãdis natu soror: hęc aragonũ: illa portugallorum regi vxor daꝰ. qobrem vterq; regum castellã vendicare magnis viribꝰ cõtendit. portugallꝰ rex frãcũ regẽ secutꝰ: ludouicũ p se cõuenit: sperans maxĩe discordijs ĩter eũ & burgũdũ cõpositis: copias sibi ad vẽdicãdã castellã attribui. fuit mediusfidiꝰ portugallꝰ rex ĩcredibili magnificentia a parisijs exceptus. Verũ cũ ad burgũdũ in obsidiõe Nantij agentem pacis cã p horridã hyemẽ frustra cõcessisset: ad ludouicum redijt. Burgũdꝰ eñ nãtiũ tã acte cõcluserat: vt fame ꝑpe deficientes burgũdo ꝑmittere se obsessi destinarẽt. Militabat in burgundianis castris lõgobardꝰ quidã comes quẽ cãpo bassũ appellabãt. Hic vel suapte ꝑfidia vel pecunia clã corruptꝰ: a burgũdo deficiens cũ nonagĩta eqtibꝰ ad ludouicũ regẽ venire cõstituerat. At per regis internũcios tardatꝰ ne ꝑditiõis ꝑticeps ludouicꝰ eẽ videretur ad regnatũ ꝑfectꝰ ẽ: cui burgũdi cõsiliũ oẽ patefacit Duo vero suę factiõis angelus & mõtefortꝰ q eũ ad ꝑditionẽ cõceptã seqbanꝰ / iussi sunt cõdeũ petere: qui locꝰ a nantio secũdo tm̃ lapide distat: ad mosellã flumẽ: qua a mettensibꝰ & luxẽburgis ad burgundos cõmeatꝰ ĩportabaꝰ. Quarto aũt nonas ianuarij renatus varẽ geuillã ad sctm̃ Nicolaũ cũ suis & heluetioruꝫ copijs ꝑgrediens & postridie cũ nouãuillã aduenisset: ad lacum qui nõ ꝑcul abest acies ĩstruit. Vnã dabestanꝰ comes & qui friburguꝫ suricumq; ĩcolunt. Alterã bernẽses atq; ternẽses duxerũt. Atq; ita partito agmĩe alteri secunduꝫ flumen alteri per viã militarẽ nãtiuꝫ versus cõposito ordĩe ĩcedunt. Iã eĩ burgundꝰ suos ĩ acie sisterat: & hęluetios q via publica ꝑgrediebanꝰ: tormentis appetere ꝑperabat. Quod aĩaduertentes aciei ductores sinistrorsum ad ꝑximum collẽ diuertunt: in quos burgũdꝰ iacobum galleotuꝫ italum: & iudocum lalanuꝫ flãdrię primariuꝫ iudicẽ: bino agmine

Rex portugaliæ ad burgũ duꝫ vadit q nãtium obside bat.

mittit. Iubetq; hostē ab eqtibus inuadi sequēte illos nu
meroso peditatu. Mox nihilomin⁹ heluetij q i colle erāt
cōuersa i burgūdos facie: vix credibili ipetu i veniētem
in se hostē pcedūt: ita vt ad primū colubriarū iactū pe-
ditat⁹ ois burgūdorū fugę se cōmiserit. In galleotū autē
ij q ad flumē ter hēbant nulla mora icursantes totā co-
hortē fuderūt. Est pōs nō pcul a nātio qua viaē a d thyō
uillā & luxēburgū quā cāpobass⁹ comes occupauerat. ad
pōtē postq̄ fugiētes burgūdi pueneīt: isequēte eos fero
citer lotharig o ps flumis vadia se credētes: ab heluetijs
trucidabanī. ps fluctib⁹ obruti iteribāt: ps q siluis se crede
bant ab icolis sine miseratiōe iugulabanī. Nec cessauit lo
tharing⁹ hoste; psequi: donec adueniēs plurima nox eū
phibuit. Tū de burgūdo duce iterijsset ne an viueret sol
licit⁹: qnquidē de eo nullū nunciū accipet: ad mettenses
cōfesti sciscitatū mittit: an ipe p eorū ciuitate; euasisset.
At ille reuera du; se fuga saluare contendit: labēte equo
que; isideba t fuerat trib⁹ vulnerib⁹ occis⁹: vno ad caput
secus aurē a d dētes vsq; ptingens. Altera ad femora ter-
tiū ad anū. Id certissima fide cōpertū est capto baptista
adolescente ex colūnēsiū familia. Qui duci eodē tpe fa-
miliarissime obseqbaī: q nō dubia de illo indicia ptenus
ostendit. Assensusq; est testimonio ei⁹ mathe⁹ portuga-
lēsis ducis medicus: atq; anthoni⁹ ei⁹ frater noth⁹ quem
lotharing⁹ captiuū habebat. Cui⁹ rei fidē vix admiserunt
arthesiēses & ij qui burgūdorū ptātis erant: temere atq;
ptinacissime asseuerantes eū e pugna ad germanos dila
psum esse. Ibiq; septēnē pœnitentiā vouisse: qua; postq̄
explesset inde cū potentia reuersurū: & suas iiurias vidi
caturum. Noui nōnullos qui in ea credulitate obstinati
equos / gēmasq; venales exhiberent / venderentq; si quis
eas plus iusto emeret dilata solutiōe: donec carol⁹ eoru;
princeps exacta pœnitentia redijsset. ¶ Eam crudelita-
tē auxit quidā vir horridā vitā agens inter sueuos i opi
dulo cui bruxellę nomen est qui cum statura et voce non

Apud nātium.
Renati victoria.

Pertinax i dominū amor stulta credulitas.

absimilis carolo esset / nec se ostentaret sed pœnitenti par et semper mœst⁹ esse videret vulg⁹ facile hūc ꝓ Carolo habuit donec euidentiorib⁹ signis ad verū puctū ē Inuentū ducis cadauer nudū i pratello qd̄ riuul⁹ alluit in diui georgij ecclesia apd̄ nātiū āno salutis. M.cccclxxvj postridie epyphaniorū dn̄i conditum est. In eo loco vbi tot occisorū corpa iacebāt lotharig⁹ victor sacellū cōdidit: addicto sacerdote qui mēmoriā defūctorū ꝑpetuo hr̄et. Edidit ouoq; in pratello crucē ex lapide vbi burgūdus occubuerat. ¶ Hic me loc⁹ admonet i cathalogū cōferre quot flādria ab exordio rectores comitesq; ad hūc vsq; charolū ꝑ annos fere septigentos habuit: vt hīc cautiō eꝫ accipiāt ij qui splendore pricipatuū & gn̄is antiquitate elati: facili p icōsideratione lapsu fabula posteris fiunt. Terra flādria / isula gallię belgicę / ab occidēte britānico occeano: ab oriēte scalde flumine: a meridie lisa āne qui in morinis orit circūsepta est tota fere palustris & siluis oli impedita / sicut ex cęsare liq̄t. qui morinos bello aggress⁹ difficile sibi audientes fecit, ꝓpterea q̄ in siluas se recipientes / q̄rendi fuerunt vt vincerent. Est eīn nō ꝑuā pars flandrię etiā nō morinorū pōtifici q̄tū ad xp̄ianā religionē attinet subiecta. Et hāc fuisse olim nō ꝓcul siluā illi nō temere quis putabit: q̄ carbonaria silua inter uijs fuit: vbi tornacū i signis ciuitas extructa ē. Cui⁹ spirituali ditiōi altera flādrie portio paret. Est t̄n nō vulgaris opinio: dicentiū. Hānoniā oli siluā carbonariā fuisse dictā. Ea regio raris colonis cū diu iculta & plurimis fossis iterscissa māsisset latronib⁹ patuit: qui ꝑdas ex trāseuntib⁹ agebāt: donec ad annū salutis sexcentesimum vicesimū primū quidā cui luderico lillescuquo appellatio erat lotharij quarti frācorū regis filiā vxorem h̄ns: cum liberos quindeci ex ea genuisset: maxim⁹ natu ātoni⁹ siluę flādrię custos a lothario posit⁹ est vocatusq; forestari⁹: silua eīn frācorū ligua foresta appellatur. Vnde forestarij nomē deriuatū. Sꝫ huic narrationi rari assentiūt alijs tra-

Flādrię comites et rectores

Luderic⁹

dētib⁹: ludericū ex germania vxorē duxisse: & vicū ī cōluisse arlebecā qui vn⁹ ī illa terra erat. Vxor aūt cū flādra diceref ab ei⁹ noīe fuisse flādriā dictā. Ludericū vero a carolo magno siluę custodiā vt eā a latronib⁹ quietā red deret accepisse. anno grē septigentesimo nonagesimo scdo ibiq; q̄ttuor & .xl. ānos ipasse: & ei⁹ filiū successisse in gecamū: q vicorū extruēdorū diuersis flādrię locis autor extitit. porro exacto sui mgratus āno .xv. apud arlebecā vita excedens sepult⁹ est. Fuit illi heres fili⁹ andaquerr⁹ reipublice curator atq; āplificator īdustri⁹. gandauū ei / curtracum atq; aldenarduȝ: nec nō casseletum cōstruere cœpit. Relicto aūt balduino filio post .xiij. sui forestatus annum arlebece humatus est. Post pr̄is excessum bal duinus regiōis administrationem est adeptus. Erat Iudith speciosa fœmina q̄ caroli calui franci regis cum filia esset / & edouardo (qui & adolaphas dicebat) āglo regi nupta mortuo marito ī frāciā rediēs a balduino rapta est / & matrimonio iuncta. Qua iniuria affectus rex balduinum persequi pgit. q̄admodum a nobis supra relatum est. Ab hoc balduyno brugus quem nunc icolę brugas vocāt ędificari cœptus est. Ipse vero a suscepta administratiōe anno .xvij. vita destitutus ī diui Bertini cœnobio apd̄ sanctum audomarum cęlebri sepulchro est honoratus anno xp̄ianę pietatis octigentesimo .lxxxix. Cui successor fuit balduin⁹ / quē caluum flandri vocauere qui brugas muro circūdedit. & ethelsundā edelphidi anglorū regis filiaȝ vxorē accipiēs: liberos duos arnoldū & adulphum bolonię postea comitē ex ea tulit. Decurso aūt accepti comitatus anno quindecimo gandaui sepultus est: in cœnobio qd̄ diuo petro dicauerat. ¶ Arnoldus pr̄is principatu recepto: religiose vixit. Nā apd̄ sctm̄ donatū q locus brugis celebratissim⁹ est sacerdotes duodecī a se instītutos decimarū largissimo pȝuētu donauit. Fuit illi vxor alisa viromādorū comitis filia / quæ illi genuit balduinū Ab hoc arnoldo. vt a me supra mēoratū est Guillermus

Andaq̄rrus.

Balduin⁹

Bruge.

Balduin⁹ caluus.

Arnold⁹.

Balduin⁹

normãnorũ dux per speciẽ recõciliationis nõ lõge a pinquigniaco trucidat⁹ ẽ. Exactis autẽ ĩ pricipatu.xxxviij. annis gãdaui apud sctm̃ petrũ tradit⁹ est sepulchro anno xp̃ianę mię nongentesimo sexagesimoquarto. Post quez suscepit fili⁹ comitatũ: triũ annorũ comes. Quo tẽpore data est illi vxor matildis emano saxonũ duce nata.q̃ pęperit arnoldũ. Huic balduino sepulchrũ cum suis maiorib⁹ apud gãdauũ fuit. Cui⁹ successori arnoldo qui iuuenis nomẽ accepit: cura & diligẽs sollicitudo extitit subiectũ sibi populũ iustica cõtinere. Nã tametsi timori eẽt: amabat̃ tñ vehemẽter ꝓpter sũmã ei⁹ equitatẽ & ꝑseucrãtẽ iusticiã amicitiã inijt berẽgarij regis italię: cui⁹ filã susannã thori pticipẽ assumpsit. A recepto comitatu anno primo & vigesimo dũ fluit ann⁹ salutis nõgẽtesimus octogesimusoctau⁹ morit̃ / relicto filio Balduino cognomẽto pulchra barba Cui vxor fuit ennia filia guichardi luxẽburgorũ ducis. Pręfuit flãdrię annis.xlvij. suscepto filio / q balduin⁹ de ĩsula vocat⁹ est: Sepelit̃ gãdaui cũ maiorib⁹ suis. A cui⁹ morte comitatũ administrauit balduin⁹ ĩsulan⁹ ãnos duos & trigita a quo diui petri de ĩsula tẽplũ extructũ est. Est eni ĩsula munitissimũ & populo frequẽs cũ firmissima arce oppidũ flãdrię finitimũ.

Arnold⁹.

Balduin⁹ pulchra barba.

Huic fuit vxor alisa philippo frãcorũ rege nata.q̃ duos liberos mares enixa est: balduidũ & robertũ & fœminaz q̃ guillermo notho normãno duci (a quo regnũ anglię vindicatũ est) nupsit. Orta ĩter germanię ĩpatorẽ & hũc balduinũ simultate. balduin⁹ comitatũ qui alostẽ.nũcupatur occupauit. Sed cõpositis tandez discordijs ĩperator balduino comitatũ in feudũ dedit. Hic successorẽ habuit filiũ ludouicũ cui pio cognomẽ iditum est. exq; richil de comite hannonię ꝓgenita duo liberi fuere / arnoldus & balduin⁹. Subditis amãtissim⁹ maxime ꝓpter benignitatẽ & egregios ipsi⁹ mores fuit. Tertio aũt suę administrationis anno vita defect⁹ in henone monasterio sepelitur. Arnold⁹ q illi suffect⁹ est / cũ bellũ aduersus robertũ frisonũ ducẽ mouisset occubit. Post quẽ balduin⁹ baldui

Balduin⁹ ĩsulanus.

Balduin⁹

Ludouicus pius.

Arnold⁹.

Balduin⁹

ni isulani nepos comitatuꝫ est adeptꝰ: quē cuꝫ gaufrido i palestina militasse supra scripsi Accepta autē gertrude vxore filia ducis saxonū / quā hollādię comes moriēs reliq̃rat / marē vnuꝫ robertū & fœminas duas excepit. Eiꝰ opꝰ est app cassellētuꝫ diui petri ecclesia vbi viginti sacerdotes assignatis ānuis ꝓuētibꝰ collocauit. Rexit flandriā ānos duos & vigiti. Eo assūpto robertꝰ suscepit pricipatū / & ad recuperādā de mahumeti seruitute hierusalē opam cū gaufrido de buyllone dedit. tulitq; ex filia guillermi normāni ducis balduinū. Erat illi cōsobrinꝰ sacerdos scti donati brugēsis ꝑpositꝰ / quē flādrię cācellariuꝫ assūpsit iussitq; ꝑpetuo decreto eū posthac eadē dignitate fūgi q̃ ꝑpositꝰ hr̄et. Sepultꝰ ē attrebati apd̄ sctm̄ vedastū: post annū. xvij. sui pricipatꝰ. Successor balduinus cū margaritā bolonię comitis filiā vxorē accepisset: nec ī de liberos hr̄et comitiali morbo affectꝰ: monachatū ꝓfessus ē / designato hęrede Carolo reginæ dalmatarū filio qui ei cōsobrinꝰ erat. Apud sctm̄ bertinū sepulturā accepit: cū annos octo flādriā gubernasset. Pari annorum numero Carolꝰ ministrauit. Hic cū rei diuinę apd̄ sctm̄ donatū adesset: ī oratorio / ab inimicis & quidē familiaribꝰ occidit. Inde comitatuꝫ vsurpauit guillermꝰ vicecomes yprēsis: qui vxorē ex filia caroli dalmatę duxerat. sꝫ secūdo mēse ab vsurpato comitatu iterijt: nullis liberis relictis. Cęteruꝫ dux normānorū guillermꝰ / caroli primi cōsobrinꝰ rege frācorū ludouico adnitente: eiecto guillermo yprēsi flādriā occupauit: deteriora oīa faciēs. Quāobrē flādri Thericū / quē dux dauꝫay ex gertrude Caroli auia susceꝑat / accersunt. Hinc excitato bello / cū thericus ī oppidū alostuꝫ se recepisset: a guillermo normāno circūseptus est. At guillermꝰ duꝫ obsidionē ꝑtinacissime cōtinuat: sagitta percussꝰ vita excessit. Exactis mensibꝰ xv. postq̃ flādriaꝫ itrauerat: ipositꝰ est honorifico mausoleo / ī diui Bertini æde: quę ē apd̄ sctm̄ Audomarū Fuit illi successor Thericꝰ quē bello ꝓsecutꝰ erat & flandria

Robertꝰ.

Balduinꝰ

Carolus.

Guillermus.

Thericus

extrudere conabat. Hic apd damyatā atq; hierosolyma ma sub ludouico frācorū rege ordines frācorū militū duxit. vnde reuersus domū aliqd de xpi sanguine extulisse tradit / quē i scti basilij tēplo apd brugas reposuit / monumētū scz xpi passiōis / qd a flādris maxima veneratiōe colit. Sibyllā vxorē duxit siciliēsi rege pgnatā. hic philipp⁹ & margareta pdiere Margaretā balduin⁹ hānoni⁹ comes vxorē accepit. Patri therico apd vatenas post scdm. & qdragesimū annū sui magistrat⁹ sepulto: successit Pgilipp⁹ hierosolymiticā expeditionē secutus. A qua rediēs: qñq dē liberis carebat: ysabellā ex sorore neptē / Balduini hānonij comitis filiā Philippo augusto adolescēti vxorē dedit: sicut i ipsi⁹ augusti gestis scripsim⁹. Inuenio hūc nescio quā ob rē dephēsū / & i vīculis habitū iterijsse: & i claraualle cistertij ordinis cœnobio humatū: āno xpianę passionis Millesim nonagesimo. Tenuit deiceps flādriā balduin⁹ grā cōnubij qd cū margareta therici filia cōtraxerat. Prefuit regioni cum laude. tulitq; ex vxore liberos mares duos. balduinū qui hierosolimorū iperiū adept⁹ est / & philippū namurci comitē: duas pterea filias margaretā quę philippo augusto tradita est: & alterā brabātini ducis vxorē. Hunc secut⁹ est balduin⁹ qui flādrię atq; hānonię pricipatū moderat⁹ est. Sed duab⁹ susceptis ex vxore fœminis iohāna & margareta: in palestinā cū xpiano exercitu mox pficiscēs: post egregia multa militię opa i cōstantinopolitanū ipatorē assumpt⁹ ē. ide a sarraceno hoste interceptus nullo post tpe cōparuit. In demortui locū filia ei⁹ iohāna flandris hānonibusq; iperauit / accepto in virū ferrādo / portugallo genere oriundo: frācis admodū infesto. Quā ob rē othonē germanū iperatorē secut⁹ dum bellū aduersus philippū augustū frācorū regē gerit captus: in arcę cui luparę apud parisios nomē est asseruat. Mortuo sepultura fuit in monasterio marquetensi Iohanna vero viduitatis pertesa / secundas cum thoma sa

Philipp⁹.

Balduin⁹.

Ferrādus

baudi ducis filio nuptias cōtrahit. Quarto deide āno vi
ta excedens cū ferrādo apud marquetas sepulta est. Ei⁹
enī monasterij institutrix nō ꝓcul ab isula fuit. Huic so
Margareta. ror Margareta suffecta flandrię hānonięq; comitat⁹ an
nos trigita quattuor gubernauit magni animi fœmina.
Semel enī atq; iterū nupsit. Ex priore viro bosardo / qui
ex anglorū regū familia ꝓdierat iohēm filiū genuit: bre
uis vitę puerū. Ex altero guillermo dāpetro guido nat⁹
est: & guillerm⁹ Guidonē qui mr̄e recusante fegardi de
betunia filiā sibi copulauerat diu a se relegauit Iohānē
quoq; alterū filiū maiorē natu pfecta eū exhæredare sta
tuit. Quæ cā fuit guidoni cū mr̄e recōciliationis. Eapro
pter exurgēs guillerm⁹ romanorū rex / & hollādię dn̄a-
tor (cui⁹ filiā iohēs dauēnes habebat vxorē) genero ad
uersus margaretā auxiliat⁹ est. Verū ludouicus frācorū
rex / cū medi⁹ arbiter accessisset ex parlamēti decreto ꝓ-
nūciatū est: iohāni deberi hānoniā. Flandriā aūt matre
defuncta guido possideret. Mors paulopost terris eripu
it margaretā: quę apd̄ flynas i monasterio eiusdē nomi-
nis (qd̄ a duaco flādriā versus miliarib⁹ quattuor distat)
monumēto honorata est. Ideo flādrię comes Guido est
effect⁹. Cui ānos sex & trigīta ꝑfuit / liberis tam marib⁹ q̄
Guido. fœminis fœcūd⁹. Quiq; enī ex priore vxore masculos ex
tulit: guillermū: robertū: balduinū: philippū: & iohēm:
qui leodiēsiū pōtifex extitit. filiarū quę quattuor fuere
noīa nō iueni: preter q̄ vni⁹ philippetę que anglo regi
despōsata aā nuptiarū diē parisij iterijt. Ex secūda quę
namurco pricipabaē filios tris & filiā vnā generauit. quę
comiti gheldrēsi data est vxor. Hic guido anglis amic⁹
eos ad bellū secut⁹ est. Tandē cū filio roberto capt⁹ vin
ctusq; morit. Cuius cadauer apud flynas humari rex ꝑmi
sit / Anno Millesimo tricentesimoquarto. Rebellantibus
Robert⁹ de bethunia. aūt ob guidonē captū flādris & tādē a pbilippo subiuga
tis pax data est / ꝑmissis philippo multis nūmorum mili-
bus. Cuius causa insulam duacum & orchias ab eis in pi-

gnus rex accepit. Post guidonē roberto de bethunia flādria obuenit. factusq; auctior est bethumię atq; tenerę/ mōdę accessu. Attrebates quoq; hūc sibi patronū & desēsorē id est (vt illorū sermo ē) aduocatū assūpserūt. Ex vna vxore caroli sicilię regis filia carloman⁹ illi nat⁹ est quē ferūt iter scapulas crucis simulachrū ex mřis vtero attullisse. Sed cū mře nō multo post tpe obijt mortē. Ex altera cui niuemū atq; rethelium attinebāt mares duos Balduinū & robertū: quattuor insup fœminas excepit. ¶Philippo aūt pulchro cū robert⁹ ifensus eēt: ꝑpterea ꝙ ꝑfecturo hierusalē sexcētos auxiliares milites robertus mittere recusauerat philipp⁹ tris quos habebat filios i comitē cū īgētib⁹ copijs ducere iubet. Sed ꝑfect⁹ nulla re gesta exercit⁹ domū se recepit. Defuncto tādē philippo: & mox ludouico hutino: i philippi longi beniuolētiā est admissus. Mortuo sepultura apud ypras fuit in diui martini cœnobio āno dñici natalis. M.ccc.xxxij. post octauū & vigesimū annū sui principat⁹. Comitatū ꝑtenus assumpsit Ludouic⁹ niuernēsis comes ludouici filius qui franci regis filiā margaretā vxorē acceperat. Naȝ ex cōditiōe nuptiarū cōuenerat: mortuo hoc ludouico filiū ei⁹ in fādriaȝ recipiēdū. Quā ob cām indignat⁹ robert⁹ cassellan⁹: bellū in ludouicū niuernensem excitat. Sed plamētei senat⁹ definitione sedatū ēvt in caroli pulchri vita ānotauim⁹. Occubuit apd creciacuȝ ludouic⁹ relicto Ludouico filio qui de marla cognominat⁹ est: & brugis in beati donati ęde sepultus Ludouico de marla niuernū & retheliuȝ cū salinis & machlinia accesserunt. Moxq; mře margareta vita defuncta: arthesiuȝ atq; burgundiā adiuit. duxitq; vxorē margaretā brabantino duce ꝑgenitaȝ/ quę alterā margaretā enixa est: & duci burgūdionū philippo i cōnubio data qui. xv. annū agēs iterijt. Inde ad iohānē frācorū regē burgundia pertinuit. Quā paruo post tpe cū fili⁹ ei⁹ philippus cui audaci cognomē fuit margaretā hui⁹ ludouici de marla despon-

Robert⁹ philipp⁹ pulcher.

Ludouicus niuernensis.

Ludouic⁹ de marla.

fasset philippo rex donauit:ijs legib⁹ q̃s i iohis gestis le ctor agnoscet. Humat⁹ ē ludouic⁹ apđ sctm̄ petrū isula nu3. Deiceps successit philipp⁹ audax oim q̄ socer ei⁹ lu=
Philipp⁹ audax. uicus possederat hęres genuit ex Margareta iohēm an= thoniū p̄terea brabātię postea ducē / lothriciq; & lēburci pricipē & philippū: qui niuerno rhetelioq; pricipat⁹ est Fuerūt itē audaci ex eodē cōiugio fœminæ tres. Prima duci austrię: altera sabaudię: tertia Guillermo hanonio comiti nupsit. Extruxit in agro diuionensi cartusioru3 ędes / vbi voluit mortu⁹ sepeliri. De iohāne filio quia su pra abunde scripsi: nō ꝑducam hystoriā. Ei⁹ sceleris est
Iohānes. quicqd hacten⁹ simulatis & bellorū frãci pricipes exer= cent. Suscepit ex margareta bauarię ducis filia marē vnū phillippū & fœminas sex. Vna quę agnes dicta est iaco bo dorbonio iūcta ē. Hic aduers⁹ aurelianorū ducē gra uissima vsq; ad internicionē odia exercuit. Tandē apud mōstroliū qđ ad yonę amnis ostiū collocatū est trucida tus: & ide ad cartusios diuionēses elat⁹ humat̃ āno xp̄ia
Philipp⁹. ne resurrectionis. cccc.xix. supra mille. postq̃ annos. xv. flādriā administrauerat Philippū vidim⁹ vno cū vtraq; burgūdia atq; fādria: arthesiū: brabātiā / lothricu3: lem= burgū. hanoniā: hollādiā 3elandiā & frisiæ partem / cum salinis machlinia & namurco obtinere. Illi deinde acces sit luxēburgus. Hic p̄re iterfecto āglorū partiū fuit. Cū aute3 vxores tris habuisset expostrema ysabella q̄ rege portugallo oriūda erat tris liberos excepit anthoniū & iodocū quos cita mors absūpsit. & Carolū Gādauos qui
Iodoc⁹. suo more seditioso tumultu rebellauerāt nō sinę suorū ia ctura tan dē cōpescuit pœnaq; affecit. Defunct⁹ brugis: diuione i ęde cartusiorū sepult⁹ ē āno salutis Millesimo q̄drigētesimo sexagesimo septio. xviij. Kalēdas augusti.
Carolus. P̄ri phillipo successit hic. Corolus de quo p̄ns narratio texit̃ a renato lotharigorū duce fusus. filia ei⁹ maria ex familia borboniorū ducū p m̄re3 genita maximilianum federici germanorū ipatoris filiū virū accepit. Ex quo

philippũ & margaretã cũ extulissꝫ:equo lapsa& ide puo post i teruallo moriẽs quotquot carol⁹ pricipat⁹ tenebat Philippo filio reliqt. Ad hũc modũ post vnũ & triginta flãdrię comites potẽtatu illustris burgũdię clarissimum nomen in sua familia Carol⁹ extinxit. Nisi ꝙ illi fuerunt supstites aliquot frẽs nothi quos ex multis mulieribus Phillipp⁹ ei⁹ pater susceperat. ℂ Sꝫ de Lotharigo reliqua psequamur Carolo duce mortuo ꝓten⁹ in burgũdiã exercitũ ducit quã totaꝫ post paucos dies Ludouici noĩe recupat. Secuti burgũdos ipi antissiodorẽses regi paruerũt. ℂ Certior fact⁹ de burgũdorũ interitu ludouic⁹ turonuꝫ liquẽs postꝙ̃ suo more varias diuę marię ędes munerib⁹ honestasset: Nouiomẽses adiuit. Breuiqꝫ tpe mõdideriuꝫ Peronã Abbatisuillã Mõstroliũqꝫ cũ aliquot locis vsqꝫ ad attrebates occupat. Attrebates vero pugnacissimi & duri animi popul⁹ ꝑarere detrectarũt: recepto i ciuitate flãdrẽsi ꝑsidio. Interi dũ cũctant attrebates regi obtẽpare Ludouic⁹ grandẽ exercitũ & belli appatum cogit. Sed tãdẽ captã ciuitatẽ quę seorsuꝫ cẽtũ fere passib⁹ ab oppido loco editiore sita est: & raro muro munita instaurat: aduersus oppidanorũ vim atqꝫ iniuriã ad quos ex alijs recẽter recupatis locis multi odio nois frãci pfugerãt. Quib⁹ tãta temeritas fuit: vt p muros & publicos parietes furcas sculperẽt appẽsis albis crucib⁹ tãꝙ̃ ipꝫ regẽ frã cosqꝫ suspẽdio dignos arbitrarent. Fuerũt q pudẽdas ptes reuelatas e muris militib⁹ ostẽtarẽt cõuiciãtes regi. venere tñ ex oppidanis ad ludouicũ aliquot ex primorib⁹ qui hãc cõcordię formulã reportauerunt. Manerẽt i ipi regis fide atqꝫ ptãte. Vectigalia & fiscuꝫ regijꝙ̃stores administrarẽt. pecuniã ide ꝗsitã Maria caroli burgundi filia vnica: ab ipis regijs ministris acciperet donec regi primario pricipi suo debitã fidẽ psoluerit: interi nullũ regiuꝫ pręsidiũ oppidani recipent. ℂ His ita compositis ludouic⁹ ad oppidanos mittit Borbonium cardinalẽ: petrũ doriolũ cancellariũ: Guyotuꝫ potum &

Philipp⁹. Margareta.

Attrebates obstinati.

philippū desquerdū: qui ab attrebatib⁹ fidei iuramentū exigāt. Quo sancte(vt putabat) pstito: cū legati in diui vedasti cœnobio discūbūt: pars pditorū hoim isurgēs clamore(vt in seditione solet) sublato in cœnobiū pcurrit: frequēter vociferās occidite: a legatis tñ tēpatū est. Qui ptern⁹ in ciuitatē ad ludouicū se recipiunt. Quaȝ iniuriā dissimulās rex morinuȝ petit. Inde Hisdinuȝ occupat: & paulopost arcē emissis qui in eā cōfugerāt cū suis fortunis militib⁹. ¶ Dū hisdini esset ludouicus: attrebates simulata ad eū legatiōe admiraldū adeūt petētes vt bona ei⁹ venia hisdinū ad regē mittere suos nuncios liceat. Acceptis ab admiraldo depfectione lrīs octodecī (odardo butio duce) oppido egressi: flandriā versus iter cōstituūt: eo cōsilio vt mariā caroli filiā cōuenirēt. Cuius doli puid⁹ admirald⁹ quosdā ex suis exploratū legatos miserat. Qui i fraude dephēsos ad ludouicū oēs pducit. Hi vltimo supplicio affecti sūt. Odardo capuciolum pellib⁹ aduocati more ornatū appositū est. Erat em̄ public⁹ attrebatiū pcurator: & in eo amictu caput amputatū / tignoq; sublatū cū i scriptiōe. Hoc odardi caput est Hac attrebatiū pfidia irritatus rex dū boloniā religionis cā pgit: circūuallare oppidū iubet. Reuers⁹ Boloniā tormētis muros turresq; quatit. Extruxerāt oppidani cōtra ciuitatē ppugnaculū quo se tuētes ciuitatē maxime infestabāt. At tormētorū violētia ppugnaculū a frācis ita deijcit vt in oppidū lōge patēs pspect⁹ eēt. Simulq; ludouic⁹ oppidanorum bona militi diripienda publicat qobrē animosior fact⁹: qmaximā spē diripiendi oppidi miles capiebat. Verū ipēdenti piculo pterriti oppidani ad Ludouicū mittūt miam iplorātes: quā pręter multorū voluntatē ipetrarūt: admiserūtq; ad se regis copias qtū regi visum est. nec tñ opprobrijs abstinebāt in mariam caroli hæredē ppensi. Quā longe a se in flādria agētē nō min⁹ q numē aliquot oseruabāt: ita vt quidā ob pfidiā: negē capite dānati: cū securim ceruici distractam

vnico euadere verbo potuissent: mori pertinaciter ma- luerint q̃ dicere viuat rex. Mulctati sunt attrebates mul- ta fusi celatiq; argenti copia. nec eo magis demissore aio erãt: q̃obrẽ veteres loci incolas ludouic⁹ in penitiorẽ frã- ciã trãsfert: vocatis ex reliquo regno nouis colõis: quos in illorũ locum velut in nouã coloniam mittit: mutatoq; noie francisiã attrebatũ vocat. Interi3 magnope studet ludouicus quõ mariã caroli ad se traducere posset. Pro- mittit itaq; puelle maritum ex regio gñe dare: nec sine- re eam dispendio aliquo affici: sed deditionem q̃ ad eã ptineret tã q̃ suã defensare. Cuius rei cã oliueriũ dãmã re giũ tõsorẽ q flãdrẽsis erat ad eã mittit. nõ ei frãco alicui pricipi rex satis cõfidebat: ne legationis munere fretus pniciosum qcq̃ machinaret. Oliueri⁹ aũt postq̃ ad mariã venit solita temeritate vsus: vel q̃ ita in mandatis acce perat: petit apud mariã seorsu3 colloquiũ hr̃e. Quod cũ puellę pudori atq; celsitudini nõ cõueniret: sermonẽ pri uati facere nõ ipetrat. S3 ea q̃ a ludouico accepat dicere p̃ñtib⁹ ad hoc a maria delectis ꝓcerib⁹ illũ oportuit. nec legato fides habita est. Igiť ad ludouicũ inanis reuertit.

Attreba- tiũ pene- Frãcsia.

¶ At flãdrenses tã etsi oẽm belli rõnẽ vitare cupent fran cis tñ relictis ad germanos respiciũt. Erat frederico ale mãno imꝑatori fili⁹ maximilian⁹ vnũ & vigesimũ annum agens. Cũ hoc nuptiarũ fœdera cõciliãt. Nã q̃ pr̃ ad im ꝑatoriã maiestatẽ plurimũ thesaurum p annos ferme qnquagita quib⁹ iperiũ admistrauerat adiecisse putabať spes illis erat magni aduers⁹ regẽ frãcũ subsidij. Ea re co gnita ludouic⁹ hẽricũ hisbucũ coloniẽsẽ qui a puero apđ eũ fuerat educatus: specie visendorũ amicoru3 suorũ in alemãniã ire iubet: vt reuera exploraret quid de nuptijs agereť. Hẽricus cũ argẽtinã venisset cognoscit de ineũ do fœdere cõuentu3 apud frãcfordiã ad Kaľ. iunias edi ctum esse quo ipse imꝑator & cũ eo maximilian⁹: ipi quo q3 flandrenses cõuenirẽt. Curat propterea ludouic⁹ frãc fordiã nũcios mittere; eiusq; negocij mun⁹ mihi cõmit-

tit mandans oratoris nomē nō pri⁹ assumere q̄ cōptū mi hi esset q germani pricipes suas ptes tuerenť. Sūma legationis fuit frācfordię in cōuentiōe ipa memorare q̄ amicitia inter impatores regesq; frācos diu pmāserit quib⁹ legib⁹ atq; istitutis pseuerauerit beniuolentia. Mariā burgundi heredē feudi legib⁹ erga ludouicū astringi: longo vsu obseruatū esse: ne q̄ illustris iter frācos fœmina viro pegrino iure nuptiarū rege icōsulto cōiūgať. Decere illā patrijs obtēpare istitutis impatorię dignitatis & fidei esse nō violare amici iura. Tēperet igiť frederic⁹ ne id cōmittat quo veteris amicitię scītu do offendať. Talib⁹ mādatis edoct⁹ apđ argentinā hēricū hīsbucū offendi. Vbi dies sex imorat⁹: cū de cōuentu francfordienſi nuncius nullū accipim⁹ fama aduolat maximilianū per rhenum amnē coloniam petere. Eo ,ppterea festinantes maguntiā ,pficiscimur quo marię quoq; oratores se coferūt rati maximilianū i eā ciuitatē aduētare. Verū nulla statione magūtię facta pterlabiť & coloniā ppaucis comitat⁹ cōtendit. Quē & nos itē secuti coloniā puenim⁹ clam sciscitantes: qsnā priceps frācorū amicitiā sequębať: cui lr̄as quas pmultas a ludouico habebā redderem⁹. Vnū tātū neq; satis pspectū iuliaci ducez cōuenimus. Qui legatione accepta r̄ndet: nos tarde quidē (negocio expleto) aduentasse se maximiliano fide astrictū esse: a qua sine dedecore resilire non possit. neq; tuto nos diu ī eis locis diuersari posse q̄ inimica nobis essent. Sed t̄ñ obnixe curaturū ne qd nobis aduerseť. Post dies viginti quibus maximilian⁹ ,pfectionem in flandriā parat: eo quo Colonia egressus est die aquisgranū accessim⁹. Quo pręterea maximilian⁹ centū supra mille t̄m eqtib⁹ stipatus se contulit. Postera aūt die ad ludouicū q̄ maximis potuim⁹ itineribus p leodios primū: ide p cāpaniā atq; arthesiū festinātes rei a nobis gestę fecim⁹ certiorem. Erat eē̄ p hos dies Morini: pmiserat q; ad scm̄ audomarū magnam copiarū suarū ptē: vt locū obsidiōe cingeret. Redierāt eo

tpe ex anglia vienẽ.archips/& oliueri⁹ruff⁹: qui ludoui co retulerant edouardũ polliceri auxiliũ: missurũq; i hol lãdiam supra viginti militũ milia (si ita ludouicus volet) qui terrã ipam occupẽt. Inter hęc dubi⁹ rex aio pẽdebat quorsũ; iclinaret: cũ subito defert maximilianũ .xvj. mi libus armatorũ potẽtẽ basseyã aduenire. Qua re adduct⁹ copias ꝓtenus a sancto audomaro reuocat. Cameracũq; ꝑfect⁹ copias maiores cõtrahit: nunq̃ satis sui securus. Admiserant eñ ludouicũ cameracẽses appositis legib⁹ Cui⁹rei nõ multo post eos pœnituit marrafino illis ꝑfe cto: qui ex sacris reliquijs auro argentoq; (vt fama fuit) detracto se ditauit. Itaq; torque multis ponderis ornat⁹ cu; ad ludouicu; venisset: illi occurrẽs briq̃bec⁹ torquẽ ve nerari simulauit ꝙ ex sacris rebus cõflatã esse accepisset. Cũq; torquẽ palpare tẽtaret: noli inq̃t ludouic⁹ tangere: res eñ sacra est. Ei⁹ sacrilegij marrafin⁹ nõ tã autor fuis se ferẽ q̃ ille cui iohãnes de daillõ nomen erat: a quo gra uia attrebates ẽt icõmoda accepert. Ludouico aũt reli giosa cura icessit ablata cameracensib⁹ restituere. Stude bat eñ eos sibi subiectos ppetuo & plamẽte o senatui red dere audientes l; ad germanici impatoris ditionẽ ptine rent. Ex cameraco senatũ plamẽti ludouic⁹ nouiomũ a c cersit. Vbi de iacobo nemorsi ducis (quẽ carlati dephẽsũ dixim⁹) q̃situm est. Qui ꝓpterea ꝙ post habitã apd rio nem cũ rege cõcordiã cũ hostib⁹ senserat quarto nonas augusti ob lesam maiestatẽ morte dãnatus: capite apud psios in foro publici mercati apud hallas punit⁹ est: et ei⁹ cadauer a fratribus diui francisci in corũ ecclesia se pultũ. ¶ Per eos dies ortis iter pricipe; Auraicensem et craonũ ob burgũdiæ admistrationẽ iimicitijs dũ res bel lo decertaẽ: auraycensis a fratre adiut⁹ q Castelli guyo nis dñs appellabaẽ: & claudio valdrayo: guyum i sequa nis oppidu; accedens a craono ipetiẽ. Vbi commissa pu gna cecidere vtriq; quingenti supra mille armati: q̃obre; quia frãcis victoria fauisset: supplicatiões decrete sunt.

Camerasenses.

Dux nemorsi.

Gheldrē sis dux capitur. ¶ Eodē ꝑterea tpe dux gheldrēsis mille & qngētis alemānis instruct⁹ Tornaci suburbia cremare cōstituens: a tornacēsibus primo cōflictu occidiť / & in vrbe; infertur. Scđo vero erūpētib⁹ i alemānos eqtib⁹ frācis cū aliquot

Flandrēses cædūtur. vrbis icolis cędē fecere duorū miliū septigētis viuis cō prehēsis. Et cū flādrenses ad blācā fossam multo nūero castra haberēt: missis in eos copijs ꝓfligati ad duo milia cecidere. Reliquorū in fuga dep̄hensorū duo quoq; circiter milia corruerē. In sequanis vero quos altos vulgus burgūdos dicit. nō puā frācorū cædē auraycensis apud greyū & alia ad arari id ē sagoniā loca fecit: eorū imprimis qui sub Salaʒardo & conygano scoto militabāt. Ea dē tēpestate caroli magni & diui ludouici simulachra q̄ in ędib⁹ palatinis apud pisios inter regū statuas suo ordine posita erāt ad caput aulę: vbi sacellū cōstructū est iubente ludouico posita sunt. ¶ Accidit p id tp̄s in anglia

Edouardi i frēm seueritas edouardi in fratrē clarentiæ ducē dira sn̄ia. Cōstituerat claretię dux sorori q̄ burgūdo duci oli nupserat auxiliu; ꝑter edouardi cōsiliū ferre: q̄ obrē cōphensus & in vincula cōiectus multis post interiectis dieb⁹ cōsilio ad edouardi pn̄tiā aduocato: dux hāc in se sn̄iam accepit. Ex lōdoniensi arce extra ciuitatē ad patibulū traheret. ibi cōspiceret intestina sua cremari: cui mox caput tolleret: & cadauer quadrifariā secaret. Se a tā ignominiosa dānatione (hortante mr̄e) tempatū est. Ei⁹ tn̄ supplicij genus hoc fuit. Itaq; i maluatici vini dolio viu⁹ extinguiť & inde exempt⁹ capite trūcatus est. Alteram mortis cā; āgli afferunt ꝙ ille regnū expulso edouardo affectarat. Gaudet siquidem anglorū gēs / vel exactiōe & exilio / aut ne

Maximiliani ast⁹. ce suos reges cōmutare. ¶ Per dies edouard⁹ misso Hisdinū ad regē gauarto: res flandrensium componere frustra tētauit. Interī quia cōdeti p̄sidio tornacēses infestabanť: ita vt cōmeat⁹ ad illos difficile importareť: Ludouic⁹ oppidū cū arce recepit: discedētib⁹ inde cū suis fortunis militibus. Condeto capto cameracū: Moxq; Attre

batum ludouic⁹ petit. Quo maximilianus flamingiq; de pace ad regē legatos mittunt. Promittūt relicturos se ludouico Atthesium/ Duacū / Insulā / Orchias / scm̄ audomarum cū vtraq; burgūdia: si ab armis rex cesset. His ꝓmissis cōfesti credul⁹ rex cameracū / quesneyū / Bouchi uiūq; cū reliqs q̄ occupauerat locis flādrēsibus restituit. Et vt fidem ꝓmissis detrahere non putaret maximilianus: castra inter duadū attrebatesq; locat: vnde cū ludouico expeditior cōgressus esset. Duxit regem multis verbis maximilian⁹ nec fidei satisfecit. ❡ Interim carol⁹ de ambasia burgūdo bello a ludouico p̄fectus multas arces atq; oppida q̄ ad hostes desciuerāt recupat: beluencesq; quadraginta milib⁹ nummorū aureorū mulctat. Mittuntur paulopost attrebatū a maximiliano oratores: quib⁹ cū p̄ter vni⁹ anni i ducias nihil actū est. Redeūte a picardis ludouico vt erat insupos magnope deuot⁹: diui martini turoñ. exteri⁹ feretrūq̄d ferreū erat: ex solido argento fabricare mādat. Opus ipm vsq;quaq; absolutū ducentis milib⁹ librarum turoñ. cōstitisse fert. Nec differt consilium aurelianis hr̄e. Vbi eius loco petr⁹ bellioci dn̄s presedit: cōsidentib⁹ plurimis maiorū ecclesiarū sacerdotibus atq; studiorū gn̄aliū insigniumq; ciuitatū legatis. Eñuero de pragmatica sanctiōe de qua variē sniē ferebant: deq; ecclesiarum ānatis: quarū gr̄a igens e regno francorū pecunia Romā quotānis exportabat iquirere cupiebat: adhibita moderatiōe ne tm̄ nummorū rōana auaricia sine rei xp̄iane cōmodo exigeret. Ad eā rē aduersus rōanorū ābitionē ludouic⁹ sublimi ingenio & doctrina viros apd̄ se (cōstituto illis stipēdio) alebat. Inter quos martin⁹ cognomēto magistri theolog⁹ doctor fuit litteratura celebris qui de quattuor virtutib⁹ quas vocāt cardiales laudatissimum scholasticis volumē scripsit: nō multo post morte assumptus. Sed mox cœpti pœnitens ludouicus aureliā cū venisset cōtionē dissoluit dicens se eandē lugduni postea habiturum. ❡ Per eos dies ap ar

Feretrū diui Martini argēteum.
Cōtio aurelianeñ.

uernos i cœnobio issoriensi monach⁹ quidã cum hermofrodita esset grauid⁹est effect⁹:asseruatusq; summa diligentia donec pturiuit. ¶Eadẽ pterea regiõe leo domestic⁹ dñi sui domo elapsus cõplures viros fœminasq; vorauit:donec egress⁹i eũ cũ multitudie incolarũ dñs cuꝫ forte leo apparuisset:cognito dño ad eũ se belua cõtulit. Quã cõfesti multis telis turba cõfodit. Apud attrebates Symon courthosi⁹ludouici p arthesiũ vniuersalis ꝓcurator:malę fidei hõ simulat sibi in flandria negocium esse: quo p inducias(q̃ positę erant)ꝓfectus mariã Maximiliani vxorẽ adit:an oĩa p̃cat⁹ se in seruũ illa recipiat. Illi quidẽ obsequi q̃ regi male:cum ad illã arthesij comitatũ ptinere maxĩe cõstet. Si in officio qd a ludouico habebat p eã cõfirmet se nõ min⁹fidum fore q̃ suam familiã q̃ burgũdę dom⁹ celsitudinem olim secuta esset. maria(cuius studiũ erat multorũ amicitiã compare(hoĩ assentit: eumq; ad fidem & iusiurandũ admittit. Ille officij & marię benignitatis secut⁹ spe bonã domũ reuers⁹ accusat p fidię. Captusq;& turonũ ad regẽ duct⁹postq̃ crimẽ cõfessus est capite truncat. tale fuit p̃miũ ꝓditoris. ¶Per eos

Bõbarda dies anno salutis. M.ccccLxxviij. machina ingens(quaꝫ bõbardã dicũt)turoni cõflata:& inde parisiũ vecta: triste sui spectaculũ prębuit Ad diui Antonij portaꝫ extra muros cum instrata & cõposita prorsus a peritis ei⁹ operis esset: dum pila ferrea pondere quingentarũ librarum in cauũ machinę deuoluit:ignẽ excutit quo pila ipsa repente depulsa machinæ iprimis autorẽ:moxq; quattuordeci ꝓxie astãtes viros ita dissipauit: vt p aereꝫ mẽbra ꝓuecta ægre inueniri & colligi potuerit. Lõgi⁹ quoq; euolans pila:aucupẽ auib⁹insidias ponẽtẽ oppressit. Alij p̃terea sex violentia spũs & sulphuris fetore grauem valitudinẽ icurrerũt. Iohannes mãgueus qui machinã conflauerat frustratiꝫ p agrũ recept⁹ apd sctm mederică sepul-

Cameracenses. tus est. ¶Iã vero ad picardos cõuertamur. Cameracẽses q̃q̃ p̃fectum haberent dominum de fiẽnis ei⁹ nationis i-

fignem equitem cuꝫ bono francorū p̄ſidio: deficiētes tñ
ad maximilianū ei⁹ militem accerſunt: franciis expulſis. Bouchini-
Nec min⁹ pſidi fuere bouchinienſes qui nondū finitis i- enses.
ducijs flādrēſiū cohortes recepert: interimētes quoſq; i
arce dephenſos frācos. Ea re cognita ludouicus nouas
copias cū multis machinis atq; tormentis ad caroluꝫ de
ambaſia q cāpaniā moderabat mittit. īperatq; ſequanos
id ē ſupiores burgundos petat: eoſq; acerrime infeſtet.
Paret ābaſianus ludouico: & mox a rcē rocheforte capit
Dolā inſup vi expugnat / diruitq;. Quib⁹ de reb⁹ cū nun-
ciū rex accepiſſet vehemēter gauiſus eſt. Cogitauitq; p
cāpaniā luxēburhū pficiſci: quā regionē cōſtituerat tāq̄
ad ſe ptinenteꝫ recupare: ſed alijs diſtract⁹ cœpto deſti
tit. Nā Maximilian⁹ qui grandem exercituꝫ cœgerat ex
flandria mouens. Morinos adoritur. Erat morini validū Maximi-
francorū præſidium: cui p̄fect⁹ imperabat aurat⁹ ęques lian⁹ mo-
de ſancto andrea nomen habens militię peritiſſim⁹. Ei⁹ rinos pe-
opera ciuitas defenſa eſt. Vbi autem maximiliani aduen tit.
tus ad cohortes pviciniora morinis loca plat⁹ eſt cōfe-
ſtim erūpunt: morinis ſubſidiū p̄biture. Incedentes autē
cū iā ab oppugnatiōe depulſus maximilian⁹ ęſſet hoſtē
pcul cōſpiciūt: quadraginta pene armatorū milib⁹ iſtru
ctum. quē maximilianus romōtuſq; iprimis ducebāt. Frā
corū copijs p̄erat philipp⁹ deſquerd⁹: q ptenꝰ ſigno da- Hāc rem
to p̄lium cōmittit. Cecidere ex prima burgūdorū acie, p alij aliter
multi: ſarcinis eorū pciosis direptis atq; amiſſis & qui fu narrāt vt
gę ſe mādauerunt eos miles frac⁹ aeriā vſq; pſecut⁹ ē. at i appēdi-
franci ſagittarij rati ſe victoria potitos eſſe dū pdę aim ce poſt fi
intēdunt: a romōto comite itercepti nō ſec⁹ ac oues apd nē gaguy
guynegatā mactanf. Ex burgundis vndecim: ex francia ni ſcripto
quiq; milia oc cubuiſſe relatuꝫ ē. Perijt i ea pugna p̄fect⁹ rū videre
beluoſian⁹: & vaſtus mūpedon rothomagenſis p̄tor. Ve eſt.
nere viui captiui i manus frācorū nongenti fere burgun Pugna
diones: iter quos polonię regis filius fuit. Receptis poſt guynega
pugnam militibus: Maximilianus Malannoyum, non tana.

ꝓcul distātē arcē cui ꝑerat cadet⁹ remonet⁹ vasco expugnat cadet⁹ autem fide ab ijs qui eum ceperant accepta cuȝ ad maximilianuȝ ꝑduct⁹ esset: & triduo ī vīculis hīt⁹ maximiliani iussu strāgulat⁹ ē. Quo illiberali atq; ī humano fctō exasꝑat⁹ ludouic⁹: ex oīb⁹ burgundis qui a frācis capti tenebant quīquagīta se lectos pari supplicio afficere mādat. Ex quib⁹ eodē quo cadet⁹ necat⁹ fuerat loco septem suspēsi fuere: decē ī cōspectu portę duaci toti demq; ꝓxime insulā: & apud sctm̄ audomarum pari numero: nō ꝓcul deniq; ab attrebato alij decē laqueis vitaȝ finiert. Eius supplicij ꝑpositus regię dom⁹ exactor fuit octingentis ad sui tutamen equitibus & frācoruȝ sagittarioruȝ sex milib⁹ stipat⁹. Qui exacto supplicio nō lōge a guynis viā facientes: dum flādriā vers⁹ icedunt decem & septē munitiora loca occupāt. vn̄ exacta multimoda ꝑda ad sua presidia rediere. Afflicti sunt ꝑterea magno detrimento flādrēses: qui. lxx. nauib⁹ ex prucia cuȝ plurimo cōmeatu nauigantes: a columno normāno supati: totis nauigijs & mercib⁹ a frācis spoliati sunt. ¶ Inciderat his dieb⁹ in mētem Ludouici aduersus iohannē borboniorū nescio quid iracundie: ita vt ꝑdere hoīem velle videret. Quesiuit ꝑfecto aduersus ducē cui soror nupta erat ei⁹ ꝑdendi occasionē. Vn̄ iohanni auino parlamentei senat⁹ consiliario: & Iohanni doyco aruerno negocium cōmittit plurima ꝑter patrias leges aduers⁹ borbonium ꝑpetrandi; vt ide irritat⁹ borboni⁹: aliquid in regeȝ patraret quo in eum merito rex moueret. Nec verit⁹ est doyacus pręsente duce prętensis sibi velis & tapetib⁹ sericeis atq; aureis assidere: & ius dicere. Diē ꝑterea dicere ducis īsigniorib⁹ officijs in plamēti senatu se sistē di iter quos affuit iohannes hebert⁹ costantiēsis ātistes qui in custodia asseruat⁹ ē: & ei⁹ bona regię ditiōi deputata. Quo tēpore rursus cū maximiliano. vij. ānorū īducie itercesse rūt. cōsilio magis alterutrū fallendi q̄ ieunde pacis. Trahebat em̄ maximilian⁹ ludouicū multis ꝓmissis. quę sol=

uere ipe minime cōstituebat: isidiebat illi ludouicus si in genio aliquo a galijs extrudere illū potuisset. Sed per id tpˢ egrotare maxime ludouicus cœpit. Nam comitiali morbo cū iterdū ꝑmeret: elephātie quoq; occulta idicia pre se ferebat: & hemorroydis crebro vexabat: quāobrē medicorū diligēti opa vsus est: & presertim iacobi quo teri burgundi q ad extremā illivsq; diē obsecut⁹ est: mul tis opibus ab eo ditat⁹. Valitudine aūt paulisper leuatus nichil prorsus vel seriū vel ludicrū pretermisit: quod ad bonaꝫ valitudinē cōueniret. Nā multa excogitarūt cubi cularij ad exilarandū eū / sicut maioruꝫ muriuꝫ venatio nes: quas i cubiculo exhibebāt. ¶Condiderat ex tabu lis & currib⁹ munitiones que suo ābitu grandē exercitū cōplecterent. vbi miles tāq̄ i vrbe cōtineret. Neq; ille mi nus solido ciuitatis muro: siue ad iacienda siue ad repel lenda tormēta firme erāt: poterātq; dissolute quorsū ius sisset rex vectura trāsferri. Eas laxandi poti⁹ animi cāq̄ necessitate in planicie pōtis arcis explicari & in eis mili tes ꝓ loci magnitudine induci iubet: eiq; negocio phi lippū desquerdū & guillermū picardū preficit. mādatq; militē ibi mēsē vnū totū agere: cognoscēdi grā quāto cō meatu opus illi esset. Re aliquot dies perspecta militem in sua præsidia dimisit: ipe turonū ꝓficicitur. Eadē tē pestate frācisc⁹ britonū dux missis mediolanū nūcijs q̄ arma cōpararētatq; ad se ferrēt: dū p aruerniā arma (ve lut fasciculatas & bōbicene pulsu tinnirēt obtectas mer ces) nūcij vehūt: doyac⁹ cōphēdit: qb⁹ armis eū rex cō festī donat. Let⁹ q̄ britonē hoc dāno affecisset. ¶Non multis post dieb⁹ cū graui⁹ solito egrotaret ludouicus: certauit magnis munerib⁹ opē a diuis ipetrare: quib⁹ cō plures ecclesias abūde ditauit. At cū vota oblationesq; illi parū ꝓcederēt: nouissime diuo iohāni baptiste deuo tus extitit. Instituitq; i sacro sacello pisiaci palatij missā dieti ppetuo cātari: q̄ de ipo dñico baptista eēt. Canto rib⁹ autē libras mille annui cēsus designauit: ex vectiga

Campus regis.

li quod Parisiani portitores a vectorib⁹ marinorũ pisciũ exigũt. ¶ Diuũ ꝑterea Claudium q apd sequanos i mõte iura colit religiose venerat⁹est. Adiuitq; monasteriuz multa militũ manu stipat⁹. prius tñ q̃ pegrinationẽ assumeret: Carolũ filiũ Petro borbonio cũ regni administratione cõmittit. Quo tpe duz ãnus salutis. M.cccc.vn⁹ & octogesim⁹ agit: fames cõplures assumpsit. Lõga ei inedia vexati pleriq;: cũ acceptũ dono cibũ mãderent: illũ ad stomacũ trãsmittere coercitis inedia arterijs nõpoterãt. Hoc diro icõmodo lugdunẽses/aruernij/borbonijq; iprimis laborauerũt. ¶ Anno qui secutus est iobãna ludouici soror iohis borboniorũ ducis cõiunx molini febre iterijt: mulier ante alias optima. Mortua quoq; est maria maximiliani vxor: relictis liberis duobus mare & fœmina. ¶ Peregrinatione claudiana exacta ludouic⁹ cleriũ veniẽs nouẽ totos dies i tẽplo diuę virgis religionis gra diuersat⁹est. Alleuatusq; paululũ morbo. magdunũ se cõtulit. nec diu ibi morat⁹ cleriuz cuz reddisset: flãdrię oratores audiuit: qui de pace ad euz venerãt. Quibus perbenigne rñsum est. Quare ad suos leti reuertentes/reliq̃ q̃ paci cõueniebãt tractauerẽt. At sub ipz tps aeria ad lisam flumẽ (quo flamigi ab arthesiẽsibus disiungũtur) a philippo desquerdo recipit: dedẽte illã oppidi prefecto: qui trigita scutorũ aureorũ milib⁹ a ludouico munerat⁹ prefecturã quoq; cẽtũ equitũ cũ solito stipendio accepit. ¶ Apud leodios fuit ludouico borboniensi aduersa fortuna. Nã guillerm⁹ marchin⁹ (quẽ arduennę aprũ leodij vocãt) belliquęsita occasione: ludouicũ epm cũ incõposita populi multitudine vrbe egrediẽtẽ ex insidijs adorit: & manu sua necat: mox põtificis nudũ cadauer prę ecclesię maioris forib⁹ plebi cõspiciẽdũ exhibuit. Fertur eũ a ludouico rege pecunia militeq; vt id faceret fuisse adiutuz ꝑpterea q̃ maximiliano antistes cõplaceret. ¶ Nõ erat ludouico a morbo requies: seq; indies magis ac magis debilitari sentiabat: & mortis me=

Marginal notes: Dira fames. — Leodij

tu angebat:nemo eni fuit illo vitę cupidior Tñ ꝓuidus finis ambasiã se portari iubet.Ibi Carolũ filiũ admonẽs. Sum inquit carissime fili breuioris q̃ ęstimas vitę:vtiq; morbo afficior cui nulla subuenire medela queat.Tibi post me regnãdũ ęst:in qua re tibi maxime necessarij sũt fideles ministri.Inter plurimos quorũ fidẽ & diligẽtia; ipse expertus sum duos tibi cõmẽdatos facio.oliueriũ dãmã & iohẽm doyacũ.Illius serurtio ita vsus fuj vt ei⁹ maxima ope vitã mihi diu seruatã esse putẽ.Illũ i tuo ob sequio post me habeto:nihil de officijs aut fortunis que seruiẽdo cõsecut⁹ est illi detrahi sinito:Guyotu; quoq; potu; & bochagium ita existimabis:vt viros consilio & prudentia valẽtes.Philippũ vero desquerdu; in rebus bellicis plurimũ scire atq; itelligere dubius non sum:ei⁹ ꝓuidẽtia atq; moderamine dũ bellũ erit vtitor.Cęteros qui magistrat⁹ a me aut officia adepti sunt conseruato: populo quẽ ingruẽtiũ bellorũ necessitate multis vectiga libus extenuaui quo ad per te fieri poterit leuato Matri ne credito:cu; eni sabaudiẽsis sit burgũdis fauere mihi semp visa est.Alioquin bonã & pudicam illa; sum arbi trat⁹.¶Hęc postq̃ dixit turonum reuersus excogitauit a musica valitudinis leuamẽ querere.Quãobrẽ accersiri mãdat oi s generis musici istrumẽti lusores:quos centũ & vigiti cõuenisse cõstat.Inter quos affuerũt ouiũ pasto res qui multos dies nõ ꝓcul a regis cubiculo cõtinente modulabant ei⁹ consolandi cã:& ne somno quo graua uabat succũberet:iussit ꝓter hoc hoim genus:alterũ lõ ge diuersum ad se cõuenire.Solitarij & qui eremũ icole bãt hoies quiq̃ opinione sctitatis plurimi ęstimabantur. Fœmine quoq; spectatę religionis turonu; conuenerũt quibus negociũ mandatum est:deũ indesinenter orare: vt regi salute restituta maneret ipse diu supstes.Tam ap petens diutissime viuẽdi fuit ludouicus Pręsagiebat cre do aio turbatiões quas ipo mortuo regni administrãdi cõcupiscẽtia iportauit. ¶Venere p id tpus ad valitudi

Ludouici ad filium orõ.

Carolus margaretam maximiliani filiã despõsat.

nariũ regẽ flãdrẽsiũ brabãtinorũ & hãnonieñ. oratores quos p iohẽm de vaccaria primariũ parlamẽti p̃sidentẽ & philippũ desquerdũ audiuit. post aliquot cõuẽtiones tãdẽ de pace cõuenit: vt carol⁹ ludouici fili⁹ Margaretã maximiliani filiã dũ legitima vtriq; ętas esset acciperet vxorẽ. Donant a ludouico legati. xxx. milib⁹ scutorũ aureorũ pręter pocula argẽti celati q̃d illorũ causa rex cudere iusserat. Erat aũt Margareta ĩfra bimatũ & a gãdauis educabat. Igit redeuntib⁹ gandauũ flamingis oratorib⁹: fit apparat⁹ ingens de margareta ad frãcos ducẽda. nec mĩn⁹ curabat rex magna põpa Margaretã a flamingis recipere. Ob eã rẽ petrũ Borboniũ cũ multa ꝓcerũ frequẽtia Ludouic⁹ illi obuiã mittit. Annã quoq; sororẽ q̃ petro nupserat occurrere nouę nuptas iubet. Fit pręterea a parisijs multiplex & variũ ad eã excipiendã parramẽtũ. Quarto autẽ nonas iunij anno salutis. M. quadrigẽtesimo octogesimotertio; margareta Parisiũ ingredit infans puella. Et paulopost ad ludouicũ ambasiam frequẽti põpa deducit vbi despõsationis festũ cõi oĩm lęticia mẽse iulio celebratum est. Quo anno ludouicus sursum deorsumq; a superis: hominibusq; opẽ suę valitudini ĩplorans sacrum liquorẽ: quẽ sacrãdo remis clodoueo cęlitus missum supra dixim⁹: ad se turonũ deferri iubet. Allata est pręterea ex sacro palatij sacello sũmi sacerdotis aarõ virga: & victorię crux: quã carolo magno diuint⁹ fuisse datã pleriq; asseuerãt. Sed definitę mortis nemo limitẽ ꝓduxerit. ¶ Infirmat ĩdies magis ac magis ludouic⁹; nec ꝓsunt miris modis q̃sitę & raro antea excogitatę medicinę. Nã humano sanguinę quẽ ex aliquot ĩfantib⁹ sumptũ hausit salutẽ cõparare vehemẽter sperabat. Verũ tertio Kalẽdas septembres apud turonos moritur: qui mortis suppplicium aut metũ multis frequẽter incusserat. Voluit autem in diuę marię apud Clerium templo sepeliri Vbi monumẽtũ sibi extruxerat in quod viuẽs adhuc descẽderat; decubueratq; tẽtãs si cadaueri

ei⁹ monumētū quadraret. ¶Qui tametsi durissimis pro suo arbitrio istituti nobilitatē populūq; pręsserit: opere tamen pręciū regno erat aliquot illi annos vitā superesse: donec Carolus adoleuisset: quem tenerum & nullo rerum vsu exercitum hęredem relinquebat.
¶In hunc ludouicum ho clusim⁹ epigrammate / ex ei⁹ persona loquentes.

Ne dubites vero me dicere nomine regem:
 Lex ego pœna. modus. gratia cuiq; fui.
Audiuit francus prona ceruice iubentem.
 Mox aderant dictis facta releta meis.
Nec satis hoc. nostra vultu pręcognita mens est:
 Et solo nutu pleraq; gesta meo.
Et si vnq̄ in terris potuisti cernere numen:
 Me tanq̄ ętthereum credere fulmen habes.
Pascua: pastor: ager: bos: grex: armenta: colonus:
 Sanguineq; & fastu nobilitata domus:
Clerus item: & vastę patiens habitator eremi:
 Aut lucro illectus paruit: aut tremitu.
Hoccine miraris. potius mirabere romam:
 Quę pede concordi vota secuta mea est.
Vix habet in sacris venerandum francia patrem.
 (Principe me) quem non fecit apostolicus.
Nonne vel oblatis tentaui vincere diuos:
 Plurima numinibus qui pia dona dedi:
Quid memorem saltus: quid classes / spicula: telas,
 Mille meis canibus silua ferebat apros.
Crimen erat cuius lustris errare ferarum:
 Caprea / damma / lepus / omnia regis erant.
Ardea per nubes: per sentes abdita perdix.
 Falcone emisso decit esca mihi.
Quinetiam sęuos astu tardauimus hostes.
 Et tandem incautos fecimus esse nihil.
Rhenus / arago / ligur / ruscillo / sabaudus / & anglus.
 Ingenium / moresq; extimue re meos.

Quo dq; magis stupeas/glaciatis amnib⁹ altis
Gammarus est raptim iussus adesse cibis.
Nec dubium: lictor iussus distringere ferrum.
Pergeret humana vellere carne iec ur.
Et terrę & pellago: quantum natura reponit.
Prefuimus. Sed habet vltima fata caro.
Milibus ipse tamen multis ditatus alyptes/
Pugnauit genesis ducere lustra meę.
Sed medicas cohibet naturę conditor artes:
In mortem nulli est imperiosa manus.
Cętera sunt nobis subiecta timore/vel armis.
Nunc verme & sanie non redimẽdus agor.
Me dicas posthac lodoicum multi potentem.
Flectere pro nutu maxima qui potui.

¶ Finis libri decimi.

¶ Eiusdem compendij Liber vndecim⁹.

Olenti mihi deinceps scribere/lachrymæ suboriuntur: dũ fluidas vitę spes & fortunę volubilitatem attentius considero. hic enim qui proxime sequitur magnanim⁹ priceps superata quã egerrime exegit pueritia/cum adoleuisset expectationẽ quidem inter vitiũ virtutemq; dese dedit. Sed decursis aliquot annis dexterior factus: & voluptati frenos ponens/qualis futurrus esset facile potuit intelligi: nisi preceps illum morbus/& inexpectata mors adolescentiã vix supgressũ abstulisset. ¶ Fuit eñ illi cui carolo octauo nomen erat: miti⁹ ingeniũ & natura benignior. Quem nulla eruditione latina instituí pater voluit. Existimans litteras impedimento esse regnãtibus. Idq; de se iudicium faciebat. ꝙ cum excellenti ingenio esset: & plurima nosset: ad molestiam sibi eruditionem accedere dicebat. Credo ludouicum prouidere ca

roli fragilitati voluisse.cui infantiam non satis firmam esse conspiciebat.Teneris eniꝫ atq; imbecillibus membris primo Carolus fuit:ita sedulo duci illum & gestari molliter priusq̃ soli de incederet oportuerit.Cui incommodo doctrinę studium & laborem nō congruere pater arbitrabatur.Alioquin erat carolo animus discipline appetens. Nā ludouico mortuo cum regiam adeptus est dignitatem: scriptos gallice libros libenter legit. tentauitq; latine scire.Consecratione remis suscepta:protenus de supfluis ludouici donationibus ratio habita est. Quę ad ius fisci reuocatę fūt.¶De oliuerio dāma cū ꝓpter multa:tum ob necem ab eo/ludouici iussu/ꝑpetratā vltimū suppliciuꝫ sumptū.Nā cū Daniele quodā flamigo sibi plurimū i flagitijs familiari vitam patibulo terminauit.In quem sequēs carmen a nobis editū est.

Sunt sua criminibus ridentia tempora tonsor.
  Currere quæ subito prouida parca vetat.
Hoc poteras olim longe pręnoscere dāma.
  Vt saltem horreres tolleres cęde pios.
Te natura humilem cuꝫ mater flandra tulisset.
  Arte vna noras radere cęsariem.
Hunc talem & seruum te sępe lutecia vidit.
  Tutus ab hac poteras ducere sorte dies.
Raptus ad excelsam lodouici principis aulaꝫ/
  Mox erebi furias moribus anteuenis.
Et crimē huic tōdens/dū suffers lingere ficos.
  Par ducibus/regi regulus alter eras.
Quid tibi non licuit soboles o dira neronis.
  Nemo non vixit te referente reus.
Nemo dei sacra:cesuram nemo gerebat:
  Grandia qui renuit promere dona tibi.
Protenꝰ auxiliū/vel mors/vel mulcta/negātē.
  Pręssit.eras iudex.lictor.& exitium.
Regnasti.satis est.surgūt noua sydera mundo.

Turba celestorum territa luce fugit.
Agnosce o tonsor quo te scelus extulit atrox.
Et te precipitem propulit in laqueos.
Te daniel:te dira cohors:te memmius odit.
Et scelerum auctorem damnat.& insequitur.
Nescio quid de te superi:vel fata repouût:
Seu lictore cades:seu cruce liber eas.
Vna tamen vulgi constans sententia furcas.
Expedit.vt satiet/te pereunte/odium.
Interea vinct⁹ culpas absterge gemendo
Peccasti morte est nunc redimenda salus.

¶ Doyaco aures amputatę.Sed stati ab initio suscepti regni ortę sunt de caroli tutela & regni administratione discordię:ægre ferētib⁹ plerisq;:annā caroli sororē reb⁹ gerēdis anteferri.Prim⁹ ob eā rē ludouic⁹ aurelianorū dux(quasi præludente sibi ad regnū fortuna:quod mortuo carolo est assecutus)bellū mouit.multa pri⁹ molitus vt regni gubernacula recipet Iohānā enī alterā ludouici filiā vxorē habebat.Sed expectatione fraudat⁹ apud sanctū albinū(qui loc⁹ britonū est)dū cū britonib⁹ sociis nō satis feliciter pliat̄ capt⁹ ē:& i arce biturigū diu asseruat⁹.Sȝ de viro sollicita vxor qa regis soror erat crebris postea pcib⁹ mariti liberationem ipetrauit.Libertati restitut⁹ fidē Carolo debitā maximiliani cōiuratione relicta seruat.Inde maximilian⁹ qui burgūdiā Arthesiūq; post caroli soceri sui iteritū a ludouico occupatuȝ repetebat magnis virib⁹ isurrexit.In britones quoq;(fràcisco duce defuncto)arma a carolo sumpta sūt.Supstites erāt frācisco filię duę qb⁹ vna appellatiōe anna nomen erat.In has donec fidei iura scd̄m fundi leges psoluissēt neue rege incōsulto nuberēt bellū indicit̄.Fit in nanatēses incursus/& dura sed tandē ianis obsidio.Misit britonibus henricus septim⁹ anglię rex subsidiū q̄q̄ ipe supra multos annos pfugus ad carolū veniēs diu apud eum mansisset pecunia liberaliter adiut⁹.atq; inde acceptis a

carolo militibus in ågliā nauigans regnum occiso richar dovēdicasset.Cui⁹ rei grā aliquot legatiōib⁹ cū frācisco luxēburgo / & carolo marignyano ad eūdē henricū functi sum⁹.Qui neq; amicitię / neq; bñficiorū recordatiōe distineri potuit q̄n expeditionē boloniam vsq; traduceret: vbi castris nō ꝓcul positis tētauit eā expugnare.de mū philippi desquerdi q arthesio p̄erat / opa reb⁹cōpositis copias in angliā reduxit.Pacis ei q̄tū sibi sine ågloruꝫ offensiōe licuit hēric⁹amator erat.Sꝫ ågl's morem gerens magis q̄ suopte īgenio adduct⁹ militē ex anglia deduxerat ne in suspicionē suis veniret; ꝙ franco regi pl⁹ ęquo beniuol⁹esse videret. ¶Postridie iitæ cū henrico pacis Carcaluenti britonis negligentia atq; inertia attrebatū(cui⁹ p̄fect⁹erat)a maximiliani copijs noctu captum est nemine oīno defendente ciuitatē.Quinimo īpe carcaluēt⁹creditis cuidā ex suis portarū clauib⁹ / strato segniter decubās in hostiū ptātē venit.Militabāt in copijs maximiliani theutones pleriq; atq; germani: q cū stipendia multis dieb⁹ nō recepissent rapinis nō abstinuerunt. Sed postq̄ oppulētiores tāq̄ hostes spoliassent in sacras ædes debachati ita vt non locū maximiliano recupasse sed extremæ desolationi destinasse miles videret. Tam dira passi ciues nō tm̄ inde mœroris q̄tum gaudij ex frācorū deturbatiōe ceperunt.Exactis post aliquot mēsib⁹ arcem ad maiorē mercatū / & munitiōes ciuitatis aduersus oppidū a ludouico extructis fundit⁹ desolauerunt. Adeo ibibit popul⁹ille frāci nois odium: q̄q̄ ad francos maiestatis & iurisditionis vetustissima lege ptineat.Fuit nō multo post cū maximiliano cōciliata vel potius simulata cōcordia in vrbe siluanectē̄. Dimissa tm̄ margareta qm̄ spōsalia pri grata nō erāt: carol⁹ recōciliatis britonibus annā eorū dñāꝫ vxorem accepit.Et ferdinando aragonū regi ruscillo p̄ter mľtorū opinionē est restitut⁹ ita em̄ ludouicū caroli p̄rem morientē testō voluisse vulgatum est.Mittitur ꝓpterea Ludoui cus de ambasia albige

Margareta dimittitur.

sius antistes qui ex caroli snia ruscilionẽ ferdinãdo aragoñ .restituat: qua vnate perpetuã inter reges amicitiaʒ parari putabaẽ. Verum longe sec⁹ post accidit. Igiẽ cuʒ a bellis quiescere Carolus potuisset cura illi incessit de sicilię regno quod sibi patrimonij iure ptinere cõtendebat. Nec potuit a snia dimoueri. Nec parisioruʒ oratores ei⁹ rei cã ad eũ missos audiuit. Contractis ꝓpterea terra mariq; copijs hortante maxime alexãdro sexto romano põtifice) & ludouico sfortia / q Alphõso Neapolitano iseñsi erant in italiã ducens Lugduni primum aliquot dies morat⁹ est: nõ satis certus an alpes ipse trãscenderet. Distinebaẽ eñ ciuitatis delitijs & quarũdã amorib⁹ fœmiarum. Sed vbi aer pestilens fact⁹ ẽ: Viẽnã dalphinatiũ vrbẽ petit. Añcedebat eũ copiosus exercit⁹: & iam ad astẽses supatis alpib⁹ puenerat: cũ necdũ firmasset aĩo q d primũ exequereẽ. Stat tãdẽ sequi exercitũ. Nã lʒ pusillo corpore esset: ducebaẽ tñ animi magnitudine prẹclarũ qddam gerendi. Igiẽ viennam digressus: Vercellas sabaudi ducis ciuitatem ꝓfectus est. Quo eius salutandi cã ludouicus sforcia cũ aliquot italię pricipib⁹ se cõtulit. Ibi paucis diebus exactis / quia copias partim pisas / partim bononiam pmiserat / mox ipe secutus rapellam genuensiũ munitissimum oppidum plurimis oppidanorũ cæsis expugnat. Pisas inde petens magna oim lætic ia & plausu excipiẽ. Florentinis dubia mens fuit ãn regẽ ad se admitterent grandi exercitu potentẽ. cui⁹ & si diu amicitiã coluissent: militũ tñ variam fidẽ ptimescebant: q ferociter agentes in tam longinqua expeditione prędę & opibus inhiabãt. Erat petr⁹ medices apud florẽtinos imprimis opulent⁹ q i suspitionem venerat tyrannidis. hic Caroli grãm meritur⁹ petrã sanctã atq; sarʒanellam oli ianuensium oppida carolo tradit. Proide magno suorũ comitatu ornat⁹ rex a florentinis admittiẽ. Quo tpe pic⁹ mirandula gñe illustris philosoph⁹ & orator noiatissimus / multarumq; linguarum sciens. xxx. suę ętatis anno vita de=

Expeditio neapolitana.

Pic⁹ mirãdula.

cessit. Apud florentinos non multos dies morat⁹ Senas pgit. Cui senenses obuiȷ hospicio liberaliter illū suscepe= runt mīstrato affatim cōmeatu. Inde tuscanellā progre= diens/cū oppidani alexādro iubēte militē aditu ꝓhibe= rēt penas luerṫ. Viterbiū quoq; nolens repugnāsq; exer= citū accepit. Pōtifex roman⁹ alexāder cui Caroli aduen tus ꝓpter ei⁹ magnitudinē formidabilis erat: Ferdinādi alphōsi filiū ad psidiū vrbis adsciuerat: ꝓhibitur⁹ quoad posset carolo vrbis ingressum. Cui popul⁹ roman⁹ aduer sabaṫ. Quāobrē vbi aduētare regē pōtifex accepit: sibi ti mens in molē adriani. q̄ scti Angeli castelluȝ appellaṫ se festināter ꝓripit. Rex vrbē ingressus: militē a tumultu tē perare iubet. Quosdā q edicto nō paruerṫ supplicio(tri= bus p vrbē erectis furcis) afficit. Inter hęc Ferdinandus cogitur vrbe excedere. Dū paucos dies ī vrbe rex agit: nec vll⁹ audiṫ militaris tumult⁹: securior sui alexāder ar= ce egressus regem ad colloquiū admittit. Fecit rem diui nā pōtifex: eiq; post sumptā eucharistiā vinum in sacrū calicē carol⁹ mīstrauit. Fuere sicuti accepi pleriq; ex car= dinaliū cœtu q carolo suaderēt alexādruȝ captū abduxe re vt pōtificatu amoucreṫ. Quib⁹ audiens nō fuit pi⁹ prī= ce ps perfide se facere rat⁹: si post datā fidē calūniā infer ret pontifici. Discedens ab vrbe carol⁹ nę sibi via interci pereṫ: terracinā/ cui auxur vetus nomen est a pōtifice ac cepit ȝyȝynū etiā turcū fratrē: sed hostem magni turci q̄ ex gallijs vbi asseruabaṫ: innocentio octauo traditum su pra annotaui: cōsentiente alexandro secū eduxit quati nus subacto regno apulię ope ȝyȝyni finitimos turcos ex pugnet. Iā em̄ a iuliano cardinali ostiā accepat. Reb⁹ ad hunc modū ordinatis cāpaniā adiens Carolus: aquilam in monticulo sitā dedētibus se sponte icolis recepit. Ad sctm̄ germanū(qd oppidū ē situ & arte lōge fortissimū) statio fuit: repugnantibus pertinaciter oppidanis: q se fossis frequentissimisq; aggerib⁹ muniuerāt. Sed insilien te frāco milite: postq̄ machinę apposite sunt/ tertia post

Carol⁹ in cāpania Aquila sā ctus Germanus.

Alphonsus fugit. Ferdinādus fugit

hora oppidū expugnat. Vñ pterritus alphonsus qui neapolim tenebat: ferdinādū filiū ad se vocās regnū illi reliquit. Ipse in siciliā fugiēs paulopost vita deficit. Nam q ty· ānidē apud neapoli exercuisset alphōsus: odiū populi mirū in modū in se cōflauerat. Ferdinād' fugiēte p̄re i castrum oui / veniente neapolim Carolo se recepit. Quaȝ ingrediens carol' applaudētes illis honoratissimos quosq; ciues habuit & plebē: inde p internūcios: vitę & status honestam cōditionem / si in galliā se recipe velit fernando pollicet. Id quia recusaret i de fugere compulsus est.

Alexandri & venetorū in regē cōiuratio.

Ad caroli secūdas res appulia successit. deinde calabria. mox etiam lucania. Tā psperis successib' inuidēs pontifex consociatis sibi venetis: & maximiliano romāorū rege: qb' cū accedebat rex hyspan' : & ludouic' mediolañ. hi oīs ad carolū legatos mittunt petentes neapolim liberā dimittat: aut in turcos sicut pmisisset copias ducat.

Legati ad carolū
Caroli responsum.

Ad hęc subindignat' rex ptenus rīdens. vos inquit oēs aduersum me arctissime cōiurastis: sed vestras cōciliationes vnus irritabo. ita vt vos veneti / mercaturam nō rerū impia discatis me auctore moderari. Hoc verbo dimissis oratoribus: grauiora neapolitanis tributa remisit: qbus ab alphonso grauissime premebant. Pacata neapoli & p loca p̄fectis cū valido p̄sidio ipositis summā rerum gilberto mōpenserio comiti de borboniorum ducum pgenie cōmittit: ipe in galliā cum pte copiarū reuertipārat.

Carol' in galliā reditū pat.
Alexander ornetum fugit

Redeūti portas vrbis alexāder claudit. Quā lȝ fossis atq; aggerib' vallasset. ornetū tñ cū cardinalibus se confert. Veniēs roma carol' fauente populo i ea statione fecit. Et quas ab alexādro vrbes habuerat libere dimittit p̄ter ostiā: & ȝyȝymū turcū qui apd neapoli vita decesserat Inde pfect' senas i suā tutelā accepit. ¶ Dū fornouium nō lōge a pma ciuitate appropinquat nūcium accipit venetos & reliquos cōiuratos vias i sidere qua erat trāsiturus. Erāt i hostiū castris milia quadragita armatorū. Carolo septē ad summū milia electissimorū pugnatorū mi-

litabāt diuturno itinere fessa / & nō min⁹ īdigētia viatico nā reliqui exercit⁹ bonā ptē neapoli & alibi p p̄sidia reliquerat: miserat quoq; genuā ducib⁹ philippo de sabaudia & Hugone ābasiano alterā nō exiguā manū: q̄ spē illi iulian⁹ cardinalis fecerat vrbē recipiendi. Sublat⁹ propterea hostis exploratū quasi hēbat vēturū i suā ptā tem carolū: aut reuera vulnere aliquo moriturū. Quinquagita nāq; (alij dicūt cētū) milia ducatorū pposuerāt in mercedē illi qui regē vel viuū vel occisum in castra abduxisset. ei qui frāci caput exhibuisset p̄miū ducatorū sex erat cōstitutū. Tali spe militā hostis venet⁹ aiabat. Sed nichilo segnius dispositis aciebus carol⁹ cōgreditur: & postera die taro flumine traiecto: victor ad astēses se recepit. Cecidere ex venetis plerūq; noiatissimi & opulētissimi ciues. Nec quēq̄ ex hostib⁹ captiuū frāc⁹ miles seruasse iuētus ē. Seq̄bat̄ carolū turba multa famulātiū q̄ sarcinas vehebat: atq; eorū q exercitū curiositatis magis q̄ belli cā comitabātur quorū magna cędes fuit. Cū ad astēses venit ludouicū aurelię ducē cui mediolanū ptinere iā diu cōstās opinio erat: nouarię a mediolanēsib⁹ arctissiie obsessum accepit. Ei⁹ liberādi cā carol⁹ cū hoste min⁹ honestā pacē in ijt. Atq; sic liberato ludouico i frāciā cū reuertisset diui Dyonisij cœnobiū cōtēptis pisijs adiuit: vota q̄ supis vouisset solutur⁹. Mos eñ regib⁹ frācis supra multos annos fuit: cū lōgiquā expeditionē assumunt petere a btis martyrib⁹ opē e cōditorio vbi illorum reliq̄e pręcipua veneratiōe suruant̄ feretra i patētē tēpli arā sistere nec pri⁹ repōere donec a militia reuertētes feretra i propriā sedē ipī restituāt. Igit̄ voto sc̄dm priscā maiorū suorū cōsuetudinē liber fact⁹ carol⁹ pisios vifere dedignat⁹ relicta dextrorsuz vrbe p sctm̄ āthoniū de cāpis iter faciens: pōte calētonio traiecto p belsiā ābasiā ē pfect⁹. Indignatiōis i pisios cā erat q̄ ad neapolitanā expeditionez cētū milia nūmū cōtribuere pisij negauerāt. Cogitauit propterea carol⁹ aliquo incōmō illos afficere: & quo id face

Vana hostiū expectatio.

Victor Carolus.

Frācoruz regū mos

Parisios rex contennit.

ret mõ opportunitatẽ expectabat. Redeunte i frãciã carolo stati neapolis a fide defecit. & mortuo gilberto mõ penserio reliq̃ p̃fecti ægre sua p̃sidia tuentes ad carolũ se recepe. Primã adolescẽtiã Carol⁹ cum parũ caste egisset: vires illi itabuerãt: ita vt añ paucos mẽses q̃ morere tur / macilẽtia extenuaꝛ atq; effœt⁹ effect⁹: p̃teritas interi detestari voluptates: seq; ad castimoniã colligere videbaꝛ. Eaꝓpter idolebat illi maxime ꝙ sine liberis eẽt cũ ex anna vxore quos genitos tris hũerat mors abstulisset. decessit ãbasię septimũ & vigesimũ vix agẽs ãnuꝫ: dũ laxãdi aĩ grã ex deãbulatorio cũ vxore pila ludẽtes despectat. vij. id. april. ãno salutis. M.cccc xc vij. pridie vero Kalẽ. maij fun⁹ ad sctm̃ dionisiũ p parisios accuratissima põpa efferre sequẽti ordie cõspexi. ¶ Apud basiã i diui fiorentini tẽplo p iohannẽ paudi cardinalem ex pletis exequijs: comitãtib⁹ inde suo ordie veste lugubri pricipib⁹ atq; primorib⁹ aulicis ministrisq; supra millia septẽ & p̃lucẽtib⁹ cõtinẽter quadringentis facib⁹: quas totidẽ paupes pullis tunicis & capucio iduti p̃ferebãt: post q̃ ad btẽ marię tẽplũ qd̃ de cãpis in parisino suburbio nũcupaꝛ primo & vigesimo die ab ambasię exitu puẽtũ est: defuncti ferẽtrũ i eodẽ tẽplo ea q̃ secuta ẽ nocte reponitur pnoctãtib⁹ ibi p multis suo ad hoc noie designatis curialibus. Ad eã tã nũerosam põpam toto itinere nonagita milib⁹ passuũ deducẽdã: ex istituto petri de rufe aurati equitis primi (scdm vulgi appellationẽ) regis scutiferi p̃fecti erant honorati ductores / q multitudinem semota famulantiũ & seruorũ colluuione moderareꝛ. Et ad queq; locũ vbi diuersandũ esset: præcedebat cũ domesticis regię aulę ministris Castellaudi⁹ / eius tpis magister dom⁹: qui alimenta non secus ac viuenti adhuc Carolo multitudini pararet. ¶ Anteibant p̃terea oẽm põpaꝫ lõgo interuallo cantores & ministri regalis capellę vt p ecclesias vbi statio futura esset / aras ornarẽt & lichnos. Et ne præter prædestinatum ordineꝫ a quoq̃ erraret: guyo

Carol⁹ infirmatur.

Carolus octauus moriur.

Põpa funebris.

tus maʒacus / Petrus loysius: & Rigaud⁹ seruandis ordinibus erant p̄positi. ❡ Erant itē qui cōmeatū & diuersoria currerent. Igit̃ parisij accepto nūcio de funeris aduētu: altera die scd̄m cuiusq; ordinis conditionē ad eūȝ vbi cadauer repositū erat locū ꝓcedentes: sequenti mō funus sunt comitati. Ibat añ oms cōmissari⁹ vn⁹ castelleti: cui assignati assistebāt bono nūero seruientes / quos cliētes vocant cum singulis tunicis nigris / baculos eius coloris manibus ferentes ad dimouendā plebē: ne ꝓgredienti pōpę foret molesta. Hos seq̄bant̃ dextrorsum sinistrorsūq; paupes portandis facib⁹ (vt supra exposui) deputati. A singulis tędis pēdebāt scuta duo insignib⁹ lilijs picta. veniebāt īde quattuor & vigiti cū singulis cāpanulis polictores (quos clamatores parisij dicūt) a pectore & scapulis regis īsignia gestātes. q nec punctū quidē tpis a pulsandis titinabulis cessabāt. ❡ Dextro latere viri religiosi cū sua quiq; cruce / primū mēdicātes / post ceteri diuersorū ordinū (sicuti ātiquitas ferebat) icedebāt: his subibat p̄fect⁹ vigilū cum suis seruientib⁹. In de quattuor & vigiti salis baiuli q hānonij vocitant̃. Hi nēpe venerāt ꝙ priuilegij iure funeris fęretrū ferre cōtēdebant Sed priuilegio derogatū est. Retro hos tabellarij equites qui ferēdis regijs lr̄is designant̃ / mox regij corpis custodes / īde suitenses cū singulis gesis q̄s hallebardas appellant / īgrediebant̃: quib⁹ p̄erat Claudi⁹ p̄fecti custodū vicari⁹. Post ibāt ij qui illustri gn̄e orti: honoris vocant̃ infantes. Inde regie dom⁹ magistri quib⁹ ꝓ more singuli baculi in manu erant, Talis erat dextri lateris institutio. Sinistrum tenebat magno numero studij parisiensis vniuersitas: incipiens ab extremis clamatoribus / & īde scd̄ȝ singularum facultatum collegia sursum ad rectoreȝ vsq; / versus ep̄os. Rectori pręibant bidelli cum suis baculis & massis argenteis. nec aderant scholastici omnes ne p illorum multitudinē via arctaret̃. Inter hos hincinde procedentis pompę ordīes post faciferos ibat castellaudius

mula isidens / sequētibus cōministris peditib⁹ vt a me dictum est. His suberāt tubicines inuersis tubis: & caduceatores. Inde Claudius signū militare regi peculiare gerebat: equo vectus nō ignobili. ¶ Ducebat̄ hinc sex equis carpentū in quo regis corpus ad diuā vsq; mariā de campis fuerat aduectū / veluto tectū nigro / & aureo desup pallio istratū. Cui⁹ limbi p quadrū ex veluto colore cælesti pēdebāt aureis lilijs / arminijsq; quales p insignib⁹. Anna vxor defuncti gerebat intexti. Sup hęc distēsa erat lata crux cādida. Equi cū suis iugis & loris pari veluto / super addita cruce tegebantur. ¶ Adequitabant hinc atq; hinc equis vecti emarus ronus / & Canuquonus illustres scutiferi. ¶ Carpento postilabat Blandin⁹ quottidianæ regis impensę scutifer. ¶ Atq; inde sex generosi adolescentes / Pagios vocant / totidem isignib⁹ equis vehebātur: simili apparatu quē de carpento dixim⁹. ¶ Minabatur post hos nō inferiori ornamēto / Equ⁹ cęteris dexterior: Hunc gladij latorez aulici vocāt. Quē sequebant̄ in equis isidētes splēdido sāguie nati suffac⁹ & sctāmemus post hmōi medium ordinē dextrorsum procedebant sacerdotes & clerus parrochialium ecclesiaruz: inde ij qui sacello palatino & qui maiori ecclesię inseruiunt. ¶ Succedebāt monasteriorū abbates / sancti Victoris Maglorij / diuę genouefę & de fecano. Accedebāt subinde pontifices Sarlatensis. Valentinus. Andegau⁹. Altissiodorēsis. Parisiensis. Cardinales duo / gurci⁹ & luxēburgus ille natiōe pictau⁹ in germania pręsulatuz obtinebat. Hic ex picardia nobili stirpe genit⁹ cœnomanis pręerat ātistes Sinistrorsum præter scholasticos nemo incedebat. Erat q; rector e regiōe platorum suo ordine postremus. ¶ Inter hos et pontifices medij ibant viatores regij virgas suas quæ massæ nominantur inuersis capitellis gestātes Inde caduceatores duo qui reges armorum nuncupantur monoi⁹ dico & clareuoy⁹. Post quos alter equus (cur soriū vocāt) toto pręter oculos corpore veluto amictus

sine assessore ducebat.Cui petr⁹ de rufe primari⁹ vt añ di xi scutifer puula mula vect⁹ accedebat regio ense acitus Pone hũc triũ passuũ iteruallo ibat pedes Iacob⁹ de isto teuilla parisin⁹ p̄tor virgã manu p̄ferẽs.ide ex regis ma xime domesticis clarissimi hoies/q lecticã vbi caroli fu n⁹ cõditũ erat cõportabãt.Cui supextabãt tanq̃ i lecto iacẽs caroli simulachrũ simillimũ quo ad fieri potuit vi uo.Erat lect⁹ litheo ex subtili tela hollãdina i terrã p̄flu ente istrat⁹ cui suppositũ erat grãde veluteũ palliũ vlnis quiq uagita cõstãs.Desup intextũ ex aure palliũ quinq; & vigiti vlnis extẽdebat̃ similib⁹ libis quos in carpẽteo su pra descripsi p̄ter armias.Addita erãt puluinaria aurea duo. Altero simulachri caput altero pedes nitebant̃:au rea co rõa caput decorabat.Tibias iduebãt sericei cotur ni blauio vt ita dicam colore/sup assutis aureis lilijs. Ve stis prima ex purpureo tafeto.i.tenui serico & fibriẽ ei⁹ aureẽ erãt.Erat & altera tunica supior ex satino cẽlestis coloris aureis lilijs itexta.qb⁹ supextabat chlamis armis duplicata/dextrorsũ apta ex veluto pari colore;lilijs su periductis.Ad chlamidis extremã fissurã armũ vers⁹ fi bula erat multis gẽmis & auro florẽtino p̄ciosa.Chirote catis aũt mãib⁹ cũ statua eẽt:dextera sceptrũ sinistra ge rebat manũ quã iusticiẽ frãci vocant.Ea est hmõi.indi cẽ digitũ & mediũ; erectos h;.reliquos cũ pollice ad vo lã iplicitos deflectit.Dextera manus paulo alti⁹ quã; si nistra pectori eminebat:vt qui i digito aure⁹ anul⁹ erat videri posset.¶ Aurei pallij ãgulos quattuor plamẽtei senat⁹ p̄sides singuli singulos tenebãt: vestib⁹ ornati q̃ bus i curia solẽnia iudicia exercẽt.¶ Ad lecticẽ latera i cedebãt cẽteri senatores rubris tunicis vestiti.Quos ho stiarij lugubri toga p̄cedebant.Supra lecticã aureũ ve lũ quadratũ decẽ baculis sustinebat̃.quos mercatorũ p̄ posit⁹ & scabini vectitabãt.Ei⁹ veli singula latera velu tea erant;ad eundẽ modu; quo carpentũ ornatu; fuisse scripsimus.Quo etiã tegumento baculi tegebant̃.Ad le

bulantes funus. Cui tādiu aſtiterūt: donec funebribus officijs abſolutis ad ſepulchri locū deduxiſſent. Fecit rem diuinā cardinalis luxēburgus. funebrē orationē iohānes andegauus pręſul qui regius cōfeſſor fuerat habuit lamētationis plenā. Dū in foſſam cadauer deponi cœptū eſt adſcitis per caduceatores regiæ domus magiſtris ſinguli ſingulos baculos quibus miniſtrādo regi vſi erant in foſſam demiſerunt. Inde caduceatores ipſe & armorū ſeruiētes ſericeas veſtes regijs inſignib⁹ pictas exuētes: eas cū ſuis maſſis deponūt. Qui vexillū (cui guydonnomen eſt) geſtabat / demiſſaꝫ magna religione lanceā ad tumulū proſtrauit. Eadē obſeruatione fecit is qui regiū ſignū ferebat: cū pars adhuc feretri extra foſſam extaret. Et in foſſa inſtrato: accedēs qui panonē gerebat / humi ſignū depoſuit. Simile fecit ſignifer maioris vexilli. Magn⁹ inde ſcutifer petr⁹ de ruſe regiū gladiū quē terrę cōmiſerat: in altū exerens: poſtq̄ exaltata voce viuat rex ꝓnunciauit: caduceatores ſuas tunicas receperūt. Mox ex cābellarijs prim⁹ / exillum maius erexit qđ poſtea eminēti loco poſitū eſt. His ad ꝑmiſſum modū religioſo ritu cōſummatis epulatū eſt: i regia domo / nō ſecus ac regib⁹ mos eſt. Si quis hyſtorię hęc cōiunxiſſe me calūniabit: mireť magis / nuſq̄ apud Frācos ſcriptores inueniri quo ritu qua ve pōpā aut cerimonijs ſuorū regū funera ad ſepulchrū ſuperioribus ſęculis deducta ſunt. Delectauit me / in ipſo etiā publico luctu / hec raptim annotaſſe: quę futuris hinc funerib⁹ exēplaria ſint / & nō aliunde q̄rebanť. Min⁹ eni operoſuꝫ fuerit priora emulari vt illis aliqd adijciať: q̄ ancipiti (in repręſenti) cogitatiōe / quid factū aut gerendū ſit augurari. Occidentalib⁹ eñ incolis exteri auctores vitio vertunt: ꝙ ſe & ſuę gentis originem & progreſſum turpiter ignorent.

¶ De caroli autem morte cui multis legationibus inſeruieram hoc epigramma ſum meditatus.

Ecūdū hūc (qm̄ sine liberis decesserat) Ludo=
uicus aurelianorū & valesij dux maria cliuiēſſ
matre nat⁹ q q̄rto stirpis gradu Carolū cōtin=
gebat dū blesis agit / rex assumit. Statimq; se=
pulto Carolo remis inungit. Mox iudicio ecclesiæ dimis
sa Iohāna quā vxorē Ludouici metu cū gibbosa defor
miter eēt inuit⁹ duxerat: annā caroli relictā sibi copula
uit. dato iohāne in ptē successiōis biturigū ducatu. Duꝫ
hęc agunt maximilian⁹ romanorū rex: nūq̄ quiet⁹ prin=
ceps: cui⁹ ceptis fortuna raro fœliciter arrisit: coapto ra
ptīꝫ exercitu seq̄nos / id est supiores burgūdos petit. i al
terā burgūdiā q frācorū est / lꝫ ad philippū maximiliani
filiū ptinere pleriq; disputēt: ipetū factur⁹. Itū est ꝑten⁹
aduersus hois conat⁹ leuib⁹ p̄lijs atq; icursiōib⁹ nō sine
vtriusq; exercit⁹ dāno prelusis. Veruꝫ succedēte ꝓxime
bruna: induciatū est. Venere p hos dies a venetis legati
nouo regi gratulātes. suppetiasq; illi aduersus ludouicū
sforciā pacti: i amicitiā recepti sunt. No defuere confe= Morū ac
stim ab initio q vel ineundę grę cā: vel rerū inouādaruꝫ instituto=
studio: vel ostēdandi sui libidine moti ludouico psuase= rū refor=
rūt a i aduertere q̄tū a maiorū legib⁹ magistratus & iudi= matiões.
cia desciuissent: decere illū q rei publicę gubernacula su
scepisset: restituere ea i priscā itegritatē q corrupta & ne
glecta eē cōstabat. Igit Ludouic⁹ aī oia pręclarū rat⁹ / si
optimis legibus regnū stabiliret: iudiciorū formā corre=
xit. & disciplinę scholasticorū priuilegia interp̄tat⁹ est.
Porro religionis obseruātia icipiēs / p oia iudicia & forē
sia officia perq; gn̄aliū studiorū cōseruatorias sedes / &
priuilegiorū aliquot ꝓtectores decretū & suā explana
tionē adiecit. Iussitq; i plamēti senatu atq; alijs regni fo=
ris ꝓmulgari: misso ei⁹ rei cā ludouico albigesiorū ponti
fice. Tētauit aūt parisianorū scholasticorū vniuersitas
tueri suā libertatē / & de regijs cōstitutionib⁹ ea demere
q priuilegijs & diuturnæ eorū cōsuetudini diuersa con=
trariaq; esse videbant. Misit ꝑpterea suos ad senatū ora

lũpfect⁹ excubias hʒ:viasq; diligẽter circuit ciuitatis/ q̃q̃ ex oĩ schola iuent⁹ est nemo nõ quiet⁹/& domi se oĩno cõtinens. Mirũ ꝑfecto est q̃ cita & pnix fama/homines quos multi inter magistrat⁹ existimasses fefellit. Ex his eni nõnulli lr̃as tanq̃ de re cõpta ad regẽ dant festinanter:scholasticos in armis esse:sollicitare ad plebem populũ. verendũ esse ne ciuitas tota ad rebellionẽ ꝑpediẽ spectet:festinet ergo tanq̃ ad restinguẽdũ incendiũ accedere. His lr̄is pmotus rex paucis post dieb⁹ aduenire nunciat plen⁹ indignationis aduersus scholã quaʒ nesciebat inocẽteʒ. Qua re accepta nũcios suos corboli um quo rex vẽtur⁹ ferebat̃ schola ideo p̄mittit: vt priuilegiorũ ãtiquã libertatẽ recupet: aut positis p eũ legib⁹ benigniorẽ rex explanationẽ adhibeat. Qui missi erant sollicite inqrẽtes quo in scholaticos aĩo ludouic⁹ esse videret: cõperiũt illũ irritatũ esse vehemẽter: qꝫ decretis parere tã cõtumaciter cũctarent̃: excitarẽtq; suis cõtionibus populi furorẽ quo parisij oẽs nõ modice turbabãtur. Ea re per illustres aulicos accepta oratores mutato de retinẽdis priuilegijs cõsilio: pacare añ oia regẽ leui or̃one cõstituũt. Igit̃ ad regis cõspectũ admissi ĩ hac sententia locuti sunt. Nihil ab eorũ vniuersitate perperã esse factũ. Falsa eẽ q̃ aduersarij ad eũ de seditiõe detulerãt. scholasticorũ multitudinẽ domi qetissime agere: expectare cũ summa modestia q̃d ei⁹ amplitudo ĩparet. Videret ne p paucorũ ĩsipiẽtiã cõsultissimosquosq; pgeret vlcisci. Eũ qdẽ positũ regẽ eẽ: sed (vt est ĩ pricipe apũ) q vel aculeo careat/ vel habitũ ad vĩdictã nõ exerat: remittat ei⁹ clemẽtia/ qđ a iuniorib⁹ leuiter garritũ extitit eẽ in oĩ ciuitate dicaces. Liguas ad stulte loquenduʒ fluxas & labiles tã pui habẽdas q̃ ĩbecilliũ canũ latrat⁹ Sũmi principis laudẽ p̄cipuã: ab ira ne excandeat tẽperare: mansuetudine leniri: vt amari magis q̃ timeri studeat. Ip̄m vnũ esse quẽ nõ sec⁹ ac filia patrẽ schola parisiẽsis obseruet. In eo spẽ repositã scholasticorũ: qui prę

tãtionesq; repetere:& predicatorib⁹contionari pmittit.
Ingressus est vrbem Ludouicus multis armigeris cũ ten
sis arcub⁹& ,pcerum multitudine stipatus.vbi habito po
stridie plamenteo senatu.leges ab eo semel positas publi
co edicto pertinacissime cõfirmauit.Erat quidã ex con=
tionatoribus thomas varuet⁹cameracẽsis qui nescio qd
minus cõsulto inter p̃dicandum dixerat.Hic sui consci⁹
non expectato regis aduentu:camera cũ vnde oriundus
erat se recepit.Iohãnes aũt standoncbrabantin⁹theolo
gus doctorvita& doctrina clarus/ludouico alioquin su=
specțus qui collegio mõtis acuti p̃sidebat/regno inter=
dictus est:,pscriptionis causam nõ comperi.¶His reb⁹
gestis cũ philippo deinde archiduce ob præstandã regi Philipp⁹ fidẽ p̃stat
fidem liberaliter actum.Veniens em̃ attrebatũ(quo mis
si a ludouico rege guydo de rupeforti cancellarius/& lu
douic⁹ luxemburg⁹ ligniaci comes se contulerãt)in ver
ba regis/stante ,p tribunali cãcellario:philippus flãdrię
& arthęsij comes iurauit:oppidaq; cũ toto arthesio q̃ an
teq̃ pubesceret/rex vt feudi dominus occupabat rece=
pit.¶Sub idez tp̃s heluetij qui & suitenses in germanos
vastatis illorum agris ferociter incurrũt.Maximilianus Bellũ hel
numeroso exercitu instructus suitenses vlcisci festinat. uetiorum
Cęterum Ludouic⁹ iniuriarum memor quasa Ludoui= Expedi=
co fforcia apud nouariam supra annos tris acceperat:si tio medio
mulq; mediolani ducatum tanq̃ ad se ptinentem vindi= lanum.
care cõstituẽs:grãdi cõflato exercitu alpes traijcere co
pias pręmittit.Quas(reuisa obiter vxore/ quia grauida
erat)Lugduni nõ cunctanter assequitur.Vbi magistratu
um ciuiũq; ordinib⁹accurate dispositis:cleri pręterea ap
paratu/publica omniũ lęticia excipit.Itaq; ingrediente
Ludouico ciuitatem:vbiq; ludi iociq; celebrant:& plau=
su cãtuq; ęther resonabat:ea pręsertim causa:q̨ nouo re=
gi maxime gratulari lugdunenses cupiebant:& in expe=
ditionem aduersus insubres proficiscenti fœlicem auspi
cari euentum conabantur.Nam animo reputantes insi=

recepto vniuersi mediolañ.agri dñio. Ad quã rem magno vsui fuit renat⁹ãdegauorũ dux/qui collecto ex frãcis ad bellũ siciliẽse milite frãcisco se cõiũxit: vt quietis aliqñ mediolanensiũ reb⁹ ei⁹ copijs in rem suam vteretur Itaq; postq̃ man⁹ gallica ad franciscum venit pontez vicum(ad oliũ amnem ponte facto)circũuallat: vbi exardens in oppugnatione francoruz furor: miserabilem in oppido cędem/incẽdiũq; excitauit. Quod cũ restingui facile non posset totũ oppidũ q a venetarũ partiuz erat/pmittente francisco conflagrauit. Hęc clades ad finitimas ciuitates delata/miro terrore incolas pertulit: ita vt ad sua iam mœnia stare gallos existimarent. Hinc Cremona/mox brixiensis ager: & q̃ in mõtanis sunt oppida atq; arces/octauo post pontisuici exciđiuz die Frãcisco paruerũt. Atq; inde succedentibus pspere reb⁹/mediolanenses frãcisco se pmiserũt. Tã vtilis fuit illi gallorũ anim⁹ ferox. Sed itali scriptores crudelitatez appellant/ppterea q̧ italus miles stipendia faciens hostiũ spolia magis q̃ belli finẽ velit. Francisco liberi quattuor fuere: galeaci⁹/Philipp⁹/Ludouic⁹/Ascani⁹/ipse intercute morbo interijt. Galeaci⁹ successor ab andrea lampugnagno in diui Stephani tẽplo apud mediolanũ occidiť: relicto filio galeacio. Quem patruus ei⁹ Ludouic⁹ sforcia venenauit: inuasitq; mortuo adolescente ducatũ ad hos vsq; dies/cũ ludouicus rex bellũ tyrãno indixit. ¶ Superatis igiť mẽse augusto alpib⁹: cũ astã copię peruenissent duo ĩ alexandrinis oppida: quorũ alteri. Non: alteri roqua nomen est expugnata diripiunť: soloq; æquantur p̃ter Roquæ arcem q̃ in edito loco sita aditu difficillima est/sed tñ incensa. Mox in alexãdriã ituz/ductore Ianiacobo/q a ludouico sforcia ob male a tyranno administratam rez publicã ad Ludouicũ regẽ se cõtulerat. Tenebanť alexãdrini firmo sforcianorũ p̃sidio. Ideoq; acerrime primo impetu se tuentes summa difficultate expugnari potuerũt: donec e muro Galleaci⁹ q vrbi p̃fect⁹ erat se prori-

piēs ad sforciā aufugit. Et in eis quidē breui tempore su bigendis magna non sine nostrorū incommodo cædes facta est & ps ciuitatis direpta. nā pter id qd i sforciano rū fide stare alexādrini ptinaciter studebant: addebat il lis aīos vet⁹ odiū gallici noīs. quod post senonensiū i ita liā irruptionē oībus fere italis semp exosum fuit nunc il lorum leuitatē / nūc crudelitatem auariciāq; & libidineʒ exprobrātib⁹ / quasi hmōi vitia non maxie apud illos re gnent. Nulla enim re insignior fere sicilia ē: q̄ principuʒ qui in ea regnauerunt nece. Et conditor vrbis Romulus fratris sanguine in imperiū est auspicat⁹. ipse deniq; i se natu ab ijs quos cōscripserat prēs direptus est. Indigna est nomie crudelis illa fœmina: q̄ in patrem recenter tru cidatum carpentū quo vehebaī aurigā agere cœgit. Sʒ nūquid Tarquiniū cum sua omni posteritate expulit ro man⁹ furor. Proscripsit & cō sules. Corithū ob leuē culpā desolauit. Horret anim⁹ sillanę crudelitatis meminisse q atroci impio legiones quattuor clementiā miserabiliter cōprecātes trucidatas in tyberī pcipites dedit. Qui præ nestinos fide ipunitatis data spoliatos armis e conspe ctu ciuitatis ad quattuor milia & sexaginta iugulauit. Quin & occisorū capita crudelis dictator oculis ei⁹ obla ta aspicere p voluptatē nō horruit. Nec hūanior existia ri mari⁹ debet / qui marci antonij pręclari oratoris men sę appositum caput manib⁹ p ludibriū cōtrectauit. Quis nescit cęsarē multis ī curia vulnerib⁹ pn̄te senatu fuisse ne catum. Sed ne singula cōmemorē: plerosq; etiā laudatissi mos impatores insolens roman⁹ miles occidit. Simile in alijs multis italiæ ciuitatibus & regulis legimus / & acce pim⁹ nr̄a mēoria ppetratū. Gallia aūt semel acceptos re ges iuiolata fide obseruauit. Sʒ panygericū ad gallos: in Italos satyram scribere non assumpsi. Perseuerant ab or tu cuiq; genti cognata vitia: q̄ altera alteri impropet. Il lud obiter dico extare p italiā gall cę glīę atq; maiesta tis perpetua monumenta: qb⁹ adhunc vsq; diē illustranī

insubres.& pclaras a gallis cōditas vrbes hñt.Mediolanū/Comū/Brixiā/Veronā/Bergomū/Tridentum/atq; Vicētiā.nonnulli papiā addūt quā a boijs atq; cœnomanijs Eutropius cōditā tradit.Quinmmo magnæ portiōi italię pdurat gallicū nomē.qd & ab eisdē & a senonibus gallorū populis initiū accepit.Extāt alia recētiora gallorū nō obscura apd italos gesta:inquibus nō exiguā laudē obtinet Carol⁹ ille magn⁹ frācorū rex q apostolicę sedis inimicos frequenti expeditione vltus est.Cui⁹ munificentia obrutā ruderib⁹ florētiā restituit.Nec abscōdere pōt sicilia q̄ a gallis olim p richardū & tācredū pq; andegauorū principes ornamenta accepit.Ad quorū gloriā accedit appulia atq; neapolis vbi visunt magnifica gallicę virtutis argumenta quib⁹ admoneri decebat ingratas ꝑuiciā ne i pulchre meritā de se gentē: pāhormi:pq; reliquam siciliā clādestinis cōciliabulis furens crudelitatē nouo exemplo exerceret/p ꝑditionē ausa/qd palā agitare sibi metuens pfidia formidabat.sed ad ꝓpositā narrationem me conuerto.Alexādria quia astensibus finitima est ad oēm motū gallicę vltra alpes expeditionis primā belli molē sustinere solita/ruynas hacten⁹ suę calamitatis ostendit.Accepta alexādrinorū expugnatiōe mox papienses in regis ꝑtātem trāsiere.Quo euentu p motus vecors sforcia/& de suorū erga se fide dubius:subducere se piculis cogitauit.Positoq; in arce mediolañ.ad pręsidium milite:data nō paruā ꝑfecto pecuniā.ratus arcem quæ longe munitissima est annū totum aduersus irruentem francum resistere posse:quo in tpe ipse ad Maximilianum romanorum regē(cui suam neptē in matrimonio collocauerat)se recipiens germanorum inde copias educeret.Atq; ita cū filio & paucis clam p comum per lacus larium tridentum ignauus abscessit: vbi a Maximiliano romanorū rege recept⁹ cōuocatis tertio germanię principib⁹ de recupando ducatu auxiliū petit.Fugiende sforcia nō multo post mediolañ.regē admiserūt.Et arcis ꝑ-

Ciuitates in subriū gallis cōdite.

Sforcie vecordis fuga.

fect⁹idē facere admonit⁹semel atq; iterum restitit tanq̄ arcem sincera fidę sforcię seruatur⁹.Sed auaricię (q̄ lombardis cōgignit)obsequēs:arcē deditur ū se promittit:si quā in ea suppellectilem Ludouic⁹discedēs reliq̄rat/regio dono sibi liceret accipere.Placuit partiꝫ conditio & dimidiū suppellectilis p̄fect⁹accepit.Decēq; milib⁹nūmū aureorū a rege donat⁹ est ne diuturna obsidiōe forte labefactanda arx impendiosa reparatione indigeret. Quę sex validissimis turrib⁹ exurgit quas latissima fossa et aqua perēnis cingit.Estq; intra eius arcis āmbitum altera quā roq̄tā vocant vix(si defensorē habeat)expugnabilis.Vnde ad tertiū vsq; lapidem sunt subterranei meatus tres p quos fieri libera in cāpos eruptio pōt.In ea biēne viaticū & arma reposita erāt:quot duorū hoīm milib⁹instruendis sufficerent.Et duo machinarū bellicarum milia p̄ter quattuoringētes bōbardas tā ī priore arci q̄ ī hac roqueta repta sunt. vanū,pculdubio & inutile ī tanta mole munimentū qd̄ meticulosus atq; ignauissim⁹prīceps viso necdū hoste deseruit & prodidit auarus prefectus.Igitur rex munitionē admirat⁹: vah inquit hunc locūannos multos facile defendissem.Hāc arcē Francisc⁹ sforcia condidisse perhibet. ¶Mediolano cum arce recepto reliqua regionis oppida cum castellis vniuersis libera paulopost deditione in regis ptātem traducta sunt.

Genuenses. ¶Venere p̄terea genuēses:quib⁹prefectum dedit philippū rauestanū materno sibi gn̄e attinēteꝫ. Venetis cremona cū aliquot īsignib⁹mediolanensis prīcipat⁹ locis (quia ita ab initio conuenerat)pmissa.

Turcoruꝫ insultus. ¶Sub idē tp̄s turcorū classis quos auxiliares sforcia adciuerat/ a venetis gallisq; maxima pte deleta est.Præterat venetorū classi anthonius grimanus inter venetos apprime diues:q cū victoriā in manib⁹haberet pusillanimiter agēs turgo nō restitit qn naupactū(lēpatū vocant)ingressus solo equauit.Frāci vero salamīa nauigātes hostiliter occupauert igni ferroq; oīa vastantes.Cephaloniā venet⁹inuasit ce

pitq; Turc⁹forũ iuliũ inuadens oĩa crudelissime in p̃daʒ vertit. Sed a hũgaris & Bernardino comite francpano obsessus hostis fame tabescentibus equis p inaccessa capris mõtiũ iuga reptando poti⁹q̃ incedendo euasit. Interemptis magno nũero quos abducebat xp̃ianis captiuis. Tã ꝓspera & minime cruenta ĩtra paucos dies habita victoria adducte Italię ciuitates & reguli / legatos qq; ad regẽ miserunt gratulatũ reb⁹ ei⁹ ꝓsperis oblatumq; opẽ suã. si ea vti placuisset. Fuerũtq; a poetis ei⁹ regiõis multa ad regis extollentiã carmina honorifice scripta & oblata. ¶ In hac rerum fœlicitate quidã mediocri nobilitate armati licentius militũ more agentes ob stuprũ & fœdas libidis vltia (rege mãdãte) passi sunt. Fuit his diebus p gallis pluuiosus aer: et ꝓpter cõtinuos ĩbres vuę nõ maturuerẽt. et pisiĳ peste laboratũ ẽ: nõ tñ diuturna. Priusq̃ ĩ lõbardiã ꝓficisceref ludouic⁹ / de normãno scascario (id est cõi gentis normãnorũ foro) suasu maxĩe Georgiĳ de ãbasia Rothomagensiũ archisacerdotis hęc statuit. Mos erat post rollonis mortẽ diligenter obseruat⁹ statutis annis scascariũ rothomagi ĩdicere. Ibiq; ex oĩ normãnorum conuentu totos tris menses ius dicere litigatoribus qui ad scascariũ doleãtiã (quę noĩe ꝓuocatio significat) pferebãt. Id tp̃s quia expediẽdis iudiciĳs haud quaq̃ sufficeret: restãtib⁹ multis causis quib⁹ patronorũ culpa finis dari nõ posset. (Patronis eĩ q cõsuetudinariĳ a normãnis dicunt / suũq; a litib⁹ lucrũ augurant id interstitiũ maxime cõducebat.) Edixit propterea rex scascariĳ nomẽ in parlamẽtũ cõmutare: vt nõ alternis annorũ vicib⁹ sed ppetuo cõsensu causę. eo agerent: iusq; diceret. Igit huic parlamento iudices quattuor & cõciliarios sex & viginti instituit. Addidit pręterea cãcellariã et regiũ sigillũ Pręsides fuerũt Iohãnes hebert cõstãtian⁹ presul. Anthoni⁹ boier⁹ monasteriĳ sancti audoeni abbas. Christofor⁹ de carmona / et robert⁹ de calãge. Cœperũt sedere ĩ eo plamẽto Kalẽdis octobris ãno dñicę pietatis quadri-

Scascariĳ ĩ plamẽtũ cõmutatio.

gẽtesimo nonagesi mono no supra mille. Quo anno tertio id⁹ o ctobris Anna regina fœminam parit. Cui claudię nomẽ ĩditũ est. Et pons nouus apud parisios secundo et nonagesimo anno postq̃ cõdit⁹ fuerat: cũ vniuersis edib⁹q̃ pulcherrimo ad vtrumq; pontis latus ordine eademq; altitudine sexaginta sup extructæ erant horaꝫ ante meridiẽ circiter nonã totus cõcidit. Qđ vix existimãdũ ĩcõmodũ prępositi & scabinorum vrbis negligentia accidisse cõsentanea oĩm fama prędicabat. Cũ ei annuas octingentas libras ex pontis prouetu acciperent ꝑmodicũ tñ in eo instaurando impẽdebãt reliqua in suuꝫ cõmodũ reponẽtes. Nã supiore anno / ędilib⁹ q̃ magistri operũ vulgo appellanť: denũciantibus tigna quib⁹ põs nitebať ant iquata esse: atq; ideo opus esse (veteribus sublatis) alia apponere: negociuꝫ distulerant: donec ĩminẽte ꝓpe diẽ ruyna: cũ de ĩstaurãdo põte nulla spes eẽt: faber lignarius ad cẽsorem criminum iohannẽ papilioneꝫ veniens: ruiturũ añ meridiẽ ei⁹ diei põtẽ cõstanter affirmat. Quã obrẽ (asseruato ĩ custodia fabra) censor ad curiam proten⁹ venit. Quem qꝛ intempestiuius solito accederet (erat eñ hora fere septima) Theobaldus bailletus ex curię præsidibus secundus ratus censorem de captiuis ꝓ suo officio aliquid consulturum / rogat quid velit. Est ĩ quid censor aliud miserabile pons nouus proximã & nũc instãtem ruynam minatur: Id renunciare senatui aduenio. Inde Theobaldus confestim ad senatũ conuers⁹ / dirũ nũciũ explanauit. Mox ex senatusconsulto censor nihil cũctat⁹ omẽs põtis inquilinos migrare iubet. simulq; regios seruientes ad põtis extrema loca: qui trãsituros ꝓhibeãt. Dũ suppellectilẽ quiq; suã & merces auferre trepidus festinat: qui in ea re tardiores fuerũt / vna cũ põte corruerunt. Fuit hęc iactura tũ multis inq̃linis tum reipublicę pisiorum apprime molesta. Inquilini domibus mulctati / & quos pręcario aliena domicilia subire oportebat sua dãna q̃rebanť. Plebs tanto accepto incõmodo in re

Põtis ruyna.

ctores tumultuari & furere timebat. Qđ ne accideret:p lamēteus senat⁹ prępositū mercatorū iacobū pedē ferreū & scabinos cōfestim accersiri & in custodia apud regiū palatiū seruari iubet. In quos iudiciū ferre nō prius voluit q̄ de pñti fortuna regis sni am explorasset. Prenūciabāt ruinā īgētes in ędib⁹ rimę/& in trabiū tignorūq; cōmissuris hyatus. Et pauimētū fatiscere cœpit: moxq; nō sustinētib⁹ tanta molē veteranis tignis pauimētū primo reliqua inde oia quæ pōti hęrebāt i semet ꝓna & tā q̄ sibi occurētia miro fragore ꝓlapsa sunt simulq; tanta puluerū nubes aerē obscurauit: vt nihil eēt videntibus ꝑspicuū. Sistit sequana suos fluxus: & sursum non sec⁹ ac si cataractis fuisset cohibitus refluxit. Puellę enim quędam dum ad glatigniacum paulo supr apontē pannos abluunt altera fluminis restagnatione correpta exticta est. Altera fluctib⁹ preualens enatauit. In cuius obligat⁹ infans in summā aquā emergens(adnauigantib⁹ qui in flumine cum lembis erant nautis(periculo liberatus est. Vnus ex ijs qui quotidiyano quęstu operas suas locant. dum ex quadam domo magnum sagittarum atq; telorū fascem efferendum ab opifice desumpsisset. ipse vna cū fasce clitellis ad humeros imposito in flumen collapsus nullo vulnere pręterq̄ parua cutis derasiōe offensus nautarum ope eripitur. Alter vbi dissolui pauimentu; aïaduertit: ad posteriorem edium suarum fenestram raptim conscendens: cū nandi peritus esset: se deiecit in amnē: atq; euasit incolumis. Tam vario euentu alijs salutis: alij non admodū multi ruina attriti perierūt. Eius pontis lōgitudo septuaginta passuum & pedū quattuor. Latitudo octodecim passuum erat. Sustinebat secundum aluei latitudinem decem & septem tignorum ordinib⁹. Singuli ordines tigna triginta continebant. Quoq; tignum paulo plus pedis crassitudine cū esset: duob⁹ & quadraginta pedibus longum erat. In eo ponte deambulantes cum nulla parte aspici flumē posset: in continente se eē:

& in nundinis diuersari reputabant. Itaq; tanta ibi opificum atq; rerum venalium copia & varietas erant: tam pręterea ęqualis & speciosa domoru; facies: vt inter publica regni francorum opera id est non iniuria primarium dici potuisset.

De pōtis ruina apud parisios.

¶ De huius pontis casu hoc epigramma condidi.

Ne longa dubius titubes indagine rerum/
Quid sors forte ferat/aut qui sit casibus autor
Argumenta patent plus solis lampade damni.
Non fato cecidit/ nōictu fulmineo pons.
Nec mala portandi dirus pręsagia casus.
Pretor & ędilis/& stipes debilis ęuo/
Pontis causa fuit miserandę infausta ruinę.
Qua sexaginta flumen desorbuit ędes.
Matresq; & teneros violentus sequana partus.
Et famulos pariter sęuo torrente vorauit.
Mole ruinarum stagnauit gurges/& vnda.
Retro flexit iter/donec pręstantia rupit.
Alueus indignans sibi dudum peruia claudi.
Et se terrifico prouexit murmure fluctus.
Obrupta nunc saxis/nunc tignis vndiq; trita.
Corpora mersa latent. & piscib⁹ esca manebūt.
Crispini festum dicent insigne nepotes.
Tam tristi clade/quam mœsta lutecia plorat.
Quingentos nostrę post annos mille salutis.
Dimidium cicli si vis subducere solis.

Mediolanensium ordiatio.

¶ Inter hanc parisiorum publicam calamitate; rex Mediolani agens ad ordinandam insubrium rempublicam animum intendit. Quam asforcia vehementer vexata; grandi tributo leuauit Nam ex annuo vectigali mille sexcentorum octo millium sexcentorum octoginta sex librarum turonensium quę sforcia exigebat: rex sexcenta & viginti duo milia & quingentas libras tantum accipere contentus: pręsidia munitioribus locis imposuit. Commissaq; in primis ianiacobo primaria ducatus gu-

bernatione illum mediolani in palatinis ędibus habitare iubet. Quētino scoto roquętam cōmittit/eiq; ducentos pedites francos & totidem scotos attribuit. Maioris arcis custodiam domino de scepeio mandat cuȝ quadrirgentorum militum franci sanguinis & leuis armaturę pręsidio. Ianuensibus rauestanum. Sauonensibus yuonem dallegre præfecit. Palatio vrbis Iohanes de sancto symone: castelleto quod vrbi Ianue eminet guyon⁹ regis admiraldus pręponitur. Castellis autē & insigniorbus oppidis quę truriā versus mari ligustico adiacent frācorū atq; suitensiū pręsidiū collocauit. Ad hunc modū cōpositis p insubres reb⁹ rex in frāciaȝ mēse decēbri reuertit. ¶ Pręstolabātur trecis regis aduētū guillerm⁹ iuliaci & Carol⁹ gheldriæ/duces quib⁹ erat de isignib⁹ ferox cōtētio. Indignabat ei iuliac⁹ carolū vicinū sibi ducē eadē quę ipe gestabat isignia vsurpare relictis maioruȝ suorū insignib⁹: ducē insup iuliaci se nūcupe: nec resipiscere q̄uis sępenmero fuerat ne id faceret admonit⁹ Vnde crescēte idignatiōe q̄ par pari cędere recusabat res armis cœpit disceptari digladiatūq; est multū acerrime. Et iuliac⁹ quidē oppidū arcKlēs quod i planicie & loco siluestri situm munitissimū carolo pertinebat cepit: Conuenerat igit tādeȝ ad frācorū regē de ea cōtrouersia referre: vt quod ille arbitraret id litē dirimeret. Quāobrem pfectis aureliaȝ ducib⁹ & causa diligenter agitata: Carolū gheldrię iuliaci ducis insignib⁹ abstinere pnūciat. Oppido vero arcKlēs iuliacū cędere: & illud carolo restituere decernit. Vsusq; digna rege munificētia quattuor milib⁹ nūmū aureorū iuliacū donat/cōstituta insuper i annos singulos pensione. Comitabant iuliacū ducē tū plurimi tum viri illustres Philippus de vernebegh Guillerm⁹ de vualdech comites. Guillermus de renembergh baro insignis. Dn̄s iohānes nagel ecclesię monasterieñ. canonic⁹ & diui iohānis osnaburgeñ. pręposit⁹.

Iuliaci ducis aduētus.

Crato de mylendũcK eques auratus Iohannes palant devvildẽbergh.dominus Robertus plettẽbergh Godefridus hanſſeller iuuenis generoſus.quem ſuorum aulicorũ numero rex aſcripſit. Reliquis vel pulchro munere/ vel annua penſione honeſtatis.

¶Comparata hoc pacto intra duces amicitia/ rex lochias profectus eſt.Carolus gheldrius molinum:Iuliac⁹ pariſi os petit.¶Vbi dum honoris cauſa regium ſenatũ ingreſſus conſedit:Iohannes Couardus/ primari⁹ pręſes/ in mercatorum prępoſitum/ ſcabinoſq;/ de quib⁹ ſupra a nobis dictũ eſt/ ſententiaꝫ/ tulit.Pecunia eni prout quis eorum negligenti⁹ magiſtratũ geſſerat multat⁹ eſt: omneſq; officio amoti:ita vt inquilinorũ qui pontem incolebant/ incõmoduꝫ & iacturam/ damni ęſtimatiõe pręhabita)cõpenſarent.In reliquos que extra ordineꝫ erãt &,ſupra aliquot annos ſcabinatui pręfuerant:ꝙ imminenti taꝫ diu ruinę nõ occurriſſent pœna indicta eſt.quinto idus Ianuarij.Anno chriſtianę religionis.Milleſimo. cccc.nonageſimonono.

Peroratio.

Aec ſunt quę ex ingenti francorum annaliuꝫ aceruo delecta ad compendiũ deduxi ducentorum ſupra mille annorum curricula complexus.Legat pius lector cui hęc forte conueniẽnt.Sin minus;iuſtis ſaltem Gaguini in rempublicam laboribus non detrahat.

¶ Reuerendiſſimo In chriſto Patri ac domino domino franciſco Poncherio Parhiſienſi præſuli digniſſimo Hubertus velleius perpetuā fœlicitatem dicit.

PELLES ille & Polycletus ſacratiſſimę antiſtes omnia eorū ferę opera (ſi Plynio credimus) ac nouiſſima & tanq̄ ſingulis aliquid fato ſit adēptum inſcripſerę: quo ī iudiciorum varietates eis ad veniā ſupeſſet regreſſus velut emendaturis ſi non eſſent itercœpti qdq̄d deſideraret. At Gaguin⁹ noſter quas de frācorū geſtis ānales ędidit ad ſuavſq; tpa adeo cōſummauit vt alti⁹ ab eo expectari poſſit nihil ſi ęt̄nitatē iter mortales eī nō optaueris quo creſcentia indies primarij populi inclita facinora perpetuo alite efferret. Nam ſi Alexander macedo Achilem homero preconę fœlicez recte exclamauit q̄ iuſtius poſteri Reges chriſtianiſſimi hūc ſuę gentis ſtemmata tam egregię celebrantē ſitierint cui oīs hyſtoriæ apex conceſſit. Verum qui calcatis hoſtib⁹ emeritos exaltant laureaſq; pro virtutę non abnegant: hunc emeritum cœlos quietē perennem ac emptas tot tantiſq; ſudorib⁹ coronas accępiſſe minimę inuidebunt. vtq; ſuo Aeneæ maronem & Romanæ maieſtati lacteo æloquentiæ fontę manentē liuiuz cœlites dedere ſperabūt quæ rectę geſſerint propriū vatē habitura. Ecce ſepultam ferę priſcorum regū memoriam Gaguini ſolertia reſtituit. Ecce reſtitutā alter liuius Paulus noſter æmilius adauget & excolit quid magis optandū expectandū querendū expetendum. Prohdij īmortales hinc cauillandi emulis materia in me naſcetur: qui tā pręclaro bonarū litterarū prīcipę francorū res geſtas nouo opere illuſtrāte non erubuerim nouellū aggerē ad Guaguinū nectere. Set quid in hoc meā niſi paruitatem damnauerint cui vt noctuæ

pleno die volitare non liceat. Ecce hanc noctuæ licentiam michi quesiuj quo in Guaguini occasu. anteaq̃ Ludouici.xij.ac Frācisci primi gestis Aemilij iubar oriretur Angustam vagandi horam. Venarer fateor illum (si vixisset) ælegantius scripturum. Hunc vero & illius & mea qualiacunq; sint scripta illustraturum: hinc nil mihi penitendum est/si interea æternitatis quidpiam inter geminos soles affectauerim: quinetiam & si hæc duo lumina quiescant ea est vtriusq; principis quorum per me gesta narrantur inextinguibilis lux: vt omnem mei laboris caliginem prorsus clarificent. Qđ si tui Syderis radij pontifex amplissime illuxerint: et exili nostro operi datum fuerit tantam inconcussis oculis lumen sufferre nos Aquilis non noctuis connumerabimus vtcunq; sit exiguum opus. R.D.T. pronus offero: non rigidam censuram: Set innatæ numen clementiæ expectans. E.R.D.T. quæ in nestoris annos optime valeat.

¶Huberti Velleij aqueñ. Vtriusq; peritię discipuli senatorijq; aduocati ad Guaguinum agger.

BRVTVM Prępositi ędiliũq; incuria põtẽ perẽnius ac ornati⁹ ppetuo istaurari lapide curauit Ludouicus: quo ab illius ruina ei ęternitas ordiref. Verũ Alexãder pontificũ apex ęthereũ Sidereo adamãte põtẽ struxisse credit⁹ est. Virginei partus qngẽtesimo supra millesimũ anno dũ iubileas statas christianę reipublicę idulsit. Tãtus.N. vniuersę gẽtis cõcursus in vrbe fuit vt ab ea cui⁹ magnitudini orbis i par oli fuerat ęgre caperenť. Quinimo nec tãtã mortaliũ cõgeriẽ cõmunis excipere patriã potuisset: ni Sforcia e germania reparato exercitu insubres violẽtus inuasisset totãq; terruisset Italiã: q ne inhumanũ qdpiã horrescere videreť ipias in Romipetas hospites manus inieissit: & singulũ qdq; galli caput aureo emit. Nõ efferũ religio sctissime hospicij leges pietas metuẽdaq; põtificũ fulmina debacchãtẽ vllathen⁹ terruere: set ęq acsi im mortalib⁹ dijs bellũ idixisset in qdcũq; facin⁹ audẽs ius oẽ iperij gr̃a violandũ iactabat. Qd etsi cruentã illi⁹ tyrãnidẽ Mediolanẽsis ppl̃s satis nouerat: nõ tñ aut senatus maiestate aut triuulcij cõciõe quã elegãtissimã palatinis in ędibus habuit dimoueri potuit qn detrectato ęqssimi pricipis iugo violẽtã Sforcię seruitutẽ subire mallet. Cessere ergo rebelli ciuitati senat⁹ triuulci⁹ & galli heroes ac in arcẽ se receperũt. Sforcia aũt ęq ac pr̃ prię q paulo ante a vt hostis ꝓfugerat. Cũ ascanio fr̃e triũphãs nũerosoq; cinctus milite ingrediť vrbẽ q̃ hũaniorẽ solito redijsse spabat: set mox imanissimũ expta ẽ. Nec mirũ qs.N. Leonẽ a tigride mãsuetiorẽ fieri: aut tyrannũ ab effreni Germanorũ cruditate mitiorẽ arbitreť. Vix appulerat Dionisio ſęuior miseros ciues aut proscribit aut trucidat aut

Parrhisi⁹ pons instauraf.

Iubileus annus romæ celebratur.

Sforcia e Germania rediens insubriã inuadit.

Mediolanenses a Ludouico deficiunt.

Sforciæ impietas.

Galloruꝫ strenuitas.

Sforcia neqꝗ̃ arcis prefectos pecunia solicitat.

cumulatis opibus priuat: Nil erga ipsiuꝫ iusticię decor nil nobiliũ stemmata nil patrię splendor nil populi benemerita pensi obtinent sola vis furentem pascit animum & cæcos mentis oculos oblectat crudelitas. ¶Nihil eo pauidiores galli arcem ac munitiora insubriæ loca validissime tutantur præsidio subiectas ciuitates Bellicarum fulmine machinarũ terrent/populantur euertunt. Penitet miseras scipionibus catilinam & vrbium desolatorem vero parenti prætulisse. At ille arcis pręfectos pecunia sollicitat: set vbi nil venale apd̃ fidissimos nouit: ex

Sforcia nouariaꝫ exercituꝫ ducit.

ercitũ (Relicto mediolani ascanio) nouariam duxit: vbi Trimolliuꝫ triuulciũ Ligniacũ ac cæteros gallorũ duces copias conflasse acceperat. Set nec pugnãdi copiaꝫ imbellis fęcit immo intra vrbis mœnia pauidus se exercitũq; cõtinuit Gayiacius sanseuerinus Galleaci german⁹

Gayaci⁹ sanseuerinus a sforcia ad ludouicũ p fugit.

sforciæ casum prudentiori (vt suspicãduꝫ est) oculo pręuidẽs aut durioris ĩpatiens imperij ortis aut simulatis cũ fratre simultatib⁹ ad ludouicũ defecit & cũ vxore lugdunuꝫ se recępit vbi a regia clementia liberalissime ac humanissime susceptus aureo diui michaelis torque hone-

Anna augusta lugdunum publica lętitia igreditur.

statur Anna illustriuꝫ iubar heroidũ frequẽti pompa ac publico ciuium applausu Galliarũ iterũ Regina lugduni suscipitur Contra nouariẽses ĩfaustis sforciã auspicijs sua in mœnia excepisse dolent Oppressiq; militũ insolẽtijs nullam fidem pietatemq; viris qui castra sequuntur. Protestãtur/exclamãt illachrimant conqueruntur. Nec mãsuetioribus agitatur furijs improb⁹ miles. Segnitiem infœlicissimi ducis arguit eius auaritiam inexplebilis

Nouarensium calamitas.

culpat: fortunam ridet: auctoritatem spernit: imperium floccifacit: iram/æque ac beneuolẽtiaꝫ pendit. Omnia hinc in eius maiestatem miseros ciues/vrbem opes & ipsos immortaleis deos licere sacrilegus putat Cui fidat cuius consilium captitet in tam aduersa rerum sorte nescit sforcia Hinc sibi infensos ciues cõspicit illinc teme

rarios ac tumultuantes videt milites iudicij inops de-spatisq; xerse reb⁹ vecordior relicto sine duce exercitu mediolanum euolat illius dicessum ac fugam tum eius milites tum nostri criminantur pacisq; condiciones per internuncios tractant. Non spernenda etenim Burgon dionum phalanx ad nostros trāsfugerat. Quod vbi sfor cia resciuit ne cœptæ desertor militię prorsus videre-tur ab ascanio (vt reor) persuasus celeri equo nouariam repetijt. O quaȝ fœlicius garamantas & indos lustrasset vbi appulit exercitus primores ad sę vocat. Vt aduene-runt in hęc ꝓpruisse verba illum accepi. ¶ Vix mortaliū nemo commilitones ignorat quaȝ ꝓprio ac patrię incō modo Super incliti progenitores mei. Francoruȝ regi-bus promptissimo semper fauerint animo quā gallicum nomen deffenderint colluerint & ęque ac penates deos habuerint. Et vt immēsa et vicecomitum et sforciaduȝ erga illos beneficia (quę quilibet compertissima habet) reticeam. Quis nescit Karolum octauū vniuerse armis Italiæ circunuentum mea sollicitudine reductoq; insu-brum exercitu liberatuȝ Nonne illi ad vercellas Longo bardam fidem laceranti rodenti renouato federe apper tissime id probaui sororiūq; ludouicum Aurelianensem (et si iam tum mihi cōminaretur) restitui nonne ille omē ire venenum in pontificem venetosq; pace mecum fir-mata diuerterat. Ita vt sperandum foret gallos adeo mi chi deuinctos esse: vt et in venetos et quoscunq; hostes omnem opem michi prestarent. Soliumq; meum inte-gro robore firmarent: Sed heu heu fallitur augurijs spes bona sepe suis. Ecce quos tutelares deos michi propo-sueram: quos mei imperij æquissimos rebar vindices: quos deniq; post Cæsarem (omni alieno fœdere post habito) perpetuos dominos & amicos michi (Set heu te mere) pollicebar violata fide: nullo iure fulciti quodq; acerbius est nulla (deos testor) prouocati iniuria / auito

Sforcia mediolanum refugit.

Burgundionum man⁹ ad nr̄os trāsfugit.

Sforcia ad milites orō.

Sforcia nouariaȝ redit.

imperio insontem amicum optime meritum spoliare moliuntur. Heu heu quæ venit indigne pœna dolenlenda venit. At iactant Galli insubriæ principatum ad Ludouicum Aurelianensem hereditario iure spectare. Ea nube mentes vestras commilitones circumueniunt & excecare nitũtur. Audite obsecro audite communem causam ab origine repetam/ ne vana superstitione illi vos seducant fascinent obnubilent/aut mihi immo Cæsari & reipub. alienos reddant perspectũ vobis esse reor commilitones Philippum vicecomitem sine virili sobole super astra relatum superstites habuisse sororem Valentinam quam astensi vrbe dotatam Aurelianensi duci matrimonio iunxit. Ac super illustrem blancham Mariam eius vnigenitam Põtificum Cæsarumq; indultis legitimam:& a patre vltimis tabellis heredem scriptam: quam Franciscus ille Sforciæ principum suæ tempestatis decor genitorq; mens vxorem duxit. Quibus hereditario iure paternum debebatur imperium: Set Mediolanenses Cæsareis in principatibus fœminas minime succedere causati iugum excutere libertatemq; sibi vendicare statuerunt. Quod vbi diuus pater mens resciuit profligatis in quos tunc mouerat Venetis copias in rebellem patriam retorsit quam tandem dijs auspicantibus suis audientem imperijs reddidit. Postea ad cognatos cælicolas vocatus. Relictis quatuor liberis Galleacium natu maiorem successorem in principatu elegit rerum potitus Galleacius Cæsareæ maiestati sinceram fidem iurauit. Set aduersis fatis ab Andrea Lampugnauo in diui Stephani æde occiditur. Cui impubes adhuc Ioan. Galleacius successit qui & morte repentina sublatus est. Iusq; imperij ad filium detulit adhuc infantem: set paruulum eius mater subripuit quem tandem Galli nescio qua arte in monasterium truserunt: principatusq; in capa-

cem & mundo (vt aiunt) mortuum reddiderunt. Sicq; ad nos omne ius deuolutum est Cæsareæ celsitudini fidele iusiurandum præstitimus/& veros principatus titulos optima fide prescripsimus. Nihilominus hostis nudam a fœmina referens originem Cæsareis ædictis reprobatam Venetorum fabellis irretitus ab anita præscriptaq; ditione nos extrudere nixus est: ad summum reipublicæ parentem Cæsarem profugimus: indoluit eius sublimitas: nec ferendam communem duxit iniuriam. Sed ad extinguendum publicum Italiæ & eius imperij incendium. Vos commilitones validissima in tyrannos propugnacula: firmissimasq; reipublicæ bases conscripsit: causamq; meam protegendam vobis commendauit. Quid meam dixi. Cum immo res sua vestraq; agatur. Certe commilitones si vestris (vt & armis viribus/ac ordine superatur hostis) succumbat auspicijs: non michi: sed Cæsari vobisq; Italiæ & totius orbis (qua patet) imperium partum est. At si iniquo marte (quod dij auertant) cesserimus ab Italia proscribitur Cæsar: vosq; fidissime imperij dexteræ. Ergo agite commilitones arma capescite: quibus & dij: & iura & omne robur fauent. Et si moriendum est pulchrum mori succurrat in armis.
¶ Hæc fatuus vt nichilo animosiores. (Sciebant enim mendaci mente locutum) e concione abire conspicit cęlum mare sydera ipsumq; deum optimum maximum furibundus detestatur. Fortunam vnicam conqueritur diu auceps ambiguus titubans iterum fugam meditatur. Ha quanti dedaleas emisset pennas/aut diuersas acheloi & prothei formas: quibus aut per aera euolare aut hostem multiformi figura fallere posset. Dum anxia mens huc illucq; voluitur Francisci Sforciæ effigiem quæ forte ante oculos picta erat conspicit. Ecquid diue parens inquit degeneres erimus & hosti siue cōflictu cedemus.

Audēdū est potins:et moriēdū q̄ turpē dedecoráq; ducere vitā. ¶ His aiatus dictis ad milites in foruz(quod vrbis plateam vocant)armatus descendit. Quos vbi optime instructos videt magnanim⁹ verbis in nostros erūpere patētibus portis iubet. Parent milites & longo ordine in appertos campos vt pugnaturi descendunt. At ille vt audentem terribilemq; nostrorum aciem despicit qui lęta fronte martem sitiebant pauidior imbellis fractoq; animo nouuz fuge cōsilium capit. Nescit quos innocet deos Cęlicolę spretor potentiæ diui tamē frācisci (quem nunq̄ coluerat)habitum vestit O q̄ dignius mulie bres ī duisset amictus fœmina mollior. Hac nube diomedi æneam subripere putat. Puduit milites inermi vecordissimoq; duci seruire aut illum tutari quem iam victum cernebant. Quippe tutior est ceruorū duce leone quam leonum principe ceruo exercitus. Quo abijt inquiunt serenissime princeps illa magnanimitas quam tam bella oratione præferebas. Cur hunc ornatum non sumpseras cum mœnibus vrbis clausus sanguinis tui insignia stemmata prædicabas. Hijs ī properijs illum ridētes nostris vix conspectis sese dediderunt mittuntur sub iugum Impudentissime copie medius cordiger sforcia incedit simulata religione nostros fallere sperat sed illi mercuriali caduceo liraq; opus fuerat quo Argo vigilātiores ligniacum Trimollium triuultiumq; strennuos nostrorū duces sopiret. Ab his deprehenditur. Et captiuus nouariam a qua mox princeps prodierat remittitur: I:nūc infœlix Verieno occide nepotes viduas a principatu pelle. Communi hosti in patrios penates viaz prebe deorum hominūq; fidem fœdera iusq; omne quo imperes turpiter rumpe dissipa viola vt tandez dijs mortalibusq; inuisus miser inops vulgi fabula fias acerbamq; vitam cum morte que miseros surda aure auertit cōmutare desideres.

Sforcia copias ad pugnā expedit.

Sforcia laruatus capitur.

APTO Sforcia celer ad Ludouicū nūcius Lugdunuꝫ fertur celerior ad ascaniuꝫ/ille superis solenneis ęgit gratias. Festosq; dies indixit per regiones vrbium festiui ignes vndiq; accendūtur carmia lyriceq; ode canuntur et letiores ludi fiunt. Hic vero nil nisi fugam parat. Sed heu quo fugiet cui neq; apud latios vsq; loc⁹ insuper ipsi insubrij infensi penas pro sanguine poscunt Tyrannus ad Tyrānum viam capescet ad cacum busiris profugiet Armatur igitur purpura exuta et collectis quingentis leuis armaturę equitibus rebellium ciuium nobilioribus ad Iohannem bentiuolum bononie incubatorem hospicij iure deuinctissimum properat: sed ecce venetorū mile circiter equites obuios in agro placentino habuit a quibus leui pugna vict⁹ se in ꝓximam arcē (cui ripealte nomē est) recepit. Sed vbi nulla salutis via patuit spem omnē in eos a quib⁹ desperauerat conuertit: seq; conditiōe ad iecta si ludouico redderetur dedidit ea lege excepit venetus dux. Exceptum tamen venetias traducere tentauit. Cui Montosonius ac aliqui galliaruꝫ proceres obstiterunt Consultus venetiarum senatus eum hostem Regij culminis indicans ad Ludouicū dimittendum censuit. At mediolanenses proprię pertinacie rebellionis & defectionis conscij vt sforciadas euanuisse gallosq; vrbē populaturos aduentasse viderunt supplices ad Ambaxium Cardinalem et pro regem oratores mittunt. Obsecrant in vrbem veniat humilem deuotissimam Precibus flectitur Ambaxius timidam ciuitatem ingreditur. Et palatinis ædibus susceptus frequenti senatu Michaelem tonsum iureconsultum conciues his defendentem verbis audijt. ¶ Inter ornatissimas (inqt) italiæ vrbes (reuerendissime et superillustris præsul (siue religiosissimas

Ascanius cardialis fugiēs capitur.

Cardinalis ambaxi⁹ prex mediolanū ingreditur.

Ad ambaxiũ p mediolanensibus oratio.

deorum immortalium basilicas: siue principum decoratissimas ędes: Siue superbam arcis molem: siue immensi populi frequentiam / siue situm: siue amenissimos vndequaq; ortos: siue agrorum vbertatem: nectareasq; Bacchi opes: siue latissimum imperiuȝ consideres. Hanc facile pręcipuam fatebere vrbem principibus grauidam claramq; triumphis ingenijs plenam doctis musisq; decoram. Sed prohdolor ea est amplissimarum miserrima sors ciuitatum vt quam potentiores sunt tam dissidentium iniuria ciuium pessum eant. Hinc in diuersas luxurians Babilon linguas confunditur. Hinc niniue obruitur. Hinc a proprijs illium ciuibus proditur. Hinc Romani æmula principatus Carthago interijt. Hinc rebellis Hierosolyma in cyneres vertitur. Hinc deniq; ipa orbis princeps Roma ciuilibus telis attrita toties in hostium manus deuenit: sed Quid mendicatas externarum ruynas vrbium recenso. Cum hæc inclita vrbs intestino ciuium odio sepius fere occiderit. Et vt preteream quas a Fędeerico secundo clades sustinuit. Quis nescit qbus dolis Francisc⁹ ille sforcia eam sibi audientem reddidit. Nonne Gibellinorum factione huius vrbis (cuius auspicijs in venetos militabat) Retorcto in patriam marte habenas occupauit. At parcendum Ingenuę videretur ciuitati a proprio milite obsesse si excussa Sforciadum tyrannide post cruentas Galleacij necem post venenatum Io. Galleacij excidium Post expulsum parricidam Ludouicum (Quem a barbarica cruditate maurum cognominabant) Verũ christianissimi regis numen tandem agnouisset. O quam fœlix hæc vrbs videbaẽ si quę diu in tenebris ambularat ortam deo auspice lucem non respuisset in propria edepol venerat. Sui auteȝ (et si fictis animis receperant) turpiter eijcere tentauerunt. Etiam languentem germanicis paludibus angueȝ reuocauere Proh Iuppiter quo dicendi genere hæc meorũ pro

teruia ciuiũ purgari poteſt.Certe nec demoſthenes nec (Romani iubar eloquij) Cicero tam appertam ingrati contumaciaꝫ populi excuſare poſſent .Quid igitur reuerendiſſime preſul huc conſcendi.Conciues ne accuſaturus:Perfidos edepol damnaturus Reliquos vero (Si quid culpe aut criminis e proteruorum nube contraxerunt)pro virili expiaturus Verum leuis erit prouincia illos cum anthoribus ſuis in lacum miſeriarum iam demerſos execrare vincti enim peſtiferi patriæ angues Ludouicus & aſcanius Sforciad e omneꝫ qua latuerant perditorum herbam ſecum perdidere.Ad hos(qui regia clementia funeſtis anguibus liberi maligno eluſi conſilio ad theſiphoneas iterum comas animos conuerterant. Diraq; ſanie reſperſi dilectum (qui inter lilia paſcitur) abhorrentes mortiferum aſpideꝫ amplexi ſunt.Odij immortales quis expiabit.Quis duræ ceruicis populi contumaciam abſterget.Quis ingratitudinem expurgabit. Quis culpam diluet . Proh ſcelus horrendum quod nec Iouis ira/nec ignes:nec poterit ferrum:nec edax abolere vetuſtas:fateor præſul ſacerrime Si omne cęlum ĩ iram vertatur Si ruptis naturę legibus pyrrhæ ſecula redeant Si deniq; pluto minos et radamãthus aggerandas ĩ pœnas omne ingenium confundant : omnem penã cruciatum ac tormentum ciuium iniquitas et reatus excedẽt. At nec cœli irati videntur : neptunus furores cõpeſcit Anguicomæ ſforciadũ furie vincte ingemiſcunt .Et fulgentiſſimum clementiæ tuæ ſydus nobis auſpicatiſſime illuxit.Conuertite o ciues lachrymantes oculos ad pſentiſſimũ numen radios æquiſſimi apollinis proſtrati adorate larga e cordiũ penetralib⁹ ſuſpiria fundite ingemiſcite cõtriſtemini cor nãq; contritũ et humiliatũ de⁹ nõ deſpiciet. Heu heu o ciueis vſ ra vt quę nec audiri meruit infecũda eſt oratio:tant⁹ eñ veſtrorũ eſt cumul⁹ ſcelerũ

vt clemētissimas quasq; aures haud iniuria offendat: eya ergo huc ades. O triuulci optima desperatę spes patriæ Qui triplici prudentiæ vultu iano oculatior hinc fortunæ seuientis pharetras despexisti. Illinc noxium anguē debellasti. At nunc medio (quo cœlum tempestatesq; serenas) Placidissimo vultu opus est quo iratum nobis iouem concilies: Nosti·N. quæ fuerit Sforciadum vis: vt optimos quosq; aut proscripserint: aut damnauerint: aut iure vel iniurias suas in partes traxerint: et in scelerum sentinam inuitos demerserint: vis ad defectionem nos impulit: quæ si culpam non diluit: contumaciaʒ tamen minuit. Procumbe igitur. O miseræ ciuitatis fœlicissima soboles: et publicas tuis mistas benemeritis præces porrige. Ecce reuerendissime antistes in cilicio et cinere mœsta iacet ciuitas: facta velut vidua Regina vrbium: princeps prouinciarum. At si populares pręces te non mouent / Genu flectit eccce triuulcius pro patria: ꝑ dijs penatib⁹: ꝑ parentibus / ꝑ liberis ꝑ amicis supplex orat: amici optime meriti / et populi penitentis præces suscipiat Celsitudo tua militem irruentē ruynosis a mœnibus propellat: mulctam quam ad trecenta milia nummum aureorum promisim⁹ (vndequaq; afflictæ vrbi compatiens) minuat / magistratus restituat. Et deniq; a sforciadū (si qui superstites sunt) impetu hanc vrbem (quam ab hic fidissimam obsequentissimamq; (iuram⁹ regio munitam præsidio / protegat / regię clemētiæ in ęternos annos seruituram. Hæc vix finierat tonsus cum vniuersus genuflexo. Populus multiplicatis vocibus conclamauit Viuat Rex viuat rex Mouit ambaxium humilis populi ficta simplicitas. Oīs nanq; turba lyneis vestita amictib⁹ nudato capite prostrata iacebat. Cui per Michaelem Riciū iureconsultum ęminentissimum paucis respō sum dari iussit.

IVNQ; vberrimus regiæ fons clementię nunc primum O mediolanẽses exhauriri potuit: vestrorum enĩ scelerum labes tanta est: vt nec padus impiger vndis. Nec tyberis flauus nec stix phlegeton ve piarent: Sed cu; sydereos ornet clemẽtia cęlos inuenistis gratiam cora; oculis domini: et misertus est super niniue; vt penitentiã in cilicio et cinere egit. O ingens. O immẽsa / O admirabilis / O inclita / O superexcelsa / O vere diuina regij benignitas animi misericordias tuas quis enarrabit / O excellens O fulgida / O laudatissima et eternis celebranda seculis hui⁹ firmissimi ac illustris Romanę ecclesię Cardinis / et pro regis ornatissimi humanitas: qui tã propicio sydere regiũ numen vobis flexit / nedum / placato serenoq; vultu vos (et si immeritos) patientissime audijt. Ecce iniqtates vestras sustulit: et iam iniuriarum oblit⁹ appertis vlnis amicoq; vultu vos amplectit. Ecce o mediolanenses hic cardineus apex vobis Regia sceptra iouemq; conciliat. Et dat epulis accumbere diuum reuerendissimę ei⁹ dominationi vestràs igitur scriptis protendite pręces. Et placatum regium culmen sentietis.

Michaelis ricij ad mediolanẽses pro Ambaxio rnsio.

¶ Vt perorauit Ricius vniuersa plebs iterum viuat rex et francia conclamauit Sicq; soluta est concio. Dehinc ambaxius porrectas a populo pręces frequenti senatu auctorauit. Et ad restituendam ornandamq; rempublicam sese accinxit. At Ludouico par visum est rebus feliciter succedentibus non solum mediolanum: sed etiam reliquas insubrum vrbes gallorum morib⁹ excolere. Ob id ad ambaxium scribit senatu; mediolani stabiliat Magistratus per singulas vrbes disponat. Et pręcipue achademiam ticinensem refirmet. Paret ambaxius et vt erat bonarum litterarum vnic⁹ mœcenas viros clarissimos to

Mediolanẽsiũ præces a senatu auctorantur.

Ampliat mediolanẽsis senatus.

Restituit ticinẽsis achademia.

xius(vbi ab insubribus (constituto eis Carolo ambaxio ex fratre nepote vicario)gratissimus redijt(ne sui ordinis fratrem in vinculis pateretur)regi conciliauit quod iniquis oculis fortuna tulisse visa est stabilitos. N.quos concusserat cardines vt vidit summum ecclesię culmen terrere nil verita est.Quippe Alexander fulmineis afflatus ventis mortu⁹ creditus est.Set mox conualuit. Et publicas in vrbe decreuit quibus et ipse interfuit supplicationes.Ego facile crediderim in ceteros sæuijsse fortunam(quo Ludouicum vnum efferret ab alto(Si dij sinant)mox elisura.Enimuero reliquijs orbis pricipibus tantus visus est vt hi solum consultissime rem egisse viderentur qui Ludouici beniuolentiam quęsissent.Ob id trecas expectatus cum vxore petijt vbi non solum Maximiliani / et toti⁹ fere germaniæ legatos exaudijt.Sed missos quoq; a soltano turchoq; oratores:eius amicitiam exposcentes religiosissimus princeps respuit.Nec defuere blanditores et si nichil illis deferret Ludouicus qui et fluuios eius consuetudine oblectari profiterentur Causati Rhodanum eius discessum indoluisse| mediamq; pontis partem qua Lugduni meabilis est / impatientius obruisse.At non paucis hæc ruyna sinistri qd piam portendere visa est.Quorum vanam opinionem Heluecij firmauere/ qui nonnullas in regiam ditionem occursiones fecere sollicitatis ad defectionem plerisq; quorum regij corporis custodia (Nescio qua fide) creditur: sed eorũ inanes nixus illico repressi sunt. Ego magis his accedo qui nouum pontificem Lugdunensib⁹ presagiri aut umauere.Nam per id temp⁹ vita functo Lugdunensis præsule Franciscus Rohan⁹ mateschalli de gye fili⁹ in Lugdunensi sede suffectus est.Nec tamen fluuiorũ furor (despecta forsitan noui pręsulis tenera adhuc etate)lenitus est.Nam et Arar Lugduno

Ascanius cardialis lugdunũ adducit.

Alexãder pontifex fulmie afflatur.

Rhodan⁹ lugduni i tumescit.

Heluetiorum noui mot⁹ reprimunt.

Matisconem vsq; glaciatus est et Rhodanus adeo intu=mit vt verq; innauigabilis diu fuerit: vnde nimia Lug=duni Annonę charitas irrepsit: At Ludouicus fluuiorũ iras puipẽdens nec quid minitarent curans principum a=micitias studioso quęsijt animo eum facillime et ventis/ et mari imperaturum prętendens qui prępotentum au=xilijs regũ fulciretur. Ob id Parrhisios visit. vbi Philip=pum austriũ archiducem eiusq; coniugem regio fastu ex cepit pactisq; Karoli austrij illi⁹ primogeniti ac Claudiæ Ludouici filiæ nuptijs fœd⁹ ictum est. Illinc dimisso au strio qui hispanias petebat Lugdunum reuertit. Vbi re=censito exercitui Lignyacum prefęcit iussitq; neapolita num regnũ adoriretur. Paret ille ductisq; per ytaliam co pijs parthenopem tandem obsidet. Quę minimo nego=cio cũ fęderico illius incubatore regio iuri accessit. Quip pe fæderićus recentem sforciæ ruynam consyderãs (ne grauius sibi succederet / siue suis parum fidens) Ludoui ci imperium q̃ carcerẽ experiri maluit: sic exact⁹ regno fœdericus in gallias cum vxore nonnullisq; eorũ liberis (Nam pars ad Ferdinandum hyspanum clam exportata fuerat) sub custodia mittitur. Eius aduentum pręcurre=re nũcij ad Ludouicũ quibus auditis dijs immortalib⁹ solennia sacra decreuit nedum publicam per immensũ imperiũ lęticiam indixit fœlicem nũcium (vt angura=tius veniret) sequut⁹ est fœdericus: quem aduenientem placidissimo vultu ac cumulatis muneribus Ludoui⁹ am plectitur ingentesq; annuos prouentus illi assignat. Ec=ce quam breui tempore totius fere italię fasces Ludoui=cus recepit. Quippe florentini senenses/ Bononienses/ ferrariẽ̃ses/ Mãthuani/ & omnes quos prętęrlabitur Eri=danus tum populi tum principes ei⁹ nutui parebant. At ne quidpiam ei⁹ fœlicitati deesse videretur / Alexander eius gratiam promererí cupiens Ambaxiũ vniuersæ gal liæ coapostolum legat. Decimasq; sacerdotalium redi=

Arar congelatur. Annonę charitas.

Cũ Philippo Austrio fœdus ferit.

Regnum neapolitanũ cũ fœderico / iuri regio accedit.

Ludouici fœlicitas

tuum(quo in turchas bellū susciperet) Ludouico indulget auct⁹ legationis munere Ambaxius publica leticia a lugdunēsibus excipit. Moxq; vt appulit Ludouicū hortatur vt in religionis perpetuos hostes exercitū mittat. Nil opus fuerat equo currenti addere stimulū Christianissimus. N. princeps prouinciā primogenito ecclesię filio digrāvltro suscipit numerosam cōscribit classem: cui Rauastenū p̄fecit. Oppressisq; a publico hoste Venetis opem ferre iubet. Quorū christianorūq; principum auxilijs(vt qui pōtifici iurarāt Ludouico suppetias laturos) Bisantinū imperiū christiano nomini restituere sperat. Set & principes & Veneti pontificē & Ludouicū fefellere. Illi. N. nullatenus auxiliares fuere: hi vero quorū p̄cibus tota pugnę occasio cępta fuerat & cōmeatū gallicæ classi(p̄ter datā fidē)negauere (& qd̄ impientissimū est) cerbereo turchę in amicas copias viā patefecere hinc lāguidiores & sinistro marte pugnātes ad mitilenē nostri fusi sunt. Exacerbasse poterant Ludouici animū tū Venete perfidię: tum auraicę principis obitus nūcij. Illis nā q; plurimū fidebat: hunc supra hominē prudentissimum vnice amabat. Vtrūq; tn̄ vulnus leniere legati ab Hungaro rege missi Ludouici amicitiam regiaq; stirpe virginem suo regi nupturam poscentes. Haud aspemanda tā ti regis(quo & in Venetos ac Maximilianum quidpiam noui semper audentem & fidei hostes iuuari poterat) visa est Ludouico affinitas. Donatis ergo amplissimis muneribus legatis Annam candalli herois filiam sibiq; attinentem futuram Hungari regis coniugem regiaq; dote cumulatam eis tradit. Quam per vniuersas gallici imperij vrbes(qua illi via fuit) Hungarię reginam publico applausu salutari iussit. At veritus ne Mitileneæ cladis procella nouarum rerum studiosis fractiorem se exhiberet: vtq; insubres solida in fide retineret: transactis alpibus Mediolanum gratissimus venit. Et ecce Genuēsium oratores ei offeruntur. Obsecrantes dedititissimam sibi

Ambax legatur creatur

Expeditio in turchas.

Infælicis venetorū fraude a mytilenę pugnat.

Auraicæ princeps moritur.

Anna cādalla hungaro regi nubit.

Ludouicus insubres genuesesq; visit.

genuam visere aliquando dignetur. Annuit & illuc nil moratus numerosa virorum illustrium manu cinctus applicuit. Quod etsi res insolita genuensibus videretur tantum perpeti principem: vt qui liberis ceruicibus (quos ea tenus passi fuerant tyrãnos ꝑ libidine excutere solebãt) Letissimi tamen regium numen ingenti triumpho venerauere oblectauit (nil mirum) ligustici maris vrbs domina Ludouicum vanorum tum mores ciuium displicuere Quorum ingeniũ vt perspectius haberet bimestre apud eos fere exegit. Hinc per insubriã rediens patriam repetijt. Ad quẽ apud allobroges adhuc agentẽ reuerius

Reuerius sabatẽsis noth⁹ ad ludouicũ profugit.

Philippi sabatensis nothus vir illustris magniq; animi a Margarita austria quę paulo antea Philiberto sabatẽsiũ duci nupserat: pulsus supplex profugit. Philibertus vero & Margarita ad Annã augustã quę lugduni Ludouicum prestolabatur venere aqua nullo tñ ciuium apparatu benigne recepti post sextum diem patriam repetiere Phama erat Philibertũ reuerij suggestione Ludouico suspectum quo se purgaret Annam conuenisse. At Ludouicus mortalium nixus facilime superaturũ ratus: qui immortalibus haud inuisus esset procurãte Ambaxio ac cordigerorum principe (quem generalem vocant) leges ac mores medicantium refirmari tetrica censura studuit: hinc ad rempublicam conuersus. Vectigalia & grauissimas oppressiones a centum annis nullo regum decreto attẽtatas antiquauit: ac lugdunẽsibus pleraq; priuilegia anno supra millesimũ & quingentesimũ tertio liberalissime indulsit. Dignus pace videbatur Ludouicus q pacis tempora & religiosissime & legitime excolebat: sed instabilis infirma & inconstans est (quã mundus largit̃) pacis quies: aut eñ militiam eneruat aut insolentem suspectamue reddit. Delitiæ quippe capuanæ fregerunt Annibalem. At Ludouici exercitus nil eis illecebris mollitus dũ regni Neapolitani fines ambit Ferdinando Aragonio Hispanorũ regi suspectus redditur. Qui dolo quã

Philibertus sabatẽsiũ dux cũ vxore lugdunũ venit.

Mẽdicantes reformantur.

Oppressiones & vectigalia antiquãt.

Fraus ferdinãdi aragonij.

virtutē rē auſpicat⁹ Philippū auſtriū ad ludouicū cū pacis cōditionib⁹ legat. Ille ſibi cōſcius veritusq; ne vt Hiſpanā ſic & auſtriā fidē infidā ſuſpicaret ludouicus obſides poſtulat. Nō diſtulit ludouic⁹ hoſtib⁹ plus ęquo credulus obſides mittit: qb⁹ receptis auſtri⁹ lugdunū ꝓperat pſallentē feſtināq; vrbē triūphās igredit: & a ludouico ꝓter ſpē iucūdiſſime accept⁹ īfidū hiſpani verbis fœdus iurauit ſe ac Maximilianū ſocios iſcripſit. Illincq; ad Philibertū ſororēq; Margaritā burgū haud vile eorū Sabatēſiū (quos breiſſianos appellamus) oppidū euolat. interea dū mellitis blandit Ludouico fœderib⁹ hiſpanus: ingentē (cui Gōſallū ferrandū pfecit) claſſem parat: fingit in chriſtiani nois hoſtes cōſcribi: quā in Neapolitanos fines gōſallus ei⁹ īperio retorſit. Noſtroſq; nil tale timētes piuroq; fœdere illuſos pallātes adorit fuditq; nō ſine ppetua nōnullorū enſis vecordię nota. Tātę cladis acerbitatē exaſperauit tū ludouici harmigniaci nemorſi ducis ac regij vicarij idigna mors vt q ſuis ad pugnā (q fabiana iduſtria detrectabat) ſtimulatus inter cōfertiſſimos pemptorū hoſtiū acerrios defert⁹ magnanim⁹ occubuit; tū etiā Alexādri variū ingeniū q hiſpanos (nil mirū hiſpanus erat) cōmeatu iuuiſſe cōpertus eſt: tū maxime fœdifragi hoſtis pfidia qua pcipue offenſus ludouicus ingētes iterū cōflat copias qbus latrimolliū ducē deſignat. Iubetq; aubigniaco (q gallicę pugnę reliqas colligerat & in calabriā detinebat) feſtinās opē ferat. Sed ꝓperātē ęgra corripit valetudo. Nec tñ ſubſtitit exercit⁹ ſed indeſignatā ꝓuinciā infitmū ducē inauſpicate pceſſit. Multa qppe infœlicē exitū portēdiſſe viſa ſunt: nā ſi fugientē a ꝓphanis altarib⁹ victimā antiqtas piaculū putauit: quā infœlicius ꝓdigiū cēſeri debuit. A iuuene ſcholare heretica ab hiſpanis cōdiſcipulis doctrina ibuto: palatina in æde per id tp̄s ſacerdoti celebrāti ſacratiſſimā Chriſti hoſtiā vi raptam fuiſſe. Quā (vt concurſu populi prępeditus exportare non potuit) cōtriuit & fragmēta

Auſtrius aragonij vrbis infidū fœd⁹ ferit.

Qua arte aragonij iuſſu gonſallus Fernād⁹ neapolitanū regnū inuaſit.

Nemorſij ducis mors.

Alexādri ponti vaſriū ingenium.

Scolaris hereticus xp̄i corp⁹ a ſacerdote extorquet.

in terrã perfidus seminauit. Tentus pertinacissime pse-
uerans: nec publicis pcibus / nec a parẽtibus gemẽtibus
flecti / nec a clarissimis omnigenę peritię doctorib⁹ ab er
rore reuocari potuit. Ob id pura accẽsa manu prius loco
crudi facinoris amputata suillo in foro viuus crematu
est. Dehic collisa fragmẽta pauimẽtũq; sup qđ iacta fu
rant religiosissime ac studiosissime inter sacras palatin
ędis reliquias recõdita sunt. Superstes etiã põtis rodh
ni pars lugduni penitus collapsa est q̃ Alexãdri pontifi
cis occasum(qui paulo ruinã pcessit) nõ psagire: set chr
stiano nomini sinistrũ fuisse testari potuit. Optimus eñ
fuerat pontifex sola prole notãdus. Eius mors ludouico
Matiscone tunc agẽti nũciata est: qui rẽ bene consultan
ratus si apostolicę sedi emeritus pręficeretur: Ambaxii
ascaniũ ac cęteros(qui eis alpes erant) cardinales rom
petere: & christiano orbi piẽtissimũ eligere parentẽ ho
tatur. Integer profecto fuit Ludouici in rẽpublicã chri
stianã zelus feruẽsq; studiũ qui ascaniũ etsi insidiantem
inimicũq;(Sforcia in vinculis detento) pro cõperto ha
beret. Dimisit tñ non sine apertissimo periculo. Potera
nãq; ascanius aut in pontificẽ eligi / si authoritatẽ (vt q
summi ordinis cancellarius erat) spectes. Aut saltẽ ad p
sulatũ Ludouico haud amicũ(si affectatã vltionẽ consi
deres) efferre: sed nullã(vbi publica religio emergebat)
rei priuatę rationẽ habuit Ludouicus. Quinimo & hosti
& ambiciosissimo / ad summũ apicẽ liberas laxauit habe-
nas. Dimissi igit cardinales Romã venere: ad quos Am
baxiũ pcipue: cardinaliũ pleriq; immo & romani heroes
accessere: set p cęteris Cęsar ille Borgius Ambaxij gra-
tiã pro virili expetijt. Satis scius cõsultius secũ agi si gal
lus(quã alia egẽte) pontifex crearet. Hortatur igitur põ
tificias ambiat insulas se facile curaturũ vt precio ducti
patres ad eũ vnũ vota defferant: abhorruit tã dirũ faci-
nus religiosi pręsulis mens: &(vt erat modestissimus) nõ
sibi sed dignissimo deberi respondit. Eo igitur detrectã

Heretic⁹ viuus crematur.

Alexander põtifex morit

Ambaxi⁹ & galli cardiales vrbẽ petunt.

te cardinalē Senensem Pij secundi ex sorore nepotē qui & Pius tertius dictus est cardineus ordo Ascanio id prę cipue adnitente elegit. Qui (etsi gallis infestior esset) tā to auunculo haud indignus videbať. Obijt sexto & deci mo initi pōtificatus die inopina ei⁹ mors Ascaniū in an cipitem curā traxit. videbat. N. aut ad Ambaxiū aut Iu lianū Ruuerū Sixti quarti nepotē patrū studia congeri: Illū (etsi fictis coluisset auris) gallū abhorrebat metuebat hūc capitali odio ꝓsequebať. Pręualuit irę mętus. Cōce ptūq; inimicitię vulnus obliterauit Iuliano igiť quib⁹ po tuit conditionib⁹ se cōciliat: quo Ambaxiū retunderet. Rapitur eo procurā te ad sacerdotij culmen Iulianus: q dictatoris quā apostate nomen auspicatius rat⁹: se Iuliū salutari studuit. Vtinā ęque ac nomē mores induisset Iu lias videlicet liberalitatē clementiāq;. Certe innatā am biendi imperij sitim auxit quā tn̄ tādiu dissimulauit: do nec accensis inter principes odijs nunc huic nūc illi fa uens: vtrūq; ligustico ingenio falleret. Sat illi visum cla uib⁹ iamprimū sumptis: si Romanę ecclesię iperijq; suis fores reserarer: aut proprijs cardinibus muniret: ea men te ductus nepotē purpureo gallero ac Petri ad vincula ti tulo quē ipe cardinalis gesserat ornauit. Ioannē vero frā cisćū ex fratre nepotē prefectū vrbis creat. At nil sibi sa tis tutū putans Cęsarē borgiū nō vinculorū titulis hono rat: sed vinculorū angustijs in mole adriani onerat. Qd ne Ambaxio iniuriū esset ei⁹ coapostolatū firmauit & ex sorore nepotē cardineis insignibus donauit. Vtinā super reipublicę christianę pupim cōstitutus: furentes regiorū animorū vētos placasset. lōge aliena illi mens fuit. Quip pe ęque ac mēdicatos portus queritās (quo violentior eū vētus agebat) ancorā firmabat: mox hispano hesitās: mox Ludouicū efferens: mox maximilianū pollicita lau rea decipiens: mox Venetos abhorrens: cuilibet princi pum cū fortuna alludebat. Hinc iam accensos regū ani mos in ardētiores iras dū cuiq; applaudebat: quo vtrūq;

Pi⁹ terti⁹ pontifex creatur.

Iulius pō tifex creatur.

Borgius Cæsar in vinculo comatur.

tandem tolleret) animauit armauit impulit. Quippe veritus ne si Ludouico parthenopeũ imperiũ restitueret ambiciosus eius in apostolatũ ascẽsus Ambaxio auctore dãnaretur. Dum Ambaxio ficto ore vale dicit / oratq; ꝓ virili regũ iras frãgat: hispanum clam monet vt copias in Italiam augeat. Ille dum in patriam redit: per celeriores nũcios Ludouico mentem pontificis apperit. Hic vero cui nec miles / nec æs abundat ad fraudes se vertit / qbus virtute inexpugnabilẽ Ludouicũ fregit. Eniuero Ludouicus rem suis haud dignã animis ratus si hostem tñ ab Italia pelleret patrios illius fines inuaserat: validoq; exercitu (cui ducẽ marescallũ de Ruieulx dederat) russillionis terminos infestari iusserat. Iamq; salsam minutissimũ Russilionũ oppidum adeo arctissime obsederat vt deditionem hostile prẹsidium vltro offerret. Vtinã Marescalus conditionem oblatam accepisset: sed quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames. Renuit hostilẽ deditionem & quo respirandi spacium hosti pro libidine venderet simulata valitudine Narbonã cõcessit hinc obsessi Segnius oppugnantur & desidiores nostri sine duce lãguescũt. Vnus Rupispotę heros dũ magnanimiter oppugnandã arcem suadet bellicę machinę fulminibus ictus ad cœlites migrauit. At hispan⁹ empti tẽporis vsurã resarciturus auxiliares copias ad obsessos mittit. et interea ad Gõsallũ scribit pugnã oĩm studio detrectet donec suppetias ei ferre possit. Dũ gõsallus nõ solũ differt sed nõnullos ordinũ Francorũ duces pecunia tardat (ne Aubiniaco q multis incursionib⁹ hostes grauabat iungerent) hispani auxiliaris exercitus acrius ꝑperat: nostros obsidionẽ soluere cogit & semiuagos paucis tñ desideratis in patriã ꝑpellit. His sinistris auibus inauspicatior ligniaci mors heu heu successit: quẽ & regię aulę & populares gemitus publico luctu suspirarũt. Principẽ mea sententia nulli suę tẽpestatis cedẽtẽ. At publicas tersit lachrymas vrbe rediẽs Ambaxius cui⁹ aduentũ opportunũ hi

In russilionẽ expeditio.

Hispani ingenium.

Nñad salsã fugãt.

ſpanus exiſtimās vt quē pacis ſtudioſiſſimū tū ſuapte natura/tū Iulij impulſione ſatis nouerat madentē fere adhuc ruſſilioneo ſanguine legatū & in recēti vulnere ad ludouicū mittit/inducias ruſſilioneis finibus poſcit. Quas (neſcio quo authore)facili⁹(q̄ ſpaſſet obtinuit.dehic vbi patrijs larib⁹nil iā ſibi timendū videt militē a ruſſilionea pugna vocat & ingēti claſſe ad gonſallū deſtinat. Auct⁹ amicis copijs gonſallus caſtra nihilominus excreſci aut ambitu ampliore vallari ꝓhibuit/ne nouas creuiſſe ei vires noſtri dep̄henderēt quos nō modo cōmeatu laborare:ſed ducū multitudine(qb⁹ nullus ſupm⁹ pṙiceps erat) i diuerſa cōtrariaq; ſtudia ac factiones ſcidi ſciebat:augebāt illi victorię ſpē nōnulli pecunia ſuas in partes tracti:hinc nō ab re ſibi cūctandū fore ducebat:dū nr̄i cōmeatu lāgueſcerēt:& diffidētes minore negocio vicerēt. ſucceſſit illi ꝓ voto. Nā dū hinc auro corrupti pugnā diſſuadēt:hinc famelici pugnādū priuſq̄ inędię moriendū certāt pallātes icōpoſitis ordinib⁹ (vt quęq; ſua fata trahebāt)in hoſtes caſtris valdeq; clauſos irrūpūt:vt ipetū ſuſtinuit hoſtis. Primi qb⁹ nulla belli ſtis erat vix cauētibus ſignis fugiūt. Reliq vero vt q algore & fame fere effeti erāt/ etſi yuo allegrius ac ligniacus quā poterāt ad viriliter dimicandū hortarenť. Primaq; frōte pugnātes egregię virtutis ſpectaculū oſtēderent)erūpente in eos plenis virib⁹ integroq; robore hoſte paucis deſideratis captiſq; allegrio & ligniaco ad garigliani ripas fundūť. Capti etiā fuere a nr̄is qpiā haud ignobiles hiſpani qbus cōmutatis allegri⁹ & aubiniacus liberāť. Ecce qb⁹ artib⁹ circūuent⁹ ludouicus hiſpanos furores ſuſtinuit. Quib⁹ tn̄ nil territ⁹ Ludouicus dars ligniacę cēturię tribun⁹ obſtinatiſſime(q̄ Ludouici regis dono ligniaco ceſſerant) nōnullas arces defendit:ſperās aliqn̄ ludouicū exercitu reparato ſuas vlturū iniurias:ſed vbi expectatū auxiliū diuturna ſpe eū fefellit acie inſtructa: ꝑ medios hoſtes terribilis euaſit:& nec qdē tyrone amiſſo ingentē(qua

Infauſtæ induciæ.

Nr̄i ad garigliami fudunť.

Ludouici dars magnanimū facinus.

patet)per Italiã insubriã se recepit.Iã prisca Iasones alcidas eacidas theseos agãmennones leonidas coclites Scipiadas Põpeios ipsosq; Cęsares dissimulet ętas: vtq; huic conferendũ(qui ex tã remota prouincia:p tot hostiũ insidias incolumẽ cẽturiam reduxerit) vix inueniet neminẽ.Qđ etsi gõsallus Gallorũ triũphatorẽ se inscribi aliqñ sustinuerit:hanc saltẽ exiguã Gallorũ manũ sub inuictissimo duce insuperatã inuitis vidit oculis. O quid sperandũ fuerat si vnitus nostrorũ exercitus cõcordib⁹ animis manũ conseruisset.Ecce vnica centuria omnẽ hostium vim adeo suppressit: vt fortissimus quisq; trepidus transeuntẽ expauerit: dijs aut fortunæ aliter visum est: ne forsitan factiosę Italię sub Ludouico pax illaq; ætas saturnia tãdẽ redderet.Set quid nec sola in Italia seuiẽtis cœli pharetras perpessus est gallus.Nam & tã dira ardensq; p allobroges sabbatẽses Burgũdiones ac Lugdunenses anno quarto supra millesimũ & quingẽtesimum ęstas inualuit vt phaetõteã redisse putasses.Hinc publicis decretis votisq; imortalibus dijs supplicationibus ex villis lõgo ordine ppři lineis vestiti amictibus ꝑeũtibus pueris inuptisq; puellis in ꝓprias vrbes vndiq; cõfluebãt Set vehemẽtior exęstuebat nymbis oĩno repssis bulientis aeris furor.Nec ꝑcibus vllis superi flectebanť. Primi Chãberiacẽses cõterminiq; aquẽses(quos romanorũ colonos a Sestio procõsule crediderim)cœlitũ irã fregisse visi sunt.Illi eñ obsidib⁹ missis ab his ĩpetrarũt vt lignũ saluificæ crucis in quo & ipsa crux & saluatoris effigies sculpta cerniť chãberiacũ solẽni supplicatione deferrẽt. Ecce mirũ ad vtriusq; populi fines hinc illincq; vix ventũ fuerat cũ serenissimo e cœlo tanta nymborũ vis decidit vt deucalionea secula iurasses.Lętus vterq; populus cõmuni mistoq; ordine: hymnis resonãtibus: nulleuisq; collucẽtib⁹ facib⁹: vrbẽ ingrediť.Dehinc in arcis ędẽ deuenit vbi sacratissima illa Syndon in q̃ xp̃m dñm Ioseph sepeliuit salutifero sanguine picta visiť: ibi peractis so=

Videmirum.

Syndon xpi saluatoris apđ chãberiacũ visiť.

ẽnibus sacris fest⁹ dies indicit hinc mitior aeris tempe-ries eo ãno primũ fluxit / & frugiferę pluuię scaturiere: sed quia tardiusculę celestis grã manauit. Charioris annona mĩtipharijs ĩfirmitatib⁹ mixta lues eos populos biẽnio afflixit nec popularib⁹ anxietatib⁹ satia summos prĩcipes aut excõicauit aut occidit a Philiberto sabatense prĩcipe ĩuictissimo cui & forma paris: & virib⁹ alcides cessissent: incipiẽs mense septẽbrio ad superos illũ vocauit. De hinc anno sequẽti Iohãnã Ludouici vndecimi filiã Biturigũ prĩcipẽ cœlitib⁹ adscripsit: qđ & si Ludouic⁹ ossa parẽ tũ a blesis parrhisios in celestinorũ sacellũ vbi aurelianensiũ principum insignis ara est. Pientissime igẽti q; funeris pompa efferri curauerit. Nõ tñ seuientis astri furias euasit tã eẽ̃ egre valuit: vt vix vltim⁹ ei spũs supesset: Tota in lachrimas gallia vertit heroes aulici prẽs populus matrone vtvnicũ dilectissimũq; parentẽ lugẽt votis pcib⁹ sacris hostijs munerib⁹ cœlũ pulsant ĩdignũ visum ĩmortalib⁹ dijs tã optatũ terris numen dũ Franciscus pubesceret eripere. Cõualuit igit ĩmo fere reuixit Ludouicus: quẽ ac castorẽ pollux morte (vt suspicor) redemit federic⁹: ille Aragoni⁹ q p id tẽps mortalẽ sarcinam exuit. Cui⁹ spolia gallis erepta cũ hispan⁹ inultus detineret mens Ludouici fuit illa nouo exercitu vẽdicare: sʒ instituitũ distulit Elizabeth illa armipotẽs militarisq; virago hispani vxor q̃ post triũphatos (quos granatas vocãt) populos: cũ penni peritura vestẽ anno sexto supra quingẽtesimũ & millesimũ fœlicissime mutauit. Ea mors nouę pacis vinculum inter reges patefecit. Quippe hispanus exulceratũ haud ĩmerito Ludouici aĩm sciens vixq; erga eũ quẽ simulatis fęderib⁹ sępe decepat q dpiã fidei se cõsecuturũ nouũ amicitię pign⁹ vafro ĩ genio excogitauit: mittit ergo oratores qb⁹ ad ludouicũ frequẽti principũ corona admissis is q prias legatiõis ptes obibat genuflexo ĩ hęc verba orauit. QVAM pniciosæ execrabiles incõmodę ac iiurię fuerint (q̃s tua maiestas rex xpia-

Charior annona.

Philibert⁹ sabatensiũ princeps & iohãna biturigũ dux moriunt.

Ossa parẽtũ a blesis pisios deferri curat ludouic⁹.

Ludouicus egre valet.

Federic⁹ aragonus morit.

elizabeth hispania regia moritur.

Oratorũ oratio.

nissime mutuis odijs cum rege catholico exercuit simul tates) Et gallicus orbis & hispana res publica testari pñt. Tã.N.inauspicatis certatũ est oibus: vt vtraq; iperia nõ mõ: sꝫ crudeliorẽ etiam erynnim peniteat. O q̃ consulti⁹ in hostes publicos cõibus auspicijs infestas acies duxissetis. O q̃tum terrę potuit pelagiq; pari hoc queꝫ ciuiles hauserunt sanguie dextrę. Q̃ꝫ & si aduerso marte tui pedẽ reflexere: pthenopeũq; regnũ nobis cessere. Quid inde sperari põt. Si irate mentes perstent nisi aut tui aut hispani pricipatus imo & totius xp̃iani imperij excidiũ. Nã dum tua magnanimitas vltionem sitit Ferdinãd⁹ rẽ quęsitaꝫ tueri contendit: si iterũ i furias ignes sanguinẽ, vim arma crudelius eatur sani ingenij nemo est qui apertis oculis iminentem xp̃ianę reipublicæ procellã nõ perspiciat: sic greciæ vrbes (dũ singule iperiũ vẽdicare certant) libertatem nedum imperiũ amisere: sic macedonicus scissus pricipatus euanuit; sic reduces a troia pugna horoes periere: sic ergo hoc tuũ fœlix regnum hispanũq; fraternis vulnerib⁹ sese cõficient perdẽt obruent intemẽt: vt mox accurrens perfid⁹ xp̃iani nois hostis (qui tanq̃ leo rugiens circuit q̃rens quẽ deuoret) cõfectis aut saltem eneruatis vidicibus populis) decus xp̃ianum deleat. Dij potius iras infensaq; corda in melius vertãt, dẽtq; optatã nr̃is temporib⁹ pacẽ. Quod vix sine cœlesti numie fieri põt. Cũ regia celsitudo tua id exposcat: qd̃ ferdinand⁹ tantis partum sudoribus nullo pacto restituere velit. Certe raptas sabini repetebãt: quas amãtes romulidę (nisi priusceruicib⁹ rescissis: exhausto quiritũ sanguine: vrbeq; demollita) reliquere negabãt. Et qd illis irritati⁹ aut his furiosi⁹ exquiri po tuit. Ipse tamẽ raptę violatæ / pentibusq; auulse / vĩcula sẽpiterni amoris iter vtrosq; armatos / & i ipo cõflictu iuenere sic & vobi s q̃rẽ da est pax: sic iniurię remittẽde: sic & simultates sopiẽde: vt et illę qd̃ cõtum aciter amat obtineat: & tua sublimitas ęq ac si apud se esse illum potiri gestiat. Vix possibile id iqes;

imo facile/vtile decorũq; fatebere. Si ei ingenita ẽ prĩ-
cipib⁹ cum dijs immortalibus cõis clementia hacq; sola
ceteros mortales precellũt. Quid facili⁹ quã innata virtu
tę vsos iniuriarũq; oblitos in vnanimẽ mentem coire. Si
quã anxie quãtoq; ingentiũ exercituũ dispendio(qui au
spicati⁹ in bisantinos hierosolymitanosq; tyrannos mili
tarent) parthenopea corona a tuis lilijs tota Italia discre
ta tuo iuri(Si restituat̃) seruanda tuendaq; sit equanimi-
ter consideres. Vtilius eam germanę fuxię cõsanguineę
dotalẽ ea conditione(si nulla stirpe superstite decedat)
ad te rediturã largeris illamq; Ferdinando regi connu-
bio iunges stabili propriãq; dicabis sic enĩ tuis nutibus
res neapolitana reget̃: et affinem amicũq; regem poten-
tissimũ haud dedignãdũ acqres. Quo nil ornati⁹ magis
ue decorũ regio tuo apici accedere potest. Nã & regnũ
qd̃ vix marte redderetur dotale sanguini tuo efficit̃: tu-
is legibus/nullo freno/nulla impensa/nullis p̃sidijs onu
stũ/ppetuo pebit: qd optarius tuæ serenitati efferre po
tuit Ferdinand⁹. Nudam vxorem tuo stemmate regijsq;
virtutibus decoram exposcit: quã nõ suis sed tuis aut sal
tem cõibus nepotibus amplissimo regno tot sudorib⁹ q̃si
to dotat: te patrem te dominũ: te ducem rerumq; suarũ
principem amplectitur. Extingue igitur(si quę supsunt)
odiorũ flãmulas. Vnice animos iramq; tuã q cetera vin-
cis. benignũ amici regis aĩm suscipe: optatam spõsã; lar
gire: iam spera suauissimos nepotes: qui tibi perpetuo ser
uiant obsequant̃ quosq; et pater æneas et auũculus exci
tet hector. Et tandẽ regna opes amicos ferdinandi tuo
numini adscribe deuice. mouit Ludouici animum blan-
dior hispani oratio. Annuit sponsam per singulas gallia
rum vrbes hispaniarum reginam venerari decernit pa-
cis cõditiões laudat. Oratores amplissimis munerib⁹ cu-
mulat et fœdus(quod sanctissimũ sperabat) iureiurando
firmat plerisq; dedignantibus omnia ad hyspanos au-
striosq; transire: inultos francorũ manes recẽti sanguie

Germana fuxia hispano nubit.

resperſos ípar**ē**tatos / ruſſillioneis parthenopeiſq; finib⁹ vagari: nuptā francorū funeribus dotatam(ſi vnic⁹ frater fuxius comes occidat) amplam ei⁹ ſucceſſionē ad hoſtes deuoluturā: quæ & ſi prole carens diē claudat. Quis putet hiſpanū: quę ſemel q̄ſierit firmiſq;(dū p pacis quietem l꞉) roborauerit & pręſidijs & pugnaculis ſine ancipiti marte reſtiturū. Cui⁹ auara ambiciosaq; mens nec dum ſatia Claudiā Ludouici vnigenitam Charolo auſtrio nepoti nupturā inſubrū britonūq; pricipat⁹ cū bona regni pte ſecū tracturā ſperat hinc elatiori Auſtrio auitas clades vlturo in francorum ruynā cōſpirandi materiā naſci male reipublice cōſultū dū iura ad hoſtes migrant & regni integritas ſcindiť dū꞉ robur minuiť quo illorū vires creſcant. Dū deniq; cōſanguinitates aut affinitates contrahūtur nō amicitias ſed belli cauſas pariturę. Hinc mulie bribus titulis āglus auſtriumq; francos burgūdoſq; faſces expetere. hinc rouſſilionē reſtitutu꞉ liberas hiſpano in francos craſſandi habenas laxaſſe regias virgies tuti⁹ ſuis q̄ exterius nubere nō placere nuptias q̄ regiū dyade ma deflorent Quo hoſtiū frōtes regijs florib⁹ adornenť Hic primo ſen ſu꞉ tētātiū animos ſermo p vniuerſa꞉ galliā eſt dat⁹: ſcindiť incertū ſtudia in cōtraria vulg⁹. Potiſſima. tñ pręualuit ſnīa quę oratores ſingulis ex vrbib⁹ ad Ludouicū mittendos cenſuit qui generū auſtriū diſſuadeant et Frāciſcū valeſiū preferri Claudię connubijs ſupplicent electi igiť e ciuitatū primoribus legati turonos vbi Ludouic⁹ agebat proficiſcuntur. Et ad regē ad miſſi lutecianū oratorem publico orę hęc fari iubent Ea fides cultus feruor pietas ꝫel⁹ & deuotio populorū (qb⁹ tuæ numē clemētię imperat rex chriſtianiſſime erga maieſtatē tuā eſſe debent: vt quicquid illi aut noxium aut ſiniſtrū cōpererint ſuſpicantur ne mox fideliter apperiāt ne eorum taciturnitas latentem nutriat cōſpirationum aſpidē: nam qui ſummo regni diſcrimine aut diſſimulāt aut ſegn[illegible]ter agunt in perfidię notā facile collabunť. Qd

Oratores ſingulis galliæ vrbib⁹ ad ludouicum deſtinanť

Orō ad ludouicū p lutecianū oratorem publico noīe hita

et si curandum eis sit: ne quid temere ad serenitatis tuæ sydus deferant: vbi tamen rei ambiguitas iudicij certam fallit statera: aut diuti⁹ deliberandi spaciũ negat: vt cũq; sit diuinitatis tuę oraculũ consulendũ est: quo aut imminẽtis periculi leuet anxietas aut prudenti consilio hostilib⁹ insidijs obuiam eatur: hęc mens hoc studium vniuersos lilicolas animos mouere / cõcussere / imo & terruere / nũc maxĩe cum & tuo culmini casses tendunt: & gallico orbi parat excidiũ. Quid obstupescis aut hesitas: ac si athlantheã corruisse sarcinã conspiceres: q tam firmi obice oẽs regni tui aditũ pclusisse credis: vt facilius gigãteis manib⁹ cœlũ subuertẽdũ metuas. Pacata quippe oim Italia insubres liguresq; tibi vni parent. Omis gallis scabellũ pedũ tuorũ est. Perpetuus olim hostis angl⁹ fraternisat: hispanus vxorijs auct⁹ titulis se affinem nõ modo gestit: sed sibi cõe; cum Cæsare nepotem generũ; tibi offert: quid iam timendũ / quid expauescendu; qd vel suspicandũ est: tã potenti obsequentiq; principatui: tot pręsidijs stabilito: tot tantisq; fęderib⁹ societatib⁹ ac affinitatib⁹ firmato in tãta pacis quiete Proh dij immortales: tam potẽs iperiũ inuisum ab ęterno fuit: tot pręsidia oneri quã frugi: federibus apud piuros nil fragili⁹: intemeratã societatem / vix maiestas patitur. resarcitis amicitijs exigua fides: tuta ergo (quę nil nisi respirandi lineas hosti prebeat) erit hęc pacis quies / O venenũ / O cerbereũ achonita: quis (vt hoc tuũ fœlix iperium mortale redderet) serueũ vir⁹ miscuit hostilitas / quis propinauit. simulatis palliata beneuolentijs pfidia: qs circeos pot⁹ libauit & contabuit: credula Simplicitas: Philippus nẽpe austri⁹ paterno maternoq; stipite hostis mortiferã hanc pacẽ (cũ filiũ tibi generũ iurauit (quo tuti⁹ hisnanos peteret) thesiphonea primũ saniæ respersit rediens ab hispanis adeo mellitã propinauit: vt et mistos ferdinandi dolos simul ebiberis. Eo. N. momento quo succaream pacẽ laudas. propinantiq; plus ęquo credis: latentẽ sub melle

amaram illius nemorsij ducis ingentemq; tuorum cladē incautus hausisti: cor tuum nobile protin⁹ īpetijt acerba letiferaq; amaritudo: quaꝫ tamen forti pectore: īuictoq; animo sustinuisti: & ī authorem illam euomere tentasti vlturus nāq; violatam deorū hoīmq; fidem/ac iiuriā bi- ptitis copijs hostem īpeti iussisti nō poteratgemina tui martis fulmina viribus propellere: quę tamen solita frau de extinxit. Referrem me hercule quibus ille artibus frā cam virtutem parthenopeis russilioneisq; finib⁹ turpiter fregerit: sed qs talia fando temperet a lachrymis. Vnuꝫ heu etiam victos solabatur tali scꝫ virtute hostem vicis- se: vt et victoriā suam pertesum puduerit: sed proh iup- piter & hanc quoq; verecundiam (duꝫ illi fuxię nuptias minime remis) nostra iactura redemit vxorijsq; titulis te xit. O deleta sit culpa: franci īpune occiderint: & vmbra nemorsus erret inulta. Parthenopeis hispanisq; vxorius Rex tute īperet; firmę ab hic sint fędera: nec fortiori ne xu viciatur/aut iureiurādo feriant. Quid adhuc expetit: quid ve optati⁹ cupit; aut cupidi⁹ optat Generū (quo se pissime prudentiam tuā lusit) tibi procurat; Venenū ite- rū porrigit & excussum silicib⁹ aureo vellere supbis igneꝫ in hanc regiā tuā pat: nullę mediussidi⁹ ardentiores flā me: nulla dirior pestis nullus violentior hostis ī itegrum īperium quam seditio excogitari pñt. Et qd nisi apertā seditionem molitur hostis: filiam tuam expetit: (quo si regina mater occidat) Britāniæ pricipatum a tuis lilijs euellat: aut (si īter cœlicolas recip eris) Mediolanēsis du catus cū maxīa regni parte regiaq; suppellectile exter- no hostiliq; genero cedat. Quod si ābo æthereas sedes scanditis: nonne vtraq; sceptra illi relinquitis. Cui & fer- dinandus & Maximilianus post Philippum latissima im peria conseruant. Quiq; vxorio numine tantis auct⁹ im perijs: hanc etiam fœlicem coronam vendicare conten dat. Aureaq; lilia eradicatur⁹ conculcaturusq; sit. At spe ras ex anna augusta filium qui nobis imperet: dijt dent:

filio ne seditiosum sororiũ paras qui tuę hereditatis am
plissimam portionẽ armis a filio petat. Nonne tutius lili=
gero principi filię nubet / qui et filio tuo obsequatur :et
quam reportabit dotem in eius patriæq; auxilium totaʒ
profundat. Quinimmo (si infantem filium superstitem
habueritis) nonne auspicatius apud sororem in patria
quam apud externum (qui iugurtino ingenio eius tute=
lam ambiat) educabitur. At si non sit filius. Nonne dulci
us superillustrj Francisco Vallesiorum principi (cui regij
post clementiam tuam fasces debẽtur) Claudia tua vxor
erit optimis titulis in patria regnatura quam (si alio
nubat) bellorum matricem in penates patrios delatu=
ra: vnitatemq; tuorum liliorum scissura. Certe Rex se=
renissime / nemo est sani ingenij (qui suauius apud su=
os pacifero nexu victuram quam alienigenis imperan=
tem belliq; fomenta ferentem Iasoneam fidem (cuius
insigni ille gener gloriatur (suo malo experturam) lu=
ce clarius non perspiciat vix. N. ab infirma radice since
ritatis fructus venire potest: scit sublimitas tua (vt iam
commemorauimus) quod te dolis illius parentes regi=
am fidem tuam fefellerint: ne spera a vulpibus agnum
procreari: mitia non solita est quercus producere po=
ma: nunq̃ palladia glandis nutritur oliua. A tuis autem
lilijs quid (nisi puram integritatem innocentemq; fidei
candorem) expectare potes: confere igitur lilium lilio:
fidem fidei: puritatem rectitudini. Et generum Franci=
scum amplectere quo nil ornatius / nil nobilius / nil iu=
cundius / nil optatius / nil auspicatius aut fortunatius
vniuersæ reipublicę tuę exquiri potest. Aspice quan=
tę precor maiestas fronte coruscat: quaʒ lænis blandos
ornet clemẽtię ocellos: quãtaq; florescat iuuenili pecto
re virt⁹. crede mihi nec vana fides gen⁹ eẽ deorũ) cui⁹ il
lustri numie maiestati tuę fœlicitas hostib⁹ cõfugio filię
fidelis amor: & p̃ria tua aurea illa ętas orienſ, vix tenuit

lachrimas in intima cordis leticia Ludouicus cũ singula
rẽ erga se vidit suorũ deuotionẽ;&vt erat alter publice
la benigno vultu his verbis respondit nulla dies nec læ
thece vnde oblitterabũt viri optimi populorũ meorum

Ludouic⁹ oratorib⁹ respõdet.

hoc integerrimi amoris pign⁹:q tã prudẽti sollicitudie
solij nostri robur ęternitatẽq; procurant:meq; nõ modo:
sed &vnigenitã Claudiã tãta veneratiõe obseruãt:& e
colũt indignũ ꝑfecto esset vos tã amata pricipe p ini
riã priuari:aut externum eius cõnubijs Frãcisco valesic
(quo nil mihi sperat⁹ est)ꝑferri:quas igit̃ optatis nupti
as gestienti pectore accipite:curateq; vt publica lætici
quantũ p filię ętatem licet initient.Hęc vbi rex fat⁹ est:
cuncti grãs agunt.Sponsalis dies dñice ascensionis ind

Spõsalis dies frãcisci& Claudię ludouici prio geniti celebratur.

citur quo Francisc⁹ Claudiam in futuram coniugẽ vni
uersę applausu galliæ accœpit.Tunc mea sententia fœl
cius astrũ arrisit nostris/quo sinistro iubare externus no
ceret Philippus nanq; austrius qui vxoriũ castellę regnũ
Socru mortua vendicatur⁹ petierat apud hispanos vene
no(vt aliq asseuerãt)vitã obijt mense septẽbrio.M.v.ac
sexto dñicę pietatis anno:visum suspicor dijs(ne initas

Philipp⁹ austri⁹ castellę rex moritur.

in deorũ stirpẽ propagandã nuptias turbaret)poti⁹ sy
dereo sceptro illũ donare quã terreno.At iuli⁹ pontifex
maxim⁹(ne infęstũ quidpiã fęsti ociosiq; gallię dies suæ
sedi ꝑcrearent verit⁹)negociũ exhibuit:siue dolis(duq
lætior mens oẽm suspicionẽ posuisset)patentiorẽ rat⁹ lit
teras ad Ludouicũ dedit benemerita xp̃ianissimorũ re

Lrę põtificis ad ludouicum.

gũ erga romanã ecclesiã cõmemorat:qui nõ solũ a lom
barda rabię illã liberarit/sed ingẽtib⁹ dominijs ditauerit
inuictissimiq; ecclesiasticæ liberta tis vindices semp fue
rint,Eum(qui ab pientissimo stipite ductus sit)decere:
et sceptra/& auitos mores referre non posse(qui se pri
mogenitũ xp̃ianę religionis profitet̃)siue dedecore ma
ternã ferre iniuriã:Precipuos illi⁹ thalamos eam quę ab
vbertate pinguis dicitur bononiã bentiuolũ adulterare
incubare.In mentẽ iam veniat diram luem vlcisci:ꝑpet

victricibus armis almæ genitrici opem ferre: ne degener videatur/& anito indignus dyademate merito censeatur. Vix hasce perlegerat literas Ludouicus: Charolo Ambaxio qui cisalpinæ vicarius Galliæ erat euestigio scribit copias quæ illic pręsidio erant contrahat pōtificiq; protinus auxiliaris adsit. Paret Ambaxius in Bononiensem agrum exercitum propere ducit/inuadit/incendit/& hostili marte incursitat: nec mora. Ecce & Iulius ingenti tum cardinalium tum militum agmine cinctus adfuit & totis animis (si ficti non erant) venientem Ambaxiū excepit mistis viribus in bononiā itur. Obsidetur vrbs Bētiuoli pulsi in cōmunē (etiā hosti) asillum galliā profugiūt: vt euanuere pronā ciuitas in pontificis nutus dedit. Interea genuēses seu ingenita vanitate ducti: seu (vt pleriq; ferunt) pōtificis suggestione (q & classem ī ligustico mari detinebat crebrissime pulsat) a ludouico defficiūt & ludouici p̄sidium excutiunt. Nobiles & clarissimos quosq; viros ꝓscribunt ducē paulū nouū lanarū infectorē nouūq; oīno hoīem sibi pręficiūt classem numerosam parāt perq; ligusticū mare vadētes monarchi & stationē & arcē obsident. Id phama an exactorū ꝓscriptorū obsessorūue q̄stus ad ludouicū prius detulerit incertū est. Ego certatim a lesis quā celerius potuerint nunciatā iniuriā reor vbi tristē accepit nunciū ludouicus terra mariq; quātas vnq̄ antea parat copias quib⁹ sese imperatorē p̄buit/transactisq; alpibus in liguriā mouit. Pręcluserant iuga inuiasq; montiū angustias validis propugnaculis genuēses: sed q d: apollini glacialē massam opposuerant. Nā (vbi nostri aduētauere) peditū manus supernacuam timidis defensoribus molem (ingenti tñ hostium clade) expugnauit. Pernix nūcius dirū facinus pauefactę vrbi detulit vndiq; met⁹ & simillima mortis ymago (ac vt in iam capta vrbe) sontes excruciat coit senatus: pars nauibus conscensis migrandum censent: pars Mediolanenses etsi pertinacissime rebellarent clemen-

Charolus Ambaxio auxiliaris pōtifici ī bētiuolū mittitur.

Bononia gallorum ope pōtifici dedit

Genuenses a ludouico defficiunt.

Ludouicus in genuenses.

Genuenses vincūtur.

tiam optimo in principe probasse prædicant: esse & eis penitentibus sperandum: qui demulceāt iratū regis animum mittendos esse oratores. Hæc sola placuit desolatis sentētia e clariorib⁹ (si qui tumultuaria in plebe erāt) eliguntur. Qui nil segniter agendum rati ad regem citissimis equis venere ad solium eius oblati prostratiq; propriam perfidiam accusant: temerarios ausus damnant: maiestatis sese reos fatentur: set nisi peccassent nulla exercendæ regiæ clementiæ occasio patuisset. Mestis penitentibus & victis det veniam & vrbem (quę quodlibet regij culminis imperium ab hinc pronis animis subitura sit) illesam seruare & placato numine visere confirmareq; dignetur / gementes supplicant seuero supercilio oratores audijt Ludouicus: largos tamen solitæ humanitatis riuos cohibere non potuit quin paululū explosa ligustica vanitate exibilataq; vulgi pertinacia: vrbi pepercerit A victis ingenti applausu (innumera tamē armatorum militum acie cinctus) intra mœnia recipitur: cui Paulus ille nouus ducalium titulorum temerarius assertor (dum cymba timidus effugere tentat a regia classe intercept⁹) offertur: maiestatis reus capitalem sententiam subijt: victis liguribus Ludouicus per insubriam gallias repetijt tunc primū quietem sperare ausus: sed dum iam ædem claudere tentat: Iulius pontifex (aut patriam gallo regi seruire ægre ferēs: aut innata inquietudine tract⁹) claues (quas in eos vsus sibi creditas minime putem) ad immittendas orbi christiano Eumenides conuertit. Suis nempe literis Maximilianū Ludouicū Ferdinandū ipsamq; Margaritam austriā (quæ Charoli austrij ex fratre nepotis tutelam gerebat) pulsat quo vnitis animis nexi in cōmunes principum christianiq; nominis hostes Venetos arma capessant. Prima pontificis vaffram mentē Margarita perspexit: latentēq; in verborum flosculis colubrum fouere ausa est. Nouit enim eo cōsilio Iuliū in Venetos bellum suadere: quo (& quas ecclesiæ attinētes vrbes oc

Genuensiū legati ad Ludouicū.

Ludouici clemētia in Genuēses.

Iulij pōtificis astucia.

cuparant Veneti) gallorum ope reciperet & desertū Venetorum auxilijs Ludouicum (conciliata mox sibi eorū amicitia) ab Italia facilius pelleret. Quinetiā & pontificis ingeniū viraginis spes excessit q̄ ex Ludouici venetorumq; diffidia vtriusq; victoriā Maximiliano patri sperare nil verita est. Erectis igit animis mulier colū arripit: quo iniqui funestiq; fœderis inexplicabilem glomū neuit. Mox adriane speciem personata: Ludouico scribit se ab incunabulis francorū regiam coluisse a qua si euulsa fuit Maximiliani a Venetis male consulti culpa fuit se adhuc eo instituto viuere vt si aliquando irarū causam præbuerit æterni fœderis monimentum iam sit allatura Venetos dedaleū labyrinthum struxisse quo discordię minothaurum regalibus animis perpetuam luem enutriunt. Concordię stamen apud se habere quod vestigia per Venetas fraudes nullo errore ducat: Bene consultum christianæ reipublicę si in Venetorum excidium reges conspirent: quod (vt decētius tutiusq; fiat) se camerarum venturam vbi (si regius id animus annuerit) eius maiestatis legatos conuenire fas sit. Properandum esse eius prudentię vt eos viros ad se deleget qui rem tam vtilem & arduam sanctissimis fœderibus firment. Oblatas literas Ludouicus vbi legit extemplo Georgiū Ambaxium camerarum ire iubet: Regijs votis obsequitur camerarum magna procerū aulicorūq; ac prælatorū corona septus aduenit vbi a Margarita festino applausu accipitur. Quid plura tam belle / tā blande / tā suauiter / tam deniq; caute eū irretit fœmineis ambagibus vt nihil illi abnuerit. Coniurant igitur illa Maximiliani Ferdinandiq; ac Charoli nepotis verbis. Hic vero Julij (cuius legatus erat) ac Ludouici in Venetorum perniciē in quos cōmuni marte eundū decretum est. Rebus īfœliciq; fœdere sic cōpositis ad Ludouicū Ambaxiꝰ redijt. Nil morādū cēsuit Ludouicus ingētes cōflat copias quas in insubriā p̄euntes pone sequutꝰ est. Sperabat cōiuratos idē

Margarita austria ad Ludouicū scribit.

Cameraci fœdus in venetos cōspiratio.

facturos sed rem dissimulantes omnē belli sarcinā in eū deposuere. Omnis.n.eorū cura fuit nō aperto bello sed incursionibus Venetos lacessere(vt dū Ludouicus dimicat)q̄ sua esse quisq; ptendebat reciperent eum mox pugna fractiorem inuasuri qui id parū caute animaduertēs in hostem signa explicat. Ductoq; exercitu & ad abduā ponte facto flumen superauit moxq; pontē(ne vlla fugę spes suis esset)obrui iussit. Duo Veneti exercitus erāt duces: comes Petilianus & Bartholomeus aluianus ille impediendū regi fluminis transitū ducebat. Hic vero potius virtute q̄ arte hostem superandū: dū deliberant mirantur Ludouicū flumen iam transiluisse. Capto igitur consilio exercitū lęui incessu reducunt: eos persequitur Ludouicus tripartito agmine. Ventum erat in locum (cui aguadello nomen est)non longe a Peschierię oppido vbi tumulus erectior natura quasi munitus erat hunc Veneti occupant & castra vallare tentant: sed Ludouicus collatis signis maturius q̄ crederēt, pugnā expetit & aggreditur aluianus(vbi nec respirandi hora datur) milite cōposito aciem expedit illi & loci cōmoditas & ingentiores copię victoriā polliceri videbantur: sed inuia virtuti nulla est via nec regijs animis inexpugnabilis locus esse potest. Diu incerto marte pugnatur. Aluian⁹ ferox suos cōcitat cursitat hostem lacessit. Mox miles mox imperator nullas strennui viri partes ab se desiderari finit: nec minus egregie in hostes fertur Ludouicus Borbonio reliquisq; sui sanguinis proceribus acerrime pugnantibus ptinaciter hostes se defendunt. Pertinacius nostri oppugnant tandē aluianus(vbi suos iam fere cessuros videt) vah inqt milites: sic ne Italiæ libertas vestris dextris ptegitur. Et furibundus inter confertissimos hostes sese torquet vbi magna virtute dimicans sancius capitur & in regia castra deducitur. At Petilianus vbi collegam vinctum audijt non illum vlcisci tentauit: sed fugā vecors arripuit in fugam & cum duce milites vertūtur nostri fu

gientes persequunt͂/trucidant/obruũt/dissipant. Ea pugna hostiũ quindecim milia cesa ducẽtis e nostris desideratis. Victoris Ludouici in potestatẽ venere Brixia Bergomũ Crema cremona cui & Patauini sese dedidere fidelis tñ rex quia Cæsarei iuris erant Maximiliano eos reddidit: cui Vincentia Verona & reliquę quas Veneti occuparant eius imperij vrbes cessere. Iulius fauentiam Imolã forliuiũ aliasq; ecclesiasticę ditionis ciuitates excepit Ferdinãdus Brundusiũ tarentũq; inuasit: Patauini tñ eiecto Maximiliani prę sidio ab eo defecere in quos mouit Maximilianus vrbẽq; obsedit. Cui auxiliares copias duce Pallicia Ludouicus misit. At ille (etsi in manus iamiam vẽtura ciuitas videret) obsidione soluta sese in germaniã inglorius proripuit: ecõtra reduci Ludouico Mediolanẽses illustrẽ parauere triumphũ deauratũq; romanorũ instar currũ obtulere: sed vt in recusandis honoribus se gereret: quantũ in emerẽdis egerat: deo optimo maximo nõ sibi gloriã deberi ꝑtestat⁹ currũ triũphalesq; laureas modestissime detractauit cœlitibusq; dicauit. Dehinc humanissime babitis insubrib⁹ Sauonã perrexit vbi ad se venientẽ cũ vxore ferdinandũ regio fastu excepit inter reges iterũ firmatũ est fœdus. Nõ suę macta ta: sed sacrosancta christi saluatoris hostia solẽnibus cerimonijs libata. Illinc quãtus a Nemęa alcides silua tumidi leonis onust⁹ spolijs in patriã redijt ludouicus quẽ gestiẽs/applaudẽs/exultãs/iubilãs/extollẽs/oĩs eũ gallia exceperit salutauerit hystorię fidẽ excedit: sed dũ sanctis martyrib⁹ Dionysiano in tẽplo leonina trophea spoliaq; lętior offert inuictũq; leonẽ domuisse a blandiẽtib⁹ aulicis predicat͂. Sensit adriatico e sinu lernea crudiorẽ hydram seuire q̃ vulneribus fœcũdior geminas in ceruices pullulasceret. Quippe veneti quos ad extremum fractos qlibet iurasset: pontifici Iulio (vt ante cogitatione pixerat) recõciliati ab eo obtinuere vt cõmuni marte ludouicũ maximilianũq; ĩpeterẽt. Paratis igr͂ rapti copijs

Veneti a ludouico vincunt͂.

Ludouici fidelitas.

Quæ vrbes cuilibet cõspiratorum cesserint.

Maximiliani cæsaris ignauia.

Ludouici modestia

Ludouici & ferdinãdi ad Sauonã colloquiũ & fœdus.

Veneti pontifici Iulio cōciliantur.

pontifex mirandulā veneti mutinā occupant.nec sedata est pontificis sanguinea sitis qn & in ferrariȩ ducē Ludouici amicū irrueret.Indoluit ludouicus nec ferendā Iulij impietatē duxit:attamē ne vllas veri ecclesiȩ filij partes omitteret literas ad illū dat.Se mirari cur tā varie ageret cur pter fœderis cōditiones nō modo venetos(quos prius abhorrebat)ecclesiȩ restituisset:sed in amicitiā recepisset/& in se fœderisq; socios suppetias tulisset.Quin

Ludouic⁹ ad pōtificē scribit.

etiā & in ferrariȩ principē fœderi cōscriptū arma inimicamouisset non decere pontificē fidei date tā exiguam habere rationē & indicta causa optimos filios dānare si iniuriū qcq̄ in ecclesiā cōmiserit ferrarius ad socios referēdū esse nō ad iimicos se amicū filiū optime de apostolica sede meritū(vt q nec bentiuolis pepcerit)ȩqorē iudicē esse q̄ censeri debeāt veneti religionis hostes ab ei⁹ sede indicati.Caueat ne dū sanguineas man⁹ in pios filios armat Iouē irritet/q saturnias furias miȩ passur⁹ sit:qua frōte qbus oculis/quoue stomacho hasce legerit literas Iuli⁹ tragico boatu q̄ hystorica modestia apti⁹ explodere͡t.Infremuit ei nubila frōte toruis oculis hyrto supcilio pectoreq; ad nauseā spirante plegit intumescēs frendēs rugiēs:& romȩ inqt asilū est & i latio tute delituit Saturnus: Anne decet patrē filij iudiciū subire.Nū potius in dubiā imperij aut seruicij aleā eundū est.His dictis sese a cōspectu ei⁹ q literas tulerat summouit ambiguū celer ad ludouicū nūcius verbū & ancipitē pōtificis mentē retulit.Turba͡t excandescit asperāq; vindictā concipit Lu

Ambaxi⁹ cardialis morit.

douicus quā lenire potuisset Georgius ambasi⁹ pōtificiȩ regięq; amicitiȩ studiosior ni ad emeritos cœlos vocat⁹ superos p virtutū pontē(quē viuens astruxerat)petijsset orbatus vnico achate Ludouicus ad Charolū Ambaxiū scribit insubrios exercitus pōtifici venetisq; obiciat ferrariū defendat & illatā iniuriā vlciscat.Ecce his Ambaxius quo duce Iulius Bononiā subiugarat in Iuliū fertur mutinā mirādulāq; expugnat.Set dum aut armis aut sa

nioribus monitis pontificē a pertinacia reuocare tentat ægra valitudine corripit & fœlicem spiritū ad ethereos triumphos efflauit: quod vbi Ludouico nunciatū est: ne tam strennui ducis mors hostiū animos angeret Gastonem fuxiū sibi attinentem Nemorensi principatu donatum proregem. Ad insubres misit qui receptis Ambaxij exercitibus in pontificē accingitur. Ille territus nō solū arma terrestria parat: set pontificias imprecationes anathemathaq; fulminat. Ecce quē nullę humanę vires hactenus obtuderant Ludouici animū religionis mallens pene contriuit qd vt dubię mētis scrupulum deponeret prēsules galliæ turonis cōuenire mandat. Congesti patres (vbi pleraq; & de religione & de pōtificis impietate disputarūt) lugdunū migrāt ibi christiani orbis synodū a pōtifice expetendā quā (si abnueret) a saniorib⁹ patribus in vniuersum intimandā vt ecclesiastici corpis lāgorib⁹ salubri⁹ mederi mores corrigi & pax inqetis animis imitti posset: & (si qd in terra violētū pōtifex audeat) armis iniuriā ꝓpellendā vnanimes decernūt. Hanc patrū sentētiā ludouic⁹ maximiliano ferdināndoq; innotescere curat: ille opinionē laudat hic vero iudiciū solito īgenio vt dubius differt dū cunctat maximiliani ludouiciq; oratores Iulio ꝑces ecclesię offerūt: qui vbi in caput suū parari censurā videt oratorib⁹ nil respōdet illorūq; pricipē Auxi tanen. cardinalē in mole adriani sub custodia mancipat. Mox ad ferdinandū scribit: iam patere Ludouici mentē q̄ nil nisi Italię fasces ambiat synodū ea ratiōe expetere vt (exacto a sede romana ferdināndi amico pōtifice) in parthenopē via pateat iāiā extinguendū publicū hostē q & venetis q̄ prius dederat auferre nix⁹ sit: & idē in amicū regē moliat nullā illi esse fidē seruādā q nec ab ecclesia abstineat: nūc nūc opus esse vt catholicū ecclesię filiū & ꝑsidem exhibeat totisq; viribus matris iniuriū propellat. Minimi edepol negocij fuit procliuū ad serēdas ȝiȝanias Ferdinandū dimouere. Lectis igitur literis

Charolus Ambaxi⁹ moritur.

Gasto fuxius prex creatur.

Conciliū turonis celebrat.

Cardinalis Auxi tanen. a Iulio in carcerem mittitur.

Iulius ad ferdinandū scribi.

ingentē quæ Neapolitano regno p̄ſidio erat militū con geriem ad Iuliū properare iubet. Idē & Veneti peragūt verum Iulius (ne dum auxilia expectat interea hoſtis in eum irrueret) ingēti auro helueti̇os ſolicitat quo Mediolanenſem agrum hoſtili manu inuadant quod obtinuit Sedunenſi pręſule (q̄ qui inter heluecios magni habebatur) ordini cardinaliū adſcripto: irruunt heluecij in quos primus exiguū militū agmen Baro Contynus eques magni animi fertur & ſupra hominē pugnans occiditur. At fuxius prorex hoſtes auro impulſos auro facile ſe repulſurum indicans aureorū ſcutorū molem illis obiecit. Aureo ſplendore execati abſceſſere: eorū tñ aduentu erecti Brixienſes Bergoniēſeſq; a Ludouico ad venetos defecerant. In quos fuxius excuſſis heluecijs inexpectat⁹ copias cōuertit. Perq; arcē brixienſem a ſuis (qui alacri p̄ſidio/eā defenderant) exceptus vrbē infeſtis animis ingredit̄. Territi ſubito caſu Veneti milites & ciues paſſim cedunt̄ vrbſq; perfida a noſtris diripitur. Ab his ſigna in Bononienſes mouit fuxius: nec hyeme territus Bononiā obſedit Iuliūq; in fugā vertit. Pręerat cardinalis papienſis legatus bononienſibus qui eo expulſo fuxiū ſuſceperunt. At cardinalis ad Iuliū profugiens a Io. Franciſco Ruuero quem Vrbini ducē & vrbis pręfectum Iulius conſtituerat ante pontificias ędes obtruncat̄. Eo facto pleriq; cardinaliū pauefacti aut Iulij mores peroſi diffugiunt. Piſiſq; conciliū authoribus Maximiliano ac Ludouico vocant: concurrunt toto orbe patres citandūq; Iuliū decernunt. Citatus venire recuſat & ſcelerū ſibi cōſci⁹ culpā armis defēdere ſtatuit. Heu heu quo abijt pri ſca illa pontificū romanorū ſanctitas quo inſons cōſciētia q̄ principū minas floccifaciētes nō armis ſed virtutū radijs eccleſiā fūdauere cōciliaq; nō effugiētes ſet celebrātes obiecta in ſe crimina pleno eccleſiaſtice matris ſenatu diluere. Ecce iulius q̄ paſtor ouiū credit̄: ouiū vocē nō audit: ſet miſellas obtrūcat qq; illis pacē proprio ſan

Heluecij inſubriā inuadunt

Baro cōtinus occidit̄.

Brixia diripit̄.

Bononia capit̄ a noſtris.

Cardinalis papiēſis occiditur.

Conciliū Piſanū.

In Iuliū.

guine mercari debuerat. Inquietem illis imprecatur Augustus eni et hyspanis et venetis auxilijs non lachrymas cum Ambrosio: set arma cu Iuliano a quo natiuu nomen nactus fuerat in filios ecclesiamq; explicat. Ab eius impetu nil ibi tutum patres rati mediolanu migrant: & pontifici fuxium obuiam ire iubent Castra ad rauennam fixerant Iuliani milites ingentiq; vallo aggeribus ac profundissimis fossis munierant Illuc vbi applicuit fuxius crebris incursionibus hostem ad pugnam prouocat: sed castris clausus belli copiam abnegat cunctantem pane factum territum ac vecordem. nostri existimant irruendu esse in castra (quibus nec tute latere hostis discat) vnanimes exclamant. Illum a Rauennatibus commeatu iuuari se famescere nescire tam propinquum inimicum & vrgentem inedia ferre cum mora illi prosit. sibi noceat si bi ducem esse q vel proserpinam Cerberumq; ab inferis extorquere ausit. Audentem non sequi ignauu esse & perfidiæ specimem; hic sermo tam increbuit vt ad fuxium delatus stimulu magnanimo eius pectori addiderit. Solennis dominicæ resurrectionis dies illuxerat. Haud segnis fuxi⁹ sacris paschalibus de more expletis aciem instruit. Perq; cuctos ordines cursitans milites ad pugna hortat & cauentib⁹ signis marte capessere obsecrat at nec tunc hostis in campum prodijt: set sese claustris obserans animorum virtutem: non modo set et vix ipsi penetrandos Herculi anfractus opponit. Haud aliter infremuit fuxi⁹ quam circu alta pecudum stabula famelic⁹ rugit leo. An ne (inquit milites inanes fossulę tumidi neqq aggeres. Aut inermes pali hostem vobis eripiet quos nec penitiores ticini aut abduæ aluei / nec aerea alpiu iuga / nec pergameis cinctæ mœnibus Italiæ vrbes hactenus terruere. Ecce extremus labor suprema vis vltimaq; spes hostium qui viribus diffisi / virtute desperantes / ad dolos / latebras difficilesq; laberinthos / confugiut. Nuc animis nunc virtute nuc illis victricibus armis opus est

Oro fuxij ad milites

O milites quibus et ligusticas arpias / insubriū colubrū / Venetumq; leonem fregistis. Ecce hyberię vulpes supsunt / quę tot tantisq; iniurijs gallicum nomen affecere: ęcquis tam vecordis animi erit qui errantes parthenopeis russilloneisq; finibus parentum amicorumq; manes inultos patiatur. Quis ducis illius nemorsij (cuius me heredem regia fecit liberalitas) crudele excidium non vindicet vbi et sua arte clausus hostis omnem fuge viam sibi interdixit. Proprijsq; irretitus est cassibus. Concurriste: O comites solido robore obruite / ifrigite perdite rūpite / fulminate / femineos fornices aut vulpinos cunicu los. Quis.n. hoc virile credat munimentum vbi ignauis bus septis quam fortibus armis plus spei inest. Et si virorum est: maior huic erit gloria et viros et virorum propugnacula vicisse aut si moriendu; est. Quæ beatior mors optari potest quam (dum nec hostis vires nec artes timentur) pro patria occubuisse. Vincamus igitur fortes: obteramus munitos / aut moriamur: et in media arma ruamus. Hæc fatus peditū acies (quibus duo flumina belli molardus ac Iacob ille gallicæ hic germanicæ ductores erant) Bipartito agmine congredi iubet medias aute; bellicas machinas disponit ipse vero prim⁹ inter omneis nil non Cæsareum / nil non diuinum sublime augustum ingens excelsum exhibet. Tantus tormentorū fragor: tantus tubarum clangor: subitus exoritur vt stelliferam corruere nolem pertinacius iurasses. Nam et hostis letalia fulmina eiaculat / et ordinibus dispositis latissimis fossis defensus nostros eminus a castris arcet. Primo congressu parilitq; fato mauortij duces molard⁹ crotę dominus ac Iacob flammiferis bombardarum ictibus collisi pugnantes occubuere: nec ob id cessere nrī: sed inter fulminum telorumq; innumeram plebem irruentes / & fossas / & palos / et aggeres et machinas supauere. misstisq; copijs et pedites et equites inimica in castra pene trauere. O si nemorsium furentem ferientę; flagellan

Rauēnatensis pugna.

tem fulgurantem demolientem eradicantemq; vidisses martem ipsum humanis tectnm artubus haud abre pu= tasses: infremit / cursitat / dirumpit / euellit / trucidat / prę cipitat capita / Ceruices / brachia / hũeros / crima / equos ipsasq; integras hostium acices: haud aliter quam sic= cam messe; edax immissus ignis diuidit / deuorat / absor= bet / deglutit / exterminat: Non tulit tantam suorum stra gem acerrimus hostium dux Petrus Nauarrus. Sed vbi suos iam terga vertentes conspicit Vah (inquit) vecor= des. Sic ne tam sępe victis ceditis. Et furibundus in ne morsium fertur. Mouere Hispanam pręsumptionem du cis asperior increpatio: et cordatissimi ausus conglo= merati igitur resumptisq; animis qui iam fugiebant, vna nimes duce; sequuntr. Ecce feralis instauratur pugna. Et incertis volitat victoria pennis vtriq; eam sibi spe= rant / exclamant / pollicentur: hinc vtriusq; populi in= gens enituit virtus quam et sepulta iratis in pectori= bus odia / et inuictissimi duces / et studiosior emulatio augebant: sed fuxius yuone Allegrio / eiusq; filio (que; vinerolij dominum pater destinauerat) Pallicio triuul= cio ac ceteris legionum præfectis concurrentibus. om= nem hostium vim repressit. ¶ Primo impetu Nauar= rus & maxima insigniorum hostium manus capiuntur: ꝓrex neapolitanus celeri equo salutem quesijt quem secuti ducenti supra mille equites totidemq; pedites, pugne se subtraxerunt exanimauit vilis comitum igna= uia reliquos qui o mne; spem e[illegible]untes in fugam vertun= tur fugientes nostri persequuntur opprimunt / interimũt et semiaminibus cadaueribus ad quartum lapidem vias sternunt. Verũ quam accensi animi quam implacabilis odiorũ sentina / qua; deniq; inuidæ / pertinaces / maleuo le hostiũ mentes erant patuit Cum redeuntibus nostris semimembres egrisq; corporibus per humũ serpentes re sũptis q̃ eis labentib⁹ deciderant armis nouũ pugne ge= n⁹ instaurarũt & ꝑtereũtiũ equorũ quinetiam & militum

Fuxij vir= tus.

Petri na= uarri ad suos ipro perium.

Victoria ad nr̃os declinat / & nauar= r⁹ capitur

Mira sau= ciorum re bellio.

tibias succidaneis vulneribus infestauere donec obtriti demoliti conculcati oppressiq; languentes animas expirauere. At qui nec vulnerib⁹ fessi/nec viribus exhausti/integrum adhuc robur retinuerant aut qui primo impetu trepidiores latuerant: omnes congesti nouam phalangem adstruxere. Hos magnanim⁹ conspicit fuxius ebuliens/victor/et martio furore adhuc incādescens. En ait et hispanæ mule adhuc recalcitrant. Cui allegri⁹ qui adolescentes animos satis nouerat(vt iam confertos hostes inuasurum videt)exclamat. Quo periture ruis inclite princeps. Quę te furię exagittant: vicisti et victis desperatisq; lacerandum temetipsum crudelis offers. Circunspice obsecro: vix ex toto exercitu decuria tibi adstat. Quid i tantam hostium aciem: subsiste paulisper donec palicius reliqui heroes ac victrices copie aduenaiant: quo hi nullo periculo tutiusq; deleantur. Recte mouentem obaudijt et frandens in hec verba (ergo cunctantem victoriamq; palicio seruantem conspiciet hostis. Dij meli⁹ intrepidam suscipiant animam)in densissimam aduersantium turmam se coniecit. Haud aliter tumidas in columbas regius seuit ales quam mauorti⁹ princeps hostile; vi opprimit interimit/cedit/laniat obruit/deturbat/altior morientium gemitus et languentium ferit aurea sydera clamor mouit allegrium ac comites cœlestis immortalis q; fuxij magnanimitas adeoq; impulit vt salubris consilij immemores haud ancipitem mortem lubentes subierint vnoq; impetu in hostes irruerint. At illi vbi tā exiguum omniq; auxilio destitutum manipulum vident aperta acie orbiculati in centralem vterum recepere conclusere et emin⁹ lanceas/fustes sagittas iaculantes primum equos interemere dehinc diutina fessos pugna semideos heroes oppressere. Sic inter mortuoru; ingētes hostium aceruos illustris ille fuxius diuiniq; viri occumbentes melioris vitę ortum quęsiere. ambigeret hic animus(si historię lex sineret)neuiæ an triumphi potius ca-

Alegrij ad fuxiu; monitus.

Fuxij & sociorum mors.

uendi essent:nam si fuxij mores/vitę splendorem/extremumq; fatum.Si comitum et in ipsis letalibus sinceram faucibus fidem inspicias/æthereos triumphos terrestri glorię pretulisse conijcies.frenabisq; lachrymas et indigentibus dijs congratulabere ne noua celis cessisse sydera egre ferre videare:et superū beatitudini inuidere: at si quot gemitus clades/suspiria luctus hæc funesta dies gallico nomini attulerit attentius consyderes.Cyaneos ploratus exuperabis fateor insignem illam nobis victoriam dedisse nec impugnam fuxij comitumq; necem fuisse quippe palicius triuulcius ac nostri superstites exercitus sacrilegos ipiosq; syderei sanguinis sparsores ad vnū obtruncauere rauennam expugnauere.Vbi medicē cardinalem cepere.Et nauarri(vt suspicor omine freti)qui fuxiu; viuere æternaq; et imperitura gloria Phamaq; p frui proregem vero neapolitanum suosq;(qui ignaniter quo dedecoram proferrent vitam)a pugna abscesserant (perijsse exclamauit)vt & viuenti ethereęq; anima meritum triūphum ei exanimato corpori piu; funus exhiberent)triumphali funereaq; Pompa victoris quod terrestre reliquum erat longo ordine pullati præeuntibusq; captiuis mediolanu; & laudantēs et illachrymantes efferri curarunt gementemq; monodia; triūphalibus prę conijs miscentes matri deorum reddidere at sanguinea hæc victoria Ludouici fœlicitatem/pene extinxit.Et publicam eius iperio calamitatem subiecit. Nam vt primum Iulio nunciata est territ⁹ neapolim profugere fere decreuit:ne rome a nostris interciperet verū vbi optimā nostrorum parte; militū(nescio quo suasore)a Ludouico exauctoratam accepit.Erexit animos Maximilianu; per crebriores litteras heluetios per sedunensem cardialem excitat/sollicitat/pulsat/quo ille his per veronensem agrum vt venetorum et hispanorum(quas coadunauerat)reliquijs facilius iungi possent liberum haud abneget transitum.His vero q̄ maximis possent copijs i gal

Cardinalis medices capit.

Triūphās fuxij fun⁹

Lrę iulij ad heluetios & maximilianun

licum hostem suppecias ei ferre properent: nec mora Parent vtriq; ille natiua fraude hi feritate armisq; cinguntur. Tantos in se conspirari motus resciuit Ludouicus Claudium seyssellium massiliensem presulem ad Maximilianum legat: set et Ludouicum et prudentem legatum ille decepit. Nam dum se amicissimum fedusq; quod cameraci filia sanxiuerat seruaturum iurat / Maximilianum sforciã Ludouici filium heluetiosq; in Italiam per veronensem agrum immittit qui pontificijs Venetis ac Hispanis copijs aucti regiam ditionem crudissime incurrere vastareq; cœperunt: tam subitam (cui nec Ludouicus Maximiliani cesaris dolo preuentus obsistere poterat) hostiũ colluuien ecclesiastici patres qui in iuliũ mediolani coiuerant ipseq; regius senatus vbi accepere migrandum in galliaz extemplo censent: idq; tam raptim tam trepide exegere vt dum minus caute Medicem Cardinalem obseruant. Elapsus libertatem quæsierit. At Palicius collectis vndiqz nostrorum cohortibus mediolanensem brixiensem et aliquot ex insignioribus arces presidijs muuit et cum reliquis (qui pauculi supererant) militibus ticinum occupat: sed tam ab hostibus quam a perfidis ciuibus) quibus gallicum nomen semper exosum fuit) circunuent⁹ non sine maximo periculo euasit et patriam comite tri uulcio repetijt: nostris abeuntibus hostis minimo negocio vniuersam insubriam occupauit: sic pulsus Italia Ludouicus ad vlciscendam iniuriam animum conuertit: sed ecce Alebretus princeps cum Iohannis filij nauarre regis oratoribus ei offeruntur qui hispanum regem Nauarre regnũ numeroso exercitu inquietare nũciauit obsecrantq; vt amicissimo regi in perfidissimũ hostem opẽ ferat annuit fidissimus Rex amiciq; causam quam propriam protegere properauit et comparatis copijs. Dunensem principem in aquitaniam nauarramq; e vestigio

[illegible] Cardinalis medices aufugit.

Palici⁹ & nri in galliã se recipiũt.

Oĩs insubria a ludouico defficit.

ire iubet Trimollium vero et Claudium seyssellium oratores ad Heluecios destinat qui illos recocilient: sed & militum et oratorum inanis labor fuit: nam dum princeps Dunensis in aquitaniam tendit: ingens anglorum classis aquitanico in sinu fluctuare nunciatur visum Dunensi minus consultuꝫ nudam pręsidijs deserere prouinciam ne et anglus eam occuparet et se vlterius prodeuntem intercluderet. Nec posse hyspano a fronte resistere. Si a tergo ab anglo premeretur. scribit igitur ad Ludouicum auxilia augeat. Ipse vero interea leui incessu per aquitaniam præsidia disponens in Nauarrę fines exercitum ducit Tardiuscule tamen nam anteq̄ applicuisset / pampillonam in saltu pyreneo Nauarę principem vrbem hispanus pulso Iohanne rege occuparat: set anglica classis cui admiraldus pręerat vbi nil inerme aut indefensum aquitanicis oris iamq; et borbonium et ipsum Franciscum Vallesium auxiliares nostris venturos didiscit versis velis in britannicum mare se recepit. Qđ et si nonnullæ gallicæ naues in conspectu essent dubię tamen nec confligere ausæ (nam et numero et viribus impares erant) Vim hostilem patientius diutiusq; tulere donec Primangayus regię nauis (quam Anna illius auctrix a proprio britannorum ducum insigni torque cordigeram nuncuparat) Magnanimus ductor regiam anglorum nauem cui admiraldus insidebat prospiciēs in eam vela dari iussit idem et Admiraldus vt se impeti videt paribusq; animis signis vndequaq; cauentibus curat. Non aliter esurientes falcones prudentesq; grues: rostris vnguibusq; armati infestis explicatisq; alis quam regie naues plenis lintheis tonantibus fulgurantibusq; machinis ac ingruentibus iaculis. Primo impetu concurrunt. Mox nexæ vncisq; hamis cōpacte vbi iacula defecere acerrimam pugnem multis vtrinq; cadentibus / manu conseruere. Sed e nostris

Trimoliet seyssellus ad heluetios legant

Anglorū motus.

Cordigernauis cuꝫ ãglica pugna.

quispiam cui⁹nec nomen accepi igneꝫ i anglicam misit qui anteā quam naues diuelli potuerint ambas deuorauit: solus primangayus (vbi nulla salutis a flammis patuit via) in mare armatus sese precipitem dedit Terruit reliquaꝫ anglorūꝫ classem admiraldi regiarumqꝫ nauiū excidiū: sed longe magis ductoris nostri magnanimitas q cineres suos hostilibus misceri non tulerit et æque ac eorum manes per neptunias tartareasqꝫ vndas persequuturus curtio cordatior ęquoreos furores viuens armatusqꝫ subierit. Quid si id animi ceteris sit nusq̄ se tutos arbitrātur hinc quantū velis quantū renigibus possunt angliam repetunt / at igentior hyspanū mętus inuasit vbi borbonium dehinc Frācīscū valesium a Ludouico missos in se mouisse audijt nescit quid fingat aut moliatur vt qui de imperio suo actum (ni adhuc nouos texere dolos fortuna tulerit) non diffidat: Accessit illi malo omine Iulij pōtificis inopina mors, quę iam fere obtusum in amentiaꝫ detrusit: hinc nāqꝫ anglū fugientē videt hinc amici pōtificis occasum audit hinc gallicam in se virtutem aggeratam conspicit: pontificem suscitarę cum nequeat amicum salt em illi sufficere cupit. Sed id exequēdi venia nō datur cum auxiliarem classem (qua nostros retunderet) reuocare minime posset / et violentius ipō marte num ē vallesium instare non ambigat in tam ancipiti negocio consilium sors ludouico (vt reor) infensa attulit audijt enim Trimollium apud heluetios tempus inuanum terere / et anglum / classem in nos reparare. Hinc si a Ludouico inducias petat non negaturum hacqꝫ arte Franciscum a se repulsurum sperat: Setijt ergo et exorauit a ludouico (quid mirum: si in eum totus orbis conspirat) inducias. Quibus reuocatus Franciscus cum exercitu ad sócerum redijt. Hac saltem gloria conspicuus vt sola nominis phama victorem hostem belli pausam supplicem expetere coegerit: sed longe dispar fuit Trimollij seyssellịqꝫ reditus qui fere exacto apud heluetios semestri nil

Ambę naues cōburuntur.

Iuli⁹ pōtifex moritur.

Induciæ ferdinando a ludouico cōceduntur.

nisi belli minas retulere. Indoluit Ludouicus efferæ gē-tis pertinaciam quos vbi blanditijs frustra tentari accepit: Igne ferroq; demulcendos decreuit. At ne Leo pontifex quē cardinalem medicem hactenus diximus quiq; in demortui Iulij sedem vnanimi cardinaliū ad sensu euectus fuerat. quidpiam in se moliretur Seysellium molliflua præpollentem facundia ad eum destinat. Coactisq; egregijs copijs Trimollium Triuulcium ipsumq; Albaniæ ducem ac Robertum marchium insubriam repetere imperat: presto fuere incliti proceres. Et superatis alpibus ad Nouariā castra posuere: vbi cū Heluecijs Maximilianus Sforcia in eo qui patri fatalis fuerat argo exercitum duxerat. Set non eodē cardine celici orbes semper voluuntur. Nam qui aliquādo hosti sinister fuit ager nostris infœlix fuit quippe qui ob recentes pluuias paluster erat: nec poterat equestris phalanx / nec ipse rotate grauioresq; machine luteo cœno emergere: hinc pedites (cū impares inimicis essent nec ab equite aut subsidiarijs tormentis iuuarentur) primi fuduntur: inter quos florengius iamesiusq; ambo marchij filij plusq̄ humanū credi possit pugnauere: set & paterna virtus tūc enituit: illos vt audijt viriliter dimicantes occubuisse: nil eo fractior inquit nec exanguia quidē corpora hostis triumphabit & per medias densasq; Heluetiorū turmas terribilis gradiens geminā prolem fere exanimem letalibusq; confossam vulneribus retulit. Dij tamen (quibus magnanimorū cura est cordiū) in pristinā salutem eos & patri & patriæ reddidere. At equites fusam peditum aciē seq; terteis fere compedibus tentos vidētes vlterius progredi minime ausi in fugā vertuntur. Sicq; victor minimo negocio Maximilian⁹ euasit: ea victoria Maximiliani Cæsaris Margaritæq; filię animos auxit: quib⁹ visum est nunc tandē Ludouicū vinci posse. Si anglus auro armisq; prępotens in Galliā traijcere / & Heluetij burgundiam infesto agmine infestare non abnegent. Solicitant

Iulio sufficit Leo ad quem Seisellū Ludouicus destinat.

Ludouicus insubriā duce Trimollis mittit.

Marchij virtus.

Nostri ad Nouariā fuduntur.

igitur vtrosq; properent accelerentq; patentē victoriā capescere: quod etsi moriens Henricus septim⁹ Charoli octaui auxilio anglorū rex filio Hērico q nunc anglis imperat prohibuisset ne Francorū amicitiam desereret. plus tñ paternis monitis apud magnanimū regē laudisq; cupidum iniquorū consiliū valuit: hinc citissime classem parari precipit. Tanti mo⁹us pernix nuncius ad Ludouicum delatus (ni prudentissimus fuisset) terruisse poterat: sed vt arridēte fortuna nusq̄ elatior sic aduersa infractior apparuit: salubriq; fretus cōsilio Trimollium ad heluetios sedandos auro onustū mittit. Pyennarū vero dñm ac magnū senescallum Picardię Normanięq; vicarios earum regionū portus vrbes arces pręmunire iubet donec ingētior conscribitur exercitus at Heluetij q anteaq̄ ad colloquiū Trimolliū admitterent centena milia nummū aureorū petiere non aurū: sed Ludouici amicitiam oino spreuere. Acceptoq; auro Trimolliū in burgūdiam iam penetraturi vacuū remisere festinauit Trimollius in burgundiā cuius prorex erat (vt quantū ꝓ tempore liceret) prouinciā muniret. Set tam p̄cipites Heluecij regios in fines igne ferroq; omnia vastātes irrepsere vt vix vrbiū portas obserandi horę superfuerint quātas tñ potuit Trimollius e vicinis prę sidijs copias congessit & diuione aliquantisper munito illic hostē pro virili sustinere statuit: nec mora obsidet semireparata in vrbe machinisq; ac omniū telorū specie impigre oppugnat: nulla spes auxilij nulla salutis: si (quid auaras Heluetiorum semper excecauit mentes) aurū nō suffragetur hęc sola in eos arma posse vident. Impetrato igitur colloquio Trimollius ingentes thesauros pollicet: centenaq; nummum aureorū milia primo cōgressu ꝓfundit: & sic quos armis retundere non poterat auro victos obsidione soluere & patriā repetere cōpulit. Set nō his armis anglus qui iam Callisiū aduentarat repelli potuit: quinimo Sufforcij ducem ac Tallibotum cum bona exercitus parte

Heluecij in burgūdiam.

Heluecij p̄cio i patriam remittunt.

(dum ipse a maritimis laboribus paulisper respirat) Ludouici fines inuadere imperat qui nil segniter agentes ferro igneq; omnia vastantes Morinū obsedere in quos lōguę villę dux ac nōnulli proceres haud spernēdas copias duxere: sed dū obsessos cōmeatu refercire moliunť anglicis insidijs circūuenti semiermes nōnullis cesis cęterisq; fugiētib⁹ ex eis fere insigniores capiunť vinctiq; in angliam ducunť. Ea res Ludouicū (etsi egre valeret) e vicennarū proxima Parrhisijs arce digredi coegit præmisso prius cū exercitus parte Frāciſco valesio ſet angl⁹ qui callisij adhuc belli auspicia captabat Maximilianūq; cæsarem pręstolabať vbi Franciscū in se accingi audijt solo nomine territus (ne priusq̄ suis iungi posset ab eo interciperetur) properauit a callisio morinensem obsidionem petere idq; tā palatim vt phama tulerit si Pyennius suos nō prohibuisset facile in manus nostras cōcidisset. Cui ecce tristior nūcius regē Scottorū in Angliā cū numeroso exercitu penetrasse retulit penituit nil mirum tā temere & patriam in discrimine vicini hostis deseruisse & in tam potentissimū regem contra paternā mentē mouisse. Augebat etiam indignationē bilimq; exasperabat Maximilianus Cęsar quod pręter fidem iuratā cum pollicitis auxilijs nondū venisset. In se tn̄ Franciscū vallesiū borboniūq; ab Abbatisuilla parari audiebat quibus et si copijs numerosior sit hesitat tamen an suis fidere queat vt qui patria blandissimis Maximiliani sermonibus eum abstrexerant forsitan derelicturi si victoria scotorū regi sororio cedat. At dum his fluctuat syrtibus ab vxore illi redduntur literę scotorū regē. Deletis fere ad internitionem anglis occubuisse. Scotos vero regis fato licet victores cēserenť territos ꝓprios lares remeasse. Vix legerat lr̄as. Ecce & maximilianū ad secūdū lapidē auxiliarē adesse accepit huic q̄ iā fortūę maledicebat resūptis animis audētior gestit. Et quo felicioribus auspicijs maximilianū exciperet morinū accerime oppugnari imperat

Angl⁹ in gallias traijcit.

Lōguevillę dux & pleriq; e nostris capiuntur.

Angli anxietas.

Rex scotorū moritur pugnans & victor.

Maximilianus& anglus morinum obsident.

Set nec Maximiliani aduētus victoriā illi parturijt. Nā Morinenses validissimo tutati cui Pontisremigij heres dux erat presidio hostem iterū atq; iterum insultātē fortiter a mœnibus arcuere:sed tandē longa obsidione fessi omniūq; cōmeatu exhausti pacis conditiones longa dierū intercapedine tractare ceperunt: idq; iubēte Ludouico qui iā satis scius quā difficiles bellorū sint exitus Heluetiosq; ac Hispanū nil aliud quā pugnę finē explorare qua aut oīno victus ab eis diriperetur aut saltē vincendo fractior facilius vinceretur anglo nusq̄ cōgredi proposuerat quē & a Maximiliano auri bibulo thesauris aperte emungi & diutino bello infringi sciebat paruiq; existimabat si exiguā vrbem tantis sudorib⁹ tantoq; auro emptā anglus tandē obtineret. Eapropter ardentem Franciscū obsessis suppetias ferre prohibet donec ipse cū integro exercitu adesset. Obsessis vero vt vrbē quā poterint diutius detineant cūq; nec amplius per inediē id licebit(si ipse auxiliū interea non tulerit)ęquis conditionibus dedant. Regium pons remigius imperiū optime ęxpleuit. Longis.n.ambagibus interpolatisq; inducijs hosti toto bimestri illudens tandē vbi nil quod mādi posset famelice amplius vrbi supererat eā dedidit. Ipse

Morinū anglo deditur.

vero cū integro pręsidio oībusq; impedimētis armatus: instructaq; acie per medios hostes incedens ad Ludouicū inuictus se recepit. Mirabanť Maximilianus anglusq; infractā gallici pręsidij virtutē quā nec ipsi nec iniquus etiā liuor carpere possent. Hinc Maximilianum alti⁹ suspirantē exclamasse ferunt. O feroces inexpugnabilesq;

Suspirantis Maximiliani exclamatio.

animi quis vos conteret:quis duras ceruices subiugabit Cedentibus igitur nostris inimicę acies vrbē ingrediuntur quā etsi illesam seruare anglus iurauerat. Cæsari tamen milites datā fidē fregere miserosq; ciues dirispuere ac potissimā vrbis partē incendere. Interea Ludouicus in corbiensi agro contracto recensitoq; exercitui Franciscū valesiū imperatorē pręficit:iubetq; si anglus somā

flumen ad se traijcere tentet.Prohibeat Simminus nusq̄ illū adoriatur illinc corbiā:dehinc Ambianū se recipit. Et ecce distincti in diuersa studia Tornacēsiū oratores ei offerunt.Pars.n.vrbis in fide Ludouici perstare decreuerant:pars anglo anteaq̄ e patria solueret vrbē se proditurā cōuenerant.Petebant ergo fideles Ludouici p̄sidium:perfidi vero nil tā potenti vrbi opus esse cōtendebāt.At dū Ludouicus sinoni q̄ laochonti plus credit anglus Maximilianusq; ad Tornacēses euolāt:& intra mœnia ecōposito excipiunt:quę res vbi Margaritæ austriæ innotuit nil morata cōtractis insigniorib⁹ ac formosioribus vndequaq; puellis cū Charolo nepote ad patrem anglūq; estimauit sperans Tornacū nepoti facillime ab Anglo se exoraturā vbi appulit magnanima mulier ludi publici festiq;dies celebrant lautissima cōuiuia nouorūq; irritamenta amorū choreę post habito belli studio p totos dies ipsasq; noctes crebescunt.Quid moror nō aliter Antoniū ægyptię blanditię quā anglū belgice illecebre irretiere hinc captato Maximilianus ac Margarita tempore ab anglo vrbē nepoti dono mellita facūdia petūt: iā nō abnuebat liberalissim⁹ princeps:set tallibotus id p̄sentiens regē ac secreto aliquid dicturus ab eorū conspectu seduxit.Remotisq; arbitris his verbis alloquut⁹ est. Ea ne fuit mens Serenissime rex cū a patria in antiquos hostes soluisti victoriā si quā deus optimus maximus largiretur integram in fœmineos sinus demergere fuit ne hoc tuū institutū vt non patrię proprięq; glorię sed Austrio sanguini militares.Hi sunt ne triūphi quos penatibus diis referre paras vt victorē mulieribus laqueis vinctum succubuisse non pigeat.Cerne p̄cor quibus te ingenita astutia circūuenit dolis Maximilian⁹ qui morinū de solari imperauit & nunc muliebri lingua Tornacū extorquere molit quo ex victoria nil tibi supersit ingloriusq; patriā repetas.Taceo illius inexplebilē auri sitim q̄ et si myda aut chræso opulētior fueris gazas omneis tuas ebi

Tornacū anglo deditur.

Maximiliāñ⁹ & margarita ab anglo tornacū charolo nepoti i munus petūt

Tailibo ti ad Anglū obiurgatio.

bet deglutiet absorbebit. Respira paulisper inuictissime rex & teipsum cōsule ne post emūctos thesauros gloriā quoq; tuā austria rapacitas deuoret īgeniū regis animū lenis amicaq; obiurgatio perstrinxit imutauit ac cupidi-neis pharetris p̄ualuit mut⁹ suppudēs roseoq; tictus ora rubore ac massinissa a scipione sese ad Maximilianū mar garitamq; proripuit credidere illi ad se redijsse quæ pe-tierat vltro largiturum instant / perstant / vrgent arden-tioresq; nepotem cum eo sibi communem offerunt qui & vrbem illi fidissime seruaturus & æternum pariturus sit. At ille ingemiscens auxius cassaq; voce respondit. Parcite principes super illustres ab eo quem amicum no stis exposcere quod non sine perpetuo dedecore datu rus sit grauiorem æquis non tulere animis illi repulsam: sed nepotem trahentes a rege indignatiores abiere. Et citatis suis eo insalutato Flādriam repetiere suspectā ab hinc habuit Maximiliani austrijq; stemmatis fidem An glus: nec solum cū Ludouico negocium sibi esse: Set cū his quos amicissimos sperabat perspexit. Vocato igitur consilio cū Franciscum valesiū sibi insidiātem haud du bitaret anteaq̄ Maximiliani abscessus ei renūciaret præ sidis Tornaci relictis Callisiū properauit vt illinc in An gliam vela dedit. Eo abeunte Ludouicus munitis Picar diæ arcibus Parrhisios mox blesas repetijt vbi ab vxore lętissime susceptus est. Set & eius quieti Heluetij iterum inuidere visi sunt qui Burgundiam sese inuasuros iacta bant. Ad quos reprimendos Borbonium cū iusto exerci tu dimittit: set illi tā inuicti imperatoris virtuté expaue scentes se fœderi quod cū Trimollio percusserant adhe rere significarunt si quę insubrias adhuc detinebant tar-ces. Pręsidia quę vel famę peritura erant Ludouicus re-uocaret. Excepit conditionē Ludouicus sicq; milites in subri rediere: set inter cæteros Aubiniacus Brixiensi ar ce instructa acie armatus prodijt & patrios lares repetijt eo abscedente Hyspani arcem occupauere Venetis cre-

Maximilianus & margarita repulsā ęgre ferētes indignati ab anglo abeunt.

Anglus patriā repetit.

Heluetiorū motus reprimūtur.

Præsidia ab īsubria reuocanſ

dẽtibus illos a se prçcariam habere: sed vbi inuanũ eam repetijsse cognouere penituit tam infide ingenti fidẽ de disse:hinc si Ludouicũ reconciliare sibi possint tentare constituunt Erant lochijs mancipati Bartholomeus ille Aluianus insignis ĩperator & Andreas griti⁹ ex illustrio ribus Venetorum proceribus: quibus Veneti mandant pro virili tentent Ludouici animum demulcere & Venetorũ amicitiã illi haud indignandã suadere. Properãt captiui Ludouico Venetorum mentem aperiunt qui rẽ sibi frugi fore ratus non spernandã Venetorum (si sincera sit) amicitiam esse respondit: captiuosq; ad se vocat & secreto colloquio audit. Illi iam rem firmaturos pollicẽtur & id Venetis euestigio rescribunt: non distulere Veneti legatos qui fœdus cum Ludouico ferirent mittere qui æquis conditionibus liberatis lauteq; a Ludouico donatis captiuis perpetuam regi amicitiam pro principe senatu populoq; Veneto iurauere: set interea dum veneti pacem firmant inuida mors Annam augustam Ludouici castissimam in tredecimo supra quingentesimum & millesimum anno Idibus Ianuarijs. Prohdolor exanimauit quam regio funere Blesis Parrhisios dehinc ad Dionysium cenobium magna impensa: set longe profusioribus gemitibus publicisq; lachrymis efferri curauit. Natalesq; sibi Blesas (quas vnice prius dilexerat) funestas exosasq; abhinc habuit: & a quibus paucis post diebus diffugiens Parhisios ac Vicennarum arcem venit. nec ibi luctum rumpere potuit: set sancti Germani in laya arcem (quæ placidissima est) petijt nec quem q̃ ibi nisi pullatum ad colloquium admisit. Augebatur indies tristi in pectore dolor: nec vlla mitigandi via patebat. Si geminæ natæ Claudia Renataq; dirum frangere merorem nequeant. Illas igitur a Blesis ad se vocat quæ natiua gratia ægrum parentem aliquãtisper solauere. Illuc conuenerãt totius gallici imperij heroes. p̃cipue quos aquitanica ac Picardica expeditiõe plusq̃ cçsarea

Veneti ludouico recõciliant

Anna augusta moritur.

liberalitate sibi deuinxerat Franciscus: quibus visum est vniuersæ reipublicæ expedire vt per ætatem Claudiæ eatenus prorogatæ nuptiæ adimplerentur. Eapropter regē adeunt supplicesq; obsecrant ne tā desideratos gallico orbi hymeneos diutius protendat: placuit Ludouico cōmunis illustriū virorū zelus intimoq; pectore gestijt & quas optabāt nuptias totis animis indulsit. Quid plura publico applausu Franciscus Claudiā vxorem duxit: set nec ibi defuit Annæ desideriū. Voluit eñ Ludouicus pullatas esse nuptias: quib⁹ expletis nescio quo referente nonnulli.n. famę nonnulli longuę villę duci (qui adhuc captiuus apud anglos erat adscribunt) prope diuinæ Mariæ Angli regis germanæ elegantia forma venustas ad Ludouicum delate sunt: incaluere iam senescētis medulle visumq; illi est Mariā aliquando terris pacē tulisse: & id alteram Mariam iterum posse. Quamobrem Ioannem a Sylua pręsidem Rothomageñ. ac Boherium Normaniæ questorem oratores legat qui Mariā ab Anglo sibi coniugem petant. Festinant illi regis votū exequi & in Angliā traijciunt qui vbi Anglo regiam mentē apperuere protinus obtinuere. Paratur ergo regia classis quæ nympham vectura sit id vbi Ludouico innotuit. Accersitis toto imperio heroibus & tunc primū puellam vestem exutus in Picardiā quo ventura erat iter arripit. Electosq; nonnullos regij stemmatis proceres qui Mariam excipiāt callisium mittit illuc vix appulere & ecce regia classis in portu adest. Procedunt reguli & cœlestē deam ouantes suscipiunt. Illicq; aliquot dies morati eā Abbatisuillam vbi Ludouicus præstolabatur deducunt. Processere illi obuiam Franciscus Britonum ac Vallesiorum Alenconius Borbonius duces Vincedonēsis & pleriq; comites ac reliqui Gallici principes. Nec potuit ipse Ludouicus differre quin conscenso insigni equo intextoq; paludatus auro obuius illi fuerit quam vbi conspexit dato osculo blandaq; salute. In vrbem redijt a qua in

Nuptiæ Francisci Valesij & Claudiæ celebrant

genti leticia excepta est. Et ingentiore Ludouico diui Dyonisij die nupsit: labor esset his quos mellifluis oblectat Parnasus fontibus. Qui vel appollinea pręcingunt tempora lauro. Epithalamium hic cauere sat sit hystori ce modestiæ hasce nuptias. Pelei thetiosq3 connubia vicisse. quib9 et religiose et magnifice expletis post octa uum diem abbatisuilla digredientes perq3 picardiæ vrbes qua transitus eis fuit summo applausu excepti tandem in diui Dyonisij ędem venere vbi more reginarum vncta coronataq3 Maria triduū fere exegit / hinc Parrhisios / gestientes / iubilantes / laudantes / psallentes ouantesq3 latissima regina ingressa est. vbi celebratis per Britonum vallesiorumq3 ducem / ac ceteros Franci imperij regulos. hast iludijs mensem totum festum iucundumq3 ex pleuere. Hinc donatis regijs munerib9 Dimissisq3 anglis qui reginę comites fuerant Ludouicus et Maria sanctum Germanum in laya petiere vbi aliquot dieb9 exactis Parrhisios rediere. Heu heu extrema gaudij luctus occupat. Ecce infœlix mórbus Ludouicum inuasit: quo post octauum diem mortales artus exuere Kalendis Ianuarijs. M.ccccc.ac.xiiij. Regni sui decimoseptimo ab i pla cabili parca coactus est. Quod reliquū terrestrę fuit ęde diui Dyonisij ad Anne coniugis charissimum latus magna impensa humatum est.

Maria angli regis soror Ludouico nubit.

Ludouicus morit

ℭREX FRANCISCVS PRIMVS.

IDEREO iubare iam coruſcãte ludouici ſpiritu certiſſima patrię ſalus. Franciſcus valleſius auguſtus diuis Karolo ſabatenſeq; Ludouice engoliſme ducib⁹ ſuper inclita ac optatiſſima pgenies. Tertio affinitatis gradu Ludouicu; attingens auſpicatiſſimuſq; gener gallici habenas imperij recepit. Que; vt pręſentiſſimũ numen primumq; mortalibus principem benigni cœlites exhiberent. Primum ſacri huius nominis: primi menſis Klendis. prima hebdomadæ luce primarie / gentis ſceptra / et in ipſa noſtri ſeculi primaria florentiſſimaq; vrbe fauſtiſſimis auibus ſuſcipere volue̜runt. Verum nec ſuperos ſtudioſior hęc cura fefellit. Magnitudo.n. clariſſimi eius nominis vtramq; apollinis domum impleuit: prudentior numinis nut⁹ geminas iani fores pro arbitrio aut claudit / aut referat / ei⁹ auſpicia cuilibet labori fœlix principiũ largiũtur. Augetur chriſtianiſſimi populi principatus tam clemẽtiſſimo auguſtiſſimoq; Cęſare imperante / vrbis decor / ſublimitas / ciuilitas ac religio ampliantur eo principe rempublicam moderante ad que; cetera diuinitas non opinione Sed exploratiſſimo argumento colligitur. Quippe ſi maieſtate; eius cõſideres. Quid ipo ioue haud digniſſimũ videbis: ſi proceritatem / formęq; decorem: nõne iuuenilem phœbi venuſtatẽ (ſi te claritas tanta non excecat) p oculis habes: ſi facundiã: nõne mercuriũ iuſſa deorũ explicãtẽ audis: ſi gratiã: nõne venerẽ. Kariteſq; diuinis ludentes ridenteſq; labiolis amas. Si quos lucis radios gemino cornu. huic miſellis / huic fortunatis partiẽ phœbẽ ne ipſam infœſtiores tenebras propellentem adoras. at ſentiãt poti⁹ hoſtes martias eius vires: tententq; hercu

Frãciſcus merito prim⁹ dicitur.

lea eius dextera clauã euellere. Nos vero saturnia aurea q; secula hunc celestium virium cõgestorem retulisse ge stiam⁹. Accedant deiformis ei⁹ animis precelse dotes q̃ imbecillã nostre mentis aciẽ eximijs illis quos vibrãt ful gorib⁹ adeo pstringũt. Vt neq; intrepidũ fas sit fulgẽtis simis illarũ radijs oculũ obijcere. Qui immo proficiscen tem ab eterno luminũ parẽte perẽnẽ sacratioris spũs lucẽ ab eo nusq̃ diuisibilẽ supna pasci sapientia communi q; omnipotentia perfrui pientissime credimus. Si.n. quo ardore frigescentem Ludouici senio rẽpublicã refocilla rit pspicias seraphicis eã restituisse ignibus letabere so rorium Nepe alenconij ducem armigniaci comitatu. De hinc biturigũ pricipatu donatũ Normãnie proregẽ insti tuit (Borboniũ militie principẽ quẽ cõnestabilẽ vocant) creauit Vicedonẽses Ducalib⁹ auctũ titulis picardie vica riũ. dũ Pyennius diẽ clauserit destinauit: sed qd p singu los regij stẽmatis semideos versor cũ neq; imensis quot munerib⁹ dignitatib⁹ pricipatibusq; illos ãpliauerit omis parnaseus labor exprimere. Neq; historie hec humilitas referre possent / vnũ sat sit his seraphicis amorib⁹ nr̃o nu mini nunq̃ lacescente studio nec sanguinis tm̃: sed ardẽ tissimi fidiq; spũs nexibus inuictissimus & adherentib⁹ lã guescentes nuper imperij nemos nouis virib⁹ adeo cal factos instauratos roboratosq; vt eque ac canuz latrat⁹ cynthia: hostiles minas franca expaueat monarchia: qn etiaz nec his finibus cohibita est supra cœlestis hui⁹ quẽ colimus animi flagrans in patriam pientior cupido Ẽm uero vt fortem solidam constantemq; viditne in vicia effrenis laberetur cherubinea eam prudentia moderan dam istituit. Quo sue iconcussum clementie thronum fir mius stabiliret. A quo legalia oracula nectarei itemerate ãnes sapiẽtia fulgẽtissimiq; iusticie radij scatirẽt / mana rẽt ordirẽt / erũnasq; nr̃as illustri coruscatiõe & salubri as piramĩe leuarẽt / ipe aũt sup celsissio residẽt solio claudi az iunonẽ / q̃ eterni amoris casto pectore sidereisq; oclis

Primacœ lestis ierarchia.
Alẽconi⁹ normannie prex.
Borboni⁹ cõnestabilis creat.
Vicedonẽsis ducis titulis auget.

flammulas ebiberet ac nostri Iouis clementiæ largitrix Conciliatrix/cybele fęcundior deorū progeniem astrorū innumere plebi equaret a dextris constituit fęlicē vero deiparam ludouicā: quę prudenti speculo fatalia decreta terminaret Solomone pientior sinistro lateri considere iussit(nā & si Solomon ꝓtestat⁹ nil matri se negaturū ꝓprio dyademate illā honorauerit Adonię tū obsecratas nuptias non modo non concessit: sed in fratreꝫ Deum arasq; frustra iplorantē crudelius grassat⁹ est. At hic noster Solomon inclite genitrici nil negandū sanxiuit procedite igitur filiæ parrhisiæ Hierusalem adorate regē Solomoneꝫ diademate insignitum quo coronauit eū mater sua in die despōsationis suę: sed q̄ hæc mater: quę hęc corona; quę hęc desponsatio: si bacchū bimatrē credere potuit antiqtas. Hunc verū bimatrē ꝓbabilius totis animis venerabimur Ludouica.n. sacros art⁹ sed diuina lux æternum lucentēq; spm̄ genuit illa corporeas triūphaturasq; vires nutrijt Hæc iuictissimā magnanimæ mentis aciē procreauit illa fragrātib⁹ aromatib⁹ decoratissima mēbra sepi⁹ refouēda curauit. Hæc ab imortali dauide hunc nostrū Solomonē in iusticia et sanctificatione Sadoch. et in nomie sacerrimi prophetæ Nathā nobis vere donatí Iesu saluatoris(dominātiū ecclesię romanæ cardinaliū cætu dominanti Francisco benedicente virtutib⁹ archipręsulū. virtutes regiæ eius maiestatis attollentibus potentibus salutari sanctitate pontificijs patribus/episcopis abbatibusq; prępotentē sanctum domini sanctificantib⁹. Concurrente superne secūde ꝫerarchiæ afflatu/et beatitudineꝫ omnem a paracleto effusaꝫ secundo nauigio per aquas gratię quę supra cœlos sunt afferēte) oleo leticie pre participibus suis in regē & christū domini vngi obtinuit. Et ecce astitit regia a dextris in vestitu deaurato circūdate varietate. Quesiuerat i lectulo per noctes quē diligit anima sua/non in lectulo pigritię aut voluptatū non per tenebrarū noctes inuene-

Solomone pientior Francisc⁹

Scda ꝫerarchia.

rat. In sole etenim iusticiæ posuit tabernaculū suū et ipse tā q̄ sponsus procedens de thalamo suo: intercepta ab hijs qui custodiūt ciuitatem quaз nisi dn̄s custodierit frustra vigilat qui custodit eā. O quę est ista quę ascendit p de= sertum delitijs affluens innixa super dilectū suum qui pa scitur inter lilia. Et quem preteritis excubijs inuenit& te nuit donec introduceret in domū & cubiculū matris suę Hęc est q̄ progredit̄ quasi aurora consurgens / pulchra vt luna electa vt sol / terribilis vt castrorum acies ordina ta / tota pulchra et in qua macula non est / perennis et in= concussa fides. Que deaurato raritatis vestimento orna ta: et in fimbrijs aureis sanctorū meritis circūamicit̄ quę ab antiqua philosophantiū gręcorū hebreorum caldeo= rum latinorūq; doctrina in tenebris expetita pernoctan tes tamen pertransijt & ab occiduo Iesu optimi maximi sepulchro vt aurora consurgens rosidas diuini ort⁹ por= tas reserauit pulchra vt luna sine macula veri appollinis lumen excepit Electaq; vt sol lucis radios populis q̄ am bulabāt in tenebris partita est: et ascendens per desertū Asię / per desertū Aphricę / perq; maximam Europe p̄= tem spreta / irrisa / tyrannorumq; insidijs impetita here= ticorū venenatis dentib⁹ lacerata tandē dilectum vnicū inter lilia pascentem inuenit tenuitq; super quem innixa delitijs affluens terribilisq; vt castrorū acies ordinata / p̄cedens geticos furores lombardam rabiem / hyspanā perfidiam / punicas insidias Cerbereosq; vniuersæ Asiæ latrat⁹ sepissime compescuit. Quid mirū ergo si inuentū hūc vnice amat obseruat / colit / veneratur / Celestis gra= tię oleo linitum: et integritatis diademare a superna lu ce genitrice in celebri desponsationis die coronatū chri stianissimiq; nominis celeberrimis titulis illustratū. prici pib⁹ veram dei ymaginem principandiq; auctoritatem a supernis principantib⁹ sibi elargitam benigno sydere p̄= bentem angelicis sui imperij senatibus archāgelica fun ctione natiuæ lucis fulgores et maiestatem sociali quo= Tertia ie rarchia.

dã iure communicantem / ac extrema ȝerarchialiũ excel lentiarum ab excelſo ſuo ſerenitatis throno per ineffabi les ęterni ſpũs intelligentias complectẽtẽ / perfruentem cõgerentem: ſed vbi vnctus et coronat⁹ in Remẽſi Giõ. Quid eñ Gion niſi luctatio. aut arena: ecquis remos ſi ne luctatione rexerit. Aut quis ignorat quaȝ dextro Re migio Clodoueum diuus ille Remigius per vndas ſacri baptiſmatis in ſalutis portũ duxerit. Hinc merito remis coronantur franci reges qui fere naufragaȝ eccleſię cym bam fortibus remis luctantes calcatis hereſum hoſtium q; arenis tutam i quietẽ ſepiſſime deduxere Quod ſi ber ſabeides ille Solomon iure optimo in gion vnctus eſt ſi franci reges hacten⁹ bene initiati ſunt eo iuſtius hic no ſter So lomon celeſti oleo Remis linitus eſt quo a peren ni materne lucis fonte procedens fons ipſe fidelis iura menti ſatianſq; iuſticię puteus rite creditur vnumquem q; pro meritis repenſans prudens retributor parcere ſub iectis et debellare ſuperbos didiſcit / proximiuſq; fran ce libertati nomen ſortitus obrutam iulianis hyemib⁹ ec cleſię pupim ſolidauit / firmauit / reſtituit et catholicę fi dei flagrans amoribus procelloſas vnitatis chriſtianę di ris ſciſmatum ventis vndas placauit propicijs ebediẽtię ȝephiris pleniſſimis velis ac inuicte fortitudinis remis in pacificum littus perduxit. At ſi promerit⁹ ſacris optime ſctifica t⁹ eſt. Quis neget exiguã exilẽ auguſtã debileȝ & naucam eſſe omnẽ mortaliũ (ſi glorie ei⁹ conferas) laudẽ verum ſi humaniſſimaȝ eius clementiam inſpicias Et la cte et mola tantum ſalſa litantes benigniſſime ſuſcipien tem videbis Nã et ſi i excelſiſſimo humani generis faſti gio poſitus ſit neminem ſpernit: neminẽ abhorret obau dit refugit ſed minimũ quemq; poſita ſeueriore maieſta te amplectif excipit exaltat exurientes bonis adiplẽs vi duam pupillumq; ſub vmbra alarum vt pupillaȝ oculi di ligenti ſolicitudie cuſtodit: propterea populi cõfiteanf ei in ęternum et i ſeculum ſeculi / memores ſint nois ei⁹ in oĩ generatione et generationem. Et filie fortitudinis

Vnctio ſolomonis regũ francorũ vnctionis figuratiua.

tiri ī muneribus. vultū eius deprecentur omneis diuites plebis. Dicāt filie ſyō / filie viſiōis pacis et ſpeculationis que lutetia eſt a luce non a luto dicta cum alme theologię lucis radios totum in orbem immittat et in qua diuinę ſpeculatiōis ſpiritaliſq; pacis viſio pręceteris noſtre tempeſtatis vrbibus emicat. Ecce rex tu⁹ tibi venit manſuetus. Audi filia & vide & īclina aurē tuā illi quia cōcupiuit decorem tuuʒ. Recte mea ſnīa hęc verba huic inclite ciuitati directa ſint quę romis redeuntem Franciſcuʒ illuſtri proceruʒ corona ſenatorumq; ac nobiliū innumero ordie cinctum tam iucunde tantaqʒ pompa letiſſima excepit vt nullus antea regum ornatiorem feſtiuiorem cultiorem aut ī ſua proniorē vota inuenerit. Inſigni igitur argenteis decoratiſſimo phaleris ſonipede vectus argēteoq; paludamēto ſplēdidus deuotiſſimā pſallentem reſonantem. geſtientē gratulātē / officioſiſſimam vrbem rex māſuetiſſimus / optatiſſimus / ſperatiſſimus / placidiſſimus ingreditur. Perqʒ medias pictis tapetib⁹ luſtratas regiones (biuijs triuijs ac quadriuijs laudantibus / ſalutātibus canentibuſq; theatris) īcedens. Excelſam virginis puerpere ædē ſubijt & illinc (oblatis pri⁹ regijs mūerib⁹) ingēs capitoliū petijt vbi regia in menſa medi⁹ pricipuʒ cenauit: diemqʒ morat⁹ edes regias (quę tornelle vulgo nūcupant̄) petijt vbi cū ſuis aulicis ac āglicis flamingiſqʒ procerib⁹ lautiſſima conuiuia ī feſtioreſqʒ imitātia pugnas torniamēta / ac haſtiludia celebrauit ceterū a Carolo auſtrio comes nauſantij (vt ſacris Remēſibus ꝓ eo comite flādrię adeſſet) miſſ⁹ (& ſi amiciſſime exceptus) mīn⁹ tñ a Frāciſco auſtrij reb⁹ cautū eſſe. Si ſtrictior neceſſitudinis & amicicię nex⁹ nō itercederet prudētiſſime ſuſpicās renatā ludouici filiā ac Claudie auguſte germanā futurā auſtrio cōiugē petijt. Qd̄ nō mō obtinuit: ſʒ & filiā Aurice pricipis q̄ iter regias heroidas educabatur vxorem duxit. Hic adamantinum fedus iter Franciſcū auſtriumqʒ ſolidari ſperatum eſt / cui et Ferdinandus et

Renata ludouici filia carolo auſtrio in futurā cōiugem deſpondet̄. Principis auraice filia conititi nanſantij nubit.

Maximilian⁹ cōſcripti ſunt quinetiam et cū henrico anglorū rege inuictiſſimo firmata eſt perennis amicitia tanetem benigne habuit Franciſcus Mariam Ludouici relictam vt eam ęque ac viuente marito rege coluerit. Dehinc ex Henrici voto duci ſufforcij nubere non mō paſſus eſt: ſed largiſſime donatam annuaqȝ dotali penſione aſſignata. Cū ei⁹ viro inumera procerum heroidūq; plebe comitatam calliſium vſq; deduci curauit: pleriſq; illaȝ vni ex Francis pricipib⁹ (ne ampla dos et ſuppellex ad exteros deferretur) nuptū dari obnitentib⁹: ſed federis lex ſacro inſculpta pectori apd Franciſcū publico etiā patrie commodo ſemp preualuit / que equi ſanctiq; obſeruantia ſtimulus fuit ceteris orbi chriſtiano dominantib⁹ Franciſci amicitiam auidiſſime petere vn⁹ Maximilian⁹ ſforcia. Heluetiorū temetaria vict⁹ peruicacia: ſedunēſis cardinalis ambitione motus: cęſariſq; Maximiliani (qui ſub fęderis imagine Franciſcum vt Ludouicum intercipere ſperabat) dolis imbut⁹ i cœlum os ponere auſus eſt Suiſqȝ auſpicijs heluetios cuȝ ingenti inſubrū ac hiſpanorum manu brianſonnem vſqȝ in alpinorum oppidum hoſtiliter incurrere paſſus eſt / diuerterat a Parrhiſijs cuȝ auguſta / ac genitrice ambāſiam Franciſcus vbi dum ſeruos venatur crudelis ſpina calcaturum ſydera pedem leſit. Accepit cœleſtes monit⁹ diuino ſpū / cūq; ſupplantatoribus ſeruis non innocuis ceruis negociū ſibi eſſe intellexit / auxit auſpicij fidem nuncius temerarij heluetiorū auſ⁹. Idcirco dum pedem curat: feſtinaſq; lothoringi ducis et Borbonij principis germane nuptias celebrat / cō paratas omni ope copias Lugdunū preire iubet nec mora. Exultauit vt gygas ad currendam viaȝ. Et vale dicto auguſte / & matri cui et regni moderamen & grauidę vxoris curam commiſit bituri gib⁹ nyuernis moliniſq; gratiſſime ſalutatus Lugdunuȝ expectatiſſim⁹ peruenit dedere operam lugdunenſes promiſſimaȝ illi vrbem exhibere tantoqȝ ſtudio leticia / pompa / triūpho / excepere / vt ſe

Mariam Ludouici relictam dux ſufforcij vxorē accipit quā in angliā remit tēdā franciſcus curauit.

Heluetij inſurgūt.

Lothoringi ducis & borbonij ſororis nuptiæ celebrantur.

non folum ac regem amari: fet feliciffimũ numen coli me rito cognouerit: nec tamen minus deuotis animis vien= nenfes gracionopolitani ac reliqui dalphinatiũ populi eius maieftatẽ venerauere. Tantus.n.applaufus tanta lę titia/tanta iucunditas vndiq; arrifere vt cœlitũ omnem coronã eos vififfe credidiffes. Mirabãtur cõfultiffimi cœ leftis ingenij acumen fortiffimi herculeas vires adora= bãt: difertiffimos neftorea rapiebãt facũdia: vniuerfos rofei oris decor cãdidulas fuaui rifu detegens margari tas, fydereorũq; fplẽdor oculorũ viciebat. O vere beatã quæ eius thoro digna inuenta fuerat. Iunonẽ formofif= fimę nymphę iurabant attollebant. Quid plura mentes/ oculi/corda/linguę voces/organa lyrę/tibię/plectra/tu be/tympana/fiftulę/cornua/cymbala in laudes/himnos odas/carmina/pręconia concordi accẽtu profundebã= tur refonabant & fupernũ ethera in cõmunis cœli terra rũq; principis exaltationẽ gloriã ac iubilũ inuitabãt. Ve= rũ quo oĩgene theoriã mineruę ingẽtibus vinceret meri tis Borboniũ qui p inacceffa alpiã iuga cũ exercitus par te pcurrebat cũ reliquis fequutus copijs punicos gręcof q; labores fuperauit. Illorũ eñ dux oculũ pdidit horũ ve ro maxima pars membrorũ vim amifere vacuãq; ac inde fenfam primã Italię orã vtriq; inuenere vnus vtriufq; la= bor horridã hyemem vincere & cũ inermib⁹ barbaris rei militaris omnino imperitis manũ cõferere. At non tã fa cilis Francifco fuit in Italiã defcenfus. Nã etfi hybernæ glacies minime obfiftebãt: buliẽs tñ eftuãfq; fub ardẽti fydere canis militẽ francũ egerrime affligebat: quinetiã nec patuit facilior via: fed qua nec herculi nec Annibali imo nec vlli antea duci tranfit⁹ fuit. Nã p Ebrodunẽfiũ fatalem Romanorũ coloniã in eũ q argenterie ab inco lis dicit collẽ itum eft: nec defuere monticole barbari q anguftias obftruere tẽtarit: fed ex tẽplo repreffi primas noftrorũ vires fenfere. Adde montiũ radices ab hoftib⁹ vndequaq; obfeffas: at vbi ventũ eft in editũ fublimiore

Frãcifcus Alpes fu= perat.

Proſper colũna a pontifice cũ auxilijs miſſus capitur.

colle rupiſparuerie oppidũ quod dura ab alpibus ſeſe proripiens prĕterlabitur ingens Italia: quinimmo & plenı hoſtiũ inſidijs agri patuere. Proſper tñ colũna q miſſa a pontifice maximo quingentorũ & mile equitũ auxilia ducebat eaq; loca tutãda ſuſceperat noſtros nec adhuc alpes ingreſſos ratus ad villã francã qđ in alpiũ conſpectu oppıdũ eſt ſe receperat vbi dũ vino indulget a Pallicio Aubiniaco Imbercurto ac Bayardo interceptus ſuis aut ceſis aut captis tentus eſt: nec proſperã ſibi fortunã amiſiſſe nec ſe firmã aduerſus francos columnã galloſq; ſe vigilãtiores prudẽtię oculos aut robur inter alpes minime amiſiſſe ſua iactura temerari⁹ cognouit. Ecõtrario noſtri optimis auſpicijs Italiã petijſſe ſibi pollicebantur vbi & fracta Romanorũ colũna ſimul & ꝓſperitas ad ſe migrarat vtq; inſignẽ frãco noĩe gentẽ primo cõgreſſu liberarant reliquũ qđ franci iuris eſſet ab hoſtili tyranni de vendicaturos magnanimiter ſperare ceperũt. Accreuit hęc haud temeraria ſpes ex hoſtiũ fuga q̃bus vbi colũne infelicitas nunciata eſt timidi magnis itinerib⁹ Mediolanũ profugere. At ne inſalutati abirent clayete nothus Borbonice tribun⁹ centurię a Salucijs padum vſq; multis occiſis pſequutus eſt. Et rediẽs Borboniũ in ſuã traxit ſentẽtiã quo anteaq̃ hoſtes ſocijs qui Mediolani erant iungerentur ſemipalantes trepidoſq; totis copijs adoriretur: ſet Franciſco alitervíſum: ne(ſi feſſus alpinis erumnis miles p̃cipitatus pugnã obiret) intolerabili oneri inutilis ſuccũberet nec ſatis compertũ eſſe an ſocij obuiam fugientibus veniant hinc verendũ ne ſimul in inſidias pugnam recentẽ & nouo iuuamine ſuperbũ hoſtẽ ſemiexpugnante immergãtur acies: quod ſi in imicorũ vires ſociorũ auxilijs interea creſcant: ſibi etiã Sabatenſes Genuenſes Venetiq; auxiliares aderunt & robur ſuo militi augebitur & gloria ingentior erit integrũ quã (vt canis Iulius cęſar) flumine diuiſum hoſtẽ fudiſſe. Ob id inſtructis ordinib⁹ exercitũ leni inceſſu hoſtẽ poſtgredi

Heluecij fugiunt.

imperat: perq; taurinenſem pertranſiens agrũ (vbi Charolus ſabatenſiũ dux inuictiſſimus ac ſuperexcelſus cum Philippo illuſtri fratre gebennenſiũ comite ac validiſſimis fidiſſimiſq; auxilijs bellicíſq; machinis chriſtianiſſimo nepoti ſeſe iunxere) Vercellas peruenit illic Aymatdum priam auratum equité cum Genuenſi milite qui & Alexandriam cum tota ipſius ditione regij iuris fecerãt placidiſſimus excepit: & Heluetiorum oratores qui non nullas pacis conditiones proponebant audijt. Huiuſq; rei ſummã reuerio Sabatenſi notho & Lautrecio comiti credidit. Dehinc Nouarienſibus deditis per ticinenſium Mediolanenſiumq; fines prꝓterlabens ad tertium a Mediolano lapidem vbi ſanctæ Brigidæ villa obſcura prius nunc ſatis diffamata viſitur caſtrametatus eſt. Et ecce firmata iurataq; immo ingenti auro empta cũ Heluetijs pax nunciatur: ſed dum Charolus Sabatẽſis princeps reuerius nothus & Lautrecius aurum hoſti deferũt Viſum eſt cardinali Seduneñ. ac Maximiliano Sforciæ & Francoſcum paci fidentem facillime vinci & aurum deferẽtes intercipi poſſe. Icc irco primarios Heluetiorum ad ſe vocant quibus concurrentibus cardinalis in hæc verba intonuit.

VOD oblatum a ſannitibus aurum Marcus curius pertinacius repulerit ſpreuerit abiecerit ſummę frugalitati ac fortitudini aſcripſit antiquitas. Ego vero milites longe prudentius frugali⁹ fortiuſq; illũ egiſſe rerer ſi extortũ cautiſſimę aurum patrię & militi nil oino ſibi retinens erogaſſet. Vno nempe facinore patriæ profuiſſet: munificentia militũ animos auxiſſet/ deuinxiſſet: proprij frugalitatẽ pectoris apertam feciſſet: vanamq; hoſtium ſpem (qui venalẽ eius ſinceritatem ſuſpicabatur) vaffro ſtratagemate refelliſſet: ſic caſta mulier a petulcis munera procis non reſpuit & tñ ineptę conceptã libidinis ſpẽ ſupplicib⁹ abnegat: nec iniuria qui.n. fortis aut caſti cordis decorẽ ꝑcio

Charolus ſabatẽſiũ dux & phi lippus gebennẽſiũ comes fra ter Frãciſco belli comites iungunt.

Genuenſes victis alexãdrinis auxiliares adſunt.

Heluecij ficto ore pacis con ditiones offerunt.

Nouaria capitur.

Sãcte brigidę villa

Heluecíorum per fidia.

Seduen. cardinalis ad hel uecios oratio.

prostitui posse cupidius auet: æqua statera & precio & stulto desyderio priuatur. Eia agite milites cernite conspicite pensitate quid a vobis perpetuus obstinatissimæ expostulat hostis. Amicitiã cupit vestrã: quo intemeratam vestrę fidei gloriã incestuoso precio deuirginet: societatem queritat: quo vestri summam decoris perpetua nota inficiat: victoriã mercatur: vt (quos armis inuictissimos nouit) auro superasse glorietur. Quid tandẽ iniquum fœdus vobiscũ ferire tentat vt insubrię abeuntes sociũq; amicum optimũ verũq; principem Maximilianum huncillustrissimũ qui tot & tanta in vos remq; publicam nostrã contulit beneficia turpiter deserentes: eiusq; innoxiũ sanguinem vili prodentes pecunia: inglorij/ perfidi/obscuri/infames/periurij/fœdifragi/dijs hominibusq; inuisi patriam repetatis. Hæc est illa optatissima pax/hæc amicitia/hæc societas/hæc victoria/ hoc deniq; fœdus. Ecce ignauior hostis celebres iam parat triumphos: quibus fidem/integritatem/puritatẽ/famã/ virtutẽ/ Heluetie magnitudinis captiuas ducat. Ecce pollicitum vobis aurum imprudentior mittit. Ecce vos rectitudine vendita vecorditer abscessuros speculatur: quid o milites. Accipietis an refutabitis perpetui dedecoris arrhã sanguinis Sforciadæ preciũ/& æternam patrio splendori nubem. Ha milites sentiat hostis se in casses quos tetendit incidisse vtq; incorruptos nec inuiolatæ fidelitatis vestræ lenones vos intelligat: retortosq; in auctoris caput dolos ingemiscat: iubete aurum illudq; ferentes detineri concurrite fortibus armis. Victoria.n. in manu est dum segnis nil metuit dum pacifidens vino somnoq; indulget: dum inermis armatos decipere tẽtat Ecce sui regulis imperij gazas dominia/ agros/ vrbes/ opes delitias huius excelsi principatus iam partitur dispensat pollicetur. Opprimite o milites vanũ rei nõ suæ datorẽ: confringite credulos rei alienæ fellatores: pressferitis etenĩ (cernite vt aurati phalleratiq; sint) omne frã

eorum robur: domueritis fastum: vim superbiãq; perfregeritis: opes immensas immortaleq; decus ac patrię perpetuam laudẽ quesieritis: nec quod contra ius p̃stitistis iusiurandũ mentes vestras fascinet. O milites vt (quod sine æternæ salutis interitu seruari non potest iis patrum decretis credimus) minime seruandũ sit eã potius quã huic super inclito principi iurastis fidem illibatã custodite / amicum defendite / inimicũ obruite / insontẽ protegite / violatorem perdite / verum hunc principẽ sustinete / tyrannũ propellite. Sic eñ & magnificos (ęquissimi principũ censores) maiestatis vestrę titulos incõcussos ostẽdetis: nec temerandã aut triumphandã vestrę dignitatis amplitudinẽ hosti prostituetis. Hęc fatus vbi nil nisi pugnã aurũq; famescere videt nõnullos se legit qui ferẽtes carauasiũ. (Is.n. locus numerãdę pecunię designatus fuerat) cũ auro interciperent captiuosq; adducerent Reliquas aũt copias triplici agmine in patentes cãpos explicar. Vix semiprodierant exploratoribus nostris patuere qui celeri equo Francisco regi Borbonio ac Alẽconio id renũciãt iussere illico vniuersum exercitũ armari tripartita etẽm erat acies anteriori p̃erat Borbonius medie Franciscus posteriori Alenconius quos vbi Franciscus rectis ordinibus instructos videt armatus insigni insidens equo principibus militũq; tribunis in concionem aduocatis in hanc orationẽ cœlestia labia aperuit.

Francisci regis ad milites oratio.

PRæcellens ille artifex Euphranor principes illustrissimi vosq; fidissimi commilitones dum Athenis bissenos pingeret deos neptunũ Iouiali maiestate augustiorẽ fingere nequitq̃ nixus est: aperteq; intellexit naturę potentiã suarũ emulã virturũ artẽ sępissime vincere: & fessam irrito labore dimittere. Nã etsi thersitẽ peritior enutriat chiron iri achilleas vires nunq̃ formabit nec eacide arma patroclo victoriam: set preceps fatũ attulere. Quis pugnacis equi animos aut dexteritatem appulleij aut luciani aureis asi

nis magicos potus prębuiſſe contendat.Quippe nec ætate nec ingenij viribus reluctans naturę numen fixaq; lex immutari aut velli vſq poteſt. Et tñ credula ſimplicitas nos eo deduxerat milites vt in inſidis fidē/in hoſte amicitiam/in degeneribus animis nobilitatē/in fœdifragis fœdus/in barbaris ſocietatē/in mortifero angue pacē/in crudioribus vrſis clementiā/in hoſte virtutū ſeduneſſ aſino ſinceritatē/toto ſtudio/cura/mente/ſollicitudine gratia/benemeritis/aureiſq;(vt aiunt)mōtibus concreaſſe ſperauerimus.Certe obſtabat ingenite genius perti nacię.Ecce violata fide/ſpreta amicitia(reiecta nobilitate/rupta ſocietate/temeritatis fœderū ſacris deuorata clemētia ſtuprata ſynceritate(auro tñ dolis emūcto) inſidiās coluber mortale virus expuit:vrſin⁹ furor rabidos morſus acuit:ignauior aſin⁹ calcitrat: & barbara obſtrepit violētia.Ecce iā portis erūpunt:& in nos pacis lilia fidei columen amicitię robur equitatis azillū nobilatatis ſpicimen/pſidi latrūculi feruntˀ.Credo equidē com militones deos france maieſtatis tutelares hoſtilis vlto res ipietatis id voluiſſe quo fecūda iimico ſpōgia cruore cōprimeretˀ ex qua purgata ſauie vini manarent colo res qbus adamātinis ętemi triūphi tabellis viuax & indelebilis phama perēnes iperituroſq; titulos(nō protogenea aut nealtea dextera ſet diuino pollice)vobis ſculperet pingeret.At nē credite milites tales ſine ſpinis roſas aut hāc ſine ſudore gloriā vobis parari.Cernite non gē mis/nō auro/nō obſequijs aut officijs vobis offerˀ forti bus animis inuictis pectorib⁹ interrita mēte idefeſſis manibus.Quinimo proprio cruore ipſaq; vita; emēda ac q̄renda eſt.Cernite cōmilitones qbus cū hoſtibus nobis negociū ſit cū indomitis heluetiorū vrſis: cū verſutis hiſperiarū vulpiū dolis:cū mortiferis inſubrū ceraſtis/acrior mea ſententia pugna eſt:ſet in vrſinas (ne mordeāt) fauces chalcantū adhuc vobis ſupereſt.O milites qdra uennatenſi agro ex manātib⁹ hiſpano ſanguine fontib⁹

purissimis abdue vndis miscuistis: pendētvestris adhuc humeris vlpinę exuuię q̄ pristine cladis memores illas a vobis arceāt: nec nobis hercule ꝓgenitis victrix dextera deest q̄ rediuiuos post tot vulnera angues ab incunabulis supasse didicit. Ecce milites bellica pallas adest q̄ vos prudētię cultores nō incōsultā dolosāq; hostiū turbā sacro egide ꝓtegat. Ecce nobilis mauors ignobiles aios perosus vr̄ęq; ingenuitatis ppetuus ꝓtector terribilis curru vobis aduolat. Ecce iuppiter optim⁹ maximus scelerū vltor claro numie vobis arridet: ecce phœb⁹ ip̄e apollo coruscās radijs iubar in tenebrosos veritatis osores ardētissime torq̄t: qn poti⁹ Ecce milites xp̄s saluator ęterni patris fortitudo xp̄ianissimis pp̄lis in fidei sacrorūq; temeratores fortes aios/ solidū robur/ ifractasq; vires mīstrat telis freti auxilijs: vbi cœli vobis militāt: qd vobis timēdū est: falsi qd poterūt assertores (q se correctores principū nobilitatisq; domitores iactāt) in vos liligere coronę ppetuos vīdices & iexpugnatas nobilitatis dexteras: an ne mēticijs titulis vos terrēt: aut nūq̄ extinctę vr̄ę virtutis laus iprobitati illorū cessura est: ne sinite o milites partā tot sudorib⁹ gallico noī gloriā ab inglia gēte cōculcari: ne sinite pr̄ios decores ab idecoris fędari: ne sinite q̄so celeberrima frāce fidelitatis p̄conia abrogari: ne sinite tādē vr̄ę dignitatis apicē ab idignissimis latronib⁹ obrui. O dij imortales vicim⁹ iā fractos cōspicio hostiles mot⁹: video mediussidi⁹ vos oēs hilares lętos/ iucūdos/ intrepidos/ audētes/ gestiētes/ martēq; totis animis capescētes/ affectātes/ ardentes. Certe res in portu est. Concurrite/ obruite/ cedite/ triūphate: spoliate: vt nec nūcius quidē host i superstit: vix finierat vniuersus exercitus viuat rex viuat rex cōclamauit. Ipse vero celerē caduceatorē (qui sabatēsi auūculo eiusq; comitib⁹ q aurū deferebāt hostiū dolos vtq; obliquo itinere redeāt nūciet) e uestigio destīauit leniq; gradu vniuersos copiarū suarū cuneos obeq tat circuit trāscurrit pscrutat̄

nunc hunc nunc illũ placido vultu cõpellans dextrã inſi gnem porrigens ſalutans amplectẽs animãs ac pleroſq; equeſtri munere donans. At vbi nil inordinatum ait la bans vidit in ſecundã (cui pręerat) aciem ſe recepit. Et ecce ingenti fremitu ſigna canunt: nam terribili impetu rugiens violentuſq; hoſtis Borboniam aciem miſſilibus iaculiſq; iam inuaſerat. Extemplo bellicarũ boatu machi narum / acriori clangore tubarum / magnanimis militum cohortationibus / alacrioribus ſonipedũ hinnitibus / ſau ciorum morientiumq; gemitibus tumulantibus ferientiũ ictibus / cœli / terrę / maria / miſcentur. Puluere ſulphureo q; fumo concreta nubes pugnantibus ſuauem ſpiritum / diemq; tenebroſa caligine fere aufert: & altiores effuſi ſanguinis omnes ſcaturiunt / manant / ebuliunt. Primam in hoſtium frontem Borbonius eiuſq; germanus Franci ſcus Caſtallerandi dux ſuper inclitus Taillimontis prin ceps Latrimollij haud dedignanda progenies: Sancer rus comes Imbercurtus Moyacus Deſtangius viceco mes cuneati ſeſe accingunt fulminant torquent. Quos omnis primæ aciei tum equitũ tum peditum phalanx ſe cuta primo congreſſu hoſtẽ ad deſperationẽ fere perter ruere & in fugã vertere: ſet Borbonius (affectatã conſul to hanc ab hoſte fugã quo noſtros rupto ordine palãtes in anguſtias deducerent prudenti animo ſuſpicãs) ſuos ſubſiſtere coegit: nec mora conglomeratus hoſtis non in Borbonios equites ſet Francorũ germanorumq; pedi tum quos lanſchenetos prẹſens ętas nuncupat cuneos. vnde machinę illos infeſtabant impetũ fecere iactãtes improperãtes vociferentes ſe cũ rege quidẽ amicitiam fœduſq; inijſſe. Quo lanſchenetos prima acie deſertos interimẽdos proderet / deſtitueret / & ob id ſe cãdidulas cruces pro pectore geſtare: vt amicos regis eſſe palã fa cerent. Hoc perditorũ murmure (etſi borbonius ꝓ virili adiuraret hortareſq; ne tam improbe ignaniterq; hoſti ſuccũberent aut ſimplicius crederent) perculſi tñ tũ Ger-

Sanctæ Brigidæ pugna.

mani: tum galli pedites immo et maxima equitum pars cedere et ad fugam spectare cepit. Eo insultu Francisc⁹ Castellerand⁹ dux & pleriqȝ alijs proceres ab hostib⁹ eir cũuenti strenue pugnantes cesi sunt. Id conspiciens Frã ciscus secunda acie (Boysiaco castillonoqȝ illustrib⁹ viris credita) cum nonnullis e fidioribus aulicis in anteriorem germanorum peditum ordinem aduolauit Ecquid inquiens amici quis pauor quæ ignauia aut trepidatio vos inuasit hæc ne est pollicita amico regi fides Ecce ego ipe vobiscum aut moriturus aut superaturus hostem adueni. ne credite inimicitiæ versutiæ quæ nil ꝑ terquam mentiri fidemqȝ frãgere didiscit: videbitis an ego vestri sanguinis sim proditor sequimini ꝑeuntẽqȝ aperto Argumento nil in vos fidemqȝ vestram conspirasse iam perspicere fas est. Hæc fatus equo desiliẽs pediti (qui proximus forte fuit) hastam extorsit et medios in hostes magnanimus frendens / concutiens / sternens / obruens / conculcans / occidens / diuellens / rumpens / dissipans / sese immersit sensere protin⁹ nostri iouis iras fulminantesqȝ lacertos inimici: nostri vero tam presentissimo numine conciti resumptis animis exutoqȝ falso suggeste proditionis metu ducentem deuȝ secuti acrioreȝ pugnam instaurauere pluunt grandinibus crebriores sagittę ignitiqȝ tormentis excussi lapides / tanta vndiqȝ clades / tam atrox iniuria / tam obstinate mentes / tam inscul ptą medijs cordibus odio vt nec canẽtia receptui signa vtram gentem pugna auellere potuerint. Quinetiã nec demerso ĩ ceruleas occiduę ethios vndas apolline (quã diu bicornis delia vmbrosum fulgorem præbuit) intempestam vsqȝ noctem pertinacissime dimicatum est. At vbi omne celi lumen in tenebras versum est / non in castra aut tentoria abiere: sed eo ipso quo nox eos ceperat loco vtriqȝ populi armati ipsiqȝ equites equis insidentes pernoctauere. Hic mira constantia inaudita prudentia: admirabilis strenuitas inuicibilis patientia celebranda:

Frãciscus castellerã di dux cũ plerisqȝ ꝓcerib⁹ occiditur.

Vide frãcisci regis egregiuȝ facinus.

Crudelis pugna.

q; pluſq̄ meonio alitę fortiudo ac cœleſtis Franciſci virt⁹ apparuere / qui & ſi tantam bel li mollem / tot ſudores / tot q; hoſtium(qui in ipſum vnum ſepiſſime concurrerant) violentiſſimos inſultus indefeſſus / perdiuſq; ſuſtinuerat Peditum tñ inter excubias fere pornoctauit ne c(cui pau lulu; ſe dedit)niſi armatus curuliſq; machine temoni ac cumbens quietem cœpit idem Borbonius Alenconi⁹ ac ceteri heroes eius exemplo tracti fecere Poſtera phœbeos ſplendens aurora iugales: iunxerat eoas vix pandens roſidas portas. Ecce in furentia martis ſtudia proni Franciſcus Rex Borboniuſq; primam aciem in hoſtē concitauere quem non ſegnem non ſomnolentum nō victum / non fractum / non deniq; pauentem : ſed recentē / rebellem / pertinacem / pugnamq; horrendo clamore ciẽtem inuenere. Crudior inſtauratur cedes: aſperior cōſurgit tumultus : acrior exoritur vis. languentum / & morientium gemitus / planctuſq; imis ducti pectoribus creſcunt nulla pietatis / nulla amicitie / nulla pacis veſtigia / Efferi ambo exercitus aut mortem / aut victoriam appetunt illa pleroſq; occupat : hæc incerta ſpe vtroſq; paſcit. Dilate ſpei faſtidijt Franciſcus vtq; leo ſænæ ſtimulatus verbere caude in denſiſſimos prorumpens hoſtes exclamauit. Gloriabitur ergo hoſtilis peruicacia(vl tra acheoli vires) trinam ſuſtinuiſſe oppugnationem: fregimus pluſq̄ humanam eius primi congreſſus audaciam : ſuſtinuimus ſerpentinos(Dum tortuoſo irrepſit cal le ſeditioniſq; virus nos euomuit)eius dolos: ecce taurino tandem robori fidens adhuc viciſſe ſperat. Adeſte O ſocij dementis extremeq; ſuperbię hęc cornua trunca hoſtium fronte reuellamus. Hęc ſimul dum iratus intonuit. Quicquid obuium coſpicit deturbat compactas haſtarum ſiluas infringit : ſtrictos aperit cuneos: ſauciorum aceruis ingentes campos ſternit : quem Borbonius totaq; acies / infenſis animis ſecuti ad primum lapidem hoſtem inſigni ſtrage cedere coegerunt. Id ſe-

Die ſcđo pugna crudior inſtauratur.

Franciſci regis vehemēs exclamatio.

dunenſis Cardinalis. Et Ioh. Galleacius vicecomes cō⸗ſpicientes (vbi fruſtra ſiſtere et pugnam integrare niſi ſunt (ignaui prepetibus equis mediolanum cum omni equitatu ſalutem fuga quæſiere illis abſcedentibus. reliqua acies bipartita anhelanti curſu pugna declina⸗uit Alteram perſuaſo prius Franciſco ne victum fugi⸗entemq; hoſtem præter regium decus ſequeretur Bor⸗bonius totaq; eius phalanx proximam vſq; villam (cui Geuille nomen eſt)fugauere. illicq; ignaniter latebras queritantem aut vulnenbus laceram / aut ſuppoſitis flā mis torrefactam deleuit. Alteram quæ ſimulatis can⸗didis crucibus ſecunda; noſtrorum aciem preterlabēs in poſtremi agminis Alenconijq; oculos inciderat. De tectis dolis Alēconius inuaſit / fudit / fuſamq; perſequu tus :' nec nuncio quidem ſuperſtite extinxit : ſic victi qui ſe inuictos gloriabantur : ſic domiti qui principum domitores ſe iactuoſe predicabant: ſic fracti fidei fra⸗ctores: ſic regidam nobilium ſubiere cenſuram: qui cen⸗ſores nobilium ſe inſcribebant duo et viginti milia ex eis cæſa. Ex noſtris duobus milibus deſideratis : eſt ta⸗men aduenieus illuſtris Aluianus veneti auxilij dux ple roſq; e noſtris fugientes qui victum Franciſcum nun⸗ciabant offendit. Quos aſperrime increpatos pedem referre coegit dicens inuictum eſſe Franciſcum quan⸗do ſua acies adhuc integra eſſet. Et inſtructo agmine animantiſq; profugis in pugnæ campos ſigna direxit Vbi hilari vultu victori Franciſco gratulatus ſuæ tamē ſorti maledixit : quod ſcilicet ea victoria ſe abſente cō tigiſſet : ſed innata id modeſtia dicebat Aluianus : vt qui externæ pugnæ celeri equo ſuos precurrens adfue rat et egregia virtute abſentis auxilij deſiderium ſup⸗pleuerat illincq; noctu ad ſuos reuertēs tam celeri greſ ſu exercitum duxit vt anteaq̄ tuta adhuc eſſet victo⸗ria / a Laudenſi vrbe / quæ ad vigeſimum miliarium

Aluiani cū venetis auxilijs aduentus.

Aluiani virtus.

diſtabat auxiliaris ad fuerit/laudauit(nil mirum)grati ſſimamq; habuit Franciſcus aluiani militarem ſolertiam. Et lautiſſime donatu; amplexatumq; in hyſpanos(qui pugna fugierant) citiſſime cum venetis copijs moue re precatur paruit Aluianus: ſed dum properat febre correptus vniuerſe carnis viam ingreſſus eſt.Indoluit a mici ducis caſum Franciſcus ſed natæ ei filie nũcius qui a Iohan.Parthiſio vnico noſtre etatis apelle fictam effi giem ei attulit hunc mœrorem abſterſit: At mediolanẽ ſes vbi cladis nuncium accepere eueſtigio legatos q re gis iram frangant mittunt.Quod et ſi in iniquitatem pfi diamq; tam ſepe recidiuis nullus veniæ patere debuiſſet locus inuenere tamen victorem clementiſſimum qui le uit et pecunia multatis omnem culpam remiſit. Et rece pto fidelitatis ab eis iuramento Aubiniacum vrbi præfe cit .nauarrumq; quem carcere liberarat .Ad oppugnan dam arcem deſtinauit ipſe vero poſt aliquot dies tici num petijt recte exegit prouinciam Nauarrus licet em Arx inexpugnabilis videretur tonantibus tamen tormẽ tis ſubterraneiſq; cuniculis fundamenta eius adeo con cuſſit vt iam tota labaret.Terruit Maximilianum ſforci am inſuperata vis ac machine ineuitabilis nouitas hinc eſt Cardinalis Sedunenſis et Iohan.Galleatius viceco mes ad Maximilianum Cæſarem abeuntes auxilia pro pediẽ ſe ad ducturos promiſiſſent veritus tamen ne(ſi p tinacius expugnationem ſuſtineret expectaretq;) pater nam captus ſubiret calamitatem ad Franciſcum ſuppli ces dat litteras quibus ſe cum arce(ſi eius gratia; victis etiam promereri licuerit)In regias manus venturum ſi gnificat lectis liberis Franciſcus Antonium a prato(quẽ a primario Parrhiſij ſenatus preſide. ſui imperij preſidi archam(cancellarium noſtri vocant) virum omnigene peritiæ Apollinem vbi primum regius apex ei ceſſit crea uerat:inſigni aulicorum comitatu; caterua illuc delega uit.Qui gentili trifolio omnem colubri maliciam fugãs

Nuncius primogenitæ natæ ad franciſcũ aduolat.

Iohãnes parrhiſi⁹ illuſtris & alter apelles puellæ regiæ imaginẽ finxit.

Franciſci victoris clemẽtia.

Antoni⁹ a prato cãcellarius.

illum dedita arceticinum ad regē Herculē fortunatior adduxit āguem nempe nisi interimens ille nunq̄ vicit: hic vero colubrum hunc lerueabellua crudiorem nō modo superauit sed posita feritate victaqȝ natura/mansuetuȝ/placidumqȝ inter lilia oblectari/& viuere coegit.excepit serena fronte Maximilianum Franciscus regijsqȝ muneribus onustum & assignata ingenti anima pēsione mortimario heroi in gallias ducēdum commisit. Eo abscedente Franciscus mediolanum petijt triumphansqȝ vrbem īgressus pristino decori restituit sonatum Iohanne a sylua preside constituto ordinauit: insubriamq; monarchiam tam prudenter solidauit vt et celebris victorie fœlicitas:regieq; prudentie, et equitatis splēdor vniuerso orbi illuxerint: ipsumq; leonem pontificeȝ maximuȝ(qui eatenus gallico nomini aduersari visus erat) adeo immutauerunt vt (supra Francisci amicitiaȝ)optauerit: nihil eapropter ad eum dedit litteras:quib⁹ se boniam venturum significabat:et vt illuc proficisceretur paternam accepturus benedictioneȝ obnixe orabat. Gratissime fuerunt Francisco pontificie littere quas & p caduceatores tubis canentib⁹ publicari & vniuersos sue clementie militantes exequendis pontificijs mandatis in octauum diem presto esse iussit.interea (dum quisqȝ operi se accingit)Leoni se propediem venturum rescribit:letus pontifex properauit bononiam:idem & Franciscus religioso ȝelo tractus exegit Admissus ad apostolicum senatum magna sui stemmatis procerum cict⁹ corona pron⁹ pontificem adorauit verumq; ecclesie filium his verbis est protestatus.Si pulsatus epaphi iiurijs phęton apollineos ortus(parentem difficili munere probaturus)visere aliquando meruit Eo iusti⁹ mea humilitas Beatissime pater ad diuinitatis tue sydus(cui omis celorum virtus creditur)decurrerit vbi nulla iiuria/nulla generis suspitione stimulata vnicum te/verumq; genitorē syncera fide confitetur.Et si ille israel mentita venatio

Maximilian⁹sforcia cū mediolanēsi arce deditur.

Franciscus regis ad leonē pōtificē maximū orō

ne que paternam preripere potuit benedictionem: quã meliori iure(pulſo inſubrie tyranno)venata; helvetijvt ſi gloriam tuę ſanctitati offerens ſacratiorem expoſcere ſanctificationẽ mime erubueri: ecce ſctiſſime parens nec precaria pelle ſed inuictis armis)hæc dextra tegit: quæ lapideos induratorum aceruos hoſtium tuo culmini inſi diantiũ profligare/et obruere queat. Ecce quam eccle ſia genitris tui conſcia guſtus hedina; ſimplicitatẽ: hũc Primogenitum tuum offerre tibi iuſſit filialemq; obediẽ tiam proſtratus/ſupplex/humilis/procumbens/ dedit⁹ deuot⁹ ſacroſctẽ magnitu dini tue affero: ecce nectareũ catholice vnitatis et confeſſionis vinum quo te ſummũ in terris numen chriſti eiuſq; apoſtolorum vicariũ vene reor cofiteor & adoro/ pura mente/ſincero ſpiritu /inte gro pectore/toto corde/tue amplitudini letus propino. ecce fragrantis fidei veſtimẽta(quibus franci reges ſem per ornati chriſtianiſſimos titulos a tua ſede promerue= re.Nos cœleſti gratia largiente decorãt .Benedicat igi tur mihi anima tua foueat filium paternitas :ſanctificet deuotum ſanctitas. Et dextera in te ſperantes protegat et defendat: ſic loquentem miratus leo ; eiuſq; diuinam proſperitatem: celeſtes vultus /æthereos oculos / melli tam facundiam/ingenij apice;/ obſtupeſcẽs in extaſim raptus diutius Rñſu; diſtulit tandẽ dato paterno oſcu lo et lateri confidere iuſſo arridens ſilentium ſoluit.

Pontifex franciſco rñdet et bñdixit.

Em æquam tuęq; debitam ſerenitati chriſtia niſſime ac dilectiſſime fili expoſtulas qui tam benignum erga nos ſedemq; apoſtolicam te exhibes. Quam igitur Abrahe yſaac et Iacob dedit dominus benedictionem tibi largiatur diuinęgra tię ros tibi ſcaturiat: frumentum ſinceritatis/vinum con ſolationis/oleumq; ſanctificationis/in pinguedine fru= galioris terre tibi abundet: ſeruiant tibi populi/ et ado= rent te tribus. Eſto dominus regum fratrum tuorum/ & incuruentur ante te filij matris tuę ecclefię. Qui maledi=

xerit tibi sit maledictus: et qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouelle oliuarum in circuitu mense tuę. Constitues eos principes super omnem terram: et videbis filios filiorum tuorum pacem super israel. Hæc locutus iterum dato osculo letissimis vlnis amplexus est: ipsosq; omnes proceres paterna affectiõe excepit: quid plura: aliquot dies apud pontificem Franciscus fuit semper tam placide habit⁹ vt eo inscio ille ageret nichil. Quinetiam (vbi de pragmatice sanctionis dissidia transactum est) Adrianum Boyaci Germanũ rem Francisco gratam facturus inter Cardinales retulit / ipsumq; Franciscum primariã ecclesie filium augustũq; declarauit: re sic apud pontificem et pientissime et religiose gesta franciscus (relicto Borbonio in subrijs prorege) gallias repetijt. Vbi dum votis (quibus tenebatur) se soluit mors ferdinandi Aragonij hyspanorum regis ei nunciatur. Sed nec ea territus Maximilianus Cæsar conflato ingenti exercitu Sedunense Cardinale id procurante) per veronensem agrum in subriam irrepsit in temerarium hominem Borbonius quantas ex presidijs congerere potuit copias duxit: sed dum pugne impar se accingit Audijt mediolanenses ad defectionem spirare. Eapropter mutato consilio mediolanum regress⁹ conspiratorum nonnullos vltimo supplicio affecit nonnullos in carcerem trusit. Sicq; in fide prestare vanam gentem compulit: sed Maximilianus abscedente Borbonio factus elatior in mediolanẽsiũ agros peruenit vrbemq; obsedit verũ (vbi audijt ab helvetijs qui post pugnam in francisci verba iurarant Auxilia Borbonio aduentare) timidus vecorsq; obsidionem soluit. Quem persequutus Borbonius leuibus incursionibus inumeros ex Cæsarianis occidit: sed ille finxit vngarie regem diem clausisse. Regnumq; eius ad se spectare. Ob id mendax / inglorius trepidus / se suis suffuratus in penitiorem

Boysiaci german⁹ ordini cardinalium adscribit.

Ferdinãd⁹ aragonũ ex hyspanorũ rex morit

Maximiliani cesarie mot⁹.

Borboni⁹ cõiuratos cõdignis supplicijs afficit.

Maximilian⁹ fugit.

germaniam recepit.Quem timidior ſiue duce exercitus Pone ſequutus ab iubria euanuit: Borbonius autem mediolanum rediens Lautrecium ſibi ſuffectū vicariū mediolanenſi pricipatui reliquens:i gallias properauit.Et Chamberiaci Franciſcum(qui illuc voto aſtrictus pedes a Lugduno venerat)ipſumq; Carolum Sabatenſium ducem offendit :excepit letiſſimus Borboniuꝫ Franciſcus votoq; ſolutus Lugdunuꝫ et illinc turones venit ad quē a Carolo auſtrio (ad quem Hyſpanorum imperium ſpectabat)oratores venere. orantes(quo firmior iter reges pax ordiretur)vnigenitam Frăciſci Ludouicaꝫ annicu lam adhuc ſuo regi futuram coniugem deſpondi vtqꝫ omīs diſſidia querelaqꝫ tollatur legatos nomonū mitti: vbi et a Carolo venturi ſint legati qui fœdus inter reges ęternum feriant.non diſtulit Franciſcus legationem mittere cuius principes fuere Boyſiac⁹ Pariſienſis pręſul/et Iacobus oliuerius ex parlamenteis preſidib⁹:conueniētib⁹ergo legatis & de expoſcitis nuptijs& parternopeo ac Nauarre regno tranſactum eſt Ob id Franciſcus ſanctorum martyrum corpora more regum repoſiturus fœdusq; cum Rauaſceno pricipe Auſtrij legato feriturus Parrhiſios venit vbi pax quæ ſolidiſſima ſperabatur inter reges iurata et proclamata eſt pacis cōditionib⁹ parlamenteo ī ſenatu lectis & auctoratis. Quietiam franciſcus et auſtri⁹mutuos aureos torques alter alteri dedere Carolus eñ inſignem aureo vellere: franciſcus vero diui Michaelis monile Carolo miſit Conuentum etiam fuerat vt cameraci franciſcus Caroluſq; conuenirent: ſꝫ ille natiuo ingenio ductus(dum franciſcus ſe accigit)ꝑtenſis velis hyſpanias petijt magnuꝫ vanitatis argumētum exhibens illuſus franciſcus Bleſim ambaſiamqꝫ cum grauida coniuge petijt vbi nata eſt ei femina cui Carlothę nomen eſt illic fere annum venationibus dedit⁹ vbi nulla belli ſuſpicio erat exegit.Et ecce nat⁹ eſt ambaſię filius.quem dux Vrbini Leonis pōtificis nepos:& ad id

Cum auſtrio nouū fędus frăciſc⁹ fecit.

Filia iterū franciſco naſcit Delphini natiuitas.

legatus: publica leticiā a sacris fontibus leuauit: Franciscūq; patris noīe appellauit. Ipse vero dux alterā ex natis comitis Bononiensis vxorē duxit quā liberalissime a Frācisco donatus & lautissime habitus in Italiā deduxit. Eo abeunte Franciscus Britonum omnē principatū cū coniuge visit: set interea Ludouica ei⁹ primogenita ad superos migrauit: eius mors a Boysiaco ei nunciata est. Gratias deo oīpotenti egit Franciscus qui fruct⁹ sui primitias suscipere dignatus erat. Dehinc a Britonib⁹ Parrhisios repetijt vbi legatos angli regis qui vnigenitam eorū regis filiā Francisco delphino coniugē offerebant letissimus excepit. Celebratisq; hastiludis festiuisq; & lautissimis cōuiuijs ac pollicitis nuptijs fœdus amicitiāq; cum eis percussit. Et ecce dū letiora sponsalia celebrant Maximilianus Cæsar diem clausisse nunciatur visum est Francisco legatos ad electores mittendos qui cæsarem meritum eligendum procurarent. Inter quos Ioannem langheacum regiarū supplicationū interpretem (requestarū magistros nostri vocant) selegit: quē Ciceromana pollentē facundia ad Bohemorū & Hungarię reges legauit prouirili regios iussus oratores exegere: set electores (nescio quibus auspicijs) Charolum austriū elegere. Franciscus vero dimissis Anglię legatis sancti Germani in laya arcē petijt: vbi natus est ei filius cui Henrico nomen inditum est quē Aurelianensiū ducem destinauit. Illincq; abiens Ambasiā profectus Pictonū vrbes venationibus ocia pellens letissimas visitauit vbi fere octimestri exacto literas ab Anglo accepit qui se eū videre & coram alloqui maximopere desiderare significabat. Ob id Parrhisios Picardiāq; Franciscus properauit vbi tanto apparatu tanto fastum tāq; triūphali pompa ambo reges cum eorū cōiugibus coire vt nulla vnq̄ ętas tā celebria festa viderit aut audierit. Taceo munera immunera taceo splendidiora cōuiuia quę nullus historię apex exprimere posset. Tam iucūde inter se ludentibus regibus

Vrbini ducis nuptiæ.

Frāciscus britanniā visit.

Ludouica Francisci primogenita moritur.

Iniciātur delphini & regis angli vnigenitę nuptiæ.

Maximilianus moritur.

Regū frācię & Anglię colloquium.

pax vniuerſa ſperari potuit præcipue Charolo Auſtrio fœderi cõſcripto. Dij velint vt hę mentes vanis conſilijs nunq̃ varient: & noſtris diebus aurea fœlici ſplendeſcãt tempora vultu. At vbi reges fere inniti vale dicto diſſo luti ſunt. Anglus patriã repetijt vbi Auſtriũ iterum ad ſe venientẽ feſtiuus recepit. Franciſcus vero Parrhiſios & ſanctum Germanũ in laya venit vbi auguſtã fœminã ei peperit: quã Venetorũ legatus a ſacris fontibus leuatã Magdalenã nominauit. Hæc Franciſcus ante ſextũ imperij ſui annum fœliciſſime geſſit.

Iterũ fœmina Frãciſco naſcitur.

FINIS.

¶ P. Fauſti andrelini foroliuienſis poetæ laureati ac regij in ampliſſimo gymnaſio Pariſienſi oratoriã ac poeticam artem profitentis in gallicas hyſtorias ab eruditiſſimo Roberto Gaguino æditas Carmen.

Vt nitidos totum radios diffundit in orbem
  Cum titan puro ſplendidus axe micat:
Hyſtorijs ſic galla tuis monumenta relucent
  Exculte ac breuibus clare Roberte ſonis.
Grandia milleno quis tędia voluerit anno
  Quæ rudis immenſo codice maſſa parit:
Gallia q̃ debet regalibus inclyta geſtis
  Tam debent ſcriptis regia geſta tuis.

¶ [redacted] Roberto Gaguino viro vndecunq; doctiſſimo Salutem dicit.

Vod Francorum regum principumq; res geſtas: idonei ſcriptoris deſiderio: hactenus in tenebris prope ſepultas pedeſtri hyſtoria in lucem efferre atq; immortalitati conſecrare inſtitueris Roberte Gaguine pręcipuum Gallicæ academiæ decus non poſſum equidem iſtum tuũ laborem non magnopere probare. Sumpſiſti enim (immo potius ſuſcepiſti) munus (mea ſentẽtia) pulcherrimum:

& cum omnibus latinarum literarum studiosis: incredi-bili voluptati futurum: tum vero Galliæ tuæ splendidũ imprimis: magnificum ac (vt ita dixerim) triumphale: deniq; tua doctrina: tua eloquentia: tua pietate dignis-simum. Neq; enim vlla te alia causa (quandoquidem ne q; quæstus neq; glorię vel leuis vnq̃ tibi habita ratio est) ad istud negocij capessendum / prouocatum esse facile crediderim: q̃ singulari in patriam pietate: quam & tu: & optimus quisq; semper fecit maximi. Dolebat nimirum tibi (quod ego quoq; mecum interdum mirari soleo) Gallorum virtuti gloriam tam maligne respondere: & qui olim cum Italis factis sæpe contenderint: nunc etiã præcesserint: eos tamen ab hystorici pœnuriam opinio ne ac fama tam longo interuallo consequi. Dabunt Ita-li mihi veniam: si nobis idem videtur: quod Franciscũ philelfum Italum natum non puduit fateri. Extat enim illius ad Carolum regem octaui (opinor) auum epistola: in qua pręter multas laudes quibus Francię regnum pro sequitur: illud quoq; ingenue fatetur. Romanos quidẽ olim pacis belliq; artibus longe omniũ amplissimum sibi peperisse imperiũ: pręterea nõ segnius ingenijs: q̃ prius fecerãt armis cũ grecis contendisse: verũ antiquã illam imperij gloriam: factionibus ac studijs prauis in deteri⁹ prolapsam esse. Contra vero Francię regnũ: prudẽtia re gum: principium fide: ciuiũ concordia: eousq; creuisse: vt iam facile cũ quouis alio christiani orbis ĩperio pos-sit contendere / vel opibus / vel imperij finibus / vel rerũ gestarũ magnitudine / vel regum nobilitate: quos pluri mos habuisse constat non fortissimos modo: verumetiã pientissimos. Quapropter in hoc regno nõ iniuria: sena-tus christianus contra turcorum violentiã potissimũ at-q; vnicum præsidium sibi collocasse videtur. Sed tamen vnum quiddã adhuc tanti imperij maiestas desiderare videbatur. Cætera vel par vel non inferior. Liuio atq; Salustio vincebat adhuc Italia. Nam (vt scite cecinit

Horatius) regum ducumq; bene gesta: q̃tuuis alioquin præclara: aut intermoriantur: aut obscurentur ætate ne cessum est: nisi hystorici eloquentis opera literis (vnicis rerum custodibus cõmendent: perinde gloria apud posteros valitura atq; is qui scripsit ingenio valuerit. Hãc tu supremam prouinciã disertissime gaguine tanq̃ fatis tibi seruatam: velut alter scipio summo omniũ applausu suscepisti: difficillimã plane atq; immẽsi negocij: sed tñ Roberto prorsus aptissimã. Qui ita credam rogas. Cum multis de causis: tum duabus potissimũ ita mihi videtur. Duo sunt eñ præcipua quæ in hystorico probato quæri solẽt. Nempe fides & eruditio. nam vt scriptoris leuitas veris quoq; nõnunq̃ fidem abrogat: ita & grauitas hystoriographi priuata auctoritate rebus ipsis fiduciam quandam addere solet. Vt item narratoris imperitia (vt fidẽ faciat quod ne ipsum quidem potest) tamen res plerũq; per se satis illustres obscurat: imminuit: deturpat: ita docti scriptoris ingenium obscura illustrat: humilia eleuat: splendidis lucem quãdam ac decus apponit. Quoniam vero & fides & eruditio: vtraq; tanta in te sunt quãta in alio nemine: nemo profecto fuit isti muneri aptior: vel istud muneris nemini fuit aptius q̃ tibi vni: qui posses & pro singulari tua grauitate fidem facere: & pro non vulgari eloquentia rem adornare. Iam facile suspicor humanissime Gaguine te subirasci Herasmo tuo: qui laudum tuarum vel tantillum ausim attingere. Neq; eñ me clam est q̃ modesto / q̃ pudenti (ne dicam putidulo) sis ingenio præditus: quippe qui amicam etiã laudatiunculam multo molestius ferre soleas: q̃ quispiam alius conuitiũ ferat. Sed obsecro te dato hanc veniã meo in te amori: vt quæ passim omnes prædicant: fas sit etiam amico meminisse. cui enim tuorũ incredibilis vitæ tuæ: morumq; integritas: innocentia: grauitas non est spectatissima. Vbi gentium non prędicata. Adeo vt non modo descriptis: sed ne de dictis quidem Gaguini vlla possit incide-

re suspicio vanitatis. Adde q cum omnes norint: te Frãcos reges tuo merito semp fecisse plurimi: serijs in reb opera tua persepe vsos te regijs archanis cõsilijsq; sæpe numero accitum, te regio nomine cum apud diuersas gentes: tum apud Italos crebra legatione functum esse facile conijciunt: te vnum Gallorum gesta: & prisca curiosius relegisse: & recentiora exploratius vestigasse. De eruditione porro tua quid ego commemorẽ. Ipsa (quod aiunt) abeunte se prædicat. Testis abunde est hoc celebratissimum gymnasium vrbis Parisiæ: cuius tu florentissima alioquin studia primus latinarum literarum opibus decorasti: pulcherrimoq; incremento eloquentiæ: quam vnam adhuc desiderare videbantur adauxisti. Ipsa testis est Italia: quæ te sepenumero maximis de rebus grauissime differentem audiuit: nõ sine stupore: immo fortassis non sine dolore: q (vt de Cicerone dixit appolonius) eloquentiæ laudem quam vnam adhuc sibi propriam habuisset: videret per te Galliæ communem fieri. Testes sunt literatissimi quiq; nostræ memoriæ scriptores: qui certatim vno ore omnes tuum ingenium prędicant efferuntq;. Quorum nulla prope pagina est: quæ sibi Gaguini nomen non habeat. Testes deniq; sunt vel locupletissimi præsul amplissime / tui libri qui iam per orbem disseminati passim summa cũ studiosorũ voluptate lectitantur. In quibus omnibus tametsi vel oratione soluta vel carmine: non eruditis solum: verumetiã curiosis auribus abunde satisfacias: in isto tñ scripti genere. i. in hystoria (si quid vltra crepidam sutori permittis) singularem quendam ac mirificũ artificem præstare videris: atq; in cæteris quidem plurimos in hystoria teipsum superasse. Tanta est sermonis puritas elegãtia Salustiana fœlicitas Liuiana: summa luculentia: varietas iucundissima: in consiliorũ / rationum / temporũ / cõmoditatis / dignitatis / ac cęterorũ id genus: quæ doctum hystoricum arguunt. obseruatione singulare artificiũ. Tanta est nar-

rationis viuacitas vt res geri nō narrari videatur. Neq; vero deeit dulcis quędam breuitas: quæ hystoricis vt ra ra ita gratissima lectoribus est. Nam bone deus q̄ vastā rerum syluam: q̄ breui volumine: q̄ absolute cōplecteris: & prolixe breuis & breuiter prolixus. Cui igitur non præ clare cum gallicis rebus actū videatur: cui talis pręco cō tigerit. Alexander ille magnus cū ad Achillis sepulchrū peruenisset. O te fortunatum (inquit) achille: qui home rum tantum poetam laudum tuarū præconem sortitus sis. Et quis Franciā quoq; non fortunatissimā censeat: q̄ Robertum suarū laudum pręconem optimum nacta sit. Quid illi superum benignitate pręstari potuit / pulchri⁹ / magnificentius / diuinius. Nihil profecto neq; tu gagui ne doctissime: insignem tuam erga patriā pietatem gra uiore prorsus argumēto potuisti declarare. Quę tametsi antea quoq; plurimum tibi deberet vt quā latinis merci bus primus ditasses / hoc tamen inestimabili beneficio a deo deuinxisti: vt quantā vis habeat: parem tamen nūq̄ sit gratiam habitura. Quę em̄ statua: qui tituli: quod mo nimentum valeat istius beneficij magnitudini respōde re. Prisci illi maiores suos qui vel imperiū parassent: vel auxissent rempublicam: vel aliter de patria benemeriti essent: solebant diuinis afficere honoribus: titulis in æs incisis honorare: statuis donare aureis. At qui longe pręstantius est: maiorum gloriam ab ortu ad occasum vsq; protendisse: q̄ agrorū limites extēdere. Minus est saxea mœnia: ędesq; vrbanas ab incendio tueri: q̄ optimorum regum ac ciuium gloriā ab inuidis obliuionib⁹ (sic enim appellat Horatius) & interitu vindicasse. Non paulo ma gnificentius mihi videtur patriā optimis literis auxisse / locupletasse / decorasse / q̄ spolijs / q̄ exuuijs / q̄ ceris / q̄ id genus monimentis phalerasse. Nullæ em̄ tabulæ / nullæ ceræ: nulla nummismata: nullæ statuę: nullę piramides neq; clarius indicāt: neq; fidelius custodiunt regum glo riam / q̄ hominis eloquentis literæ. Post hac Gallorum

gloria/quæ hucusq; tanq̃ angustijs inclusa delituit: fulminis instar emicabit: & gallo quidem cãtore: sed (quod pulchrius est) Romana tuba decantata omnium regionum aures personabit. Omnibus illa terris: vrbibus: gymnasiis: legetur: celebrabitur: cantabitur: nec Gaguini beneficio vnq̃ interire nouerit immo cum ætate vsq; succrescet. Amplectere igitur O Francia immortale laudum tuarum monimentum Robertum Gaguinum alumnum tuum immortalitatis tuæ vindicem: ama: cole: venerare. Nos certe & quibuscunq; æregia studia cordi sunt: te præsul amplissime non amare non poterimus: per quem id quod in literaria supellectile præstantissimum habeamus: hoc est hystoriam adauctum esse conspicimus. Vale decus litterarum & meum.

¶ Ad Robertum Gaguynum ordinis sanctæ Trinitatis ministrum generalem. Cornelij Girardi goudensis Hieronymianæ vallis canonici regularis Epistola in laudem compendij eiusdem quod de galliæ rebus accuratissime ædidit.

Egi tuum in hystorias galliæ cõpendium optime pater Roberte Gaguine op⁹ meo iudicio: quod vt tibi non immerito apud posteros immortalitatis nomen afferat: ita & singulis e sua dignitate quum rerum gestarum noticiam: tum militiæ peritiam copiosissime subministret. Nichil in eo legi quod vel expræssius vel luculentius dici potuit: & quod vel omniũ in hystoria maximi facimus: fidem rebus tribuis: ac omnia vt consulta gesta sunt explicas euidenter. Non tuis / non hostibus tua parcit auctoritas. ita singulorum vitia et fractiones / ita singulorum virtutes et strategemata probas vt neq; in exteros

ſtremo quod non minime demiratus ſum: vbi oportune habita occaſione ſiue de cymbris & burgūdis: ſiue de religio ne & eccleſię cerimonijs quid externarum reruꝫ af fers: tam artificioſe excurris: vt tamen inceptę narratio nis textum non confundas neq; aliquo modo abijciēda fuiſſe. ſed eodem propemodum glomere pendentia & fi loprofuſa videanť. Et vt vno verbo complectar vniuer ſa: ita rebus temporū ordinem / locorumq; & perſonarū deſcriptionem. ita verbis dicēdi genꝰ mō fuſum mō col lectum: ſed nō ſine mirifica ſuauitate accommodas: vt nichil ſit quod legentem nō ſumme delectet / et tuam in genij facilitatem incredibilemq; memoriam oībus p̄di cet et oſtēdat. parcius te laudo candidiſſime pater q̄ di gnus ſis. tum ꝙ primarias tuæ laudis partes meus heraſ mus: illo ſuo facundiſſimo ore occupauit. tum ꝙ tuis ex litteris (quę tua modeſtia eſt) tuarum laudum: te impatiē tiſſimum eſſe intelligam. Scribo tamen hæc (q̄tulacunq; ſint) ne amici mei aut eum me eſſe garriant qui vere iudi care non poſſim aut certe adeo malignū vt laudare non velim. Vale.

¶ In laudem operis Epigramma Cornelij Girardi. In quo ipſum librum quid in ſe contineat / & de fide rerum quid promittat loquentem introducit.

¶ Ad lectorem Liber in perſona Cornelij canonici re gularis.

Oſſe cupis lector quo Gallia creuerit ortu
Et quibꝰ ad ſummū eſt regibꝰ aucta gradū:
Quis dn̄i cultū / quis cœperit oppida muris.
Cingere / & eccleſias rite dicare ſacras.
Quid pax acumulet: quid martius excoquat horror.
Et quibus hic cœpta eſt religio ipſa viris.
Me lege: me placido cōplectere mētis amore
Nam cano liligeri fortia geſta troni
Olim qua Tacitus placuit / breuitate vigemus
Atq; Titi nobis iam prope ſplendor adeſt.

Nullaq; principibus tam formidata togatis
Gens capitolinas toties obsederat arces:
Vnde auro pelli poterat non viribus vllis.
Scilicet in somnis morat perducere noctes:
Atq; assueta malo: patiensq; algoris & æstus
Prima per imbriferas sese traduxerat alpes.
Protinus & parthos bello domitura feroces
Subq; iugum graios victrix missura superbos.
Vnde gerit mixtum nunc gallogrecia nomen.
Nec tamen antiqua superis deuinctius vllum
Religione genus: nullum obseruantius ęqui.
Nullumq; excultis tam pręstans moribus or tuȝ est.
Sed neq; sacrorum reseranda occulta prophanis.
Aut populo fixis duxit pandenda tabellis.
Ne torpore graui iuuenum mens victa: librisq;
Freta aspernetur sacros ediscere ritus.
Nec sua nobilibus pręconia fulta triumphis.
Et clarum facinus memori mandare poetę
Gestijt. aut docti scriptis concredere cadmi.
Scilicet egregię contenta egisse: diserte
Dicere neglexit: donec vi martis & equi
Octauum inuiti carlum coluere latini.
Parthenopeq; suū dominum agnouisse coacta est.
Teq; decus nostrum pulso lodoice tyranno.
Insubres verum dominumq; ducemq; salutant.
Nunc siquidem altissonę tua fortia gesta camœne
Certatim ad superos tollunt: vnde aurea Fausti
Exoritur veterum nulli cessura poesis.
Quin adeo nostri nitor indelebilis eui.
Primus ab italia linguam transferre latinam
Fœlix: Robertus tua stemmata clara Guaguinus
A proauis atauisq; trahit: prolemq; per omnem
Ingreditur: totam referens ab origine gentem
Et quas quisq; vrbes curua signauit aratro:
Et quibus auspicibus gallorum gloria creuit.

Adde alia egregiæ sexcenta insignia laudis:
Quę bonus exculto Gaguinus codice nobis
Edidit:historiæ princeps & gloria Francæ.

¶Iodoci Badij Ascensij de operis huius accessiõe at q; augmento Ad lectorem:cui salutem dicit: Carmen.

Andide ne dubites iusta ęra reponere lector/
Cultius ac multo ditius exit opus.
Accessere eteniз/quas gallias possidet/vrbes:
Cunctaq; gallorem sub ditione loca.
Flandrorum comites primęua ab orignine ducti:
Atqз alia in proprijs plurima iuncta locis.
Vndecimusq; liber tristi cum funere Carli.
Octaui:& toto funeris officio.
Mœstaqз parrhisijs magni disruptio pontis:
Aduentusq; ducis causaq; Iuliaci.
Quin adeo regum clarissima gesta duorum:
Quorum marte/potens itala terra/ruit.
Ergo agedum reducẽ Lodoicum gallia regẽ
Victorem insubrijs conspice lęta soli.
Conspice censorem specimẽq; lutecia morum:
Et normanne tui per lege iura fori.

¶Pręclarissimum hoc de francorum gestis compendiũ multis notatu dignissimorũ ad ditionibus libriq; vni⁹ ac cessione lucupletatum/emendatum et castigatũ vsq; ad annum domini.M.ccccc.xxj.Impressum Parisius per Io hannem Cornillau/pro Petro Viard in inclita vrbe Pari siensi bibliopola iurato anno/quo supra.sole vero vicesi mam Iulij claudente.

reins.
s.dagobert.
s.charlemaig.
s.loys.
bourgoigne.
laon.
normādie
langres.
Guyenne.
beauuais.
montioye
S.denis.
flandres.
Noyon.
chāpaigne.
Chaalons
tholouze
iusticia
fides
hec sunt francorum celebrāda īsignia regū.
Que dimissa polo sustinet alma fides.
Ro. gagin⁹.